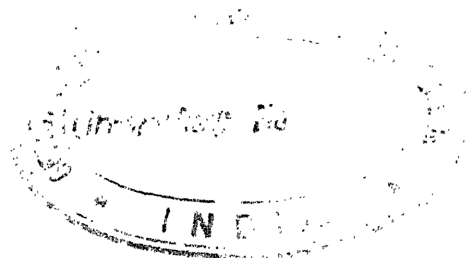

HET DIALECT VAN BANJOEMAS

INZONDERHEID ZOOALS DIT IN DE REGENTSCHAPPEN POERBOLINGGO EN POERWOKERTO GESPROKEN WORDT

DOOR

Dr. B. J. ESSER

VERHANDELINGEN

VAN HET

KONINKLIJK BATAVIAASCH GENOOTSCHAP VAN KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN

DEEL LXVIII

EERSTE STUK

G. KOLFF & Co., — WELTEVREDEN

INLEIDING

De hiervolgende woordenlijst is afkomstig van mijn antwoord op de door het Bataviaasch Genootschap in 1912 uitgeschreven prijsvraag betreffende Javaansche dialecten, dat bekroond werd met de verguld zilveren medaille. De woorden zijn nauwkeurig vergeleken met het Solosche door de hulp van R. Ngabei Poerbatjaraka, voorheen leeraar in de Javaansche taal aan de Universiteit te Leiden. Hem en anderen, wier vriendelijke hulp ik in ruime mate mocht ondervinden, zij mijn dank hierbij gebracht. *) Zoowel in andere ingekomen antwoorden als in aanteekeningen in mijn persoonlijk bezit zijn nog een schat van woorden, in Banjoemas gebruikelijk, te vinden. Voor meer bevoegde hand, daarbij over meer tijd beschikkende dan ik, is hier nog dankbaar werk om reeds verzamelde gegevens nader te verifieeren en te rangschikken.

De in de lijst opgenomen woorden zijn hoofdzakelijk afkomstig van de Afdeeling Poerwokerto en het regentschap Poerbolinggo. Enkele ook uit de Afdeeling Banjoemas en Tjilatjap. Niet opgenomen werden die dialectische woorden, welke ik aantrof in de hierna genoemde woordenboeken en woordenlijsten, tenzij de één of andere reden vermelding wenschelijk maakte.

Van zelf bestaat er tusschen het dialect van het Noorden van Banjoemas en dat van Tegal, waar de Heer Walbeehm een studie van gaf, groote overeenkomst, zoowel wat woordenschat als wat uitspraak en grammatica betreft. Ik heb niet nagegaan, of de opgenomen woorden of eigenaardigheden, die wij in Noord-Banjoemas aantreffen, ook in Tegal gevonden worden. Slechts nam ik niets op, wat ik in Walbeehm over Tegal vond.

---

*) Met toestemming van den auteur is de Lijst gecorrigeerd door de H.H. R. Soemantri en Soepan, ambtenaren bij de Volkslectuur, beiden van Banjoemas. Wijzigingen en toevoegingen van hun hand zijn tusschen vierkante haken geplaatst en geteekend *Corr.*

Redactie van de Verhandelingen.

VERKLARINGEN EN AFKORTINGEN

K. = Krama N. = Ngoko.

e. w. = eenvoudig werkwoord: werkwoord met den neusklank.

db. = verdubbeling, n. l. van het heele woord.

tr. = transitief: werkwoord met het achtervoegsel -i, in zijn verschillende beteekenissen (dus ook in de beteekenis van meervoud).

cs. = causatief: werkwoord met het achtervoegsel: -aké, in zijn verschillende beteekenissen.

W. = Javaansch-Nederlandsch Handwoordenboek van J. F. C. Gericke en T. Roorda, editie 1901.

J. = Practisch Javaansch-Nederlandsch Woordenboek van P. Jansz, 2de druk 1913.

de N. = Javaansche Woordenlijst van H. A. de Nooy, 1893.

Dj. = Het dialect van Djapara door A. H. J. G. Walbeehm, 1897.

T. = Het dialect van Tegal door idem, 1903.

Rh. = Rhemrev in het boven aangehaalde woordenboek van Gericke-Roorda.

A. UITSPRAAK EN SPRAAKKUNST.

Behalve wat van de Inleiding op Het dialect van Tegal door Walbeehm opgemerkt wordt en ook voor deze streek geldt, is nog op het volgende opmerkzaam te maken:

1. Uitspraak.

a. Bij woorden met twee open a's, hoort men de laatste lettergreep als ware zij door een k gesloten: adjak voor adja, sapak? voor sapa? enz. Evenzoo aan het einde van een zin ook bij die woorden, waarvan de voorlaatste lettergreep geen open a-klank heeft: injong miki mangan segak.

b. De ꦲ in het begin wordt dikwijls geaspireerd uitgesproken, inzonderheid bij woorden van vreemden oorsprong: hikmat. Ook hoort men een h bij medeklinkers als voorslag: hrok, hret, hjang.

c. De wignjan in het midden van een woord klinkt als ch: moerachan, ngasichi. Zóó ook tachan voor ꦠꦲꦤ꧀ ḍèchèm voor ꦝꦺꦲꦺꦩ꧀ toechoe voor ꦠꦸꦲꦸ enz.

d. Achter open lettergrepen hoort men aan het einde van een woord van een wignjan: kènèh, troekah, blabah, kanḍah, kérah, ḍoekoeh, djidjih. Daarentegen: angka voor 't Solosche: angkah.

e. Walbeehm wijst er op, dat de pepet in een met een wignjan gesloten lettergreep kan voorkomen. Dit is zelfs regel in de krama vormen: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] enz.

Voor het Solosche ampah, zegt men hier ampeh, in Tegal ampoh (T. 132).

f. De o luidt vaak oe: oemah; koedanan; kedjebloes.

g. De oe luidt soms o: sosog voor soesoeg. Meestal luidt zij echter als een stomme e: glewèh voor gloewèh; mengger voor moenggoer. Zoo steeds bij de invoeging: oem.

h. De korte a in gesloten lettergrepen luidt als stomme e: klewek voor kloewaq, lewes voor loewas. Soms als oe: djingkoet voor djingkat. Daarentegen pidjar voor pidjer.

i. De i luidt vaak e: repek voor ripiq; serek voor siriq. Soms è: gèlès voor giles; kèwè voor kiwa (Men lette ook op de omwisseling van de pepet en de a in de taling in beide laatste voorbeelden). Zóó ook in het voorvoegsel di- : dègeboeg, dèdjoekoet enz.

j. De é luidt soms i: minḍa voor mènḍa. Zóó misa voor maésa.

k. De l vervangt de r: plekarah voor prakara.

l. Ds s, tj en dj wisselen: tjengkah voor sengkah; gindjlong voor kintjlong.

m. Gelijk uit het laatste voorbeeld blijkt, wisselen de g en de k: g a r i voor k a r i.
Evenzoo ḍ en d: m i n ḍ a, voor m è n d a, de N. merkte zelfs in den kleinen afstand die Banjoemas van Poerbolinggo scheidt (14 paal) een onderscheid: waar men in Pbg. menḍot zegt, zou men in Banj. m e n d o t uitspreken. (zie de N. onder e n d o t en e n ḍ o t).

n. Een reeks van woorden onderscheiden zich van die van Solo slechts door de invoeging van een r of l zonder merkbaar verschil in beteekenis: n g r o m j a n g voor n g o m j a n g, d l o e d o e r voor d o e d o e r; m è n t j l o k of m è n t j r o k voor m è n t j o q; k e b l e ṣ voor k e b e s. Soms is er verschil in beteekenis, zooals bij k o e w o e n g en k l o e w o e n g (zie Woordenlijst).

2\. G r a m m a t i c a.

De voornaamwoorden i n j o n g, d a m o e, r i k a wisselen met a k o e en k o w è. In het s u b j e c t i e f-p a s s i e f wordt in N g o k o meest gehoord: i n j o n g, t e k, m o e, a m o e of d a m o e en r i k a. Het laatste in 't bizonder van een jongere tegenover een oudere in n g o k o-a n ḍ a p
N i door W., voor spreektaal in Banjoemas opgegeven, in den zin van k o-, bleek bij navraag geheel onbekend te zijn.

Te letten is op een eigenaardige verdubbeling van woorden, welke in het Solosche niet of niet op deze wijze verdubbeld worden:

s a p a-s a p i; k a t a-k a t é; s a r a-s a r o e; s a w a-s a w o; s a l a n-s a l i n; k a t a n-k a t è n; s a h a r-s a h o e r; a w a r-a w o r; s a n-ḍ a n g-s a n ḍ i n g; k a n t j a n g-k a n t j i n g; s e g a-s e g é; t o e-w a-t o e w é; r o s a-r o s é; m e k s a-m e k s é; l a r a-l é r é; s a k a-s é k é; l a w a-l é w é; b a p a-b é p é.

W a l b e e h m wijst er op, dat in T e g a l bij de aanhechting van *-i* na een open klinker de verbindings n wordt weggelaten. Hetzelfde heeft plaats bij -i p o e n: r a n ḍ a h i p o e n; l e g i h i p o e n; p a k o e-h i p o e n.

Hiernaast echter ook: l e g i n i p o e n; p a k o e n i p o e n.

Bij aanhechting van é na woorden met het achtervoegsel -a n wordt dit verdubbeld, waarbij soms de a van dat achtervoegsel vervalt: t o e g e-l a n wordt t o e g e l a n a n é, t o e l i s a n wordt t o e l i s a n a n é of t o e l i s n a n é enz.

Hetzelfde geldt van de achtervoeging - a: r e m b o e g n a n a voor r e m-b o e g a n a. Dat de a k é- vorm in het n g o k o zoo goed als onbekend is, geldt van meerdere streken op Java. Men zegt ook in de aantoonende wijs: - n a, of gebruikt den k r a m a-vorm: -a k e n.

Vormen die volgens W a l b e e h m: D e w o o r d e n a l s z i n s d e e-l e n § 1 1 3 alleen in oudere geschriften worden aangetroffen, zijn hier algemeen gebruikelijk: d i k a w e d è n i, d i k a w r a t a n i, d i k a w a-ṇ è n i.

De aanvoegende of gebiedende wijs der werkwoorden op - i luidt bij gesloten stamwoorden vaak - i n a : t a l a n g i n a, e r i t i n a, b a b a d i n a. Aangezien de gebiedende wijs passief vaak met d i - wordt geconstrueerd (T. X, 7) of ook met a n o e - krijgen wij verschillende van het Solosche afwijkende vormen:

d i n a l a n g i n a of d i t a l a n g i n a: voor t a l a n g a n a: gebied. wijs passief.

d i t a l a n g i n a voor d i t a l a n g a n a: aanvoeg. wijs.

a m o e n a l a n g i n a voor n a l a n g a n a: gebiedende wijs actief.

a m o e t a l a n g i n a voor t a l a n g a n a: gebiedende wijs passief.

De - é in de voornemende wijs van de eenvoud. werkw. blijft:

i n j o n g t o e k o n é of t a k t o e k o n é.

Maar zij wordt - n a bij de voornemende wijs van de werkw. op -i en -a k é.:

i n j o n g d j i k o e t n a voor t a k d j o e p o e k a n é.

i n j o n g n a l a n g i n a voor taktalangané.

i n j o n g n o e k o k n a voor t a k t o e k o k n é.

Na de - n a wordt dikwijls nog - h a gevoegd:

d i n o e k o k n a h a voor d i t o e k o k n a.

d i d j i k o e t n a h a voor d i d j o e p o e k n a.

a m o e n o e k o k n a h a voor k o t o e k o k n a.

i n j o n g n o e k o k n a h a voor t a k t o e k o k n a of t a k t o e k o k n é.

Atzonderlijke vermelding verdient nog het volgende:

Van het werkwoord l a l i wordt slechts gehoord de vorm: k e l a l è n : a d j a k e l a l è n = a d j a l a l i.

Andere vormen: l a l i, n g l a l i-l a l i, n g l a l è k a k e n, l a l è n worden naar het schijnt slechts gebruikt onder invloed van buiten. Wel is naast het dialectische woord l è n g o t, vergeetachtig, ook algemeen gebruikelijk l a l è n a n.

Van den stam w è h is gebruikelijk: m è h i voor m è n è h i; d i w è h i voor d i w è n è h i; d i w è k e n voor d i w é n é h a k é; w è k e n of n è k e n = w é n è h n a.

Vergel. d e N. ; T. 180, 783; Dj. 620).

In S e r a t A b i a s a, uitg. H. C. H u m m e 1878, 5den regel van onderen vindt men de zinsnede: l a h g è s è h t a p o e n a p a d è n, w a h o e n é k o e l a g i h m a t o e r k ĕ n d i a k a l i r o e m i j i n, d é n é g i h b o t e n g o e g o e. Deze passieve vorm na k o n is niet volgens het Solosch taalgebruik, doch in Banjoemas algemeen gangbaar. Vergelijk de mij opgegeven zin: w a h o e t o l i k o e l a 'm p o e n n g o b r o l n i k a b r a m a k è n d i p e d j a h i m a w o n, l a h s a n i k i k e p r i p o e n s o e l o e h é k a b è h 'm p o e n k o b o n g.

B. WOORDENLIJST.

1. K. N. = aleman, bedorven (van een kind) ook: kieskeurig in het eten; een te grof of zwaar werk niet willen doen.

2. e.w.K.N. = ngasag-asag: nalezing houden op het rijstveld. Van het woord oenoe, afval van de padi, wordt in Solo het werkwoord ngoenoe gebruikt voor: irrigeeren *(zie W)* en in Banj. in bovengenoemden zin.

3. N. = mangkéné.
zóó ook ono etc. Een ander: ngéné of ngènèh etc. = mréné etc. zie *de N.* s.v. kéné etc.

4. e.w.K.N. = teroes madjoe: van een vechtende, die maar steeds opdringt (haan, bok).
Sanadjan digitik wira-wiri, nanging ngoentjel bahé.

5. K. N. = soenḍel, ronggèng.
W. naam van den dorpsbode in Bagelèn.

6. K. N. = tetep.
W. speciaal van het ambt van loerah enz.
In Bjm. in het algemeen; b. v.: tandoeran wis mantjep.

7. K. N. = sèsèr, net.

8. K. N. = poenḍoeng, zandhoop, waarin rajaps leven. (Kw.: heuvel).

9. e. w. verd. K. N. = overal verspreid worden van een gerucht.

10. N. = emboeh.
Anaké si Soeta diendèhna baé, awit lakoené ala.

11. Ng. Kr. = ipé kaprenah toewa.

12. K. N. = een soort pakis, varen.

13. e. w. K. N. = 1°. 'ndjedjegaké sakaning omah.
2°. verd.: nganti-anti
Akoe ngantroe antroe tekané lajang.
In Solo in dezen zin alleen adverbiaal gebruik bij ngentèni.

14. K. N. = de plint van bamboe of hout, waartusschen de képang van den muurpagger wordt ingesloten; de verticale bamboe aan het einde van een tuinpagger.

15. K. N. = 1°. grobak tjilik
2°. toekang oendoek = toekang oewoer.
iemand die rijst strooit om kippen te stelen cf. *W.* onder endoek.

16. N. = gendoek; mijn kind (v. e. meisje).

17. K. N. *péjok*, toemrap wangoening loemah.

18. K. N. = dolanan kertoe nganggo totohan satitik.

19. e. w. K. N. = oemoek, snoeven.
Zie verwante beteekenis in *W.* onder poentoek.

20. K. N. = leerling dansmeid.

21. zie bij: tjantong.

22. K. N. = babarpisan.
de N. (Bobotsari) en *T. 43* geven dezelfde beteekenis op, maar niet de verdubbeling.

23. e. w. K. N. =
1°. = ngantjang-antjang, een aanloop nemen.
2°. = 'mbidjig, met kop of horens stooten.
3°. atjar-atjaran = caramboleeren, aanrijden van twee rijtuigen.

24. of K. N. = kitjah-kitjih, in het water plassen (van kinderen op den weg) *W.* ketjèh en kitjih-kitjih.
Itjak geeft *W.* als nevenvorm van idak. Mij werd voor Solo itjak-itjik opgegeven als: lanterfanten; Banj.: èjag-èjèg, zie *de N.* voor Bodjonegoro: ngèjèg = 'mbalajang.

25. K. N. = oeba rampé

26. e. w. K. N. = breketjak of breketjik (de laatste vorm niet in *W.*); soegih omong.

27. K. N. = aba.

28. K. N. = kroto, bloem of zeer jonge vrucht van den so.

29. K. N. = èrèk.

30. [Javanese script] e w. K. N. = neervallen van een vlieger met den kop naar beneden. Ook de vorm: s i r o e k e. w. werd opgegeven.

31. [Javanese script] K. N. = b a n g s a n i n g d j a r i n g.

32. [Javanese script] K. N. = zweren onder de nagels hebben. [= nagel, die boven de vingertop uitsteekt. Zweren onder de nagels hebben = k a m i s è s è t e n of k e t j o m b r a n g e n. *Corr*].

33. [Javanese script] K. N. = a r i a r i, nageboorte bij menschen.

34. [Javanese script] K. N.

de N. (voor Djocja en Temanggoeng) en *Dj. 72* geven het op in den zin van = i m b o e h. In Bjm. (behalve in de beteekenis: aanaarden) alleen gebruikelijk voor: nog iets eten: e n g g o n é m a n g a n p a ḍ a o e r o e n g ḍ è w è k a d j a i s i n: neemt zelf nog maar wat eten zonder verlegen te zijn. In dezen zin werd ook het woord [Javanese script] opgegeven.

35. [Javanese script] tr. verd. = n g a r i h-a r i h i.

36. [Javanese script] of [Javanese script] of [Javanese script] e. w. en db. K. N. 1° = aanhoudend huilen.

2° = b e n g o k-b e n g o k. (zóó althans: n g o r o n g-o r o n g) [Javanese script] = brommen van hond of tijger; kreunend huilen van kind of zieke; zulk een geluid maken in den droom.

[Javanese script], ook: = b r e k e t j a k, s o e g i h o m o n g.

de N.: n g a r o n g-a r o n g = n a n g i s (voor Karanganjar) *W.:* n g è r è n g = een muzikaal geluid geven [ook van het uiterlijk: knap, goedgekleed. Verder: l e m b a k n g è r è n g = de welriekende houtsoort klembak, welke gebruikt wordt om, fijngesneden, door de tabak gemengd te worden. *Corr.*]

37. [Javanese script] K. N. = spruit of kapbeen (bouwterm).

38. [Javanese script] K. N. = r é k a d a j a, p r a k a r a (rechtsgeding).

39. [Javanese script] N = m o n o.

D o e d o e d j a r a n k o e i k i h o e t j o e l a i j a b e g è n.

40. [Javanese script] e. w. K. N. = a m è k i w a k k l a w a n 'm b r è n g k a l w a t o e.

41. [Javanese script] e. w. K. N. = k e k e l, aanhoudend lachen.

42. ꦲꦶꦝꦺꦴꦃ K. N. = i d o e
de N. e d o h (Poerbolinggo en Bobotsari); blijkens het voorbeeld een schrijffout voor: i d o h.

43. ꦲꦢꦤꦶ tr. K. N. 1° = n g o e r o e s, regelen, ordenen.
Het wordt met name gebruikt van het loopende opzicht houden over koelies, die over eenigen afstand verspreid arbeiden.
2° = n a n g g a p i, in den zin van: goed ontvangen van een gast.: d a j o h m a r a d j e l è h b a é k o k d i a d a n i.
W. (onder a d a): Kw. in orde brengen; vlg. *Rh.*: zich bemoeien met, zich laten gelegen zijn aan (Banj.).
N.B.: n a n g g a p i heeft *W.* in deze beteekenis niet, het is: luisteren naar; dan: goed ontvangen (door aan een verzoek te voldoen enz.). In de laatste beteekenis komt het vrij wel overeen met n g a d a n i in Banj.

44. ꦲꦲꦃ N. = ah!

45. ꦲꦸꦠꦿꦶ K.N. = n a g a s a r i: p i p i s t a n p a g o e l a d i i s è n i g e ḍ a n g.
W. o e t r i een soort Javaansche lekkernij; n a g a s a r i ontbreekt in *W.*
In Bjm. wordt o e t r i geheeten, wat in het Oosten n a g a s a r i genoemd wordt, terwijl daar onder o e t r i een andere lekkernij met suiker en zonder pisang verstaan wordt.

46. ꦲꦠꦼꦂ e.w.K.N. = brengen. N g a t e r p a r i m e n j a n g l o e m b o e n g.
In Solo n g a t e r of n g a n t e r uitsluitend van begeleiden van een persoon.

47. ꦧ꧀ꦭꦺꦏꦺꦠꦺꦏ꧀ K. N. = b l e k è t è k (zie beneden).

48. [illegible] of [illegible] N, [illegible] of [illegible] Kr. of *de N.* en *T. 548.*

49. [illegible] db. K. N.: een insect.
Solo: een nachtvogel (zie *W.*)

50. [illegible] e. w. K. N. = o e m p e t a n i n g g r o e m b o e l.

51. [illegible] e. w. K. N. = zich onthouden van zout (ascese). [Een ook elders wel gebruikelijke uitdrukking voor een bepaalden vorm van m o e t i h, en wel: het eten van rijst met

groenten, zonder zout of kruiden. N. n g a d e m, K. n g a s r e p. *Corr.*]

52. [illegible] K. N. = b a n ḍ a, speciaal bij minnehandel en huwelijk K o k o e w é j è n a n a a s o e k a j a n é i j a t r e s n a m a r i n g i n j o n g.

53. [illegible] [illegible] [illegible] K. N. = t o b i l, uitroep van verbazing of *W.* = b o e s è t.

54. [illegible] K. N. = o e t j o e l.

55. [illegible] of [illegible] K. N. = a k è h i s i n é; s e s e k.
B. v. van een pakje met veel inhoud.
i s e l-i s e l a n of o e s e l-o e s e l a n — ḍesekan, op elkander gedrongen staan of liggen.

56. [[illegible]] [illegible] K. N. = Javaansch kombuis, steenen stookplaats.
In Solo: keuken. Dit in Bjm.: p a d a n g a n.
(zie beneden)

57. [illegible] e. w. K. N. = n j è n è n g, rukken, trekken (b. v. van een hond: aan iemands kleeren).

58. [[illegible]] [illegible] of [illegible] K. N. = m è w è r, tot overloopens toe vol.

59. [illegible] K. N. = d a d i
A w a k-a w a k d o e d o e d o e w è k k o e,
[illegible] K. N. = s o k, t j o k, t j o k a n, t a n s a h w o n g n j a m b o e t g a w é k o e w é a d j a p e n g a w a k l e s o e.

60. [illegible] K. N. = onverwacht. Vooral gebruikt bij het onverwacht zich aansluiten aan wat een ander doet:
I n j o n g t e s d i s r e n g e n i b a p a k, o e w o e l-o e w o e l s i b i j o e n g m è l o e b a é. Toch ook wel in het algemeen: s i n g n j o l o n g t j a n g k i r n j o n g a r a n i k o o e w o e l-o e w o e l a ḍ i m o e.

61. [illegible] K. N. = zoon of dochter van ouderen broeder of oudere zuster.
W. en *de N.* (voor Brebes, Karanganjar en Magelang): k a p o n a k a n. In Solo ongebruikelijk.

62. [illegible] K. N. = m r i j e m a n, kanonnetje.

63. [[illegible]] [illegible] K. N. = In de uitdrukking k a g a w a k è l o e = n g l i n d o e r, overluid droomen.

64. [illegible] K. N. = droge bedding van een bergstroom.
W.: a l o e r a n = spoor gemaakt door buffels, slangen of menschen.

65. [illegible] tr. K. N. = n j i r i k i
W o n g n g a s r e p n g i l a r i o e j a h.
Te Solo is het een desawoord voor z o e k e n.

66. [illegible] K. N. = n a l a r, d j a l a r a n
K o p a ḍ a t o e k a r a n a l a t é k e p r è m è n?

67. [illegible] K. N. = bamboezen loopplank bv. bij vaartuigen of op een vlonder; riettafel, waarop het suikerriet geplaatst wordt vóór het door den transporteur naar den molen getrokken wordt.

68. [illegible] db. e. w. K. N. = 'n d j o e g o e g, blaffen.
In Solo van het huilen van een hond enz. (zie *W.*)

69. [illegible] K. N. = d j a t m i k a, bescheiden van gedrag.
In Solo: welluidende klank van stem of muziek-instrument.

70. [illegible] K. N. = 'm b e b é d a, plagen, treiteren van kleine kinderen bv. ook door ze te slaan.
W. heeft é l é g-é l é g, maar verwijst dan naar i m i n g-i m i n g, waar de al te speciale verklaring het woord niet genoegzaam dekt. [uitspraak in Bjm. è l è g-è l è g. *Corr.*]

71. [illegible] tr. K. N. = n g i l o n i, iemands partij nemen; partijdig zijn in iemands belang.

72. [illegible] tr. K. N. = n g a t j a r a n i; het goed ontvangen van een hoogeren gast.

73. [illegible] of [illegible] e. w. K. N. = o m o n g-o m o n g a k è h t a n p a a n a k a n j a t a h a n é; opsnijden.
Ook: 'n d o p o k (zie beneden)
De bet.: a r e p die *de N.* voor Pekalongan en *Dj. 127* voor Koedoes opgeeft, was zegslieden onbekend.

74. ([illegible]) [illegible] K. N. = s e p é l é
W. i p i l-i p i l: bij beetjes bijééngaren van dingen van weinig waarde.

75. [illegible] e. w. en tr. K. N. = bedriegen bv. van iemand, die iets koopen moet ter waarde van 10 cts. en 15 cts. in rekening brengt.
O p è l a n heeft de winst aldus verkregen.

76. K. N. = b e n d o e n g a n, dijk. [In Bjm. eveneens in gebruik; ook wel: ḍ a w o e h a n. *Corr.*]

77. K. N. = a p i k. H a r l o d j i k o e n g è d j è s.

78. N. = a d j a.

79. K. N. = n g a j e r-a j e r; opzicht houden; onbeweeglijk staan.

80 tr. K. N. bijeenroepen van de koelies door den k e b a j a n.

81. e. w. K. N. = n g l e b o e s; loopen in den regen zonder bescherming.

82. of K. N. = g e r i n g t a o e n e n, langdurig mager zijn door ziekte.

83. K. N. = 'm b i a n t o n i, elkander bijspringen met geld of werk.
I n j o n g d o e w é s a w a h m a r a p a ḍ a d i a j a n g. [a j a n g Bjm. eveneens: met opgeheven armen achterover buigen totdat de handen den grond raken, b.v. bij g a n ḍ o n, een zeker spel met steenen. Op Solo: n g a j a n g, n g l a j a n g. *Corr.*]

84. K. N. t r e m è m è s, zekere vrucht. [Soort van b e s t r o e, welke gaar gekookt en uitgezogen wordt. *Corr.*]

85. e. w. K. N. = o e d o e d.

86. K. N. 1° = a n d o n, tijdelijk ergens blijven om daar iets te verrichten. In deze bet. wordt het ook op Oost-Java gebruikt.
2° = 'n g l e m b a r a, rondzwerven.
W. kw. = ' m b e b a r a n g; t. p. steeds, in welke bet. *de N.* het op geeft voor Djapara en Soerakarta.
In Solo is 't slechts onder desamenschen gebruikelijk.

87. K. N. = m e r a n g.
W. noemt o m a n een desawoord voor padistroo.
In Bjm. is o m a n de stengel v. d. padi (Solo: m e r a ng), terwijl m e r a n g het kaf, de bolster is (Solo = m r a m b o e t).
Zie *de N.*, wiens verwijzing (s. v. m e r a n g) naar *W.* de zaak niet genoegzaam opheldert. *T. 128.*

88. K. N. = a k è h (t o e m r a p i n g s i n g g a t) k e b o n é e n g g o n é k o r è n g e n b l a t o e n g é w i s o e m r i k.
W.: rijzen van het water.

Soms wordt het in Solo ook figuurlijk gebruikt en dan beteekent het: toenemen, erger worden.

89. [illegible] K. N. = het draadvormig uiteinde van een pisangblad. soemret, soepret, N; saimret, saipret K. = een weinig.
W. geeft nog de vormen saimet en saipet.
Alleen de laatste vormen zijn in Solo gebruikelijk, ook: saimit en saipit.

90. [illegible] N. = soekoer, maar als Schadefreude.
Amoer dimalingi! dioetangi baé ora oelih.

91. [illegible] K. = Kimat (Oemat voor koemat niet gebruikelijk).

92. [illegible] of [illegible] K. N. = wira-wiri.

93. [illegible] of [illegible] of [illegible] K. N. = loenga adoh awit nepsoe nganti ora katon (Solo: lap-lapan?)
pratpratan = ora djendjem, niet rustig thuis blijven, telkens uitgaan.
Kenang apa ko pidjaran pratpratan baé?

94. [illegible] of [illegible] K. N. = tjawetan, bedekking der schaamdeelen.

95. [illegible] K. N. = een lekkernij van ketèla, die geraspt en gekookt wordt.

96. [illegible] N. = gampang.

97. [illegible] K. N. = pating salebar; overal slordig verspreid liggen b. v. van vuil.

98. [illegible] N. = mongsa.
Emèng si anoe gelem teka mrènèh = mangsa si anoe gelema teka mréné.
de N. geeft voor Adjibarang en Poerwokerto den vorm mèng in dezen zin op.

99. [illegible] = 1° sepi banget, awit kabèh wis loenga
T. 142 beweert dat het in Tegal steeds met sepi verbonden is. Van Bjm. geldt dit niet: wong koempoelan kijé wis ambring paḍa nang endi enggoné?
cf. *W.*: mamring. kw.: sepi banget
2°. zekere heester met welriekende bloemen en bladeren, die op de markt verkocht worden.

100. [illegible] K. N. = sedian, djaga.
iki pasaréan kanggo agané 'ndara = djagané bendara.
[illegible] K. N. = tanggoengan, borg.

101. [illegible] N. = ajo, mara.

102. [illegible] K. N. = ta,
ko ikoe adja sok nangis oegèn.

103. [illegible] e. w. K. N. = geheel nieuw zijn of maken; iets geheel zijn of maken (dus onvermengd hetzij met 't oude, hetzij met andere bestanddeelen).
oemahkoe wis roesak; saiki agep takanjaraken tapi nijaté arep ngoegal baé.
Fig.: Akoe arep oemah-oemah maning, betjiké keprèmèn apa ngoegal apa nambal? d.i. zal ik een jong meisje huwen of een weduwe (gescheiden vrouw)?
Zie ook *T. 154*. In beide opgegeven voorbeelden en in dat van *Walbeehm* omtrent de vernieuwing van het huis met djatihout alléén, wordt ook gebruikt mroeka, wat ook Oost-Javaansch moet zijn (niet Solosch).
Ngoegal in den zin van: onvermengd van eten en drinken (*T. 154*) was mijnen zegslieden onbekend.

104. [illegible] of [illegible] K. N. = ontang-anting.
In Poerbolinggo is de tweede vorm het meest gebruikelijk, voor een eenig kind. In Adiredjo gebruikt men, volgens mijn berichtgevers, uitsluitend den eersten vorm daarvoor, terwijl de tweede in zwang is voor een eenige vrucht aan een boom. (Voor de ook in Bjm. gangbare uitdrukking:
oewot ogal-agil, zie *W.* onder ogak).

105. [illegible] of [illegible] e.w.K.N. = loemakoe legèh.
Solo: duidelijk in het oog vallend, zichtbaar zijn (zie *W.*).

106. [illegible] of [illegible] N. = èmperé, kaja-kaja.
Behalve: bevel, geluid (*W.*; *de N.*; *Dj. 170*,) beteekent het ook: het schijnt, n.l. van een geluid; zie het vb. bij *Dj. 170*, waar men den zin:
ika abané ana wong amboetohaké maling, overzette: daar schijnt men (naar 't geluid te oordeelen) een dief te pakken te hebben.

107. [Javanese script] K. = sandjàng.
De vorm obrol-obrolan, wordt als K. N. voor: beuzelpraatjes houden gebruikt (zie *W.*)

108. [Javanese script] K. N. = loḍok; loḍèg, loszitten bv. van een spijker, houten pin, wiel.

109. [Javanese script] K. N. = zich verspreiden van een gerucht; in beweging zijn van water, bladeren, een huis, dat door den wind geschud wordt.

110. [Javanese script] K. N. = djaran képang; ook: de man, die erop rijdt; toekang èbèg, de aanvoerder; èbèg-èbègan, met zoo'n paard rijden.
Het woord is slechts in deze bepaalde beteekenis dialectisch (hoewel ook wel in Jogja in gebruik).
W. geeft als Solosch op: èbèg: zadelklep. Ebèg-èbègan wordt in Solo ook gebruikt voor een ouderwetsch zadel. [Geen zadel, doch een geborduurde lap, onder het zadel afhangend, welke oudtijds bij parades e.d. gelegenheden werd gebruikt. *Corr.*]

111. [Javanese script] K. N. 1° = doepèh, soemangkéan.
Sidin abong-abong bapané dadi prijaji, nakalé ora djamak.
Abong-abong pinter karo wong boḍo bandjoer sawijah-wijah
de N. en *T. 157* verklaren het als kebangeten.
In den zin van het door *de N.* aangehaalde vb. uit Tjilatjap was het aan zegslieden niet bekend.
In den zin: abong-abong dadi priaji, marang sadoeloer toewa ora ngadjèni (*T. 157*) ontkent *Walbeehm* tegen zijn voorlichters in, dat abong-abong door soemangkéjan ware weer te geven en stelt er voor in de plaats: kebangeten. Volgens het eenparige getuigenis van hen, die ik raadpleegde, is juist het woord soemangkéjan hier op zijn plaats, kebangeten niet. Het woord soemangkéjan beteekent n.l. als bijv. nw.: trotsch, maar het wordt ook gebruikt als voegwoord, dat de rede opgeeft, welke een hoogmoedig mensch voor zijn gedrag meent te hebben. In het vb. van *T. 157* kan het dialectische woord weergegeven worden door soemangkéjan of doepèh.
In het woord abong-abong ligt steeds iets afkeurends-

waardigs, maar niet altijd iets hoogmoedigs: Abong-abong akoe dadi wong Walanda, bandjoer kosenggoe soegih doewit baé. Hier kan er niet soemangkéan voor in de plaats gesteld worden, wel doepèh. Het afkeurende ligt hierin, dat de vrager niet moet denken, dat elke Hollander rijk is. Dus ongeveer: al ben ik ook een Hollander, toch moet gij niet meenen, dat ik rijk ben.

Abong-abong is ook gebruikelijk in den zin van een werkwoord: adja abong-abong akoe dadi wong Walanda (= adjadoepèh), bandjoer kosenggoe soegih doewit baé.

2°. = réka-réka.

Deze beteekenis past in het door *de N.* voor *Tegal* opgegeven vb. waar hij het, volgens mijn zegslieden, ten onrechte verklaart door soemangkéjan: kowé adja abong-abong dadi priaji.

112. [illegible] db. K. N. = roosteren van dunne luchtige spijzen als opak, terwijl aṭing-aṭing het voorzichtig roosteren aangeeft van meer massieve spijzen als mais.

Het woord is ook gebruikelijk als nevenvorm van angiṇ-angin, in de lucht drogen, zie *W.*

113. [illegible] K. N. = trenjoeh.
Atikoe angrod.

114. [illegible] K. N. = vóór (van tijd).
Dina Kemis angkatan pasar wagé.

115. [illegible] db. K. N. = voortkruipen van of als de rupsen.

116. [illegible] K. N. = idjlag-idjlig; steeds maar door:
Ko ingklang-ingkling maring pasar ngarah apa?
N. B. Idjlag-idjlig komt niet in *W.* voor; ik nam het op in de hieronder volgende lijst van woorden, ook in Solo gebruikelijk.

117. [illegible] e. w. K. N. = een kind of mensch op den schouder dragen.
T. 167 [illegible] = kebajan n. l. i. d. z. v. *boodschapper.*
Volgens mijn zegslieden: de helper van den kebajan (wat misschien ook met de nadere omschrijving bedoeld wordt). *de N.* geeft het w. w. op voor Tegal = opstoken, evenmin als den zegslieden van *Walbeehm,* was dit den mijnen bekend.

118. e. w. K. N. = ngelak.

119. db. e. w. K. N. tjlepat-tjlepoet, schielijk wegkapen Het zelfst. nw. ingkoeng K. N. duidt aan een met kop en al als zg. smoer bereide vogel b.v. ingkoeng bèbèk, gebruikt bij de slametan rasoel. (Zoo ook in Solo).

120. K. N. = koewatir; sanggaroenggi.

121. K. N., dolanen santri (kinderspel). [Een vertooning, door kinderen tegen betaling gegeven. De deelnemers zijn santri-kinderen, welke, op bepaalde wijze uitgedost, onder eenvoudige dansbeweging Arabische (?) liedjes zingen. *Corr.*]

122. e. w. K. N. = ngindjen, gluren. Zóó ook *de N.* en *T. 179.* In Bjm. ook: afluisteren, luisteren naar b. v. het geluid van krekels.

123. of K. N. = gèsèh, soelaja.

124. K. N. = veel, van grootere zaken van één soort op een plaats, waar zij gezien worden bv. van borden, die op een tafel staan (niet in de kast); ook van menschen, die ergens te hoop zijn geloopen.

125. = poelèn, nat (van rijst); boeket (nat van sajoeran)

126. K. N. = mawa-mawa; walak-walak. Ora saben wong walanda kasar temboengé baé, napsi-napsi wongé. *de N., T 187*: roepa-roepa; déwé-déwé.

127. K. N. = boetarepan, jaloerschheid.

128. N., een woord, dat een verwondering uitdrukkende vergelijking aangeeft: néngané kaja koewé! = o, is dat die! Zie: *de N.*: èngan.

129. = ènggané, zie *W.*; *T. 171*; *Dj. 190.* Nénggané akoe soegih akoe bisa toekoe djaran.

130. K. N. = ketjowèk (zie Solosche woordenlijst), beschadigd: van aardvruchten, die door den patjoel getroffen werden. [*Men spreekt uit:* tjowas, en ketjowas. *Corr.*]

131. K. N. = k a k o e p a t j e l a ṭ o e n é, waarbij de klanken eenigszins ingeslikt en de medeklinkers niet geaccentueerd zijn. [Uitspraak: t j o w a g. *Corr.*]

132. K. N. = puist op de kruin van het hoofd.

133. of K. N. = t j e n g è r è t n o n g. een insect, dat in de bergstreken tegen den avond een schel gepiep (o w è r-o w è r) doet hooren. [Het insect heet t j i n-ḍ é l è r è t. *Corr.*]

134. K. N. = o p a k b o e d i n. [t j a n ṭ o r = groote o p a k b o e d i n, besproeid met suikerwater, t j a n o r = kleine o. b., zonder suiker. *Corr.*]

135. K. N. = b o e m b o e n g w a ḍ a h t j è r é o e t a w a b i-b i s : een koker, waarin de meisjes kleine kakkerlakken verzamelen om die te roosteren en te eten.

137. e. w. K. N. = n j a ḍ o n g.
S i S i d i n l a g i n j a n ṭ o n g p e t é.
Ook de vorm nganṭong (van a n ṭ o n g) komt voor.

138. e. w. K. N. = 'nggoedjeg, n e t e r.
de N. geeft voor Tegal den vorm t l e t j e r op.

139. e. w. K. N. = n e l i ṭ i k, met nauwkeurigheid navragen.

140. e. w. K. N. = n j a b r a n g n g o e n g s a n g; tegen den stroom oversteken.

141. K. N.: p a g e r t j a t j a g a n = huispager van platgeslagen halve bamboe, in tegenstelling met p a g e r p l o e p o e h: een pager van platgeslagen heele bamboe. 't Werkw. n a-t j a g ook in Solo gebruikelijk, zie *W.*

142. K. N. = , riool, afvoergoot.

143. e. w. K. N. = heen en weer loopen zonder den beleefdheidsvorm in acht te nemen.

144. of K. N. = k a t j o e (zie *de N.*; *T. 210*) Het wordt ook gebruikt als maat van een halve el.

145. e. w. K. N. = struikgewas en andere kleine gewassen beschadigen door een tak of bamboe (dus steeds een betrekkelijk klein gewas, niet een geheelen boom) bij het vellen er op te laten vallen, of aldus beschadigen bij 't wegsleuren.

146. : K e t j o r o k K. N. = k e n a r a t j o e n
t j o r o k a n = r a t j o e n.

147 [illegible] = g a m p a n g; s e p é l é; t j a l i m è n (van het ontvangen van geesten).
T. 218 kent het alleen in den zin van t j a l i m è n: eenvoudig, *karig in het ontvangen van gasten.*
In Bjm. wordt het ook in het algemeen voor: gemakkelijk gebruikt: e n g g o n é a k o e k o n n g i s è n i g e n ṭ o n g s i d j i b a h é t j è r è m.

148. [illegible] K. N. = g e r è h; gezouten visch.

149. [illegible] K. N. = p a n g g o n a n p e p a n g a n a n j è n w o n g d o e w é g a w é. *W.*: t j r a b a k a n of p a t r a b a k a n, bidplaats, leerschool cf. *de N.*

150. [illegible] of [illegible] e. w. K. N. = babbelachtig, ook: een dit dan dat vragen te ontvangen. Nevenvorm van t j r i w i s (zie *W.*).

151. [illegible] K. N. = t j e m a k-t j e m i k; langzaam eten van iemand, die geen eetlust heeft. 't Dialectische wd. ook van dieren gebruikelijk.

152. [illegible] K. N. = veldmuis, die in de klapperboomen huist.

153. [illegible] K. N. = soort fakkel, bestaande uit een flesch olie, bevestigd op een bamboe, met een stuk doek als pit cf. dipa *W.*: kw. = p a ḍ a n g, o b o r.

154. [illegible] K. N. = t j o w è k, aarden schotel voor s a m b a l.

155. [illegible] K. N. = soort w a l a n g.

156. [illegible] K. N. 1° = l a l a b a n, rauwe groenten bij de rijsttafel;
2° = k e t j o w è l, bij ongeluk door een wapen of instrument ontveld.

157. [illegible] K. N. = een woord om aan te duiden, dat de last niet aan weerszijden van de p i k o e l a n gelijk verdeeld is: e n g g o n é m i k o e l p a r i k o e w é è s i h t j o l.

158. [illegible] K. N. = b a l o b o k, verdikt tranenvocht, slaap in de oogen.

159. [illegible] K. N. = uitroep van verbazing.

160. [illegible] e. w. K. N. = n j l è w è n g.

161. [illegible] e. w. K. N. = dicht bij elkaar (van planten):
n a n d o e r d j a g o e n g k o n l i t j i k.

162. [illegible] K. N. = t j l è r è t of t j l a r a t: t j l è r è t g a m b è l, vliegende hagedis.

163. [illegible] K. N. = l a n t i p a n, snel in 't begrijpen en goed in 't onthouden. 't Laatste ook: t j a n ṭ i k a n (zie *W.*)

W.: t j a l a k = voorbarig zijn door vóór zijn tijd te spreken; t j a l a k a n, telkens in de rede vallen. *Rh.*

164. [illegible] K. N. = p i t o e w a s b. v. van den handel.

165. [illegible] e. w. en [illegible] [illegible] K. N. onzin praten.

166. [illegible] e.w.K.N., ook n l é ṭ o n g = een voorschot nemen op afbetaling door middel van de opbrengst van vee, vruchtboomen enz.

167. [illegible] K. N. = t e l i k, s e p i o e n.

168. [illegible] N. = t j i l i k.

169. [illegible] K. N. = eigenschap van iemand, die slechts licht werk wil doen.

170. [illegible] K. N. = middenstijl in een è m p è r.

Eigenaardig de uitdrukking: o r a g a w a n i n - ḍ i n g t j e m e n ṭ i n g = g l o e n ḍ o e n g s e m - p r o n g (Solo): van een arme bruid, die niets ten huwelijk meebrengt.

171. [illegible] e.w.K.N. = o e m o e k.

172. [illegible] e.w.K.N. = berijden zonder zadel.

173. [illegible] K. N. = d j e b o e l, onverwachts zich voor doen; ongedacht aangetroffen.

174. [illegible] K. N. = vaag, onvertrouwbaar van gerucht; ook in denzelfden zin gebruikt als 165.

K o g a w é n é t j e m p l a n g - t j e m p l o e n g h a é s i B a n g s a o r a m a t i, d i o m o n g n a m a t i.

W. In Banj. z. v. a.: o r a p a t i n g a n d e l, wat niet nauwkeurig is weergegeven.

175. [illegible] K. N. = t j a n g k i r g e ḍ é t a n p a t j a n ṭ è l a n.

W.: doorloopend gaatje zooals in een plank of kous. Dit in Bjm. t j r e m p l o n.

P a t i n g t j a r o m p l o n g; Bjm. p a t i n g t j r e m p l o n.

176. [illegible] K. N. = w o r s o e h (Adiredja).

T j a r a - t j a r a a k è h t e m b o e n g é k e t j a m - b r o e k.

Elders in Bjm. [illegible]

cf. het verwante s a l a b r è h in *W.*

177. [illegible] K. N. = ongemak aan de vingers, waarbij de huid aan de nagels afschilfert (gelijkend op de vrucht van den t j o m b r a n g).

178. [illegible] K. N. = t j e k i ṭ a n g-t j e k i t i n g, o r a t e g e l.
·E n g g o n m o e n a m b a n i w o n g k a é t j a-ṭ a n g-t j i ṭ i n g t e m e n.
W.: n j e k i ṭ i n g = tusschen twee vingers grijpen.
Het woord beteekent iets *met tegenzin*, als was men er vies van, doen.

179. [illegible] K. N. = soort schoffel, ook p a n t j o n g genoemd (zie beneden).

180. [illegible] K. N. = t j è n g k r é, twistziek van kinderen, plaagziek met de handen.
De omschrijving d r e n g k i bij *de N.* en *T. 281* voor Tegal opgegeven, althans voor Banjoemas *onjuist.*

181. [illegible] of [illegible] N. = b i s a, kunnen.

182. [illegible] e.w.K.N. iets begeeren te verkrijgen, zonder dat 't. lukt e n g g o n k o e 'n g g o l è t i w a k 'n g r a o n g.

183. [illegible] K. N.: klein van gestalte (van een vrouw).

184. [illegible] K. N.: rheumatiek in de heup, waarbij men een brandend, prikkelend gevoel heeft.

185. [illegible] K. N. = p a n è n m a n g s a r e n d e n g, in onderscheid met de s a ḍ o n, rijstoogst in den drogen tijd.

186. [illegible] K. N. = b i n g o e n g.

187. [illegible] e.w.K.N. = 'n g r i n t i h, om iets zeuren.

188. [illegible] e.w.K.N. = telkens andere bevelen geven en daardoor lastig en kleingeestig: r è w è l.

189. [illegible] [illegible] K. N. = compleet, van een stel kleeren.
w o n g k a é m a r i n g p a s a r t o e k o e s a n-ḍ a n g a n s a r o e t j o e n.

190. [illegible] e.w.K.N. = 'm b o e r o e; n g o j a k.
r o k-r o k a n, elkander nazitten bv. met krijgertje. *de N. en T. 303* = d j è l o e n g a n, wat vertaald wordt door: krijgertje spelen; volgens zegslieden gaat dit laatste steeds gepaard met zich verstoppen, dus: buutspelen. (t j e m b è l o e n g a n, niet: t j e m b i l o e n g a n, *T. 303* is het zelfde als d j è-l o e n g a n).

191. [illegible] e. w. db. of tr. = schoonmaken; opruimen; afnemen (van de tafel na het eten).
In dien zin ook: 'mbèrèsi.

192. [illegible] of [illegible] K. N. = s e n g k o e t.

193. [illegible] K. N. = moeilijk begaanbaar b. v. doordat er veel steenen op den weg liggen, door sporen van ossewagens enz. *T. 309*: m o e n g g a h m e ḍ o e n.

194. [illegible] K. N. = a n g g o e k, s l a w a t a n é b o t j a h-b o t j a h k a n g g o t o n t o n a n.

195. [illegible] K. N. = r o n t o g a n i n g p o e p o e g a n: afval van oud dakstroo.

196. [illegible] e. w. K. N. = n g e d a n g s a l i j a n é b r a s, k a j a t a: k l o e b a n, k a t é l a s a p.

197. [illegible] k l o e b a n, k a t é l a s a p.

198. [illegible] = hardop droomende dutten.
O e w o n g k a h é t o e r o e d i r e p-r e p p i.

199. [illegible] K. N. = soort roode verf, ook als medicijn gebruikt.

200. [illegible] e. w. K. N. = n g r o e m a t b.v. s a p i, s a w a h.
W. n g r o e p é j a = m r a d o e l i, n g r è w è s.

201. [illegible] K. N. = lastig, omslachtig (van werk).

202. [illegible] K. N. 1° = r e d j a *T. 322.*
2° = wat althans in Banj. ook r e n e s heet: overvloed van levensmiddelen hebben (in deze beteekenis werd r e n e s aan *W.* door *Rh.* opgegeven).
A k o e m a r i n g o e m a h é s i S o e t a, r e d j è h b a n g e t, a w i t s i S o e t a p a n o e d j o e n j a m b e l è h a j a m.

203. [illegible] K. N. = b o e n g a h, n g o e m b a r k a s e n e n g a n, lichtzinnig vermaak: W o n g k o e w é ḍ e m e n n é r i j a-r i j a.

204. [illegible] e. w. K. N. = 'm b i j e t; veel vruchten of bladeren dragen.
W: a l a s r a j o e d a n = wildernis met gras en kleine struiken; ook in Banj. gebruikelijk; niet in Solo; daar heet dit: b o n ḍ o t a n.

205. [illegible] K. N. = t j r i w i s, gezwets; zwetsend.

206. [illegible] e. w. K. N. = n g o m j a n g (Bjm: n g r o m j a n g), wartaal spreken.

207. [illegible] K. N. = ḍ o m p o l a n d j a é, gembertros.

208. [illegible] K. N. = gording van een huis (bouwterm).

209. of K. N. = mentoengoel, te voorschijn komen.
Ora ana kabaré 'mbok remboewas.

210. K. N. = dissel, waaraan een bijgespannen paard trekt. djaran rébangan, zulk een paard.
e. w. 1° = 'mbiantoni (cf. ajang, boven).
2° = iemand met dwang ergens heen brengen: dirébang maring boei.

211. K. N. = djibeg, pating kranteng n.l. in den zin van: „veel" van dunne, lange dingen als: touwen, wortels enz.
enz. Pager kijé ramaté (of lamaté = spinneweb, zie *W.* op gezag van *Rh.* rambeng temen.
Oewit waringin kahé ojodé rambeng temen.

212. e. w. K. N. = 'nggogrok, afvallen van bladeren, uitvallen van bloemen, loslaten van bamboelatten (in de rangkèn).

213. K. N. = tjikat, tjoekat, rikat.

214. K. N. = bendéra tjilik, rontèk (klein vlaggetje).

215. K. N.: ooglijden, waarbij het hoornvlies beschadigd wordt door wrijving veroorzaakt door verouderde wonden bv. bij trachoom.

216. K. N. = mengi, aanborstig; asthma.

217. K. N. = naam van een pikoelan, die geluid geeft.
Ouder gewoonte gaf hij, die de hulp van anderen inroept om zijn rijst te dragen, aan den eersten drager een pikoelan waarop in het midden een stukje bamboe met touw is vastgebonden, wat een zeker rhytmisch geluid maakt. Die eerste pikoelan heet rengkong; wat de sawahbezitter doet: rengkongan.
Si Dipa enggoné ngater pari nganggo rengkongan.

218. e. w. K. N. iemand of iets met zijn tweeën op de handen dragen: een kreupele aan beide kanten zóó ondersteunen, dat hij zich voortbewegen kan.

219. K. N. = saron geḍé, een kleine gamelan.

220. of K. N. = awad-awadan; sengadi.
Ko koewé dioendang loerah pidjaran kaolan.

221. en K. N. = ora koloe.
Akoe maoe ngoental pil, tapi kondoel baé.

222. K. N. = lowoeng; tamelijk veel, meer dan anderen.
Enggonmoe sesawah olèh pirang ḍatjin? akoe oléh nem ḍatjin.
Ko madan kandjat olèhé akoe moeng olèh limang ḍatjin.
Zoo ook *de N.* voor Tjilatjap.
Gewijzigde beteekenis: tamelijk mooi.
Oemahé wong Poerbalingga kandjat-kandjat kabèh.

223. of K. N. = manèh-manèh, iṭik-iṭik.
Kétjé-kétjé nangis, dolan sap.
de N. (Magelang) = kéwèh-kéwèh, aan zegslieden onbekend.

224. K. N. = kètjèhan, kitjihan, in het water plassen, pootjes baden.

225. K. N. = bestroe, komkommerachtige vrucht.

226. e. w. K. N. = krabben vangen met een worm die op een sada bevestigd is.

227. tr. K. = mastani; noemen, rekenen voor (Aḍiredjo).

228. K. = kera.

229. of K. N. = soegoeh. cf. *de N.* geeft 't op als K. w. voor Karanganjar.
In het Kw. beteekent koeren echtgenoot(e); makoeren, trouwen, samenleven enz.
T. 376: ngoekoeren = njoegoeh sega. Naar 't schijnt alleen in 't passief. Dit volgens mijn zegslieden onjuist.

230. K. N. = ila-ila, sarana.
Koela menika nijatipoen baḍe mantoe, krénahipoen kepripoen mawon?
N. B. Voor 't Solosche gebruik zie Solosche woordenlijst.

231. e. w. K. N. = weinig vruchten hebben.
Oewit kijé wohé ngranṭil.
W. (s. v. kanṭil) ngranṭil, arm, haveloos zijn.
In dien zin ook in Bjm. gebruikelijk.

232. K. N. = kéré.

233. N. = koer-koer, uitroep om kippen te lokken.

234. K. N. = kéwat, verwaand, behaagziek.

235. N. = k e b a n d j o e r.

236. K. N. = b i s i k a n, fluisteren; ook: in 't geheim iets bespreken. *W.*: geritsel van bladeren en andere kleine voorwerpen.

237. K. N. = t j l o e w i k a n; t j l e b è k a n t j i l i k, k o ṭ a k a n t j i l i k.

238. K. N. = trekpot van fijn, wit aardewerk in onderscheiding met t é k o: van grove, roode aarde.

239. e. w. K. N. = n g o e r o e n g, 'n g g e ḍ o n g.
M a n o e k d i k e r e m; b o t j a h d i k e r e m i n g k a m a r.
de N. geeft k e r e m a n voor Tjangkrep op als K. van k o e r o e n g a n. In Bjm. is 't K. N.

240. [Javanese] of [Javanese] K. N. = k e t a m p e k,
bv. van iemand, die in een rivier wil baden en door het stroomende water bijna wordt neergeworpen, of van een schip, dat door den storm wordt overvallen.

241. K. N. = afgemat zich gevoelen door te zwaren arbeid.

242. K. N. = m e s a k a t, k e k o e r a n g e n p a n g a n.

243. K. N. = g a g a h, b r e g a s.

244. N. = t j i k, t j i k-d j i h, uitroep om een hond te roepen.
W.: uitroep om wilde zwijnen te verjagen; een vijand te tarten; te doen hooren, waar men in een bosch is.

245. K. N. = gespierd; hard (van vleesch); stijf (van rijst enz).

246. K. N. = woord om verwondering uit te drukken.
K a d a r a n b o t j a h k i j é g e m i j è n l o e n g a n é é g i n t j i l i k, s i k i w i s g e ḍ é t e m e n.

247. [Javanese] N. [Javanese] K. = d j o e w a d a h.
In Bjm. wordt de naam k e t a n gegeven aan een gebak, waarvan volgens Solosch spraakgebruik k e t a n slechts één der grondstoffen is. Wat in Solo k e t a n heet, wordt hier g i g i h genoemd.

248. K. N. = b a b a l, bloem v. d. n a n g k a.

249 K. N. 1°. = s o e s o e g, vischfuik.
2°. e. w. = 'n ḍ e l i k i n g g r o e m b o e l a n.

250. K. N. = k o e k o e s a n.

251. K. N. = k o k o s a n, *W.* geeft k o s a n uitdrukkelijk als ongebruikelijk op.

252. K. N. = zweren onder de nagels hebben.

253. e. w. K. N. = 'ngréka, ngénṭa, voorgeven, dat iets zoo is.
Wonten tijang gaḍah lemboe sakit, ladjeng dipoensambelèh tanpa pamit kalijan loerah. Sarèhné loerah baḍé ngloewari tijang menika mila lapoeranipoen dipoenkéwal lemboe kenḍat.
In dezen zin niet in Solo, wel in Kediri gebruikelijk. De beteekenissen, die *J.* opgeeft, in Banj. niet gebruikelijk.

254. K. N. = koewali, vuurtest om djangan loḍèh op te koken.

255. K. N. 1° = kloewoeng, regenboog.
W. heeft kloewoeng en koewoeng beide voor regenboog. In Bjm. is kloewoeng een slendang van eigen weefsel, in onderscheiding van de mooiere, gebatikte.
2°. = kober.

256. of K. N. = moendoer klawan isin.
W. klitjoet, ten rechte: klintjoet, ook hier gebruikelijk. [Uitspraak klijoes. *Corr.*]

257. K. N. = kebes, doornat.

258. K. N. = kemlanḍingan, kolontara, solontara.
(In O-Java ook: lamtara.)

259. K. N. 1° = klokor, rochelen met de keel.
2° = sandja, bezoeken.

260. K. N. = klobot.
In Solo onderscheidt men klaras: droge pisang bladeren; van klobot, droge maïs bladeren. In Bjm. beide: klaras.

261. K. N. = kalkoen.

262. e. w. K. N. = muf, van eten dat te lang in een gesloten vat is.

263. K. N. = goerih.

264. ( ) N. K. 1°. = kapanoedjon.
Wong wis djoeloeng loenga kebon baé sakligané ditoebroek matjan.
2°. = salakoe-lakoené.
Wong agep dadi soegih ngono; sakligané nandoer-nandoer ija 'ndadi, dagang-dagang ija oentoeng.

265. K. N. = herhaaldelijk, tot vervelens toe heen en weer (van loopen, niet van rijden).

266. K. N.: slechts gebruikelijk in de samenstelling: kapiḍondḍong, vrucht van den keḍonḍong.

267. K. N. = met kleine misvormde ooren (van dieren).
W. koeperan: de gaten in de oorlellen open, zonder soeweng of oewer laten. In Bjm. ongebruikelijk.

268. N. = kaprijé.

269. K. N. = ṭéklé, met verdorde, neerhangende hand.
In Solo (en ook in Banj.) képlèh, hangen van de kleine ooren van een dier, koploh, id. van groote ooren.
Ook fig. van oorkleppen.

270. e w. K. N. = boeroeh; als daglooner werken.
Koḍèn, werk van een daglooner.

271. K. N. = keṭoel.

272. K. N. 1° e. w. = slapen.
cf. *de N.* kedeng-kedengan = toeron (Adjibarang, Poerwokerto).
2°. keḍengé = terkaḍang; seḍeng; sesoewéné.
3°. keḍengé = djalarané.

273. K. van koeḍi, een kapmes.
De onderscheiding, die *T. 447* geeft tusschen koedjang en koeḍi is mijn berichtgevers onbekend.

274. K. N. = sregep lan rosa; wekel.

275. K. N. = oetji-oetji hebben (van dieren).

276. K. N. = geneesmiddel tegen buikziekte, gemaakt van kurkuma en houtskool van djati, door elkaar gewreven.

277. K. N. = toempeng sing diṛengga: kajata gorèngan iwak, kembang, kabèh mahoe katjoeblesaké ing toempeng sarana sada.

278. en db. K. N. = gapend, van een lange, breede wond door een wapen of ander scherp instrument gemaakt.

279. of K. N.: omah kagok = een huis met een lange zadelkap zonder zijempers.

280. K. N.: slametan keba = slametan mitoni, in de 7de maand der zwangerschap. ngebani = mitoni.

281. [illegible] K. N. = ilir tjilik; keboet; kepet (zie *Dj. 369*).

282. [illegible] K. N. = overgebleven plas in een overigens droge rivierbedding.

283. [illegible] K. N. = gaḍoel oentoe, vuil der tanden.

284. [illegible] K. N. = pakinangan, vierkante houten kist met deksel voor sirih, ook een kist voor wajangfiguren. ('t laatste ook in Kediri)

285. [illegible] K. N. = door te zwaren last door gezwikt in de knieën en daardoor pijn hebben.

286. [illegible] K. N. = ergens tijdelijk verblijven om iets te verrichten. Andere vorm: andon, *T. 470.*

287. [illegible] e. w. en tr. K. N. = meḍit banget.
de N. geeft slechts droeni op voor Poerbolinggo.
Volgens mijn berichtgevers wordt 't uitsluitend met de neusklank of als tr. werkw. gebruikt:
Si Soeta kahé soegihé awit banget enggoné 'ndroenèni barangé.

288. [illegible] K. N. = sarembag; rempeg.
Wong arep paḍa negor kajoe wis droem.
In Solo uitsluitend bij het spel gebruikelijk: compagnon zijn. (niet in *W.*)

289. [illegible] e. w. K. N. = wéjå, 'ndeléja, van menschen, die te laat komen, hun werk achteloos doen, niet gehoor geven aan vermaningen enz.
Wong wétan paḍa 'ndérah, wis wajah mangkéné doeroeng teka.

290. [illegible] K. N. = mesakaké.

291. [illegible] K. N. = èmper, die aan alle zijden van het huis dezelfde breedte heeft.

292. [illegible] of [illegible] K. N. = woeloeng; soort kuikendief.

293. [illegible] K. N. = middelstijl in een huis.

294. [illegible] K. N. = awoeg-awoeg, een lekkernij van katéla en suiker, ook bloenḍang geheeten (zie beneden).

295. [illegible] of [illegible] K. N. = kok, teka.

296. [illegible] e. w. K. N. = 'ndokok.
de N. (voor Brebes) en *T. 493* hebben den vorm ḍalah, aan zegslieden onbekend.
W.: dèlèh. N. (een plat woord).

297. K. N. = doedoer, hoekkeper (bouwterm).

298. K. N. = panastis,
e. w. = ngerog, rogrogan: beven van de koorts.

299. e. w. K.N. 1° = miring seṭiṭik, een weinig hellen (van den grond).
2° = wartaal spreken.
3° = 'ndeléa, njamboet gawé ora toememen.
(= 'nggrépéng, zie beneden).

300. K. N. = banḍol, nakal kaworan kendel.
Delèpé wong wis disrengeni isih dolanan bahé.

301. K. N. = beroek, klapperdop als waternap gebruikt.

302. e. w. K. N. = oemoek.
(zie boven: 73).

303. K. N. = ḍèmpèt.

304. K. N. = anak walang.

305 e. w. K. N. = 'mbroeboel, 'ndilir.

306. e. w. K. N.
Over deze woorden is verschil tusschen *de N.* (voor Tegal) en *T. 518.* Volgens mijn berichtgevers zijn de opgaven van *de N.* althans voor Banj. juist, en daarentegen de beteekenis liegen en het 'opgegevene v. b. bij *T.* onjuist.
De boven opgegeven vormen kunnen ook met voorvoegsel (ngedoblang enz.) gebruikt worden.

307. K. N. = pawon, keuken.
(zie boven onder pawon).

308. = béntjok, boomkikvorsch.
Ook: ḍinḍang.

309. N. = mangsa ija, méndah, sakméndah.
'Ndanggon ko tèjèng matja tjara melajoe.

310. K. N. = waris, sempoeloer: gelukkig zijn in den handel.
Si Soeta kahé tahèk dagang; apa-apa sing didol bisa pajoe.

311. K. N. = boentoet djago.

312. K. N. = een booze geest, wiens komst kenbaar is aan het achter gebleven vuil bij een overstrooming.

313. K. N. = s i n ḍ è n, zingen.
W.: t a n ḍ a k, Mal. voor d j o g è d, dansmeid. cf. *Dj. 43?*

314. K. N. = ḍ a w o e h a n *(J. 3)*, b e n d o e n g a n; sluis.
[T a n d j l i g = sluis; ḍ a w o e h a n = dijk. *Corr.*]

315. K. N.: s a o e w i t. b. v. m o e n ṭ o e l s a t a n d j a k.

316. K. N. = oedan (Poerwokerto.)
W. = KW.

317. K. N. = k e t r i w a l.

318. K. N.
Dit wd. is in Solo uitsluitend gebruikelijk voor een tocht naar een heilige plaats (zie *W*).
In Bjm. ook gebruikelijk voor het vasten (vooral Maandag en Donderdag) met een bepaald doel; het zich onthouden (bv. 7 dagen) van bepaalde spijzen (bv. rijst of zout) cf. t a r a k in *W.*

319. Ng. Kr. wordt ook gebruikt voor 't caramboleeren van twee voertuigen.

320. K N. = t e g e l, koelbloedig; ook: niet toegevend (b. v. van een moeder tegenover hare kinderen).

321. K. N. = lichte, tijdelijke kramp in de vingers hebben.

322. of K. N. = i l o-i l o g o ṭ o; d e r m è n a n n g a n g g o o e w e r.

323. K. N. 1° = t j a p.
T o e k a n g t o t o l = Chineesche woekeraar, zoo genoemd naar de gewoonte om bij afbetaling een t o t o l op de kaart te zetten.
2°. doorslag, om spijkers in te drijven e. w. spijkers aldus indrijven.
de N. geeft 't voor Tegal op een zin van p e s ṭ i, zie ook *T. 556.*
Deze beteekenis aan zegslieden onbekend.

324. e. w. K. N. = n g i n e b, sluiten.
W.: t e t e g = p a l a n g; n e t e g g i, de deur met een t e t e g afsluiten.
't Is het afsluiten met bamboe of hout, dat schuin van den grond tegen de deur wordt geplaatst.
In Bjm. is 't woord gebruikelijk voor: sluiten in het algemeen, op welke wijze ook.

325. K. N. 1°: d o l a n a n b o t j a h.
2°: a m p l o k é (a n g k o e p é) k e m b a n g k a l o e w i h.

326. K. N. 1°. = tiwas, tevergeefs.
Tawas injong meng pasar, ora ketemoe 'mbari si bijoeng.
2°. toewas, pitoewas, voordeel, loon.

327. K. N. = tégan, koelbloedig, zonder schrik.
b. v. iemand dooden; pijn verdragen enz.

328. N. = éndjoh, bisa. Echter ligt in 't wd. tèlès iets spottends: wong ora tèlès noelis bahé, réka-réka noelis!
de N. geeft het op voor Poerworedjo.

329. K. N. = kepiran, in den steek gelaten.
Een ander: talang tr. en cs.: voor iemand iets met voorgeschoten geld koopen (zie *W.*) is niet speciaal dialectisch. De bet. v.h. cs., die *T. 577* geeft: njekelaké, nanggoengaké, aan zegslieden onbekend.

330. K. N. njlèwèng, van menschen en dieren (bv. van schapen).
Wong dikongkon adja tlotjor-tlotjor: op den weg hier en daar eens aangaan. In Solo in dezen zin: salahwèngwèng of salahwèwèng.

331. e. w. K. N. = ngetog, iemands eindbeslissing afdwingen.
Mengko si Soeta agep taktalèk apa sida gelem loenga apa ora.

332. K. N. = ronggéng, talèḍèk. [Tlemboek = prostituée zonder meer, welke niet het beroep van dansmeid uitoefent. *Corr.*]

333. e. w. K. N. = melas.
Injong nelangsa banget 'ndeleng ranḍané si Dipa anaké akèh, mangka ora ana sing dipangan.

334. K. N. = klos, waarop de verbindingsstijlen van een huis rusten.

335. K. N. = temen.
= satemené, sabarèssé.
Wong kijé enggoné omong sataplaké bahé.
de N. (voor Tegal) en *T. 586*: tetéla, genah. Aan zegslieden is deze beteekenis, evenals het *T. 586* opgegeven v.b. onbekend.
W.: tèplek, taplek, tjaplek: juist, precies.

336. K. N. = tjaping.

Toeḍoeng wordt in Solo gebruikt voor hoed in het algemeen, speciaal de smalle pet van laken of andere stof der prijaji's.
In Bj. heet zóó de gevlochten, groote bamboe zonnehoed van den kleinen man.

337. K. N. = tadjin, kandji.

338. e. w. K. N. = toetoel petis, van dichtbij, à bout partout schieten.

339. K. N. = wat elk krijgt v. d. bawang (zie beneden).
e. w.: wong wadon nempah winih pari.
tr.: wong wadon ditempahi winih pari.
cs.: wong lanang nempahna winih pari maring wong wadon.

340. K. N. = basi, schotel, schaal.
W. malaïsme voor waḍah.; *de N.* (voor Wonogiri): slepèn.
Dj. 470 1°. = panggonan, 2°. = bisa, bisanan.

341. N. = lagi, mentas. cf. *de N., T. 601, 605* béné ḍog: ik ben zoo pas gekomen.

342. K. N. = tambeng: opgeworpen aarden dijk om af te scheiden.

343. e w. K. N. = 'mbidjig, stooten.
Kebo noembleg botjah.

344. K. N. = lengis, kwèlem, een soort mangga.
(*W.* lengis ten onrechte: soort waroeboom).
In Solo is tembem een figuur v. h. topèngspel.
Het Bataviaansche: kebembem, hoort men in Bjm ook voor deze vrucht.

345. e. w. K. N. = ngineb, sluiten, dichtdoen van een deur.
de N. geeft voor 't Keboemensche Karanganjar op: = ngenet, drukken.
Deze beteekenis en het opgegeven vb. aan zegslieden onbekend.

346. tr. K. N.: voor iemand zijn schuld betalen.
W. tebok = een opgelegd of in gezet stuk hout.

347. K. N. = seneng, kerasan.
Akoe isih tebelat nèng Poerbolinggo.

348. K. N. = tjoblos, boetoel, door en door (van een gat).

349. K. = gedèg.
W. geeft het op als K. N. voor een op bijzondere wijze voor een gedèg of pager gevlochten bamboe.
de N. voor Karanganjar en Ngambal = gedèg.
In Banj. is het uitsluitend krama.

350. K. N. = lamat, flauwtjes, dun (van verf, vernis, kalk enz. die ergens dun opzit).

351. K. N. = kenès, léndjèh, koemajoe, coquet.
cf. het *Maleisch*: bertingkah.

352. e. w. K. N. = iemands aangezicht met de handen of op andere wijze bedekken.
cf. *W.*: toekoep.

353. K. N. = dengarèn, gebruikt om verwondering inzonderheid over iemands geluk uit te spreken.
tenggoen ko olèh presèn: jij bent ook een geluksvogel om een fooi te krijgen!

354. K. N. = veervoerder.

355. K. N. 1°. = angèl, sempit (van een weg).
2°. = soelaja (van woorden): temboeng soendit (van redetwistenden) (Adiredjo).

356. N. = kira-kira.
Manoekmoe kahé sandéjan ora bisa maboer, amarga laré diboeboeti.
W. K. N. = soemelang en songga-roenggi, in ongelegenheid of twijfel zijn.

357. K. N. = boenek in den zin van: ora ajem.

358. K. N. = kobongan, middenkamer met bed, waar offers gebracht worden. Als K. I. is het ook in het algemeen voor bed gebruikelijk. [Doch ook: asri pisan! erg mooi!, en: gambar² ingkang poen gantoeng poenika damel pasrèn ing kamar, dwz.: Door het ophangen van die platen is het hier heel mooi geworden! *Corr.*]

359. K. N. = petèl koewoeng.

360. K. N. = soerasa. [ons onbekend. *Corr.*]

361. K. N. = moerka, ngangah-angah.
Kijé wong ko sroeha temen, lah wong wis doewébras semono, isih arep oetang bahé.

362. [illegible] K. N. = jeuken v. h. hoofd (door luizen etc.); rommelen van een zieke buik; het voelen bewegen van de vrucht in de buik eener zwangere. (Oost Java: s r e n d o e l).

363. [illegible] K. N. = euphemistisch woord voor t i k o e s (zoo ook: K a n g b a g o e s). [Syn. saragetịl. *Corr.*]

363a. [illegible] e. w. [illegible] K. N. = n j e n j e n g i t, tegenzin opwekken.
K o k o e w é m a r a s e r e k t e m e n, s a b e n d i k o n g k o n i j a o r a g e l e m.

364. [illegible] K. N. = d r e m b a, gulzig.
W. = inhalig.
T. 653 = a n ḍ o e g a l. In die beteekenis wordt in Bjm. gebruikt het woord [illegible].

365. [illegible] K. N. = k e ḍ a s i h, de z.g. Piet van Vliet.

366. [illegible] of [illegible] N. = r a d a.

367. [illegible] e. w. K. N. = 'm b i d j i g. [S r o w o k wordt alleen van koeien en karbouwen gezegd. *Corr.*]

368. [illegible] K. N. = n i t è n i.
A k o e m a h o e k e p a p a g k a r o k o w é, t a p i o r a w e r o e h, o r a p a t i s r i l i k.

369. [illegible] K. N. = è n t j o k, jicht.

370. [illegible] K. N. = s i ḍ e k a h; k o e r b a n.

371. [illegible] K. N. = juist passend (v. kleeren; van een deksel op een bus enz.); ook figuurl. van iem. woorden, die bijval vinden.

372. [illegible] N. = b o k i j a, p i r a b a r a.
S r e b i j a m i t o e l o e n g a n a = laat staan, dat hij mij helpt; 't mocht wat, dat hij mij zou helpen!

373. [illegible] K. N.: l a r a n é w o n g k a s è p e n g g o n é m a n g a n, d a d i s a m a n g s a k a l e b o e p a n g a n, b a n d j o e r m o e t a h-m o e t a h, b a d a n k r a s a l e s o e, a r e p t o e r o e b a h é.
W. op gezag van *Rh.:* pijn in de maag hebben door ergen honger of trek hebben in eten; van daar wellicht fig. ook hysterisch.

374. [illegible] e. w. en tr. K. N. = met den voet of poot tegen iets aanstooten; k e s a r o e g = k e p a ḍ o e k, tegen iets aangestooten; s a r o e g, ook fig. gebruikt van het karakter: bits.

375. N. = élingkoe.
Sakoewan injong doewé doewit limang sèn.

376. K. N. = plandjer, klandjer.

377. N. = saka ing.
Ko sekang ngendi?
Hiervoor ook: sing (*T. 761*).

378. K. N. = poekang.
In den zin van singkang of sija *de N.*; *T. 674* aan zegslieden onbekend.

379. N. 1°. het wordt gebruikt voor 't intrekken van wat gezegd is:
„Klambimoe wènèhna ing aḍimoe" „Ija enja adja sotèn."
2°. sotèn jèn = angger.
Akoe bésoek 'mbèn arep maring Solo sotèn jèn akoe waras.
De eenigszins gevarieerde beteekenissen bij *de N.* en *T. 679* en *314* werden door zegslieden ook voor Bjm. beaamd, behalve dat de beteekenis sanadjan, die de N. voor soténé opgeeft, voor Tjilatjap hun onbekend was.

380. K. N. = mongsa. [bestaat uit Sisan en si, is dus niet één woord. *Corr.*]
Sisansi goroh = mongsa goroha.

381. K. N. = oewa (Maos).

382. K. N. 1°. = silih, zie *de N.*, *Dj. 550.* [Het quivalent van silih is selang. *Corr.*]
2°. = titip:
Sabakkoe selahna oemahé si Dipa.

383. K. N. = patjoel garané lentjeng.
De beteekenis, die *T. 700* opgeeft, aan zegslieden onbekend.

384. K. N. = slaman-sloemoen, onbescheiden ergens binnen dringen, of zóó iets wegnemen.

385 e. w. K. N. = ngoetil, kleinigheden stelen.

386. K. N. = richel tusschen de huisstijlen.

387. K. N. = nepsoe. [*Moet* zijn: sraton. *Corr.*]
W.: woedend, razend, van een wild varken.
In Bjm. ook van menschen.

388. K. N. pating slasih = morak-marik, slordig door elkaar liggen, overhoop.

389. K. N.: Kéwan bangsané laler sing njakoti sapi, wedoes sap.

390. e. w. cs. K. N. = tangan moeloeng.

391. K. N.: bangsané loemboe.

392. K. N. = mèh ngèmperi roepané; djoemboeh Adiné slambroeh karo kakangé.

393. K. N.: een batikpatroon.

394. tr. K. N. = ngwènèhi.

395. N. = ora soesah.
Selangan nganggo bagoes.

396. K. N. = gèsèh, soelaja.
Pangroengoemoe slèngso temen, ta' kon toekoe rèk, dadi toekoe 'mbako!

397. tr. K. N. 1°. = mloengsoengi, vervellen (slang etc.); 2°. = njoelami, een dak repareeren.

398. K. N. = tijd van den avondschemering.
Kesèpen, te laat tegen den avond.

499. K. = klasa, gelaran.
de N. meldt voor Tjilatjap samak = klasa.
Althans in Poerbolinggo en Poerwokerto wordt in het krama: samak, in het ngoko: klasa gebruikt.

400. 1°. K. voor srengéngé.
2°. tr. K. N. = mitoeloengi barang-barang: iemand helpen door rijst, kleeren enz. te geven.
Samad-sinamadan = toeloeng-tinoeloeng (dit ook in Solo).

401. N. = rada.
W. geeft de vormen: sada, sarada, semada, soemada.

402. K. N. = gombal wadah kinang: een oud stuk goed om gember in te doen bij 't sirihpruimen.

403. K.N. = kampil, geldzak, ook gebruikelijk in den zin van tabakszak, grooter dan de gewone slepèn.
de N. voor Tegal: = slepèn, wat *T. 736* bestrijdt.
Hij geeft 't op als = keba en omschrijft het als een van biezen gevlochten doos of zak voor lijfgoed, die in een slendang op den rug gedragen wordt.

Mijn zegslieden merkten op, dat in ieder geval een s o m-p è t van p a n d a n en een k e b a van l o e l o e p gemaakt wordt.

404. K. = k i l a p, k i r a n g p r i k s a.

405. K. N. = zweren achter de oorschelpen op het hoofd hebben.
W: s o e m p i n g = oorsieraad.

406. K. N. = s i s i h.
S a m b a n g k i w a n é; s a m b a n g w é t a n, s a m b a n g e n, huidziekte met puistjes over het heele lichaam.

407. K. N. = g o e w i n g, s o e w i n g, gespleten, v.d. bovenlip.

408. KD.; Md. = s a w e g.
s e g a n o e, vroeger eens.
Een ander: s e g, zie *T. 746*.

409. e. w. K. N. = n g e r t i (Poerwokerto).
W.: klein stukje ergens afbijten.

410. K. = g a g a, p a g a g a n.
In Bjm. is s a b i n, het krama van gaga; p e t j a l van s a-w a h (cf. *T. 916*).

411. e. w. K. N. = n j e b r a k, voor een korten tijd geld of goed leenen.
A k o e n j e b r a n g d o e w i t m o e.
B a r a n g s e b r a n g a n = b a r a n g k e m p i t a n.

412. K. N. = a g é-a g é, r i k a t.
L o e n g a h a s e b r i n g-s e b r i n g.

413. K. N. = o r a p a j o e, maar v. kains etc. (b o b o r, van eten en afzonderl. voorwerpen).
cf. *W*.: niet gelukkig zijn b. v. v. e. speler (zóó ook in Bjm.)
of = n j e n j e n g i t, afkeerverwekkend.

414. e. w. K. N. = 'm b i d j i g.

415. zie *de N.* en *T. 762*.
Aan mijn zegslieden was de vorm d i s è n g i bekend, niet d i s è n g è n i. Ook: a s è n g.

416. K. N. = kuren (van een kind).

417. e. w. K. N. = 'm b r è n g k a l: iets dat vast in den grond zit, er uitsteken.

418. [illegible] K. N. = mak glojor, bok glojor: niet vast op de beenen staan.

Atiné sengkéjang: verstrooid, zoodat men niet oplet bij wat gesproken wordt; in dezen zin wordt ook gebruikt: [illegible]

419. [illegible] K. N. = kesoesoe.

420. ([illegible]) [illegible] = verslikt.

W.: gestrand.

421. [illegible] K. N. = waḍah gogok.

422. [illegible] e. w. K. N. = njoenggi, op het hoofd dragen.

423. [illegible] zie *T. 780.*

De volgende voorbeelden nog voor 't genuanceerd gebruik: korèng wis singget = mèh mari.

pager singgetan, een half opgetrokken pager ook al is de bedoeling niet die verder op te trekken (Solo: een pager die als afscheiding gebruikt wordt).

Ook wordt het woord gebruikt voor wat kort, gemakkelijk, spoedig kan gedaan of gezegd worden.
In dien zin dus ongeveer = gampang.

Een nevenvorm is [illegible] met lichtelijk gevarieerde beteekenis.

pagawéan wis singget = wis mèh rampoeng.
pagawéan inggget = een werk dat langzaam aan geschiedt.

Diinggget en disinggget worden door elkaar gebruikt.

424. [illegible] , bouwterm.

Bij een omah tikelan heet van het stel balken, waarop het dak rust, de onderste singgem, daarop is de toempang (tusschenbalk) aangebracht; op dezen de tjanṭèlan.

Singgeman heet ook het vooruitstekend stuk van een balk, waarvan het onderste gedeelte is weggezaagd, om die op een anderen balk te doen rusten.

Voor de eerste beteekenis zie *Mayer: Een blik in het Javaansche volksleven. I. p. 50,* waar een teekening is van de balok toempangan takir. De bij *Mayer* geteekende figuur is onderste boven.

De onderste balk (de korste) heet singgem.

425. ꦲꦮꦺꦴꦃ N. = a w o h.
ꦲꦮꦺꦴꦲꦺ N. = w o h é.
de N. ꦲꦮꦺꦴꦲꦤ = a w o h; volgens zegslieden: = a w o h a n, d. i. i n g s a e n g g o n-e n g g o n a r e p a w o h.

426. ꦮꦲꦶꦁ K. N. = w a i n g, niezen.

427. ꦧꦺꦴꦲꦤ K. N. = meeëten, speciaal bij een feestje.

428. ꦮꦶꦫꦮꦶꦫꦶ N. = a m b a l-a m b a l a n. Vb. zie bij o e n t j e l.

429. ꦮꦺꦴꦲꦤꦶ tr. N. = 'n d j o e r o e n g i; m o e d j o e d i.
A k o e o r a b i s a m e k è n i p a n d j a l o e k m o e.

430. ꦮꦶꦢꦤ K. N. 1°. s a w i t, een stel (van kleeren).
s a s a w i t, r o n g s a w i t s a p.
Zij behoeven niet van dezelfde stof of kleur te zijn, wel één stel te vormen.
Daarentegen: s a w i t a n: van hetzelfde batikpatroon of kleur (zóó ook *W.*)
2°. tr.: s l a m e t a n m i m i t i, het offerfeest, dat gehouden wordt als het gewas nog te velde staat (zóó althans in Noord-Banjoemas; in Adiredjo noemt men dit: d j a b e l, zie beneden).

431. (ꦮꦱ) ꦔꦮꦱꦮꦱꦏꦺ = n g a w a s a w a s a k é.

432. ꦮꦭ K. N. = g a d a, steel v. d. klappertros.
W a l a n é s e m p l è k = de steel is geknakt.
W.: van een t j i k a l gebruikt: den eersten maal m a n t j o e n g krijgen.

433. ꦮꦺꦭꦸ K. N. = k e b l o e k, lui, koppig, van een trekdier, dat niettegenstaande slagen niet vooruit wil.
W. dof, fig. dof van geest, niet vlug.
Aan zegslieden in deze zin onbekend.

434. ꦮꦺꦲꦭꦃ K. N. = 1°. s a r o e; cf *de N.* w e l é in Bobotsari (Poerbolinggo).
2°. b o s e n; cf *de N.* w a l e h in D j a p a r a.

435. ꦮꦸꦮꦸꦃ K. N. = i m b o e h, l a n d j a r: toegift bij koop.

436. ꦮꦔꦸꦤ e. w. K. N. = m o e n g k o e l, m l i g i, n g i d j è n i.
S i k a k i k a r o s i n i n i w i s m a l e k e n g g o n é m a n g a n a p a-a p a. W o n g p o e t o e n é w i s l o e n g a k a b ê h, d a d i o r a a n a s i n g n g r o e s o e h i. A k o e m a r i n g e n g g o n é 'n d a r a, m o e n g m a-

l é k p a g a w é a n ṭ o k, a w i t k a n t j a k o e k a b è h o r a t e k a.

De beteekenis m o e r k a voor m a l e k (*de N.*; *T. 1144*) aan zegslieden onbekend.

437. K. N. = w a l o e h d j i p a n g.

438. K. N. = m a l a n g a n: de overgebleven rest, die op den koop toe gegeven wordt, zie boven w l a n d j a r.

439. K. N. = s e n g i t.

440. K. N. = g o r è h, bewegelijk (bv. van kind).

441. K. N. = l a m b a n, l e g a n, een alleen wonend man zonder vrouw of huishoudster.

442. e. w. K. N. = s o n d j a.

443. e. w. K. N. = 'n g l i j e r, in den zin van overgedragen, overplaatsen.

444. K. N. = d j l é g o r (een soort groente).

445. K. N. = dol (van een schroef, waarvan de draad versleten is).

446. K. N. = loog.

447. K. N. = langzaam in het spreken (als gewoonte). *W.*: l o n ḍ o = k e n ḍ o.

448. K. N. = a l o n.

449. K. N. = p a n g i n ḍ o e n g, lieden, die geen aandeel in de sawah's hebben. In Bjm. onderscheidt men twee klassen: l i n ḍ o e n g 1ste klasse hebben geen deel aan de sawah, maar wel eigen huis en erf; l i n ḍ o e n g 2de klasse hebben ook dat niet.

450. K. N. = = een pagger van fijne dubbel gevlochten bamboe.

451. K. N.; = een pagger van ruw gevlochten bamboe om een huis.

452. K. N. = m r è m b è t, overslaan van een vuur.

453. K. N. 1°. = door schrik bevangen en ontdaan.
2°. = door zwakte na ziekte zóó aangegrepen, dat men niet kan opstaan.

454. [Javanese script] K. N. = voor de grap zachtjes slaan, knijpen enz.
Bok adja digeboegi, wong botjah wis lara. Moeng 'nggo loenṭiman ṭok.

455. [Javanese script] K. N. = mateng kabèh.
Ramboetan wis lènèng-lènèng, bok dioendoehi bahé.

456. [[Javanese script]] [Javanese script] = dibleretaké (daarentegen steeds: 'mbleretaken).

457. [Javanese script] K. N. 1°. = tjara adat.
Solo: toon in de muziek.
'nglaras, een muziekinstrument stemmen (cf. *W.*).
Dit ook in Banj.
2°. = lentjeng, lantas, lempeng (Adiredjo).
T. 829: nglaras = ngalari, aan zegslieden onbekend.

458. [Javanese script] K. N. = kasinen.

459. [Javanese script] K. N. 1° = ora olèh.
Akoe amèk iwak lasoen bahé.
2° lowong.
Botjah mèloe sekolah akèh lasoené.

460. [Javanese script] K. N. = zonder humus (als deze bv. door overstrooming is weggespoeld en dus slechts steenachtige bodem overblijft).

461. [Javanese script] K. N. = ora géndjah, djero, dalem.
Pari lawer = pari dalem.

462. [Javanese script] K. N.: het ronde gat van de kombuis, waar de ketel op staat in onderscheiding van [Javanese script], waar de brandstof in gestoken wordt.

463. [Javanese script] K. N. = herpes tonsurans (huidziekte).

464. [Javanese script] K. N. = djebol, loslaten bv. van de oesoeks in de rangkèn.

465. [Javanese script] e. w. K. N. = ngiles, ngideg.

466. [Javanese script] K. N. = tjlèrèt, kilat, weerlicht.
In Adiredja: [Javanese script] of [Javanese script] = kilat, maar met donder.

467. [Javanese script] K. N. = gelap, weerlicht, zonder donder (Adiredja).

468. [Javanese script] K. N.; [Javanese script], gewone rijst, in onderscheiding met sega djagoeng.

469. [Javanese script] K. N.
W. vertaalt dit wd. op gezag van *Rh.* door: zich verspreiden bv. van herten.

Ook gebruikt van visschen; evenzoo van het uit elkaar planten van stekken.
In Solo ongebruikelijk.

470. K. N. = dolanan barangan, van kinderen uit verschillende kampongs, die vriendschappelijk tezamen spelen.
Botjah-botjah sing Kandang-Gampang (Zuidwestel. kampong van Poerbolinggo) lijang-lijoeng maring Bantjar (Oostelijke kampong).

471. of K. N. = ora tetep (van woord of bevel).
Enggonmoe omong lénjam-lénjom: nu eens zus dan zóó praten.
de N. (zie ook *W.*) heeft: méntjelé = palanjahan (voor Pekalongan) aan zegslieden was de enkele vorm méntjelé onbekend, en werd betwijfeld of de verklaring juist was.

472. K. N. = mangan lan ngombé tanpa nenanggap.
Loerahé wingi soré paḍa limliman nèng oemahé bahoené.

473. e. w. K. N.
W. omschrijft dit woord op gezag van *Rh.*: lui of onverschillig op den grond zitten of liggen van velen. Volgens zegslieden beteekent het in Solo: plat en log liggen als een varken, maar niet steeds van velen.
In Bjm.: niet lui en onverschillig (b.v. ook in tegenwoordigheid van een meerdere), niet liggen, maar zitten.

474. K. N. = sèmpèr, lam, verdord van beenen.

475. K. N. 1°. = waggelend loopen.
2°. = moeilijk zijn levensonderhoud vinden.

476. K. N. = lebak.

477. K. N. = kasoer tanpa gendéran (Poerworedjo, Bjm).

478. K. N. 1°. = boesoek, dom (zie *de N.* voor Pamalang: boḍo).
2°. e. w. en tr. = ngapoesi (zie *de N.; T. 869*).
Botjah geḍé-geḍé kena dilombo!
3°. = ondeelbaar (van getallen).

479. K. N.
W. vertaalt op gezag van *Rh.*: plomp, vadzig.
Volgens zegslieden is de beteekenis: slap en langzaam van

een herstellende of van een, die vermoeid is door een langen tocht.

480. e. w. K. N. = lémbatan, in den zin van: van den één naar den ander sturen, „van het kastje naar den muur sturen." Si Krama arep oetang maring si Wirja, tapi si Wirja nglimboeng maring si Dipa.

481. K. N. = teroes, teroesan.

482. K. N. = tjarak-tjorok, van elkaars goed gebruik maken.
Sarèhné sakijé ora ana doewit, ija lébas-lébos karo batirmoe dimin.

483. e. w. K. N. = (koe of karbouw) onder den staart aaien.

484. K. N.: vlaktemaat van 5 vierkante Rijnlandsche roe (oebin)

485. K. N. = trima loeṭoeng.
Hiervoor ook:
Oemah loemangian of loemajanan: een tijdelijke noodwoning.
W.: loemajan = tamelijk.
Pangoeripané loemajan, hij heeft redelijk zijn brood.

486. K. N. = lalèn, vergeetachtig.
T. 886 = lali; aan zegslieden zóó niet bekend.
N. B. voor lalèn in den zin van vergeetachtig, gebruikt men in Bjm. meest: lalènan, wat in Solo ook wel in de kampong gebruikt wordt.

487. K. N. = legeg, legag: stom van verbazing.

488. K. N. = longan, ruimte onder iets.
de N. geeft voor Wonosobo op: = gèsèh. Aan zegslieden onbekend.

489. K. N. = koeroe ḍoewoer, slank.

490. K. N. = kelalèn.

491. e. w. K. N. = verslagen terneder zitten met het hoofd op den arm.

492. e. w. K. N. = uitvliegen van jonge vogels.

493. e. w. K. N. = 'ndjelalat: schichtig om zich kijken van de koorts.

494. K. N. = poentjaké oewit.

495. e. w. K. N. = n a ḍ a h i, n j o n g g a.

496. K. N. = p e n t j o e, bolronde punt of knop.

497. K. N. = bij uitstek ondeugend.
W.: boven anderen uitsteken: a t i n é p o n t j o l, hij heeft een vooruitstrevenden geest, in goeden en kwaden zin.
In Bjm. slechts in kwaden zin: het aller ondeugendst (van kinderen).

498. K. N. = p è n t j o n g, schoffel met korten steel.
W.: p a n t j o n g of p e n t j o n g, een soort schoffel met een korte steel om onkruid te wieden *Rh.*?
p a n t j o n g is Bjm., p è n t j o n g (waarnaar *W.* ook verwijst) Solosch.

499. tr. K. N. = m a n d j e r i, iets vóóruit betalen, om den koop bondig te maken.

500. K. N. = p e n ṭ i l, uier (van vrouw of dier).
e. w. zuigen aan den uier.

501. K. N. = s e m b r a n a, o e g a l-o e g a l a n.
A n a k é s i S o e t a j e n a n a i n g p a s a d a r a n t a n s a h p e n d j o r a n g a n b a h é, w o n g b o t j a h t j i l i k k o d i t e t a n g i s.

502. e. w. N. = vragen, van kinderen, die hun makkers vragen om een hapje mee te mogen eten.
A n a b o t j a h d o l a n s i d j i m a n g a n, s i d j i n é m è n ṭ o n g m a r i n g k a n t j a n é.
W. naar buiten gekromd, v.d. beenen; zulke beenen hebben.
Deze beteekenis ook in Bjm. bekend.

503. = i w a k l o h d i s a m b e l.
Vlg. zegslieden *de N.* (voor Pamalang), de *T. 915:* ten onrechte: s a m b e l-g o r è n g van l é l é of k o e t o e k.
In Solo is 't een bereidswijze van zout, tamarinde enz. om ḍ è n ḍ è n g in te wrijven en dan te bakken (zie *W.*).

504. K. N. = t o e d j o n, d o l a n a n k e m i r i.
[Javanese script] K. N. = [Javanese script], versnapering bij de koffie of thee.
de N. geeft voor Bobotsari (Pbg.) en Patjitan op: p a t j è t = p a t j è t a n. De bedoeling is niet geheel duidelijk.

505. K., zie bij s a b i n.

506. e. w. en tr. K. N. = m i p i l d j a g o e n g, maïs afpeuzelen.

507. K. N.; [Javanese script] of [Javanese script], een soort huis-pager.

508. ꦥꦶ ꦱꦶ ꦤꦶ e. w. K. N. = m i s a h, van één, die zich afscheidt van een gezelschap en apart zit, staat, loopt, woont.

509. ꦥꦸꦫꦥꦸꦫ K. N. = s i j a-s i j a, s a w i j a h-w i j a h.
W. geeft het op als malaïsme in den zin van: veinzen, voorgeven; schertsend, kwansuis (bv. driftig zijn).

510. [ꦥꦸꦫꦶ] ꦩꦸꦫꦶꦩꦸꦫꦶ K. N. = m o e n ḍ i-m o e n ḍ i; ook: te goed doen (van een kind en het zóó bederven).

511. ꦥꦿꦃ K. N. = k a p r a h P r a h é w o n g d e s a a k è h.

512. ꦥꦿꦲꦶꦭ꧀ e. w. db. K. N. = ' m b a g é-b a g é.
N a n g k a n é w i s d i p r a i l-p r a i l.
cf. *W.:* in kleine stukjes verdeelen.
In Solo uitsluitend gebruikelijk in de technische beteekenis v.h. oorspronkelijk Arabische wd.

513. ꦥꦺꦴꦫꦤ꧀ N. = t j i k b è n.
P o r a n k o n m o e l i h, n a n g k é n é i j a o r a a n a g a w é n é.
W. geeft op den vorm: p o r a; aan zegslieden onbekend.

514. ꦭꦸꦕꦺꦤꦩꦁꦤ꧀ K. N. = d a h w è n, s e n e n g n g a r o e h-a r o e h i, bemoeiziek. P r e n è s a n t e m e n: n g a n g g o k l a m b i i r e n g b a h é d i a r o e h-a r o e h i.

515. ꦭꦸꦱꦶꦤ꧀ e. w. K. N. = glad zijn (bv. v. e. aal).
S i ḍ a t k o e w é m r e t j e t b a n g e t.
W. klanknabootsend v. h. met kracht uitvloeien van iets weeks, door een nauwe opening bv. van etter, die uit een zweer wordt gedrukt; plat: geboren worden.

516. ꦥꦿꦕꦁ e. w. K. N. = ' n d e r e p, oogsten van wat men niet zelf gezaaid heeft, meesnijden op eens anders sawahs.
P r a t j a n g a n = p i t o e w a s é m r a t j a n g.
cs.: de hulp inroepen bij den oogst van één, die niet mee heeft gezaaid.

517. ⟨ꦥꦿꦺꦏ꧀⟩ ꦏꦼꦥꦿꦺꦏꦤ꧀ K. N. = a l a n-a l a n, tamelijk slecht.
B a r a n g k e p r è k a n; w o n g k e p r è k a n.

518. ꦥꦫꦸꦏ꧀ K. N. Volgens *de N.* (Ngambal, Keboemen) = k o e w a l i.
Volgens zegslieden is de p a r o e k grooter en heeft van boven een wijdere opening dan de gewone k o e w a l i.

519. ꦥꦶꦫꦲ꧀ K. N. = p i s a h, p e g a t, scheiden (van een huwelijk).

520. ꦩꦿꦸꦏꦃ e. w. K. N. = r o w a, rijkelijk, royaal.
S i S o e t o e n g g o n é n g o e n d a n g m a n g a n s e-d y a n é m r o e k a h b a n g e t.

521. e. w. K. N. = niet recht, met bochten en golvingen (van een streep, hout etc.).
P a t i n g p r é k o l.

522. K. N. = Hollandsch (taal). Blijkbaar verbastering van: Portugeesch.
A p a k o w i s s i n a h o e (t e m b o e n g) p r e t e g e s?

523. K. N. = g r o d j o g a n k a n g a n d j o g i n g k e d o e n g, snel stroomen van water in een kolk.

524. of e. w. K. N. = m r o t j o t, uit de hand glippen; in het zaad schieten.

525. K. N. = p r i n t j i.
De vormen p r a w i n t j è n en p e p r i n t j è n door elkaar gebruikt.

526. e. w. K. N. = m r o t o k.

527. K. N. = p a g e b l o e k (van cholera etc.).
I n g P o e r b a l i n g g a s i k i a g i p e r l a j a.

528. e. w. K. N. = ondervragen met zachte voorzichtigheid en nauwkeurigheid tot alles uitgehoord is.
Volgens zegslieden moet de omschrijving, die *W.* op gezag van *Rh.* aarzelend („wellicht") geeft in boven genoemden zin, gecorrigeerd worden.

529. tr. K. N. = een slametan vóór dat het eerst van den nieuwen oogst gegeten wordt.

530. K. N. = t j a r o e k b a n j o e.
Ook cs. gebruikelijk.
T. 932 en *1340* geeft den vorm p r o e p o e t en het synoniem b r o e m b o e n in dezen zin op. Beide aan zegslieden onbekend.

531. e. w. K. N. = veel.
I w a k-i w a k m r é p a l. D o e w i t é m r é p a l.
Ook: p a t i n g p r é p a l.

532. e. w. K. N. = n j r a w a n g, k o e r a n g r a p e t (bv. van pager).
Ook: met gaatjes doorboord, doorknaagd, beschadigd, zooals van kleeren door muizen of motten (zóó *W.* op gezag van *Rh.*).
In Solo wordt 't gebruikt in den zin van: een prikkelend, heet gevoel hebben, zooals in de hitte van de koorts (zóó *W.*)

533. N. = k e p r i j é; cf. *de N.*: p r i g é, p r é g é.

534. [illegible] K. N. = geḍé, ḍoewoer lan rosa (mensch); santosa (huis).

535. [illegible] K. N. = paṭèk, framboesia.

536. [illegible] e. w. K. N. = mroetjoet.

537. [illegible] K. N. = 'nggogok, amèk iwak tanpa sarana; bv. bij een bandjir of 's nachts aan den kant van een rivier.
kepèpèk K. N. = kedjibah, kepraḍah, aansprakelijk.

538. [illegible] e. w. K. N. = ngoejang pari, nempoer bras, inkoopen van rijst, hetzij op de pasar, hetzij elders.

539. [illegible] K. N. = gekromde vingers door verouderde zweren.

540. [illegible] N. = kaprijè bisanè?
Pidowa gon pinter wong lèh skolah pidjar dolanan bahé? = kaprijé bisané pinter wong olèhé skolah pidjer dolanan bahé?

541. [illegible] K. N., in de uitdrukking: pet sing sapisan = wiwit sangka sidji.
Anaké si Soeta kahé pet sing sapisan nganti kateloené paḍa dadi toekang wadoel.
W. pet = ineens.

542. [illegible] of [illegible] N. = 'ndjoepoek.
W.: mèt poëtisch voor amèk.

543. [illegible] N. = kira-kira.
Papoetènèn ajamkoe digawa maning.
Dj. 748 patoeté = wangoené.

544. [illegible] (Poerbolinggo) of [illegible] (Poerwokerto) K. N. = potlood.

545. [illegible] K. N. = kind van jongere broeder of zuster.
W. = kaponakan.

546. [illegible] e. w. K. N. = ngoepaja sidji-sidji.
Akoe mlèntèk olèh enḍog lima = ik vroeg eieren in verschillende huizen en kreeg er zoo 5 bij elkaar.

547. [illegible] e. w. K. N. = uitgestort worden van rijst, water, groentensop enz. uit de oepih.

548. [illegible] e. w. K. N. = 'mbèngkong, krom buigen.
Ook intrans. gebruikt (ijzer, blik).

549. [ ] of N. = kebandjoer, keliwat
De tweede vorm ook bij *de N.* en *T. 972.*

550. db. K. N. = snel (van loopen van menschen, paarden enz.).

551. e. w. K. N. = soeda.

552. K. N. = djangkep (vooral: geld).
Sangoené plek = juist genoeg reisgeld.
W.: klanknabootsend v. e. plotselingen slag; ook bv. iets, dat ineens juist past als een bus.

553. K. N. = tjoekoepan.

554. e. w. K. N. = mroetjoet.
de N. en *T. 1152* nemen ten onrechte als lingga aan: mlosnong. cf. pating plosnong; diplosnongaken.
Evenmin als den berichtgevers van *Walbeehm,* was den mijnen bekend de beteekenis, die *de N.* (voor Tegal) opgeeft: roentoeh.
Wel de beteekenis: minṭal-minṭoel, naakt, die *T. 1152* geeft.

555. e. w. K. N. = keṭoel, stomp.

556. e. w. K. N. = pepes, mlepes,
Pikoelané mleḍos.

557. K. N.
In den zin van pélot, krom gebogen, is dit wd. ook Solosch (zie *W.*).
In Bjm: pléjat-pléjot: een huilerig gezicht zetten.
Botjah koewé pléjat-pléjot 'ndjaloek apa?

558. e. w. K. N. = tjeṭil, gierig.

559. K. N. = semoet abang manglar.

560. N. = pinggir, sanḍing.
W. geeft pipir als K.W. in den zin van pinggir op.

561. e. w. K. N. = 'nggebiri, castreeren.
W. heeft tr. in zin van: plat of te pletter slaan bv. v. e. bamboe. In Solo ongebruikelijk.

562. [ ] K. N. 1°. = aanrijden (van twee rijtuigen tegen elkander).
2°. = het lange gat v. d. lesoeng. Het ronde heet loempang.

563. [Javanese script] e. w. K. N. = 'm b l a b a g: hard zijn v.d. buik; ook van lekkernij (bv. b o l è d), die half gaar en dies hard van binnen en zacht van buiten is.

564. [Javanese script] K. N. = p a t j e k l i k, p a i l a n.
A g i t a h o e n b o e r i i n g p e g o e n o e n g a n p e d j e r a t b a n g e t.

565. [Javanese script] K. N. = knoest of kwast in boom of hout. [Moet zijn: p a m p o e n g. *Corr.*]

566. [[Javanese script]] [Javanese script] K. N. = w e k a s a n: s e p o e r p o g p o g a n, de laatste trein.
W.: p o g = eind, afgedaan, geheel verrekend v. e. schuld.
In Solo komt 't niet voor.

567. [Javanese script] K. N. = p e ṭ e l, s r e g e p.
S i K r a m a e n g g o n é n j a m b o e t g a w é p o g o t t e m e n.

568. [Javanese script] K. N. = d j o e n g k a t.
de N. geeft 't voor Ngambal (Keboemen) = **d j o e n g k a t** p l e n g k o e n g. Volgens mijn zegslieden in het algemeen voor d j o e n g k a t gebruikelijk.
P e ṭ a t is in O. J. K. I. (of ook K.) voor d j o e n g k a t (zie *W.*).
Zóó gebruikelijk in Djogja, niet in Solo.
In Bjm: g a r o e N., djoengkat K. I. (of K.) en peṭèt K. N.

569. [Javanese script] e. w. K. N. = dicht drukken v. e. gat: t j o e n g o e r é d i p i ṭ e t: houd je neus dicht!

570. [Javanese script] e. w. K. N. = n o e t j o e k, n o ṭ o l, naar iets of iem. pikken (bv. van vechtende kippen).
De beteekenissen, die *de N.* (Djapara) en *Dj. 780* opgeven aan zegslieden niet bekend.

571. [Javanese script] ([Javanese script]) K. N. = s e ṭ i ṭ i k.

572. [[Javanese script]] [Javanese script] K. N. = iets mooi maken (bv. v. e. huis).
(Zie *W.* onder p e n g: p e n g p e n g a n enz.)
Solo: n g e p e n g: zijn uiterste best doen (*W.* onder e p e n g).

573. [Javanese script] K. N. = i k r a k, é k r a k, gevlochten mand.
Ook in Batavia gebruikelijk.

574. [Javanese script] K. N. = b o e m b o e n g l e g è n.

575. [Javanese script] e. w. K. N. = m l e r o e k.
p a t i n g p e n g k e r o e k = p a t i n g p l e r o e k.

576. K. N. = kentjèt, mank.

577. K. N. = toetoep kéjong.

578. of e. w. K. N. = matesi, ergens (bv. v. e. erf) een stuk afnemen.

579. K. N. = bango, goeboeg kang moeng sasigar, hutje (op sawah, pasar etc.) met een dak slechts van één zijde.

580. e. w. K. N. = 'mbagé-bagé.
Enggoné njembelèh weḍoes wis diḍahing wong sadésa.

581. of K. N. = een draagbaar om etenswaren te vervoeren.

582. K. N. = open plaats in bergland, voor weide gebruikt.

583. K. N. = nagekomen bijdrage tot een feest.
Injong agep ḍorangan nang oemahé si Naja: ik ga mijn bijdrage (soembangan) brengen naar Naja (hoewel 't feest al geëindigd is).

584. = mantep.
Wong kijé enggoné njamboet gawé ḍiker temen.

585. e. w. K. N. = oempetan 'nḍenkloek oetawa 'nḍoḍok, zich op de hurken verbergen (bv. bij verstoppertje).

586. K. N. = paṭok, einddoel.
Enggonmoe balapan doeroeng tekan dosé.
Kijé enggoné knékeran ḍosé endi?
Tijang gesang menika jèn poen sepoeh mèh ḍoemoegi ngeḍos.

587. K. N. = koewali lemah, aarden pot voor djangan.

588. K. N. = loempang, die los van de lesoeng is om ketan te bereiden en voor andere doeleinden; ook: het ronde gat aan de uiteinde van de lesoeng.
W.: vierkante mand. Ook in Bjm. gebruikelijk.

589. en tr. K. N. = ḍisik, 'nḍisikki.

590. e. w. K. N. = 'nggelar boentelan.

591. e. w. K. N. = 'nggelar boentelan; ngelèr.

592. K. N. = puisten in het gezicht.

593. K. N. = sikoe, hoekklamp.

594. K. N. = tèmpèl, ḍèmpèt; tegen iets aan.
W. heeft het in een specialen zin v. e. bepaald hout in een praoe.
Ik hoorde: Djaran kanggo ḍempèl: een paard, dat tot hulp naast een ander aangespannen wordt.
W. heeft ook de vormen ḍempel, ḍèmpèl, en dèmpèl, welke echter evenals ḍempèl dialectisch zijn.

595. K. N. 1°. = ḍapoer, roepa (zoo *de N.* voor Poerbolinggo).
Damplèngmoe kaja asoe.
2°. = panganan vervaardigd uit katéla.

596. K. N. = aangekomen. Béné ḍog (zie boven onder: tembé); ḍog-ḍog wis 'ndjaloek pangan: nauwelijks aangekomen vraagt hij reeds eten!

597. K. N. 1°. = beneré, pantesé, b. v. bij rekenonderwijs.
Dongé étoengan kijé lakoené mangkéné.
Ḍongé enggonmoe teka mahoe, sabab siki 'ndara wis tindak.
2°. = pesṭi, kodrat.
Sapoeloeh-poeloeh sabab kowé katiban ḍong olèh djoḍo kijé: daar is nu eenmaal niets aan te doen, dat u die vrouw beschoren is.
Ko ketiban ḍong maring Tjilatjap: het is uw beurt naar Tjilatjap te gaan.
Zie hierbij wat *W.* geeft over het aftellen bij kinderen.
3°. ḍangḍong, ḍongḍongan = nadja-noedjoe; kaḍang-kaḍang.
Anakmoe manis temen. Ḍangḍong mahoe mentas béka: ja wel bij vlagen, straks was hij nog stout.
4° ḍong = toetoeg, zie *T. 1023.*

598. K. N. = waggelend (bv. v. e. oude grobag); bouwvallig (bv. v. e. huis); soms ook gebruikt van menschen; waggelend van zwakte (dit liever: lentrak-lentroek).

599. ( ) K. N. = keslijo, verzwikt.

600. K. N. = èngklèk, hinken.

601. db. e. w. K. N. = noesoep; loemakoe ora metoe dalané.

602 [Javanese script] of [Javanese script] e. w. K. N. = n g a s a g p a l a p e l e m, de overgelaten aardvruchten uitgraven; ook voor het uitgraven van aardvruchten door wilde varkens.
[Javanese script] t a n s a h m a n g g i h p a k é w e d.

603. [Javanese script] of [Javanese script] K. N. = d j o ḍ a n g, bak voor eetwaren.

604. [Javanese script] K. N. = k a ḍ a n g-k a ḍ a n g; n g o t-n g o t a n.
A p a p a m a n D i p a t j o k a n m e n g è n è h? D e n g g l o e n g a n.
Ook komt voor de vorm: [Javanese script] K. N. = o r a a d j e g.
E n g g o n m o e s k o l a h k o k ḍ e n g g o e n g a n m e n g k o n o; d a d i n é k a p a n o l è h m o e p i n t e r?
Beide vormen worden door elkaar gebruikt.

605. [Javanese script] K. N. = g e r è h, gezouten visch; ook als spotwoord: d j o e h i k o t è j è n g = kom nu! dat gij dat zoudt kunnen!

606. [Javanese script] K. N., zie *T. 1030.*
Mijn zegslieden waren het niet geheel met wat *Walbeehm* hier opgeeft eens.
De koopman, die te weinig waar voor het ontvangen geld levert, bekent aan zijn makker: A k o e 'n d j a o e l l i m a n g k a t i; of: A k o e 'n d j a o e l n e m k e ṭ i p.
De kooper, die, thuis komende, bemerkt beet genomen te zijn, zegt: A k o e k a d j a o e l (of als het toevallig geschiedde: kedjaoel) l i m a n g k a t i.

607. [Javanese script] N. = s a t e m e n é.
D j a n é k o s i n g n j o l o n g a j a m k o e.
Zie ook: d j a n bij *T. 1031.*

608. [Javanese script] K. N. = a j e m (Poerworedjo; Bjm).

609. [Javanese script] of [Javanese script] K.N. = p r o e n t o e s, blaasjes op de huid.

610. [Javanese script] of [Javanese script] N. = d j a r é, o e d j a r é.
D j é r è n é w o n g. cf. *de N.* (voor Tjilatjap en Poerbolinggo): d j è r é.

611. [Javanese script] K. N. = m a t a-m a t a, t e l i k.

612. [Javanese script] e. w. K. N. = n g e d j o r, zijn zin geven.

613. [[Javanese script]] [Javanese script] K. N. = een soort l é l é.

614. [[Javanese script]] [Javanese script] K. N. = ziekte van kraamvrouwen door niet voldoende zuivering. Verschijnselen: groote bleekte en gebrek aan eetlust.

[illegible] K. N. zwakte van kraamvrouwen. Verschijnselen: groote behoefte aan slaap, opgezwollen oogen.
[illegible] = djorongen, duizelig v. e. herstellende die nog zwak in 't gezicht is.

615. [illegible] N. 1°. = k o k.
B o t j a h b o t j a h d j o e k o e n a n g i s b a h é.
2°. = o e d j a r é.
S i S o e t a m o e l a n g a n a k é d i t o e t o e r i p i w o e l a n g b e t j i k d j o e k o e: k o k o e w é w o n g i s i h b o t j a h k o e d o e m a n o e t w o n g t o e w a.

616. [illegible] N. = djoepoek. cf. *de N.* en *T.*

617. [illegible] K. N. = t j r è w è t m a d o n i, tegenspreken tegen bevel of vermaning.

618. [illegible] db. K. N. = met verwarde haren.

619. [illegible] K. N. = geschilferd (verf, huid etc); uitgerafeld (jas, boord).

620. [illegible] e. w. K. N. = 'n d e r e p.

621. [illegible] e. w. K. N. = onrein zijn bv. v. e. kind, dat in bed urineert; van iemand, die vomeert en 't zòò maar laat liggen enz.; ook fig. van toenemende ondeugdzaamheid.

622. [illegible] tr. K. N. = n g e ḍ è n g a m o e r i h n o e w o e h a k é k e p è n g i n é w o n g.
W o n g w a d o n k a h é s o k 'n d j l e w è l è h i m a r i n g s i B o n g s a.

623. ([illegible]) [illegible] K. N. = t i b a i n g l o e w a n g a n.

624. [illegible] K. N. = k o e r a n g o e j a h, a n j e b, a ḍ e m.

625. [illegible] e. w. K. N. = k e s è d.

626. [illegible] e. w. K. N.: proppen, i. d. zin van gulzig en snel eten.
De gewone vorm 'n d j e d j e l voor: ergens in stoppen, kan ook wel van eten gebruikt worden, maar dan ligt er niet zoo zeer 't gulzige of snelle in.

627 [illegible] N. In een desa in het district Poerworedjo (Banj.) vond ik deze eigenaardige onderscheiding in het ngoko aan:
w o n g = w o n g t a n i.
d j a l m a = d a g a n g.
m a n o e s w a = p o e d j o n g g a, w o n g p i n t e r.
t i j a n g = p r i j a j i.

628. K. N.: naam van een boom.

629. e. w. K. N. = stilzitten zonder een vin te verroeren.
Matjané diboeroe, bandjoer 'ndjlegeḍeg nèng groemboel.
W. op gezag van *Rh.*: stom van verbazing of verlegenheid.

630. K. N. = djegongan, loewangan, maar gemeenlijk met water.

631. K. N. = met één slag afgehouwen worden.
Merang pang bok djleng.

632. K. N. = kroepjoek, kontan, contant.

633. ( ) K. N. = kedjeblès, 't hoofd stooten.

634. K. N. = reged, soeker, bv. v. e. plaats, die vuil is door de uitwatering v. e. riool.

635. K. N. = dadakan, doemrodjog.

636. e. w. K. N. = 'ngringkes, bekorten.
Ook, ngater, gelijk *W.* op gezag van *Rh.* het voor Bjm. opgeeft.

637. K. N. = seneng ngomong-omong, gemeenzaam.

638. K. N. = mongsa, moehal.

639. N. N. = kaprah.
Wong Poerbolinggo djoemlahé nganggo lantjingan.

640. K. N. = pijn in de schouder.

641. K. N. = zwak en slap, zoodat men bv. niet kan opstaan.
In dezen zin ook: bobrok (*W.*: bouwvallig).

642. of K. N. = hellend (van iets, dat gedragen wordt of in een voertuig zich bevindt).

643. KD. = dawa.
Volgens *W.* en *Walbeehm: Taalsoorten p. 195* is djembat KD. van djembar; in Bjm. is het KD. van dawa.

644. K. N. = ora netepi pradjandji.

645. [ ] K. N. = getoen, kedoewoeng.
Ten rechte (althans voor Bjm) geeft *W.* (tegen *T. 1068*) den vorm kadjog ook in deze beteekenis op.

646. K. N. = zitten zonder te werken; hiervoor ook: d j o g r o g.
d j o e b l e g = zitten zonder te spreken.
m e g o g o k = zitten zonder zich te bewegen.
W. onderscheidt deze woorden niet voldoende.

647. K. N. = t j o n g k r a h; oneenigheid, twist.

648. tr. K. N. = m a k i l i, iemand vervangen (bv. bij het waken aan een ziekbed).
W: d j o e g o e l = onwetend; d j o e g o e l-w a k i l, vertegenwoordiger pro forma.
Metterdaad schijnen de laatste beteekenissen in Solo vroeger gebruikt te zijn en komen ze dáár nog als archaïsmen voor. Aan mijn zegslieden in Bjm. niet bekend.

649. K. N. = g o ḍ o n g t e m b a k o n o e r o e t o e w i t.

650. tr. K. N. = m e n t a h i, een besluit verijdelen.
A k o e w i s p a ḍ a r e m b o e g a n a r e p m l a n t j o n g B a n j o e m a s, t a p i k a n t j a k o e d i d j o b a r i n e n g s i A n o e, d a d i n é p a ḍ a o r a s i d a.

651. K. N. = in de war (van haren en veeren).

652. K. N. = naam van een slametan, die gegeven wordt als men met den oogst zal beginnen (Adiredjo cf. m i m i t i, boven onder w i t).

653. K. N. = onverwacht (van het aantreffen van iemand op een plaats, waar men hem niet zocht; van het ongedacht iets doen).
T. 1073 en *de N.* (djiboel) voor Tegal = b o e b o e l; deze beteekenis aan zegslieden onbekend.

654. N. K. = d o e d o e h.

655. K. N. = ḍ i n g k l i k, e n ḍ è k.

656. K. N. = a n d a s i k i l p a p a t, stellage van bamboe voor witten enz.

657. K. N. = d j i n d j i t, op de teenen staan.

658. of K. N. = d j a g o a n o m.
cf. *W.* dat op gezag van *Rh.* d j è n g g è r opgeeft als: jonge haan.

659. K. N. uitroepen gebruiken als: b o e s è t enz.
t e m b o e n g d j a n g g i t of d j a n g g i t a n, zulk een uitroep.
de N. (voor Ngambal, Keboemen): = t o b l a s.

(is dit een vergissing? toblas is een temboeng djanggitan!)

660. K. N. = ngadeg, staan.
Zóó terecht *de N.* voor Bagelen, Bjm.
Ten onrechte verwijst corrector naar *W.*, dat het op autoriteit van *Rh.* te speciaal: roerloos staan kijken, verklaart.

661. K. N. = adjoeg-adjoeg pring, een bamboestandaard voor een lamp.
de N. (voor Ngambal, Keboemen): djoglo (schrijffout?).

662. of K. N. = ṭoekoelan katjang tjina oetawa keḍelé.

663. K. N. = kadjèn; kèringan.

664 N. = jèn.

665. K. N.: araning kéwan bangsaning loewak.

666 K. N. = amis.

667. K. N. = mroetoe.

668. K. N. = banget.
Pait njeṭek.

669. K. N. = sembrana.
Adja njoengnjang maring wong toewa.

670. db. K. N. = 1°. = empoek karo mendat: malsch en veerkrachtig (van vleesch).
2°. = poelen (van rijst).

671. K. N. = manawa.

672. K. N.: mentak apa = ora dadi ngapa; tjikbèn.
Mentak apa botjah kijé mrènèh = ora dadi ngapa botjah iki mréné; tjikbèn mréné.

673. K. N. = oud (van een boom, die weinig vruchten meer heeft).
In *W.*: moenting = mager, schraal (v. mensch).
Volgens zegslieden is dit een afgeleid, maar weinig gevolgd gebruik van het woord, dat in eersten zin op een boom ziet.
In Solo is 't wd. niet gebruikelijk.

674. K. N. = 't dikke, mollige vleesch bv. aan de dij.

675. K. N. = gorèng satengah mateng, speciaal van het bakken van tèmpé, die niet hard, maar week moet blijven.

Wong gorèng tèmpé digawé menḍo.
De bet. die *W.* op gezag van *Rh.* opgeeft: mislukken, bv. van Javaansche suiker, aan zegslieden onbekend.

676. K. N. = een houten stut, aangebracht voor en achter (soms aan de beide zijkanten) onder aan de balok toempangan takir v. d. miḍangan (zie *Mayer I p. 50,51*) tot versterking; met lofwerk versierd heet het ook: gandja of gandjan (cf. *W.*: volg. *Rh.* is gondja een snijof lofwerk in hout, gew. op de takir).

677. K. N. = veel, van vruchten welke overal in trossen aan de takken hangen. bv. djamboe.

678. K. N. = gaḍoeng.

679. K. N. = pangaron van koper (distr. Poerworedjo).

680. K. N. = katéla mrambat.
zie *de N.* = katela.

681. N. = moelané.
Hiervoor ook: ganéngan. Zie *de N.*: ganèng.

682. K. N. = béka, dreinzig, gewoonlijk v. een kind gezegd.
Ook op volwassenen toegepast bij ongemotiveerd uit zijn humeur zijn.

683. K. N. = akèh larahané.
Latar kijé bok dirawati rasané merahmeroeh temen.

684. K. N. = onsolied (van een huis).

685. K. N. = mengangah, gloeien, bepaald van een groot vuur.
In Banj. is mengangah uitsluitend van het gloeien van een kool gebruikelijk.

686. K. N. = entèk babar pisan, van vruchten na den oogst, als er geen meer aan den boom is of op de pasar verkocht wordt.

687. N. = weggaan, van iemand die zonder reden weggezonden wordt (ruw).
Ngana mérad: scheer je weg!

688. K. N. = rengkeng, djawal: de eigenschap van iemand, die steeds bij berisping zich verontschuldigt en tegenspreekt.

689. K. N. = ngaṛang, van een boom, waarvan de bladeren geel worden, en beginnen af te vallen; van daar = rijp (van aardvruchten).

690. K. N. = menggèh, hijgen van vermoeidheid; ook: van een kind, dat op 't punt staat in huilen uit te barsten.

691. K. = balé, in den zin van pendapa van den kleinen man.

692. K. N. = genep.
Teloeng poeloeh roepijah met, juist dertig gulden.

693. K. N. = duizelig, speciaal na zich in de rondte gedraaid te hebben.
(moemet: duizelig i. h. algemeen).

694. K. N. = bêka.
Zie ook *W.* onder poewa.

695. K. N. = larven, van gangsirs, die nog geen vleugels hebben.

696. K. N. = anak djangkrik.

697. K. N. = mlinjèh, mlètjèt; lichte ontvelling.
(minder dan babak)

698. K. N. = overrijp (v. vruchten); schoon van huid.
(Gew. wordt als zoodanig een zeker geel of bruin, schoon geacht te zijn, soms blank).

699. K. N. = mobra-moebroe (v. rijkdom).

700. K. N. = 'mbloedag, overloopen (van water).

701. K. N. = babak, ontveld.

702. K. N. = recht naar boven gaan (van rook, boomen enz.).

703. K N. = seḍeng.

704. K. = beleefde aanspraak v. e. bediende tegenover zijn heer, die onder de kleine lieden behoort; van een Javaan tegenover een Chinees.
Dus ongeveer ons: „baas".

705. K. N.: ziekte van zuigelingen, waarbij het zweet niet doorbreekt en roode puistjes zichtbaar zijn: roode hond.
W. oogziekte van kraamvrouwen.

706. zie *T. 1160* en *de N.*
de N. geeft op voor Tjilatjap: dêné, voor Bobotsari (Pbg): mesṭi, tansah, bahé, rampoeng, ladèn.

Van deze beteekenissen was aan zegslieden bekend: déné tansah of troes (bv: njarik majan; èsih majan), en bahé. Niet: mesṭi, rampoeng, ladèn.

707. [Javanese script] K. N. = etteren (van oog en zweer).

708. [Javanese script] = mongsa.
Manjan sadoeloermoe gelem mrènèh.
W.: dangan, het is licht mogelijk.
Dit aan zegslieden onbekend.

709. ([Javanese script]) [Javanese script] K. N. = bosen, djoeḍeg.
Akoe wis kemomosen maring pandjaloeké botjah kènèh.
Ook voor bosen van altijd 't zelfde te eten enz.
W. poëtisch: in ongerustheid verkeeren; een blijvenden schrik voor iets hebben.

710. [Javanese script] K. N. = uitsteeksel v. d. muurplaat (bouwterm).
W.: zacht, malsch van vleesch. Dit in Bjm: gamol.

711. [Javanese script] K. N. = pating salebar.

712. [Javanese script] N. = mara agé; ènggal.

713. [Javanese script] K. N. = overloopend vol (v. e. rivier).
Dit heet ook: nambak (*W.* heeft andere bet.).

714. [Javanese script] K. N. = moekti, onbezorgd, rijkelijk.

715. [Javanese script] K. N. = ceremoniemeester: hij, die de porties voor de gasten verdeelt.

716. [Javanese script] K. N. 1°. = maṭok.
Wong kijé oemahé arep taktoekoe, magak ora awèh.
2°. = wangkot.
Kijé botjah dipenging-penging, meksa iṣih magak bahé.

717. [Javanese script] of [Javanese script] K. N. 1°. = mertanggoeng, half gaar.
2°. fig.: niet tot het einde toe loopen of iets doen.
Botjah-botjah dikongkon 'mbokné, mogol.

718. [Javanese script] K. N., [Javanese script] KD.
W. op autoriteit van *Rh.* = ora ana kadadijané.
de N. = woeroeng; zie ook *T. 1169.*
Het volgende werd als moebah aangeduid: geld, waarvoor niets noodzakelijks gekocht behoeft te worden; kleeren,

die voor niets gebracht waren, omdat 't de verkeerde waren; een tafel, die voor niets gemaakt was, omdat ze niet voor het doel paste; geld, dat op weg verloren was; een losbol, waarvan niets terecht kwam, en het gedrag van zoo iemand.

719. K. N. = houten stamper om spijzen te bereiden.

720. K. N. = menṭeng-menṭeng aboeh (bv. van opgezwollen vingers, uiers, buik eener zwangere enz.).

721. K. N. = tjoempèn.
Akoe arep loenga adoh, ḍoewité moeng-moengan.

722. K. N. = koerang kapénak badané, onwel.
Een ander mingar-minger in den zin van: telkens omkijken, is ook in Solo gebruikelijk.
(Zie verwante beteekenissen bij *W.* onder inger).

723. K. N. = lèrèn, ora toetoeg.
Enggonmoe noetoeg dènèng mangkir? = waarom zijn zij opgehouden met rijststampen?

724. K. N. = uitgehuwelijkt zijn.
Anakmoe pira kang wis moengkar?
Ook: zich uitbreiden, zich vermenigvuldigen, vooral van vee (zóó *W.* op gezag van *Rh.*).

725. 1°. tr. = noenggoni.
Si Naja mongkrongi anakè kang lagi dolanan.
2°. = aanvoerder van menschen, die met geḍèg wilde varkens vangen.
de N. (voor Bobotsari, Pbg.) = wisaja badjing, aan zegslieden onbekend.
Voor een ander mongkrong, zie *W.* onder ongkrong.

726. of = mongka.
Ko sing 'ngregedi boekoekoe? Mangkanané injong ora ngemèkemèka.
In Solo luidt dit: mangkakna (plat).
T. 1173 = moelané, aan zegslieden onbekend.

727. K. = bangkak. Gemeenlijk gebruikt als krama van aboeh; vlg. sommige K. N.
In Solo beteekent mangkak: beduimeld, vuil (zie *W.*).

728. db. K. N. = mangah-mangah (van toorn).

729. db. K. N. = olah-olah.

De vorm mangsak-mangsak en masak-masak zijn beide in Bjm. gebruikelijk. De eerste vorm werd door *Walbeehm* voor Djapara opgegeven, maar kon hij aldaar niet verifieeren *(Dj. 879)*.

730. [illegible] of [illegible] db. K. N. = loengkrah, lesoe.

731. [illegible] K. N. 1°. = flink en mooi van lichaam.
2°. = welgesteld en daardoor in rustige goededoen. Si Soeta bareng manggon nèng Poerwokerto madan moenggoeh.

732. [illegible] K. N. = pantesé, patoeté.
Manggoeanoeha ko loenga maring Adiredja sebab injong belih bong-bong.

733. [illegible] K. N.
1°. = mantjoengoeling arès gedang sadjroning pedang.
2°.: ziekte van zuigelingen: kleine, roode puistjes op de huid.
de N. (voor Bobotsari, Pbg): = plenting ngalas. Vlg. mijn berichtgevers wordt dit laatste wd. ook voor huidziekte van volwassenen gebruikt, terwijl mènggèr uitsluitend voor zuigelingenuitslag gebruikelijk is.

734. [illegible] K. N. = wegah, soetik.

735. [illegible] K. N. = éram, goemoen.

736. [illegible] N. = goemblis; sterke ontkenning: nonsens. Eigenlijk: penis.

737. [illegible] K. N. = 1°. = pinitaja, betrouwbaar.
2°. = toekang nata sadjèn.

738 [illegible] K. = timoen N. (cf. ook bontèng *W.*); ook K. N. = rajap gedé, een soort groote witte mier (niet de koningin).
de N. (voor Kaliwira, Wonosobo): = timoen.

739. [illegible] of [illegible] K. N. = woelig (v. e. kind, dat niet stil blijft zitten); waggelen (v. e. dronken man).
Aan *Walbeehm* opgegeven, maar niet door hem geverifieerd (*T. 1186, 1187*).
W. verwijst naar gentojong = zich ergens heen begeven en bentajangan, woelen, heen en weer draaien bv. v. buikpijn.
Het beteekent ook: van het kastje naar de muur loopen.

In de boven opgegeven beteekenissen in Bjm. zoowel met een a als met een o- klank (g e n t o j o n g) gebruikt.

740. K. N. = g o ḍ o h, oorlel.

741 N. = a s t a g a p i r l a h! uitroeping van verbazing (meer in Wonosobo gebruikelijk).

742. K. N. 1°. = a ḍ j e g: blijven, zitten, wonen.
2°. = g o n ḍ j i n g, kantelen.
W. g o n d j i t = g o ṇ d j i n g.

743. K. N. = helder.
W.: k i n t j l o n g, welke vorm in Bjm. minder gebruikelijk is.

744 K. N. = p é t j é, blind aan één oog.

745. of K. N. = knippen of samentrekken v. e. bezeerd oog.

746 K. N. = b i n g o e n g, verlegen. tr.: in de war brengen bv. door te praten onder iemands werk.

747 K. N. = bakken van spijzen van weinig waarde, niet om zich te voeden, maar uit genoegen bv. maïs.
B a d j a g g o e r i s worden koeienjongens genaamd die bv. b o l è t bakken en eten.
K a h é b a d j a g g o e r i s a g i p a ḍ a 'm b a k a r i b o l é t.
T. 1202 g o e r i s 1°. = k o r e d. 2°. = a s a g.
de N. g o e r i s a n, voor Tegal = k o r è d a n, voor Tjilatjap = g e g o e j o n; voor Poerbolinggo = b o e n g a h-b o e n g a h.
Aan mijn berichtgevers waren al deze beteekenissen onbekend.

748. K. N. = d j a w i l a n, met een vinger een tikje geven.

749. N. = voor de grap (zie beneden: g r o m è n a n).

750. K. N. = niet goed vasthouden en daardoor bv. laten vallen.
W o n g e n g g o n m o e n j e k e l g r è p è n g, m o e l a n é t j a n g k i r k o n g s i p e t j a h.

751. K. N. 1°. van een maat, die niet volgedrukt is, maar slechts los en dus te weinig inhoud heeft.
2°. = g r o e d j o e g a n, maar fijner en kleiner van straal.

752. (K. N.: 't zelfde als l i j a n g-l i j o e n g (zie boven).
W.: overal met de handen rondtasten.

753. K. N. = peteng grejeng = peteng ḍeḍet. ook: peteng gragap cf. *W.*: peteng gagap.

754. of K. N. = voor de grap. Didjoekoet gromènan bahé ngomèhi. (Zie boven gropètan.)

755. K. N. = niet vloeiend, stootend (v. taal).

756. K. N. = boebrah.

757. K. N. = waggelend en krakend (v. e. versleten kar).

758. K. N. = goegroeg.

759. K. N.: een kleine, witte harde schimmel (aan hout). grigiten: aldus beschimmeld.

760. K. N. = ketanggoengan bab pangan. Enggonkoe mangan goranggantèng temen.

761. e. w. K. N. = maṭoek, tjotjok. Adikoe wingi marak maring kali moeng olih iwak sidji, bandjoer 'nggekeng banget = wis marem, boengah banget.

762. K. N. = sregep, madjoe (Adiredja). Overigens is het gewone gebruik gelijk *de N.* dat voor Tegal en *T. 1221* opgeeft = tengèn, spoedig een bevel of woord opnemen en opvolgen. Dit in Bjm. ook roengon (zie *Rh.* in *W.*), welk woord in Solo uitsluitend: scherp van gehoor beteekent.

763. K. N. = gangsir.

764. of K. N.; Gowèken, gowèhen = zweren i. d. mondhoek of a. d. rand der lippen hebbend.

765. N. = goemblis, matamoe, plat woord om spottend of met verontwaardiging zijn minachting uit te spreken. Ons: „op je smoel". Olèh-olèh gewèk! agi 'nggo toekoe bras koerang kok olèh-olèh diperlokna = olèh-olèh matamoe! wong dienggo toekoe bras bahé koerang kok olèh-olèh dikon merlokaké (antwoord v. d. moeder op een vraag, of zij wat extra's meegebracht heeft v. d. pasar).

766. K. N. = bamboegereedschap om visch te vangen.

767. K. N. = bleg, toelèn; ṭok, bahé; djiblès.
Mas gèl; sega gèl, rijst zonder toespijs.
de N. (voor Tegal): ṭok = bahé; (voor Pamalang) = djiblès.
Ontbreekt bij *T.*

768. K. N. = goemoen.

769. N.: een plat woord voor eten.
K. N.: een stroom water op den weg na hevigen regen.
Oedané deres nganti glontoran.

770. N. = bandṛèk: ruw wd. voor overspel v. e. vrouw.

771. K. N. = tilasan, i.d. zin van: spoor v. varkens en andere dieren.

772. K. N. = stopflesch.

773. e. w. K. N. = iets, waarvan nog maar weinig over is, zoeken of halen (bv. groenten uit den tuin).

774. K. N. = balang.

775. of K. N., zie beneden: blépot.
W. heeft de vormen: glapoet, goelapoet, gloepoet, gelaproet.

776. e. w. K. N. = 'ndeléa, njamboet gawé ora toememen.

777. K. N. = gliḍah, huiszoeking.
T. 1221 heeft groboh en ġliḍah, welke vormen ook in Bjm. gebruikt worden.

778. K. N. = sinoman, hij, die de gasten bedient.

779. K. N. = ginoek-ginoek, seger lemoe, mollig cf. *W.* onder glompong.

780. K. N. = steeds met 't hoofd draaien (bv. v. e. kind, dat door dokter geholpen moet worden).

781. K. N. = glèbègan, steeds met 't lichaam draaien.

782. tr. K. N. = ngèngèhi, voor iem. wat eten overlaten.
Door *de N.* voor Tegal opgegeven; *T. p. XVII* acht 't gebruik voor Balapoelang en Boemihajoe mogelijk; 't is algemeen in Bjm. gebruikelijk.

783. K. N. = rong djembar djero.

784. K. N. = gapit, dwarsbamboe van de rangkèn, waaraan de oesoeks met talidoek gebonden worden; ook: de horizontale bamboe boven de erfpager.
In tegenstelling met gapit denkt men in Bjm. bij gapèt aan iets langs en groots.

785. K. N. = djenḍelan, stolsel, bezinksel; grondstof (bv. v. verf).

786. N. = tjikmèn.
Digawa geḍor, ora kanggo ikih.

787. N. = ḍoek, enḍoek, genḍoek, aanspraak v. jong meisje.

788. K. N. = gèdjogan, door te stampen in het rijstblok of ook wel op een ambèn geluid maken.

789. N.: een plat wd., als tusschenvoegsel of uitroep gebruikt, ongeveer als ons: verrek enz.

790. K. N. = smullen.

791. K. N. = minder vruchtbaar worden.
Lemahkoe siki gajat, tektandoeri katjang ora pati metoe.

792. K. N.: pijn i.h. schouderblad door rheumatiek enz.

793. K. N. = veel (van dieren, bv. biggen, kuikens).
In Solo: koemrijek, wat ook: krakend beteekent (zie *W.*; hier voor in Bjm. liever: kemrajak).

794. K. N. = zacht, malsch (v. vleesch).

795. K. N.; in de uitdrukking: pitjek gampar = blind, terwijl toch de oogen gezond schijnen.

796. e. w. K. N. = pèndèng, n. l. van eetwaren.
Kahé gedangé adja disèlèhna nèng paragan, 'mbok kepidek botjah mengko 'nggemplé.

797. tr. K. N. = 'nggendjoeri, doch slechts van dieren of eieren met weeke schaal.
Joejoe 'nggembori = joejoe 'nggendjoeri.
N. B. Ten onrechte vertaalt *W.* endog gendjoeran door windei.
W. geeft gembor op gezag van *Rh.* op als: tuingieten. Zóó ook hier gebruikelijk, niet in Solo.

798. K. N. = dolanané botjah-botjah.

799. e. w. K. N. = 'mbabad, wegrooien van gras en kreupelhout.

800. K. N. = èrèng-èrèngé kedoeng, goeloening kedoeng.

801. K. N. = woh patjé kang mateng.

802. K. N. = gekookte ketan.

803. K. N. = ladak, twistziek.
Gagahen temen botjah ora apa-apa ditoekari.
W. gespierd, sterk, moedig, pal.

804. of e. w. K. N.
1°. = schriel i. d. zin van iets niet willen geven als anderen er begeerig naar zien, zijn moois nièt willen laten zien.
Botjah koewé kok 'nggigil temen, doewé tjrètjèt dideleng ora awèh.
2°. K. N. = goemeter, beven.

805. e. w. K. N. = gigil.
Andere bet. zie *W*. en *T*. *1284*.

806. of K. N. = goesah, wegjagen v. kippen en vogels.
W. meldt op gezag van *Rh*. gebah in dezen zin.

807. K. N. = gèdjogan.
(cf. boven: geḍoebragan.)

808. K. N. = seneng béḍangan, wulpsch (v. vrouw).

809. K.N. = loemboeng poeter, ronde rijstmand.

810. e. w. K. N. = 'nglebeng, vetmesten.

811. K. N. = kéwan tjilik kang ana ing geḍongan bangsané walang.

812. K. N. = ènggal-ènggalan, snel verloopen.

813. of K. N. = ruwe pager van halve bamboe om klappertuinen enz.

814. e. w. K. N. = noeṭoek mawa gaman.
W. verwijst bij naar . Er is echter onderscheid: 1°. geṭik is niet in Solo gebruikelijk, geṭok wel.
2°. geṭok = kloppen met de knokkels,
geṭik slaan met een wapen.

815. e. w. K. N. = ngarah.

816. K. N. = tjèlèng, ook begog genaamd (zie *W.*).

817. 1°. = gondjing, kantelen.
2°. = lingsir.
Wajah gèngsot = wajah lingsir.

818. K. N. = onvertrouwbaar, met schoone beloften omgaan.

819. e. w. K. N.
Vlg. *W.* op gezag van *Rh.* = ginggang of gonggang.
Vlg. mijn zegslieden is er onderscheid:
'ngganggang: van elkander scheiden van worstelende personen.
Wong geloet diganggang ing polisi. In Solo: misah, 'ngginggang, id., maar ook bv. van het scheiden v. een kind v. d. borst (sapih).
gonggang of bonggang: uit elkaar wijken bv. v. e. ambèn v. d. muur.
Ambèné gonggang sing pager.
Ploepoeh digonggang (of digongganggna).
Ambèné gonggang sing pager.
Dit in Solo ginggang of gonggang (niet bonggang).

820. K. N. = elders slapen (bv. in een geïmproviseerd hutje op het werk).

821. of K. N. = bakal, grondstof.
Binané oemah.

822. e. w. K. N. = 'mbaḍé; raden.

823. K. N. = boenar ruim, open v. e. plaats, waar het geboomte gekapt is; netjes in orde v. e. erf bv. als de haag netjes geschoren is.
De beteekenissen, die *W.* onder boenar geeft aan zegslieden onbekend.

824. K. N. = gendoel tjenḍak.

825. K. N. = een spraakgebrek, ten gevolge van gedurige koorts (volgens zegslieden), waardoor de tong zóó belemmerd wordt, dat men niet of nauwelijks spreken kan.

826. K. N. = woeragil.
De eerste beide vormen ook bij *de N.* (voor Tegal en Wonosobo) en *T. 1306*.
Bontot is ook in Batavia gebruikelijk.
Het wordt ook gebezigd als liefdesnaampje: enggèr.

827. K. N. = w o e r a g i l, de jongste der kinderen.

828. K. N. = t a m b e n g; t a n g g o e l (*T. 1310*).
In dezen zin ook: t a m b l e g (zie boven).
In onderscheid met b è n t è n g wordt in Bjm. b è t è n g uitsluitend gebruikt voor: vesting of kazerne (t a n g s i).
W. vereenzelvigt: b è n t è n g, b è t è n g, b i n t i n g en b i t i n g.

829. e. w. K. N. = 'n g g o t o n g, een mensch met velen dragen bv. een zieke met een p i k o e l a n.

Ook gebruikelijk in den zin van b a l o e h, een soort vischtuig, zie *Dj. 988.*

830. K. N. = b e n g k o e n g, kraamband.

831. K. N. = b a n d j o e r.

832. K. N. = veel vruchten dragen (van klapperboomen).
L a h, k l a p a k a h é w o h é n é b o n t é t e m e n.
ook: m e n ḍ o t (zie boven).

833. K. N. = p a ṭ o n, wedstrijd met tollen.

834. e. w. K. N., zie b l a n d j a.

835. K. N. = s e m b r a n a.

836. K. N. = k o e n ṭ è t, klein, dwergachtig.

837. K. N., in de uitdrukking l a r a b e r o N., s a k i t b e r o K., bloed urineeren.

838. e. w. K. N. = a w o e t-a w o e t, slordig door elkaar liggen, cf. *W.:* KW. = overal, in 't ronde, wijd en zijd verspreid.

839. e. w. K. N. = in 't klein verkoopen.

840. K. N. = m o n g s a s a w a t a r a bv. v.e. bandjir of regen, die enkele uren of dagen aanhoudt.

841. K. N. = g e m i, zuinig.

842. K. N. = o m o n g r e g e d.

843. K. N. = l e m a r i t j i l i k.

844. e. w. K. N. = n j è n g g o l, even aanraken
(bv. v.e. wiel dat tegen een spatbord schuurt); schaven of schuren met de hand tegen iets, zóó dat het schramt.

845. e. w. K. N. = 'n g g e ḍ o n g, inzwachtelen v.e. zuigeling.

846. K. N. = m r i m i k, m r o e t o l, l e m o e t t j i l i k.
Voor andere bet. zie *W.*

847. e. w. K. N. = akèh kang noenggal panggonan sidji (bv. veel vogels op één tak; veel lieden in één warong).

848. N. K. = barengan, pantaran (tijdgenoot).

849. e. w. K. N. = teka kabèh.
W. = jagen, vervolgen.

850. K. N. = met puistjes, pokdalig; ruw (v. hout).

851. e. w. K. N. = koerang adjar.
Vergel. 't wd. begadjag (onder pegadjag) bij *W.* Bregadjag beteekent in Solo: 't geluid van neervallend water bv. op een waterrad.

852. K. N. = dagang brabadan, handelen met koopwaar v. weinig waarde, die zóó ingeslagen (bv. op den weg), zóó ook weer verkocht wordt (bv. op de pasar).
cf. grabadan *W.*

853. K. N. = rèmbès, oogziekte, waarbij de oogen tranen.

854. N. = bahé.
Wong botjah pedjar takon barangan.
= sapanoenggalané.
Injong maring pasar agep toekoe klambi apa barangan.

855. K: N. = dremba, vraatzuchtig.
W. = driftig; zóó ook gebruikelijk in Bjm.

856. of K. N. = schichtig hier en daar rondzien, (v. toorn, schrik, krankzinnigheid enz.); schichtig (v. e. paard).

857. of K. N. = soemoek.

858. K. N. = vlaktemaat van 400□ Rijnlandsche roe (oebin).

859. N. = lagi bahé.
Béké teka dipréntah maning
(zie boven onder tembé).

860. K. = tahan lara.

861. K. N.
In tegenstelling met het gebruik in Tegal *(T.1354)* wordt bakon in Bjm. evenals in Djapara *(Dj. 1010)* gebruikt voor koelieaandeel en ambtsveld (bengkok). Het woord

tangsi *(T. 1345)* voor ambtsveld hier ongebruikelijk.

862. K N. = gering banget.

863. K. N. = soegih omong ing omahé wong lija. Ko koewé jèn ing oemah sok meneng bahé, jèn ing kana-kana sok boekakarangen.

864. K. N.: oemah bakkalong: een huis, dat den vorm heeft van een omah srotongan, maar zonder èmpèr.

865. K. N. = taboehan.

866. K. N. = zitten met naar buiten geplaatste knieën.

867. K. N. = nepsoe kambi moeni-moeni.

868. K. N. = boos zijn met woorden en gebaren. Wong kahé enggoné nepsoe boeda boedoe temen.

869. K. N. = tilas, spoor.
de N. geeft voor Tjilatjap op de beteekenissen: oléh, enggon, tilas. Volgens zegslieden kunnen in de voorbeelden, die *de N.* voor dit verschillend gebruik geeft, overal 't wd. tilas gebezigd worden, wat volgens hen slechts in het wd. bat ligt.

870. K. = betah (Kr. van boetoeh).
In Bjm. onderscheidt men: betah K. N. = kerasan;
beteh K. van boetoeh;
Beteh arta.

871. K. N. = met scheeven nek door verouderde zweren.

872. of K. N. = angger, jèn.
Basa injong mengènèh adja digoḍokna wédang.
Zóó ook *de N.*
De beteekenis: bareng, die *W.* en (basang) *de N.* en *T. 1371* opgeven, aan zegslieden in Bjm. onbekend ook de vorm basang hier ongebruikelijk.

873. K. N. = éwadéné, en nù
Djaré ko wis manis, bésanoe sok tjrèwèt mangkono.
In Solo is in dezen zin alleen gebruikelijk basanoe (zie *de N.*).

874. K. N. = apes, in den zin van: teleurgesteld (vooral na zoeken).

Germa ngoepaja beboeron, tapi bosin.

875. K. N. 1°. = bussel rijstbibit.
Sabawang = twintig bentèl.
2°. = pakèl.
3°. = knoflook, uien; zie *W.* en *T. 1375.*

876. N. = ora, zie *W.*, *de N.*, *T. 1378.*
De vorm belèh ongebruikelijk.
beliha = mongsa boḍowa, in den zin van weigeren aan een verzoek of bevel gehoor te geven.
De moeder: dolanané djikoeten.
Het kind: beliha.

877. K. N. = eigenzinnig, koppig (v. kinderen); traag (i.h. werk, of van een geroepene, die niet aanstonds komt).

878. K. N. = bongkrèk digorèng nganggo glepoeng,
een op een bepaalde wijze bereide tèmpé.

879. K. N. = anak kéjong, jonge waterslak.

880. K. N. = awoeg-awoeg; een lekkernij van katéla en suiker.

881. e. w. K. N. = huishoudelijke inkoopen gaan doen op de pasar, wanneer er veel te koopen is bv. voor een feest. Voor de dagelijksche inkoopen gebruikt men: 'mbètjèr.
In Solo in beide beteekenissen: 'mblandja.

882. K. N. = verwrongen door verzwikking enz. (van voet, hand, heup).

883. N. = balik.

884. K. N. 1°.: oemah bleketepek, huis in den vorm van een omah srotongan gebouwd, maar de èmpèrs zijn kleiner en het dak steiler dan bij een gewoon omah srotongan.
2°. e. w. = soegih omong kang ora njata.
Si Wongsa mahoe ésoek wis 'mbleketepek ing oemahkoe.

885. K. N.: soeroeh blekèṭèk = soeroeh ala sing mrambat ing lemah. Dit ook genoemd: ètèk (zie boven).

886. K. N. = baleṭok, modder.

887. of K. N. = tjemèng, jonge kat.
Voor andere bet. zie *W.*

888. K. N. = lui, arbeidsschuw.

889. K. N. = g o e p a k, geheel bemorst (b.v. van iemand, wiens beenen in de sawah onder het slijk kwamen).

890. K. N. = d j e b l o e g, ontploffen (bv. v.h. uitbarsten v. vulkaan; springen v. e. rijwielband enz.).

891. K. N.
Dit woord stellen *W.* (op gezag van *Rh.*), *de N.* (voor Tegal) en *T. 1398* gelijk met t o e m p e r.
Volgens mijn zegslieden wordt in Bjm. dit onderscheid gemaakt: b l e m a n 1° = brandhout.
I n j o n g n è n g n g a l a s 'n g g o l è t b l e m a n.
2° = groot stuk hout, dat brandt.
t o e m p e r = klein stuk hout, dat brandt.
De bet. van b l e m a n: smeulend padikaf *(W.)*, aan hen onbekend.

892. K. N. = de uitgespogen p e t é, die de k a l o n g uitspuwt na de k l a m o e d a n verorberd te hebben; cf. 'm b o b ö k in *J.:* = een klodder laten vallen. [Wij kennen alleen b l o n g o k in dezen zin. *Corr.*]

893. K. N. = k e s è d.

894. K. N. = e n ḍ o e t, slijk.

895. e. w. K. N. = wegkapen (b. v. v. e. bezoeker, die heimelijk wat wegneemt).
W.: stinken van stilstaand water; zóó ook in Bjm.

896. e. w. K. N. = 'm b e l e r.

897. of K. N. = t j i k b è n.
de N. meldt b e ḍ o r in die bet. voor Pekalongan.

898. K. N. = w a l o e r; s o e w e g a l a s.

899. K. N. = k i s a; k r a n d j a n g d j a n o e r.

900. K. N. = t o e n g g a k, tronk.

901. e. w. K. N.
Behalve in de algem. gangbare bet. wordt dit wd. ook gebruikt voor caramboleeren van twee voertuigen.

902. e. w. K. N. = 'm b e s o e r.

903. e. w. K. N. = o r a s o e m o e r o e p a d a t.

904. K.N. = a m p a s w é d a n g b o e b o e k, koffiedik.

905. e. w. K. N. = 'n g l a k o k a k é g r o b a g s a p i.
De gewone karrevoerders heeten: b a d j i n g a n, welk wd.

dus in Bjm. niet de ongunstige beteekenis heeft, die 't in Solo en O. J. bezit (straatdief; zie *W.*).

906. K. N. = toeloeng-toeloeng.
Bok ko melasana sadoeloermoe kahé, disering ko bajoe-bajoe.

907. K. N. = kèloe.
Aḍikoe bareng nèng kènèh kebajoeara wong akèh.

908. K. N. = béjongan, jonge koetoek.

909. K. N.
Vlg. *T. 1428* = grojok.
Vlg. zegslieden in Bjm: bega = moeilijk en langzaam spreken.
grojok = stotteren bv. ook door te rad spreken.

910. e. w. of K. N. = koeroe, mager zijn (gew. van dieren; plat van menschen); ook caduck (van voorwerpen).

911. N. kang bagoes = kang mas, aanspraak v.e. ouderen man.
bagoes ngantèn, aanspraak v. e. jongeren man.
K. N. euphemist voor tikoẹs.

912. K. N. = béka, dreinzen, dwingend om iets zeuren (v.e. kind); ook: koppig (v. e. rijdier, dat niet voort wil).

913. e. w. K. N. = werpen met hout, stronk enz.
de N. (voor Tjilatjap) = njawat. Dit te algemeen.
'mbagel is bv. niet: werpen met steenen ('ngglepoek, bij welk woord *W.* ten onrechte naar njambit verwijst).

914. K. N. 1° = abah-abah, zadel.
2° = papan.
Enggonmoe ngadegaken oemah babahé koerang amba.

915. K. N. = zweren a.d. schaamdeelen door venerische ziekte.

916. K. N.
Behalve de bekende beteekenissen:
1° = panglari onder de singgem (zie boven).
2° = schroefdraad.

917. e. w. K. N. = 'mbeler.

918. N. = mongka, mangkané.

919. [illegible] K. N. = a b o e h, van uiers van dieren, die bezet zijn.

920. [illegible] K. N. = a m è k i w a k s a r a n a k a b e n d o e n g b a n j o e n é k o n g s i s a t.

921. [illegible] K. N. in de uitdrukking: b o e n g b e n g k o k, bamboe uitspruitsel, dat reeds te oud is om gestoofd te worden.

922. [illegible] en e. w. K. N. = languit op den grond vallen door uitglijden. e. w. ook = n g o e n ḍ e r, altijd thuis hokken.

923. [illegible] K. N. = s e g a d j a g o e n g; aldus omschreven: D j a g o e n g k a ḍ e p l o k k a d a m e l s a m e n i r - m e n i r, l a d j e n g d i p o e n d a n g.

924. [illegible] K. N. = b o e n g g l a g a h, jong rietgras. Bet: huiduitslag (zie *W.*) ook in Bjm.

925. [illegible] K. N. = vermagerd door ziekte.

926. [illegible] = ontsteking (zwarte puistjes) op den schouder door het dragen van te zware lasten.

927. [illegible] K. N. = n g r o e n g o e, n a n g i n g a p i - a p i o r a n g r o e n g o e; n g e r t i, n a n g i n g a p i - a p i o r a n g e r t i.

928. [illegible] K. N. = w a r a s b a b a r p i s a n.
A p a l a r a m o e w i s b i n g l a s ?
Inzonderheid wordt dit wd. gebruikt met betrekking tot de slametan, die na herstel gehouden wordt.
Bovenbedoelde vraag houdt dan in: zijt ge hersteld van uwe ziekte, zóó dat de gebruikelijke slametan reeds gehouden is?

929. [illegible] e. w. K. N. = 'n ḍ o ḍ r o g, beven v.d. koorts.

930. [illegible] K. N. = nog al veel (v. een hoop dierendrek).
A j a m k i j é n e m b e l è k s e ṭ é k o r.

931. [illegible] K. N. = klein (v. e. stukje, dat van iets hards of bros wordt afgebroken bv. g o e l a d j a w a).

932. [illegible] K. N. = begin v. e. huishouden; p a w i t a n (geld).
S o e d a r m a d i s i k i w i s ṭ è ṭ è k m é d j a, k o e r s i, b é s o e k k a r i n g i m b o e h i l e m a r i.

933. ([illegible]) [illegible] K. N. = 'n ḍ o e g a l.

934. [illegible] K. N. 1° = aan weerszijden uitzien.
2° = verlegen i.h. antwoorden.

935. [illegible] K. N. = p r a h o e ṭ e n g i l = p r a h o e t é m b o.

936. [illegible] K. N.: mismaakt, doordat het hoofd tengevolge van verouderde wonden naar één kant opzij wordt getrokken.

937. ꦝꦺꦝꦺꦏꦤ꧀ K. N. = ḍ è ḍ è k a n; mijnen; iets 't zijne noemen dat men 't eerst gezien heeft (bv. bij spel) of waarop men aanspraak meent te kunnen maken.

938. ꦎꦩꦺꦴꦁꦏꦺꦴꦱꦺꦴꦁ K. N. = o m o n g k o s o n g.

939. [illegible] K. N.: wijze van vasten, waarbij men geen rijst of zout mag gebruiken.

940. [illegible] K. N. = spinnen v. e. poes.

941. ꦉꦁꦒꦺꦴꦱ꧀꧒ K. N. = r e n g g o s-r e n g g o s, hijgen door snel te loopen (van menschen en dieren).

942. ꦝꦿꦼꦩ꧀ꦧ K. N. = d r e m b a, gulzig.

943. ꦧꦺꦁꦏꦺꦁ K. N. = b è n g k è n g; ook in een gesprek koppig een verkeerde meening blijven volhouden.

944. [illegible] K. N. = mager met korte ineengedrongen hals en krommen rug (bv. van een ouden man of een zieke).

SPRAAKLEER DER MARINDINEESCHE TAAL

DOOR

H. GEURTJENS, *M. S. C.*

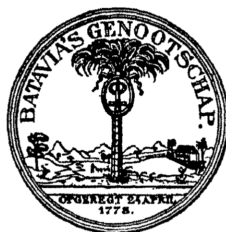
VERHANDELINGEN

VAN HET

KONINKLIJK BATAVIAASCH GENOOTSCHAP VAN KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN

DEEL LXVII

Tweede Stuk

's Hage
M. NIJHOFF

Batavia
ALBRECHT & Co.

1926

Aan
De Zeereerw. Heeren
Dr. M. NEYENS
Den Stichter der R. K. Missie op Zuid N. Guinea
en
H. NOLLEN
den eersten Missionaris aldaar

BLADWIJZER.

TER INLEIDING.

Het samenstellen der spraakleer eener primitieve taal is een uiterst lastige taak. Het is een werk, dat jaren eischt van geduldige inspanning en naarstig vorschen.

Men is uitsluitend op zijn eigen gehoor aangewezen. De inboorlingen kennen geen andere taal, waarin men hen over hun eigen taal kan ondervragen. Voor het Marindineesch kwam hier de moeilijkheid nog bij, dat het geweldig ingewikkeld is, om in deze taal een behoorlijk geformuleerde vraag te stellen.

Van eenige aanwijzing geven over spraakkunstige regels of vormen is natuurlijk van de zijde der inboorlingen hoegenaamd geen sprake. De hulp welke zij bieden kunnen, gaat in geen geval verder, dan dat zij materiaal tot onderzoek kunnen verschaffen.

En wanneer men 't met deze zeer gebrekkige methode zoo ver gebracht heeft, dat men een weinig in 't taaleigen begint door te dringen en als 't ware intuitief begint aan te voelen, of een vorm of wending met de taaltechniek overeen te brengen is, dan kan men beginnen met na te speuren, welke regels de taalvormen beheerschen. Dan begint ook pas het eigenlijke gesnor van passen en meten, van stelsels opbouwen en die weer als kaartenhuisjes in elkaar zien storten. Ter illustratie hiervan een paar staaltjes.

Men heeft gevonden, dat *o* in verbaalvormen en voornaamwoorden den 2en persoon aanduidt en *a* den 3en. Maar dan hoort men weer vele gezegden, waarin dat niet uitkomt, b.v.: *ko óg* = gij doet, maar *ko awih* = hij heeft pijn; *ka óg* = hij doet, maar *ka awih* = gij hebt pijn. Tja, is nu *o* of *a* 2e of 3e persoon? Eindelijk vindt men de oplossing: in den nominativus is *o* 2e en *a* 3e persoon, maar in den dativus juist omgekeerd!

Een dergelijke verwarring hebben we te wachten bij de verbaalvormen, die met *nd* als praefix zijn samengesteld. Men heeft al lang gesnapt, dat *nd* een verleden aangeeft, doch dan hoort men weer gezegden, waarin het beslist tegenwoordigen tijd aanduidt. Ra ra wat is dat! Tot men er achter komt, dat verbaalvormen met *nd* beginnend, dat praefix ook kunnen ontleenen aan het plaatsaanduidend *(é)nd*, waarover we 't uitvoerig zullen hebben bij de Werkwoorden onder Locus. Zoo is dan dit raadsel ook weer opgelost.

Bij wijze van afscheidsgroet hoort men steeds *da oemahàv, da heit'm* of zoo iets. Dat dit *da* een verbaalvorm is, is terstond duidelijk. Ligt volgens de omstandigheden voor de hand, dat men het als een soort adhortativus of concessivus gaat beschouwen en den groet vertaalt door *ga*. Maar wel eigenaardig, dat men dat *da* als adhortativus in andere

gezegden nooit hoorde. Tot het me in Sangasee eens opviel, dat ze daar in plaats van dit *da* het woord *bed* gebruikten en dat is in hun dialekt de verbaalvorm voor 't verleden, zooals *da* dat in 't Marindineesch overigens ook is. Dat bracht me te binnen, dat men op Kei en Tanimbar een dergelijken afscheidsgroet bezigt, maar ook niet met een adhortativus en toen ik ten overvloede nog dezelfde uitdrukking hoorde gebruiken met een beslist verleden verbaalvorm, n.l. *menda*, stond het alweer vast, dat *da* ook hier een gewoon verleden is en de afscheidsgroet dus niet is: ga, maar: ge zijt weg, zooals b.v.: op Tanimbar: gij gaat. En weer was een snippertje van een legprent geklaseerd.

Menschen, die houden van puzzles oplossen, zullen beseffen, wat een genot het is, zoo'n spraakleer samen te stellen!

Dat ik me na een vijfjarig verblijf onder de Marindineezen daar reeds aan durf wagen en dat nog wel terwijl hun taal zoo ontzettend ingewikkeld is, vindt zijn oorzaak in de gelukkige omstandigheid, dat sedert de stichting der R. K. Missie op Zuid Nieuw-Guinea de missionarissen zich met hart en ziel op de studie der taal hebben toegelegd. Pastoor H. Nollen, die in 1905 het missiewerk hier begon, had ondanks de moeilijkheden van 't eerste begin al een aardige woordenlijst bijeen geluisterd. De Pastoors Jos. v. d. Kolk en P. Vertenten (deze laatste vooral, die 't langst hier verbleef) hebben ijverig deze traditie voortgezet en ook reeds een menigte spraakkunstige vormen opgeteekend. Zoo hebben deze pionniers een schat van materialen bijeen verzameld, die mij welwillend ter beschikking werd gesteld; de groote voorarbeid is hoofdzakelijk door hen verricht. Zonder die kostbare hulp was er van deze spraakleer nog in jaren geen sprake geweest. Laten we dit even vaststellen en dankbaar erkennen.

Doch de materialen lagen daar nog vrijwel als een massa ordeloos opgehoopte deeltjes van een stapel reusachtige legprenten. Met geduldig passen en meten der duizenden snippers door hen verzameld en 't bijzoeken der ontbrekende, heb ik getracht het beeld der Marindineesche taal samen te stellen. (We hopen, dat dit beeld eerlang nog vervolmaakt zal worden, door de uitgaven van het Marindineesch-Nederlandsch Woordenboek van Pastoor P. Vertenten). Als een of ander blokje nog niet precies blijkt te passen, zal 't mij zelf allerminst verwonderen. Nochtans de groote lijnen zijn er en de meeste kleine ook wel....

Een groot bezwaar voor de volledige en juiste samenstelling is, dat het Marindineesch de eerste taal dezer gewesten is, die in studie genomen wordt en mij derhalve alle vergelijkend materiaal ontbreekt. Het eenigszins aanmerkelijk afwijkend Sangaseesch dialekt heeft me echter onder dit opzicht reeds vaak goede diensten bewezen.

Het Marindineesch is een taal, die ontzettend rijk is aan grammaticale vormen, althans wat het werkwoord en het voornaamwoord betreft. De verbuigingsvormen daarentegen ontbreken volkomen en vaak kunnen

deze zelfs niet met behulp van connectiva omschreven worden of wordt ook dit in 't gebruik achterwege gelaten. Vandaar dat ze vaak aan duidelijkheid veel te wenschen overlaat, zooals dat met vele primitieve talen het geval is. Men bedenke dan echter, dat men met een uitsluitend gesproken taal te doen heeft en bij het gesproken woord klemtoon, zinsbetoning, gebaar en mimiek den zin meestal voldoende kunnen toelichten. De behoefte aan deze ontbrekende spraakkunstige vormen doet zich daardoor veel minder gevoelen.

Bovendien is het Marindineesch, als vele primitieve talen, stug en onhandelbaar. De gedachtenkring van een primitief volk strekt zijn gezichteinders niet ver uit. Zijn taal is de weerspiegeling van dit enge gedachtenleven. De geest van den primitieve is niet steeds in beweging, om zijn gedachtensfeer te verruimen; evenmin om zijn taal te kneden om die nieuwe begrippen tot uiting te brengen, zelfs niet om oude gedachten in nieuwe vormen te gieten: zoo iets als „schoone letteren" is hem volkomen onbekend! Zijn geest is getuid aan zijn stoffelijke omgeving; zijn gedachten zweven daar niet buiten en om de steeds algemeene indrukken die een ieder daar ondergaat tot uiting te brengen, zijn in zijn taal vele uitdrukkingen, die bepaalde begrippen dekken, tot vaste mallen verstard. Het zijn stereotypen geworden, die voor veel voorkomende uitdrukkingen vaak tot zeer elliptische vormen verworden zijn.

Terwijl sommige primitieve volkeren uitmunten in de kunst om hun gedachten in levendige gelijkenissen of bloemrijke beeldspraak voor te dragen, merkt men daarvan bij den Marindinees zeer weinig. Wel zijn bij hem daarentegen mimiek en gebaar zeer sterk ontwikkeld; onder dat opzicht kon hij Jood of Italiaan zijn....

Wijl het Marindineesch een taal is, die, hoelang weten we niet, maar in elk geval sinds eeuwen afgesloten is geweest van elken vreemden invloed, zal ze ongetwijfeld in hooge mate de belangstelling der taalkundigen opwekken. Een zeer belangrijk en bovenmate interessant gevolg dezer afzondering is, dat de woordafleiding buitengewoon belangwekkend is. Om de stamwoorden vormt zich een heele familie van afleidingen en ook de beteekeniswijzigende voor- en achtervoegsels zijn aan de eigen taal ontleend. We hebben hier dus een bij uitstek homogene taal, al valt het dan ook zelfs den niet-taalkundige op, dat vele stamwoorden met de Indo-Europeesche talen nauw verband houden. Ofschoon wij, geen taalkundige zijnde, daarop niet dieper kunnen ingaan, hebben we toch in den loop dezer spraakleer hier en daar enkele aanwijzingen in die richting gegeven, wijl ze zeker andere niet-taalkundigen, die deze spraakleer in handen zullen nemen, ook wel moeten interesseeren.

Zoo kan deze taalstudie allicht ook kostbare aanwijzingen geven, om den Marindinees als volksstam thuis te wijzen in de groote familie der menschheid.

Velen is het Semitische type van dit volk opgevallen; en die wisten niet eens, dat in 't Marindineesch baren (met meervoudig voorwerp) = *éwa* of Eva is en telen (met meervoudig voorwerp) = *amed*, omzetting van Adam! ......

Een feit is het, dat de Marindineezen een groot, flink, struisch en krachtig gebouwd volk zijn, terwijl de omringende stammen scherp naast hen afsteken door veel tengerder lichaamsbouw en kleiner gestalte.

Toch is zijn ras sterk vermengd, want op de sneltochten in de verre binnenlanden werden ook steeds kinderen geroofd, die als volkomen gelijkberechtigd met de eigen kinderen, in den stam werden opgenomen.

Van eenige rasvermenging, die ook op de taal invloed zou kunnen doen gelden, als b.v. door aanhuwelijking, was geen sprake, niet alleen wegens de gewoonlijk vijandige houding tegenover de binnenlandsche stammen ten gevolge der herhaalde sneltochten, maar ook wijl men die binnenlanders of boschmenschen als minderwaardig beschouwt. Des te opvallender is het, dat de geroofde kinderen in geen enkel opzicht bij de eigen kinderen achterstaan, maar volkomen in den stam worden ingelijfd.

De naam *Marind* geeft met betrekking tot de herkomst van dit volk ook slechts ongewisse aanduidingen. Wel staaft hij de algemeene opvatting, dat de Marindineezen uit het Oosten gekomen zijn naar de tegenwoordig door hen bezette streken. *Marind* toch is hoogst waarschijnlijk een samenstelling van *Maro* en *ind* (meervoudsvorm van *énd*) en zou dan beteekenen, die van de Maro. Nu zijn er echter in Oostelijk Zuid Nieuw Guinea meerdere groote rivieren, die door deze menschen onder den naam van Maro worden aangeduid, o.a. de Fly-rivier en de Merauke-rivier.

Voor een landverhuizing in Westelijke richting pleit nog de omstandigheid, dat alle dorpen in drie deelen zijn ingedeeld, n.l. *mahai-* = voor-, *in-* = midden- en *es-miráv* = achterdorp. Nu is *es* onveranderlijk het Oostelijk gedeelte, n.l. wat men reeds achter den rug had en *mahai* het Westelijke, dat men vooruit had, in de richting waarin men verderop toog.

Het taalgebied der Marindineesche spraak strekt zich thans uit langs de kust van de Engelsche grens af (den kleinen stam der Kondo-anim uitgezonderd), tot aan het eiland Komolom of de Prinses Marianna-straat. In het binnenland loopt de grens zeer ongelijk. Langs de Merauke-rivier stuiten we al spoedig op de Mangat-anim en verder op de Jee-anim, die een geheel andere taal spreken. Langs de Koembe- en de Bian-rivier dringt het taalgebied zeer ver door en zelfs de taal op de Boven-Bian gesproken, biedt nog met het Marind veel overeenkomst. Verder Westelijk vinden we reeds vrij dicht bij de kust de Makléw-anim met een geheel afwijkende taal. Vandaar buigt zich de grens naar de Prinses Marianna-straat.

In geheel dit spraakgebied treft men slechts dialektische taalverschillen. Het feit, dat het Sangasee-Domandee-dialekt veel overeenkomst vertoont met de dialekten van 't nabije binnenland, geeft steun aan de

veronderstelling, dat deze stam zich van het binnenland tusschen de kustbewoners heeft ingedrongen. De omstandigheid, dat zij ook tot de Imo-sekte behooren, terwijl de buren Oostelijk en Westelijk deel uitmaken van het Majo-verbond, bevestigt dit vermoeden.

En wanneer men deze taal bestudeert en getroffen wordt zoowel door haar ontzettenden rijkdom aan vormen als door de klare eenheid van het logisch verband dat ze onderling samenhoudt, dan vraagt men zich onwillekeurig af, of een volk dat zulk een taal spreekt, eertijds niet op een hooger peil van beschaving heeft moeten staan; en zijn de leemten welke we daarin thans ontmoeten misschien niets anders dan teekenen van het verval van dit volk......

Moge deze taalkundige arbeid er toe bijdragen, al deze zeer belangwekkende vraagstukken een weinig nader tot hun oplossing te brengen.

Okaba, 25 Augustus, 1926. H. GEURTJENS,

M. S. C.

SPELLING.

Wijl het Marindineesch tot aan de komst der Missionarissen niet tot de geschreven talen behoorde, heeft het noch eigen schrift, noch eigen spelling. Wij hebben dus getracht, met behulp onzer Hollandsche letterteekens en zooveel mogelijk hunne waarde behoudend, de klanken weer te geven, die het oor opving uit den mond der inboorlingen. Duidelijkshalve, wijl ook in 't Nederlandsch eenzelfde letter niet altijd eenzelfde vaste waarde heeft, hebben we gemeend, ons van eenige diacritische of hulpteekens te moeten bedienen. Zoo zullen we voor alle klinkers het scherp accent (') gebruiken, om aan te geven, dat deze klinker lang moet worden uitgesproken.

Als klinkers hebben we dus:

a = a als in pad,
á = aa „ „ haar,
â = a „ „ het Eng. walk (zeldzaam voorkomend),
e = e „ „ bed,
é = ee „ „ heet,
è = è „ „ het Fransche père,
ĕ = e „ „ de,
i = i „ „ Piet,
ĭ = i „ „ pit,
o = o „ „ pot,
ó = oo „ „ poot,
oe = oe „ „ boek.

De *i* wordt lang uitgesproken als in *mier*, wanneer ze voorkomt in een lettergreep, waarop de klemtoon valt en door een zachten medeklinker gevolgd wordt als *b*, *d* of v, b.v.: *vid*, afvegen; *siv*, koek van sago en pisang.

Wijl, (ofschoon onoordeelkundig), in de officieele Maleische spelling onze oe-klank ook door *oe* wordt weergegeven, hebben wij om redenen van praktischen aard deze schrijfwijze behouden.

De tweeklanken schrijven we:

ai = ai als in ai! of 't Fransche paille,
ai = aai „ „ fraai,
aw = aw „ „ lawaai,
ei = ei „ „ reis,
éw = eeu „ „ leeuw,
oei = oei „ „ foei,
oi = oi „ „ het Eng. boy,
ói = ooi „ „ kooi.

De *e* van een accent voorzien, wordt nooit tot een tweeklank verbonden, b.v.: *kéi* = *ké-i*, casuaris.

Als medeklinkers hebben we:

b, d, g, h, j, k, l, m, n, p, r, s, t, v, w, z, en ng.

Hierbij gelden de volgende opmerkingen:

1e. De zachte medeklinkers *b*, *d* en *v* worden op het eind van een woord zacht uitgesproken, ongeveer zooals in 't Fransch, wanneer deze letters op het eind van een woord door een toonlooze *e* gevolgd worden.

2e. De *g* wordt uitgesproken bijna als een zachte *k* zooals in 't Duitsch of in 't Fransch.

3e. De *r* wordt gewoon uitgesproken en nooit gebrouwd, zooals dat in 't Keieesch dialectisch als regel gebeurt.

4e. De *l* komt in 't Gawir-dialekt zoo goed als niet voor, evenals de *r* in 't Imoz-dialekt. Men kan als vasten regel stellen, dat deze twee letters dialectisch verwisselen.

5e. Zoo wordt in 't Imoz de *v* van 't Gawir ook vaak in *h* veranderd, en de *h* van 't Gawir klinkt daar vaak min of meer als een *g* postgutturalis sonora.

6e. De *v* en de *w* worden ook dikwijls niet scherp uitgesproken, maar hebben iets zwevends tusschen deze beiden in.

7e. De *z* wordt nog al eens met *h* verwisseld, soms ook met *j*.

8e. De *ng* aan 't eind eener lettergreep wordt uitgesproken als in bang, ding, enz. Doch in 't begin van een woord hebben *g* en *d* vaak een *n* en *b* een *m* voor zich, dus *ng*, *nd* en *mb*. Deze neusklanken worden dan dof uitgesproken en vallen vaak ook heelemaal weg, zoodat het dikwijls moeilijk is uit te maken, of ze al dan niet tot het woord behooren. Vóór de *z* als beginletter krijgen we ook soms een *i*.

9e. De slot-*n* van werkwoorden kan bijna steeds ook in *t* veranderd worden, b.v. *Kamin*, maken of *kamit*. In samenstellingen echter wordt de *n* steeds behouden, b.v.: *kamin-anem*, maker. In afleidingen daarentegen heeft men steeds de *t*, b.v.: *kamit-a*, het gemaakte.

Natuurlijker wijze heeft men ook in het uitgestrekte taalgebied der Marindineesche spraak gewestelijke verschillen in de uitspraak, die echter opvallend gering zijn, vooral langs de kust. Alleen de dorpen Domandé en Sangasé maken hierop een uitzondering. Deze hebben een eenigszins ander dialekt, dat veel overeenkomst vertoont met de dialekten uit het binnenland. We houden ons hier aan de uitspraak zooals die in zwang is in de z.g. Gawir-streek, d.i. van Borem tot Ongari, dat den overgang vormt tot het Domandé-Sangasé-dialect.

ZINSBETONING.

De zinsbetoning is over 't algemeen zeer sterk, vooral in korte uitdrukkingen en wordt meestal ook nog met zeer sprekende mimiek en gebaren toegelicht.

We hebben in 't Marindineesch de dalende zinsbetoning. De geluidsbetoning valt samen met de tijdsbetoning en wijl de klemtoon over 't algemeen op de laatste lettergreep valt, stijgt de zinsbetoning op de laatste lettergreep van 't voorlaatste woord, b.v.: *maké oemanav,* we zullen gaan; de betoning valt op *ké.* In geval de slotlettergreep van 't laatste woord niet betoond is, dan valt de zinsbetoning samen met den klemtoon op de voorlaatste lettergreep van 't laatste woord.

Ook op onderdeelen van langere zinnen of samengestelde woorden is een geluidsbetoning waar te nemen; ze valt dan op de beklemtoonde lettergreep van 't voornaamste woord van dit zinsdeel, of der samenstelling.

In elliptische gezegden heeft men een sterk op den voorgrond tredende stijgende zinsbetoning, ook al bestaan ze uit slechts een enkele lettergreep, b.v.: als men een vrouw vraagt, waar ze heen gaat, en ze antwoordt: *da,* (ik ga) sago (kloppen), dan wordt dat *da* sterk en stijgend gemoduleerd. In deze gevallen gebeurt het ook wel, dat de klemtoon niet met den geluidstoon samenvalt, n.l. wanneer de klemtoon op de voorlaatste valt, komt de zinsbetoning toch op de laatste, b.v. als op de vraag: „waar gaat ge heen?" het antwoord luidt: *Ermasoe,* valt de klemtoon op *ma,* de zinsbetoning op *soe.*

KLEMTOON EN METATHESIS.

Deze twee houden in 't Marindineesch nauw verband: reden waarom wij ze onder eenzelfde hoofd zullen behandelen.

Zoowel als de zinsbetoning komt de tijdsbetoning of klemtoon in 't Marindineesch sterk uit. Als algemeenen regel kan men vaststellen, dat de klemtoon op de laatste lettergreep valt. In geen geval verspringt hij verder dan de voorlaatste lettergreep. Dit is het geval:

1e. In vele eigennamen, b.v.: *erMAsoe, oKAba, soPAdem.*

2e. In vele afgeleide woorden, zooals de woorden die gevormd zijn, door toevoeging van een der achtervoegsels *-ti -hi- -rǐk* of *-a.* (Hierover meer bij Woordvorming). Wanneer deze achtervoegsels gehecht worden aan woorden, die den klemtoon volgens den gewonen regel op de laatste lettergreep hebben, dan blijft de klemtoon op die lettergreep, b.v.: *kamBI-ti* met schurft, schurftige; DO-hi, bloedachtig, rood; *ManGAT-rǐk,* van den Mangatstam; kaMIT-a, het gemaakte. Worden ze echter gehecht aan woorden, die den klemtoon op de voorlaatste lettergreep hebben, dan

krijgt het achtervoegsel den klemtoon, b.v.: *wahoekoe-TI,* met het jongemeisje; *héikrĕ-HI* als *héikrĕ*, een rietsoort, geel; *Ermasoe-RIK,* van Merauke.

Het achtervoegsel *a* of *ak,* waarover we 't hier hebben, wordt aan werkwoorden gehecht, om den uitslag aan te duiden. Voor deze afleidingen geldt dezelfde regel. Doch sommige dezer afleidingen zijn zoo gemeenzaam geworden, dat men de afleiding als 't ware niet meer voelt en ze als gewone zelfstandige naamwoorden beschouwt en betoont. Ze krijgen dan den klemtoon op de laatste lettergreep, n.l. het achtervoegsel, ofschoon volgens voorafgaanden regel die klemtoon op de voorlaatste zou moeten vallen, b.v.: *éVES,* opstapelen, *éves-AK,* opstapeling, nest; *aRED,* disselen, *ared-AK,* spaander.

Andere achtervoegsels krijgen gewoon, als laatste lettergreep, den klemtoon.

3e. We merkten reeds op, dat zachte medeklinkers ook op het eind van een woord hun zachte uitspraak geheel behouden. De uitspraak komt dan die derzelfde medeklinkers in 't Fransch zeer nabij, als ze door een toonlooze *e* gevolgd zijn, b.v.: *doev,* strand, wordt uitgesproken als het Fransch *douve.* In sommige woorden, vooral in die met een dubbelen slotmedeklinker is die toonlooze *e* ook in 't Marindineesch duidelijk hoorbaar en wordt dus ook geschreven. Ze neemt dan echter den klemtoon niet over, die dus ook in deze gevallen op de voorlaatste komt, b.v. *NDOndĕ,* touw; *SOprĕ,* asch; *VAkrĕ,* ijzer.

4e. Zeer weinig andere woorden hebben ook nog den klemtoon op de voorlaatste lettergreep, b.v.: *JAba,* groot; *GADzi,* dans. Wellicht zijn deze eigenlijk ook afleidingen en is b.v. *gadzi* of *ngadzi* oorspronkelijk *ngat-hi* (*z* en *h* zijn wisselletters en *t* voor *z* werd verzacht tot *d;*) als een hond: men denke aan de bewegingen der mannen bij deze dansen en aan de misbruiken daaraan verbonden. (Of is *zi* werkwoord en *gadzi* eigenlijk: hondenparing).

5e. Voor de vele nieuwigheden, welke de Marindinees in korten tijd leerde kennen, heeft hij veelal ook meteen de Maleische benaming overgenomen. Deze Maleische woorden worden nu nog al eens verhaspeld, doch de schoolgaande jeugd zal in deze ten slotte wel de spraakmakende gemeente blijken te zijn en zullen deze woorden wel ongeveer gaaf en met hun eigen klemtoon in de taal overgaan, te meer wijl het Maleisch met zijn geringen klemtoon zich daar goed toe leent.

Naast den tot hiertoe besproken hoofdklemtoon hebben we nog een neven- of bijklemtoon, althans voor woorden, die meer dan twee lettergrepen hebben, vóór de lettergreep, waarop de klemtoon valt. Deze nevenklemtoon valt trocheevormig op de verdere lettergrepen, d.w.z., dat men afwisselend een betoonde en een onbetoonde lettergreep krijgt, b.v.:

DIraRI, waterkoker; *APaNAPnĕ,* ceremoniemeester; *kaDAhaBOET,* eiland.

In samengestelde woorden evenwel blijft de klemtoon der samenstellende deelen behouden, b.v.: *onGAT-JAS,* klappertuin. In veel voorkomende samenstellingen wordt dan echter deze klemtoon door elideering, omzetting of inschuiving eener bindletter soms toch nog doorgevoerd, b.v.: *ongt-JAS,* klappertuin; *onGAT-PA* wordt *ONGtaPA,* klapperdop; *kam-BET-NA,* ooretter, wordt *kamBETaNA.*

De hoofdklemtoon van beide samenstellende deelen moet dus steeds bewaard blijven. Liefst worden de samenstellende deelen trocheevormig verbonden. Wanneer dit echter is uitgesloten, b.v. in geval het eerste woord den klemtoon op de voorlaatste heeft en van 't tweede de eerste onbetoond is: .... — ⌣ + ⌣ — ....; of wanneer de klemtoon van 't eerste woord op de laatste lettergreep valt en de eerste van 't tweede woord ook een nevenklemtoon heeft: .... — + — ⌣ ...., dan vormt de klemtoondragende lettergreep van 't eerste woord met de twee eerstvolgende lettergrepen een dactylus, b.v.: *Sŏpādĕm dĕhăr,* Sopademsch jachtveld. Dit wordt ook doorgevoerd, wanneer daardoor een nevenklemtoon moet vervallen en hebben we b.v.: sāsăhī, werken, maar: mbătāv-săsăhī, prulwerk.

De Marindinees heeft veel gevoel voor rythme en al spreekt hij nu niet precies in versmaat, toch eindigt hij gaarne zijn zinnen of zindeelen met een fraaien kadans, n.l. — ⌣ — of — ⌣ — ⌣̄. Niet altijd heeft hij dat in zijn macht. Wanneer dit wel het geval is, als b.v. bij de samenstelling der verbaalvormen, tracht hij dit door inschuiving van bindletters, toevoeging van inclitica ornantia of metathesis te verkrijgen; soms door beiden tegelijk; zeer vaak ook door het laten wegvallen der *a* (3en persoon enkelvoud) van den verbaalvorm. Zoo zal hij b.v. nooit zeggen: *mátnamb,* maar *mátanamb,* (in 't eerste geval weglating der *a* verbaalvorm); nooit *mátaomb,* maar (met weglating der *a* verbaalvorm) *mátomb.* Nooit zal hij zeggen: *mátambkap,* maar met een bind-*a* *mátambakap.* Het gaat er dan natuurlijk ook om, de meer belangrijke deelen door betoning tot hun volle recht te doen komen.

Deze regels zijn echter niet op de spits te drijven of altijd strikt door te voeren.

Doch om dit resultaat te verkrijgen worden ook vaak woorden, die nauw met den verbaalvorm samenhangen, daarmee voor de betoning samengevat, zooals voornaamwoorden en hulpwerkwoorden en soms ook het werkwoord. Hebben we b.v.: *ka* + *né* + *i* + *p,* (*ka* praesens partikel met bind-*a,* *né* relativum 1e pers, mv, *i* iterativum en *p* demonstrativum) dan zouden we volgens de gewone regels krijgen *kaniep.* Doch *é* is hier een voornaam onderdeel, wijl dit het meervoud der betrekking aanduidt en *ep* ook gewoon aanwijzend kan zijn, zonder daarom meervoud te zijn. Men kan ze dus omzetten en zou dan krijgen *kanéip,* doch dit kan niet want *p* als demonstrativus kan niet geheel onbetoond blijven en *ip* is onbetoond,

wijl waar *e* en *i* samen komen, hetzij als *éi*, hetzij als *ié* is de *é* steeds de betoonde lettergreep. Is dus *i* de letter die met *p* verbonden moet worden in verbaalvormen, dan zet men er steeds een *a* als bindletter bij, dus *iap*. We krijgen dus *kanéiap* of met omzetting *kanéipa*. Evenzoo met een hulpwerkwoord, b.v.: *ka* + *né* + *is* + *i* en *wa* zou volgens de gewone regels zijn: *kanisié wa;* de klemtoon zou op *é* vallen en bijgevolg *wa* onbetoond blijven, doch wijl dit een voornaam onderdeel is mag dat niet en zegt men dus, met toepassing der omzetting: *kaniséi wa*.

Ook bij verdubbelingen vinden deze klemtoonregels hun toepassing. Indien ze zijn samengesteld uit een éénlettergrepig woord, dat bovendien een gesloten lettergreep vormt, zoodat ze moeilijk eens kort en eens lang na elkaar is uit te spreken, zal men ze gewoonlijk met een bindletter verbinden, b.v.: *háv-a-háv,* wildernis; *bed-a-bed,* curcuma, enz. Open lettergrepen, die makkelijk na elkaar en met verschillende betoning kunnen worden uitgesproken, hebben de bindletter niet, b.v.: *za-zoe,* lui; *mbo-mbo,* gespannen, enz. Bij meerlettergrepige, die op zichzelf reeds een trochee vormen, is de bindletter eveneens overbodig, b.v.: *rava-ravai,* gloeien der lucht; *déto-déto,* gespikkeld.

Ook de metathesis of omzetting wordt geheel door redenen van welluidendheid beheerscht. De Marindinees houdt van allitteratie. Bij verbaalvormen, die de *k* praesenspartikel hebben, voegt men gaarne het nadrukleggend *ka,* alsook bij den verbaalvorm *k* (= 1e persoon) en heeft men zelfs *kakaka* (*ka,* praesenspartikel, *ka* verbaalvorm 1e persoon, *ka* nadrukleggend). Heeft de verbaalvorm een suffix op *b* of *p* eindigend, dan zal men er bij voorkeur nog *ap* of *kap* demonstrativum aan toevoegen, b.v.: *mendombakap* en niet *mendombaka*. Zoo zal men liever zeggen *tamatind* dan *tamtind* ter wille van den klemtoon, doch waar die behoorlijk bewaard blijft en de samenstellende deelen volgens hun belang goed doet uitkomen, liever de allitteratie gebruiken en zeggen: *tamtaninda* en niet *tamatninda*.

Zoo tracht men ook door omzetting te vermijden, dat in eenzelfden verbaalvorm een scherpe medeklinker naast een zachten komt; men herleidt die dan tot twee zachte of twee scherpe, b.v.: *sap-bat* wordt *sab-bat; sab-bat-omb,* wordt *saptomb; kap-sab-bat-na* wordt *kapsabdana,* waardoor scherp bij scherp en zacht bij zacht komt.

De Marindinees is zeer tot omzetten geneigd van allerlei lettergrepen. Ook bij het samenstellen van woorden maakt hij daarvan gretig gebruik. Ter illustratie willen we daarvan een paar merkwaardige voorbeelden vermelden.

Jahéja, als dolk bijgeslepen casuarisbeen. Regelmatig zou het zijn *kaï-héjaw*. In 't Sangaseesch hebben we voor *jahéja* nog *kaï-héja*.

Kombéa, navelbreuk, d. i. rond uitpuilende navel. Regelmatig zou het zijn *dakoem-abéaka,* navelronding, bolvormig uitpuilende navel. In 't Sangaseesch hebben we *dakoem-hogoe* en in 't Imoz *damkoe-hoed,* uit-

gestoken of uitstekende navel. In 't laatste, *damkoe*, hebben we nog de volledige omzetting van *dakoem*. *Dakoem* is ook een borstversiering van huwbare meisjes, bestaande uit een dichtgevouwen blad van de pisangbloeiwijze, waarin een stukje van de navelstreng bewaard wordt. De jonge mannen hebben een borstversiering van schelpen, die eveneens *dakoem* heet, doch elders ook *godema* genoemd wordt. Dit lijkt op 't eerste gezicht wel heel weinig op dakoem, maar wijl 't dezelfde beteekenis heeft en er ook alle bestanddeelen van heeft, is het daarvan toch zeer waarschijnlijk een ingewikkelde omzetting.

Moeri-wa of Imoz *moeli-wa*, moeder van den westmoesson, is de fregatvogel. In 't Sangaseesch is dit omgezet tot *mowila*. De *l* van *moeli* omgewisseld met de *w* van *wa*.

Wap-adih, bloedzuiger, eigenlijk beenbijter, van *wap* been, en *dahi*, bijten. Om de scherpe *p* naast de zachte *d* te vermijden, zette men *dahi* om tot *adih*.

Sokdaha, eenige, = *zakod* een en *ha* juist, oprecht, echt.

Ahasák, bundel, bos. *Kas* is de stam van binden, vgl.: *kas-étok* en *kas-id*, binden. Met de *a* den uitslag aanduidende, hebben we hier dus *kas-a* omgezet tot *ahasák*.

Vooral op het gebied der omzettingen kuurt de spraakmakende gemeente haar grillen uit en zullen we daarom niet trachten daarin vaste regels na te sporen.

Wat de uitspraak betreft, is deze in tegenstelling met vele talen van 't binnenland en ook van 't Sangaseesch dialekt, waarvan de uitspraak hard. stug en afgebeten is, vloeiend en gedragen. De woorden worden evenwel alle zuiver uitgesproken, zonder met bindletters aan elkaar verbonden te worden zooals dat in de Nederlandsche spreektaal zoo veel voorkomt, b.v.; ik ga-j-ook; hij wachtte-n-op mij, enz. Wel krijgen sommige woorden een zachte *a* of *e* voor den beginklinker, zoowel in 't begin als in 't midden van een zin, (dus niet als bindletter). Voor de *g* en de *d* hoort men vaak een zachte *n*, voor *b* een *m*. Ook worden vooral de beginlettergrepen van woorden vaak omgezet, vooral *ka* tot *ak* (ook met andere klinkers). Elisiones hebben nooit plaats tusschen woorden onderling; alleen soms een verbaalvorm met het werkwoord. b.v.: *nangit ipn(a) isik* of *ipn'isik*, de muggen bijten.

Alles te samen genomen, is het Marindineesch een zeer welluidende en zangerige taal, vooral dank zij de rythmische zins- en tijds betoning.

LIDWOORD.

Een eigenlijk bepaald of onbepaald lidwoord heeft het Marindineesch niet. We zullen verder zien, dat het ook geen aanwijzend voornaamwoord heeft in eigenlijken zin, doch alleen aanwijzende zinnen. Met deze is hij

zeer kwistig en behalve in sommige elliptische uitdrukkingen, wordt in elk gezegde een verbaalvorm uitgedrukt, zoowel in attributieve als in connectieve zinnen. Het staat in deze dus in volkomen tegenstelling met de Maleische talen, waar vooral in attributieve zinnen een enkel woord, het hoofdwoord, de geheele gedachte uitdrukt.

Men kan dan hebben: *éhé*, deze, dit is, of: *épé* die, dat is; maar ook onbepaald, zonder nadere aanwijzing: *ka*, het is; voor meervoudig onderwerp *ké* (attributieve vorm). Wijl we echter de dalende zinsbetoning hebben en *ka* of *ké* het slotwoord vormt, blijft het onbetoond en wordt zelden klaar en duidelijk uitgesproken en hoort men dus meestal een dof *ka* of *kĕ*.

Dit is dus de meest onbepaalde aanwijzende zin en als er geen andere aanwijzing is, wordt deze steeds gebruikt en heeft dus wel veel weg van hetgeen men zou kunnen noemen een lidwoordelijke zin. Men hoort hem bij zelfstandige naamwoorden, bijvoegelijke naamwoorden, bijwoorden en ook, doch minder bij werkwoorden. Op de vraag: is dat een jongen of een meisje? zal het antwoord niet zijn: (een) jongen, maar: (een) jongen is 't, *patoer ka*. Op de vraag: hoe smaakt dat? zal 't antwoord niet zijn: lekker, maar: lekker is 't, *hèr ka*. Op de vraag: wat voer je uit? zal het antwoord niet zijn: wandelen, maar: wandelen is 't, *vir ka*. De regelmatige attributieve zin zou zijn: *vir kanok*, ik wandel. Zoo ook: *haoev ka*, het is niet willen, ik wil niet, of *haoev kanok*, enz. Zoo ook *mahoet ka*, het is ver, of: *mahoet* (met stijgende zinsbetoning) elliptische zin.

Als men dit weet, zal men er zich niet meer over verwonderen, als men op sommige landkaarten van ons gewest zooveel plaatsnamen vindt met den uitgang *kĕ*. Op de vraag der opnemers hebben de inboorlingen geantwoord volgens hun gewoon taaleigen niet: dit of dat, maar *het is* dit of dat, b.v.: *Habé kĕ*, het is Habee (Vleermuizeneiland); *Maro kĕ*, het is de Maro-rivier. Vandaar dus de naam Merauke, de vestiging aan die rivier gelegen.

Zelfstandige naamwoorden, die als voorwerp, onderwerp of betrekking in een zin dienst doen, worden niet aangeduid door een lidwoord of eenig andere aanwijzing, die dit zou vervangen. Wel wordt heel veelvuldig van het aanwijzend *épé* gebruik gemaakt, (er zijn er, die 't bijna achter elk woord zeggen), maar dat is dan eenvoudig als een stopwoordje te beschouwen.

HET ZELFSTANDIG NAAMWOORD.

I. Geslacht.

De zelfstandige naamwoorden hebben in 't Marindineeesch een grammaticaal geslacht en zijn mannelijk, vrouwelijk of onzijdig.

Slechts enkele, in hoofdzaak verwantschapsbetrekkingen aanduidend, worden gekenmerkt door afzonderlijke grammatikale vormen, naar gelang ze een mannelijk of vrouwelijk wezen aanduiden. Ze zijn *anem*, man, *anoem*, vrouw:

wanangib, zoon; *wanangoeb*, dochter,
êzam, echtgenoot, *oezoem*, echtgenooote,
zib, zoon; *zoeb*, dochter,
moesnakim, jongeling; *moesnakawn*, jonge dochter,
namek, broer; *namoek*, zuster,
(*namakad* ding); *namakoed*, dier,
nani, gelaat, voorkomen van man; *namoe*, gelaat, voorkomen van vrouw.

Zooals men ziet, kenmerkt zich de vrouwelijke vorm door *oe*.

Voor andere zelfst. naamw. blijkt het grammatikaal geslacht alleen, wanneer ze bepaald worden door bijvoegl. naamw. of voornaamw., welke de geslachtsvormen aannemen.

Wil men voor wezens, die ook een natuurlijk geslacht hebben, dat geslacht doen uitkomen, dan:

a. bezigt men daarvoor geheel verschillende woorden, b.v.: *patoer*, jongen, *kivasom*, meisje; *torai*, mannetjes kangoeroe, *kotoen*, wijfjes kangoeroe;

b. Wanneer die afzonderlijke woorden niet bestaan, voegt men aan de algemeene benaming de bepaling toe: *amnangib* of *gomnĕ* mannetje of *sâv* of *jambatoer*, wijfje; b.v.: *amnagib* of *gomnĕ sapi*, stier; *sâv* of *jambatoer sapi*, koe.

Het grammatikaal geslacht volgt het natuurlijk geslacht en in 't meervoud zijn ze niet door afzonderlijke vormen onderscheiden.

Mannelijk zijn dus: mannelijke personen en dieren.

Vrouwelijk zijn: vrouwelijke personen en dieren. Indien men het natuurlijk geslacht buiten beschouwing laat, hebben alle dieren het grammatikaal vrouwelijk geslacht, b.v.: *papoes ngat*, kleine hond. Zelfs wanneer beslist op het geslacht de aandacht gevestigd wordt, bezigt men voor dieren nog vaak het vrouwelijk grammatikaal geslacht, b.v.: *amnangib sapi oepe*, dat is een stier (eigenlijk: zij is een stier).

Onzijdig zijn: alle levenlooze wezens, alsook planten en boomen. Uitgezonderd is alleen het woord *wajar*, ster, dat vrouwelijk is, waarschijnlijk, omdat vele sterren dieren of vrouwelijke wezens voorstellen.

Men heeft echter slechts weinige bijvoegl. naamw. of voornaamwoorden, die onzijdige grammatikale vormen bezitten: bij ontstentenis hiervan, treden de mannelijke vormen hiervoor in de plaats.

Het woord *namakoed* heeft geen mannelijken vorm doch alleen de vrouwelijke en de onzijdige, = *namakad*. De vrouwelijke beteekent evenals de meervoudsvorm *namakid* dier of dieren; de onzijdige zoowel ding als dingen. Onzijdige meervoudsvormen bestaan niet.

II. Getal.

Het Marindineesch heeft twee getallen, t.w.: enkelvoud en meervoud. Slechts weinige zelfstandige naamw. hebben een spraakkunstigen meervoudsvorm. Meestal zijn het degene, die ook eigen geslachtsvormen bezitten. De meervoudsvorm, die alleen voor manl. en vrouwl. zelfstandige naamwoorden bestaat, is dezelfde voor beide geslachten. Het kenmerk voor 't meerv. is gewoonlijk *i* of, wanneer die reeds in den uitgang van 't enkelvoud voorkomt, *a*;

anem, man; *anoem*, vrouw; *anim*, menschen,
wanangib, zoon; *wanangoeb*, dochter; *wananga*, kinderen,
moesnakim, jongeling; *mocsnakawn*, jongedochter; *moesamoes*, jongelui,
namek, broer; *namoek*, zuster; *namik*, broers en zusters, geschwister,
nani, gelaat van man; *nanoe*, gelaat van vrouw; *nani*, gezichten,
meakim, gehuwde man; *bitaw*, gehuwde mannen,
amnangib, jonge man; *amnanga*, jonge mannen,
wokravĭd, opgeschoten jongen; *wokravīd*, opgeschoten jongens,
wahoekoe, jongmeisje; *wahoekī*, jongemeisjes,
namakoed, dier; *namakid*, dieren.

Voor de meervoudsvormen der familiebetrekkingen zie men het hoofdstuk der verwantschapsnamen.

Voor woorden, die geen eigen getalvormen hebben, kan het getal blijken: *a*, uit den samenhang of de omstandigheden, *b*, uit bepalingen, voornaamw. of bijvoegl. naamw., die getalvormen hebben; *c*, uit de getalvormen der verbaalvormen of der werkwoorden. Als algemeene regel blijkt het meervoudig onderwerp uit den meervoudsvorm van den verbaalvorm en het meervoudig voorwerp uit den meervoudsvorm van het werkwoord, wanneer het op personen of dieren betrekking heeft. Het werkwoord moet altijd het getal volgen, van 't woord waarop het slaat; de verbaalvorm kan in 't enkelvoud blijven ook al heeft hij een meervoudige beteekenis, als het getal reeds elders blijkt (1). Indien personen of dieren het meervoudig voorwerp vormen, en dit meervoud niet uit het werkwoord blijkt, wordt, om dit aan te duiden de *'é* relativus, aan den verbaalvorm toegevoegd. — Hierover meer bij de verbaalvormen. *d*. Van vele verwantschapnamen wordt het meervoud gevormd door verdubbeling, b.v.: *onos*, neef; *onos-onos*, neven. (Zie bij Verwantschapsnamen).

---

1) We hebben één opmerkelijk voorbeeld van het omgekeerde, n.l. met het werkwoord *mir*, zitten, mv.: *ahamat*, met velen zitten of samenzitten. We hebben de gewone wendingen, b.v.: *Joeki Boke-mit ka mir*, Joeki zit of woont bij Boke. *Joeki Boke ka ahamat*, Joeki en Boke zitten of wonen samen. Maar ook: *Joeki Boke ké mir*, (verbaalvorm in 't meervoud en 't werkwoord in 't enkelvoud) en dan wil deze uitdrukking zeggen: Joeki en Boke wonen samen als echtgenooten.

Wordt geen dezer gebeurlijkheden verwezenlijk, en wil men beslist het meerv. uitdrukken, dan moet men zijn toevlucht nemen tot een bepaald of een onbepaald telwoord.

Het woord *arib,* pijl, is grammatikaal steeds meervoud, ook als er slechts van een enkelen pijl sprake is. Het woord *javoen,* boot, is steeds meervoud, als men van een bemande boot spreekt, anders heeft het ook een enkelvoudige beteekenis. *Zimboe,* hoofdkrans van casuarisveeren is eveneens een meervoudig begrip.

III. Verbuiging.

Verbuigingsvormen vindt men in 't Marindineesch niet en wijl men uit den zinsbouw ook niet kan opmaken, welke betrekking een woord in den zin vervult, zal het geschreven Marindineesch wel nooit van dubbelzinnigheden vrij zijn. Tot heden is het echter uitsluitend gesproken taal en daarbij nemen klemtoon, samenhang, gebaar en mimiek veel van die dubbelzinnigheden weg.

Als algemeenen regel kan men vaststellen, dat het woord, hetwelk de hoofdgedachte van den zin uitdrukt, voorop staat. De gewone zinsbouw is dus: onderwerp, betrekking, voorwerp, werkwoord; deze volgorde kan echter ook omgekeerd worden, b.v.: *toean patoer ndoenandoen mendo óg,* mijnheer heeft den jongen kraaltjes gegeven: *patoer ndoenandoen mendo óg toean,* den jongen heeft mijnheer kraaltjes gegeven; *ndoenandoen toean mendo óg patoer,* kraaltjes heeft mijnheer aan den jongen gegeven. Evenzoo: *Wambi mano oemanáv,* ik ga naar Wambi. Wambi staat voorop, omdat in dergelijke zinnen het doel der reis de hoofdgedachte vormt.

Door het woord, dat de hoofdzaak weergeeft op een andere plaats te zetten dan vooraan, kan men daarop meer nadruk leggen, b.v.: *mano oemanáv Wambi,* ik ga en wel naar Wambi.

In geval er aanleiding is tot dubbelzinnigheid, wordt dit eenigszins ondervangen, door het woord, waarop de nadruk valt met meer klem uit te spreken en door een klein hiaat van 't overige van den zin te scheiden, b.v.: gewoon: *Adam Abel a katmétok,* of *Adam a katmétok Abel,* Adam heeft Abel geteeld; met meer nadruk: *Abel — a katmétok Adam* of *Abel — Adam a katmétok.*

Als eigenlijke genitivus (oorsprongaanduidend) heeft het Marindineesch den Polinezischen genit., of den genit. praepositus. Hij dient om de familiebetrekkingen aan te duiden en andere nauwe betrekkingen, b.v.: *Kodwa zib,* de zoon van Kodwa; *Marind méen,* taal der Marindineezen. Hij duidt vooral op een hoedanigheid of eigenschap en daarom vormt deze genit. evenals bij ons vaak samengestelde zelfstand. naamw., b.v.: *dég-anem,* bosch-mensch; *paré-kai,* landweg; *pa-igiz,* kop (snel) naam, enz.

Om het bezit aan te duiden bezigt men den omschreven genitivus met het connectief *énd,* van, b.v.: *anim énd namakad,* zaken van (andere) lui.

De genit. praepositus is altijd kwalifikatief, de omschreven genit. steeds bezit-aanduidend. Wanneer op deze omstandigheden niet gelet wordt, worden ze vaak verwisseld en zal men b.v.: onverschillig zeggen: *Wendoe déhâr* of *Wendoe énd déhâr.* Een schakeering in de beteekenis bestaat er niettemin. Het eerste zouden we vertalen door: het Wendoesche jachtveld; het tweede door: het jachtveld van Wendoe of Wendoe's jachtveld. *Ngat énd igiz,* de naam van den hond; *ngat igiz* kan zoowel beteekenen: hondennaam, als naam van den hond.

De relatio, dativus, kan worden aangeduid door het pers. voornw. en dan wordt de dativus dezer voornw. verbonden met den verbaalvorm, b.v.: *napét meda-na óg,* hij heeft mij pisang gegeven, (*na* = dativ = mij).

Wordt de relatio door een zelfstandig naamw. aangeduid, dan moet deze betrekking blijken uit het overeenkomend voornaamw. met den verbaalvorm verbonden, b.v.: *anim ahé ahi,* zeg het den menschen. Voor de relatio commodi moet men ook het pronomen gebruiken, b.v.: *basik patoer aho isoeg,* snij voor den jongen (een stuk) varken af.(Zie bij Voornaamwoorden onder Personalia de dativa.

De connectiones, die in andere talen of door een bizonderen naamval (ablativus) of met behulp van connectiva worden weergegeven, worden in 't Marindineesch aangeduid door het onveranderd zelfst. naamw. met of zonder connectiva [1]). Deze connectiva kunnen of afzonderlijk bij het zelfst. naamw. staan, ofwel in den verbaalvorm vervat zijn.

De connectio loci, om de plaats *waar* aan te duiden, wordt weergegeven door het zelfst. naamw. zonder meer in elliptische zinnen, waarin door een enkel woord de gevraagde plaats wordt aangeduid, b.v.: als men op de vraag: waar is hij, het antwoord krijgt: *mirav,* dan beteekent dat *in* het dorp.

Men lette er op, dat de connectiva loci nooit worden uitgedrukt, tenzij daarop de nadruk valt en men op de omstandigheid door het connectivum uitgedrukt bizonder klem wil leggen, b.v.: *oha nda,* hij is thuis, in of bij zijn huis; *oha koema nda,* hij is binnen, in huis.

Verder worden de conectiones loci aangegeven met *énd.* Zie hierover bij het aanwijzend voornaamwoord.

In elliptische zinnen kan de richting *waarheen* of *waar vandaan* ook worden weergegeven door het zelfstandig naamw. zonder meer. Zoo kan

---

1) Een enkel zelfstandig naamwoord, dat de connectio aanduidt, vertegenwoordigt vaak een heelen zin b.v. *wimap ma kahék,* hij klimt een zoeten klapper, = hij klimt om een zoeten klapper af te doen, *majoeb maké hók,* haartressen wij liggen, = wij liggen om onze haartressen te laten vlechten; *napét maké hazétok,* pisang wij blijven achter, = wij blijven achter om de pisang te bewaken, enz. Het gebruik alleen kan de beteekenis van dergelijke sterotypen leeren kennen.

mirâv beteekenen; in, van of naar het dorp. Voor de richting *waar vandaan* kan men in dergelijke elliptische uitdrukkingen ook nog *énd* of *rĭk* achter het woord voegen dat de plaats aanduidt. Achter plaatsnamen duidt *rĭk* echter meer op oorsprong, b.v.: *Wambi-rĭk* kan beteekenen van Wambi, maar eer nog Wambinaar. 't Is dus dubbelzinnig even als ons: ik kom van X......

De connectio medii, het middel, wordt aangegeven door het zelfst. naamw. alleen of met toevoeging van *rĭk* of *ed,* of *énd* dat er bij wijze van achtervoegsel wordt aangehecht, b.v.: *sanga* of *sangarik* of *sanga-ed mó óg,* ge moet het met de hand doen. Vooral wanneer men spreekt van een voor het doel minder gebruikelijk middel of gereedsschap, zal men de suffixen *rĭk* of *énd* gebruiken. Vandaar ook *ta-rĭk?* waardoor? of waarom? (causalis).

De connectio causae, oorzaak, is vaak nauw verwant met die van het middel en wordt dus ook op dezelfde wijze weergegeven, n.l. door het zelfst. naamw. alleen of door het zelfst. naamw. met achtervoeging van *rĭk,* b.v.: *tikrĭk a kahivd,* hij is aan de ziekte gestorven.

De connectio separationis, scheiding, wordt weergegeven door het suffix *ĭs* met de verbaalvormen te verbinden, b.v.: *hei makĭs ivanon,* ik ontvlucht den regen.

De connectio temporis wordt weergegeven door het zelfst. naamw. zonder meer, wanneer het een gewoon gebruikelijke tijdsbepaling geldt, b.v.: *hap,* 's nachts of van nacht; *hanid,* overdag; *oezoes,* 's avonds of van avond. Geldt het een meer verwijderde of minder gewoon gebruikelijke tijdsbepaling, dan voegt men achter het woord, dat het tijdstip aangeeft, het achtervoegsel *ndé,* (= *énd* richting-aangevend, in dit geval richting van tijd), b.v.: *pĭgndé,* in den drogen tijd; *patoerndé,* toen hij jongen was.

In sommige wendingen wordt ook in deze gevallen *ndé* weg gelaten, b.v.: *papoes, évai mendĭs kahivd,* de vader is haar klein ontstorven, = haar vader is gestorven, toen ze nog klein was.

Zie verder over connectiones het hoofdstuk over de connectiva.

IV. Soorten.

Onderscheiding tusschen eigennamen en soortnamen, abstrakte en concrete zelfst. naamw. is van geen praktisch grammatikaal nut en kan dus achterwege blijven.

V. Verkleinwoorden.

Verkleinwoorden heeft het Marindineesch niet. De kleinheid wordt als elke andere hoedanigheid door het bijvoegl. naamw. weergegeven, b.v.: *papĭs aha,* klein huis, *papoes ngat,* hondje.

Om lieftalligheid aan te duiden, bezigt de Marindinees niet het bijvoegl. naamw. klein, maar slecht, *dóm*, b.v.: *dóm namakoed!* lief diertje! stom diertje!

VI. Andere rededeelen als zelfst. naamw. gebruikt.

Bijvoegl. naamw. worden nooit als zelfstandig naamw. gebruikt, en dat is te begrijpen, wijl ze dan een hoedanigheid als afgetrokken begrip zouden voorstellen en dergelijke begrippen kent de Marindinees niet. Zulke begrippen geeft men weer onder een meer tastbaren vorm, b.v.: *waningap-óg, ahmó óg,* als ge goed-doen doet, als ge het goede doet. Ook worden ze nooit zelfstandig gebruikt; ook daarvoor neemt men zijn toevlucht tot omschrijvingen, b.v.: de goeden, = *waningap anim,* goede menschen, of *waningap ógrĭk,* goeddoener.

Wel worden sommige woorden zoowel als zelfst. naamw. als bijvoegl. naamw. gebruikt, b.v.: *érér,* ziek of ziekte; *émér,* honger of hongerig; *her,* smaak of smakelijk; *jarét,* drift of driftig.

Werkwoorden doen veelvuldig als zelfst. naamw. dienst. Uit hun aard zijn ze dan ook meer toestand-woorden. Door een geheel op zichzelf staanden verbaalvorm wordt die toestand onder omstandigheden van tijd en wijs aan een onderwerp of voorwerp toegekend. Ze kunnen dus even goed als zelfst. naamw. dan wel als werkwoord dienst doen, b.v.: *wohan óg samó óg,* doe uw doen maar, ga uw gang; *mbatáv vir ndanó man,* (tot) nutteloos loopen ben ik gekomen, ik ben vergeefs gekomen.

Over vorming en samenstelling van zelfstandige naamwoorden, zie bij Woordvorming.

BIJVOEGLIJK NAAMWOORD.

Geslacht en Getal.

De meeste bijvoeglijke naamwoorden, die niet door achtervoegsels van andere woorden zijn afgeleid, hebben geen getal- of geslachtsvormen.

Sommige hebben die echter wel en dan zijn ze min of meer onregelmatig, ofschoon in 't algemeen het vrouwelijk zich kenmerkt door *oe,* het onzijdig door *a* en het algemeen meervoud door *i.* Ze zijn:

manl. enkv.	vrouwl. enkv.:	onze. enkv.: en meerv.	manl. en vr.: meerv.
akĭk, licht, niet zwaar,	*akoek*	*akak*	*akik*
(a)ndahar, bot,	*andahir*	*andahar*	*andahir*
araher, dun,	*arahoer*	*arahar*	*arahir*
érakĭk, speelsch, wulpsch,	*érakoek*		*érakik*
hazĭs, zacht,	*hazoes*	*hazas*	*hazis*
méméen, gaaf,	*méméoen*	*méméen*	*méméĭn*
papĭs, klein,	*papoes*	*papĭs*	*papis*

manl. enkv.:	vrouwl. enkv.:	onz. enkv.: en meerv.	manl. enkv. meerv.
parapar, dun,	*parapoer*	*parapar*	*parapir*
sambrahen, tamelijk groot,	*sambrahoen*	*sambrahan*	*sambrahin*
tagé, sterk,	*tagoe*	*taga*	*tagi*
tanamé, oud van jaren,	*tanamoe*	*tanama*	*tanami*

Waarschijnlijk zijn er vroeger meer geweest, want in 't Sangaseesch dialekt treffen we er nog aan, ook bij overigens gelijkluidende woorden, b.v. *waningĭp,* schoon, goed, vrl. *waningoep,* onz. *waningap,* meerv. *waningip,* waarvan 't Marindineesch alleen den onveranderlijken vorm *waningap* behield.

Zeer veel bijv. naamwoorden zijn echter afgeleid van andere woorden door toevoeging van achtervoegsels en deze hebben alle getal- en geslachtsvormen. Deze achtervoegsels zijn: *-ti,* met, behept met; *-hi,* als, gelijk, -achtig; *-né,* zonder, -loos; *-rĭk,* oorzaak of herkomst aanduidend. De getal- en geslachtsvormen zijn:

manl. enkv. en onz. enkv. en meerv.:	*-ti*	*-hi*	*-né*	*-rĭk*
vrouw. enk.:	*-toe*	*-hoe*	*-noe*	*-roek*
manl. en vrouw. meerv.:	*-ti*	*-hi*	*-ni*	*-rĭk*

b.v.: *mahi,* opschik, *mahi-ti, -toe, -ti,* opgesierd,
dó, bloed, *dó-hi, -hoe, -hi,* als bloed, rood,
mangat, tand, *mangat-né, -noe, -ni,* tandeloos,
noe, slaap, *noe-rĭk, -roek -rik,* slaperig.

Door aan werkwoorden het aanwijzend voornaamw. *a* toe te voegen, vormt men woorden, die het gevolg of den uitslag der handeling aanduiden. Die uitslag kan een voorwerp zijn, doch ook een toestand of hoedanigheid en zoo kunnen de aldus gevormde woorden naar omstandigheden zelfst. naamw. of bijv. naamw. zijn. In beide gevallen nemen ze, voor zoover de beteekenis dit toelaat, getal- en geslachtsvormen aan, die dan zijn: manl. enkelv. en onz. enkel- en meerv. *a;* vrouwl. enkelv. *oe;* manl. en vrouwl. meerv. *i.*

b.v.: *wakoet,* poffen, *wakoet-a, -oe, -i,* het gepofte of gepoft.

kahivd, sterven, *kahivd-a, -oe,* doode of dood. (Het meerv. wordt gevormd van den meervoudigen werkwoordvorm *avaviz* of *kahizávd,* dus: *avaviz-i* of *kahizávd-i).*

Voor de afgeleide bijvoegl. naamw. zie men verder bij Woordvorming.

Soms doet ook een zelfstandig naamw. als bijv. naamw. dienst, nl. in vergelijkingen, die door 't veelvuldig gebruik zoo gemeenzaam geworden zijn, dat het achtervoegsel *-hi* overbodig geworden is, b.v.: *dó,* bloed, of rood; *basik,* varken of dapper; *saham,* kangoeroe of bang.

Ook de stoffelijke bijv. naamw. zijn niets anders, dan de zelfst. naamw. welke de stof aanduiden, b.v.: sok *vâkrĕ,* mes ijzer, = ijzeren mes; *dé ito,* houten schop. Ze vormen dus eigenlijk samengestelde zelfs. naamw.

Plaats.

Is het bijv. naamw. praedicatief gebruikt, dan staat het onmiddellijk vóór het zelfst. naamw., waarop het betrekking heeft, b.v.: *dóm anem,* slecht mensch; *waningap oha,* mooi huis. Is het attributief gebruikt, dan staat het achter het zelfst. naamw., vaak ook na andere bepalingen van hetzelve, b.v.: *oha waningap,* het huis is mooi; *oha nohan énd waningap ka,* mijn huis is mooi.

Papĭs en *samb,* als bijv. naamw. gebruikt, beteekenen onderscheidenlijk *klein* en *groot.* Als bijwoord gebruikt, beteekenen ze *weinig* en *veel. Papĭs* en *samb* kunnen ook onbepaald telwoord zijn; ze beteekenen dan ook *weinig* en *veel,* doch staan als zoodanig steeds achter het woord, dat ze bepalen, b.v.: *dé papĭs,* weinig hout. Zelfstandig gebruikt, kunnen *papĭs* en *samb* zoowel *klein* en *groot* als *weinig* en *veel* beteekenen, b.v.: *papĭs ahna óg,* kan beteekenen: geef mij het kleine of geef mij een weinig.

TRAPPEN VAN VERGELIJKING.

I. Positivus.

Deze wordt weergegeven door het bijv. naamw. zonder meer. Voor het verschil tusschen een praedicatief en een attributief gebruikten positivus, zie hierboven onder Plaats.

II. Comparativus.

A. De aequativus, om aan te duiden, dat een hoedanigheid in gelijke mate aan twee verschillende voorwerpen toekomt, wordt in 't Marindineesch door een zuivere aequatio of vergelijking weergegeven: gelijk .... aldus ....; *ép* .... *éhétagó* .... (N. B. De aanwijzende voornaamw. geven in 't Marind. zoowel den persoon of de zaak aan, als de wijze en beteekent *ép* dus zoowel: die, dat, hij, als: zoo, gelijk) b.v.: *wo oepo havara épé, éhétagó waningap sâv mbâ ka,* gij zoo gij zijt daar, zoodanig schoon is geen vrouw, geen vrouw is zoo schoon als gij.

Vaak echter wordt die vergelijking veel elliptischer weergegeven, b.v.: *nok épanó navara, (éhétagó samb kahék) wo ndo* ik zooals die ben (zoo groot gegroeid) zijt gij, ge zijt zoo (groot) als ik. De term van vergelijking moet dan uit den samenhang blijken, b.v.: *Jagoei, Wangis ipeti ka,* Jagoei en Wangis ze zijn zoo; wat ze beiden zoo = gelijk zijn, moet uit den samenhang blijken.

Vaak echter gebruikt men woorden of partikels, die een gelijkzijn aangeven, zooals *zakod,* een of eender, *bei,* gelijk, als, en 't achtervoegsel -hi, als, gelijk, b.v.: *basik ngat zakod jaman da javara,* het varken en de hond waren even dapper (eender dapper); *javoen épé samb ka, bei kapal,* die boot is (zoo) groot gelijk een stoomschip; *basikhi jarét kad wa,* hij was zoo woest als een varken.

Wanneer het punt van vergelijking uit den samenhang blijkt, wordt dit met *bei* en *hi* vaak verzwegen, b.v.: *anim bei namakid mbâ ka,* menschen zijn niet (dom of redeloos) als dieren; *wo-hi da kahék,* (groot) als gij is hij gegroeid, hij is zoo groot als gij.

B. De elativus of vergrootende trap wordt weergegeven door het werkwoord *aheb,* overtreffen. Waarin de eene term der vergelijking den anderen overtreft, moet meestal uit den samenhang blijken, b.v.: *wo samb kahék, nok makap aheb,* gij zijt groot, het overtreft mij, gij zijt grooter dan ik. Dit *aheb* wordt steeds onpersoonlijk gebruikt en de verbaalvorm krijgt het demonstrativus *ap.*

Meestal echter wordt de elativus weergegeven door een tegenstelling der hoedanigheden in positiven vorm, b.v.: *éhé oha waningap ka, épé dóm ka,* dit huis is schoon, dat is leelijk, dit huis is mooier dan dat. Indien zulks de duidelijkheid niet te na komt, wordt de tweede term der vergelijking vaak verzwegen, b.v.: *éhé oha waningap ka,* dit huis is mooi (in vergelijking met een ander, dat als bekend verondersteld wordt).

C. De superlativus of overtreffende trap moet alleen uit den samenhang blijken, b.v.: *éhé oha waningap ka,* dit huis is mooi (in vergelijking met andere, die 't minder zijn) dus: dit huis is het mooiste.

Voor meer nadruk kan men den positivus, die als superlativus verstaan moet worden, versterken, door er een elativum of praestativum aan toe te voegen, b.v.: *samb épé ahnakap óg,* geef mij *het* groote (= grootste); *samb há ahnakap óg,* geef mij het *zeer* groote, (= grootste).

III. Praestativus.

Om aan te duiden, dat een hoedanigheid in zeer hooge mate aan een voorwerp toekomt, voert men aan 't bijvoegl. naamw. een bijwoord van hoeveelheid toe, als: *há,* zeer; *igi,* veel; *jaba, samb,* veel, zeer, groot, b.v.: *éhé oha waningap há ka,* dit huis is zeer schoon. Deze praestativa kunnen nog onderling elkaar versterken tot *igi há, jaba há, samb há, jaba igi, jaba samb.*

Ook kan een praestativus worden weergegeven door een omschrijving met *isi,* ander (dan gewoon) = buitengewoon, b.v.: *siv épé isi hèr ka,* die pisang-sagokoek is buitengewoon lekker; *isi hajed-anem ko,* ge zijt een buitengewone (erge) plager, ge zijt een vervelend iemand.

Ook kan een praestativus worden weergegeven, door achter het bijvoegl. naamw. een langgerekt *ááá!* of een anderen uitroep van verbazing of opgetogenheid te voegen; als de zin uit den samenhang duidelijk is, wordt het bijvoegl. naamw. vaak verzwegen, b.v.: *saham otiv-ááá!* wat een menigte kangoeroes. *Basik ajééh!* wat een varken!

Soms kan ook een praestativus worden weergegeven door verdubbeling van 't bijvoegl. naamw. b.v.: *émér-émér ka nok,* ik ben zeer hongerig.

Wellicht had men vroeger als praestativus het suffix *-en.* We vindaarvan althans nog enkele voorbeelden, als *há* en *hajen,* zeer, echt; *hĭj,* vallen, ophouden, *hajen* of *hijin,* gevallen van wind, geluwd; *ba,* geheel, *baren,* heelemaal, alle. (Zie verder Woordvorming).

IV. Excessivus.

Om aan te duiden, dat een hoedanigheid in te hooge mate aan een voorwerp toekomt, bezigt men den positivus, al of niet versterkt als voor den praestativus. Uit den samenhang moet blijken, wat bedoeld wordt, b.v.: *ndóndĕ ógatok,* touw lang = het touw is te lang.

Evenmin kan men in 't Marindineesch uitdrukken, dat een hoedanigheid in tamelijke, voldoende, of genoegzame mate aan een voorwerp toekomt. Uit den gewonen positivus moet maar blijken, wat bedoeld wordt. Wellicht is dit ook vroeger anders geweest, want we hebben nog het woord *tis,* dat nu alleen nog voorkomt in de uitdrukking *tis ka,* het is genoeg, voldoende of afgeloopen.

TELWOORDEN.

Van telwoorden is het Marindineesch al zeer slecht voorzien. Feitelijk hebben we er maar twee, n.l. *izakod,* een en *inah,* twee. Wanneer het getelde voorwerp is uitgedrukt en in samenstellingen wordt de *i* van *izakod* vaak weggelaten, b.v. *zakod anem,* één mensch; *zakod-ti,* in eens.

Om te tellen bezigt men handen en voeten als telraam, beginnende met den duim van één hand, verder de vingers der zelfde hand, dan de andere hand op dezelfde wijze en eindelijk de voeten, ook met den grooten teen beginnende. De getelde vingers en teenen houdt met samen, om 't getal aanschouwelijk voor te stellen.

Aldus kunnen we tellen:

1. *izakod* [1]).
2. *inah,*

---

1) *Iz(a)-kod,* stam *iz;* vgl. Sangaseesch *is-koed.* De *s* (of *z*) is het particulum exclusionis: vgl. het exclusivum *s(a)* en het particulum separationis *ĭs,* zie bij Werkwoorden, Modi onder Separatio en exclusivus. Vgl. Grieksch eis; Latijn so-lus, enkel; se-lectus, uitgelezen, afgezonderd, Nederl. slechts; Maleisch satoe, enz.

Inah schijnt denzelfden stam te hebben; vgl. Sangaseesch *in-is. In* = midden. *In-is* zou dus zijn: een of eens midden (door) = twee (helften).

3. (= 2 + 1) *inah-izakod.*
4. (= 2 + 2) *inah-inah.*
5. *ra sanga* of *ba ra sanga,* de hand van één kant.
6. *ra sanga izakod,* een hand en een.
7. *ra sanga inah,* een hand en twee.
8. *ra sanga inah-izakod,* een hand en drie.
9. *ra sanga inah-inah,* een hand en vier, of *savek sa jéhavig* (alleen de pink staat nog, blijft over).
10. *sanga barén,* de handen zijn op.

Na de handen begint men met de voeten en vernoemt de handen niet meer, wijl men weet, dat die erbij hooren, omdat men daarmee begint met tellen.

11. *tagoe izakod,* van den voet een.
12. *tagoe inah,* van den voet twee.
13. *tagoe inah-izakod,* van den voet drie.
14. *tagoe inah-inah,* van den voet vier.
15. *ra* of *ba ra tagoe,* een of een heele voetkant.
16. *ra tagoe izakod,* een voet en een
17. *ra tagoe inah,* een voet en twee.
18. *ra tagoe inah-izakod,* een voet en drie.
19. *ra tagoe inah-inah,* een voet en vier.
20. *ba tagoe* of *tagoe baren,* alle voeten of de voeten op.

Verder is het meestal voort *veel.* Wil men toch een hooger getal juist aangeven, dan zegt men de noodige malen: handen op, voeten op, b.v.: *sanga baren, tagoe baren, sanga baren, tagoe baren, sanga baren, tagoe baren, inah,* = 62; *sanga baren, tagoe baren, ba ra sanga izakod,* = 26, enz.

Men kent echter ook een soort kerfstok, *wét,* n.l. een stuk gaba-gaba, waarin men stokjes van de harde schaal der gaba-gaba of stukjes lidi (nerf van klapperblad) insteekt.

Klappers telt men bij *kiparoed* = bindsel, = twee aan elkaar gebonden noten, n.l. met een reepje van den bolster samengebonden; en *ahazak,* bundel, = vijf *kiparoed* aan een snoer gehangen, dus tien noten.

Als ranggetallen heeft men:

mahai, voorste
in, middelste
es, laatste.

Voor een vijftal heeft men nog:

in mahai, voorste middelste, = tweede
in ha, echte middelste, = derde
in es, laatste middelste, = vierde.

Voor vijfde zegt men soms *sarek* (pink).

De hoofdgetallen kunnen zoowel vóór als achter het getelde staan; de ranggetallen staan er steeds vóór.

Breuken zijn heelemaal onbekend. *De helft* kan men weergeven door *ra*, een kant, een zijde.

Keer of *maal* kan vertaald worden door *sé* (van 't exclusivum *sa*), b.v.: *zakod-sé*, éénmaal; *inah-zakod-sé*, driemaal. Verder dan met vier is het niet meer gebruikelijk en met onbepaalde telwoorden wordt het ook niet verbonden.

Zakod-rĭk = in eens; *zako-sé*, = voor 't laatst; *zakod-ti* = zeldzaam, weinig, enkele.

Onze praestativa, wel, heelemaal, (als b.v.: wel honderd) kunnen in 't Marind. niet worden weergegeven. Men drukt ze eenigermate uit, door het getal met ophef in uitspraak of mimiek uit te spreken of met een uitroep vergezeld te doen gaan, b.v.: *gésé! sanga barèn!* och wat! wel tien!

Over, meer dan, ruim, onder, minder dan, kunnen niet vertaald worden. Men kan ze eenigermate omschrijven, b.v.: *inah-inah papĭs ka*, vier is weinig, dus ruim vier; *inah-inah, otiv ka*, vier is veel, dus minder dan vier.

Ongeveer kan vertaald worden door *izano*, misschien, b.v.: *izano inah-izakod*, misschien, = ongeveer drie.

Juist, precies door *há*, b.v.: *inah há*, juist twee.

Slechts, maar door *sa*, b.v.: *inah sa*, maar twee.

Als onbepaalde telwoorden hebben we:

Tó? (of *ta*) hoeveel? Als algemeene vraag, zonder dat het gevraagde wordt uitgedrukt.

Téï? (meerv. van *tó*) hoeveel? Het staat steeds vóór het bepaalde, b.v.: *téï anim?* hoeveel menschen? We hebben echter de uitdrukking *anim-téï?* met hoevelen? en *anem-tó?* hoe veel? hoe dikwijls? Als onbep. telwoord staan ze vóór het bepaalde, maar vaak worden ze zelfstandig gebruikt, b.v.: *anem-tó basik?* hoeveel varkens? *basik anem-tó kasab?* de varkens, hoeveel zijn ze.

Téï-tagi (van *téi, ta* en *agi*) hoeveel? volgt voor de plaats den zelfden regel.

Téi-anim? en *téi-tagi?* worden alleen voor menschen en dieren gebruikt; *anem-tó?* dat onveranderd blijft ook voor zaken.

Deze onbepaalde telwoorden zijn eigenlijk aanwijzende voornaamwoorden en beteekenen, vragend gesteld, dus ook: wie? welk? wat?

Op dezelfde wijze dienen de vraagwoorden *éndasab? éndĕtago?* waar? hoe? soms voor onbepaalde telwoorden, hoeveel?

Ba beteekent *alle*, maar zoowel aanwezig als verdwenen, dus ook *geen, op* en ook *niet*. In de beteekenis van geen of niet is het vaak *mba* of *mbâ* en gewestelijk *bja*, terwijl het in de beteekenis van alle en eigenaardig genoeg, ook in die van op, geen meer, steeds *ba* is.

In de beteekenis van geen of niet wordt het vaak verbonden met *t* (= *ta* demonstrativum, dat, daar). In deze beteekenis wordt het echter

steeds als bijwoord van ontkenning gebruikt, b.v.: *anim mba ka* of *mba ka anim,* menschen zijn niet, = er zijn geen menschen; *anim bat nó zadi,* ik heb de menschen niet gezien of ik heb geen menschen gezien.

Ba in de beteekenis van alle, is steeds onbep. telwoord en staat steeds vóór het bepaalde. In de beteekenis van op, geen meer, is *ba* werkwoord en beteekent, op zijn of opmaken, en staat dan steeds onmiddellijk achter den verbaalvorm. Deze krijgt dan steeds het suffix *p,* als het opmaken beteekent, b.v.: *mendanamb ba* of *barèn,* het mijne is op; *mendanambap ba,* hij heeft het mijne op gemaakt.

Een versterking van *ba* is *baren,* dat als werkwoord den meervoudsvorm *bazin* heeft, wanneer het voor menschen of dieren gebruikt wordt. Als onbep. telwoord staat het achter het bepaalde, b.v.: *anim baren,* alle menschen.

Papĭs, weinig, of als bijvoegl. naamw., klein. Als onbep. telwoord staat het steeds achter, als bijvoegl. naamw. steeds vóór het bepaalde.

Zakod-ti, een enkele, weinig en als bijwoord, zelden. Als onbep. telwoord kan 't zoowel vóór als achter het bepaalde staan. Insgelijks *inah-ti,* een paar, weinige.

Otiv, veel, staat steeds achter het bepaalde.

Jaba en *samb* beteekenen als bijvoegl. naamw., groot; als onbep. telwoord, veel. Als bijvoegl. naamw. staan ze vóór, als onbep. telwoord achter het bepaalde.

Dikwijls, vooral in verhalen, wordt *veel* weergegeven door een langgerekte en met klimmende betoning uitgesproken *á,* die aan het woord wordt toegevoegd, waarop de elativus wordt toegepast. Aan werkwoorden gehecht, drukt het een groote intensiviteit der handeling uit, b.v.: *kiw-á-á* .... en krokodillen (als er zaten)!

Ook kan *veel* vertaald worden door het werkwoord *ravai* of *ravavai,* wanneer van menschen of dieren sprake is, b.v.: *basik manap ravai* de varkens zijn zeer talrijk.

Ook kan men het nog weergeven door het bijv., naamw. *ndavindav,* talrijk.

Eenige, sommige, kan vertaald worden door *isi,* andere, anders. *De eene .... de andere* door *isi .... isi. Isi* is een bijv., naamw. en staat dus steeds vóór het bepaalde. Het wordt echter vaak zelfst. gebruikt, b.v.: *isi waningap ka, isi dóm ka,* sommige menschen zijn goed, andere slecht; *anim isi waningap ka, isi dóm ka,* de menschen, sommigen zijn goed, enz.

Gedeeltelijk kan ook door *isi* vertaald worden, of door *ra,* een kant, een zijde, een deel. Terwijl echter *isi* een deel van een hoeveelheid kan aanduiden, duidt *ra* steeds op een deel van een hoegrootheid, een stuk van een geheel. Is het bepaalde duidelijk uit den samenhang, dan kan 't verzwegen worden, anders maakt men daarmee en met *ra* een samengesteld

zelfst. naamw. (genitiv. praepos.) b.v.: *ra* of *saham-ra waningap ka,* een deel van den kangoeroe is goed.

Versterking der onbep. telwoorden:

Zooals we reeds zagen, is *baren* een versterking van *ba.* Het kan ter versterking aan den zin, waarin *ba* gebruikt is, worden toegevoegd, b.v.: *ba tamoekoe mendanamb jakov, baren,* ik heb al mijn tabak weggegeven, hij is op.

Papĭs, otiv, jaba, samb, kunnen versterkt worden door *há,* dat er achter gevoegd wordt. (Gewest. *hajen*).

Otiv kan versterkt worden door *samb, otiv samb,* of door *jaba, jaba otiv,* en deze beide nog door *há, otiv samb há, jaba otiv há.*

Jaba kan versterkt worden door *samb, jaba samb.*

Isi in de beteekenis van sommige of weinige kan versterkt worden door *otiv, samb* of *papĭs, isi otiv, isi samb,* vele andere; *isi papĭs,* weinige, sommige andere.

Ra, zijnde zelfst. naamw., kan door bijv., naamw. versterkt worden, b.v.: *samb ra,* of *ra samb,* de groote kant, deel of de kant die groot is.

HET VOORNAAMWOORD.

Het voornaamwoord is in 't Marindineesch een der voornaamste, zoo niet het allervoornaamste van alle rededeelen. Niet alleen wordt vooral van persoonlijke aanwijzingen een kwistig gebruik gemaakt, doch ook zijn zij de scharnieren, waarop heel de vervoeging der werkwoorden draait. Ze vormen daarom als 't ware den grondslag van geheel het spraakkunstig mechanisme.

PERSONALIA.

De persoonlijke voornaamwoorden hebben een tweevoudige rol te vervullen: 1e treden ze in de plaats van het naamwoord; 2e dienen ze bij de vervoeging der werkwoorden, om de persoonlijke betrekkingen aan te duiden, (subjectum, objectum relatio).

Voor de vervoeging der werkwoorden hebben we in 't Marindineesch een tusschenvorm tusschen de syntethische en de analytische vervoeging: het werkwoord zelf blijft n.l. meestal onveranderd, doch alle omstandigheden van personae, modi, tempora, enz., worden saamgevat in een soort hulpwerkwoord. (Dit te verstaan, niet als een *werkwoord* dat helpt, maar als een *hulp* bij 't werkwoord).

Vandaar, dat we in 't Marindineesch hebben te onderscheiden tusschen pronomina personalia als plaatsvervangers van het nomen en de

verbaalvormen der pronomina personalia, n.l. zooals ze dienen ter vervoeging der werkwoorden.

De stamletters der persoonl. voornaamw. zijn:
1e pers. N of K, 2e pers. H, 3e pers. W (in de personaalvormen) [1].

Een persoonl. voornaamw. van den 3en pers. bestaat niet. Om in deze leemte te voorzien, gebruikt men een aanwijzend voornaamw., meestal echter *anep* (= *an*, aanwijziging 3en persoon, en het demonstratief *ép*, die, dat. Dus *anep* = die iemand, hij, het, vr. *anoep*, mv. *anip*). Bij wijze van verbaalvorm gebruikt men voor 't enkelv. *a*. pron. demonstrat.; en voor 't meerv. voor den connectieven vorm *an* en voor den attributieven vorm *é*, meerv. van *a*.

Voor den 3en pers. heeft men dus voor de voornaamw. ook geen stamletter, doch in de werkwoorden, die personaalvormen hebben, is de stamletter voor den derden pers. W, b.v.: *warok*, hem steken. (Zie onder Werkwoorden bij Personaalvormen en bij Verwantschapsnamen).

Meervoudsteekens zijn *é* of *i* en wel *i* voor de pronomina als zoodanig gebruikt en *é* voor de pronomina als verbaalvorm dienst doende, b.v.: *ipé,* zij (voornaamw. meerv. van *épé); maké,* wij zullen, (verbaalvorm, meerv. van *manó).*

De persoonl. voornaamw. zijn:

1e p. enkv.: *nok* meerv. *nok,*
2e p. „ *wo, o,* of *oh* „ *jó* (= *i-o*),
(3e p. *anep* of een ander demonstrativum).

Voor den 1en pers. blijkt het meervoud niet uit den vorm van 't voornaamw. zelf. Vaak kan dit meervoud blijken uit den meervoudsvorm van den verbaalvorm, b.v.: *bei namakid mbá kaké nok,* wij zijn niet als dieren; ofwel men kan aan *nok* een bepaling toevoegen, die wel een meervoudsvorm bezit, b.v.: *nok anim bei namakid mbá ka,* wij menschen als dieren is niet, wij menschen zijn niet als dieren.

Ook zonder verbinding met eenige affixen kunnen de persoonl. voornaamw. als verbaalvorm gebruikt worden. Ze nemen dan echter bizondere vormen aan, die we zullen noemen: de verbaalvormen van 't persoonl. voornaamwoord, of kortweg *verbaalvormen.* Zie onder dit hoofd bij de Werkwoorden.

De persoonl. voornaamw. hebben een dativus, of relativus, n.l.:

1e p. enklv.: *na* meerv.: *né,*
2e p. „ *a* „ *é,*
3e p. „ *o* „ *é.*

Deze relativa kunnen volgens de gewone regels met verbaalvormen als suffix verbonden worden, om betrekkingen aan te geven. Ze kunnen

---

[1]) Wellicht waren deze stamletters oorspronkelijk anders en had men N voor den 3en persoon en voor den 1en NG. (zie bij Werkwoorden: Reciproca).

echter ook op zichzelf, al dan niet met prae- of suffixen verbonden als verbaalvorm gebruikt worden, n.l. als koppelwoord in attributieve zinnen, b.v.: *na karvasih,* aan mij is jicht, ik heb jicht; *pa ka-na awih,* het hoofd is aan mij pijn, ik heb hoofdpijn. Anders dan als verbaalvorm of met een verbaalvorm verbonden kunnen deze relativa niet gebruikt worden.

We zullen deze dativa bij voorkeur relativa noemen, omdat hunne beteekenis zich veel verder uitstrekt dan een dativus, zooals wij dien verstaan. Ze geven bovendien nog de relationes commodi en incommodi weer, b.v.: *mak-o wambad,* ik zal voor hem spitten; *dap-a ambid,* ze zal voor u gaan zitten, = u trouwen; *menda-na-is,* = *mendanis ivon,* hij is van of voor mij weggeloopen; *ka-na-ind* = *kanind (a) mahid,* hij is boos op mij. Dus alle betrekkingen ten behoeve of ten nadeele van iemand worden door deze relativa weergegeven.

Men ziet, dat de meervoudsvorm *é* alleen een meervoud aangeeft, zonder een bepaalden persoon aan te duiden. Het doet daarom ook nog dienst om uitsluitend een meervoudige betrekking aan te duiden, wanneer elders wel de persoon maar niet het getal blijkt. Dit is n.l. het geval voor den 1en persoon bij werkwoorden, die personaalvormen hebben. In den personaalvorm duidt de *n* den 1en persoon aan, doch het meervoudig getal blijkt nergens uit. Dit wordt dan aangegeven, door aan den verbaalvorm deze *é* toe te voegen, die de meervoudige betrekking aangeeft, b.v.: *menda nasák,* hij heeft mij geslagen; *mendé nasák,* hij heeft ons geslagen.

De betrekking moet steeds worden uitgedrukt. Doch wijl de personaalvormen dezelfde betrekkingen aanduiden als deze relativa, worden ze niet aan de verbaalvormen gehecht, wanneer het werkwoord personaalvormen heeft. Dus bij werkwoorden zonder personaalvormen *moet* men de relativa aan de verbaalvormen hechten; bij werkwoorden met personaalvormen *moet* men ze weglaten, b.v.: *mak-a óg,* ik zal u geven; maar: *mano hasák,* (*hasák* is de 2e persoon van *oesák,* slaan, of eigenlijk: iemand slaan en *hasák,* u slaan. De uitzondering van het relativum *é* om alleen een meervoudige betrekking aan te geven, zagen we hierboven.

Ook bij den derden persoon hebben we soms, ondanks de personaalvormen, toch het relativum in den verbaalvorm. Dit geschiedt n.l. wanneer er aanleiding bestaat, om een algemeen gebeuren tot een bizonder geval te beperken. Op zichzelf toch heeft de 3e persoon een algemeene beteekenis, b.v.: *mendan ogeb* is eigenlijk: ze hebben iemand begraven; om dit algemeen gebeuren tot een bizonder geval te beperken, kan men zeggen: *mendan-o ogeb,* ze hebben hem begraven. Dit komt echter weinig voor, omdat men bij een uitsluitend gesproken taal meestal voor een plastisch geval staat en niet voor algemeene beschouwingen.

Veelvuldiger hebben we het met de meervoudige betrekking, wijl er dan verschil in betrekking bestaat, naar gelang men al of niet het rela-

tivum aan den verbaalvorm hecht, b.v.: *kan jagoem,* ze schelden (lieden) uit; *patoer kan jagoem,* ze schelden de jongens uit; *kan-é jagoem,* ze schelden hen (= elkaar, vgl.: oud-Nederlandsch, haar) uit. De uitdrukkingen kunnen echter ook wederkeerend zijn in stede van wederkeerig, b.v.: *kané ahak* ze gaan (begeven zich) naar de tuinen.

De relativa kunnen echter versterkt worden, d.i. meer nadruk krijgen, door ook het overeenkomstig bezittelijk of persoonlijk voornaamwoord uit te drukken, b.v.: gewoon: *maka ahi,* ik zeg u; met meer nadruk: *wohan* of *wo maka ahi.*

Om op de persoonl. voornaamw. meer nadruk te leggen, (b.v.: ik-zelf, ik alleen, enz.) kan men ze verbinden met *sa,* dat een onpersoonlijke vorm is, samengesteld uit *s,* exclusief partikel en *a* 3e p. enklv. van *nó.* Voor 't meervoud hebben we den meervoudsvorm van *sa* = *sé* (= *sa* met *é* aanduidend meervoudige betrekking).

1e p. enklv.: *sa nok* meerv.: *sa ké-nok,*
2e p. „ *sa o* = *so* „ *sa é* = *sé* .... *jo,*
3e p. „ *sa a* = *sa* „ *sa é* = *sé.*

Ze beteekenen dus eigenlijk: het is ik alleen of zelf, enz. Ze worden dan nog vaak versterkt, door er het persoonl. voornaamw. vóór te plaatsen in den eigenlijken pronominalen vorm.

1e p. enklv.: *nok sa (nok)* meerv.: *nok saké (nok),*
2e p. „ *wo so (wo)* „ *jo sé (jo),*
3e p. „ *(anep) sa* „ *(anip) sé.*

Wijl uit den vorm van den 3en persoon eigenlijk geen persoonsaanwijzing blijkt, (het beteekent alleen het is, want de tweede *a,* die den persoon aanwijst smelt samen) wordt die nooit alleen gebruikt, maar steeds met *anep,* het naamwoord zelf of een andere persoonsaanwijzing. Voor meer nadruk kan bij 't naamwoord ook *anep* nog gehandhaafd blijven, b.v.: *anep sa da kamit,* hijzelf heeft het gemaakt; *Jogem anep sa méai,* Jogem alleen kent, = wat is Jogem knap.

Voor de relativa is deze versterking met *sa* niet van toepassing. Wel kan men daarop meer nadruk leggen, door onmiddellijk vóór den verbaalvorm den 1en naamval te zetten van den betrekkelijken dativus, *sa* als connectief te gebruiken en den relativus als suffix aan den verbaalvorm te hechten. (Het voornaamw. kan dan op zijn beurt nog versterkt worden door 't bezittelijk voornaamw., waarover verder), b.v.: *nok* (of *nok nohan*) *samóna óg,* ge moet het aan mij alleen of aan mijzelf geven; *wo* (of *wo wohan*) *dapa óg,* hij zal het aan uzelf geven. Zie ter verduidelijking de volgende zinnen: *Pa sa, na awih,* (= 2 zinnen) het hoofd alleen is 't, het doet mij pijn, ik heb enkel hoofdpijn. *Pa sana awih,* het hoofd doet mij slechts pijn. *Pa nok sana awih,* ik alleen heb hoofdpijn. *Pa, nok sa, na awih,* (2 zinnen) ik ben 't alleen, die hoofdpijn heb.

POSSESSIVA.

De partikels om een bezitting aan te duiden zijn *han* en *mb*. (*Han* is wellicht verwant met *han*, nemen, zich toeeigenen). Ze worden met de persoonl. voornaamw. verbonden, om de possessiva te vormen en wel *han* met de nominativa en *mb* met de dativa; of wat op hetzelfde neerkomt, *han* voor de bijvoeglijk gebruikte en *mb* voor de zelfstandig gebruikte. In verbinding met *han* wordt echter *nok* van den 1en pers. *nó*.

De bezittelijke voornaamwoorden zijn:

Bijvoeglijk:	1e p. enklv.:	*nohan*	meerv.:	*nohan,*
	2e p. „	*wohan*	„	*johan,*
	3e p. omschrijving.			

De omschrijving van den 3en pers. geschiedt met *ênd*, van b.v.: *anep ênd oha*, het huis van hem, zijn huis. Wel heeft men ook *anep oha*, zijn huis, doch dat is een genitivus praepositus.

Zelfstandig:	1e p. enkelv.:	*na-mb* = *namb*	meerv.:	*né-mb* = *nambé*
	2e p. „	*a-mb* = *amb*	„	*é-mb* = *émb*
	3e p. „	*o-mb* = *omb*	„	*é-mb* = *émb*

De 1e pers. heeft, waar de welluidendheid dit vordert, de bindletter *a* voor zich, *anamb*, *anambé*.

Evenals de persoonl. voornaamw. en op dezelfde wijze kunnen de zelfstandig gebruikte possessiva met verbaalvormen verbonden worden. Ook kunnen ze zonder toevoeging van affixen als verbaalvorm optreden, b.v.: *kind ombakap katab*, zijn oogen gingen open, hij zag plotseling. Wijl deze possessiva dus ook als verbaalvormen beschouwd kunnen worden, is de 1e pers. meerv. ook *nambé* en niet *némb*, volgens den algemeenen regel voor verbaalvormen, dat de *é*-meervoudsteeken van den 1en pers. steeds de slotletter wordt.

In connectieve zinnen kunnen ze met allerlei verbaalvormen verbonden worden, b.v.: *makamb kéwai*, ik zal het uwe vernielen. In attributieve zinnen worden ze alleen met impersonalia verbonden, b.v.: *oha komb* (= *ka-omb*), het huis is het zijne, zijn huis *Matamb* (= *mata-amb*), laat het het uwe, houdt het voor u.

Vaak wordt het dan nog versterkt door voorvoeging van het pronomen personale of het adjectivum possessivum.

Nok kanamb, ik het is mijn, het mijne.
Nohan kanamb, mijn het is mijn, het mijne.
Wo kamb, gij het is uw, het uwe.
Wohan kamb, uw het is uw, het uwe.
Anep komb, hij het is zijn, het zijne.
Nok kanambé, het onze.
Nohan kanambé, het onze.
Jo kémb, van ulieden.

Johan kémb, van ulieden.

Anip kémb, het hunne.

b.v.: *oha nok* (of *nohan*) *kanamb*, huis ik (of mijn) het is mijn, mijn eigen huis.

Ook het adjectivum possessivum kan door verbinding met het persoonlijk voornaamwoord versterkt worden. In de praktijk worden echter de persoonlijke en de bezittelijke voornaamwoorden vaak met elkaar verwisseld, b.v.: *samb-anem wohan* of *wo ndo*, gij zijt zelf een ouderling. Daarom kunnen ook dezelfde versterkingen zoowel persoonlijke als bezittelijke voornaamwoorden zijn, n.l.:

Nok nohan, ik mijn, mijn eigen; of ikzelf.

Wo nohan, gij uw, uw eigen; of gijzelf.

Nok nohan, ons eigen; of wijzelf.

Jo johan, jelui eigen; of jelui zelf.

Wijl 't Marindineesch overdreven nauwkeurig is, in 't aangeven der persoonlijke betrekkingen, krijgen we daardoor zeer eigenaardige taalwendingen. Waar wij b.v. eenvoudig en onbepaald zeggen: ik heb het verloren, zal de Marindinees, door toevoeging van het bezittelijk voornaamwoord aan den verbaalvorm, steeds uitdrukken wiens ding verloren is; *menda-namb akak; mend-omb akak*, enz., het mijne, het zijne is verloren, enz. *Angei ahp-émb ai*, als feest het hunne wordt, als ze feest vieren.

Voorts kan de bezitting nog worden uitgedrukt door een omschrijving met *énd*, van. Opmerkelijk is het wel, dat behalve zelfstand. naamwoorden en pronomina ook adjectiva possessiva met *énd* verbonden kunnen worden;

1e p. *nok* of *nohan énd*, van mij of van mijn, mijn.

2e p. *wo* of *wohan énd*, van u of van uw, uw.

3e p. (*anep*) of *énd*, zijn.

1e p. *nok* of *nohan énd*, van ons of van onze, ons.

2e p. *jo* of *johan énd*, van jelui of van uw, uw.

3e p. (*anip*) *énd*, hun.

Ter versterking kan *énd* ook met beide tesamen verbonden worden, b.v.: *oha nok nohan énd*, het huis mij van mijn, mijn eigen huis.

In samengestelde possessiva kan het persoonl. voornaamw. ook door een zelfstandig naamw. of een ander voornaamwoord vervangen worden, b.v.: *Marind nohan mahi épé*, (*Marind* voor *nok*), dat is van ons Marindineezen de opschik; *épomb épé*, dat zijne is dat, dat is het zijne.

Plaats. De pronomina possessiva nemen in den zin de plaats in van 't zelfstandig naamwoord, dat ze vervangen.

De adjectiva possessiva staan als bepaling vóór het bepaalde, b.v.: *nohan oha*, mijn huis; *wohan óg*, uw doen, uw handelwijze; *nok nohan énd oha*, het huis mij van mijn, mijn eigen huis.

Om er meer nadruk op te leggen, kan men ze echter ook achter het bepaalde plaatsen, doch daartoe worden uitsluitend de samengestelde vormen gebezigd, b.v.: *oha nohan énd* of *nohan kanamb*, of *nok kanamb*, mijn huis het huis het mijne. Men kan ook zeggen met den enkelvoudigen vorm *oha·nohan*, doch dan is *nohan* pronomen, het huis het mijne.

In vele Maleisch-Polinesische talen worden betrekkingswoorden op bizondere wijze met de bezittelijke voornaamwoorden verbonden. Ook in 't Marindineesch is dit het geval, doch hier uitsluitend met woorden, die betrekkingen van bloed- of aanverwantschap aanduiden. Ze worden afzonderlijk behandeld in het hoofdstuk der Verwantschapsnamen.

DEMONSTRATIVA.

Het demonstrativum zoowel in zijne hoedanigheid van pronomen, als van bijwoord van plaats is *é*, het, dat, ergens; of vragend: wat? waar? Voor geslacht en getal heeft men verschillende vormen, die echter nog al door elkaar loopen.

In verbaalvormen, (3e pers.) is het voor alle geslachten enklv. *a* en meerv. *é*.

Als pronomen is het meervoud voor alle geslachten *i*.

Het enklv. is manl. *é*. In een enkel geval is het manl. *a*, n.l. wanneer van werkwoorden in verbinding met het demonstrativum zelfstandige naamwoorden gevormd worden, die den uitslag aanduiden (zie Woordvorming), b.v.: *kamit*, maken, *kamit-a*, de gemaakte.

Het vrouw. enklv. is steeds *oe*.

Het onz. enklv. is *a*, *é* of *o*. Regels zijn daarvoor niet vast te stellen. Zoo zal men als bevestiging op een vraag vaak een min of meer gemoduleerd *é* hooren, = dat is 't; of een tusschen *é* en *o* zwevend *oho*, dat is 't, c'est ça. Bij ontmoeting, om iemand te vragen, wat hij doet of waarheen hij gaat, hoort men: *a wo?* wat gij? Voor wat? hoort men zoowel *ta?* als *tó?* enz.

Om onze nabije aanwijzing, dit, deze, hier, te vertalen, wordt het demonstrativum verbonden met het aanwijzend partikel *h* en voor de verwijderde aanwijzing, die, dat, daar, met het aanwijzend partikel *p* en krijgen we:

manl.:	*éh*	*ép*
vrouw.	*oeh*	*oep*
onz.	*éh*	*ép*
meerv.	*ih*	*ip.*

Waarschijnlijk is het onzijdig oorspronkelijk *ah* en *ap* geweest, wijl we het aldus in sommige bizondere gevallen nog terugvinden, n.l. *ah* als

relativum en *ap* als vragend partikel. (Zie voor *ah* hierna bij relativa en voor *ap* bij Werkwoorden onder Interrogativus).

Wijl ze echter steeds zelfstandig gebruikt worden, komen de demonstrativa uitsluitend voor in verbinding met een verbaalvorm en om nu deze, dit, hier, die, dat, daar, enz. te vertalen, verbindt men ze met den 3en pers. enklv. van *nó* = *a*, dat vaak ĕ wordt of vervalt. We hebben dus geen eigenlijke aanwijzende voornaamwoorden, maar aanwijzende zinnen, n.l. *éh(a)é*, = *éhé*, dit is dit, = dit hier, dit of hier; *ép(a)é*, dat is dat, = dat daar, dat of daar. (Zie verder bij Verbaalvormen onder Locus).

Voor de verwijderde aanwijzing hebben we ook nog *é-han* of *é-hen*, daar, ginds. Misschien is 't een omzetting van 't Sangaseesche *éh-na* = de onzijdige vorm van 't aanwijzend voornaamw. in Sangaseesch dialekt, n.l. manl. *éh-né*, vrouwl. *éh-noe*, onz. *éh-na*, meerv. *éh-ni*.

Ook wordt *é* nog met *t* verbonden om een demonstrativum te vormen. Deze *t* is in 't Marindineesch niet thuis te brengen, doch in andere Papoeëesche talen vinden we *t* wel als onbepaald lidwoord of aanwijzing. De vormen zijn:

manl. *té;* vrouwl. *toe;* onz. *ta* of *tó;* meerv. *ti* of *téi*, deze, dit, dat.

Ze kunnen zoowel zelfstandig als bijvoegelijk gebruikt worden. Bijvoeglijk gebruikt, staan ze als aanwijzing steeds achter het bepaalde. Staan ze vóór het bepaalde, dan worden ze steeds vragend gesteld en doen dienst als vragende voornaamwoorden, b.v.: zelfstandig: *toe ka*, die is 't of zij daar; *tó?* of *ta?* wat? wablief? Bijvoeglijk: *sâv toe ka*, die vrouw is 't of daar is de vrouw; téi agi? welke lieden? *tó namakad kasap?* welk ding? *téi anim kasab?* welke menschen zijn 't?

Evenals *épé* vaak dient, om, aan 't einde van een zin geplaatst, daarop meer nadruk te leggen, zoo wordt *té* in *et* omgezet, vaak gebruikt om meer klem te leggen op een verbaalvorm, doch meestal in den 3den pers. enklv., b.v.: *dóm ahmé et*, als 't slecht wordt; *doev ahd et épé*, dat of terwijl hij op 't strand was; *épété ka't*, daar is 't. Soms wordt het ook aan 't werkwoord zelf gevoegd, b.v.: *ziwnd ahmo tér-et*, als ge lang blijft liggen.

Bij *té* dient nog te worden opgemerkt, dat het voor 't meervoud *téi* heeft, wanneer het afzonderlijk gebruikt wordt of zelf door andere aanwijzingen bepaald. Dient het zelf als bepaling, dan bezigt men *ti*, b.v.: *téi anim?* welke menschen? *ipé ti*, die daar.

Bijvoeglijk gebruikt in vragende zinnen, bezigt men voor 't vrouwelijk den onzijdigen vorm *tó*, b.v.: *tó sâv?* wat voor vrouw? welke vrouw? Maar zelfstandig gebruikt blijft het *toe*, b.v.: *toe ka?* is zij het? In plaats van *tó* hoort men echter ook vrij algemeen *tooe*.

Het connectivum *ti*, met, is waarschijnlijk niets anders dan dit demonstrativus in den meervoudsvorm, b.v.: *wa ti*, de moeder zijlieden, de moeder en de bekende waarover sprake is, hij met de moeder. In 't Keieesch en Tanimbareesch heeft men dezelfde wending. Men kan met *ti*

niet alleen een connectivum vormen, maar ook een bijvoeglijk naamwoord van hoedanigheid en dan hebben we *ti* voor 't manl., 't onz. en 't meervoud en *toe* voor 't vrouwelijk, b.v.: *wa-toe*, de „bemoederde", zij die een moeder heeft; *majoeb-ti*, die met haarverlengsels, de aangevlochtene.

Deze demonstrativa worden vaak tot schier onontwarbare pleonasmen op elkaar gestapeld, die echter, wat de beteekenis betreft, alleen min of meer nadrukkelijke aanwijzingen vormen. Dergelijke zijn:
épĕ-té, oepĕ-toe, ipĕ-ti, die, daar,
ĕhé-té, oehĕ-toe, ihĕ-ti, deze, hier,
ta-épé, ta-oepé, ta-ipé, die, daar,
éhé-t'agé, oehé-t'agoe, ihé-t'agi, zoodanige,
éhé-t'agé-té, oehé-t'agoe-toe, ihé-t'agi-ti, dusdanige.

Deze aanwijzende voornaamwoorden kunnen zoowel een plaats als een persoon of zaak aanwijzen: ze dienen dus ook als bijwoord. Ze nemen dan toch getal- en geslachtsvormen aan en hoe vreemd ons dat ook voorkomt, is het alleszins begrijpelijk, indien men zich herinnert, wat we hierboven aantoonden, dat n.l. deze voornaamwoorden eigenlijk aanwijzende zinnen zijn, en ook in die bijwoordelijke zinnen neemt het onderwerp getal- en geslachtsvormen aan, hetgeen heel natuurlijk is, b.v.: *oehé-toe ka*, deze is 't, die is 't, deze hier is 't; *ip naham*, zij daar komen, daar komen zij. *Ip* is ook in dit voorbeeld een zin, n.l. *ip* en *a* 3e pers. enklv., die echter vaak vervalt; het is hier enklv., ofschoon het onderwerp meervoud is, wijl het meervoud reeds blijkt uit den meervoudsvorm van 't werkwoord *(man*, komen, meerv. *naham)*. (Men zie hierover verder onder Werkwoorden bij Locus).

Plaats. Zelfstandig gebruikt nemen de demonstrativa in den zin de plaats in van 't woord, dat ze vervangen, b.v.: *éhé waningap oha*, dit is een schoon huis, of: *waningap oha éhé*, een schoon huis is dit. Bijvoeglijk gebruikt, staan ze voor 't bepaalde, b.v.: *éhé oha waningap*, dit huis is schoon; *épé anem manó rah*, ik spreek van dien man.

INTERROGATIVA.

Het eenige vragend voornaamwoord is het demonstrativum *é* in verbinding met *nd* = *énd?* welk? Het heeft de gewone getal en geslachtsvormen, n.l. manl. en onz. enklv. *énd?* vrouwl. *oend?* meerv. *ind?* Het staat dan vóór het bepaalde woord, b.v.: *énd miráv?* welk dorp? of eigenlijk: welk dorp is 't? want ook *énd(a)* is eigenlijk een vragende zin, zooals *épé* en *éhé* aanwijzende zinnen zijn. En wijl *é* zoowel een plaats als een voorwerp kan aanduiden, kan ook *énd* zoowel naar een plaats als naar een persoon, zaak of hoedanigheid vragen en wil *énd miráv?* zoowel zeggen: welk is het dorp? als, waar is het dorp? *Waningap anim indasab?*

kan beteekenen: welke zijn de goede menschen? waar zijn of hoedanig zijn de goede menschen? Wat de bedoeling is, moet uit den samenhang of uit de omstandigheden blijken.

End wordt echter als pronomen weinig gebruikt, doch meestal als verbaalpraefix. Daarom hierover meer bij Werkwoorden onder Locus.

Andere vragende voornaamwoorden heeft het Marindineesch niet, (behoudens dan het demonstratief *té*, dat daar vaak voor dient, zooals we hiervoren zagen).

Stellende zinnen kunnen vragend gemaakt worden:

1e. Door ze met vragende betoning uit te spreken, b.v.: *té*, deze, of vragend: wie? *Erér ka*, hij is ziek; *érér ka?* is hij ziek?

Sommige uitdrukkingen zijn zoowel in positieven als in vragenden zin in gebruik; andere worden altijd of meestal in vragenden zin gebezigd en hebben daardoor een geheel of schier uitsluitend vragende beteekenis gekregen. Zoodanige zijn *té?* en *énd?* en hun samenstellingen en *éké?* (Waarover meer bij Werkwoorden onder Interrogativus).

2e. Door achter den zin een der stopwoordjes te plaatsen: *ai?* (van *ahi* of *ah ahi*, zeg?) of *aw?* (van *a wo?* wat gij?), b.v.: *maké voes, ai?* we roeien weg, zeg? of, laten we wegroeien, zeg?

3e. Een zin kan vragend gemaakt worden, door aan den verbaalvorm een vraagpartikel toe te voegen, n.l. het voorvoegsel *ap-* of het achtervoegsel *-sap*. Zie hierover bij Werkwoorden onder interrogativus.

RELATIVA.

Eigenlijke betrekkelijke of ondergeschikte zinnen kent het Marindineesch niet; wel echter bepalende zinnen. Vandaar ook, dat men geen betrekkelijk voornaamwoord heeft, alhoewel wij de demonstrativa der bepalende zinnen daar vaak door zullen vertalen.

We zagen reeds, dat de Marindineesche demonstrativa zeer algemeene bepalingen zijn, die zoowel plaats als persoon of hoedanigheid kunnen aanwijzen. Ze kunnen bovendien ook nog een tijdsbepaling zijn en beteekenen dan: dat, toen, terwijl.

Veelal voegt men aan 't eind van een bepalenden zin nog *épé* toe voor meer nadruk of eenvoudig als stopwoordje. Het kan dan ook het getal en geslacht van het onderwerp aannemen, ofwel onveranderd blijven, wanneer het n.l. als stopwoordje dient.

Voor deze bepalende zinnen gebruikt men de demonstrativa *éh* en *ép* in verbinding met de verbaalvormen. Ook dan nemen ze het getal en geslacht aan van het onderwerp, waarop ze betrekking hebben.

Niet echter alle verbaalvormen komen praktisch voor deze verbindingen in aanmerking. *Ep* wordt alleen verbonden met de eenvoudige

verbaalvormen van 't persoonl. voornaamwoord of soms nog met *nod*, b.v.: *oep(a) man oepé*, zij, die daar komt.

Eh wordt bovendien nog verbonden met den samengestelden verbaalvorm *kanod*. Van de verbindingen met *éh* hoort men echter zeer veel een onzijdigen vorm *ah*, die dan steeds een tijdsbepaling aangeeft, b.v.: *maroe éhnó wambad épé, isi anem énd,* (*éh* bepaalt het voorwerp), de tuin, dien ik spit, is van iemand anders. *Maroe ahnó wambad,* (*ah* tijdsbepaling) dat of toen ik den tuin spitte.

Sâv ah, kahivd oepé, mendan ogeb, dat of toen de vrouw dood was, hebben ze haar begraven. *Sâv oep' kahivd oepé* (of *épé*)...., de vrouw, *die* gestorven is .... Wanneer de zin praktisch op hetzelfde neerkomt, gebruikt men beide vormen onverschillig.

Ah wordt op deze wijze met allerlei verbaalvormen verbonden, voor de verschillende tijden: *ah-nó*, tegenwoordig; *ah-nod*, verleden; *ah-mó*, toekomend (de 1e p. is dan *ah-mnó* van *manó*) enz. Deze verbindingen komen zeer veelvuldig voor, wijl de bepalende zinnen daarmee ingeleid, al onze voegwoorden van tijd vertalen als: daar, dat, toen, terwijl, wanneer, indien. Ook vertalen ze vele oorzaakaanduidende voegwoorden als: indien, wanneer, omdat, enz.

Ep, *éh* en *ah* kunnen natuurlijk ook in alle andere personen voorkomen en worden dan op de gewone wijze vervoegd, b.v.: *ahó warin épé, menda man,* dien ge geroepen hebt, is gekomen; *ahn(a)kadap haoen,* toen ik uitkwam (= aan 't strand kwam).

In al deze gevallen kan men echter ook gewone nevengeschikte zinnen gebruiken en men is daartoe genoodzaakt voor die vormen waarvoor samenstellingen met *éh*, *ép* of *ah* niet in gebruik zijn, b.v.: *mendó oesak hoezoem, boei damo kahamin,* ge hebt uw vrouw geslagen, ge zult den bak ingaan, gij die uw vrouw geslagen hebt, enz.

RECIPROCA EN REFLEXIVA.

Wederkeerige of wederkeerende voornaamwoorden heeft het Marindineesch niet. Voor de wijze om ze weer te geven, zie bij Werkwoorden onder Klassen van werkwoorden.

INDEFINITA.

De onbepaalde voornaamwoorden zijn:
Agé, iemand, vrouwl. *agoe*, onz. *agó*, meerv. *agi*.
Ehèr, een zekere, vrouwl. *éhoer*, onz. *éhèr*, meerv. *éhir*.

Samenstellingen van *agé* zijn: *éhétagé, éhétagoe, éhétagi* dusdanige, zoo iemand, *éhétagó*, zoo iets, en als bijwoord: aldus. *Tó* of *ta agó*, dit iets, dit ding, dat echter steeds vragend gebruikt wordt, dus: welk ding? wat? waarom?

Verder dient *agó* nog als ons stopwoordje *dinges*, als men niet op den naam van iets kan komen. Als het op een persoon betrekking heeft, neemt het ook in dit geval de getal- en geslachtsvormen aan. Ook zijn er verschillende personen, die een Marindinees tegenover anderen of tegenover bepaalde personen niet bij den naam mag noemen. Om dergelijke personen aan te duiden, bezigt men bij voorkeur *éhèr*, maar soms ook *agé*.

Al onze andere onbepaalde voornaamwoorden worden weergegeven door een zelfstandig naamwoord met onbepaalde beteekenis, b.v.: *anem*, mensch, iemand; *namakad*, zaak, ding, iets. Ofwel door een zelfstandig naamwoord bepaald door een bijvoegelijk naamwoord met onbepaalde beteekenis, b.v.: *ba anim*, alle menschen, eenieder.

VERWANTSCHAPSNAMEN.

In vele Maleisch-Polinesische talen heeft men bizondere spraakkunstige vormen voor z.g. betrekkingswoorden.

Betrekkingswoorden zijn woorden, die uit hun aard een betrekking aanduiden tot een anderen persoon of een ander voorwerp. Voornamelijk komen als zoodanig de verwantschapsnamen in aanmerking. Immers het begrip *vader*, b.v. bestaat in abstracto niet: iemand is vader alleen door het feit, dat hij een kind heeft: hij is dus steeds de vader van iemand.

Doch ook andere woorden, behalve de verwantschapsnamen kunnen deze bizondere grammatikale vormen aannemen, als b.v.: *vocht* in de beteekenis van afscheiding, welk begrip ook een betrekking tot een persoon of zaak insluit, zoo ook de lichaamsdeelen. In de Tanimbareesche talen, b.v. hebben we die veelvuldig.

We kunnen bijgevolg woorden hebben, zooals o.a. alle verwantschapsnamen, die volstrekt betrekkelijk zijn, d.w.z., dat ze *steeds* een betrekking insluiten. Deze hebben dan ook geen onbepaalden vorm en kan men b.v. in deze talen niet zeggen *vader*, maar alleen: *mijn*, *uw*, *zijn*, enz., vader. Andere zijn gebeurlijk of toevallig betrekkelijk, d.w.z., dat ze vaak een betrekking insluiten, doch ook afgescheiden daarvan kunnen voorkomen. Deze hebben dan ook een onbepaalden vorm naast de personaalvormen.

In 't Marindineesch komen alleen betrekkingen van bloed- en aanverwantschap in aanmerking en nog niet eens alle. Misschien zijn ze voor sommige in onbruik geraakt, zooals dat ook b.v. in 't Keieesch voor vele betrekkingswoorden het geval is.

Deze betrekking wordt aangeduid door het persoonlijk voornaamwoord, dat op eigenaardige wijze met het betrekkingswoord verbonden wordt. De stamletter der persoonlijke voornaamwoorden is voor den 1en persoon N, voor den 2en persoon H, welke we ook in deze vormen terugvinden. Wijl we geen voornaamwoord van den 3en persoon hebben, hebben we daarvoor ook geen stamletter. In vele personaalvormen der

werkwoorden komt echter als zoodanig de W voor. Ook vinden we deze een enkele maal in de betrekkingsvormen voor den 3en persoon, veelvuldiger de V en ook de Z, die in 't Imoz-dialekt vaak door V vervangen wordt.

Sommige dezer betrekkingsvormen hebben ook een afzonderlijken vorm voor de aanspreking of vocativus. Bij enkele ontbreekt de 1e persoon en dan treedt de vocativus daarvoor in de plaats, of omgekeerd.

Men houde in 't oog, dat deze vormen uitsluitend de betrekking aanduiden en niet op den bezitter terugslaan. Zoo geeft b.v. *navai* alleen de betrekking aan van het vaderschap tot den 1en persoon en kan zoowel beteekenen *onze* vader als *mijn* vader. Zoo ook geeft het meervoud alleen de meervoudige betrekking aan en beteekent *navind* dus niet *onze* vader, maar mijn of onze *vaders*.

Naar aanleiding van dit „mijn vaders" zij even in herinnering gebracht, dat de Marindinees, in dezen de algemeen Oostersche gebruiken getrouw, benamingen van familiebetrekkingen niet steeds in den strikten zin verstaat. Zoo worden onder vaders ook de ooms, onder moeders de tantes en onder broers ook de vrienden verstaan, enz.

Voor vader hebben we dus:
Enkelvoud: Vocativus: *hâz*, (Imoz, *jai*), vader.
1e persoon: *navai*, mijn of onze vader.
2e „ *havai*, uw of jullie vader.
3e „ *évai*, zijn of hun vader.

Meervoud: 1e persoon: *navind*, mijn of onze vaders,
2e „ *havind*, uw of jullie vaders,
3e „ *ivind*, zijn of hun vaders.

Om herhalingen te voorkomen, duiden we in de volgende lijst [1]) de betrekkingen tot den 1en, 2en en 3en persoon aan door de cijfers 1, 2 en 3. De bovenste regel geeft het enkelvoud, de onderste het meervoud weer.

M. B. Voor verwantschapsnamen, die geen personaalvormen bezitten, wordt zoowel de betrekking als de bezitting aangeduid door de bezittelijke voornaamwoorden, b.v.: *wohan ivind*, uw ouders *johan ivind*, jullie ouders. Wanneer, zooals soms gebeurt, bij verwantschapsnamen, die personaalvormen hebben, de bezitting ten overvloede ook nog door het bezittelijk voornaamwoord wordt aangeduid, zet men den verwantschapsnaam gewoonlijk in den meest onbepaalden, d.i. den 3en persoon, b.v.: *noham évai*, mijn of onze vader.

Grootvader:	Vocatief: *amei*.		
	1. *amei*,	2. *hazam*,	3. *izam*.
	nazé,	*hazé*,	*izé*.

[1]) Door pastoor P. Vertenten opgemaakt.

Grootmoeder:	Voc.: *amei.*		
	1. *nazoe,*	2. *hazoe,*	3. *oezoe*
	nazé,	*hazé,*	*izé.*
Grootouders:	*izé* (zonder persoonaalvormen).		
Vader:	Voc.: *hâz* (Imoz, *jai*).		
	1. *navai,*	2. *havai,*	3. *évai.*
	navind,	*havind,*	*ivind.*
Moeder:	Voc.: *án* (Imoz, *nè* of *anè*).		
	1. *navoe,*	2. *havoe,*	3. *wa.*
	navi-sâv,	*havi-sâv,*	*ivi-saov.*
Ouders:	*ivind,* (zonder personaalvormen).		
Echtgenoot:	1. *nazam,*	2. *hazam,*	3. *ézam.*
	nazoes,	*hazoes,*	*izoes.*
Echtgenoote:	1. *nazoem,*	2. *hazoem,*	3. *oezoem.*
	nazoes,	*hazoes,*	*izoes.*
Zoon:	Voc.: *wanangib,* meervoud: *wananga.*		
	zib of *wanangib,* (zonder personaalvormen).		
	wananga.		
Dochter:	Voc.: *wanangoeb,* meervoud: *wananga.*		
	zoeb of *wanangoeb,*		
	wananga.		
Kind:	*narakam* of *nïn,* (zonder personaalvormen). (zonder eigen meervoudsvorm: *isahiz* of *séis* wil wel zeggen: kleine kinderen, doch sluit geen verwantschapsbetrekking in, en beduidt alleen: het kleine volkje, het jonge grut in 't algemeen).		
Kleinkind:	Voc.: *nazeb.*		
	1. *nazeb,*	2. *hazeb,*	3. *izeb.*
	nazé,	*hazé,*	*izé.*
Broer:	*namek,* (zonder personaalvormen).		
	namik, („ „).		
Zuster:	*namoek,* („ „).		
	namik, („ „).		
Neef:	kind van vaders broer, = *namek.*		
	Kind van moeders broer, van moeders zuster of vaders zuster:		

Voc.: *onos.*

1. *onos,* 2. *hanos,* 3. *izanos,*
onos-onos, *hanos-hanos.* *izanos-izanos.*

Een man noemt het kind van zijn broer: *wanangib.*
Een man noemt het kind zijner zuster: *oha-anem,* neef, meervoud: *oha-wananga.*
Een vrouw noemt het kind van haar broer:

Voc.: *izibi.*

1. *kémbra,* 2. *heibi,* 3. *izibi.*
kémbra-kémbra, *heibi-heibi,* *izibi-izibi.*

Wanneer een man zijn kind afstaat aan den broer zijner vrouw, zooals veel gebruikelijk is, dan zal het kind dezen *bâb* noemen (zooals ook de man van vaders zuster genoemd wordt), doch een woord, dat de omgekeerde betrekking aangeeft, bestaat niet. Neef of nicht wordt in dezen zin niet vertaald; de oom noemt dan het kind bij zijn naam.
Een vrouw noemt den zoon harer zuster: *wanangib.*
Een vrouw noemt een jongeren neef van haar man: *es-rĭk.*

Nicht: Dochter van vaders broer: *namoek.*
Dochter van moeders broer; moeders zuster of vaders zuster: *onos.*
Een man zegt tot broers dochter: *wanangoeb.*
Een man zegt tot zusters dochter: *oha-anoem,* meervoud, *oha-wananga.*
Een vrouw zegt tot broers dochter: *kémbra.*
Een vrouw noemt een zusters dochter: *wanangoeb.*

Oom: Vaders broer heet *évai* en wel naar gelang deze broer ten opzichte van den vader is: *es-anem,* jongste broer, *in-anem,* middelste broer of *mahai-anem,* oudste broer, heet de oom *es-évai, in-évai* of *mahai-évai.* De personaalvormen zijn gelijk aan die van *évai.*
De man van moeders zuster heet ook *évai.*
De man van vaders zuster of moeders broer:
Voc.: *báb.*
wahók, (zonder verdere personaalvormen).

Moei, Tante: Moeders zuster heet *wa* en even als voor oom heeft men hier ook *es-wa, in-wa* en *mahai-wa.* De personaalvormen zijn gelijk aan die van *wa.*
De vrouw van moeders broer heet ook *wa.*

Vaders zuster heet:
Voc.: *kák.*
1. *navjak* of *kák* 2. *havjak,* 3. *évajak.*
ba kák, *havjak-havjak,* *évajak-évajak.*

De vrouw van vaders jongeren broer heet *wa.*
De vrouw van vaders ouderen broer heet *amei.*
(Zie voor deze beiden bij Moeder en Grootmoeder).

Schoonbroer: (Zwager)

Man van oudere zuster:
Voc.: *mbit.*
1. *zambit-navai* 2. *zambit-havai* 3. *zambit-évai.*
zambit-navind, *zambit-havind,* *zambit-ivind.*

Een man noemt den man zijner jongere zuster:
Voc.: *manda.*
1. *manda,* 2. *hamanda,* 3. *zimanda.*
manda-manda, *hamanda-hamanda,* *zimanda-zimanda.*

Een vrouw noemt den man eener jongere zuster:
Voc.: *naba.*
1. *naba,* 2. *hanaba,* 3. *zinaba.*
naba-naba, *hanaba-hanaba,* *zinaba-zinaba.*

Een oudere broer van den echtgenoot heet:
1. *navók,* 2. *havók,* 3. *wahók.*
navók-navind, *havók-havind,* *wahók-ivind.*

Een jongere broer van den echtgenoot heet: *wanangib.*
Een oudere broer der echtgenoote heet: *manda.*
Een jongere broer der echtgenoote heet: *savók,* meervoud: *wananga.*
Behuwd zwager, (wanneer de vrouwen gezusters zijn):

Voc.: *nakom.*
1. *nakom,* 2. *hakom,* 3. *zinakom.*
nakom-nakom, *hakom-hakom,* *zinakom-zinakom.*

Schoonzuster: (Zwagerin)

Vrouw van ouderen broer: *wa* (als moeder).
Vrouw van jongeren broer:
Voc.: *nahók.*
oha-anoem, (zonder personaalvormen).

Vrouw van zwager, (ouderen broer van echtgenoot); *wa*.

Vrouw van zwager, (jongeren broer van echtgenoot): hiervoor bestaat geen bizondere verwantschapsnaam, doch deze schoonzuster mag men alleen noemen bij haar *mahoedi-igiz* = den naam, die haar bij haar huwelijk wordt opgelegd.

Vrouw van zwager, (ouderen broer van echtgenoote): *naba*, (zie bij schoonbroer).

Vrouw van zwager (jongeren broer van echtgenoote): *es-ané*.

Jongere zuster van echtgenoot:

Voc.: *es-roek.*

Nakaroe, meervoud: *nakari*, (zonder personaalvormen).

Oudere zuster van echtgenoote: *naba* (als schoonbroer).

Jongere zuster van echtgenoote:

savók, meervoud: *wananga*, (zonder personaalvormen).

Schoonvader: Voc.: *páp*.

(eener vrouw)

1. *náknĕ*,	2. *háknĕ*,	3. *ézáknĕ*.
páp of *nazáknĕ*,	*hazáknĕ*,	*ézáknĕ*.

(van een man): *naba*, (zie bij schoonbroer).

Schoonmoeder: Eener vrouw: *navjak*, (zie bij moei).

Van een man: *naba*, (zie bij schoonbroer).

Schoonouders: Van een man: meervoudsvormen van *naba*, (zie bij schoonbroer).

Van een vrouw: *es-ané*, (zonder personaalvormen).

De verhouding welke bestaat tusschen schoonouders onderling, wordt uitgedrukt door:

Voc.: *pám*.

1. *napám*,	2. *hapám*,	3. *izpám*.

Schoonzoon: *naba*, (als schoonbroer).

Schoondochter: Voc.: *niknĕ*.

1. *niknĕ*,	2. *hiknĕ*,	3. *iziknĕ*.
nikoend,	*hizikoend*,	*izikoend*,

Andere verwantschapsnamen, die personaalvormen aannemen in zooverre een der samenstellende deelen daarvoor volgens bovenstaande lijst in aanmerking komt, zijn:

Kisih-évai, stiefvader.
Kisih-wa, stiefmoeder.
Kisih-wanangib, stiefzoon. stiefkind.
Kisih-wanangoeb, stiefdochter.
Kisih-namek, halfbroer.
Kisih-namoek, halfzuster.
Binahor of *binahor wanangib*, pleegzoon.
Jarang of *jarang-wanangoeb*, pleegdochter.
Binahor-évai of *kétakob-évai*, pleegvader van jongen.
Binahor-wa of *kétakob-wah*, pleegmoeder van jongen.
Jarang-évai, pleegvader van meisje.
Jarang-wah, pleegmoeder van meisje.
Binahor of *binahor-ivind*, pleegouders van jongen.
Jarang of *jarang-ivind*, pleegouders van meisje.
Soram, verloofde.
Een makker van denzelfden leeftijd heet:
Voc.: *ngeis*.

1. *natom*,	2. *hatom*,	3. *itazom*.
natom-natom,	*hatom hatom*,	*itazom-itazom*,

N.B. Zij, die tot een persoon in de familiebetrekking staan van: *mbit, manda, naba, savók, nakom, páp, niknĕ, pám, esané, esrĭk* of *esroek*, moeten deze personen ook met deze benamingen noemen; het is voor hen *doer* (= pomali) ze met hun eigennaam te noemen.

Een vrouw mag eveneens de vrouw van haar zwager (jongeren broer van echtgenoot), alleen noemen bij haar *mahoedi-igiz*, d.i. den naam, die haar bij 't huwelijk gegeven wordt.

BETEEKENIS DER VERWANTSCHAPSNAMEN.

Wat bij de Marindineesche verwantschapsnamen, vooral bij de nauwere betrekkingen, terstond opvalt, is de groote gelijkenis der benamingen. Dit wekt al terstond het vermoeden, dat de beteekenis dier benamingen, althans oorspronkelijk, niet zoo heel scherp omlijnd geweest moet zijn; ook al zijn ze in lateren tijd door het gebruik, tot het doen van enger omschreven aanwijzingen, in hun beteekenis beperkt.

Een feit is en blijft het intusschen, dat de Oostersche volkeren in 't algemeen en de Marindinees in 't bizonder de benamingen van familiebetrekkingen niet zoo heel nauwkeurig nemen: een oom heet ook vader, een tante moeder, een vriend broer; en in vele talen heeft men dezelfde aanspreking of vocativus van vader tot zoon, moeder tot dochter, groot-

ouder tot kleinkind en omgekeerd. Iemand heeft dus vaak meerdere vaders en moeders en kan men een Marindineesche vrouw hooren zeggen: wij (d.i. zijzelf met de echte moeder en misschien nog andere bloed- of aanverwanten), hebben dat kind ter wereld gebracht......

Men schijnt dus meer op het familieverband in ruimeren zin te letten, dan op de eigenlijke betrekking in engeren zin. Dat wijzen ook de verwantschapsnamen uit.

Het is niet wel doenlijk, wegens gemis aan gegevens, die alle na te vorschen tot hun waren oorsprong, die in 't hier beslist ondoordringbaar donkere verleden ligt. Voor de voornaamste kunnen we echter eenige aanwijzingen vinden.

De familiebetrekkingen van bloed- en aanverwantschap ontstaan door de voortplanting; dus in de benamingen daarvoor kunnen we eenige overeenkomst verwachten met de verwantschapsnamen zelf. Bij 't ontleden dezer woorden, schijnen die oorspronkelijk eveneens meer te duiden op de voortplanting in 't algemeen, dan op de meer bizondere taak, welke elk geslacht daarbij vervult.

Zoo hebben we, met hun thans meer bepaalde beteekenis, de woorden *kagoev*, baren en *katmétok*, telen.

Kagoev bestaat uit *Ka* = voorvoegsel, dat een werkwoord overgankelijk maakt en *goev(a)*, baren. Vgl. de omzetting in 't oog houdend, *bagé*, vulva, baarmoeder; vgl. Gr. gennan, Lat. gen-erare; vgl. *goev* en vagina.

Ka-goev heeft personaalvormen; men vergelijke die met de betrekkingsvormen van *évai*, vader en *wa*, moeder:

	Personaalvormen:	Betrekkingsvormen:	
	ka-goev	évai	wa
1e pers.	ka-goe-n-áv	n-av-ai	n-av-oe
2e „	ka-goe-h-áv	h-av-ai	h-av-oe
3e „	ka-goe-v(a)	-év-ai	- -wa
2 en 3e „	mv. é-wa		

We hebben dus van den stam *av* of *va* van *kagoev* het woord *é-va-i*, = va-der, (Gr. en Lat. pater, enz.). De aanspreking of vocativus is *hâz* of in 't Imoz *jaj* (h en z wisselletters van j.) Vgl. Mal. ajah, vader; Kei. ait, vader en jan, kind; tèran, getrouwd man; té, vrouw; Tanimb. itrane, getrouwd man; titi, getrouwde vrouw. Met *hâz* vgl. ook *sâv* (h en z wisselletters van s en v), getrouwde vrouw.

Maar *wa* van *é-wa*, meervoudsvorm van *kagoev*, is ook moeder. De betrekkingsvormen van *wa* zijn slechts vrouwelijke vormen van é-vai, vader.

Katmétok, telen = *k*, voorvoegsel dat een transitieve beteekenis aan 't werkwoord meedeelt, *atmé* is de stam en *tok* achtervoegsel dat aan de

werkwoorden de bijbeteekenis geeft van steken, stooten, enz. Zie bij Woordvorming. Ook *katmétok* heeft personaalvormen, n.l.:

1e pers. k-atmé-tanoek,
2e „ k-atmé-tahoek,
3e „ k-atmé-tok,
1e en 2e p. mv. amed.

Dit laatste, n.l. *amed,* zonder voor- of achtervoegsel is zeer waarschijnlijk de grondvorm, die in de samengestelde vormen wegens de scherpe k en t werd omgezet tot *atmé.*

Van *amed,* dat thans telen beteekent, hebben we de afleiding *amei.* Doch *amei* wil zoowel zeggen grootmoeder als grootvader en ook kleinkind. Vgl. verder Gr. en Lat. mater; Duitsch amme; het zoo algemeene mama; Mal. emąk, mak of ma en het *am* of *ma,* dat we in vele andere zoowel vrouwelijke als mannelijke verwantschapsnamen aantreffen.

Wij zijn verder genoopt, te veronderstellen, dat de Marindineesche verwantschapsnamen aan vele verwarringen en verwordingen onderhevig zijn geweest, als we zien, hoevele betrekkingsvormen reeds te loor zijn gegaan. Voor de toch zoo gewone betrekkingen van kind, zoon of broer heeft men er zelfs geen meer. Wellicht is evenzoo de beteekenis aan wisselingen onderhevig geweest.

Voor vrouw (wijfje) hebben we *sâv.*

Voor man (mannetje) hebben we *amnángib.*

In *amnángib* vinden we zeer natuurlijk den stam *am* van *amed* terug.

Voor zoon hebben we *wanangib,* waarin we niet zonder verbazing den stam *wa* van *é-wa* aantreffen. Maar zou oorspronkelijk dit *wa-nangib* niet vrouw, = wijfje geweest zijn, zoodat we hadden:

am-nangib, van *am-ed,* = man, naast,
wa-nangoeb, van *e-wa,* = vrouw?

Dit vermoeden vindt steun in de verdere afleiding. *Nangib* is verwant met *rib,* met de personaalvormen: *ranib, rahib, rizib* of *rizoeb,* geboren worden of geboren doen worden. De *r* van *rib* duidt op meervoud dus de oorspronkelijke vorm is *ib. An* bestaat afzonderlijk niet meer, doch is in meerdere samenstellingen aanduiding voor derden persoon, b.v.: *an-ep,* die daar, alsook in verbaalvormen. We zouden dus hebben: *am-anib* en *wa-anib,* welke wegens welluidendheidsredenen werden:

am-nangib, = die telend doet geboren worden, = man, en
wa-nangib (of vr.-*oeb*) = die barend doet geboren worden, = vrouw.

Dat de beteekenis zich zoo zeer kon wijzigen, dat men met den naam moeder den zoon ging aanduiden, doet in deze gewesten niet zoo ongeloofelijk aan, waar we zien dat vaak en inzonderheid bij 't aanduiden der verwantschappen, oorzaak en gevolg verward worden. We wezen er reeds op, dat men in vele oostersche talen dezelfde aanspreking heeft van

moeder tot dochter, vader tot zoon, enz., en omgekeerd. Trouwens ook vele werkwoorden hebben zoowel een lijdende of onovergankelijke en een overgankelijke beteekenis, als b.v.: *ivon,* wegloopen of wegjagen; *rib,* geboren worden of geboren doen worden, enz.

In 't woord *nar(a)kam,* kind, onderscheiden we de samenstellende deelen: *nar* en *kam. Kam* = *am* van *amed* met *k* uitslag aanduidend, = het geteelde.

Nar houdt blijkbaar verband met *ranik,* gaan zitten, (van vrouw voor een man) = huwen. Soms hoort men voor *ranik* ook *anik.* Vgl. Mal. *anak;* Lat. *nasci.* In 't Keieesch en Tanimb. is *rĭn, ren, ran* en *dén,* = moeder, oorsprong. Vgl. eveneens *(r)anik,* trouwen en *haneb,* opvoeden, grootbrengen.

Zoodat we in 't woord *nar(a)kam* het mannelijk en het vrouwelijk element vereenigd hebben tot den algemeenen zin van: het door ouders ter wereld gebrachte.

Het woord *nĭn,* kind, zouden we het best door stamhouder kunnen vertalen. Het heeft de meer uitgebreide beteekenis van: al wat het soort in stand houdt, dus niet alleen kind, maar ook jong, spruit, zaailing en is dus ook op dieren en zelfs op planten toepasselijk. De stam duidt waarschijnlijk weer zoowel op moeder als op kind. Vgl. de aanspreking *ân, ne* of *annê,* moeder; Gr. gennan; Lat. genitus, natus; Kei. nen, aanspreking zoowel voor moeder als voor dochter; Mal. nenek, grootvader of grootmoeder; anakanda, ananda of nanda, kind (vorstelijk).

Namek, broeder, hangt zeer zeker weer samen met *amed.* De *k* die als sluitletter de *d* vervangt is volgens algemeene regels overgankelijkheid of uitslag aanduidend. *Amek* is dus de uitslag van *amed,* = geborene; en *na* geeft den 3en persoon aan, dus: *na-amek* of *namek* = hij (samen) geborene.

Voor de benamingen der betrekkingen tusschen grootouders, kleinkinderen en echtelingen en kinderen hebben we overal den stam *zé* of *izé.*

Voor de geslachtsdeelen hebben we vele verschillende benamingen, vooral overdrachtelijke. Het druischt echter tegen alle Marindineesch fatsoen in, de geslachtsdeelen van een ander geslacht in tegenwoordigheid van personen van dat geslacht te vernoemen. Nu is *izé* het mannelijk geslachtsdeel, penis, doch een fatsoenlijke benaming daarvoor, zoodat vrouwen dit woord ook in 't bijzijn van mannen mogen gebruiken, hetgeen er weer op heenwijst, dat het oorspronkelijk ook een benaming voor geslachtsdeel in 't algemeen was, waarop dus het pomali-voorschrift niet van toepassing was. Krachtens die algemeene beteekenis kon het ook zeer onderscheiden bloed- en aanverwantschappen aanduiden.

In de betrekkingen van ouders hebben we daar nog *am* van *amed* mee verbonden: *izam*, grootvader, *ézam* en *oezoem*, echtelingen. Voor de betrekking van kinderen en kleinkinderen vervalt die natuurlijk en hebben we alleen *izé* of daarbij nog *ib* of *eb* van *rib*, als in *zib*, zoon *zoeb*, dochter en *izeb*, kleinkind. We hebben hier dus duidelijk generantes en geniti, verwekkers en verwekten.

In andere samenstellingen hebben we waarschijnlijk vaak met een ander *iz* te doen, n.l. *iz* als stam van *izakod*, een, dat we als zoodanig beslist zeker aantreffen in meerdere woordvormingen. In die beteekenis hebben we het ongetwijfeld ook in *zinakom*, behuwd zwager, eigenlijk: van één navel, = die in 't zelfde familieverband komt. De navel toch is de verzinnebeelding van den familiekring en *dakoem*, navel, wordt in samenstellingen meermaals tot *kom* ingekort.

Bij verdere betrekkingen van bloed- en aanverwantschap komen echter zooveel omstandigheden in aanmerking en uit andere voorbeelden blijkt ons dat de Marindinees de opbouwende deelen zijnen samengestelde woorden vaak zóó eigenaardig door elkaar haspelt, dat we ons liever aan verdere ontledingen of uitrafelingen daarvan niet zullen wagen.

HET WERKWOORD.

Het werkwoord is in 't Marindineesch zeer beslist het v e r b u m, het voornaamste woord. En wijl het zeer nauwkeurig is in 't weergeven der verschillende omstandigheden, die het beheerschen, geeft dit aanleiding tot een ontzettend ingewikkeld stel van grammaticale vormen.

In 't algemeen kan men vaststellen, dat de omstandigheden van getal, persoon en wijze, die op het onderwerp betrekking hebben, worden saamgevat in een soort hulpwerkwoord, dat echter niets anders is, dan een *verbaalvorm van 't persoonlijk voornaamwoord*, en dien we daarom ook aldus noemen of kortheidshalve eenvoudig *verbaalvorm*.

De omstandigheden van getal en persoon, die op het voorwerp betrekking hebben, worden weergegeven door bizondere meervoudsvormen of personaalvormen van 't werkwoord zelf. Kan het meervoudig voorwerp uit den personaalvorm niet blijken, dan wordt ook dit aangegeven, door een *é* als teeken van meervoudige relatie aan den verbaalvorm toe te voegen. Lang niet alle werkwoorden hebben deze eigen meervouds- of personaalvormen; ze blijven dan onveranderd. Hierover later meer.

Bij de vervoeging der werkwoorden vormt dus de verbaalvorm het hoofdbestanddeel, alleen in elliptische zinnen wordt hij soms achterwege gelaten, b.v.: *zazoe (ka)*, (hij is) moe; het antwoord op de vraag: wat kom je doen? kan eenvoudig zijn: *vir*, wandelen.

De verbaalvormen staan als regel onmiddellijk vóór het werkwoord waarop ze betrekking hebben. Ze kunnen er echter ook achter staan, zelfs met tusschenvoeging van andere rededeelen, maar dan wordt de verbaalvorm steeds onmiddellijk gevolgd door een persoonlijk voornaamwoord of een hulpwerkwoord, b.v.: *idi ba waningap damé jo nama*, nu zullen jelui goed kijken; *idi sanod na*, ik keek maar. In attributieve zinnen staat de verbaalvorm steeds onmiddellijk achter het attribuut of gezegde, b.v.: *érér ka nok*, ik ben ziek. Is er ook een hulpwerkwoord uitgedrukt, dan staat de verbaalvorm tusschen het attribuut en dit hulpwerkwoord b.v.: *ba adé mendi win nama*, hij is nu weer heelemaal beter geworden.

Wanneer het meervoudig onderwerp reeds uit andere gegevens blijkt, kan de verbaalvorm in 't enkelvoud blijven, b.v.: *érér da javara*, ze waren ziek; *boemb a naham*, de aardbeving-démas komen; het meervoud blijkt hier uit den meervoudsvorm van 't werkwoord.

GRAMMATICALE WENDINGEN.

Verbaalvormen.

De grondslag der vervoeging wordt gevormd door het persoonlijk voornaamwoord, dat daartoe eenigszins gewijzigde vormen aanneemt, n.l. de *verbaalvormen*. Ze zijn:

enklv.:	1 *nó*	meerv.:	*naké*
	2 *o*		*é*
	3 *a*		*na*

Deze pers. voornw. vormen op zichzelf reeds een gangbaren verbaalvorm, die dan echter de handeling door 't werkwoord uitgedrukt, op de meest onbepaalde wijs weergeeft. Doch een onbepaalde wijs in abstracto kent de Marindinees niet. Deze onbepaalde wijs geeft dan ook wel, maar ook alleen de betrekkingen aan van persoon en getal. Het is dus een onbepaalde wijs, in zooverre ze een werking of toestand aanduidt, zonder te letten op genera, empora of modi. In concreto is zoo'n handeling natuurlijk onbestaanbaar, wijl in concreto elke handeling op een bepaalden tijd en wijze moet geschieden; doch de verbaalvorm geeft die niet aan. Niettemin zijn deze voornaamwoorden werkelijke verbaalvormen: *nó* is dus niet alleen *ik*, maar: *ik ben, was, zal*. In welken tijd we dit zullen verstaan, moet uit den samenhang blijken, *nó idi*, ik zie; *wis nó idi*, ik zag gisteren.

Indien deze verbaalvormen verbonden worden met prae- of suffixen, ondergaan ze weer eenige veranderingen.

In verbinding met praefixen worden ze:

enklv.:	1 *(a)nó*	meerv.:	*(n)aké*
	2 *o* of *h*		*é*
	3 *a*, ĕ of vervalt		*an* of *na*

In verbinding met suffixen worden ze:

enklv.:	1 *(n)ak*	meerv.:	*aké* of *n(a)ké*
	2 *o* of *h*		*é*
	3 *a*		*an* of *na*

De persoonlijke voornaamwoorden hebben een dativus of relativus, n.l.:

enklv.:	1 *na*, aan mij	meerv.:	*né*, aan ons
	2 *a*, aan u		*é*, aan jelui
	3 *o*, aan hem		*é*, aan hen

Deze relativa kunnen als suffixen met de verbaalvormen verbonden worden; ze kunnen echter ook op zichzelf als verbaalvorm gebruikt worden, n.l. als koppelwoord in attributieve zinnen, b.v.: *na karvasih*, aan mij is jicht, = ik heb jicht.

Men dient in het oog te houden, of men een connectieven dan wel een attributieven verbaalvorm heeft samen te stellen. Al zijn de meeste vormen in beide gevallen geheel gelijkluidend, is niettemin hun wezen en samenstelling geheel verschillend. De connectieve verbaalvorm is de verbaalvorm van het persoonl. voornw. in verbinding met partikels van tijd of wijs; de attributieve vorm is de derde persoon enkelvoud van zulk een verbinding en daarbij het persoonlijk voornaamwoord in zijn gewonen vorm. Voor den 3en pers. heeft men dan enklv.: *a* en meerv.: *é*. Een voorbeeld voor den tegenwoordigen tijd:

Connectief:	Attributief:
1 *k-anó* = *kanó óg*, ik doe	*Erér ka nok*, het is ik ziek, ik ben ziek
2 *k-o* = *ko óg*, gij doet	„ *ka o* = *ko*, het is gij ziek, gij zijt, enz.
3 *k-a* = *ka óg*, hij doet	„ *ka a* = *ka*, het is hij ziek
1 *k-aké* = *kaké óg*, wij doen	„ *ka ké(nok)*, = *kaké nok*, het is wij ziek
2 *k-é* = *ké óg*, ulieden doet	„ *ka é* = *ké jo*, het is ulieden ziek
3 *k-an* = *kan óg*, zij doen	„ *ka é* = *ké* of *ka anip*, het is zij ziek

Voor den derden persoon meerv. wordt steeds de enkelv. vorm gebruikt, indien het meervoud reeds anderzins blijkt.

Attributieve zinnen kan men echter ook weergeven door de connectieve vormen in verband met een der hulpwerkwoorden, b.v.: *érér kano na*, ik ben ziek.

Voor de verbinding der verbaalvormen met prae- en suffixen, zie het afzonderlijk hoofdstuk, daarover handelend.

GENERA.

Andere genera dan het actieve genus heeft het Marindineesch niet. Het passivum wordt door een omschrijving in den actieven vorm weergegeven. Sommige bedrijvende werkwoorden hebben echter ook zonder meer een lijdende zoowel als een bedrijvende beteekenis, b.v.: *kasid*, binden of gebonden zijn, b.v.: *tó kasab kasid épé?* wat is daar vast gebonden?

TEMPORA.

Over de actiones zullen we niet spreken, omdat die praktisch van de tempora niet onderscheiden zijn.

De tempora worden weergegeven door partikels, welke met de verbaalvormen verbonden worden. Deze partikels bestaan uit een enkelen medeklinker, die echter vaak een *a* als bindletter heeft. Ze zijn *K* voor 't praesens, *M* voor 't futurum en *D* voor 't praeteritum.

Het partikel van het praesens verbonden met de verbaalvormen geeft:

1 *k-anó* — *k-aké*
2 *k-o* — *k-é*
3 *k-a*, *k-ĕ* of *k'* — *k-an*

Het partikel van 't futurum verbonden met de verbaalvormen geeft:

1 *m-anó* — *m-aké*
2 *m-o* — *m-é*
3 *m-a* — *m-an*

Het partikel van 't praeteritum verbonden met de verbaalvormen geeft met enkele afwijkingen van den gewonen regel:

1 *no-d* — *naka-d-é*
2 *o-d* — *é-d*
3 *d-a* — *d-an*

In samenstellingen krijgen we echter de regelmatige vormen weer terug, b.v.:

1 *mend-anó* — *mend-aké*
2 *mend-o* — *mend-é*
3 *mend-a* — *mend-an*

Onder de samenstellingen, die dus de regelmatige vormen hebben, valt zelfs ook *d* voorafgegaan van den doffen neusklank *n* = *nd*, dat dus ook heeft *nd-ano*, enz. Dit *nd* is dus niets anders, dan het gewone praeteritum-partikel *d* met den neusklank, die ook in andere samenstellingen al of niet gehoord wordt, b.v.: *da-nod* of *nda-nod*. *Me-nd-ano* is dus *m*-futurum met *d* (of *nd*) praeteritum. We zullen verder zien, hoe menigvuldig alle tijdspartikelen met elkaar verbonden worden.

Waarde der tijdpartikels voor de tempora.

Evenmin als onze moderne talen is het Marindineesch erg nauwkeurig, om de grammaticale tijdsvormen met de bedoeling in overeenstemming te brengen. Zelfs worden de verschillende partikels onderling verbonden, zonder dat daaraan scherp omlijnde schakeeringen in de beteekenis ontstaan. Voor de praktijk gelde het volgende:

NO geeft op zichzelf geen tijd aan. Het wordt gebruikt in zinnen waar op tijd niet geacht wordt en zullen wij het nu eens met een tegenwoordigen, dan weer met een verleden tijd vertalen, b.v.: de vraag *apó idi?* wil zoowel zeggen: ziet ge? als: hebt ge gezien? het gaat hier alleen om het feit van het zien en het antwoord *bát-nó-idi* is eenvoudig een ontkenning van dat zien, dat wij al naar omstandigheden zullen vertalen door een tegenw. of een verleden tijd. Duidelijke voorbeelden van deze algemeene beteekenis zijn b.v.: *da naké hór* wij kloppen sago, even als timmerlui zouden zeggen: wij timmeren, d.w.z. timmeren is ons bedrijf of gewoonte. *Naké havi toeban*, wij eten buidelratten, d.w.z. buidelratten zijn eetbaar.

KANO, (*nó* met praesens partikel) is steeds tegenwoordige tijd. In verhaaltrant stelt men echter ook vaak het verleden als tegenwoordig voor, b.v.: *pa ndi ka win*, zijn hoofd geeft (= gaf) een bons.

MANO, (*nó* met futurumpart). Van de vormen van *manó* is alleen de 1e pers. als beslist futurum in gebruik. Voor de andere personen dienen vormen, die waarschijnlijk van een ander dialekt in 't Marindineesch zijn overgenomen, n.l. *mó*. De eerste pers. van *manó* is in zinnen zonder uitgedrukt voorwerp steeds futurum; met een uitgedrukt voorwerp kan hij zoowel futurum als praesens zijn. De andere vormen van *manó*, in zooverre ze van die van *mó* onderscheiden zijn, zijn altijd praesens.

NOD, (*nó* met praeteritumpart). Alle vormen van 't verleden hebben ook steeds een verleden beteekenis. We hebben als zoodanig; naast *nod* de gelijkwaardige vorm (*d* met neusklank *n*) NDANO. Verder DANOD of NDANOD, (dubbel partikel van 't verleden). MENDANO, (partikel van 't verleden en toekomenden tijd); van dezelfde samenstelling is MANOD. Een dubbel verleden met toekomenden tijd hebben we in MENDANOD. Eindelijk praesens met verleden in KANOD. Een zuiver omlijnde schakeering voor de beteekenis dezer verschillende samenstellingen is niet te geven. We kunnen echter opmerken, dat *kanod* én *manod* meer een onvolmaakt verleden tijd aanduiden. Wil men beslist den onvolmaakt verleden tijd doen uitkomen, dan wordt er het hulpwerkwoord *wa* aan toegevoegd, dat een toestand aanduidt, b.v.: *ah man épé, wambad kanod na*, toen hij kwam, was ik aan 't spitten, of spitte ik.

MO. Voor het beslist futurum hebben we MO. De vormen zijn:

Met of zonder praefixen:			Met suffixen:	
1	*mó*	*pé*	*p*	*pé*
2	*mó*	*mé*	*mo*	*mé*
3	*mé*	*mén*	*p*	*pan*

Van den eenvoudigen vorm is de 1e pers. niet in gebruik; de 2de is gelijk aan de vormen van *mano* en is dus niet uit te maken of ze van *manó* of van *mó* zijn; de 3e pers. wordt uitsluitend als potentialis gebruikt.

MAKANO, (*nó*, met praesens en futurumpartikel). Van dezen vorm komen andere pers. dan de 3e enklv. weinig voor. Deze, *mak-a* wordt steeds gebruikt voor *mé*, indien hieraan suffixen zouden moeten worden toegevoegd, wijl *mé* die nooit aanneemt.

AHMO, (demonstrat. *ah* met *mó*) is een conditionalis.

MAMO, (*mó* met futurumpartikel), 1e pers. niet gebruikelijk; 2e en 3e enkel in gebruik als dubitativus.

DAMO, (*mó* met praeteritumpartikel), 1e pers. minder gebruikelijk; 2e en 3e beslist futurum of verplichting.

KAMO, (*mó* met praesenspartikel), futurum, vooral om een voornemen aan te duiden.

Andere dan temporaal praefixen oefenen geen invloed uit op de tijdaanwijziging, b.v.: *éhnaké nin gadzi*, kunnen we al naar gelang de omstandigheden vertalen door: hier dansen wij, hier dansten wij, of hier hebben we gedanst; maar de eigenlijke beteekenis is: hier is onze dansplaats.

Behalve *nd* als temporaal praefix van 't verleden, hebben we nog het plaatsaanduidend praefix *(é)nd*, dat we bij modi zullen zien; al zijn de vormen dezelfde is de beteekenis natuurlijk heel verschillend.

MODI.

De modi worden aangegeven door toevoeging van prae- en suffixen aan de verbaalvormen; een enkele maal ook aan de werkwoorden zelf.

INFINITIVUS.

Een onbepaalde wijs, als zijnde een afgetrokken begrip, kent de Marindinees niet. Wel worden echter vele werkwoorden als zelfstandige naamwoorden gebruikt, b.v.: een zin als: betten geneest, is in 't Marind. niet te vertalen; wel echter: door betten zal uw wonde genezen, *adakrik aroew dapa sák*. Een zelfstandig gebruikt werkwoord heeft dan ook altijd betrekking op een voorwerp in den zin uitgedrukt of duidelijk aangegeven door den samenhang. Enkele woorden zijn zoowel als werkwoorden dan wel

als zelfst. naamw. in gebruik; ze lijken dan vaak infinitiva en zullen wij ze ook vaak door een onbepaalde wijs vertalen, doch feitelijk zijn ze zelfst. naamwoorden, b.v.: *sasahi*, arbeid en werken; *noe*, slaap en slapen; *tamoe*, spijs en eten, enz. Deze zijn waarschijnlijk oorspronkelijk zelfst. naamwoorden, die door spraakslordigheid als werkwoorden gebruikt worden: in andere zinnen toch zijn ze steeds van een werkwoord of van een hulpwerkwoord vergezeld, b.v.: *sasahi* ... *kidi*, werk ondergaan; *noe* ... *hari*, te slapen liggen; *tamoe* ... *havi*, spijs eten; *zi* ... *win*, dans doen, enz. Soms is 't alleen maar schijn, dat een zelfstandig naamwoord als werkwoord optreedt, b.v.: *gaw épé, méen mbá ka*, hij daar is doofstom, hij spreekt niet; doch letterlijk: daar is geen spraak.

INDICATIVUS.

Bizondere vormen om de aantoonende wijs aan te duiden, bestaan niet: de gewone grondvormen geven haar aan. Bizondere suffixen aan de verbaalvormen of het werkwoord zelf toegevoegd, geven aan, dat men met een andere wijze te doen heeft.

CONDITIONALIS.

Als conditionaal suffix hebben we *oe*, dat echter niet aan den verbaalvorm maar aan het werkwoord zelf wordt toegevoegd en wel zoowel aan het werkwoord van den hoofdzin als aan dat van den bijzin, b.v.: *dé menda havi-oe, bát a kahivd-oe*, hadde hij geneesmiddelen ingenomen, dan ware hij niet gestorven.

De toevoeging van *oe* brengt bij sommige werkwoorden eenige onregelmatigheden te weeg:

man, enklv.	komen	*matamoe*
naham, meerv.	„	*nahamtamoe*
avaven, 1e p. mv. v. *kahivd*	sterven	*avavetatoe*
avaviz, 3e p. mv. v. „	„	*avavizotoe*
heit, enklv.	gaan	*heitatoe*
nahat, mv.	„	*nahatatoe*
koveg,	uitwerpen	*kovegatoe*
kenkazib,	optrekken	*kenkazibatoe*
noem, 1e p.	gaan, komen	*noemtatoe*
hoem, 2e p. enklv.	„	*hoemtatoe*
oem, 3e p. enklv.	„	*oemtatoe*
joem, 2e en 3e p. mv.	„	*joemtatoe*
havi,	eten	*haviótoe* of regelmatig

térĕ,	liggen	*tératoe*
wagoem,	uitschelden	*wagoemtoe*
		wagoemoe
		wagoematoe
		wagoemtaoe
rihiz, 2e en 3e p. mv. v. *hĭj.*	vallen	*rihizatoe*
haoez, 2e en 3e p. mv. *haoen*	uitkomen	*haoezatoe*
dahazin, 2e en 3e p. mv. *dahij*	bijten	*dahazizoe*
remez, 2e en 3e p.mv.v. *kakev*	vangen	*remezatoe*
haoekazin, 2e en 3e p.mv.v. *haoen*	inladen	*haoekazitatoe*
dahip,	dorsten	*dahipatoe*
	1e p.	*dahanipatoe, enz.*
kambazib, mv.v. *kambib,*	grijpen	*kambázibatoe*
ora,	(hulpwerkwoord)	*oraratoe*
	1e p.	*navararatoe, enz.*

De onregelmatigheid bestaat dus hierin, dat deze werkwoorden in plaats van *oe* over 't algemeen *atoe* krijgen.

Deze conditionaalvorm met *oe* kan echter alleen met den verleden tijd gebruikt worden. Voor de andere tijden vertaalt men een conditiolis door een bepalenden zin. (Zie bij Voornaamwoorden, relativa).

IMPERATIVUS, ADHORTATIVUS.

Deze twee vormen zijn niet steeds scherp te onderscheiden: een sterke aanmaning is een zacht gebod en een bevel in den vorm kan slechts een verzoek bedoelen.

De gebiedende wijs wordt aangegeven door het praefix *a.*

Voor den 2en pers. wordt dit verbonden met den verbaalvorm *h* tot *ah.* Deze vorm geldt zoowel voor enkelvoud als meervoud. Wil men het meervoud beslist doen uitkomen, dan hecht men aan het werkwoord nog het partikel *im* of *'m* b.v.: *ah óg'm,* doet het; tenzij het werkwoord een meervoudsvorm heeft, b.v.: *ah heit,* ga; *ah nahat,* gaat. Deze partikels dienen echter vaak ook alleen tot meer nadruk en hoort men dus ook even goed: *ah heitoem,* ga en *ah nahatim,* gaat.

De vorm *ah* wordt vaak nog versterkt door toevoeging van het demonstratief *ap* of *ép* en krijgen we dus *ahap* en *ahep.* Dikwijls komt daar nog bij het iterativum *i,* dat evenwel ook vaak alleen dient om meer nadruk te geven en hebben we dus: *ahiap* en *ahiep.*

Voor den 3en pers. wordt het imperatief partikel *a* toegevoegd aan *nam*, dus *anam*. Dit *nam* is wellicht een vorm overgenomen uit het Sangaseesch dialekt; daar is *nam(a)* de 3e pers. enklv. van den futuurvorm en namna de meervoudsvorm. *Anam* zou dus zijn *a* imperatief met futurum, = dat het zij, het zal, het moet. *Anam* is dus de enkelvoudige vorm, die ook dient voor werkwoorden, die een meervoudsvorm hebben, b.v.: *anam man*, dat hij kome; *anam nahat*, dat zij komen. Anders bezigt men voor 't meervoud *anamna*, b.v.: *anamna gan*, dat ze luisteren.

Voor het imperativus negativus, de ontkennend gebiedende wijs, zie men bij prohibitivus.

Als adhortativus hebben we nog het onpersoonlijke *mát(a)*, laat, b.v.: *mát oemanáv*, laat me gaan of laat ik gaan, dat ik ga. Vaak wordt het met possessiva verbonden en heeft dan de beteekenis van laten behouden, in 't bezit of genot laten van iets, b.v.: *mátamb*, het blijve het uwe, houd dat maar; *johan angei*, *mátémb*, jelui feest, blijve het uwe, daar wordt niet aan getornd, wordt niet verhinderd.

Wanneer in gewone zinnen het werkwoord geen personaalvormen heeft en de bedoelde persoon niet uit den samenhang blijkt, (en anders vaak toch), wordt die persoon aangeduid, door het persoonlijk voornw. achter het werkwoord te plaatsen, b.v.: *mát óg o*, doe gij het maar, doe het maar; *matiap idi nok*, laat mij eens zien. Ter wille van den nadruk kan men deze voornaamwoorden ook gebruiken bij werkwoorden die personaalvormen hebben, b.v.: *mát oemanáv nok*, laat mij gaan.

Mát wordt niet met *ap* of *ep*, maar wel met *iap* en *iep* versterkt. Zie verder bij prohibitivus.

OPTATIVUS.

Een wensch of verlangen wordt eveneens door *a-nam* weergegeven, b.v.: *anam man*, dat hij kome, of moge hij komen. *Jarét anam-omb hai*, moge zijn toorn vallen, dat hij kalmeere.

Ook waar wij een wensch weergeven door een concessievus of adhortativus, als laat ...., doe ...., bezigt men *anam*, b.v.: *mé asák ongat, hazas miráv anamap hai*, de klapper zal barsten, hij moge (= laat hem) vallen op een zachte plek.

Een negatieve wensch kan echter niet door *anam* worden weergegeven. Men bezigt daarvoor *tamat* of *tapat*, b.v.: moge hij niet vallen, of dat hij niet valle, *tamat hĭj*. (Zie prohibitivus).

PROHIBITIVUS.

Het impersonale *mát(a)* heeft een concessieve beteekenis, wanneer het vóór het woord staat, waarop het betrekking heeft, alsook wanneer het in een elliptischen zin alleen staat, b.v.: *mát oemaháv*, ga maar; *mátĕ*, laat maar, 't is goed.

Geplaatst achter het woord, waarop het betrekking heeft, heeft het een prohibitieve beteekenis. Zoo krijgen we de prohibitieve uitdrukking: *ta mátĕ*, dat blijve = laat dat, dat als *tamat* voor prohibitivus dienst doet. Het doet dan als gewone verbaalvorm dienst, die ook suffixen kan aannemen, b.v.: *tamat-omb akak,* verlies het zijne niet.

De Marindinees is sterk in 't toepassen van omzettingen, niet alleen met onderdeelen van eenzelfde woord, maar ook met nauw samenhangende alhoewel onderscheiden woorden. Zoo wordt *tamat* vaak tot *tamta* of *tamt* omgezet, als er een meerlettergrepig woord op volgt, b.v.: *tamtombop óg,* doe het zijne niet, = doe niet zooals hij. Zoo wordt *tamat* met het demonstratief ap = *tamatap* vaak omgezet in *tapat. Tamat* met ka verbonden geeft *tamkat.* Wat de beteekenis betreft, wil *tamat* zeggen, doe niet, en *tamkat* of gewestelijk *tapat,* het gebeure niet, laat niet toe dat ...., b.v.: *tamat hĭh,* val niet; *tapat hĭj* of *tamkat hĭj,* dat het niet valle, laat het niet vallen; *tamat vir nama,* wandel nu niet; *tapat vĭr nama,* dat hij nu niet wandele.

Ook wordt *mata* verbonden met den impersonalen vorm van *kanó* = *ka* en krijgen we *mata-ka.* Het heeft insgelijks een concessieve beteekenis en staat vóór het woord waarop het betrekking heeft, b.v.: *mataka oemanáv,* laat ik gaan; *mataka oemaháv,* ga maar.

In verbinding met het bezittelijk voornaamw. wordt *mataka* gescheiden, b.v.: *matanambaka* (= *mata,* concessivus, *namb,* possessivum, *a* bindletter *ka* incliticum ornans voor meer nadruk), laat het mijne, blijf van het mijne af; *matambaka,* blijve het uwe, men zal er af blijven.

Alleen gebruikt, heeft *mataka* een prohibitieve beteekenis en wordt dan versterkt door *i,* die waarschijnlijk een verkorting is van het persoonl. voornaamw. *jo,* dus *mataka jo* = *matakai.* (In 't Sangaseesch bleef het *matka*). Deze samenstelling is tot een afkeurenden of verbiedenden uitroep verstard, *matakai!* laat af! dat gebeure niet!

INTERROGATIVUS.

Eigenlijk kent de Marindinees maar één wijze om een vraag te stellen, n.l. de vragende betoning. Door 't gebruik zijn echter evenals in onze taal (b.v.: niet? wel?) sommige uitdrukkingen tot vraagwijzen verstard.

Om een besliste vraag te stellen, wordt een beslist stellende zin op vragenden toon uitgesproken.

De demonstrativa *éh* en *ép* (waarover meer onder locus) hebben een onzijdigen vorm, *ah* en *ap,* die niet op een onzijdig voorwerp duiden, maar op iets onbepaalds. *Ah* in verbinding met de verbaalvormen vertaalt dan ons relativum *dat,* dat naar gelang de verbaalvorm een verleden, tegenwoordig of toekomst aanduidt, toen, terwijl of indien wordt; *ap* duidt op een onbepaalde aanwijzing en wijl die in concreto niet bestaat, kan die in bevestigende zinnen niet voorkomen, doch alleen in vragen. Zoodoende

kan men dit demonstrativus als een soort vragend praefix beschouwen. Het wordt echter alleen verbonden met den verbaalvorm zonder tijdpartikel en wijst dan ook geen tijd aan, of met het veleden-partikel, om beslist een verleden aan te duiden, b.v.: *apó idi?* (zonder tijdsbepaling) ziet ge het? of, hebt ge het gezien? *érér apda havara,* (verleden tijd) ben je ziek geweest? Ofschoon krachtens zijn samenstelling *ap-ano* geen tijd aangeeft, is het praktisch toch meestal verleden, terwijl men voor 't tegenwoordige *ék-ano* gebruikt, dat eigenlijk ook een vorm is zonder tijdsaanwijzing. (Zie hieronder).

Deze zelfde onzijdige vorm *ap* dient ook als suffix bij verbaalvormen om daar meer nadruk op te leggen.

Men kan iets meer beslist zeggen door toevoeging van een exclusivum, dus ook meer beslist vragen. Daartoe wordt ook *ap* met *s(a)* verbonden tot *sap,* dat echter om welluidendheidsredenen ook vaak *sab* wordt. Dit *sap* wordt als suffix aan de verbaalvormen gehecht. Wijl het echter een samengesteld suffix is, wordt het in verbinding met verbaalvormen en suffixen vaak weer ontleed, b.v.: de 2e pers. van *manó* is *mó,* met *sap* wordt het *masop* = *m* futuurpartikel, *a* bindletter, *s(a)* exclusivum, *o* verbaalvorm, *ap* demostrativum, de *a* van *sa* en van *ap* elideeren met *o* verbaalvorm.

De verbindingen met *sap* worden steeds vragend gesteld.

Wanneer een vragende zin wordt ingeleid door vraagwoorden als wie? hoe? wanneer? *té*? *éndetagó*? *tondě*? kan men niet volstaan met deze zinnen vragend te stellen, maar moet men *sap* aan den verbaalvorm hechten. Deze vraagwoorden staan dan onmiddellijk voor den verbaalvorm en kunnen daar hoogstens van gescheiden worden door een bepaling dezer vraagwoorden, b.v.: *té kasap*? of *té anem kasap*? wie of welke mensch is het? wie?

Sap wordt nooit gebruikt in vragend ontkennende zinnen. Daarvoor bezigt men *bat.* Zie hierna.

Het aanwijzend voornaamwoord *é* wordt met den onpersoonlijken vorm van *kanó* = *k(a)* tot *ék* verbonden en dient als zoodanig als praefix bij de verbaalvormen. Wijl *é* een onbepaalde aanwijzing is, die in concreto niet bestaat, kan deze vorm slechts vragend gesteld worden. *Ek* beteekent dus, is het? In attributieve zinnen neemt het ook getal- en geslachtsvormen aan, maar attributief wordt het alleen gebruikt in verbinding met de eenvoudige personaalvormen, b.v.: *oeké?* is zij het? of, waar is zij? *Erér oeké?* is zij ziek? *Oeko̤?* zijt gij het? of, waar zijt gij? (tegen een vrouw sprekend).

Ek wordt het meest met den enkelen verbaalvorm verbonden; men hoort het echter ook met het praesens *kanó* = *ékkanó,* met het verleden *nod* = *ékanod,* met het futurum *manó* = *ékmanó.* Bij samenstelling met het futurum wordt er ook nog het suffix *sap* aan gehecht, b.v.: *ékmasop heit*? is het, gij zult gaan? zult ge gaan?

DUBITATIVUS.

Een twijfelachtig gezegde wordt weergegeven door aan de verbaalvormen het suffix *bat* toe te voegen. *Bat* is samengesteld uit het negativum *ba* en het aanwijzend voornaamw. *ta*, dus: het is niet, of vragend: is het niet? Dit *bat* kan zoowel in stellenden als in vragenden zin gebezigd worden, b.v.: *érér kabat,* hij is misschien ziek, of vragend: is hij misschien ziek?

NEGATIVUM.

Een verbaalpartikel om de ontkenning weer te geven hebben we niet. De ontkenning wordt aangeduid door het bijwoord *ba*, niet, dat steeds onmiddellijk vóór den verbaalvorm staat, b.v.: *ba nó idi,* ik zie of zag het niet; *ba ka man,* hij komt niet.

Voor *ba* hoort men vooral in 't Gawir meestal *mbá* of met gebroken *a mbă*.

Vaak wordt *ba* verbonden met *ta* = *bat,* dat is niet. We hebben dan een bijwoordelijken zin, die evenals het bijwoord *ba* onmiddellijk vóór de verbaalvormen staat.

Als ontkenning hebben we *ba* of *mbá ka,* het is niet, neen. (Zie Bijwoorden, Ontkenning).

DEMONSTRATIVUM.

Het gaat hier niet over plaatsaanduiding, maar alleen om met behulp van demonstrativa meer nadruk te leggen, zooals we dat in vele Indische talen zeer veelvuldig zien toegepast, zoo iets als in 't Nederlandsch: werken, dat zul je. In Indische talen is dit echter zoo algemeen toegepast, dat het vaak niet meer is dan een incliticum ornans. In 't Marindineesch hebben we als zoodanig de demonstrativa *ap* en *ép*. Dit laatste is meer bepalend dan het eerste, b.v.: *ah ambid,* ga zitten; *ahap ambid,* ga toch zitten; *ahiep ambid,* ga er of daar zitten.

Voor meer nadruk kan *ap* ook verdubbeld worden, b.v.: *mend-abap* = *mend-ap-ap*. Ook kan het met ka tot kap verbonden worden, b.v.: *ndanambakap odahcitok,* het mijne is verkeerd, = ik ben 't vergeten.

Deze samenstellingen van *ap* worden op dezelfde wijze als *ap* aan de verbaalvormen gehecht.

N.B. *Ep* kan behalve gewoon demonstrativum ook *ap* zijn met een meervoudsvorm, b.v.: *makep* kan zijn 1e pers. enklv. van *manó* met *ép* doch ook 1e pers. meerv. van *manó* en *ap* = *maké-ap* = *makep*. De open lange *é* wordt dan gesloten en kort.

Bij sommige werkwoorden wordt steeds *ap* aan den verbaalvorm toegevoegd; soms geeft het al of niet toevoegen van *ap* aan den verbaalvorm een verschil in de beteekenis, b.v.: *menda hadin,* hij is verdronken; *mendap hadin,* hij is verzadigd.

POTENTIALIS.

De 3e persoon enkelvoud van *mo* = *mé,* en deze vorm alleen heeft eene uitsluitend potentiale beteekenis. Het kan echter geen enkel prae- of suffix aannemen. Connectief gebruikt kan het alleen voor den 3en persoon enkelvoud dienen, b.v.: *mé havi,* hij zou het kunnen opeten. Wijl echter de verbaalvorm in 't enkelvoud kan blijven, wanneer het meervoud elders reeds blijkt, kan het ook voor 3en persoon meervoud dienen, indien het werkwoord een meervoudsvorm heeft, b.v.: *mé man,* hij zou kunnen komen, *mé naham,* zij zouden kunnen komen. Vaak wordt het echter ook onpersoonlijk gebruikt en dan kan het bij werkwoorden, die personaalvormen hebben voor verschillende personen dienen, b.v.: *mé hĭjn, mé hĭjh,* enz., het zou kunnen (dat) ik val, gij valt, enz.

Wijl *mé* geen affixen aanneemt, is het onbruikbaar in alle gevallen dat deze vereischt worden. Dit is o.a. steeds het geval, wanneer er een meervoudig onderwerp is en het werkwoord geen meervoudsvorm heeft; evenzoo, wanneer het voorwerp of de betrekking een andere dan de 3e pers. enklv. is, tenzij het werkwoord personaalvormen hebbe; en in deze gevallen nog, voor den 1en pers. meervoud, wijl voor dien persoon het meervoud niet uit den personaalvorm blijkt, en dat dus door het suffix *é* in den verbaalvorm moet worden aangeduid; ten slotte voor werkwoorden, die steeds in den verbaalvorm het suffix *ap* vereischen.

Indien wegens toe te voegen affixen *mé* onbruikbaar is, bezigt men den onpersoonlijken vorm van *makanó* = *mak(a),* b.v.: *mé nasak,* hij zou mij kunnen slaan; *maké nasak,* hij zou ons kunnen slaan.

Ook kan men het potentialis weergeven met de dubitatieve vormen met *bat.* Zelfs in de gevallen, dat ook *mé* of *mak(a),* bruikbaar zijn, kan men ook deze vormen met *bat* gebruiken, b.v.: *hei mé nasák,* de regen zou me kunnen treffen, of: *hei mabat nasák;* het eerste duidt dan op meer waarschijnlijkheid van 't gebeuren.

Het potentialis in den zin van: iets kunnen, tot iets in staat zijn, wordt door het futurum weergegeven; het „niet kunnen" door dezelfde vormen met de ontkenning, b.v.: *mobat évikév,* zoudt ge dat (kunnen) dragen? *bat manó évikév,* dat kan ik niet dragen.

IRREALIS.

De *oe* van 't conditionalis verbonden met de *m* van 't potentialis (of futurum), vormt het irrealis *oem:* ware de voorwaarde vervuld, dan hadde

gebeurd of kunnen gebeuren.... *Oem* wordt als suffix met de verbaalvormen verbonden, b.v.: *sái menda waraw,* hij zocht een plaats; *sái mendoem waraw,* hij zocht een plaats, (maar vond ze niet). Zoowel echter als op het niet-slagen eener handeling, kan het irrealis het niet-komen-tot een handeling uitdrukken, dus een velleïtas en kan ons voorbeeld dus ook beteekenen: hij wilde een plaats zoeken, maar kwam er niet toe, deed het niet.

SEPARATIO.

De verwijdering, afscheiding of tegenstelling wordt aangeduid door het suffix ĭs aan de verbaalvormen te hechten, b.v.: *makĭs ivanon,* ik ontvlucht het [1]. *Is* kan soms ook op het stellen der handeling betrekking hebben en dus het nalaten der handeling, zich onthouden van iets te doen, beteekenen, b.v.: *oetnĕ mendakĭs óg,* ik heb het uit vrees nagelaten (te doen), of: ik heb het uit vrees weggedaan. *Is* kan echter dan alleen op het stellen zelf der handeling betrekking hebben, dus nalaten beteekenen, wanneer in den zin geen voorwerp is uitgedrukt (dus ook niet, wanneer het werkwoord personaalvormen heeft, wijl deze het voorwerp aanduiden ook al is dat voorwerp hetzelfde als het onderwerp zooals in wederkeerende werkwoorden), b.v.: *mendakĭs rah,* ik heb me onthouden van spreken.

Is kan ook een verwijdering, scheiding of tegenstelling in figuurlijken zin beteekenen. Dit is vooral het geval in attributieve zinnen. De verbaalvorm met ĭs wordt dan verbonden met een der hulpwerkwoorden *win, wa, ora, ongat* of *ai,* b.v.: *kambét mendnisep koai,* het is me uit het oor geworden, ik ben 't vergeten; *revikáv kanĭs javara,* ze zijn verwijderd = afkeerig geworden van 't dragen of onwillig te dragen.

In een nevengestelden zin kan ĭs als tegenstelling-aanduidend, vaak als tijdsbepaling dienst doen, b.v.: *gadzi maké nin, jáh dapĭs pig,* we zullen dansen, tot het licht wordt (in tegenstelling met den nacht, waarin de dans steeds gehouden wordt). *Papĭs, ndoes (= ndo-ĭs) oemaháv,* hij klein (zijnde), zijt ge weggegaan. Als we in dit laatste voorbeeld de komma weglaten en er dus één zin van maken, beteekent het: ge zijt van den kleine weggegaan, of: ge zijt een beetje op zij gegaan. Men kan die dubbelzinnigheid vermijden, door aan 't onderwerp van den eersten zin het suffix, *ndé* (= dat of toen zijnde) toe te voegen, b.v.: *papĭs-ndé, ndoes oemaháv,* hij klein zijnde, zijt ge weggegaan.

In zulke tegenstellingen wordt tot meer nadruk en nadere aanwijzing het suffix -ĭs vaak met het demonstratief suffix *-ép* verbonden, b.v.: *épé mandow, dapisep pig,* daar de maan (staande), daar of dan zal 't licht

[1]) Dit suffix heeft ĭs (korte of gebroken i) wanneer het de eindlettergreep vormt, doch *is* (open i) wanneer het door een andere lettergreep gevolgd wordt.

worden; *noe, mendisep pig*, (het) slapen (zijnde), daar is 't licht geworden, terwijl hij nog sliep, enz.; *maké oemanáv, maknisa ivim*, wij gaan, het zal aan of over ons donker worden, de duisternis zal ons overvallen.

Wanneer *ĭs* een tegenstelling beduidt, wordt het vaak verbonden met het demonstratief *ép* of *op* (= *o* relatieaantoonend en *ap*), er op, er aan, er over, daar op, daar aan, daar over. *Ep* is soms eenvoudig nadrukleggend, soms beslist plaatsaanwijzend, *op* is steeds beslist plaatsbepalend. Waarin de tegenstelling bestaat, is niet in een paar woorden te zeggen. Het kan een tegenstelling in tijdsomstandigheden zijn, zooals we hierboven reeds zagen. Het kan een tegenstelling van houding of stand zijn, b.v.: *sévt kakisep navara*, we zijn met de ruggen tegen of naar elkaar geworden, we zijn met de ruggen naar of tegen elkaar. Het kan een tegenstelling zijn van iets gewoons met iets ongewoons, b.v.: *ahĭs atin*, (gewoon) *oenoegoe koesop* (= *ko-isop*) *atin*, (ongewoon), ga op zij staan, ge staat op het kleed; *azaki ahisep atin*, (ongewoon) ga op de slang staan, vertrap de slang. *Ep* is beslist plaatsbepalend in voorbeelden als: *dóm-óg makisep remed*, we zullen tegen kwaaddoen daar gaan staan, er gaan staan, we zullen ons tegen 't kwaad verzetten. *Ah roead*, giet uit; *ahĭs roead*, giet het weg; *ahisep roead*, giet het eruit, of daarvan weg, of alleen meer nadruk; *ahisop roead*, giet het daarop of daarover uit.

LOCUS.

Om de plaats der handeling aan te duiden, dient het demonstrativum *é*, dat daartoe met verschillende partikels tot praefixen wordt samengevoegd. Als vragend partikel zagen we het op deze wijze reeds met *k* verbonden tot *ék*. Zoo hebben we voor de nabije aanwijzing *é* + *h* = *éh*, hier, dit; voor de verwijderde aanwijzing: *é* + *p* = *ép*, dat, daar; en voor de onbepaalde aanwijzing *é* + *nd* = *énd*, ergens, vragend gesteld: hoe? waar? Verbonden met den 3en pers. enklv. van den verbaalvorm = *a* (of *ĕ* of vervalt) vormen ze bijwoordelijke zinnen van plaats, die als gewone bijwoorden (en c.q. ook als aanwijzende voornaamwoorden) gebruikt worden, n.l.: *éhé*, bijwoord: hier is, hier; aanwijzend voornw.: deze, dit is deze of dit of hier, deze of dit hier. *Epé*, bijwoord: daar is, daar; aanwijzend voornw.: die, dat daar, gene. *Eké*? bijwoord: waar is? waar? vragend voornw.: wie? welke? *End* (*a* of *ĕ*)? bijwoord: waar is? waar? hoe? vragend voornw.: hoedanig? welke?

Voor de onzijdige vormen *ah* en *ap* zie men hiervoor bij interrogativus en bij de voornaamwoorden onder relativa.

Het Marindineesch volgt in deze gevallen een anderen gedachtengang dan wij en het demonstrativum *é*, dat volgens ons taaleigen op de *plaats* betrekking zou hebben, laat hij op den *persoon* terugslaan of het onderwerp, zoodat het ook getal- en geslachtvormen aanneemt, b.v.: *ip naham*,

zij daar komen, daar komen zij; *oehetoe ka,* zij deze is, of zij hier zij is, hier is of deze is zij: *oendasab*? (in 't Nederl. niet letterlijk te vertalen; 't is zoo iets als: welke ergens-zijnde is?) waar is zij?

Terwijl echter de verbindingen *éh* en *ép* steeds deze getal- en geslachtsvormen aannemen, nemen, *ék* en *énd* die alleen aan in attributieve zinnen, b.v.: voor man, *éhnó wambad,* voor vrouw *oëhnó wambad,* hier spit ik; *érér ipé,* zij zijn ziek; *oeko*? waar zijt ge? voor vrouw; *oendasab*? waar is zij? Maar b.v.: connectief: *éko idi*? ziet ge het? of: wat ziet ge? zoowel voor man als voor vrouw; evenzoo: *éndasob man*? waar komt ge vandaan? Dit geldt evenzeer voor elliptische zinnen, waarin het werkwoord verzwegen is, b.v.: *wo énde*? waar (gaat) gij heen? of: waar (komt) ge vandaan. Wel hebben we de zeer eigenaardige vormen: manl. *énderĭk*? vr. *oenderoek*? mv. *ĭnderik*? dat een zelfstandig gebruikt bijvoegl. naamw. is en letterlijk beteekent: waar-vandaansche? waar zijt ge vandaan?

We hebben dus de plaatsaanduidende praefixen.

éh-	*oeh-*	*(ah-)*	*ih-*	nabije aanwijzing: deze, hier;
ép-	*oep-*	*(ap-)*	*ip-*	verwijderde aanwijzing: die, daar;
ék-	*oek-*		*ik-*	vragende aanwijzing: wie? welke? waar?
énd-	*oend-*	*(ĭnd-)*	*ind-*	„ „ : hoe? waar? waarheen? waar vandaan?

Ze worden met verbaalvormen verbonden: zie bij Verbinding der prae- en suffixen met de verbaalvormen.

De praefixen *éh, ép* en *ék* kunnen zoowel met attributieve als met connectieve verbaalvormen verbonden worden.

Wat de verbindingen met *énd* betreft:

Nd·duidt op een plaatsaanwijzing in den meest algemeenen zin, dus zoowel een richting her- of derwaarts als de plaats waar iets is of gebeurt.

Wijl een richting in abstacto niet bestaat, moet *nd* steeds bepaald worden door *é* of een plaatsnaam, die dit voornaamwoord vervangt, b.v.: *éndasab?* waar is hij? *koema nda,* hij is binnen, (*koema* is de plaatsaanduiding die é vervangt). *Okaba ndanó man,* ik kom van *Okaba,* (*Okaba* vervangt *é*). In stellende zinnen zal men dus steeds *nd* hebben, omdat in die zinnen de plaats altijd wordt aangeduid.

In vragende zinnen is dat vaak niet het geval, wijl men dan naar de plaats kan vragen en dan hebben we dus *énd,* b.v.: *éndasob oemháv?* waar gaat ge heen? Doch *Okaba ndasop man, ai?* kom je van Okaba, zeg? *Endasap?* waar is hij? *épé nda,* daar is hij; *épind a,* daarheen is hij; deze twee laatste gezegden worden veel als bijwoordelijke zinnen gebruikt. en beteekenen dan: daarginds en derwaarts. *Enda?* waar? *éhé nda,* hier is 't.

Voor de richting *ergens heen* wordt in stellende zinnen het praefix *énd* veranderd in het suffix *ind,* b.v.: *Okaba makind oemanáv,* ik ga naar

Okaba. Ook wanneer de plaats niet is uitgedrukt, b.v.: *makind oemanáv*, ik zal erheen gaan.

In vragende zinnen waarin de plaats niet wordt uitgedrukt, bezigt men *énd*, b.v.: *éndasob oemaháv?* waar gaat ge heen? Is de naam uitgedrukt, dan kan men al of niet *ind* gebruiken, b.v.: *Okaba masob* of *masobind oemaháv?* ga je naar Okaba?

In al deze gevallen, (behalve natuurlijk in vragende zinnen, waarin geen plaats is uitgedrukt,) is het nooit noodzakelijk de wendingen met *énd* of *ind* te gebruiken, b.v.: in plaats van te zeggen: *Okaba makind oemanáv*, kan men ook zeggen: *Okaba manó oemanáv*.

Ook wordt *ind* vaak gebezigd om een richting in figuurlijken zin aan te duiden en in dergelijke stereotypen *moet* het ook gebruikt worden, b.v.: *kaninda mahid*, hij is boos op mij; *tamat hajed*, speel, stoei niet; *tamatind hajed*, plaag (hem) niet. In deze gevallen is het noodzakelijk, omdat het een schakeering in de beteekenis te weeg brengt.

Ook is *ind* vaak doelaanduidend, b.v. *ahind oemaháv*, ga er heen, of ga er om, ga het halen; *dé makind takoi*, ik zal er een steel voor kappen; *sái ndanindep kamit*, hij heeft een verblijf voor ons gemaakt.

End of *nd* in de beteekenis *waar iets is* kan alleen in attributieve zinnen gebruikt worden. Voor de connectieve heeft men de samenstellingen *éh* en *ép*. Het beteekent dan: zijn of bestaan. Wijl de demonstrativa zoowel een persoon of zaak als een plaats of hoedanigheid kunnen aanwijzen, kan dan de persoon of zaak, plaats of hoedanigheid ook het demonstratief *é* vervangen, b.v.: *anep nda*, hetzelf is er, het is vanzelf; *aroew anep nda*, de wonde is vanzelf (ontstaan); *Toehan Allah heindoen anep nda*, God hij is er altijd vanzelf, vertaalt vrij zuiver: God bestaat eeuwig uit Zichzelf. *Erér nda*, ziek zoo is hij, hij is ziek. Van dezelfde samenstelling zijn de tijdsbepalingen met het achtervoegsel *ndé*, als *pig-ndé*, droge tijd zijnde; *tó-ndé?* wat zijnde? wanneer?

In gevallen waar men als praefix eigenlijk *énd* zou moeten gebruiken, wordt dit toch soms tot *nd* verkort, als de samenstelling wat lang wordt, b.v.: *ndapsabap na agrétok?* waar moet ik dat teekenen? Wijl zooals we zeiden *énd* zoowel naar de hoedanigheid als naar de plaats kan vragen, wil dit voorbeeld ook zeggen: hoe moet ik dat schrijven? (of teekenen).

De richting *vandaan* kan ook worden aangeduid door het suffix *-rǐk* aan den plaatsnaam of het voornaamwoord toe te voegen, b.v.: *Okabarǐk*, van Okaba vandaan; *épérǐk*, daar vandaan. Het wordt echter bijna uitsluitend gebruikt in elliptische zinnen, b.v.: *énderǐk ko?* waar (kom)je vandaan? *Okabarǐk*, van Okaba.

Op dezelfde wijze heeft men voor de richting *waarheen* het voorzetsel *mit*, b.v.: *Ermasoe mit*, naar Merauke; *Té mit?* naar wie? In uitvoerige zinnen sluiten echter geen van beiden de vormen met *énd* uit, b.v.: *té mit masobind oemaháv?* tot wie zul je gaan?

ITERATIVUS.

De herhaling wordt aangeduid door het suffix *i* met de verbaalvormen te verbinden, b.v.: *manó man,* ik zal komen; *maki man,* ik zal weerkomen; *dapi óg,* hij zal 't terug geven. Vaak echter beteekent het geen herhaling der handeling, doch duidt die alleen aan met meer hevigheid of in hoogeren graad, met meer intensiviteit en staat dus gelijk met een elativus; vaak wordt het dan ook nog met *ép* verbonden, b.v.: *matiep idi,* laat toch zien.

RELATIONES.

De objectieve relatie, d.w.z. de betrekking tot het voorwerp, wordt weergegeven door het zelfstandig naamwoord zonder meer, b.v.: *dé menda takói,* hij heeft den boom omgekapt.

De relationes genitivi worden aangeduid, door de bezittelijke voornaamwoorden als suffix aan de verbaalvormen te hechten, b.v.: *miz menda-namb kivon,* hij heeft mijn boog gestolen.

De relatio dativi alsook de relatio commodi of incommodi, de betrekking ten voor- of ten nadeele van wie of wat, wordt aangegeven door de dativa of relativa der persoonlijke voornaamwoorden als suffix aan de verbaalvormen te hechten, b.v.: *mano ahi,* ik zal (het) zeggen; *mak-o ahi,* ik zal (het) hem zeggen. Wanneer het werkwoord personaalvormen heeft, treden deze voor de relativa in de plaats, wijl de personaalvormen niets anders zijn, dan deze relativa in het werkwoord ingelascht, b.v.: *mano hasák,* ik zal u slaan.

Het relativum *é* wordt ook vaak aan den verbaalvorm gehecht, om de betrekking tot een meervoudig voorwerp uit te drukken, indien dat meervoud elders niet blijkt, b.v.: *menda nasák,* hij heeft mij geslagen; *mend-é nasák,* hij heeft ons geslagen.

Voor relatieve zinnen, zie bij Voornaamwoord, relativa.

EXCLUSIVUS.

De exclusivus wordt aangeduid door *s,* exclusief partikel, dat als praefix met de verbaalvormen verbonden wordt. Zijn er meerdere praefixen, dan staat *s* steeds vooraan. (Zie ook bij persoonl. voornaamw.).

Sa (= S + a kan ook als attributief gebruikt worden en slaat dan op het onderwerp terug, b.v.: *nok sa,* het is alleen ik, ik ben 't alleen, of zelf of slechts. *Nok sa, manó wambad,* het is ik alleen, ik zal spitten, ik alleen zal spitten; *samanó wambad (nok),* ik zal enkel maar spitten. Men kan desverlangd dit onderscheid duidelijker doen uitkomen door an-

deren zinsbouw: *nok sa, manó wambad nok,* of *manó wambad, nok sa nok,* ik alleen zal spitten; *wambad samanó nin; wambad sa, manó nin,* ik zal enkel maar spitten.

CONJUNCTIVUS.

Een eigenlijken conjunctivus heeft het Marindineesch niet, wijl het ook geen ondergeschikte zinnen in eigenlijken zin kent. Objectieve zinnen als: ik geloof dat, ik hoop, ik denk, ik vrees dat, enz., zijn in 't Marindineesch niet te vertalen. Men kan ze eenigszins weergeven door een dubitatieven of potentialen zin, b.v.: *mé man,* of *izano mé man* of *mabat man,* hij zal misschien komen; *hei mabat,* het zou kunnen regenen.

Drukt de objectieve zin een wensch of bevel uit, dan bezigt men een optativus of imperativus, b.v.: *anam man,* moge hij komen; *damé man,* hij moet komen, ik wil dat hij kome.

Finale of doelaanduidende zinnen worden door gewone nevengeschikte zinnen vertaald of omschreven, b.v.: eet, opdat ge gezond wordet, *tamoe damó havi, tagé mó hin,* ge moet eten, ge zult gezond worden, of *tamoe-havi-rĭk* ...., door eten ....

Causale, redenaangevende of oorzaakaanduidende zinnen worden eveneens door nevengeschikte zinnen weergegeven, b.v.: hij is niet gekomen, omdat hij ziek is, *bát a man, érér ka,* hij is niet gekomen, hij is ziek.

Temporeele of tijdaanwijzende bijzinnen kunnen op verschillende manieren worden weergegeven: zie Bijwoorden en Voegwoorden van tijd en Voornaamwoorden bij relativa.

Conditionale of voorwaardelijke zinnen worden in nevengeschikte zinnen omgezet en als gewone voorwaardelijke zinnen vertaald: zie bij modus conditionalis.

PARTICIPIA.

Het partikel voor het participium is het particulum comitatis *ti,* dat als suffix aan de werkwoorden zelf gehecht wordt. Het werkwoord staat dan steeds vóór den verbaalvorm, waaraan dan nog een der hulpwerkwoorden wordt toegevoegd. De tijd van den verbaalvorm geeft aan, of men met een participium praesens, praeteritum of futurum te doen heeft, of ook zonder tijdaanwijzing, b.v.: *kémasoeb-ti nó na,* met dichtvouwen ben ik doende, ik vouw het dicht; *oesoeh-ti mé wa,* met garen zal het worden of zijn, het zal gaar worden.

Is het verband duidelijk, dan wordt het hulpwerkwoord en zelfs ook de verbaalvorm achterwege gelaten, b.v.: *samb ai mát ai, arind épé anim jakov-ti (mó ha),* laat het (eerst) groot worden, daarna zult ge 't aan de menschen gevende zijn, aan de menschen geven.

Uit het voorgaande blijkt, dat de Marindineesche participia door een heel ander taaleigen beheerscht worden dan de onze. We zullen dus nog even moeten nagaan, hoe de onze kunnen worden weergegeven.

Participium praesens.

Duidt dit eenvoudig een in-gang-zijn der handeling aan, dan kan men het vertalen door de aantoonende wijs, b.v.: zij zijn spittende = zij spitten.

Vaak ook kan men het werkwoord en het onderwerp tot een samengesteld zelfstandig naamwoord samenvoegen, b.v.: spittende menschen = spit-menschen, *wàmbad-anĭm*, spitters.

Dient het participium om een gelijktijdigheid van twee handelingen aan te duiden, dan kan men het meestal vertalen door een bepalenden zin, b.v.: uit het bosch komende, zag ik u; dat (of toen) ik uit (het bosch) kwam, zag ik u, *ahnkadap haoen, épanó hidi.*

Ook kan men het vertalen door het part. comitatis aan het werkwoord te hechten, b.v.: *vir-ti mendana ahi,* wandelende heeft hij (het) mij gezegd.

Is het participium reden- of oorzaakaanduidend, dan geeft men het weer door het partikel *-rĭk* aan 't werkwoord toe te voegen, b.v.: loopende (= door 't loopen) is hij gevallen, *warak-rĭk a hĭj.*

Duidt het participium een wijze van handelen aan, dan kan men het partikel *-hi* aan 't werkwoord hechten, b.v.: hij werkt spelende, gelijk spelen werkt hij, *arih-hi sasahi ép kidi.*

Participium praeteritum.

Als tijdaangevende wordt het meestal vertaald door een bepalenden zin, b.v.: den pisang omwikkeld hebbende, klom hij in een klapperboom, dat (toen) hij den pisang omwikkeld had, enz., *napét ahd hambam épé, ongat menda kahék.*

Ook kan men 't vertalen door een gewonen nevengeschikten zin b.v.: hij had den pisang omwikkeld, hij klom enz., *napét menda hambam,* enz.

Vaak ook kan men van 't werkwoord en 't voorwerp een samengesteld zelfstandig naamwoord maken met toevoeging van 't suffix *-rĭk* b.v.: *napét-hambam-rĭk,* de pisang omwikkeld hebbende. Deze samenstelling kan als bijwoordelijke uitdrukking beschouwd worden of als zelfstandig gebruikt bijvoegl. naamwoord, de de-pisang-omwikkeld-hebbende.

Is het participium reden- of oorzaakaanduidend, dan kan men dezelfde wending gebruiken, maar dan blijft *-rĭk* in elk geval bijwoord en beteekent wegens, door, om; *napét-hambamrĭk* beteekent dan: wegens het pisang-omwikkelen.

Participium passivum.

Een participium passivum heeft het Marindineesch niet. Wel worden van werkwoorden door toevoeging van suffixen vele zelfstandige naamwoorden gevormd, wier beteekenis vaak met een participium passivum overeenkomt, doch die zullen we bij de woordvorming behandelen.

SUPINUM.

Het supinum wordt weergegeven, door het connectivum *nangó* onmiddellijk achter het bepaalde te voegen, b.v.: *sasahi nangó manó man*, ik kom om te werken. Evenals voor de participia met *-ti* kan men zeggen, dat de werkwoorden steeds zelfstandig gebruikt zijn, hebben ze een voorwerp, dan vormen ze daarmee samengestelde zelfst. naamwoorden, b.v.: *basom dé-warok nangó*, een bijl om hout te kappen. Blijkt uit den samenhang het werkwoord voldoende, dan wordt het steeds verzwegen, b.v.: *miz basik nangó*, een boog om varkens (te schieten). Is de zin toch duidelijk, dan kan *nangó* ook vervallen, b.v. *avéd ma rah*, hij zegt het om te lachen.

VERBINDING DER PARTIKELS MET DE VERBAALVORMEN VAN HET PERSOONLIJK VOORNAAMWOORD.

A. Verbinding met praefixen zonder toevoeging van suffixen.

We kunnen hier twee klassen onderscheiden, n.l. de verbinding met den standaardvorm NO en die met den standaardvorm MO.

Wijl enkele vormen van 't verleden niet geheel regelmatig, doch met toepassing van omzettingen met de standaardvormen van NO verbonden worden, zullen we die even afzonderlijk beschouwen.

In onderstaande tabel geven we de verschillende partikels, waaraan men slechts den standaardvorm heeft toe te voegen, om den verbaalvorm te verkrijgen in het getal en den persoon door den standaardvorm aangeduid. Voor de beteekenis dezer praefixen zie bij Werkwoorden, voor *ka*, *ma* en *nda* of *d* onder Tempora; voor *éha*, *épa* en *énda* onder Locus; voor *éka* en *apa* onder Interrogativus; voor *sa* onder Exclusivus en voor *ah* bij Voornaamwoorden onder Relativa.

Voor de klasse met NO herinnere men zich, dat de *a* van den 3en persoon enkelvoud vaak dof als *e* wordt uitgesproken en met toevoeging van suffixen en ook anders vaak heelemaal vervalt.

De 3e persoon meervoud is *an*, doch wordt soms tot *na* omgezet, n.l. in verbindingen met *ih*, *ah*, *ip* en *ik*. In verbinding met suffixen komt dit veelvuldiger voor en wordt deze omwisseling alleen door redenen van welluidendheid beheerscht.

In den 1en persoon meervoud hebben we *naké* en attributief *kaké* in plaats van *ké*, wanneer de verbaalvorm zonder praefix gebruikt wordt, of met een praefix op *h* eindigend.

De tusschen () geplaatste letters worden vaak weggelaten.

Het impersonale of de onpersoonlijke vorm is gelijk aan den 3en persoon van den attributieven vorm. Ook in connectieve zinnen hoort men vaak voor den 3en persoon meervoud den attributieven vorm gebruiken. (Spraakslordigheid?)

											Standaardvormen: Connectief:	Attributief:
1.	ka	ma	nda	éh	ah	épa	éka	(é)nda	apa	sa	NO	NOK
2.	k	m	nd	éh	ah	ép	ék	(é)nd	ap	s	O	O
3.	k	m	nd	éh	ah	ép	ék	(é)nd	ap	s	(A of E)	A
1.	ka	ma	nda	éh	ah	épa	éka	(é)nda	apa	sa	KE of NAKE	KE of KAKE
2.	k	m	nd	ih	ah	ip	ik	(é)nd	ap	s	E.... (JO)	E
3.	k	m	nd	ih	ah	ip	ik	(é)nd	ap	s	AN of NA	E

Verbindingen met *d* verleden

1.	NO-d	ka-NOd
2.	O-d	k -Od
3.	d-A	k -Ad
1.	NAKa-d-E	ka-KadE
2.	E-d	k -Ed
2.	d-AN	ka-dAN

Verbindingen met standaardvorm MO

1.	ka	da	ah	sa	MO
2.	ka	da	ah	sa	MO
3.	ka	da	ah	sa	ME
1.	ka	da	ah	sa	PE
2.	ka	da	ah	sa	ME
3.	ka	da	ah	sa	MEN

Praefixen samengesteld uit *d* en een ander praefix, worden als nevenstaand voorbeeld van *kanod* (= *ka* + *d*), met de standaardvormen verbonden. De 3e persoon wordt echter vaak omgezet, b.v.: *kad* of *kada*; *kadan* of *kadna; apad* of *abda*, enz. [1]).

Tónd of *tand* wordt ook zeer nauw met de verbaalvormen verbonden. Het is echter niets anders, dan een samenstelling van *tó* of *ta* met *nd* = wat zijnde? wanneer? We behoeven het dus niet als een bizonder praefix te behandelen.

Wel komt als zoodanig nog in aanmerking het praefix *a*, dat verbonden wordt voor den 2en persoon imperativus met *h* = *ah* en voor het adhortativus voor 't enkelvoud met *nam* = *anam* en voor 't meervoud met *namna* = *anamna*.

De in de tabel aangegeven praefixen kunnen ook onderling verbonden worden, waarbij dan het laatste den tijd aangeeft. Deze verbinding oefent echter op de samenstelling met de standaardvormen geen invloed uit; deze worden aan het samengesteld praefix gevoegd, even als aan het enkelvoudige. De gewoon gangbare samenstellingen laten we hieronder

---

[1]) Met den 2en persoon der vormen van *nod* wordt *ah* soms omgezet: *ahod* of *daho; ahdé* of *dahé*.

volgen. Duidelijkshalve geven we voor de samenstellingen met *d* tevens den 1en persoon in verbinding met den verbaalvorm; voor de andere alleen het samengestelde praefix voor den 1en persoon. Alleen het laatste samenstellend deel wijzigt zich voor de andere personen in zooverre, dat de bind-a vervalt. De meervoudsvormen van *éh, ép* en *ék* blijven ook in samenstellingen voor 't meervoud behouden.

Worden onderling verbonden:

Ka +ka = *kaka,* waarvoor men soms ook de apophonische verdubbeling *kika* hoort. Ka+ma = *kama;* ka+d = *ka-no-d.*

Ma +ka = *maka;* ma+d = *ma-no-d;* ma+nda = *menda;* ma+nda+d = *menda-no-d;* nda+d = *nda-no-d.*

Eh +ka = *éhka;* éh+d = *éh-no-d;* éh+nda+d = *éhnda-no-d.*

Ah +d = *ah-no-d;* ah+ma = *ahma;* ah+nda = *ahnda.*

Ep +d = *épa-no-d;* ép+nda = *épénda.*

Ek +ka = *ékka;* ék+d = *éka-no-d.*

Ap +d = *apa-no-d.*

End+ka = *éndka;* énd+ma = *éndma;* énd+nda = *éndnda;* énd+d = *énda-no-d.*

Sa +ka = *saka;* sa+d = *sa-no-d;* sa+ma = *sama;* sa+ma+d = *sama-no-d;* sa+anam = *sanam.*

Veel minder dan de standaardvormen van NO worden die van MO met samengestelde praefixen verbonden. De gewoon voorkomende zijn *éhka, éhda, éndka* en *éndda.* Bij wijze van pleonasme worden ze ook wel met *ma* verbonden. Overigens is van den staandaardvorm MO alleen de 3e persoon enkelvoud in gebruik en wel als potentialis. Ook de 1e persoon enkelvoud van alle samenstellingen met MO komt zelden voor.

De samengestelde praefixen zijn ook in gebruik, wanneer suffixen aan den verbaalvorm worden toegevoegd.

B. Verbinding met suffixen.

Wanneer de verbaalvormen met suffixen verbonden worden, ondergaan ook de standaardvormen eenige wijzigingen. We geven daarom in onderstaande tabel de praefixen, zooals ze met de gewijzigde standaardvormen verbonden behooren te worden.

										Standaardvormen NO
1.	k	m	nd	éh [1])	ah	ép	ék	(é)nd	ap	s	AK of N(A)K
2.	k	m	nd	éh	ah	ép	ék	(é)nd	ap	s	O of H
3.	k	m	nd	éh	ah	ép	ék	(é)nd	ap	s	(A)

[1]) Met den 2en persoon enkelvoud van den imperativus wordt *éh* als suffix verbonden, b.v.: *ah-éh man,* kom hier.

1.	k m nd éh	ah ép ék (é)nd ap s	AK-E of N(A)K-E
2.	k m nd ih	ah ip ik (é)nd ap s	E
3.	k m nd ih	ah ip ik (é)nd ap s	AN of NA [1])

Verbinding met *d*.			Standaardvormen MO.
1.	NAKa-d	k-AKad	1. ka da ah sa P
2.	O-d	k-Od	2. ka da ah sa MO
3.	N-d	k-Ad	3. ka da ah sa P
1.	KaKa-d-E	k-AKad-E	1. ka da ah sa P-E
2.	E-d	k-Ed	2. ka da ah sa ME
3.	dAN	k-adAN of k-adNA	3. ka da ah sa PAN of PNA of NAP

Andere verbindingen zijn nog:
2e pers. imperativus: a-H,
3e pers. adhortativus: anam-(A), meervoud: anam-NA,
Onpersoonlijk concessivus: mat-(A), meervoud: mat-E,
Onpersoonlijk prohibitivus: tam(a)t-(A), meervoud: tam(a)t-E.

In den 1en persoon hebben we AK, wanneer de verbaalvorm voorafgegaan is door een praefix op een medeklinker eindigend; NAK, indien geen praefix of een praefix op *h* uitgaand, voorafgaat.

Voor den 2en persoon enkelvoud gebruikt men h, wanneer de verbaalvorm voorafgegaan is door een praefix op een klinker eindigend. Als zoodanig hebben we alleen het partikel van den imperativus, die dus *ah* wordt.

De standaardvormen van MO nemen nooit suffixen aan, tenzij ze tevens met een praefix verbonden zijn [2]). Van deze standaardvormen is alleen de 3e persoon enkelvoud in gebruik, voornamelijk als potentialis. Wil men dezen potentialen vorm gebruiken met suffixen, dan neemt men in plaats van *mé* den 3en persoon enkelvoud van *maka-no*, = *mak(a)*, waaraan dan de noodige suffixen kunnen gehecht worden.

Wat het vervallen der *a* van den 3en persoon enkelvoud betreft, alsook der a, die veelvuldig als bindletter voorkomt, is dit geheel een zaak van welluidendheid en zijn daarvoor geen vaste regels te stellen. (Zie bij Klemtoon). Zelfs de *a* van 't suffix *bat* valt soms weg, b.v.: *kawa anep sabbatomb* of *sabb'tomb*, is dat zijn eigen geschilder niet? = wat

---

[1]) De *a* van *na*, standaardvorm 3e pers. meervoud, wordt geëlideerd vóór een werkwoord, dat met een klinker begint, b.v.: *nangit ikn' (= ikna)isih*, de muggen bijten.

[2]) Bij wijze van uitzondering gebeurt het soms met den 3en persoon meervoud, b.v.: *namaha nap-i baren*, ze zullen er vandaag weer mee gereed komen.

heeft hij dat mooi geschilderd! De twee b's voor de scherpe *t* worden dan ook scherp uitgesproken, dus *saptomb* [1]).

Omgekeerd wordt aan een verbaalvorm op een medeklinker eindigend, soms nog een *a* als incliticum ornans toegevoegd, b.v.: *kind* of *kind-a; kapanap* of *kapanap-a.*

Aan eenzelfden standaardvorm kunnen één of meerdere suffixen worden toegevoegd. Eindigt de standaardvorm op een klinker en begint het suffix eveneens met een klinker, dan worden deze twee klinkers volgens onderstaande regels geëlideerd of verbonden. Deze regels gelden ook voor onderling te verbinden suffixen.

Bij het toepassen dezer regels houde men echter in 't oog:

1o. Dat *p* in elk geval het allerlaatste suffix is. Wanneer er dus sprake is van verschuiving tot achter alle andere suffixen, is *p* steeds uitgezonderd. Achter *p* kan alleen nog slechts een *a* of *o* komen als incliticum ornans [2]).

2e. Dat de *é* meervoudsteeken van den 1en persoon steeds verschoven wordt tot achter alle andere suffixen. Dit is natuurlijk ook van invloed op de elisies, b.v.: hebben we *maké* te verbinden met *o* dativus, dan wordt eerst *é* verschoven tot achter de andere suffixen, dus hier: *mak-o-é* en vervolgens *o+é* geëlideerd tot *oi,* en krijgen we dus *makoi.*

Alleen het suffix *nam,* meervoud *namé* vormt hierop een uitzondering. *Nam* toch is geen gewoon suffix, (zie bij Werkwoorden onder Reciproca), doch een verbaalvorm. De *é* meervoudsteeken van den 1en persoon wordt dus wel verschoven tot achter de andere suffixen, die mogelijkerwijs *nam* vorafgaan, doch niet verder, b.v.: *maké+bat+nam = makbaténam.* De *é* meervoudsteeken van *namé* wordt op hare beurt verschoven, tot achter de suffixen, die op *nam* volgen, b.v.: *maké+bat+namé+oem+i = makbaté-namoemié.*

Dit voorop gesteld zijnde, kunnen we zeggen:

a van *na* relativus vervalt, of wordt omgezet tot achter het laatst volgend suffix, b.v.: *na+oem = noem* of *noema; na+ind = nind* of *ninda; na+ind+i = nindia.*

a relativus met *e* 1e pers. mv. wordt *ai,* b.v.: *maké+a (makaé) = makai.*

a verbaalvorm vervalt voor elken anderen klinker.

é „ met *i* wordt omgezet:

---

1) Een weinig verder zullen we zien, hoe soms ook het omgekeerde gebeurt en de scherpe *t* verzacht wordt en we dus *sabd* krijgen in plaats van *sapt.* Het geldt hier uitsluitend een kwestie van welluidendheid.

2) Bij vormen van 't verleden wordt echter soms *(a)p* met het vorige suffix omgezet, b.v.: *mendo-(a)p* of *mendabo; mendé-(a)p* of *mendabé; mendis-(a)p* of *mendabis.* Wegens welluidendheidsredenen wordt de *p* ook hier in *b* veranderd. We zullen verder zien dat het suffix *(a)p* ter versterking soms verdubbeld wordt. Ook dan kan deze omzetting nog plaats hebben, b.v.: *mendo-p-ap = mendobap* of *mendabop.*

é+*i* iterativus = *ié*, b.v.: *mé*+*i* = *mié*.
é+*ind* = *indé*, b.v.: *mé*+*ind* = *mindé*.
é+*ĭs* = *isé*, b.v.: *mé*+*ĭs* = *misé*.

é meervoudsteeken (van 1en persoon, van *né*, *nambé* en *namé*) wordt verschoven tot achter 't laatste suffix, b.v.: *né*+*oem* = *noemé; nambé*+*ind*+*i* = *nambindié* [1]).

é verbaalvorm met *é* van *émb* possessivus wordt *é*, b.v.: *mendé*+*émb* = *mendémb*.
é „ „ *é* relativus wordt *éi*, b.v.: *mé*+*é* = *méi* [2]).
é „ „ *o* relativus of possessiv. *omb*, blijft éo, b.v.: *me*+*o* = *méo*.
é „ „ *oe* van *oem* blijft *éoe*, b.v.: *mé*+*oem* = *méoem*.
i iterativus „ *a* relativus, blijft *ia*, b.v.: *maki*+*a* = *makia*.
i „ „ *é* „ „ *ié*, b.v.: *dapi*+*é* = *dapié*.
i „ „ *o* „ „ *io*, b.v.: *maki*+*o* = *makio*.
o verbaalvorm „ *é* „ of possessiv. *émb*, wordt *oi*, b.v.: *mɔ*+*é* = *moi*.
o „ „ *i* iterativus, wordt *oei*, b.v.: *mo*+*i* = *moei*.
o „ „ *i* van *ind* of *ĭs*, wordt oe, b.v.: *mo*+*ind* = *moend*.
o „ „ *oe* (*oem*) blijft *ooem*, b.v.: *mo*+*oem* = *mooem*.
o „ „ *o* relativus of possess. *omb*, wordt *o*, b.v.: *mo*+*omb* = *momb*.

---

1) De omzettingen van *é* met *i* hangen ook nauw samen met den trocheevormigen klemtoon. Waar i+é samentreffen, valt de klemtoon nooit op de *i*, maar steeds op de *é*. Daarom past men in vele gevallen de omzetting toe, waardoor de *é* de slot-, dat is de betoonde lettergreep wordt. Krijgt nu een verbaalvorm, die volgens deze regels *ié* tot slotklinkers zou hebben, nog een lettergreep erbij die niet anders kan zijn dan een demonstrativum dat als nadrukleggend zeker niet geheel onbetoond mag blijven, dan zoude deze als slotlettergreep betoond behooren te worden en dus wegens den trocheevorm eveneens de *i*, b.v.: *nié* zou bij *nié-pa* worden: ñīĕpā. Om dat te voorkomen, past men dan de omzetting niet toe: men behoudt dan den trocheevorm en de *i* blijft onbetoond, ñiĕpā. Wanneer dus b.v.: de *p* demonstrativus nog een incliticum ornans krijgt (dus een afzonderlijke lettergreep vormt, wordt de omzetting met i-iterativus niet toegepast). Het hulpwerkwoord, vooral *wa* is zoo nauw met de verbaalvormen verbonden, dat men het voor de betoning daarmee verbindt en dus de omzetting ook niet toepast, indien ze door het hulpwerkwoord gevolgd wordt. Zoo min als de *ap* of *pa* nadruk leggend, dus voornaam bestanddeel uit betoningsoogpunt, kan het hulpwerkwoord onbetoond blijven. Was *é* de slotklinker, dan zou hij naast *i* (we hebben immers ĭē) de betoonde lettergreep moeten zijn en zou bijgevolg de volgende *wa* onbetoond blijven. Men past daarom ook in dit geval de omzetting niet toe, b.v.: *ka*+*né*+*is*+*i* en *wa* = *kanĭsēĭ wā* en niet *kanisĭé wa*.

In de elideering van *é* verbaalvorm met *é* relativum krijgen we ook wel *éi* als slotklinkers, dan is *i* onbetoond en klinkt *éi* als *éj*, of ēĭ.

2) Zoo wordt *é* verbaalvorm met *i*-iterativus en *é* relativus: *iéi*, b.v.: *maké*+*i*+*é*: eerst wordt *é* meervoudsteeken van *maké* met *i* omgezet = *makié*. Daaraan komt *é* relativus, die met *é* verbaalvorm tot *ei* elideert, dus *makiéi*.

Wat de beteekenis der suffixen betreft, zie men Werkwoorden: voor *sap* onder interrogativus; voor *bat* onder dubitativus; voor *oem* onder irrealis; voor *ĭs* onder separatio; voor *ind* onder locus; voor *ap* onder demonstrativus; voor *nam* en *namé* onder Klassen van werkwoorden, reciproca. Bij Voornaamwoorden voor *namb*, *amb*, *omb*, *nambé* en *émb* onder possessiva en voor *na*, *a*, *o*, *né* en *é* onder personalia.

De onderling te verbinden suffixen volgen elkaar steeds in vaste volgorde op. De in onderstaande tabel onder eenzelfde nummer aangegeven suffixen sluiten elkaar uit, zoodat slechts één daarvan aan denzelfden verbaalvorm gehecht kan worden.

1	2	3	4	5	6	7	8
sab of sap	bat	na, né	oem	ĭs	i	a	(a)p
		namb, amb, omb,		ind		o	
		nambé, émb,				é	
		nam, namé					

Heeft men dus b.v.: de suffixen *omb*, *ap*, *i* en *ind* aan een verbaalvorm te hechten, dan zal men die moeten stellen in de volgorde: *omb-ind-i-ap*. Ook wanneer bezittelijke voornaamwoorden of relativa zonder praefix als verbaalvorm dienst doen, blijft deze volgorde gehandhaafd, ook al worden dan sommige suffixen in praefixen veranderd, b.v.: *bat-amb akak*, het uwe is misschien verloren; *i-o karvasih*, weer is hem, hij heeft weer jicht.

De 3e persoon meervoud met *an* of *na* ondergaat omzetting met de suffixen *sap* en *bat* en met deze beide vereenigd *sabbat*, b.v.: *kapan* + *sab* = kap-sab-na; *kapan+sap+bat* = *kap-sabbat-na*. Soms worden *sab* + *bat* dan ook nog onderling omgezet tot *sabda*, (de scherpe t na b wordt d), b.v.: *kap-sabbat-na* of *kap-sabda-na*. Verder verspringt *na* niet en worden gebeurlijke verdere suffixen met *bat* verbonden, *na* vervalt dan en wordt in plaats daarvan *sap* veranderd in den meervoudsvorm *sep*, b.v.: *kap+sabbat+na+ind+ap* = *kapsebbatindiap* of *kapsebdindiap*.

Soms wordt *an* of *na* ook met *ap* omgezet, b.v.: *mendan-ap* of *mendap-na; mendapn'isák*, ze hebben hen geslagen.

Bij verbindingen met *sab*, dat zooals we zagen (bij Modi onder Interrogativus), een samengesteld suffix is, gaan *o* enkelvoud en *é* meervoud van den 2en persoon en *a* enkelvoud en *é* meervoud van den 3en persoon der verbaalvormen steeds in 't suffix over b.v.: *mo+sab* = *masob; mé+sab* = *maseb*. Zoo kunnen dus ook sab, *sob* en *seb* als verbaalvorm optreden, wijl ze den verbaalvorm in zich sluiten, b.v.: *té sab?* (= *s+a* verbaalvorm+*ap* of *ab*), wie is 't ?

Voor attributieve vormen en voor impersonalia wordt steeds voor meervoudige betrekking de *a* van 't enkelvoud in *é* veranderd, b.v.: *ka* +

ap = *kap;* meervoud connectief: *kan*+*ap* = *kanap;* meervoud attributief of impersonale: *ké*+*p* = *kep.*

Ook voor verbindingen van *sab* met *no*+*d* wordt *sab* ontleed en de verbaalvorm tusschen *s* en *ab* ingeschoven, b.v.: *s-akad-ab* = *sakadab; s-od-ab* = *sodab; s-ad-ab* = *sadab; s-(a)kadé-ab* = *sakédab; s-éd-ab* = *sédab; s-dan-ab* = *sadanab* of *s-éd-ab* = *sédab.* De 1e persoon meervoud schijnt onregelmatig en zou men verwachten *sakadeb,* maar wijl de vormen tusschen *s* en *ab* moeten komen, kan de meervouds-*é* in dit geval toch de sluitletter niet worden en is er ook geen reden om ze met de verbinding met *d* om te zetten; de samenstellende deelen volgen elkaar dus regelmatig op, n.l.: *s-(a)ké-d-ab* = *sakédab.*

De 2e en 3e persoon enkelvoud en de 2e persoon meervoud van *nod* blijven *od, ad, ed* voor de suffixen, die met een klinker beginnen, behalve, ĭs, b.v.: od-oem; od-ind. Voor ĭs en een medeklinker worden ze *do, da,* en *dé,* b.v.: *do-ĭs* = *does; dé-ĭs* = *disé; do-p* = *dop; da-bat* = *dabat.*

De adhortativus *anam* wordt omgezet in *amna,* wanneer er een suffix aan gehecht wordt, dat men een *n* begint, b.v.: *anam*+*na*+*p* = *anmanap.*

Niet alle suffixen kunnen aan alle verbaalvormen gehecht worden. Men hecht geen relativus of bezittelijk voornaamwoord aan een verbaalvorm van denzelfden persoon als deze relativus of dit persoonlijk voornaamwoord. Voor den 3en persoon gebeurt dit echter wel, vooral wanneer de verbaalvorm een ander iemand aanduidt als het voornaamwoord, b.v.: *dapo ahi,* hij zal 't hem zeggen; *A. B. mendomb kivon,* A. heeft dat van B. (= B, het zijne) gesloten; voor denzelfden persoon: *éwati kané angin,* de jongelui smukken hen (= zich) op. Voor de andere personen bezigt men in dergelijke gevallen een onpersoonlijken vorm, b.v.: ik zal me snijden, keert men om in: het zal me snijden; ik heb het mijne verloren, in: het mijne is verloren, enz. Soms zijn de vormen wel bedriegelijk, maar b.v.: *makana* is niet *mak(a)* = 1e pers. van *mano* + *na,* = ik zal voor of aan mij, maar: *mak(a)* = 3e pers. enkelv. van *makano* + *na,* = het zal voor of aan mij.

Geen verbaalvorm kan op een dubbele betrekking wijzen, d.w.z. dat aan eenzelfden verbaalvorm geen bezittelijk voornaamwoord van één persoon en een relativum van een anderen persoon gehecht kan worden, b.v.: ik zal u het mijne geven, kan men niet vertalen door *maka-namb-a óg.* Wijl de relativa nooit afzonderlijk kunnen voorkomen, wordt in zulke gevallen het relativum ofwel als verbaalvorm gebruikt, ofwel aan den verbaalvorm gehecht, terwijl het possessivum afzonderlijk wordt uitgedrukt, dus voor 't gegeven voorbeeld: *nohan mak-a óg.*

Ook wordt aan eenzelfden verbaalvorm niet tegelijk een possessivum en een relativum van denzelfden persoon toegevoegd; dus niet: *namb* +

na of *amb* + *a*, enz. Wel hoort men 't echter voor den 3en persoon, b.v.: *patoer mak-omb-o isoeg*, ik zal voor den jongen het zijne afsnijden of stuksnijden.

Aan verbaalvormen van imperativus of optativus kan geen *sab* of *bat* gehecht worden [1]). *Is* en *ind* sluiten elkaar uit. Ook wordt nooit een possessivus met een relativus verbonden. Met den dativus van den 3en persoon kan dit echter wel, vooral wanneer de relativus niet op een persoon terugslaat, maar een plaatsaanwijzing is, b.v.: *maka-namb-o-p botok*, ik zal er het mijne op leggen. Een enkele maal vindt men ook wel eens een *o* bij wijze van incliticum ornans aan een verbaalvorm toegevoegd, b.v.: *mendanambo koagin*, hij heeft het mijne weggegooid.

Met inachtneming der vorafgaande regels zijn alle mogelijke verbindingen te ontleden en samen te stellen. Ter vergemakkelijking geven we hieronder een tabel van alle suffixen met de standaardvormen van NO verbonden. Men heeft daar dan slechts de noodige praefixen vóór te plaatsen en de gebeurlijke meerdere suffixen in de aangegeven orde daarachter.

Ook zijn ze op de verbindingen met *d* van toepassing. De afwijkende verbindingen van *no-d* met *sab* gaven we hiervoren, alsook de in acht te houden regels voor *od*, *ad* en *ed*. Wat de vormen met praefixen betreft neme men het voorbeeld met *k (k-akad)* uit de tabel; de suffixen worden aan de *d* toegevoegd. Doch *ak* van den 1en persoon en *é* van den 2en persoon meervoud in de voorbeelden van onderstaande lijst vervallen, omdat die reeds in den verbaalvorm vervat zijn. Zoo vervalt ook *an* van den verbaalvorm, omdat dat in de voorbeelden der lijst vervat is. B.v.: verbindingen van *kakad* met *oem: kakad-oem, kod-oem, kad-oem, kakad-oemé, ked-oem, kad-anoem.*

Ook op de verbindingen met MO zijn ze van toepassing, met dien verstande, dat hier ook *ak* van den 1en persoon der lijst vervalt alsook *o* en *é* 2e persoon en *an* 3e persoon meervoud der standaardvormen, als zijnde deze laatste in de voorbeelden der lijst vervat. Wijl de vormen van MO op een beslist futurum wijzen, worden ze met *bat* niet verbonden. Voor 't gemak zetten we in achterstaande tabel de standaardvormen van MO vóór de suffixen; men heeft daar dan slechts de praefixen vóór te zetten en de gewenschte suffixen er aan toe te voegen, met weglating van *ak* voor den 1en persoon.

---

[1]) Ofschoon *sab* of *sap* een samenstelling is van *S* exclusivus en *ap* demonstrativus, kan het toch nog het suffix *ap* aannemen bij wijze van pleonasme, b.v.: *ka+s—ap+ap* = *kasabap*.

MO		1 SAB	2 BAT	3 NAMB	3 AMB	3 OMB	3 NAMBE	3 EMB
P	1.	akasab	akbat	....	akamb	akomb	....	akémb
M	2.	asob	obat	onamb	....	omb	onambé	oimb
P	3.	asab	abat	anamb	amb	omb	anambé	émb
P	1.	aksabé	akbaté	....	akambé	akombé	....	akémbé
M	2.	aseb	ébat	énamb	....	éomb	énambé	iémb
P	3.							

		3 NA	3 NE	3 NAM	3 NAME	4 OEM	5 IS	5 IND
P	1.	....	....	....	....	akoem	akis	akind
M	2.	ona	oné	onam	onamé	ooem	oes	oend
P	3.	ana	ané	....	....	oem	ĭs	ind
P	1.	....	....	akénam	akénamé	akoemé	akisé	akindé
M	2.	éna	éné	énam	énamé	éoem	isé	indé
P	3.	anna	anné	énam	énamé	anoem	anis	anind

		6 I	7 A	7 O	7 E	8 (A) P
P	1.	aki	aka	ako	aké	akap
M	2.	oei	....	o	oi	op
P	3.	i	a	o	é	ap
P	1.	akié	akai	akoi	akéi	akep
M	2.	ié	....	éo	éi	ep
P	3.	ani	ana	ano	ané	anap of ep

Waar in bovenstaande tabel *é* relativus en *émb* possessivus met een 2en persoon verbonden zijn, beteekenen zij betrekking tot een derden persoon. Waar ze met een 3en persoon verbonden zijn, kunnen ze een betrekking aanduiden tot een 2en persoon of tot een 3en persoon ander dan 't onderwerp meestal, dus ipse illius of illi.

Ap is de onzijdige vorm van *ép*, doch de *a* vervalt na elken klinker behalve de *i*-iterativus, b.v.: *mako*+*ap* = *makop;* maar *maki*+*ap* = *makiap*.

Soms echter is *p* ook verbonden met *é* voornaamwoord tot *ép*, dat, daar. De vorm lijkt dan op een meervoud, maar is niettemin enkelvoud in samenstelling en beteekenis. Men vindt deze verbinding vooral na de suffixen ĭs en *i*. *Ep* is als suffix beslist bepalend en *ap* nadruklеggend.

Soms hebben we in plaats van *ap* ook *kap* (soms ook *ka* alleen of *ika* en gewestelijk *kaip*), dat dan vaak met een bind-*a* aan den verbaalvorm gehecht wordt, b.v.: *makomb-akap*.

Vele samenstellingen zijn volkomen gelijkluidend, ofschoon ze geheel verschillend zijn van vorming en beteekenis, b.v.: *maké* kan zijn: 1e persoon meervoud van *mano;* 1e persoon enkelvoud van *mano* met *é*-dativus; of 3e persoon enkelvoud van *makano* met é-dativus.

Ook het hulpwerkwoord *na, ha, (w)a* lijkt vaak bedriegelijk veel op een suffix, ofschoon het daarmee niets uitstaande heeft, b.v.: *kapa* = 3e persoon enkelvoud van *kamo*+*a*-dativus; het kan ook zijn *ka*+*p* met *a* als incliticum ornans; doch *kap a* is ditzelfde *kap* (= 3e pers. enklv. van *kano* met *p*) en het hulpwerkwoord *a*.

KLASSEN VAN WERKWOORDEN.

Numerus.

Sommige Marindineesche werkwoorden hebben een soort getal- en ook geslachtsvormen.

Het getal bestaat hierin, dat vele werkwoorden bij een meervoudig voorwerp en soms ook bij een meervoudig onderwerp een bizonderen meervoudsvorm aannemen. De werkwoorden met regelmatige personaalvormen, laten we hier buiten beschouwing. Meestal kenmerkt dit meervoud zich door een R of een S, soms ook zijn de woorden geheel verschillend.

Vaste regels voor de vorming dezer meervouden, zijn niet te geven. Wel valt het op, dat de meeste werkwoorden, die in 't enkelvoud een H hebben, deze voor 't meervoud in Z veranderen. Behalve dat H en Z wisselletters zijn, zal men opmerken, dat H ook de 2e pers. enklv. en Z de 2e en 3e pers., meervoud kenmerkt der personaalvormen. *Kahivd,* dat in 't Imoz *kahihd* is, krijgt ook Z, n.l. *avaviz.*

De meest voorkomende zijn:

akok	ophangen, aan den arm dragen,	*rakok*
ahad	splijten	*rahad*
ahak	(sago) klaarleggen	*rahak*
ahan	splitsen	*rahan*
aheb	oppeuzelen	*raheb*
aheitok	scheuren, steken	*raheitok*
ambad	bouwen	*rambad*
ambak	duiken	*rambak.*
ambatok	op de schouders dragen	*rambatok*
ambih	uitvreten (door insecten)	*rambih*
amsétok	vouwen	*remsitock*
apanev	op den rug dragen	*repnáv*
aseb	tuiten	*raseb*
asik	in de hand dragen	*rasik*
avadik	vliegen	*ravadik*
avasad,	terugdeinzen	*ravasad*
avaseb	verdwijnen, mager worden	*ravaseb*
avasih	likken, zuigen	*ravasih*
ésab	afkappen,	*résab*
ésad	putten	*résad*
ésák	breken	*résák*
ésaman	breken, weg afslaan	*résaman*
ésawn	weg afsluiten	*résawn*
éseb	slaan meerv. voorwerp:	*réseb*
	„ onderwerp:	*résab*

évab	om 't hoofd binden	*révab*
éveb	op de armen dragen	*révab*
évek	inschuiven, inleggen	*révek*
évikév	dragen meerv. voorwerp:	*révikáv*
	„ onderwerp:	*révikev*
évob	in sprong liggen	*révob*
héwn	omlaag halen	*rohawn*
Hiboes	zich neerbuigen	*riboes*
ibawn	stijf loopen	*roembawn*
ipiv	dik zijn	*ripiv.*
isazig	kruipen	*risazig*
isid	drukken op	*risid*
isik	aanspoelen	*risik*
isip	steken van warmte	*risip*
isoeg	snijden	*risoeg*
iv	weenen	*rivek*
masoed	buigen	*remasoed*
oemoem	rond staan, buigen	*roemoen*
vis	dalen	*rovis*
akoebéa	verdwijnen	*akébez*
ahan	zich vertakken	*arahan*
ambid	zitten, gaan zitten	*ahamat*
ararei	opdrogen	*arariz*
aroeh	lostrekken met de tanden	*aroez*
athan	gevangen zetten	*rétézan*
atin	gaan staan	*wahamat*
avahob	ophangen	*avazoeb*
avoei	aan band om 't voorhoofd dragen	*ravoem*
avoes	uittrekken	*ahók*
bik	in de hand dragen	*roban*
botok	leggen	*rawéwn*
dahih	bijten	*risih*
ésór	schreeuwen	*éséwn*
han	geven	*hazin* of *botok*
hari	liggen	*hók*
heip	verwarmen	*heizip*
heit	gaan	*nahat*
itar	staan	*rémed, wahamat*
javig, éavig	planten	*jahóv*
kahék	klimmen	*kapét*
kanin, nin	liggen	*kahok, hók*
katimin	opstaan uit of van iets	*koetimin*
koason, kosan	duiken	*karosan*

man	komen	*naham*
mir	zitten	*ahamat, ahéwn*
oesoeh	branden, steken	*isiz*
otétok	bedruipen	*otitoek*
rémem	pakken, grijpen	*remez*
rib	ontspruiten, geboren worden	*rizoeb*
sák	verdrogen	*sazab*
takoi	kappen	*warok*
wakanev, wakoen	braden	*hoes.*

Vaak ook heeft de meervoudsvorm de bijbeteekenis, dat de handeling veelvuldig wordt toegepast op kleine voorwerpen, b.v.:

isoeg, snijden; *isazig*, snoeien, bijknippen, bijsnijden, gelijk snijden, b.v. de nieuwaangevlochten haarverlengsels.

amboeg, doorboren; *ambazig*, kleine dingen, inzonderheid gaatjes boren in vruchtenpitjes, die als kraaltjes dienst moeten doen.

agotok, steken stompen; *agitoek* of *égétok*, kleine beestjes dooden, b.v. luizen knappen.

adoeg, uitsnijden; *adazig*, veelvuldig kleine dingen, b.v. uitkartelen van veeren voor opschik bestemd.

kirib, bijkomen, weer dik worden van uitgeteerde zieke; *kirizib*, dik, weelderig worden van hoofdhaar.

awin, uittrekken; *awazin*, uittrekken van pluisjes, dons, haartjes, enz.

kagoeb, breken, afbreken; *kagazib*, afbreken van kleine dingen, afplukken van bloemen of blaren, enz.

PERSONALIA EN REALIA.

Het soort geslacht, waarvan we spraken, bestaat hierin, dat sommige werkwoorden afzonderlijke vormen hebben, naar gelang ze op levende wezens betrekking hebben of op zaken. Het meest is dit natuurlijk het geval met werkwoorden, die personaalvormen hebben. Deze zijn uit den aard der zaak alleen toepasselijk op personen of wat daarvoor doorgaat. Men voelde daarnaast dus de behoefte aan een onzijdigen vorm op zaken toepasselijk. Meestal is de onzijdige vorm dan ook slechts een bijvorm van den personaalvorm. Bestaat die bijvorm niet, dan dient de 3e pers. enklv. van den personaalvorm tevens voor onzijdigen vorm.

Voorbeelden zijn:

Onzijdige vorm:	Personaalvorm, 3e pers. enkelv.:
ahók, uittrekken,	*ahokev*, iemand meetrekken,
hambam, inwikkelen,	*hambev*,
atakek, klemmen,	*atakib*, steunen, duwen tegen,

heinik, vastslaan,	*heineb,*
hoejam, beven,	*hoejev,*
ogaman, begraven,	*ogeb,*
adagen, kleven,	*adagin,* leunen tegen,
karab, aftrekken,	*karib,*
katab, losrukken,	*katib,*
kandakab, trekken,	*kandakib,*
kéngarab, verscheuren,	*kéngarib,*
keswan, wasschen,	*keswin,*
kéwaheb, draaien,	*kéwahib,*
awahen, oprollen,	*awahob,* omkronkelen,
han, geven,	*atĭn,* iets levends geven,
hat, liggen,	*tére, hari,* meerv.: *hók,*
hái, vallen,	*hĭj,*
ai, worden,	*win,*
baren, op zijn,	*bazin,*
roemoen, gebogen zijn,	*masatok,* meerv.: *remsitoek,* buigen,
daraman, lossteken, -trappen, enz.,	*dadétok,* lossteken, schubben, schilfers, enz.,
tamak, drijven, dobberen.	*tameb.*

Men ziet, dat in 't algemeen de onzijdige vorm zich door een *a* kenmerkt en de vorm voor personen door de uitgangen *ib* of *eb* of *ev.* De vormen, die uitsluitend op levende wezens van toepassing zijn, onderscheiden zich door personaalvormen. Hierover in een aanhangsel.

PASSIVA.

Een lijdenden vorm voor de werkwoorden heeft het Marindineesch niet. Men moet dus lijdende zinnen steeds in bedrijvende omzetten.

Indien het onderwerp van een lijdenden zin een levend wezen is, kan de lijdende zin zeer gevoeglijk door de personaalvormen van 't werkwoord worden weergegeven. (Zie hierachter onder Personaalvormen).

Is er geen handelende persoon uitgedrukt, dan bezigt men den onpersoonlijken vorm der verbaalvormen, b.v.: ik word geslagen, *ka wa nasák,* = het-is, mij-slaan. Is er wel een handelende persoon uitgedrukt, dan bezigt men de actieve vormen der verbaalvormen, b.v.: ik zal door u geslagen worden, *damo nasák,* = gij-zult mij-slaan.

TRANSITIVA EN INTRANSITIVA.

Deze twee klassen zijn niet zuiver te onderscheiden. Zeer vele onovergankelijke werkwoorden hebben tevens een overgankelijke beteekenis, b.v.: *ivon,* vluchten of doen vluchten, verjagen.

Oorspronkelijk heeft er waarschijnlijk ook een onderscheid in vorm bestaan, zich kenmerkend door verschil van uitgang, soms ook door een voorvoegsel. We treffen daarvan thans nog sporen aan.

We kunnen hier eerst even opmerken, dat de werkwoorden, die op *n* uitgaan, deze slot-*n* vaak in *t* veranderen, b.v.: *warin* of *warit; kamin* of *kamit*. Dit heeft thans geen invloed meer op de beteekenis: oorspronkelijk waarschijnlijk wel en was de vorm op *t* de overgankelijke. Immers om van werkwoorden zelfstand. naamw. te vormen, die een uitslag der handeling aanduiden, bezigt men steeds de vormen op *t*, b.v.: niet *kamin-a*, maar *kamit-a*, het gemaakte.

Verder heeft men werkwoorden met verschillende uitgangen, die een verschil in de beteekenis aangeven, n.l. meestal op *b* en *k* en op *d*. De vorm op *b* heeft dan gewoonlijk een onovergankelijke beteekenis, die op *k* een overgankelijke, terwijl die op *d* op een elativum, veelvuldigheid of intensiteit schijnt te wijzen. Dit is echter niet streng door te voeren als vaste regel, hetgeen in 't Marindineesch evenals in andere talen voor alle regels der woordvorming en woordafleiding geldt.

Voorbeelden zijn:

abéaB, platrond zijn.
abéaK, rond doen zijn, kneden.

akaB, van personen afdwalen.
akaK, verliezen van zaken.

hangaB, scheuren, barsten.
hangaD, zich verdeelen, stoelen van planten.
hangaK, stuk slaan, stuk gaan, oplossen of smelten.
hangi-toek, zich vermenigvuldigen.

kataB, losgaan, opengaan. (Ook *kotaB*).
kataK, open zijn of doen zijn, open laten. (Ook *kétaK*).

kotiB, losmaken, meevoeren.
kotaD, begeleiden.
kotaK, afslaan b.v. vruchten.

pangaB, opengaan, ontluiken.
pangahaD, opengaan, barsten.
pangaK, openen, uitspreiden.

éseB, doorsnijden. (*K-asaB* = scheuren, openscheuren).
ésaD, afkappen.
ésaK, afkappen, vooral veelvuldig, kleine dingen, b.v. gras; ook: kwispelen.

ésaB, staan van water, onderloopen, overvloeien.
ésaD, scheppen, over doen vloeien in den schepper.

ésaK, vol zijn of doen zijn.
isiK, vol zijn of doen zijn, verzadigen.

tahoB, leunen, kleven, gehecht zijn aan.
tahoeK, bedekken, stoppen, lappen.

tapaB, ontwarren, losmaken.
apaD, openspatten, twinkelen = open en dicht gaan, b.v. van sterren.
tapaK, losmaken, opheffen van verbodsteeken.

aheB, gaan naar persoon, ontmoeten.
ahaK, gaan naar, inzonderheid de tuinen.

éheiB, (van *heihei*, glad, losjes) losmaken van personen.
éháK, losmaken.
ahaD, in strooken verdeelen.
ahaN, splitsen, vertakken.

haN, nemen.
haneB, iemand opnemen.
haniD, ordenen, veelvuldig opnemen en neerleggen.
sanaK, schelpdiertjes zoeken, (nemen).

haoeseB, sprenkelen.
haoesaK, roeren, omroeren.
haoesatoK, bespatten.
voeseB, sprenkelen.
voesoeK, weggooien.
vosaB, slingeren, b.v. van pijl.
vosaD, heen en weer loopen, slenteren.

heideB, kwellen, plagen, (duwtjes geven).
heidaK, deuken, duwen, duwend slaan, b.v. om vuur uit te slaan.
heidaN, zachtjes duwen, strijken, streelen.
hadaN, neerhangen, afhangen.
hadaK, neerhangend, d.w.z. met laagten of kuilen.
hadaD, zacht, malsch zijn, (dat makkelijk deukt).

tongeB, wegdoen, afsnijden, inzonderheid haarverlengsels.
tongaK, wegdoen, wegvegen, afschrappen.
tongaD, hinken, (met één weggedaan been loopen).
tonga-man, wegduwen. (Zie uitgang *man* bij woordafleiding).

kaoesakiB, (personen), *kaoesakaB*, (zaken), de hand laten glijden over, aaien.
kaoesa-toK, door de keel doen glijden, inslikken.

arwahiN, zich kronkelen.
awaheN, draaien, oprollen.
awahoB, kronkelen.
(a)wahoeK, omwinden, ronddraaien.
arwe-tok, doen keeren, wenden of draaien.
kiwahasiB, gedraaid of gekroesd zijn van haar.
kiwahaziB, draaien, inzonderheid gras voor een band, b.v. klimband.
kiwaheB, draaien, afdraaien van vruchten.
kiwahiB, ronddraaien, rondtollen van personen.
kiwahiD, iets ronddraaien.

araheB, (voor personen) verdeelen, in stukken snijden.
arahaB, (voor zaken) verdeelen, splijten, klieven.
arahaD, splijten of doen splijten van zachte voorwerpen.
arahaK, splijten, barsten van harde voorwerpen.
arahaZIB, idem met meervoudig voorwerp, vooral kleine dingen.
arahéWN, verdeelen, iets levends, verscheuren van prooi door dieren.
ara-man, stuktrappen, vertrappen, wegschoppen.

Ofschoon uit al deze voorbeelden geen vaste regels te distileeren zijn, toch staat het wel vast, dat de *K* als slotletter over 't algemeen een overgankelijke beteekenis aan de werkwoorden meedeelt. Veel veelvuldiger komt de *K* als zoodanig als voorvoegsel voor. Om welluidendheidsredenen wordt ze dan meestal met *a*, *é* of *o* tot *ka*, *ké* of *ko* verbonden, b.v.: *ivon*, vluchten, *kivon*, met iets vluchten, stelen; *oemoev*, gaan, *koemoev*, meenemen; *ba*, op zijn, *kaba*, opmaken [1]).

Doch ook deze regel is niet strikt door te voeren, wijl voor vele werkwoorden het voorvoegsel *k* geen merkbaar verschil in de beteekenis brengt of er soms een heel andere bijbeteekenis aan geeft, b.v.: *timin*, opstaan, *katimin*, opstaan van of uit iets; *ravétok*, omkeeren; *karvetok*, optillen; *vagib*, verzorgen, bewaren, *kovagib*, opbergen [2]).

---

1) Hecht *ka* geen andere beteekenis aan 't werkwoord, dan die welke het in gewoon overgankelijken zin reeds heeft, dan bezigt men den vorm met *ka* niet, wanneer van personen sprake is, b.v.: *man*, komen of doen komen; *ka-man*, meebrengen. Men zal dus zeggen, b.v.: *miz ah kaman*, breng den boog mee; maar: *honahon ah man*, doe het kind komen (= breng mee). Wel echter *ngat ah kivon*, loop met den hond weg; wijl de overgankelijke beteekenis van *ivon*, wegjagen, een andere is dan meenemen. Zoo ook: *honahon menda koemoev*, ze heeft het kind meegenomen, omdat *oemoev* geen overgankelijke beteekenis heeft.

2) Soms is de bijkomende bijbeteekenis meer schijn dan werkelijkheid, b.v.: *hari*, liggen, *ka-hari* liggen op iets, doch eigenlijk be-liggen, zooals wij spreken van: een bed beslapen; atin staan, *ko-atin* staan op iets of „be-staan"; enz. Feitelijk is *ka* of *ko* ook in deze voorbeelden overgankelijk makend.

Ook worden soms overgankelijke werkwoorden gevormd van andere woorden, door er een *k* als uitgang aan toe te voegen, b.v.:
amboe, gat, opening; *amboeg*, gat of opening maken.
amboe, opening; *ambik*, uitvreten.
masoe, krom; *masoek*, krommen, buigen.
ona, voorkant van 't lichaam; *(h)onak*, ontucht plegen. (Vgl.: Maleisch *moeka* en *ber-moeka-h*). Misschien komt *onak* ook van *kar-ona* Griesch spora, Lat. sperma.
ambar, wat rond is (inzonderh. een groote tonvormige versiering bij sommige feesten); *émbarak*, visschen met schepnetten, terwijl men in een kring tot elkaar toenadert om de visschen in te sluiten.

Ook de uitgang *toK*, welken wij aan vele overgankelijke werkwoorden vinden, schijnt er op te wijzen, dat *K* daaraan de overgankelijke beteekenis meedeelt, b.v.:
kipar-oed, bundel, *kiprétok*, samenbinden, bundelen.
masamoen, doorgebogen, *masatok*, zich buigen, bukken.
kaho, gordel, *ahasak*, gebonden dingen *kasétok*, binden, (vgl. *kasid*, binden).
ahoen, vastbinden, *ahotok*, ondersteunen, stutten.
bakoet, invlechtsel (dekking) op armmof, *bakatok*, bedekken.
sanga, hand, *sangid*, handen uitslaan, *sangoed*, doen schrikken, *sangétok*, stooten.
voes, roeien, *(javoen, kano)*, *vasétok*, overzetten.
roemoen, gebogen zijn, *remsitoek*, meerv. van *masatok*, zich buigen, bukken.
garev, tatoeëering, *gari*, soort schildering, *agrétok*, teekenen, schilderen.
aha(h), huis, *hazétok*, huizen, thuis blijven.
daro, slijk aan oppervlakte in tegenstelling met *mo*, *daraman* onzijdige vorm van *dadétok*, vertrappen.
hara, vlug, harétok, verkeerd doen; vergelijk *arir*, langzaam en goed-doen.
han, geven, *hanétok*, aanreiken.
arwahin, draaien, kronkelen, *arwétok*, zich omkeeren.
rah, andere kant, *(h* is in Imoz vaak *v)*, *ravétok*, omkeeren, *rahétok*, doorsteken.
wih, ziel, *vitoek*, meerv. van *vétok*, denken.
ravarav, boven op, *ravétok*, liggen op, (of beliggen).
mbakoe, nek, *ambatok*, op nek of schouders dragen.
amed, meerv. en allicht oorspronkelijke vorm van *kaDMEtok*, telen.

Ook de uitgang -*wn* (of -wt) schijnt aan de werkwoorden een overgankelijke beteekenis mee te deelen. Voorbeelden hiervan zijn:
Haoee, uitgaan, uitkomen, *haoewn*, hoozen, (doen uitgaan), spuien.
Vasid, bij iemand zitten of gaan zitten; *véséwn*, iemand bezoeken.
Tieb, opnemen (persoon); *tiwn*, doen opstaan, wekken.
Tameb, drijven; *taméwn*, doen drijven, van wal stooten, verstooten.
Roh, slijk, modder; *rohawn*, doen verslijken, doen zinken.

Ravasah, verdwijnen, wegtrekken; — *ravaséwn,* doen verdwijnen, doen wegzakken.
Eg, graven; *ogéwn,* bedelven.
Ra, kant, zijde (andere kant); — *ka-rawn,* tot anderen kant overgaan, = veranderen in, worden tot.
Ahéd of *héd,* overeind zijn; — *ahéwn,* overeind zijn op, gezeten zijn op; *héwn* of *hiwn,* overeind doen zijn, wekken.
Araw, gat, kuil: — *arawn,* trappelen, met den voet een kuil maken.
Ehá-k, losmaken; — *éhawn,* vracht afgooien, zich van last ontdoen.
Esa-k, afsnijden, fig.: weg afsnijden, afsluiten; — *ésawn,* afgesloten doen zijn, b.v.: visch achter versperring.
Ahad, indeelen, (vgl.: *ahazak,* bundel); — *ahaoezawn,* in partijen bijeen voegen, in bundels of trossen binden.
Hakev, liggen, leggen; — *ké-hakéwn,* doen liggen in, inladen, opbergen in.
Hadé-tok, aanstooten; *hadé-wn,* verstooten, verwerpen; vrijwillig: afstaan, achterlaten; onvrijwillig: vergeten.
Amanda-k, versperd zijn; — *ko-amndéwn,* voor iemand iets versperren.
Oemoen, gebogen zijn; *oemoezawn* (meervoudig voorw.), iets recht buigen.
Rawi, vooruitsteken, uitpuilen; *rawéwn,* klapper uitleggen (uitpuilend op den grond) voor nieuwen aanplant.
Vé stamwoord, vgl.: *vévai,* samenbrengen; *vévét,* voorloopen; *ivon,* vluchten; *véwn,* wegloopen voor iemand, ontvluchten.
Wavén, verlegen, bang zijn; — *wavéwn,* bang zijn voor, zich verzetten tegen, weigeren.

REDUPLICATIVA.

Verdubbeling treft men in 't Marindineesch bij werkwoorden maar weinig aan; volgens eenigen vasten regel, om een schakeering in de beteekenis te bewerkstellingen, zeker niet.

Meestal wordt daardoor in andere talen meer intensiteit of herhaling uitgedrukt. Voor intensiteit heeft men in 't Marindineesch de suffixen *ap* en *i,* (zie ter plaatse). Om herhaling of voortduren der handeling weer te geven, kan men veelvuldig het werkwoord herhalen of daaraan een langgerekt *á* toevoegen, b.v.: *vir, vir, vir,* ...... of *vir-áá* ...... en we gingen, we gingen......

Enkele voorbeelden van verdubbeling bij werkwoorden zijn:
popo, borrelen, zieden,
tatik, legenden vertellen,
isiz, steken der zon, braden (lijdend),
isis, tintelen,
sasahi, werken,
andor-andor, hinken,

gav-gavai, razen, razend zijn,
namanam, spiraalsgewijs omwinden,
rasaseb, tuiten, suizen,
ravaravai, gloeien, zinderen der lucht.

ELATIVA.

Een bizondere vorm daarvoor bestaat niet. Men kan bij werkwoorden een versterking aangeven, door toevoeging van een der daartoe geëigende bijwoorden, als *jaba, samb,* zeer, enz., of zooals hierboven bij reduplicativa aangeduid.

Allicht heeft men eertijds een elativum gekend, door achtervoeging van *en,* waarvan nog sporen over zijn, b.v.: *asa* en *asajen,* keffen; *keswan* en *keswajen,* wasschen; *adak,* aandrukken, doppen, betten en *adagen,* vastplakken, kleven; *óg,* weggeven, *ko-eg-en,* weggooien; vgl.: *ha,* echt en *hajen; ba,* op en *baren* (*ba-ra-en,* alle kanten op).

Als diminutieva gebruikt men bijwoorden, die daartoe geëigend zijn, als *papis,* weinig. Vergeefsch vertaalt men door *dóm,* slecht of *mbatáv,* leugenachtig, bedriegelijk, b.v.: *dóm* of *mbatáv sasahi,* nutteloos of vergeefsch werken. (Zie ook bij Werkwoorden onder Modi, de Irrealis).

RECIPROCA.

Wederkeerige werkwoorden heeft het Marindineesch niet. Ze worden weergegeven door *nam* als suffix aan de verbaalvormen toe te voegen. Een gewoon suffix is *nam* echter niet, want het volgt daarvan niet de gewone regels, b.v.: *nam* verbonden met een verbaalvorm van den 1en persoon meervoud, b.v.: *maké,* zou moeten luiden *maknamé,* volgens den regel, dat de meervouds-*é* van den 1en persoon achteraan komt, doch het is *makénam.* Wellicht is dus *nam* ook een verbaalvorm. In 't Sangaseesch dialekt beantwoorden de futurum-vormen *nang, nam-o* en *nam-a* aan de Marindineesche *mano, mo, ma. Nam* zou dus de 3e persoon enkelvoud zijn, of in dit geval de onpersoonlijke vorm, die bij meervoudige relatie den meervoudsvorm op *é* aanneemt, = *namé.* Overigens wordt *nam* als een gewoon suffix behandeld. We hebben dus alleen de bizonderheid, dat de *é* meervoudsteeken van den 1en persoon, die anders achteraan komt, niet voorbij *nam* gaat, doch alleen verplaatst wordt achter de mogelijke suffixen, die *nam* voorafgaan, b.v. *maké+sab+nam* = *mak-sab-é-nam.* De meervouds-*é* van *namé* komt echter op haar beurt achter de mogelijke suffixen, die daarop volgen, (behalve *p*), b.v.: *mak-é* + *sab* + *nam-é* + *ind* + *i* = *maksabé-namindié.*

In verbinding met werkwoorden, die personaalvormen hebben, wordt van de verbaalvormen zeer dikwijls de onpersoonlijke vorm gebruikt, om-

dat de persoon dan toch uit den personaalvorm blijkt. Blijkt het getal niet uit den personaalvorm, zooals dit voor den 1en persoon het geval is, dan krijgt de onpersoonlijke personaalvorm de *é* van meervoudige relatie. In verbindingen met *nam* bezigt men alleen voor den 3en persoon, maar dan ook altijd, dezen meervoudigen onpersoonlijken vorm, dus nooit *menda-nam,* maar steeds *mendé-nam.* Dit schijnt ook logisch, wijl een wederkeerigheid een meervoudig begrip insluit. Desalniettemin heeft men voor den 2en persoon ook den enkelvoudigen vorm b.v.: *mendo-nam* Misschien komt dit, omdat men tot één persoon kan zeggen: gij moet met dien of die ....., terwijl men voor den 1en en 3en persoon het geval steeds meer plastisch beschouwt en dus alleen het meervoud gebruikt. *Nam* krijgt den meervoudsvorm *namé,* wanneer de wederkeerigheid op meerdere personen terugslaat, b.v.: *makénam nasák,* wij zullen samen vechten, = twee personen; *makénamé nasák,* wij zullen samen vechten, = twee troepen.

Het zeer eigenaardige is echter, dat in verbindingen met *nam,* voor alle personen, het werkwoord, indien het personaalvormen heeft, steeds in den 1en persoon staat, b.v.: *mendénam nasák,* zij hebben elkaar geslagen, *mendénam* = 3e persoon, *nasák* = 1e persoon. De eenige verklaring, welke ik voor deze eigenaardige wending geven kan, is de letterlijke vertaling, die is: wij doen, ik word geslagen; jelui doet, ik word geslagen; zij doen, ik word geslagen. Voor meervoud, dat hier is, meer dan twee: wij doen, wij worden geslagen, enz. Iets van dien aard hebben we in 't Fransch: nous jouons cache-cache, wij spelen verberg-verberg, = verstoppertje spelen [1]).

Ook kan de wederkeerigheid worden weergegeven, door de *é*-meervoudige relatie aan den verbaalvorm toe te voegen, b.v.: *napét kan-é kahab,* zij verdeelen hun (= elkaar, vgl. oud-Nederlandsch haar) de pisang *éwati kan-é angin,* de jongelui sieren hen (= elkaar) op.

---

1) We kunnen nog een andere verklaring opperen, welke evenmin voor de hand liggende is, doch waarvoor redenen van waarschijnlijkheid te pleiten zijn. We vragen ons n.l. af, of de personen der personaalvormen, zooals we die thans bezitten, wel steeds in dezelfden vorm bestaan hebben. En we spreken het vermoeden uit, dat de vorm welke thans als 1e persoon geldt, eertijds 3e persoon meervoud (en misschien ook enkelvoud) was.

De 1e persoon zou dan als standaardletter niet N, maar NG gehad hebben en de N zou de standaardletter van den 3en persoon geweest zijn. (Zoo ook in 't Keieesch, Fordaadtsch en Jamdeensch). Deze veronderstelling berust op de feiten:

a. dat we deze NG voor den eersten persoon, zij het dan ook in gewijzigden vorm thans nog aantreffen, b.v.: *NoK, NaKé.* Soms vervalt de K, soms de N. In de verbaalvormen vervalt gewoonlijk de N. In de personaalvormen en bezittelijke voornaamwoorden verdwijnt steeds de K.

REFLEXIVA.

Wederkeerende werkwoorden heeft het Marindineesch zeer vele. Ze worden gekenmerkt door personaalvormen, d.w.z. vormen, die den persoon aanduiden, op wien de handeling betrekking heeft. Deze persoon kan zoowel een andere persoon zijn, als het onderwerp zelf. In dit laatste geval hebben we de wederkeerende werkwoorden. Men houde in 't oog, dat in 't Marindineesch vele werkwoorden wederkeerig zijn, die 't in onze taal niet zijn, b.v.: gaan, *oemoev,* wijl de handeling, *zich bewegen,* op het onderwerp overgaat. Andere kunnen al of niet wederkeerend zijn, b.v.: *waraw,* zien, kan wederkeerend zijn, ofwel gewoon overgankelijk; *Waraw* wederkeerend wil echter niet zeggen, zich zien, maar: in zijn oog vatten.

Deze personaalvormen zijn aan bepaalde werkwoorden eigen en werkwoorden, die ze niet hebben, kunnen niet wederkeerend gemaakt worden. Men moet dan een omschrijving gebruiken, b.v.: hij hoort zichzelf, = hij hoort zijn eigen stem of geluid, *anep méen* of *warin ma gan.*

---

b. dat we in 't Sangaseesch dialekt in de verbaalvormen de NG nog hebben voor den 1en persoon, b.v.: *mang, beng,* en men in 't Marindineesch naast *maké* nog vaak *maNKé* hoort. Dat de 1e persoon dus NG als standaardletter had, is een veronderstelling, die niet zoo maar uit de lucht gegrepen is.

Dat N dat voor den 3en persoon zou zijn, is dat evenmin. We hebben samenstellingen, die daar nog op wijzen, b.v.: *an-ep* = *an-ép;* die is, hij; *éh-an,* hier of dit is, daar. Maar ook is heden nog de gewone connectieve meervoudsvorm 3e persoon *an* of *na.* Misschien had men voor den 3en persoon enkelvoud een onbepaalden of onpersoonlijken vorm, d.w.z. een vorm, die niet een persoon aanduidde, doch ook voor zaken kon gebruikt worden *).

De tegenwoordige vorm, die bij de personaalvormen voor den 2en en 3en persoon meervoud dient, is beslist krachtens zijn samenstelling 2e persoon. Hij kenmerkt zich immers door I of J van JO of door Z, wisselletter van H (2e persoon enkelvoud).

De oorspronkelijke vormen b.v. van *oesák* zouden dan zijn:

1.	*nga-sák,* mij slaan,	*nga-sák,* ons slaan,
2.	*ha-sák,* u slaan,	*i-sák,* jelui slaan,
3.	*oe-sák,* het of hem slaan,	*na-sák,* hen slaan.

Toen G voor den 1en persoon verviel, werd de 3e persoon aan den 1en gelijk. De vorm met N werd voor den 1en persoon behouden en voor den 3en persoon meervoud bediende men zich van den 2en persoon meervoud, hetgeen praktisch minder bezwaar moest opleveren, dan voor 1en en 3en persoon een gelijkluidenden vorm te hebben. In de verbindingen met *nam* zou die 3e persoon met N als een stereotype zijn overgebleven en zou men dus na *nam* niet den 1en persoon hebben, maar zooals te verwachten is den 3en persoon meervoud, echter een verouderden vorm daarvan. Van zulke overblijfsels van verdwenen spraakkunstige vormen vindt men in mijn Keieesche spraakleer meermalen vermeld. Daar zijn ze duidelijk na te wijzen in de verwante talen van Tanimbar, waar ze nog als regel bestaan.

*) In 't Sangaseesch dialekt hebben we ook nog overblijfsels van *n* als 3e persoon enkelvoud, b.v.: *éh-né* (w.-*noe,* onz.-*na,* nw.-*ni*) = deze is hij of het, deze of dit. (Zie Voornaamwoord, Demonstrativa).

HULPWERKWOORDEN.

Een zin kan niet alleen een handeling, maar ook een toestand uitdrukken, b.v.: ik ben ziek. Voor dergelijke eenvoudige gezegden kan men de attributieve vormen der verbaalvormen gebruiken, b.v.: *érér ka nok.* Ook de relativa, al of niet aan impersonale vormen der verbaalvormen gehecht, wijzen op een toestand, b.v.: *pa kana awih,* het hoofd doet mij pijn, ik heb hoofdpijn; *na arvasih,* aan mij is jicht, ik heb jicht.

Doch omstandigheden door sommige suffixen uitgedrukt, kan men door den attributieve vorm niet weergeven, omdat deze die suffixen niet aanneemt; bovendien kan ook de handeling door een werkwoord uitgedrukt, meer als een toestand, dan als een werking beschouwd worden. In deze gevallen bezigt men een hulpwerkwoord, dat steeds onmiddellijk na den verbaalvorm geplaatst wordt, b.v.: *idi sanod na,* ik deed maar kijken, ik zat maar te kijken. De hulpwerkwoorden hebben ook personaalvormen, om persoon en getal aan te duiden; alleen *ai* is onveranderlijk. Ze zijn:

1e p. enkel- en meerv.:	2e p. enklv.:	3e p. enklv.:	2e en 3e p. meerv.:
na	ha	(w)a	ja
nin	hin	win	jin, in
nangat	hangat	ongat	engat
navara	havara	ora	javara
		ai	ai

Een juiste vertaling dezer hulpwerkwoorden is niet te geven. We zullen trachten ze te verklaren, door het gebruik dat ervan gemaakt wordt.

Ora, zijn, wordt in attributieve zinnen soms aan den verbaalvorm toegevoegd, om persoon en getal aan te duiden, b.v.: *érér ka nok,* of *érér ka navara.* In vereeniging met *ora* krijgt de verbaalvorm gewoonlijk het demonstrativum *(a)p,* b.v.: *zazoe kap ora,* hij is moe. Indien persoon en getal reeds uit den verbaalvorm blijken, kan men *ora* als impersonale gebruiken, dus onveranderlijk, b.v.: *mbatav mo ora,* gij zijt leugenachtig, ge liegt.

Ongat en *win* duiden aan: doen, worden of tot een toestand geraken die kan worden uitgedrukt door een bijvoeglijk naamwoord, een zelfst. naamwoord en voor *win* ook door een werkwoord. b.v.: bijvoegl. naamw.: *mbëi mé ongat* of *win,* hij zal spijtig worden, spijt hebben; zelfst. naamw.: *gadzi maké nangat* of *'nin,* wij zullen dans doen, dans houden; werkwoord: *wambad maké 'nin,* wij zullen spitten doen, (vergel. Engelsch do). *Win* en *ongat* beiden geven ook ons worden weer in den zin van: tot een toestand, rang, stand of waardigheid geraken, b.v.: *éwati menda win,* hij is jonkman geworden; *serdadoe menda ongat,* hij is soldaat geworden. In denzelfden trant hebben we: *makombap nangat,* ik doe het zijne, ik doe

hem na, ik boots hem na. Doch worden, d.i. veranderen in, wordt vertaald door het werkwoord *karawn*, b.v.: *katar menda karawn*, hij veranderde in (werd) een steen.

Wa en *win* worden veel op dezelfde wijze gebruikt, doch terwijl *wa* wijst op het aanwezig zijn van een toestand, duidt *win* vaak op een overgang tot een toestand, worden, b.v.: *doer ma wa*, hij is beschaamd; *doer ma win*, hij wordt beschaamd.

Wanneer in overgankelijke zinnen de aandacht meer gevestigd wordt op de handeling van 't onderwerp, dan wel op den uitslag door 't voorwerp ondergaan, geeft men dat te kennen door *wa* of *win*, doende zijn b.v.: *arib mendano waroab*, ik heb pijlen aangepunt, (nadruk op uitslag); *arib waroab manod na* of *mano nin*, ik heb pijlen aangepunt of ik zal pijlen aanpunten, (nadruk op bezigheid, doende zijn, dus toestand). In zinnen, waar bij een overgankelijk werkwoord geen voorwerp is uitgedrukt of duidelijk door de omstandigheden aangegeven, zoodat de aandacht wel moet vallen op de handeling van 't onderwerp, (dus meer een toestand aanduidend), moet men dan ook *wa* of *win* gebruiken. Men kan dus niet zeggen: *ka wambad*, hij spit, maar *ka wa wambad*. Wel echter kan men zeggen met het vermelde onderscheid in de beteekenis: *maroe ka wambad* of *ka wa wambad*, hij spit een tuin. Ook in deze gevallen duidt *wa* het bestaan van een toestand aan, terwijl *win* op het overgaan tot een toestand wijst.

Ai wordt op dezelfde wijze als hulpwerkwoord gebruikt, doch terwijl *ai* meestal op zaken betrekking heeft en alleen in den 3en persoon voor personen gebruikt wordt, bezigt men *win* en *ongat* bij voorkeur voor personen en levende wezens en *(w)a* onverschillig voor 't een en voor 't ander.

Sommige dezer vormen kunnen met elkaar verbonden worden ofwel verdubbeld, om meer nadruk te geven. *Win* kan met *wa*, *ai* met *win* of *wa* verbonden worden en *ora* en *ai* kunnen verdubbeld worden. De verbaalvorm staat dan, tusschen beiden in, b.v.: *waningap winti a wa*, het is goed geworden; *dóm ai mé ai*, het zal slecht worden, bederven.

Wanneer *ora* verdubbeld wordt, hetgeen, behalve in een paar zegswijzen, zelden voorkomt, wordt *ra* van het eerste *ora* ook nog verdubbeld, n.l. *navarara, havarara, orara, javarara*, b.v.: *anep orara ka ora*, het is vanzelf gekomen of geworden; *dóm navarara kap navara*, ik ben ongesteld geworden.

De hulpwerkwoorden *win*, *wa* en *ai* krijgen soms het praefix *ka (ko* of *ke)*, dat aan andere werkwoorden vaak een overgankelijke beteekenis toekent. Hier moet het echter uitsluitend als een elativum of als een encliticum ornans beschouwd worden. Krachtens hun personaalvormen toch zijn de hulpwerkwoorden reflexiva, wijl het relativum, dat ze bevatten, op het onderwerp terugslaat. Ze kunnen dus geen andere relatio commodi of incommodi hebben en kan in vereeniging met hulpwerkwoorden

de verbaalvorm dus ook geen relativa aannemen. Hoe echter op dezen regel inbreuk gemaakt wordt, zullen we hierna zien.

Toch schijnen ze soms ook als overgankelijke werkwoorden gebruikt te worden, b.v.: *weroe apop kaha*? hebt ge de plechtigheid gehouden? *Ajam kana da koai*, de kip heeft een ei gelegd. Doch in dergelijke voorbeelden is het werkwoord verzwegen, dat ter juiste verklaring van den zin, behoort te worden aangevuld, b.v.: *wéroe (og) apop hin?* zijt ge plechtigheidhoudende geweest? *Ajam kana (kagoev) da koai*, de kip is een-ei-leggende geweest of geworden.

Blijkbaar heeft men echter de ware samenstelling der hulpwerkwoorden min of meer uit het oog verloren, door te veel te letten op de schakeering, welke ze aan de beteekenis toevoegen, n.l., dat ze meer op den toestand dan op de handeling wijzen. Men beschouwt dan het werkwoord met het hulpwerkwoord samen als een soort samengesteld werkwoord. Sommige zijn als zoodanig tot vaste stereotypen verstard, als b.v.: *ézón win*, grens trekken, afbakenen; *garev wa*, tatoeëeren; *mahi win*, opsieren, enz. Wanneer deze samenstellingen een overgankelijke beteekenis hebben, kan de relatio commodi of incommodi in die gevallen ook worden uitgedrukt, hetzij door relativa aan den verbaalvorm of door personaalvormen van het werkwoord zelf. We hebben hier dan, tegen den algemeenen regel in, in denzelfden zin een dubbele betrekkingaanwijzing, b.v.: *ngat atin sana win*, hij heeft mij den hond zoo maar gegeven (met meer nadruk op de omstandigheid der vrijgevigheid, dan op de gave). *Hagoem sad wa*, hij schold u almaar uit. *Garev mendo ja*, ze hebben haar getatoeëerd. *Mahi aho hin*, sier hem op. Het relativum aan den verbaalvorm of de personaalvorm van 't werkwoord slaat dan op het voorwerp en de personaalvorm van het hulpwerkwoord op het onderwerp.

Deze wending is bijgevolg nooit van toepassing, indien naast het hulpwerkwoord geen ander werkwoord in den zin voorkomt. Men kan dus b.v. niet zeggen: *amam ahna kahin*, wees mijner barmhartig, want dan zou *kahin* een dubbele betrekking krijgen, op verschillende personen wijzend en dat is beslist uitgesloten. In de vertaling valt dat niet zoo sterk op, omdat de betrekking in *hin* vervat daar niet wordt uitgedrukt; de letterlijke vertaling zou zijn: wees u voor u voor mij barmhartig! Men moet dus zeggen: *nok nangó amam ah kahin.*

PERSONAALVORMEN.

In een overgankelijken zin moet steeds de betrekking worden uitgedrukt, waarop de handeling overgaat, door het werkwoord uitgedrukt. Dit geschiedt met behulp der relativa. Zij kunnen als suffix aan de verbaalvormen worden gehecht. Doch bij vele werkwoorden, die op een persoon,

(of wat daarmee volgens Marindineesch begrip gelijk staat), betrekking hebben, wordt dit relativum in 't werkwoord zelf vervat. Wijl ze alleen op personen van toepassing zijn, noemen wij ze de *personaalvormen* van 't werkwoord. De betrekking door deze personaalvormen uitgedrukt, duidt steeds op het voorwerp en noemen we deze daarom *objectief personaalvormen.* Het voorwerp kan echter ook dezelfde persoon zijn als het onderwerp en dus, zij het onrechtstreeks, kan deze betrekking ook op het onderwerp terugslaan en noemen we deze dan *subjectief verbaalvormen:* ze beantwoorden aan onze wederkeerende werkwoorden, b.v.: *ah keswahin,* wasch u. Ze kunnen dan echter toch nog een ander voorwerp hebben, b.v.: *pa ah keswahin,* wasch uw hoofd, of juister: wasch u het hoofd. De personaalvormen toch zijn dativa of relativa en wijzen dus slechts zijdelings op het voorwerp. Wanneer dit dan ook niet is uitgedrukt, moet dit, om den zin spraakkunstig volledig te doen zijn, in gedachte worden aangevuld, b.v.: *ah keswahin,* wasch u (uw persoon); *mano hasák,* ik zal u (aan u, uw persoon) slaan, enz. Dit is de spraakkunstige verklaring of de theorie; in praktijk kunnen we zeggen, dat de personaalvorm het voorwerp aanduidt of het onderwerp (= voorwerp) in wederkeerende zinnen.

Vele werkwoorden, die in onze taal niet wederkeerend zijn, zijn dit in 't Marindineesch wel, zooals b.v.: gaan, komen, sterven, enz. En dit is volkomen logisch, omdat de handelende persoon in al die gevallen tevens de handeling ondergaat. Andere kunnen zoowel objektief- als subjectief personaal zijn, b.v.: *waraw,* zien. Subjektief gebruikt, wil *waraw* echter niet zeggen: zich zien, maar: in zijn oog vatten. Dus *naraw,* = 1e persoon, kan beteekenen: mij zien, of ik zie. Meestal wijst de beteekenis van 't werkwoord zelf wel uit, of het tevens subjektief en objektief personaal kan zijn, b.v. *keswin* wasschen, kan beide zijn, wijl men zoowel zichzelf (of een deel van zichzelf) kan wasschen, = subjektief personaal; alsook die handeling een ander kan doen ondergaan, = objektief personaal, b.v.: subj. pers. *ah keswahin,* wasch u; *pa ah keswahin,* wasch u het hoofd; obj. pers.: *honahon ah keswazin,* wasch de kleintjes.

Ook de hulpwerkwoorden, behalve *ai* hebben de personaalvormen.

Wijl de personaalvormen relativa zijn, bestaan ze uit de stam- of standaardletters der persoonlijke voornaamwoorden. Deze zijn: 1e persoon enkelvoud en meervoud N; 2e persoon enkelvoud H; 3e persoon enkelvoud W, die echter vaak vervalt; 2e en 3e persoon meervoud J of Z. (Deze stamletters wijzen echter beslist op een 2en persoon. Over ons vermoeden, dat deze vormen verworden zouden zijn en de 1e persoon NG en de 3e N zou zijn, zie bij Werkwoorden, onder Klassen: Reciproca).

De personaalvormen kunnen aan 't werkwoord worden toegevoegd bij wijze van praefix, van suffix, van beide samen of van infix. De meest

voorkomende vorm is het infix.

Naar den aard van het werkwoord, (in dezen alleen bepaald door redenen van welluidendheid,) worden de personaalvormen met verschillende klinkers verbonden, om infixen te vormen en wel tot *ana*, *ami*, *anoe* en *ona*. Bij wijze van uitzondering heeft men nog *ané*, *ano*, *éna*, *ini*, *oena* en *oenoe*. Deze komen slechts bij enkele werkwoorden voor en dan nog bijna uitsluitend bij éénlettergrepige (of met een praefix samengestelde éénlettergrepige), en is die afwijking uitsluitend te wijten aan de noodzaak den stamklinker te behouden.

Voor 't invoegen der infixen kan men als algemeene regels vaststellen:

1e dat het infix in de laatste lettergreep wordt ingelascht;

2e wanneer het werkwoorden geldt van meer dan twee lettergrepen, dan wordt de voorlaatste lettergreep meestal door metathesis omgezet en tusschen deze en den eindklinker het infix ingeschoven. De klinker der laatste lettergreep vervalt hierbij.

B.v.: *koétareb*, besmeuren, heeft meer dan twee lettergrepen, dus de omzetting wordt toegepast; de voorlaatste is *ar*, wordt *ra*; daaraan het infix *na*, = koétrana; de *é* van *eb* vervalt en men heeft *koétranab*, *koétrahab*, *koétrazab*.

Men lette echter: 1e dat het veel voorkomende voorvoegsel *ka*, *ke* of *ko* niet meetelt bij 't aantal lettergrepen;

2e dat de omzetting niet plaats heeft, als de medeklinker der voorlaatste lettergreep een *h* is of de klinker daarin een oe b.v.: *kataheb*, trappen in, wordt zonder omzetting *kat(a)hanab;* en *haoeseb*, besprenkelen, *haoesanab*.

3e dat de omzetting evenmin wordt toegepast, wanneer men daardoor een opeenhooping van drie medeklinkers of van twee moeilijk achter elkaar uit te spreken medeklinkers krijgt, als *d* en *t* of *t* en *t*; *ng* telt voor één medeklinker.

Deze zijn de algemeene regels, welke echter eenige uitzonderingen en onregelmatigheden toelaten.

In ondervolgende lijsten geven we de meest voorkomende personaalvormen. Hierbij beteekent *s* vóór 't werkwoord geplaatst: subjektief personaal; *o*, objektief personaal; *s* en *o*, naar omstandigheden subjektief of objektief personaal.

ANA.

De werkwoorden, die het *ana*-infix krijgen, eindigen, op enkele uitzonderingen na, op *eb* of *ev* of *ewn*. De vormen zijn: 1e persoon enkelvoud en meervoud *ana*; 2e persoon enkelvoud *aha*; 2e en 3e persoon meervoud *aza*, dat echter bijna altijd tot *a* versmelt. Wellicht gebeurde dit onder den invloed van 't Imoz-dialekt, waar we voor *z* de wisselletter *h* hebben, dus *aha*, dat makkelijk tot *aa* en *a* kon versmelten.

De meest voorkomende werkwoorden met *ana*-infix zijn:

s. *agareb*, weelderig groeien v. haar,	*agranab*,	*agrahab*,	*agrab*,
s. *agaréwn*, vechten,	*agranawn*,		
s. *agev*, knorren,	*aganáv*,	*agaháv*,	*agáv*,
o. *ahokev*, mee-trekken,	*ahokanáv*,	*ahokaháv*,	*ahokáv*,
o. *ajakev*, bespieden	*ajkanáv*,	*ajkaháv*,	*ajkáv*,
o. *akahev*, bespreken,	*akhanáv*,	*akhaháv*,	*akháv*,
o. *ambev*, inwik-kelen;	*ambanáv*,	*ambaháv*,	*ambáv*,
o. *apanev*, op den rug dragen,	*apnanáv*,	*apnanháv*,	*repnáv*,
o. *araheb*, open-snijden,	*arahanav*,	*arahahab*,	*arahab*,
s. *arondev*, afgunstig kijken,	*arondanáv*,	*arondaháv*,	*arondáv*,
s. *arwawn*, ver-blijven,	*arwanawn*,		*arwawn*,
s. *asakev*, *(békai)*, buiten adem zijn,	*askanáv*,	*askahav*,	*askáv*,
o. *atakeb*, tegeneen slaan,	*atkanab*,	*atkahab*,	*atkab*,
o. *atakib*, onder-steunen,	*atkanab*,	*atkahab*,	*atkazab*,
s. *atareb*, zich rollen	*atranab*,	*atrahab*,	*atarab*,
o. *av(a)heb*, weg-slaan,	*avhanab*,	*avhahab*,	*av(a)hab*,
s. *avarev*, los zitten om 't lijf,	*avranáv*,	*avraháv*,	*avráv*,
s. *avaseb*, zwijgen, zich terugtrekken,	*avsanab*,	*avsahab*,	*ravsab*,
o. *avob*, neerslaan,	*avanab*,	*avahab*,	*avab*,
s. *avoereb*, slenteren,	*avoeranab*,	*avoerahab*,	*avoerab*,
s en o. *bakev*, liggen, leggen,	*bakanáv*,	*bakaháv*,	*bakáv*,
s. *dangareb*, uit-glijden,	*dangranab*,	*dangrahab*,	*dangrab*,
o. *dangaréwn*, ver-trappen,	*dangranawn*,	*dangrahawn*,	*dangrawn*,
o. *éheb of éheib*, losmaken,	*éhanab*,	*éhahab*,	*éhazab*,
o. *érev*, dragen,	*éranáv*,	*éraháv*,	*éráv*,

s. *ésab*, volgen, loopen achter, -na,	*ésanab*,	*ésahab*,	*résab*,
o. *éveb*, op de armen dragen,	*évanab*,	*évahab*,	*révab*,
o. *évikev*, dragen,	*évikanáv*,	*évikaháv*,	*révikav*,
o. *hadéwn*, verlaten,	*hadanawn*,	*hadahawn*,	*hadawn*,
o. *hakev*, vangen,	*hakanáv*,	*hakaháv*,	*remez*,
o. *hambev*, inwikkelen,	*hambanáv*,	*hambaháv*,	*hambav*,
o. *haneb*, op den arm dragen,	*hananab*,	*hahahab*,	*hanab*,
o. *haoeseb*, besprenkelen,	*haoesanab*,	*haoesahab*,	*haoesab*,
o. *hasakab*, vastnemen,	*haskanab*,	*haskahab*,	*haskab*,
s. *haseb*, volhouden,	*hasanab*,	*hasahab*,	*hasab*,
s. *hataheb*, trappen in,	*hatahnab*,	*hatahab*,	*hatahab*,
o. *havéwn*, vertrappen,	*havanawn*,	*havahawn*,	*havawn*,
o. *heideb*, kwellen,	*heidanab*,	*heidahab*,	*heidab*,
o. *heineb*, vastslaan,	*heinanab*,	*heinahab*,	*heinab*,
s. *hérev*, kuieren,	*héranáv*,	*héraháv*,	*héráv*,
s. *hoejev*, sidderen, schrikken,	*hoejanáv*,	*hoejaháv*,	*hoejáv*,
o. *hoheb*, stillen, sussen,	*hohanab*,	*hohahab*,	*hohab*,
s. *hosev*, huppelen,	*hosanáv*,	*hosaháv*,	*hosáv*,
s. *ipiv*, zwanger zijn,	*ipanáv*,	*ipaháv*,	*ripáv*,
s en o. *ivek*, weenen of beweenen,	*ivanak*,	*ivahak*,	*rivanak*,
o. *kadakab*, onthoofden,	*kadakhanab*,	*kadahahab*,	*kédahazab*,
s. *karoeab*, dicht opeen staan,	*karoeanab*,	*karoeahab*,	*karoeab*,
o. *katakob*, liggen naast,	*katkanab*,	*katkahab*,	*katkab*,
s. *katmab*, drijven op 't water,	*katmanab*,	*katmahab*,	*katmab*,
o. *katméwn*, schoppen,	*katmanawn*,	*katmahawn*,	*katmawn*,
o. *késev*, bespuwen,	*késanáv*,	*késaháv*,	*késáv*,
o. *kihakéwn*, inladen, aan boord nemen,	*kihakanawn*,	*kihakahawn*,	*kihakazawn*,

o. *kipaseb*, slaan (op 't hoofd),	*kipsanab*,	*kipsahab*,	*kipsab*,
o. *koaréwn*, uitnoodigen,	*koranawn*,	*korahawn*,	*koarawn*,
s. *koaréwn*, samen zitten,	*koarwanawn*,		*koarwawn*,
s. *koékev*, naar binnen kijken,	*koaikanáv*,	*koaikaháv*,	*koaikáv*,
o. *koétareb*, besmeuren,	*koétranab*,	*koétrahab*,	*koétrazab*,
s. *koéveb*, vastraken voor meerv. onderw., b.v. boot,	*koévanab*, *korévanab*,	*koévahab*, *korévahab*,	*koévab*, *korévab*,
s. *kosameb*, in 't midden liggen,	*kosmanab*,	*kosmahab*,	*kosmab*,
o. *kavoereb*, gezwiept worden,	*kavoeranab*,	*kavoerahab*,	*kavoereb*,
s. *menev*, janken,	*ménanáv*,	*ménaháv*,	*ménáv*,
s. *mikev*, omkijken, 't hoofd wenden,	*mikanáv*,	*mikaháv*,	*mikáv*,
s. *moengev*, brommen,	*moenganáv*,	*moengaháv*,	*moengáv*,
s. *oemoev*, weggaan,	*oemanáv*,	*oemaháv*,	*oemáv*,
o. *ogeb*, begraven,	*oganab*,	*ogahab*,	*ogab*,
o. *ogéwn*, bedelven,	*oganawn*,	*ogahawn*,	*ogawn*,
o. *oreb*, ruilen, wisselen,	*oranab*,	*orahab*,	*orab*,
s. *orev*, schommelen,	*oranáv*,	*oraháv*,	*oráv*,
o. *otameb*, aanstooten,	*otmanab*,	*otmahab*,	*otmab*,
o. *otaméwn*, schoppen, wegtrappen,	*otmanawn*,	*otmahawn*,	*otmawn*, *tamawn*,
o en s. *otrameb*, doorschuren,	*otramanab*,	*otramahab*.	*otramab*,
s. *rabev*, ronken,	*rabanáv*,	*rabaháv*,	*rabáv*,
o. *raheb*, slachten,	*rahanab*,	*rahahab*,	*rahab*,
s. *rasaseb*, tuiten,	*rasanab*,	*rasahab*,	*rasab*,
s. *ravaseb*, turen,	*ravsanab*,	*ravsahab*,	*ravsab*,
o en s. *ravaséwn*, wegzakken in, verzinken,	*ravsanawn*,	*ravsahawn*,	*ravsawn*,
s. *résev*, uitwijken, mijden,	*résanáv*,	*résaháv*,	*résáv*,
s. *rireb*, watertanden,	*riranab*,	*rirahab*,	*rirab*,

s. *rokev,* gluren,	*rokanáv,*	*rokaháv,*	*rokáv,*
s. *rotev,* kruipen,	*rotanáv,*	*rotaháv,*	*rotáv,*
s. *taheb,* vol zijn,	*tahanab,*	*tahahab,*	*tahab,*
s. *tameb,* drijven,	*tamanab,*	*tamahab,*	*tamab,*
o. *tanakev,* omver loopen,	*tankanáv,*	*tankaháv,*	*tankáv,*
o. *tangeb,* vooruit *drijven,*	*tanganab,*	*tangahab,*	*tangab,*
o. *téb,* een naam geven,	*tanab,*	*tahab,*	*tazab,*
o. *toëb,* scheren,	*toanab,*	*toahab,*	*toab,*
o. *tobróv,* loszitten,	*tobranáv,*	*tobraháv,*	*tobráv,*
o. *tongeb,* afknippen,	*tonganab,*	*tongahab,*	*tongab,*
o. *tonob,* tegen de kin slaan,	*tonanab,*	*tonahab,*	*tonab,*
s. *vasakéwn,* zich neervleien,	*vaskanawn,*	*vaskahawn,*	*vaskawn,*
s. *véseb,* uitglijden,	*vésanab,*	*vésahab,*	*vésab,*
o. *véséwn,* bezoeken, gaan naar,	*vésanawn,*	*vésahawn,*	*vésawn,*
o. *voeseb,* besprenkelen,	*voesanab,*	*voesahab,*	*voesab,*
o. *wahob,* afhalen, terughalen,	*wahonab,*	*wahohab,*	*jahozab,*
o. *wanakev,* braden,	*waknanáv,*	*wakhaháv,*	*hoes,*

ANI.

De werkwoorden, die het *ani*-infix krijgen, eindigen op een lettergreep met *i,* meestal *ib* of *ip,* of *in* of *oen* (samentrekking van *oi*). De vormen zijn: 1e persoon *ani;* 2e persoon enkelvoud *ahi;* 2e en 3e persoon meervoud *azi.*

Zulke werkwoorden zijn:

s. *adagin,* leunen,	*adganin,*	*adgahin,*	*adgazin,*
o. *ahin,* achtervolgen,	*ahanin,*	*ahahin,*	*ahazin,*
s. *amasin,* den neus optrekken,	*amsanin,*	*amsahin,*	*amsazin,*
s. *amban,* puistjes, uitslag krijgen,	*ambanin,*	*ambahin,*	*ambazin,*
o. *arangib,* voortduwen,	*arnganib,*	*arngahib,*	*arngazib,*
o. *awahen,* inwikkelen,	*awahanin,*	*awahahin,*	*awahazin,*
o. *dahih,* bijten,	*dahanin,*	*dahahin,*	*dahazin,*

s.	*dahip*, dorsten naar,	*dahanip*,	*dahahip*,	*dahazip*,
s en o.	*eswin*, wasschen,	*eswanin*,	*eswahin*,	*eswazin*,
s.	*hadin*, verzadigd zijn, verdrinken,	*hadanin*,	*hadahin*,	*hadazin*,
o.	*haoekoen*, inladen in boot,	*haoekanin*,	*haoekahin*,	*haoekazin*,
o.	*hasig*, scheren,	*hasanig*,	*hasahig*,	*hasazig*,
o.	*honip*, verbranden,	*honanip*,	*honahip*,	*honazip*,
o.	*iran*, inwikkelen,	*iranin*,	*irahin*,	*irazin*,
o.	*kadahib*, omhelzen,	*kadahanib*,	*kadahahib*,	*kadahazib*,
o.	*kisa*, trouwen,	*kisanin*,	*kisahin*,	*kagazin*,
o.	*kahab*, losmaken,	*kahanib*,	*kahahib*,	*kahazib*,
o.	*kahakoen*, in mand laden,	*kahakanin*,	*kahakahin*,	*kahakazin*,
o.	*kahanib*, wenken,	*kahananib*,	*kahanahib*,	*kahanazib*,
o.	*kahasib*, villen,	*kahasanib*,	*kahasahib*	*kahasazib*,
o.	*kahib*, boeien,	*kahanib*,	*kahahib*,	*kahazib*,
o.	*kambib*, grijpen,	*kambanib*,	*kambahib*,	*kambazib*,
s en o.	*kamin*, maken, gemaakt worden,	*kamanin*,	*kamahin*,	*kamazin*,
o.	*kandakib*, meetrekken,	*kandkanib*,	*kandkahib*,	*kandkazib*,
o.	*kaoesakib*, streelen,	*kaoeskanib*,	*kaoeskahib*,	*kaoeskazib*,
o.	*kapangib*, wurgen,	*kapnganib*,	*kapngahib*,	*kapngazib*,
o.	*karib*, losmaken,	*karanib*,	*karahib*,	*karazib*,
s.	*kasib*, op den buik liggen,	*kasanib*,	*kasahib*,	*kasazib*,
o.	*katib*, opheffen,	*katanib*,	*katahib*,	*katazib*,
o.	*kédahib*, door ziekte overvallen, worden,	*kédahanib*,	*kédahahib*,	*késahazib*,
s.	*kémarib*, losgaan, afbrokkelen,	*kémranib*,	*kémrahib*,	*kémrazib*,
o.	*kéndakib*, meetrekken,	*kéndkanib*,	*kéndkahib*,	*kéndkazib*,
o.	*kéngarib*, scheuren,	*kéngranib*,	*kéngrahib*,	*kéngrazib*,
s en o.	*kéteb*, krabben,	*kétanib*,	*kétahib*,	*kétazib*,
s.	*kéwahib*, draaien,	*kéwahanib*,	*kéwahahib*,	*kéwahazib*,
s.	*kibib*, zich rollen,	*kibanib*,	*kibahib*,	*kibazib*,

s en o. *koamin*, binnengaan of doen gaan,	*kanamin*,	*kahamin*,	*kéamin*,
s. *koésakoen*, tegen-een zijn,	*koëskanin*,	*koëskahin*,	*koëskazin*,
s. *kovib*, vervellen,	*kovanib*,	*kovahib*,	*kovazib*,
s en o. *kotib*, scheiden, meesleuren,	*kotanib*,	*kotahib*,	*kotazib*,
o. *oewib*, groeten,	*oewanib*,	*oewahib*,	*oewazib*,
s. *orin*, hangen aan handen, zwaaien,	*oranin*,	*orahin*,	*orazin*,
o. *vagib*, verzorgen,	*vaganib*,	*vagahib*,	*vagazib*,

ANOE.

De werkwoorden, die het *anoe*-infix krijgen, eindigen op *tok*. De vormen zijn: 1e persoon *anoe;* 2e persoon enkelvoud *ahoe;* 2e en 3e persoon meervoud *oe*, terwijl ook, op een paar uitzonderingen na, de slotklinker der voorgaande lettergreep *i* wordt, voor de uitzonderingen *o*, zoodat de meervoudsuitgang *-itoek* of *-otoek* wordt. Wanneer volgens de algemeene regels de metathesis is toegepast, vervalt die voor de meervoudsvormen.

Werkwoorden met *anoe*-infix zijn:

o. *abnétok*, aanstooten,	*abnétanoek*,	*abnétahoek*,	*abnitoek*,
o. *agrétok*, teekenen,	*agrétanoek*,	*agrétahoek*,	*agritoek*,
o. *aheitok*, steken,	*aheitanoek*,	*aheitahoek*,	*ahitoek*,
o. *ahotok*, ondersteunen,	*ahotanoek*,	*ahotahoek*,	*ahotoek*,
o. *akotok*, vervloeken,	*akotanoek*,	*akotahoek*,	*akotoek*,
o. *akovétok*, aansteken, besmetten,	*akovtanoek*,	*akovtahoek*,	*akovitoek*,
o. *ambatok*, op de schouders dragen,	*ambtanoek*,	*ambtahoek*,	*rambitoek*,
o. *angétok*, voortbrengen,	*angtanoek*,	*angtahoek*,	*angitoek*,
s. *arwétok*, zich omkeeren,	*rawtanoek*,	*rawtahoek*,	*arwitoek*,
o. *atétok*, naar zich toehalen,	*atétanoek*,	*atétahoek*,	*atitoek*,
s. *awétok*, zich opwerken, omhoog-,	*awtanoek*,	*awtahoek*,	*awitoek*,

o. *dahadétok,* treffen,	*dahadétanoek,*	*dahadétahoek,*	*dahaditoek,*
o. *démbrétok,* neerduwen,	*démbrétanoek,*	*démbretahoek,*	*démbritoek,*
s. *éheitok,* zich uitrekken,	*éheitanoek,*	*éheitahoek,*	*éheitoek,*
o. *hadétok,* aanraken,	*hadétanoek,*	*hadétahoek,*	*haditoek,*
o. *henétok,* verdeelen, indeelen,	*hantanoek,*	*hantahoek,*	*hanitoek,*
o. *haoesatok,* bespatten,	*haoestanoek,*	*haoestahoek,*	*haoesitoek,*
s en o. *harétok,* zich vergissen, missen,	*hartanoek,*	*hartahoek,*	*haritoek,*
o. *kaoesatok,* inslikken,	*kaoestanoek,*	*kaoestahoek,*	*kaoesitoek,*
s. *kapétok,* verdwijnen, wegblijven,	*kaptanoek,*	*kaptahoek,*	*kapitoek,*
o. *karvétok,* opnemen,	*karvétanoek,*	*karvétahoek,*	*karvitoek,*
s. *karwétok,* zich omkeeren,	*karwétanoek,*	*karwetahoek,*	*karwitoek,*
o. *kasétok,* binden,	*kastanoek,*	*kastahoek,*	*kasitoek,*
o. *katmétok,* telen,	*katmétanoek,*	*katmétahoek,*	*amed,*
o. *kiprétok,* samenbinden,	*kiprétanoek,*	*kiprêtahoek,*	*kipritoek,*
s. *masatok,* zich buigen,	*mastanoek,*	*mastahoek,*	*masitoek,*
o. *obatok,* uitlachen,	*obtanoek,*	*obtahoek,*	*obitoek,*
o. *oenatoek,* niet kennen,	*oentanoek,*	*oentahoek,*	*oenitoek,*
o. *otétok,* aanstippen, bedruipen,	*otétanoek,*	*otétahoek,*	*otitoek,*
s. *ravatok,* liggen op,	*ravtanoek,*	*ravtahoek,*	*ravitoek,*
s. *ravétok,* zich omkeeren,	*ravtanoek,*	*ravtahoek,*	*ravitoek,*
o. *résétok,* kappen, snijden,	*restanoek,*	*restahoek,*	*risitoek,*
s. *robotok,* op iets liggen,	*robtanoek,*	*robtahoek,*	*robitoek,*
o. *samdétok,* mond dichtbinden,	*sambétanoek,*	*samdétahoek,*	*samditoek,*
o. *sangétok,* stooten,	*sangtanoek,*	*sangtahoek,*	*sangitoek,*

s. *sarétok*, zich verbergen,	*sartanoek*,	*sartahoek*,	*saritoek*,
o. *tarétok*, neerduwen,	*tartanoek*,	*tartahoek*,	*taritoek*,
o. *vasétok*, overzetten,	*vastanoek*,	*vastahoek*,	*vasitoek*,
s. *vétok*, denken,	*vétanoek*,	*vétahoek*,	*vitoek*,

ONA.

Het suffix *ona* hebben werkwoorden, die eindigen op *eb* of *ob*. De vormen zijn: 1e persoon *ona;* 2e persoon enkelvoud *oha;* 2e en 3e persoon meervoud *oza*.

Werkwoorden die het *ona*-infix krijgen zijn:

o. *agáv*, kittelen,	*agonáv*,	*agoháv*,	*agozáv*,
s. *amasob*, ineengerold zijn,	*amsonab*,	*amsohab*,	*amsozab*,
o. *awahob*, omkronkelen,	*awahonab*,	*awahohab*,	*awahozab*,
o. *hown*, bewaken,	*honawn*,	*hohawn*,	*hozawn*,
s. *kahambarob*, slijmerig zijn,	*kahambronab*,	*kahambrohab*,	*kahambrozab*,
s. *kavaweb*, heimwee hebben,	*kavonab*,	*kavohab*,	*kavozab*,
s. *kahob*, op den buik liggen,	*kahonab*,	*kahohab*,	*kahozab*,
s. *karob*, zich optrekken,	*karonab*,	*karohab*,	*karozab*,
o. *maseb*, neerdrukken,	*masonab*,	*masohab*,	*masozab*,
s. *sarangob*, langharig zijn,	*sangronab*,	*sangrohab*,	*sangrozab*,
s. *tahob*, leunen,	*tahonab*,	*tahohab*,	*tahozab*,
o. *wagob*, aannemen van kind,	*wagonab*,	*wagohab*,	*wagozab*,
s. *véwn*, vluchten,	*vonawn*,	*vohawn*,	*vozawn*,
o. *wahob*, afhalen,	*wahonab*,	*wahohab*,	*wahozab*,

ANE.

Het *ane*-infix hebben alleen *koveg* en *koagin.*

o. *(a)koveg*, uitwerpen, verwerpen,	*kovaneg*,	*kovaheg*,	*kovazeg*,
o. *koagin* of *koégen*, wegwerpen,	*kaganen*,	*kagahen*,	*kagozin*,

ANO.

s. *ivon*, wegloopen, wegjagen,	*ivanon,*	*ivahon,*	*awan* (algem, mv.)

ENA.

o. *(k)aheb*, ontmoeten,	*(k)ahénab,*	*(k)ahéhab,*	*(k)ahézab,*
o. *héwn*, lokken,	*hénawn,*	*héhawn,*	*hézawn,*
s. *(o)meb*, of *ko-meb*, leunen,	*ménab,*	*méhab,*	*mézab,*
o. *sangeb*, missen,	*sangénab,*	*sangéhab,*	*sangézab,*

INA.

o. *hanewn*, duwen in, opvullen,	*haninawn,*	*hanihawn,*	*hanizawn,*
o. *héwn, hiwn*, lokken, nooden,	*hinawn,*	*hihawn,*	*hizawn,*
o. *kadéib*, betasten,	*kadéinab,*	*kadéihab,*	*kadéizab,*
o. *kadib*, betasten,	*kadinab,*	*kadihab,*	*kadizab,*
s. *kahivd*, sterven, mv.	*kahinávd, avaven,*	*kahihávd,*	*kahizávd,* of *avaviz,*
o. *tiwn*, wekken,	*tinawan,*	*tihawn,*	*tizawn,*

INI.

o. *kib*, verleiden,	*kinib,*	*kihib,*	*kizib,*

OENA.

o. *kagoev*, baren,	*kagoenav,*	*kagoeháv,*	*éwah,*
s. *kahob*, op den buik liggen,	*kahoenab,*	*kahoehab,*	*kahoezab,*

OENOE.

o. *kahoeb*, dooden,	*kahoenoeb,*	*kahoehoeb,*	*kahoezoeb,*

Personaal-praefixen hebben:

s. *ahasoed*, opgroeien,	*nahasoed,*	*hahasoed,*	*jahasoed,*
o. *hanid*, tegemoet gaan,	*nahanid,*	*hahanid,*	*jéhanid,*
o. *idi*, zien,	*nidi,*	*hidi,*	*zadi,*
s. *oem*, komen,	*noem,*	*hoem,*	*joem,*
o. *oesak*, slaan,	*nasák,*	*hasák,*	*isák,*
o. *vai*, boomen,	*navai,*	*havai,*	*javai*
o. *wagoem*, uitschelden,	*nagoem,*	*hagoem,*	*jagoen,*

o. *wahik,* geleiden,	*nahik,*	*hahik,*	*jahik,*
s. *émér...wahoen,* honger hebben,	*nahoen,*	*hahoen,*	*jahoen,*
o. *wakov,* geven, voeden,	*nakov,*	*hakov,*	*jakov,*
s en o. *waraw,* zien,	*naraw,*	*haraw,*	*jaraw,*
o. *warin,* roepen,	*narin,*	*harin,*	*jarin,*
o. *warok,* steken,	*narok,*	*harok,*	*jarok,*
o. *wasib,* slaan,	*nasib,*	*hasib,*	*isák,*
s. *wavasig* of *évasig,* aankomen,	*navasig,*	*havasig,*	*évasig,*
s. *wavén,* zich schamen,	*navén,*	*havén,*	*javén,*
s. *wavéwn,* niet willen,	*navéwn,*	*havéwn,*	*javéwn,*
o. *wesov,* volgen,	*nesov,*	*hesov,*	*(j)ésov,*
s. *noe...wihod,* slaperig zijn,	*nihid,*	*hihid,*	*jihid,*
s. *wihig,* schooierig zijn,	*nihig,*	*hihig,*	*jihig,*
o. *wib,* groeten,	*nawib,*	*hawib,*	*zawib,*

Personaal-suffixen hebben:

s. *hai,* vallen,	*hain,*	*haih,*	
s. *hĭj,* vallen,	*hĭjn, mv. rihin,*	*hĭjh,*	*rihiz,*
s. *haoew,* uitkomen,	*haoen,*	*haoeh,*	*haoez,*
s. *ova,* het strand opgaan,	*ovan,*	*ovah,*	*ovaz,*

Dubbele personaalvormen hebben:

o. *wasakab,* vastnemen,	*naskanab,*	*haskahab,*	*jésakab,*
o. *wagob,* aannemen,	*nagonab,*	*hagohab,*	*jagozab,*
o. *wahob,* afhalen,	*nahonab,*	*hahohab,*	*jahozab,*
o. *oesoew,* verschroeien, branden,	*noesoen,*	*hoesoeh,*	*isiz,*
o. *roew,* noemen,	*noeroen,*	*hoeroeh,*	*zamin,*

Wijze van vervoeging.

Indien de handeling door 't werkwoord uitgedrukt, op een anderen persoon overgaat, worden deze werkwoorden met de connectief verbaalvormen vervoegd, b.v.: *mendano hidi,* ik heb u gezien. Persoon en getal

van 't voorwerp worden door den personaalvorm aangegeven. Of uit andere gegevens in den zin persoon en getal van 't voorwerp reeds blijken, doet niet ter zake, b.v.: *anim mendano zadi,* ik heb de menschen gezien; *zadi* = 3e persoon meervoud, ofschoon uit den vorm *anim* het meervoud reeds blijkt. Eveneens *nok menda nasák,* hij heeft mij geslagen, ofschoon de 1e persoon uit *nok* al blijkt.

Wijl voor den 1en persoon het getal niet blijkt uit den personaalvorm, voegt men, om het meervoudig voorwerp aan te duiden, aan den verbaalvorm het relativum *é* toe, b.v.: *menda nasák,* hij heeft mij geslagen; *menda-é* = *mendé nasák,* hij heeft ons geslagen.

Zeer vaak echter worden ze ook met impersonalia vervoegd, b.v.: *mē nasák,* het zal, ik (word) geslagen. Uit de omstandigheden moet aan blijken, door wien. Vooral echter is deze wending in gebruik bij werkwoorden met reflexieve beteekenis, b.v.: *mé hĭjh,* het zal, gij valt, ge zult vallen; *kamé wa kovahib,* het moet, gij vervellen, ge moet van kleeren verwisselen.

Het impersonale is de 3e persoon enkelvoud van den attributieven verbaalvorm. Om nu een meervoudig voorwerp aan te duiden, dat uit den personaalvorm niet blijkt, wordt ook daaraan het relativum *é* toegevoegd, b.v.: *dapa nasák,* hij zal mij slaan; *dapé nasák,* hij zal ons slaan; *mat(a) oemanáv,* laat mij gaan; *maté oemanáv,* laat ons gaan.

Opmerking verdient het nog, dat, wanneer de 1e persoon der personaalvormen gebruikt wordt, van den verbaalvorm steeds voor den 3en persoon de attributieve vorm gebruikt wordt. Men zal dus niet zeggen: *mendan nasák,* ze hebben mij geslagen; maar: *mendé nasák;* en met meervoudige relatie, ze hebben ons geslagen, *mendé-é* = *mendéi nasák.*

Ofschoon de verbaalvorm den persoon van het onderwerp en de personaalvorm dien van het voorwerp reeds aangeeft, kan men dien persoon, voor meer nadruk, toch nog uitdrukkelijk vermelden, b.v.: gij hebt mij geslagen, *mendo nasák* of met meer nadruk, *nok mendo nasák ko wo.* De betrekking wordt evenwel nooit dubbel uitgedrukt; dus bij werkwoorden, die personaalvormen bezitten, wordt nooit ook nog het relativum aan den verbaalvorm gehecht.

CONNECTIVA.

Om de betrekkingen van plaats, tijd, wijze, enz. tusschen personen of voorwerpen aan te duiden, hebben we in 't Marind. drie verschillende manieren:

1o. Ze kunnen worden aangeduid door een bepaald rededeel, het connectivum of voorzetsel. Hierbij kunnen we terstond opmerken, dat deze connectiva, die wij voorzetsels noemen, in 't Marind. achterzetsels zijn:

ze staan n.l. steeds achter het woord, dat ze bepalen. Uitzonderingen zijn *bei,* als, gelijk en *jáh,* tot, (van plaats of tijd), die steeds vóór het bepaalde staan.

2o. Kunnen deze betrekkingen worden aangeduid door achtervoegsels, n.l. *-ti,* met, *-né,* zonder, -loos, *-rĭk,* van, *-hi,* als, -achtig.

3o. Door affixen, die aan de verbaalvormen worden toegevoegd.

Geen enkele dezer verschillende wijzen om de betrekkingen weer te geven, beheerscht spaakkunstige vormen, of neemt er aan.

De achtervoegsels *-ti, -hi, -né* en *-rĭk* worden echter ook vaak gebezigd om bijvoegl. naamwoorden te vormen, ook daar waar wij een bijwoord of connectivum zouden verwachten. In die gevallen nemen ze natuurlijk ook getal- en geslachtsvormen aan. Naar gelang ze als connectivum of als adjectivum gebruikt worden, loopt de beteekenis ook zeer uit elkaar, b.v.: *wa-ti oep man,* (connectiv.) daar komt ze met haar moeder; *wa-toe,* (adject.) *oep man,* zij die een moeder heeft komt daar aan.

Het Marind. is zeer arm aan eigenlijke connectiva. Meestal blijkt de betrekking uit den samenhang of uit de affixen aan andere rededeelen gehecht. Ook wanneer voor sommige betrekkingen connectiva bestaan, worden ze alleen nog maar gebruikt, wanneer die betrekking beslist moet blijken, b.v.: als men op de vraag waar iemand is, ten antwoord krijgt: *miráv,* dan wil dat zeggen *in* 't dorp; *miráv koema* zou beteekenen binnen in een verblijfplaats.

De meeste connectiva als *apip,* buiten; *ravaráv,* boven; *makan,* beneden; *in,* tusschen, in 't midden; *es,* achter; *mahai,* voor; *émba,* naast; *mit,* onderaan; *ngór,* bovenaan, aan den bovenkant; *tit,* rakelings, enz., worden bijna altijd bijwoordelijk gebruikt. Meestal blijkt uit den samenhang op welken persoon of zaak de betrekking slaat, b.v.: *apip ah heit'm,* ga buiten (het huis). Is de samenhang niet duidelijk, dan noemt men den persoon of de zaak, waarover het gaat en gebruikt het connectief als bijwoord, b.v.: hij heeft naast den vogel geschoten, = (wat betreft) den vogel, hij heeft mis geschoten, *hoezoeb émba menda dé;* ga tusschen de menschen zitten, = de menschen, ga in 't midden zitten, *anim in samo ambid.* In de uitspraak is een klein hiaat merkbaar tusschen het inleidend woord en het vervolg van den zin.

Vaak ook maakt men samengestelde woorden, die dan bij wijze van een ablativus gebruikt worden, b.v.: boven aan den neus, = *ngor-angip,* de neustop (= punt); aan den overkant der rivier, = aan den rivierkant, *riki-ra; ra,* is kant en zonder nadere bepaling de verste kant.

Zoo worden op verschillende wijzen de eigenlijke connectiva zooveel mogelijk vermeden. We zullen er ons dus in deze verhandeling voornamelijk toe te bepalen hebben, aan te toonen, hoe men de onze kan weergeven.

Connectiva loci.

De plaats *waar* = *te*, wordt aangeduid door het praefix *(é)nd*. De *é*, aanwijzend voornaamw., wordt vervangen door de aanduiding der plaats, b.v.: *Okaba nda*, = hij is te Okaba.

De plaats *waarheen* = *naar*, wordt aangeduid door het suffix *-ind* b.v.: *Okaba makind oemanáv*, ik zal naar Okaba gaan. Ook kan men *naar* vertalen met het connectivum *mit*, b.v.: *wo mit makoem oemanáv*, ik wilde naar u gaan.

De plaats *waar vandaan* = *van*, wordt aangeduid door het praefix *(é)nd*, b.v.: *Ermasoe ndano nok*, ik kom van Merauke. Is er geen verbaalvorm uitgedrukt, dan bezigt men *énd* als connectivum, b.v.: *Ermasoe énd*, van Merauke. (Zie bij Werkwoorden onder Locus).

In elliptische zinnen, wanneer de beteekenis uit den samenhang kan blijken, kan in al deze gevallen de plaatsaanduiding zonder meer gebruikt worden. *Okaba*, kan dus beteekenen: te, naar, of van Okaba.

Ook kan men de herkomst aanduiden door het suffix *-rĭk* aan den plaatsnaam toe te voegen, b.v.: *Wendoe-rĭk*, van Wendoe. Het achtervoegsel *-rĭk* duidt echter bij voorkeur op afstamming of oorsprong en wordt dan zelfstandig of bijvoeglijk gebruikt, b.v.: *Wendoe-rĭk*, Wendoenaar of iets of iemand van Wendoe, Wendoesch; *étob-rĭk*, uit zee komend; *étob-rĭk awé*, zeevisch.

Vaak wordt ook nog een betrekking van plaats aangeduid, door het relativum *o*, dat dan steeds met het demonstrativum *p* verbonden wordt en aan de verbaalvormen gehecht, b.v.: *karéta makop ambid*, ik zal op de fiets gaan zitten; *takaf makop tad*, ik zal er vuur aan steken, = ik zal 't aansteken.

Soms gebruikt men ook zelfstand. naamw. om een betrekking van plaats aan te geven, b.v.: *sévt*, rug, achter, van achter; *ona*, voorkant van 't lichaam, van voren; *timan* landzijde, landwaarts; *doev*, strand, enz. b.v.: *ona dad itar*, hij stond er met zijn gezicht naar toe.

Het suffix *-ĭs*, dat aan de verbaalvormen gehecht wordt, dient ook vaak om een plaatsbetrekking weer te geven, b.v.: *oram-oha ahĭs oemaháv*, ga weg *van* 't kraamhutje; *sép adaka ahisep roead*, giet water *op* of *over* den koek uit; *sévt kakisep navara*, we zijn (= zitten) ruggelings *naar* of *tegen* elkaar.

Verder zijn er werkwoorden, welker beteekenis reeds het connectief of het bijwoord insluit, b.v.: *koamin*, in- of binnengaan; *hoew*, uit komen, komen uit; *ova(r)*, strandwaarts gaan; *évasig*, van 't strand komen. Soms wordt aan de werkwoorden deze meer bepaalde beteekenis toegekend door toevoeging van 't voorvoegsel *Ka*, *ko* of *kĕ* of *k*; b.v.: *rémed*, staan, *karémed*, staan in of op; *timin*, opstaan, *katimin*, opstaan van of uit; *ahaman*, zitten, *koahman*, samen zitten.

Connectiva temporis.

Gedurende, tijdens en d.g. worden vaak onvertaald gelaten, b.v.: *hanid,* overdag; *hap,* 's nachts, gedurende den nacht. Ofwel men bezigt het achtervoegsel *ndé,* b.v.: *pig-ndé,* tijdens den drogen moesson.

Tot wordt vertaald door *jáh,* b.v.: *jáh mborambór,* tot den regentijd. *Van .... tot,* door *jáh .... Jáh,* b.v.: *jáh pig, jáh mborambór,* van den drogen tot den natten tijd.

Voor en *na* worden vertaald door *mahai* en *es* als bijwoord gebruikt, b.v.: *angei es maké naham,* het feest, daarna zullen we komen = we zullen na 't feest komen. Meestal bezigt men echter een andere wending, b.v.: *angei maké nangat, arindé....,* we zullen feest houden, daarna; *angei mandin épé,....* het feest voorbij ....; *angei tis ka,* het feest afgeloopen. Soms kan vóór ook door *nango* vertaald worden, b.v.: *hanid angei nango épé,* de dag vóór 't feest.

Over of *na* zooveel dagen, wordt vertaald door: zooveel keer slapen, b.v.: *noe inah-izakod maké naham,* over drie dagen zullen we komen. *Vóór, sedert* kunnen vertaald worden door dezelfde uitdrukkingen met *rïk,* b.v.: vóór of sedert drie dagen, *noe inah-izakod rïk; angei-rïk,* sedert het feest; *nok-rïk,* na of achter mij.

Is het aantal dagen vrij groot, dan rekent men met de maanstanden of gestalten, b.v.: *isi mandow-rïk,* sedert de vorige maan.

N.B. de connectiva van tijd *jáh, mahai, es,* alsook vele samenstellingen met *rïk* kunnen eveneens connectiva loci zijn.

Connectiva comitatis.

Het bindwoord *met, mede,* wanneer het een vergezellen, een samen doen of zijn beteekent, wordt vertaald door 't achtervoegsel *-ti,* b.v.: *nok-ti,* met of bij mij. Het blijft dan onveranderd. In deze beteekenis kan het ook vertaald worden door het connectivum *dom,* b.v.: *nok dom,* met mij.

Met in de beteekenis van instrumentalis blijft onvertaald of wordt weergegeven door 't achtervoegsel *-rïk* of het connectivum *énd* (of *éd*), b.v.: *sanga,* of *sanga-rïk* of *sanga énd kamó óg,* ge moet het met de hand doen.

Met, mede in de beteekenis van bij zich hebben, wordt weergegeven door het voorvoegsel *ka, ko* of *ke* aan 't werkwoord te hechten, b.v.: breng den boog mee, *miz ah kaman* of *ah kévikév.*

Samen wordt ook door *-ti* weergegeven, b.v.: *wo-ti maké oemanáv,* wij zullen samen gaan = ik zal met u mee gaan. Men kan ook het connectief *dom* gebruiken, b.v.: *wo dom,* met u = met u samen. In beide gevallen staat in 't Marindineesch het werkwoord in 't meervoud *Allemaal samen, in eens* of *allen tegelijk* is *ba izakod.*

Elkaar wordt vertaald door het suffix *nam* aan de verbaalvormen toe te voegen, b.v.: *maké-nam nasák,* we zullen elkaar slaan = we zullen met elkaar vechten. (Zie klassen van Werkwoorden: Reciproca).

Beiden wordt vertaald door *inah,* twee, of door *inah dom,* twee samen.

Ook kan worden weergegeven door *isi* = ander, dat steeds vóór het bepaalde woord staat, b.v.: *isi nok,* ik ook.

Tevens wordt door een gewone bijstelling weergegeven, b.v.: de ouderling tevens opperhoofd, *samb anem, kapalla épé,* ....

Connectiva commodi of incommodi.

De betrekking ten bate of ten nadeele van, wordt weergegeven door den dativus der persoonl. voornaamw., die als suffix aan de verbaalvormen wordt toegevoegd, b.v.: *maka óg,* ik zal aan u geven; *dapana isoeg,* hij zal voor mij afsnijden.

Wanneer de werkwoorden personaalvormen hebben, geeft de personaalvorm ook deze betrekking aan. b.v.: *manó hakov,* ik zal aan u geven.

In sommige gevallen wordt deze betrekking ook aangeduid of met meer nadruk uitgedrukt door de suffixen *-ind* of *-ĭs* aan de dativa toe te voegen, b.v.: *kaninda mahid,* hij is boos op (eigenl.: naar) mij; *mendanĭs ivon,* hij is van of voor mij weggeloopen.

Verder hebben we nog de connectiva:

Agó, ter wille van, uit hoofde van, wegens, ten gunste van, om, voor, b.v.: *awé agó kénam nasák,* zij vechten om, ter oorzake van een visch; *nohan békai ba oh agó,* mijn hart is geheel voor u, ten uwen gunste gestemd; *oezoem agó bát ka óg,* voor zijn vrouw doet hij niets = hij trekt zich van zijn vrouw niets aan.

Nangó, bestemming aanduidend, b.v.: *miz basik nangó,* een boog voor varkens, om varkens te schieten.

Awé, doelaanduidend, b.v.: *basik awé maké oemanáv,* we gaan op varkens uit. Vaak gebruikt men hiervoor ook het suffix, *-ind* dat aan den verbaalvorm wordt gehecht, b.v.: *napét-nĭn maka óg, haphap kamoend* (= *kamo-ind) man,* ik zal u pisangplanten geven, morgen moet ge er(heen)om komen.

Connectiva separationis en originis.

De oorsprong of herkomst kan worden aangeduid door 't zelfst. naamw. zonder meer, b.v.: *Okaba anim,* menschen van Okaba; *vâkrĕ sok,* een mes van ijzer, (genitivus praepositus). Men kan ze echter ook aanduiden, door 't achtervoegsel *-rĭk* aan 't zelfst. naamw. toe te voegen, b.v.: *Wendoe-rĭk anem,* man van Wendoe; *aha katar-rĭk,* het huis (is) van

steen. Deze samenstellingen met *-rĭk* worden echter meestal als bijvoeg. naamw. gebruikt en nemen als zoodanig getal- en geslachtsvormen aan, b.v.: *Okaba-rĭk*, Okabaer of *Okaba-rĭk anem*, Okabasche mensch; *vâkrĕ-rĭk ébdĕ*, ijzeren dakbedekking.

Om herkomst of afstamming aan te duiden, kan men ook het connectivum *énd* gebuiken of het achtervoegsel *-sé*, die steeds onveranderd blijven, b.v.: *Ndik énd*, van (den klan of totemverband van) den reuzenreiger; *basik énd*, van (den klan of totem van) 't varken; *Dauchsé*, van de Dauch; *Sanga-sé*, die van Sanga; *Domand-hé* (*hé* is Imoz dialect voor *sé*), die van Domand, enz.

De plaats van waar iemand komt, kan door 't connectivum *énd* worden aangegeven, b.v.: *Wambi énd*, van Wambi. In deze betrekking hebben we een enkel geval, dat *énd* getal- en geslachtsvormen aanneemt, n.l. in den vorm *énderĭk?* waar komt ge vandaan? vr.: *oenderoek?* mv.: *inderik?* Letterlijk zouden we het moeten vertalen door: waarvandaner? *Rĭk* vormt hier met *énd* een bijvoegl. naamw. zelfstandig gebruikt. Wijl de aanwijzende voornaamw. nu evengoed een plaats als een persoon aanduiden, strookt deze eigenaardige vorm volkomen met het Marindsche taaleigen. Iets dergelijks hebben we in uitdrukkingen als: *oep man*, zij daar komt, = daar komt zij; *oehétoe ka*, zij-hier-deze is, = hier is zij.

In andere gevallen wordt de verwijdering aangeduid door het suffix *ĭs*, dat aan de verbaalvormen wordt toegevoegd, b.v.: *ahĭs óg*, doe het weg. Deze samenstellingen zijn echter vaak dubbelzinnig, wijl *-ĭs* kan terugslaan zoowel op de uitwerking der handeling, als het stellen der handeling, b.v.: *tórĭk masobĭs óg?* kan beteekenen: waarom doet ge het weg? of waarom laat ge na het te doen? doet ge het niet? Uit den samenhang moet de ware beteekenis blijken. (Zie bij Werkwoorden bij Modi, Separatio).

Zonder wordt vertaald door het achtervoegsel *-né* aan het zelfstandig naamw. toe te voegen, b.v.: *mangat-né*, zonder tanden. Men vormt aldus zelfst. naamw. of bijvoegl. naamw., die dus ook getal- en geslachtsvormen aannemen; manl. en onzijdig *-né*, vrouwl. *-noe*, meerv. *-ni*.

Connectiva instrumenti, causae en finis.

Het middel wordt aangeduid door het zelfst. naamw. zonder meer of door het zelfst. naamw. met toevoeging van het achtervoegsel *-rĭk* of het connectivum *énd* (of *éd*), b.v.: *sanga* of *sanga-rĭk* of *sanga ènd kamó óg*, ge moet het met de hand doen.

Ook wordt door het achtervoegsel *-rĭk* de oorzaak aangeduid, b.v.: *tarĭk dasab kahivd?* waaraan is hij gestorven? *wati-rĭk menda oesák*, hij heeft hem wegens, naar aanleiding der wati geslagen; *gadzi-rĭk zazoe ka*, hij is moe van den dans; *mes-rĭk doewĭt*, geld (als opbrengst) van de klappers.

Om een bestemming aan te duiden, bezigt men het connectivum *nangó*, b.v.: *miz basik nangó*, een boog voor varkens, een boog om varkens te schieten. *Nangó* staat onmiddellijk achter het woord of de uitdrukking, die de bestemming aanduidt; hier dus niet achter *miz*, maar achter *basik*.

Een voorbehoedmiddel wordt aangeduid door *oetnĕ*, vrees, te voegen achter het woord dat het gevreesde aanduidt, b.v.: *nangit oetnĕ*, tegen, ter afwering van de muggen; *hei oetnĕ*, tegen of uit vrees voor den regen.

Connectiva modi.

Om een gelijkenis aan te duiden, hebben we het connectivum *bei* en het achtervoegsel *-hi*. Het achtervoegsel *-hi* komt meestal met ons *-achtig* overeen. Het geeft dus een algemeene gelijkenis of overeenkomst weer. Bijna alle kleuren worden door een zelfst. naamw. met het achtervoegsel *-hi* weergegeven, b.v.: *dó-hi*, als bloed, = rood; *koi-hi*, als kalk, = wit.

Bei duidt op een meer bizondere gelijkenis of een vergelijking voor een bepaald geval, b.v.: *warak bei basik*, rennen als een varken, (zoo vlug).

Als, *gelijk* in zinnen als: iets beschouwen als, aanzien voor, houden voor, uitmaken voor, enz., wordt weergegeven door het werkwoord *haoed* en de verbaalvorm heeft dan steeds de suffixen *o*+*p*, = *op*, b.v.: *doewĭt kakoemop haoed*, ik zou het voor geld aangezien hebben; *dég-anim mendakoip haoed*, ik zag ze voor boschmenschen aan.

N. B. Zeer vele schakeeringen die wij door voegwoorden, bijwoorden en connectiva weergeven, kunnen in 't Marind. niet worden uitgedrukt, al schijnen ze ons vaak nog zoo voor de hand liggend of onontbeerlijk. Door een of andere omschrijving kan men ze soms min of meer benaderen, doch men bedenke steeds, dat het Marindineesch uitsluitend een gesproken taal is, die rekent met de hulpmiddelen van gebaar, mimiek, enz. en ook dat een primitieve taal er niet op berekend is den gedachtengang van een meer ontwikkelde tot uiting te brengen.

BIJWOORDEN.

Het bijwoord heeft in 't Marindineesch geen grammaticale vormen. We kunnen dus volstaan, met ze naar hun beteekenis te rangschikken.

Wat de trappen van vergelijking betreft, daarvoor verwijzen we naar de regels, die voor 't bijvoegl. naamw. gegeven zijn en die ook op de bijwoorden van toepassing zijn.

Wat de plaats der bijwoorden in den zin betreft, kunnen we als algemeenen regel vaststellen, dat ze gewoonlijk onmiddellijk vóór het woord staan, dat ze bepalen (wel te verstaan bij werkwoorden onmiddellijk voor

den verbaalvorm). Sommige kunnen echter ook achter het werkwoord geplaatst worden, waardoor er minder nadruk op valt. De meer bepaalde beteekenis door 't bijwoord aan 't werkwoord toegekend is dan bijzaak, b.v.: *wis a man* = gisteren is hij gekomen; *a man wis* = hij is gekomen, gisteren al.

Soms heeft echter ook het tegendeel plaats. Om meer nadruk op het bijwoord te leggen, zegt men eerst den zin en voegt er na een korte tusschenpoos het bijwoord achter, b.v.: *éhé manó mir, heindoen,* = ik zal hier blijven en voor altijd.

Hoedanigheid (Adverbia qualitatis).

Als bijwoorden van hoedanigheid komen in aanmerking alle bijv. naamw., die een hoedanigheid uitdrukken, b.v.: *waningap ma rah,* hij spreekt goed; *déhi menda win,* het is hard geworden.

Een paar bijwoorden van hoedanigheid worden gevormd door toevoeging van *énd,* n.l.: *masai énd,* vlug, rap; *kamak énd,* vlug, gauw, snel; *obai énd,* langzaam. Ze worden echter ook zonder de toevoeging van *énd* gebruikt. Met die toevoeging dienen ze voornamelijk als een uitroep of aansporing, als: gauw dan! vlug wat! langzaam aan!

Soms dienen ook zelfst. naamw. als bijwoord, b.v.: *noe ma hari,* hij ligt te slapen.

Ook werkwoorden kunnen soms als bijwoord gebruikt worden, b.v.: *avéd ma rah,* hij zegt het lachenderwijs.

De bijwoorden van hoedanigheid staan steeds *onmiddellijk* vóór of achter het bepaalde en meestal er voor. In heel deze verhandeling wordt het werkwoord met den verbaalvorm als één geheel beschouwd. Dus het bijwoord komt voor den verbaalvorm of achter het werkwoord. Zijn er meerdere bijwoorden, die eenzelfde werkwoord bepalen, dan blijft het bijwoord van hoedanigheid zijn plaats behouden, n.l. onmiddellijk vóór of achter het werkwoord, de andere komen daar dus al naar de omstandigheden voor of achter, b.v.: *nama waningap damó sasahi,* of *damó sasahi waningap nama,* ge moet nu goed werken. Men kan echter ook het één er voor en 't ander er achter zetten, b.v.: *waningap damó sasahi nama* of *nama damó sasahi waningap.* Men kan echter ook den hierboven vermelden regel toepassen en het bijwoord van hoedanigheid als op zichzelf staand na den zin vermelden, b.v.: *damó sasahi, nama, waningap,* ge moet nu werken en goed ook; of zelfs: *damó sasahi, nama waningap,* of *waningap nama,* ge moet werken en nu goed. De regel blijft dan feitelijk dezelfde, want in deze gevallen hebben we daadwerkelijk te doen met een elliptischen nevenzin, waarin het werkwoord, dat hetzelfde is als in den eersten zin, verzwegen wordt.

Wijze. (Adverbia modi).

Bijwoorden van wijze zijn:
éhétagó, épétagó, aldus, zoodanig,
éndetagó? hoe? Dit *hoe* kan echter niet met andere bijv. naamw. verbonden worden, als b.v.: hoe groot? hoe klein? enz. Om dergelijke vragen weer te geven, moet men een omschrijving gebruiken, b.v.: *samb éndetegó kasab?* groot hoedanig is 't? Deze wending is echter minder in den geest der taal. De Marindinees zal eer vragen: *(jaba) samb ka?* is het (zeer) groot? *papĭs(há)ka?* is het (zeer) klein? enz.
anep, vanzelf; *isi,* anders; *ba izakod,* allen, tegelijk, samen, op eens.
tanama, nogmaals, herhaaldelijk; *otiv,* dikwijls; *zako sé,* voor 't laatst, eens; *zakod-ti,* zelden.

Tenzij ze als elliptische nevenzin gebruikt worden, staan ze altijd vóór het woord, dat ze bepalen, b.v.: *éhétagó mó óg,* zoo moet ge 't doen. Ze behoeven er echter niet onmiddellijk voor te staan en andere deelen van den zin kunnen tusschen het bijwoord en het werkwoord staan, b.v.: *éndetagó isi anim maksabé oemat?* hoe zullen wij 't anderen toonen?

Ook andere gebeurlijke bijwoorden kunnen er voor of achter staan, (tenzij ze, als de bijw. van hoedanigheid, aan een vaste plaats gebonden zijn) b.v.: hoe zal ik het opnieuw doen? *tanama éndetagó manó óg,* of: *éndetagó tanama manó óg,* of: *éndetagó manó óg tanama.*

Plaats. (Adverbia loci).

Om de plaats aan te wijzen, waar een handeling geschiedt, zoowel als om een beweging her- of derwaarts aan te duiden, hebben we *énd,* dat als prae- of suffix met de verbaalvormen verbonden wordt. (zie bij Werkwoorden onder Modi: Locus).

Verder hebben we nog enkele samenstellingen met *énd:*
éndan, éndo, daar; *éhindĕ,* hierheen; *épindĕ,* daarheen; *épéndé,* daarginds.

Andere bijwoorden van plaats zijn:
éhé, hier; *épé, éhan,* daar;
koema, binnen; *apip,* buiten;
ravaráv, boven; *makan,* beneden;
éndoa, dicht bij; *tit,* vlak bij; *émba,* naast; *mahoet,* ver;
mahai, vooraan; *in,* midden in; *es,* achteraan;
ra, aan dien kant, aan één kant; *ra......ra,* aan den eenen en den anderen kant.

Deze bijwoorden zijn aan geen vaste plaats in den zin gebonden.

Ook worden sommige zelfst. naamw. als bijwoord van plaats gebruikt, als: *timan,* land in tegenstelling met strand, = landwaarts; *doev,* strand,

= strandwaarts; *imoz*, westen, = westwaarts; *gawir*, oosten, = oostwaarts. Door deze richtingsbepalingen moeten ook onze begrippen rechts en links weergegeven worden, wijl 't Marindineesch daarvoor geen evenwaardige woorden heeft. Voor de handen zegt men wel: *hawa sanga* werkhand, in tegenstelling met *atóv sanga*, rusthand; de werkhand is praktisch wel meestal de rechterhand, maar voor de niet zeldzame linkschen duidt datzelfde woord de linkerhand aan.

Tijd. (Adverbia temporis).

Vele bijwoorden van tijd worden gevormd met het achtervoegsel *ndé* of *ndĕ* en zijn feitelijk bijwoordelijke zinnen. Dit achtervoegsel is een omzetting van *énd;* het woord waaraan het gevoegd wordt vervangt het pronomen *é;* blijft dus *nd*, dat verbonden wordt met den 3en pers. enklv. van den verbaalvorm van 't pers. voornw. *a* of ĕ, dus in attributieve zinnen een zijn aanduidend in een onbepaalden tijd. Het wil dus zooveel zeggen als: daar of zoo zijnde. Dergelijke samenstellingen zijn:
tó-ndé, dat zijnde; het wordt echter steeds vragend gesteld, dus: watzijnde? = wanneer? Het staat steeds onmiddellijk vóór de verbaalvorm waarmee het zelfs als een praefix verbonden wordt;
ari-ndé, (van *arir*, langzaam, langen tijd) later;
jáh-ndé, (van *jáh*, dan) later; *agó-ndé*, (van agó, dat) later.

Het wordt ook aan zelfst. naamw. gevoegd, om bijwoorden van tijd te vormen, b.v.: *pig-ndé*, in den drogen tijd; *patoer-ndé*, hij jongen zijnde; *osó-agó-ndé*, een zeker begin zijnde, = in den beginne.

Bij gewoon gebruikelijke tijdsaanwijzingen wordt *ndé* weggelaten, b.v.: *hap*, nacht, 's nachts; *ósó*, in den beginne; *oezoes*, avond, 's avonds; *hanid*, dag, overdag; *samb pig*, groote droogte, in den vollen drogen tijd.

Andere bijwoorden van tijd zijn:
nama, nu; *wis*, gisteren; *nénawis*, eergisteren; *haphap*, morgen;
kwémek, 's ochtends; *heiti haphap*, *haphap békai*, *pahap békai*, morgen vroeg;
ohopó, overmorgen; *mandin*, vroeger, lang geleden; *épé*, *épé-ndé*, *épéndané*, toen; in dien tijd, te dien tijde; *mahai* eerst; *es*, later, 't laatst; *adé* even en de verdubbeling ervan *adeida*, even, terstond; *asabism*, even; *heindoem*, lang, altijd.

Voor *nog* en *nog niet* hebben we in 't Marindineesch geen gelijkwaardige uitdrukkingen. Ze zijn niet nader te vertalen, dan door een gewonen indicativus of een dubitativus, b.v.: *békai ka*, hij leeft (nog); *bát a man*, hij is (nog) niet gekomen. De dubitativus kan natuurlijk niet voor stellende zinnen dienen, soms echter wel voor vragende, b.v.: *mabat man?* is hij al gekomen? = is hij nog niet gekomen?

De meeste dezer bijwoorden kunnen door *éhé*, of *épé* bepaald of versterkt worden, b.v.: *nama éhé*, nu terstond; *hap épé*, dien nacht. Alleen

de bijwoorden met een bepaalde tijdsaanwijzing kunnen op deze manier versterkt of bepaald worden. Na andere hoort men ook wel vaak *épé*, dat dan echter eenvoudig een stopwoordje is, b.v.: *arindĕ épé anep da man*, en later, en daarop kwam hijzelf.

Soms dienen ook zelfst. naamw. als bijwoord van tijd; ze komen dan overeen met een latijnschen ablativus of casus absolutus, b.v.: *patoer a kahivd*, hij is als jongen gestorven; *papoes ndoes man*, ge kwaamt, toen ze nog klein was.

Tóndé uitgezonderd, zijn de bijwoorden van tijd aan geen bepaalde plaats in den zin gebonden. Gewoonlijk zullen ze vooraan staan, want als een tijdsbepaling gegeven wordt, dan wil men daar de aandacht op vestigen en volgens den algemeenen regel komt in den Marindineeschen zin het voornaamste woord voorop.

Hoeveelheid. (Adverbia quantitatis).

Bijwoorden van hoeveelheid zijn:
to? of *ta?* wat? ook: hoeveel? *Papĭs*, een weinig; *samb, jaba, igi, há*, zeer, veel, in sterke mate; *ba*, heelemaal; *isi*, buitengewoon (uit den samenhang moet blijken in welke beteekenis), *dom*, samen.

De bijwoorden van hoeveelheid staan steeds onmiddellijk voor het woord, dat ze bepalen, behalve *há*, of *hajen*, dat er onmiddellijk achter staat. Heeft men dus in eenzelfden zin een bijwoord van hoedanigheid en een van hoeveelheid, die eenzelfde werkwoord bepalen, dan moet men, zij het op elliptische wijze, twee nevengeschikte zinnen daarvan maken, b.v.: *papĭs mendó sasahi waningap* = *papĭs mendó sasahi, waningap (mendó sasahi)* = ge hebt weinig werk goed gedaan; *papĭs* en *waningap* bepalen beiden het werken. *Papĭs waningap mendó sasahi* zou willen zeggen: ge hebt maar redelijk goed gewerkt; *papĭs* zou *waningap* bepalen.

Bevestiging. (Adverbia affirmationis).

Voor *ja*, toe- of instemming, hebben we iets, dat gewestelijk wisselt tusschen *aha* en *oho*, elders *éh*, of gemeenzaam *euj*. Meestal echter herhaalt men voor de toestemming de gestelde vraag geheel of gedeeltelijk maar dan in positieven zin, b.v.: *haphap dé masob warok?* zult ge morgen hout kappen? *manó warok*, ik zal kappen = ja. *Ermasoe?* (ga je naar) Merauke? *Ermasoe*, (ik ga naar) Merauke, = ja. Met een bevel of aansporing geeft men op dezelfde wijze zijn instemming te kennen, ofwel men zegt iets als: *mendanó gan*, verstaan, begrepen, *manó óg*, ik zal 't doen, enz.

Als instemming met een gezegde of uitspraak hoort men vaak: *épété kĕ* dat is 't, juist, c'est cela; *éhété ka*, dit is 't, *épétam*, prachtig, juist, zoo is 't.

Bezweringen van welken aard ook, waarmee Indische volkeren in 't algemeen zoo kwistig zijn, kent de Marindinees niet: zijn ja is ja en zijn neen is neen. Om onze versterkingen als: beslist, zeker, ongetwijfeld, enz. weer te geven, kan hij aan zijn antwoord toevoegen, dat hij waarheid spreekt, *méen há* of *hajen*, ware taal. Ook laat hij soms het antwoord door een uitroep voorafgaan van verbazing, geestdrift, verontwaardiging, al naar de stemming, die met zijn antwoord strookt, b.v.: *wééh! mendanó óg*, nou maar, of ik het gedaan heb! *Ajoewah*! *maké óg*, 's jongens! dat zullen we doen!

Een twijfelachtig gezegde kan men weergeven door het bijwoord *essawa*, misschien, vóór den verbaalvorm te plaatsen of het suffix *bat* daarmee te verbinden, b.v.: *essawa menda man* of *mendabat man*, misschien, wellicht is hij gekomen. Het antwoord kan op dezelfde wijze twijfelachtig gemaakt worden, indien dergelijke zinnen vragend gesteld waren, b.v.: *oho kabat*, misschien wel; *essawa manó man*, misschien kom ik.

N. B. Met ontkennende zinnen kan men *bat* niet gebruiken en moet men zich van *essawa* bedienen.

Ontkenning. (Adverbia negationis).

De ontkenning is *ba*, *bat* of *mbá*. Ze wordt onmiddellijk vóór den verbaalvorm van 't werkwoord geplaatst, b.v.: *'bat nó hidi*, ik heb u niet gezien.

De ontkenning, neen, is *mbá ka* = het is niet, neen. Zoo min als de bevestiging kan de ontkenning versterkt worden en uitdrukkingen als: volstrekt niet, geenszins, e.d. kan men alleen bij benadering weergeven, door de ontkenning, evenals we dat voor de bevestiging gezien hebben, door een uitroep te laten voorafgaan, b.v.: *géra! mbá ka!* heelemaal niet! Ook gebruikt men vaak voor een sterke ontkenning, *haoev*, onwillig, dat dan met den verbaalvorm en het overeenkomend pers. voornaamw. tot een bijwoordel. uitdrukking wordt. Als zoodanig wordt ook vaak de 3e pers. enklv. voor alle personen gebruikt, b.v.: *haoev ka nok* of *haoev ka*, ik wil niet. Het is ook vaak een uitdrukking van misnoegen of wrevel, wanneer iemand iets doet of er iets gebeurt dát men onaangenaam vindt.

N. B. Vragend ontkennende zinnen heeft men in 't Marindineesch niet veel, wijl met de gewone vragende partikels, het praefix *ap* en het suffix *sab* de ontkenning onvereenigbaar is. Alleen kan een stellende ontkennende zin ook op vragenden toon gesteld worden, b.v.: *bat mó idi*, ge hebt het niet gezien, of vragend: hebt ge 't niet gezien? In deze gevallen heeft het Marindineesch dit met andere Indische talen gemeen, dat de bevestiging in 't antwoord op de ontkenning slaat, d.w.z. dat men de ontkenning bevestigt en dus het antwoord *ja* op deze vraag zou beteekenen: ik heb het *niet* gezien. Om de ontkenning te ontkennen, bezigt de Marindinees echter niet de gewone ontkenning *mbá ka*, maar hij herhaalt geheel of gedeel-

telijk de gestelde vraag in bevestigenden zin, b.v.; als antwoord op het aangehaalde voorbeeld: *mendanó idi,* ik heb het gezien.

Op een waarschuwing of vermaning door *tamat* (Mal.: djangan) wordt echter de instemming betuigd door de ontkenning. Wij moeten dergelijke vermaning door een ontkenning weergeven: dat ... niet, doch in den geest dezer talen heeft ze heelemaal niets met een ontkenning te maken, doch staat spraakkunstig gelijk met een gewoon bevel. B.v.: *tamat hĭj*! val niet! *Mba ka,* neen, (ik zal niet vallen).

Bijwoordelijke uitdrukkingen. (Locutiones adverbiales).

Enkele hebben we in den loop van dit hoofdstuk vermeld. Wijl ze verder geen spraakkundige bizonderheden opleveren, verwijzen we voor de andere evenals voor de hier niet vernoemde bijwoorden, naar het woordenboek.

Bemerking.

Vele omstandigheden, welke wij door een bijwoord weergeven, duidt de Marindinees aan door aan de verbaalvormen een prae- of suffix toe te voegen. Dergelijke zijn:
énd als praefix of *ĭnd* als suffix als plaats of richting aanduidend.
i, als iterativum of om meer nadruk op de handeling te leggen.
ĭs, om een scheiding, verwijdering of tegenstelling aan te duiden.
sa, als beperking of uitsluiting, enkel, slechts, alleen.
ép, (dat vaak met *ĭs* verbonden wordt) is nadrukleggend of plaatsaanduidend.

Men zie hiervoor uitvoeriger bij de verbaalvormen.

VOEGWOORD.

Ook de voegwoorden hebben geen grammaticale vormen, noch beheerschen er met betrekking tot andere zinsdeelen. Verder zij opgemerkt, dat het Marindineesch, zooals vele primitieve talen, disjunctief is, dus uit den aard afkeerig van aan elkaar ondergeschikte zinnen en de zinnen dan alleen door voegwoorden koppelt, wanneer daartoe werkelijk noodzakelijkheid bestaat, om een tegenstelling, voorwaarde, reden, doel of oorzaak aan te duiden.

We kunnen weer volstaan met de voegwoorden te rangschikken.

Tegenstelling. (Contrapositio).

Om de tegenstelling aan te duiden hebben we:
mahoeta, agona, maar, doch, nochtans;
jáh, en dan, daarna, daarentegen;
agó, aangaande, wat betreft; *épé agó,* dien aangaande.

In al deze gevallen staat de hoofdzin voorop en het voegwoord wordt met dien hoofdzin verbonden en niet met den bijzin, zooals in onze talen, b.v.: *napét ahna óg jáh, tamoeka maka óg,* geef mij pisang, dan zal ik u tabak geven.

Jáh kan echter ook als bijwoord gebruikt worden en dan komt het achter het werkwoord van den tweeden zin, B.v.: *napét ahna óg, tamoekoe maka óg jáh,* geef mij pisang, ik zal u tabak teruggeven.

Ons of, (zoowel exclusief als aequatief, aut en vel) heeft in 't Marindineesch geen gelijkwaardig woord. Het is te lastiger weer te geven, wijl men voor willen, verkiezen, believen, ook geen woord heeft. Men kan het meestal min of meer gevoeglijk omschrijven, door twee twijfelachtige zinnen tegenover elkaar te stellen, dus met het bijwoord *assawa* of het suffix *bat.* Waar het een voorstel betreft, zal de Marindinees onzen disjunctieven zin weergeven door een enkel voorstel, dat hem het meest naar den zin van den toegesprokene schijnt, vooral als uit den samenhang het tweede lid der tegenstelling of vergelijking wel op te maken is, b.v.: iemand biedt iets te koop aan, dan kan men zeggen, om te vragen of hij den prijs in geld of in goederen verlangt te ontvangen: *namakad maka óg ai?* zal ik je goederen geven? Moeten de twee leden eener tegenstelling beslist uitgedrukt worden, dan moet men zijn toevlucht nemen tot een omschijving, b.v.: ge moet werken, of ge gaat den bak in, kan men vertalen: *sasahi bat ahmó kidi, boei damó kahamin,* als ge niet werkt, zult ge den bak in gaan, ofwel: *sasahi damó kidi, mba ka, boei damó kahamin,* ge moet werken, zoo niet, enz.

Ons of- aequativus (vel) wordt niet vertaald en het tweede lid der vergelijking als nevenstelling (appositio) naast het eerste geplaatst, b.v.: Diwa-zib of de jacht-déma = *Diwa-zib, ohan-déma épé ....*

Nevenstelling. (Juxtappositio).

De nevenstelling, die wij weergeven door: dus, alzoo, wordt in 't Marindineesch door een demonstrativum aangeduid als *éhé, épé, éhétagó, épétagó,* b.v.: *dóm há épé épé, tamat óg* (het 1e *épé* bepaalt *dóm,* het 2e is voegwoord) dat is heel verkeerd, dus doe dat niet; *mandinrĭk épé, éhétagó dóm menda win,* dat is oud en alzoo slecht geworden. In dergelijke gevallen zal men echter bij voorkeur andere wendingen gebruiken, met vermijding der voegwoorden, b.v.: *dóm-óg épé tamat óg,* doe dat verkeerde niet; *dóm-óg tamtombakap hin,* doe zijn verkeerds niet na; *mandinrĭk dóm menda win,* 't is door ouderdom bedorven; enz.

Voorwaarde. (Conditio).

Zie bij de Werkwoorden: Conditionalis.

Oorzaak. (Causa).

Een oorzaakaanduidende zin wordt weergegeven met behulp van het suffix *-rĭk.* In verbinding met aanwijzende voornaamw. vormt het afzon-

derlijke voegwoorden, als *éhérĭk, épérĭk, éhétérĭk,* enz., hierom, daarom. Men kan het suffix *-rĭk* echter ook aan alle andere soort van woorden hechten, die de oorzaak weergeven, b.v.: *kambararĭk a kahivd,* hij is gestorven door toovenarij; *gadzirĭk zazoe ka,* hij is moe van den dans.

N. B. Met *-rĭk* kan men echter ook bijvoegl. naamw. vormen en dan neemt het getal- en geslachtsvormen aan, b.v.: *oezoem watiroek menda oesák,* hij heeft zijn van de wati (dronken) vrouw geslagen. Vergelijk hiermee: *oezoem watirĭk menda oesák,* hij heeft zijn vrouw wegens de wati, (omdat ze wati gedronken, vernield of i.d. heeft) geslagen.

De beweegreden waarom iets geschiedt, wegens, ter wille van, wordt aangeduid, door *agó* achter het beweegredenaangevend woord te plaatsen, b.v.: *nok agó menda man,* hij is ter wille van mij gekomen. Evenals *-rĭk* kan men ook *agó* met aanwijz. voornw. verbinden, om er afzonderlijke voegwoorden van te maken, *épé agó, éhété agó,* enz., daarom, deswegen, wat dat betreft, dienaangaande.

Doel. (Finis).

Finale of doelaangevende zinnen worden weergegeven door *nangó,* dat achter het doelaangevend woord geplaatst wordt, ofwel met aanwijz. voornw. verbonden, om afzonderlijke voegwoorden te vormen als: *éhé nangó,* hierom, *épé nangó,* daarom, daartoe, b.v.: *sasahi nangó menda man,* hij is gekomen om te werken; *waningap heis-mirâv épé, éhénangó Allah méén maké gan,* er is een goed doodenrijk en daarvoor onderhouden we Gods geboden.

N.B. Een algemeen doel wordt aangeduid door *nangó,* maar een onmiddellijk resultaat, dat men beoogt, geeft men weer, door achter het woord, hetwelk dit resultaat aanduidt het connectief *awé* te plaatsen, b.v.: *Tó nangó anim ohan kasabna ahad?* waarom gaan de menschen op jacht? (b.v.: wegens een op handen zijnd feest). *Tó awé anim ....* enz., waarop gaan ze jagen? (op varkens of kangoeroes, enz.?).

Inwilliging. (Concessio).

Voor de inwilliging kan men *matĕ* gebruiken, zie Werkwoorden: Concessivus. Men kan ook aan 't eind van den zin het stopwoordje *motó* of *madé* toevoegen, b.v.: *manó óg motó,* ik zal 't maar doen.

Wijze. (Modus).

Bei, als, alsof, gelijk. Men vermijdt echter bij voorkeur den bijzin en gebruikt dan *bei* als connectief, b.v.: hij ligt daar alsof hij dood ware, = hij ligt daar als een doode, *bei kahivdrĭk ép tére.*

Ehétagó, épétagó, éhétagóté, épétagóté, aldus, zoodanig, waarmee de bijzin wordt ingeleid. Het kan al of niet in tegenstelling gebracht worden met *bei,* b.v.: *bei anep ép óg épé, éhétagó samó óg,* zooals hij doet, zoo moet gij ook doen.

End? soms *nd* (dat met de verbaalvormen verbonden wordt), *éndetagó?* (dat steeds in 't begin van den zin staat), hoe? hoedanig? b.v.: *éndetagó maksabé óg?* hoe moeten we dat doen?

Tórĭk? hoe? op welke wijze? (dat echter meer naar de oorzaak vraagt,) b.v.: *tórĭk mendasab kahivd?* hoe, = waaraan is hij gestorven? *Tórĭk* heeft geen bepaalde plaats in den zin, maar het moet steeds den verbaalvorm vooraf gaan.

Tijd. (Tempus).

Arindé, jáhndé, later, daarna. Ze hebben geen vaste plaats in den zin.

Eerder, voordat, later, nadat, worden weergegeven door nevengeschikte zinnen met de bijwoorden, *mahai,* en *es, arindé, jáhndé,* b.v.: *wo mahai (mó oemaháv), nok es (manó man),* ga jij voorop, ik volg later.

Tóndé? wanneer? Het wordt met de verbaalvormen verbonden en deze wijzen dan uit of het wanneer in de toekomst of in 't verleden beteekent, b.v.: *tóndapasab win?* wanneer zal 't gebeuren? *tónddasap win?* wanneer is 't gebeurd?

Evenmin als voor: voordat, nadat, hebben we voegwoorden om een bepaald tijdstip aan te duiden, als: toen, terwijl, tijdens. Wanneer het een tijdstip geldt, geeft men het aan door een bijwoordelijke uitdrukking, (zie bijwoorden van tijd), b.v.: toen het droge tijd was is hij gestorven, = in den drogen tijd, enz. *pigndé a kahivd.*

Wil men echter een tijd aangeven in verband met een andere handeling in het tegenwoordige, het verleden of de toekomst, dan bezigt men een relatieven zin, b.v.: *ahnkadap hoewn, anep menda oemoev,* toen ik uit kwam (aan 't strand), was hij vertrokken.

Al naar gelang van den samenhang kunnen we dan door deze relatieve zinnen onze voegwoorden, toen, terwijl, indien, als, wanneer, vertalen. De beteekenis kan ook door den tijd van den verbaalvorm worden beïnvloed; toen duidt op verleden tijd, indien op toekomenden. Een voorbeeld, *wohan ngat ahnó, ahnod* of *ahmnó wasib, móninda mahid,* als ik uw hond dood sla, geslagen heb of zal slaan, zult ge boos op me zijn.

In attributieve zinnen voegt men vaak aan den onpersoonlijken vorm (= 3e pers. enklv.) *et* toe, dat een omzetting is van het aanwijzend voornw. *té,* b.v.: *pig ah'et épé, ahd'et épé* of *ahmé'et épé,* terwijl het droge tijd is, toen het droge tijd was, indien het droge tijd zal zijn.

Door zulk een relatieven zin ontkennend te maken kan men vaak ook onze voegwoorden, eer, voordat, vertalen, b.v.: *bat ahd kahivd épé, mendan ógeb,* voordat hij gestorven was, hebben ze hem begraven (zie Voornaamwoord: Relativa).

TUSSCHENWERPSELS.

't Is wel vanzelf sprekend, dat een impulsief volk als het Marindineesche, zijn eenigszins heftiger indrukken als een soort electrischen

schok ondervindt en daaraan spontaan uiting geeft, door uitroepen, die zoo uit het hart van de tong springen als de vonken uit een batterij. Veelal zijn 't dan ook klanken zonder nadere beteekenis en daarom ook nog al aan plaatselijke wisselingen onderhevig. De meest algemeen voorkomende zijn o.m.:

Ah! of *éh!* voldoening, blijdschap, bewondering. Vaak worden ze achter het woord gevoegd, dat aanduidt hetgeen de oorzaak der gemoedsaandoening is, b.v.: *doev ah!* (na een lange reis) ha! daar is 't strand!

Aéh! bewondering. Wordt gewoonlijk aan 't woord gehecht, dat de oorzaak der bewondering uitmaakt, b.v.: *basik aéh!* hé, wat een varken!

So! of gesis of gefluit; verwondering, verbazing.

Oi! verrassing.

Ewé of *mam ah!* medelijden. Dit laatste waarschijnlijk van *amam*, medelijdend.

Ma! uitroep wanneer men zichzelf op een abuis of vergissing betrapt.

Oeh! zegekreet, hoerah!

Ajoeah! verbazing, verbijstering.

Hawa! aansporing, bemoediging.

Voh! verwelkoming.

I! uitroep van verrukking over iets buitengewoon lekkers.

Jambod! drift, gramschap.

Géséh! verontwaardiging, ontstemming.

Si! of *sé!* ontstemming, verontwaardiging.

Ni! verachting, bespotting, minachting.

Gha! uitroep als men iets bitters proeft.

Ghm! als men een vieze lucht in den neus krijgt.

Wah! ontsteltenis, verschrikking. Wellicht hetzelfde als *wa* = moeder.

In den volksmond hooren we vaak een bespotting of verwensching als uiting van verwelkoming of blijde verrassing, b.v.: zoo ouwe knul! verroest vent, ben jij daar? Iets dergelijks heeft de Marindinees ook, b.v.: *imoeti* stinkerd, *kambiti* schurftige en dergelijke schimpscheuten, die als liefelijkheden bedoeld zijn. Meestal zakt hij nog een toontje lager en voegt aan benamingen op het geslachtelijke betrekking hebbende het achtervoegsel *ti* dat niet alleen beteekent „met" „behept met", maar zeer vaak ook op iets opvallends wijst en dan gewoonlijk in ongunstigen zin, b.v.: *bârti*, met je (groote) aars. Omgekeerd, maar niettemin in denzelfden geest wordt er het achtervoegsel *mé*, zonder, aan toegevoegd, b.v.: *wadamé*, sine vaso.

Als gewone uitroepen bij allerlei aandoeningen dienen ook zeer veelvuldig de benamingen van geslachtsdeelen of wat daarmee in betrekking staat waaraan dan vaak nog de uitroepen van bewondering *ah! éh!* of *aéh!* worden toegevoegd. Vele dezer uitdrukkingen zijn eigenlijk elliptische zinnen, die een of andere wijze van ontucht bedrijven aanduiden en b.v.

het heel onschuldig klinkende *patoer* knaap, wijst in dit verband beslist op pederastie. Van den anderen kant echter gaat het hiermee als met vele grove uitdrukkingen bij 't lagere volk in onze streken en zijn ze zeer vaak niet zoo gemeen bedoeld, als ze letterlijk wel klinken. Bij dartele uitgelatenheid worden ze evenwel ook vaak met nadruk uitgemeten, omdat bij een laagstaand volk het uitkramen van dergelijke platheden, altijd een goedkoope manier is om den lachlust op te wekken. Opmerkelijk mag het heeten, dat terwijl men hier zich in dergelijke omstandigheden van schertsenden spot bedient, men elders, b.v. op de Kei- en de Tanimbareilanden schertsende verwenschingen bezigt.

Verder hebben we nog enkele woordjes, die bij geen enkel der redeelen zijn onder te brengen, en die we dus ook maar bij de tusschenwerpsels zullen indeelen. Het zijn stereotypen met een vaste beteekenis, die echter buiten alle spraakkunstig verband staan. Als zoodanig hebben we:

Adi, wordt gebruikt als antwoord op een vraag, waarop men geen passend antwoord weet, dus zooveel als: weet ik 't?

Adé, even en *obai,* wachten, worden elk afzonderlijk of samen *adé obai* gebezigd voor: wacht even! Doch steeds zonder verbaalvorm.

Wai! vertaalt ons, weg! op zij! *Ah wai!* vertaalt ons, pas op! let er op! als waarschuwing tegen anderen om zich te bergen. Het wil echter ook zeggen: laat af! pas op, dat je niet doet! Als waarschuwing aan iemand om ons niet te deren, zegt men: *nok ka!* hier ben ik!

Ah wo? wat gij? vaak samengetrokken tot *aw?* vraagt men als men bij iemand komt of hem ontmoet, om te vernemen wat hij doet, waarheen hij gaat, of waar vandaan hij komt.

Ai? (waarschijnlijk een samentrekking van *ah ahi,* zeg), zegt men aan 't slot van een stellenden zin, om dezen vragend te maken, b.v.: *maké oemanáv,* wij gaan; *maké oemanáv ai?* gaan we, zeg? Soms staat het ook als een soort adhortativus of aanmaning achter de aansspreking, b.v.: *Woloem ai, maké oemanáv,* zeg Woloem, laten we gaan.

Mam! vertaalt ons: geef op! geef hier!

Moto of *madé* zijn stopwoordjes aan 't eind van een zin gebruikt en hebben geen beteekenis ofwel beantwoorden aan ons: zie je? weet je? immers? niet waar?

Ma! ma! is het lokwoord om varkens te roepen.

Hĭj! hĭj! om honden te roepen.

Ten slotte hebben we nog een paar woordjes, die men als een soort inclitica ornantia zou kunnen beschouwen, n.l. *tam* en *bam* of *bom.* Ze dienen als een elativus om iets met ophef uit te drukken.

Tam is waarschijnlijk het demonstrativum *ta* in verbinding met *m(a)* futuurpartikel, dat echter ook vaak de beteekenis van een tegenwoordigen tijd heeft. Het zou dus beteekenen: dat is 't! Soms komt het dan ook in die beteekenis als verbaalvorm voor. Het wordt echter voornamelijk aan

de demonstrativa *éhé* en *épé* toegevoegd, b.v.: *her épé tam!* lekker dat is 't! wat is dat lekker! *Meai épé tam!* hij kennen, dat is 't! wat kent hij 't! *Gamórik tam da javara érér,* het is door toovenarij, dat ze ziek geworden zijn.

Bam, waarvan *bom* wellicht slechts een verbastering is, is waarschijnlijk *ba,* de ontkenning met *m(a)* en zou dus beteekenen: is 't niet? Het wordt zoowel aan demonstrativa als aan verbaalvormen gehecht, b.v.: *éh bam!* daar is hij! dat is hij! *Epété ka bam!* daar is hij zoo waar! Aan verbaalvormen gehecht, kan het ook met het suffix *ap* verbonden worden tot *bamap,* b.v.: *jo débamap ahamat!* zat jelui daar!

WOORDVORMING.

We zullen deze verhandeling niet indeelen volgens de soorten van woorden, die gevormd worden, doch ter wille der overzichtelijkheid, volgens de wijze van vorming.

Woorden worden gevormd:

1e. Door Samenvoeging.

Vele woorden worden gevormd door samenvoeging van twee of meer woorden. De samenstellende woorden kunnen zijn: zelfstandige naamwoorden, bijvoeglijke naamwoorden, bijwoorden en werkwoorden. Het eene woord is bij deze manier van woordvorming een bepaling van het andere. Het bepalende woord staat steeds voorop.

a. Verbinding van twee zelfst. naamwoorden:

De bepaling kan op een afstamming, herkomst of andere nauwe betrekking duiden, die een genus, soort of klasse aangeeft, b.v.:
Diwa-zib, de zoon van Diwa (een *déma*);
ngat-nĭn, hondenjong;
dég-anem, boschmensch;
sok-anem, (*sok* = bamboemes), koppensneller.

Ook kan de bepaling de stof aanduiden, waaruit iets bestaat en geeft dus onze stofnamen weer, b.v.:
sok-vâkr, bamboe-ijzer, = ijzeren mes, (*sok* is snijbamboe);
dé-oha, houten huis;
sa-anem, zandmensch, = het lichaam.

De bepaling kan ook een bestemming of doel aangeven, b.v.:
tik-dé, geneesmiddel tegen koorts;
angei-basik, feestvarken, (*basik-angei* = varkensfeest, waarbij n.l. veel varkens geslacht worden);
oram-oha, kraamhutje, hutje voor de bevalling.

Ook kan de bepaling een hoedanigheid uitdrukken, b.v.:
doer-anem, mensch met (goede) manieren, fatsoenlijk mensch;

javoen-anem, bootmensch, zeeman;
kai-anem, vrede mensch, vriend.
b. Verbinding van een zelfst. naamwoord met een werkwoord:
wambad-bombari, spit ge (= mis) bruiken, ontucht bij spitten in zwang;
avadik-kapal, vliegschip;
da-horĕ, sago wasschen.

Een werkwoord in verbinding met *anem* vormt woorden, om een bizondere eigenschap, vaardigheid, bezigheid of een bizonderen toestand aan te duiden, b.v.:
noe-anem, slaper;
sinik-anoem, draagster;
arir-anem, handig of vaardig werkend mensch, vakman;
kamin-anem, maker.

Hierbij zij opgemerkt, dat ofschoon de werkwoorden op *n* uitgaand, deze *n* meestal willekeurig in *t* kunnen veranderen, deze verwisseling bij dergelijke samenstellingen nooit plaats vindt.
c. Verbinding van een bijvoeglijk naamw. met een zelfst. naamwoord.
dóm-bombari, slechte manieren, = ontucht.
mbatáv-meen, leugentaal;
kasé-anem, zoet-mensch, = zoetekauw;
koema-sanga, binnenhand, = palm.
d. Verbinding van een bijwoord met een werkwoord:
mbatáv-vir, vergeefsch loopen of geloop;
dóm-óg, slecht doen, kwaaddoen.

Verder kunnen we opmerken, dat de Marindinees zeer sterk is in 't samenvoegen van woorden, zoodat ook de samenstellende deelen, zooals die hiervoor zijn aangegeven ook op hun beurt nog kunnen worden samengesteld, zoo'n beetje in Duitschen trant, b.v.:
da-horĕ-anoem, sagowaschter;
mbatáv-vir-anem, een voor niets looper, slenteraar.
kambét-warok-angei, oor-doorsteek-feest, feest bij gelegenheid van 't doorsteken der oorlellen bij kinderen;
hei-wagoem-anem, regenwegschelder.

Bovendien kunnen deze samenstellingen ook nog de achtervoegsels aannemen, die aan andere woorden een bizondere beteekenis toekennen en die we nu zullen bespreken.

2e. Door Achtervoegsels.

Verschillende achtervoegsels dienen om woorden te vormen.
[1]) *-RIK* kan aan verschillende woordsoorten, ook samengestelde, worden toegevoegd en vormt aldus zelfst. naamwoorden, bijvoegl. naamwoorden

[1]) *Rik,* (met *k* uitslag aanduidend) is hoogstwaarschijnlijk niets anders dan een vorm van *rib,* ontspruiten, geboren worden.

of bijwoorden. Deze laatste zijn natuurlijk onveranderlijk, doch de zelfstand. naamwoorden en bijvoeglijke naamwoorden aldus gevormd, nemen getal- en geslachtsvormen aan en wel: manl. en onz. *-rĭk*, vrouwl. *-roek*; en meerv. *-rik*. Het kan verschillende beteekenissen hebben.

Het kan een afstamming of herkomst aanduiden, en kan dan zoowel als bijvoegl. naamwoord dan wel als zelfst. naamwoord gebruikt worden, b.v.:
Mangat-rĭk, van den Mangat-stam;
Sangasé-rĭk, Sangaseër of Sangaseesch [1]);
(zie bij Werkwoorden onder Modi bij Locus en bij Connectiva onder connectiva loci en separationis).
mes-rĭk doewĭt, geld van de klappers (herkomst);
dé-évikévrĭk tamoekoe, tabak voor 't houtdragen (herkomst).
émbarak-rĭk awé, visch van 't met-net-visschen, met-net-gevangen visch.

Het kan ook een oorzaakaanduidend of redenaangevend bijwoord vormen, b.v.:
sasahi-rĭk zazoe, moe van 't werken;
wati-rĭk menda oesák oezoem, hij heeft zijn vrouw wegens de wati geslagen.
(Zie bij Bijwoorden onder Oorzaak).

Het kan ook een bijwoord van tijd of plaats vormen, b.v.:
noe inah-izakod-rĭk, na drie (maal) slapen, = drie nachten.
Nok Woloem-rĭk, ik na Woloem of ik achter Woloem.
(Zie Connectiva temporis en Werkwoorden onder Modi de participia).

Het kan ook woorden vormen, die het middel aangeven, b.v.:
sanga-rĭk mó óg, ge moet het met de hand doen;
adak-rĭk dapa sák, door betten zal 't u genezen.
(Zie bij Connectiva instrumenti).

Verder kan men door toevoeging van *-rĭk* aan zelfst. naamwoorden, bijvoegl. naamwoorden of werkwoorden, bijvoegl. naamwoorden vormen, die een toestand aanduiden, b.v.:
wati-rĭk, dronken van *wati*;
kahivd-rĭk, overleden;
hékai-rĭk, zichtbaar, duidelijk;
izano-rĭk, geheim, verborgen.

Deze bijvoeglijke naamwoorden kunnen op hun beurt weer zelfstandig gebruikt worden.

---

[1]) Zeer veelvuldig wordt *rĭk* gebruikt, om een stam- of totemverband aan te geven, b.v.: *Mangat-rĭk, Diwa-rĭk,* enz. Ook *énd* doet daarvoor vaak dienst, b.v.: *Ndik-énd,* de totemstam van den reuzenreiger, *Ngat-énd,* de totemstam van den hond, enz. Maar ook het achtervoegsel *-ze* of *-hé,* dat in geen andere verbindingen voorkomt, doet daarvoor vaak dienst. Allicht is het dus uit een ander dialekt overgenomen, b.v.: *Mahoe-zé, Zo-hé, Sanga-sé* (of *Sanga-hé*), *Domand-hé,* enz.

-HI aan zelfst. naamwoorden gehecht, vormt bijvoegl. naamwoorden. Het beteekent: als, gelijk, gelijkend op en beantwoordt dus ongeveer aan ons achtervoegsel *-achtig*. Ze kunnen ook zelfstandig gebruikt worden en hebben getal- en geslachtvormen, n.l. manl. en onz. *-hi*, vrouwl. *-hoe* en meerv. *-hi*.
dé-hi, houtachtig, = hard, sterk;
ndónd-hi, touwachtig, = taai, vezelig.

Ook worden de kleuren op deze wijze weergegeven, b.v.:
dó-hi, als bloed, = rood.
koi-hi, als kalk, = wit;
bedabed-hi, als curcuma, = geel.

Wel opmerkelijk is 't, dat men voor blauw geen geijkte vergelijking heeft, zooals voor andere gemeenzame kleuren en zelfs vele schakeeringen in de tinten. Men kan wel zeggen *messiaraw-hi,* als de lucht, maar zij noemen 't meestal maar *koenci-hi,* = zwart.

Sommige bijvoegl. naamwoorden met *-hi* gevormd, kunnen ook als bijwoord gebruikt worden, b.v.:
dé-hi, sterk, krachtig, met inspanning;
wis-hi, als gisteren (in verhaaltrant).

-TI aan zelfst. naamwoorden gehecht, vormt bijvoeglijke naamwoorden. Het beteekent: hebbende, behept met, voorzien van. Vaak heeft *-ti* echter de bijbeteekenis van iets opvallends of buitengewoons, soms in gunstigen, maar meestal in ongunstigen zin. b.v.: *hâzti* met een (opvallend grooten) baard; *kindti* met (slechte) oogen; *zinti* met (kromme) scheen. Deze bijvoegl. naamwoorden kunnen ook zelfstandig gebruikt worden en hebben getal- en geslachtsvormen, n.l.: manl. en onz. *-ti*, vrouwl. *-toe*, meerv. *-ti*.
wa-ti, een moeder hebbende (geen wees).
éna-ti, bezweet;
dó-ti, bebloed;
mahi-ti, met opschik, opgesierd;
aroeě-ti, met wonden, verwond, (doch niet gewond = getroffen).

Men kan op dezelfde wijze bijwoorden vormen. *-Ti* beteekent dan: met, vergezeld van, samen met, en is natuurlijk onveranderlijk.
wa-ti ip naham, daar komt zij met (vergezeld van) haar moeder; vgl.:
wa-toe oep man, daar komt zij, die een moeder heeft;
nok-ti, met mij, wij samen;
anip-ti, met hen.

Ook kan het aan werkwoorden gehecht worden en vormt dan een soort participium. (Zie bij Werkwoorden onder Participia).

-NE beteekent: zonder, -loos, ontdaan van. Het kan aan zelfst. naamwoorden, bijvoegl. naamwoorden of werkwoorden gehecht worden en vormt dan bijvoegl. naamwoorden, die op hun beurt ook weer zelfstandig

gebruikt kunnen worden en getal- en geslachtsvormen hebben, n.l. manl. en onz.: *-né*, vrouwl. *-noe*, meerv. *-ni*;
wa-né, moederloos;
kahivd-né, onsterfelijk;
amam-né, meedoogenloos.

-Né is de tegenstelling van *-ti* en de samenstellingen met *-né* kunnen op dezelfde wijze als die met *-ti* soms bijwoordelijk gebruikt worden, b.v.:
wa-né oep man, daar komt ze zonder haar moeder.
wa-noe oep man, daar komt de moederlooze.

-A(K). Het achtervoegsel *ak* of *a* wordt aan werkwoorden gehecht en vormt dan zelfst. naamwoorden of bijvoegl. naamwoorden, die den uitslag aanduiden van de handeling door 't werkwoord uitgedrukt. Deze *a* is waarschijnlijk niets anders dan de onzijdige vorm van het demonstrativum *é*, die hier tevens voor 't mannelijk dienst doet. (Zie andere dergelijke wisselingen bij Demonstrativa onder Voornaamwoord). We zagen reeds bij Werkwoorden, dat *k*, als voorvoegsel of als achtervoegsel werkwoorden overgankelijk en bedrijvend maakt, hier vinden we het als achtervoegsel, om den uitslag dier handeling weer te geven. Het neemt getal- en geslachtsvormen aan, wanneer daartoe aanleiding bestaat, ze zijn: manl. en onz. *-a(k)*, vrouwl. *-oe(k)*, meerv. *-i(k)*. (In 't Imoz-dialekt hebben we; *lak, loe, la* en *li* en in 't Sangaseesch: *ĕla, ĕloe, ĕli)*.

De werkwoorden die op *n* eindigen, verwisselen vóór het aannemen van dit achtervoegsel, steeds die *n* in *t*.
éves, nestelen, *évesak*, nest.
ared, disselen, *arédak*, spaander.
sák, verdrogen, *sáká(k)*, verdroogd.
wakoen(t), poffen, *wakoeta*, gepoft of het gepofte.
koem, vrucht dragen, *koema*, vrucht.

Wanneer de werkwoorden personaalvormen hebben, moet dit achtervoegsel aan den volgens den zin vereischten personaalvorm gehecht worden, b.v.:
Allah kamaniti kakénok, wij zijn (de) door God gemaakten, (Gods schepselen);
Allah kamaziti ké jó, ulieden zijt (de) door God gemaakten.

Het meervoud krijgt in deze gevallen een dubbelen meervoudsvorm, n.l. dien van den personaalvorm en dien van het achtervoegsel.
kahivda, een gestorvene, doode.
avavizi of *kahizávdi*, gestorvenen, dooden of doode (bijv. nw. meerv.).

Vooral, wijl dit achtervoegsel dikwijls den klemtoon niet overneemt, (zie bij Klemtoon) en dus in de uitspraak weinig uitkomt, kon het makkelijk wegvallen, hetgeen dan ook vaak gebeurt; men heeft dan hetzelfde

woord voor het werkwoord en het zelfst. naamwoord of bijvoeglijk naamwoord, b.v.:
ród, omheinen, *ród*, omheining.
kiparoed, binden, *kiparoed*, gebonden, n.l. twee saamgebonden kokosnoten.
sasahi, werken, *sasahi*, werk, arbeid.

Eenzelfde woord kan naar omstandigheden tegelijk meerdere dezer achtervoegsels aannemen, b.v.:
noe-rĭk-ti, met den slaperige.
watĭ-rĭk-hi, als een beschonkene (van *Wati*).
koem-a-né, zonder vrucht.

-*MAN*. In 't hoofdstuk der Werkwoorden zeiden we reeds, hoe sommige uitgangen de beteekenis der werkwoorden wijzigen, (zie ter plaatse onder Klassen van werkwoorden). Door toevoeging van 't achtervoegsel -*man* worden van sommige zelfst. naamwoorden of bijvoegl. naamwoorden werkwoorden gevormd.

daro, modder (oppervlakkige),	*daraman*, lostrappen.
héhai, of *heihei*, glad,	*heiman*, gladstrijken, uitglijden.
handam, buik,	*handaman*, opzwellen.
miz, (Imoz-dialekt *mih*), boog,	*mihaman*, ombuigen.
sanga, hand,	*sangiraman*, stooten, schudden.
wa, moeder,	*wahaman*, van eenzelfden stam zijn.
za-kod, een *in-ah*, (Sangas.: *in-iz*) twee	*zamin* (meerv. *i*) tellen.

Ook hebben sommige werkwoorden naast den gewonen vorm ook nog den vorm op *man*.

ahad, omwinden,	*ahaman*, omwinden.
ró, wroeten, omwoelen,	*roman*, omkeeren, omkantelen.
eg, graven, *ogeb*, begraven (iets levends) *ogéwn*, bedelven	*ogaman*, begraven, bedelven (een zaak).
ésák, afsnijden,	*ésaman*, afsnijden, afbreken.
hoejév, beven *hoejam*, schudden	*hoejamman*, beven, schudden.
hangab, scheuren, barsten *hangak*, stuk gaan, smelten *hangad*, zich verdeelen, stoelen v. planten	*ka-hangaman*, vergruizen, malen.
ra, kant,	*araman*, wegtrappen, vertrappen.

-*EV*. Door toevoeging van -*ev* aan andere woorden of werkwoorden, vormt men werkwoorden of voegt aan deze een bepaalde beteekenis toe.

Men verkrijgt daardoor n.l. werkwoorden, die meestal op een persoon betrekking hebben en een toestand weergeven, dus ook onovergankelijk. *-Ev* beantwoordt dus eenigszins aan onze voorvoegsels be- of ver-. [1])

ahokev, iemand wegtrekken, (*ahók,* iets uittrekken).

ajakev, beloeren, bespieden, (misschien van *ajéw,* wraak).

arondev, afgunstig zijn.

asakev, gebroken zijn of stokken van adem, (*ésák,* iets breken).

asakev, uitspreiden, verspreiden, (*ésák,* iets breken).

avarev, los zitten, (*avaram,* leuteren).

érev, dragen aan band over schouder, (*éram,* schouderband, daaraan dragen).

agov, kittelen, (= zachtjes aanraken, vgl.: *ago-tok,* steken, stompen; en *ag-itoek* of *ég-itoek* veelvuldig in 't klein, hetgeen meer de beteekenis van den meervoudsvorm is, dus: knappen b.v. van luizen. Misschien is de stam: *ég,* graven, dubben).

évikev, dragen, beladen zijn met, (*évek,* leggen op).

batáv, leugenachtig zijn, verneinen, (*bát,* ontkenning, neen).

bev, zwellen, (*bé* of *mbé* en *ba-rim,* gezwel).

garev, getatoeëerd zijn van personen, (*gari,* beschilderd zijn van zaken).

hakev, op den rug liggen, handen met den rug omlaag houden, dus open, ten teeken, dat men geen booze plannen heeft, (*hák,* vast zitten, op zijn rug liggen van een boot).

avakoev, doen of men iets niet heeft, niet willen meedeelen, potten, (*avakam,* verzamelen).

hambev, omwinden, personen, (*hambam,* omwinden, zaken, windsel).

hoejev, verschrikken, (*hoejam,* beven).

késev, spuwen, meer bepaald: straalsgewijs wegspuwen, (*kasé,* spuw.).

menev, kermen, huilen, (*mena,* gegons, *méen,* stem, geluid).

oemoev, weggaan, (*oem,* gaan).

orev, hangen, schommelen, (*oran,* hangen; vgl.: *orih,* schommel, *orin,* aan de handen hangen, *orakev,* slap hangen van lichaamsdeelen, b.v.: ooren van hond, borsten van vrouw).

mikev, 't hoofd wenden, (*mig,* draaien, twijnen, vgl.: *mikav,* scheef, gedraaid zijn van pijlen).

haniv, weerlichten, (*hanid,* licht zijn, daglicht).

haoekev, vooruit komen, zich uitbreiden, (*haoew,* uitkomen).

haoev, niet willen, (*ka-hoe,* ongewillig, ongezeggelijk).

haoesev, afstuiten, afschampen, (stam *haoes* = even raken, vgl.: *haoesab,* sprenkelen, *haoesak,* roeren).

---

[1]) Wijl de meeste dezer werkwoorden ook in letterlijken of figuurlijken zin een verwijdering aanduiden, is het achtervoegsel *-ev* zeer zeker ook na familie van den stam *va,* (zie bij Woordafleiding), en komt het daarom veel overeen met ons voorvoegsel *ver.*

hérev, geestdriftig zijn bij zang of dans, (*ér-akik,* driftig, speelsch).
résev, mijden, uitwijken, (*résa-man,* van elkaar wijken, zich splitsen).
mirάv, wonen, plaats, (*mir,* wonen, verblijven).
ndavindav, talrijk zijn, (verdubbeling van *nda,* zijn, met *i* bindletter).
esov, volgen, (*es,* achter, na).
otiv, veel zijn, (*otan,* veel zijn, b.v. bij trossen).
rabev, zuchten, spinnen van kat, (vgl.: *ab-oen,* blaffen, *rav-ein,* grommen).
ipiv, rond, bol, dik, zwanger zijn, (vgl.: *k-ip-a,* rond vischnet, *s-ip-ar,* zwanger zijn).

3e. Voorvoegsels.

E als voorvoegsel aan werkwoorden toegevoegd geeft daaraan vaak de bijbeteekenis, dat de handeling op een meervoudig voorwerp slaat. Soms ook geeft het een scheiding of verwijdering aan.

1. Meerv. Voorwerp:

Abakoe, dichtnijpen, — *ébakoe,* dichttrekken van spleten.
Had, lichten, schijnen, — *éhad,* meerv. voorw.,
Ahin, ahanin, ahahin, nazitten, — *éhanin, éhahin,* meerv. voorw.,
ahip, barsten, — *éhip,* meerv. voorw.,
Hanid, ordenen, verzamelen, — *éhanid,* inzamelen,
Harak, losgaan. — *éharak,* meerv. voorw.

Ook het voorvoegsel *ka* wordt vaak *ké* om een meervoudig voorwerp aan te duiden, waarop de handeling terugslaat. Zie voor voorbeelden het woordenboek.

2. Scheiding of verwijdering:

Ahaman, samenbinden, — *éhaman,* verbrijzelen,
Harad, doorgaan, — *éharad,* niet doorgaan, onderbreken, afwijken,
Ahazab, binden, — *éhazab,* ontbinden,
Ka-hib, vasthouden, — *éheib,* loslaten,
Homan, naderen, — *éhoman,* verwijderen, b.v. losmaken van oorringen,
Han, nemen, — *éhawn,* afgooien, afleggen,
éhák, (voor lev. wezens), loslaten,

A-wa-hob, omkronkelen,	*K-é-hob*, uitpersen, uitwringen,
Mahab, stooten,	*K-é-mahab*, stuk stooten,
At-owak, (*at* = weg) uitvegen, naast	*k-é-owak*, uitvegen.

T als voorvoegsel aan werkwoorden toegevoegd, (meestal *ta* of *at*), geeft een beweging te kennen, doch meestal geweldiger dan *V:* weg-slaan, -nemen, -rukken; tegen- of in-duwen, stooten, enz.

K-at, wegnemen,
At-ak, wegkrabben, ontsnappen,
At-ek, afstrijken, schrappen,
At-eb, wegteren, uitteren,
At-akib, duwen tegen, ondersteunen,
At-owak, wegvegen,
Ta-bak, (*bak*, naar buiten), oprisping,
Ta-k, openen,
Ta-hoek, wegwikkelen, = bedekken,
Ta-ñakev, omduwen,
Ta-ngeb, opdrijven, stouwen,
To-ngeb, wegscheren.

At-arak, insoppen, indompelen,
At-aw-ip, (*at*, *va* en *ip*), vuur uitblazen, weg doen zijn,
At-ĭn, wegschenken (lev. wezen),
At-oeg, (*at* en *g*), uitschrabben,
At-oek, uitslaan van vlerken,
Ta-d, steken naar, aan. Aansteken van vuur, steken van venijnige insekten, enz.,
Ta-hi, wegbijten, = uitspuwen, overgeven,
Ta-mab, wegdrijven,
Ta-pik, (v. *apip*, buiten, naar buiten) opendrukken.
Ta-roen, omstooten,
T-owab, (vgl.: at-owab) scheren, afknippen.

De woordvorming door voorvoegsels is minder omvangrijk.

KA-. Bij de behandeling der werkwoorden, (zie bij Klassen onder transitiva en intransitiva), hadden we reeds gelegenheid aan te toonen, hoe het voorvoegsel *ka-* aan vele werkwoorden wordt toegevoegd, soms met, soms zonder wijziging in de beteekenis.

Ook zijn er enkele voorbeelden aan te halen, dat *ka-* vóór het werkwoord gevoegd, zelfst. naamwoorden vormt, het werktuig aanduidend, waarmee de handeling door 't werkwoord uitgedrukt, wordt verricht, ofwel den uitslag dezer handeling, evenals het achtervoegsel *ak*.

rarid, sluiten,	*ka-rarid*, sleutel, slot,
amanad, verbonden zijn,	*ka-amanad*, gewricht,
vai, roeien,	*ka-vai-a*, roeiriem,
naraw, (1e p. v., *waraw*) zien,	*ka-naraw*, spiegel,
résad, (mv. v. *ésad*), scheppen,	*ka-résad*, schepper,
aroeg, vegen.	*ka-roeg*, veger.

DA-. Het voorvoegsel *da-* vindt men ook aan sommige werkwoorden toegevoegd. Het verschil, dat het in de beteekenis aanbrengt, is niet met

nauwkeurigheid te omschrijven; het schijnt er echter in 't algemeen meer intensiviteit aan te verleenen.

hadétok, even aanraken, *da-hadétok*, afschampen,
ahaman, omwinden, *da-ahaman*, omvlechten,
hi, eten, *da-hi*, bijten,
heb, effen, glad zijn, *da-heb*, vol zijn,
heitok, zich oprichten, *da-heitok*, terugkeeren, omkeeren,
hitoek, vlechten, *da-hitoek*, omwinden,
hoed, uit-, aftrekken, *da-hoed*, keeren, afdraaien,
hoezawn, bundelen, *da-hoezawn*, bij bundels ophangen,
agarak, stuk zijn, *da-ngarak*, stuk slaan,
agaréwn, trappen naar, *da-ngaréwn*, vertrappen,
araman, vertrappen, *da-raman*, vertrappen,
hoew, komen uit of naar. *da-hoew*, ontbieden, doen komen.

WA-. Dit *wa* is niets anders dan het hulpwerkwoord en neemt daarom ook de gewone personaalvormen aan bij al deze werkwoorden, die op levende wezens betrekking hebben. Het duidt daarom ook een bezig-zijn met iets aan en beantwoordt vrijwel aan het Maleische voorvoegsel *be-* of *ber* en aan 't Nederlandsche *be-* of *ver-* (als in ver-blijden, ver-heffen, enz.). Het kan aan zelfstandige naamwoorden, bijvoeglijke naamwoorden of werkwoorden worden toegevoegd.

wa-rok, steken, (*rok* is als de stam *tok* = steken);
wa-hahab, dood tij zijn van zee, (van *heb*, gelijk, effen, vgl.: *da-heb* en *ta-heb*, vol zijn);
wa-bied, zich omdraaien, vgl.: *abéeb*, (rond zijn en *abéek*, rond maken);
wa-goem, bezweren, verwenschen, (van *gamo*, bezwering, toovenarij);
wa-goeb, een kind aannemen, (vgl.: *ka-goen*, nemen, vastpakken);
wa-héd, oprichten, rechtzetten, (*héd*, recht, overeind);
wa-hip, verdrogen, uitdrogen, (*ip* is de stam voor hitte, enz.);
wa-kanav, braden, verbranden, (*anakev*, koken);
wa-kov, geven, bedeelen, (*kov*, geven);
wa-mbad, spitten (van *amb*, ronding; spitten is hier een tuinbed opwerpen door er een ringsloot omheen te graven);
wa-moek, slaan, (*moek*, arm);
wa-rin, roepen, klank geven, (*roe*, noemen);
wa-sakab, in ontvangt nemen, (*asakeb*, pakken);
wa-sib, verslaan, doodslaan, (*ésak*, stuk slaan, de uitgang *ib* voor *ak* duidt op een levend wezen als voorwerp);
wa-vasig, wederkeeren, belanden, (*vas-ad*, teruggaan);
wa-véwn, figuurlijk iets ontloopen, weigeren, onwillig zijn, (*véwn*, ontloopen, vluchten);

wa-hanid, samenleggen, verdeelen, (*hanid*, ordenen);
wa-araw, kijken, (araw, opening, dus eigenlijk is *w-araw* openen en hoort men daarom ook nog veel: *kind waraw*, de oogen openen, kijken).

Een ander WA, verwant met BA, geeft een ronding van vorm of een wending, draaiing in beweging aan.
aw-ad, omwoelen, dubben;
aw-ahen, (*hen* of *han*, nemen), oprollen, inwikkelen;
aw-ahet, gedraaide schelp, tritonshoorn;
aw-ahob, (*hab*, *heb*, *hib*, *hob*, zijn tegen, tegenaan zijn), rondom tegenaan zijn, omkronkelen;
aw-ahoek, (*ahoen*, binden), rondom binden, omwikkelen;
aw-am, golven, opborrelen;
aw-étok, om-, = omhoog woelen;
aw-hazin, oprollen, opwinden;
aw-in,omkeeren der lading, = uitladen, lossen;
aw-in, en *no-wa*, schaambedekking, omhulling der vrouwen;
aw-ozab, *aw-hozab*, (v. *hob*, tegenaan zijn), omhullen;
wa-b-wab, omgekeerd beeld, spiegelbeeld;
wa-d, rond korfje;
wa-p, been;
wa-g, wervelwind;
wa-gané, eivormige knots;
wa-haoezab, (v. *hob*, tegenaan zijn), omhullen;
wa-haman, in 't rond, in groep staan;
wa-hoek, (*ahoen*, binden), rondom binden, omwinden;
ra-wé-tok, (*ra* en *wa* beiden = draaien, *tok*, steken), omkeeren, omwentelen;
ar-wa-hen, (*ra* en *wa*), kronkelen;
ko-wa-hed, draaikolk.

MA-. Het voorvoegsel *ma-* beteekent voorzien zijn van en beantwoordt dus aan ons *be-* en het Maleische *me-*.
ma-gar, galblaas, gal, (*gár* of *ngár* is de bruinroode bloemknop van den pisang, waarmee de galblaas vergeleken wordt);
ma-goem, rietsoort, waarvan het witte opeengehoopte zaad, dat ook gegeten wordt, eruit ziet als, *goem*, witte houtasch;
ma-hab, schommelen, zwiepen, (*aheb*, ontmoeten; *ma-hab* is dus telkens of herhaaldelijk ontmoeten, = schommelen);
ma-hak, verpletteren, (vgl.: *é-sak*, stuk slaan);
ma-hod, gesnelde kop, (*oed* of *hoed* is een hoofdnetje bij opschik in gebruik; een bizonder soort voor mannen heet ook *mahod*. Ook de gesnelde koppen werden met een *hoed* omvlochten);

ma-hi, opschik, (*hi* is wellicht aanvlechtsel, hetgeen den voornaamsten opschik vormt; vgl.: *hi-toek*, vlechten en *wi-soek*, vlechten);

ma-hoek, kroonduif, (*hoek*, van *ahoen*, binden, is bindsel, vlecht, hoofdtooi; vgl.: *wa-hoek* aanvlechten en *wahoek-oe*, aangevlochten jongmeisje. Dus *ma-hoek* = met hoofdtooi);

ma-rob, regenboog, (eigenlijk: met ronding; stam is *rob*, ronding, vgl.: *rob-o-tok*, als een ronding uitpuilen, heuvelachtig zijn);

ma-roe, tuin, (*roen*, planten, pooten);

ma-ngat, tand, (*ngat*, hond = bijter, van *da-hin*, bijten. In 't Imoz wordt de *h* vaak, en ook in dit geval, uitgesproken als *g* postgutturalis sonora, dus *ghin*. Met aanhechting van 't instrumentale *a*, wordt de *n* in *t* veranderd, *gita* of met de zachte voor-n *ngita*, dat tot *ngat* werd omgezet, *Ma-ngat* is dus: met bijters. Vgl. Boven-Biansch; *giga*, tand, = verdubbeling van *ghi*.

4e. Door Verdubbeling.

Reeds bij de Werkwoorden gaven we eenige voorbeelden van verdubbeling. Ook bij zelfst. naamwoorden en bijvoegl. naamwoorden komen die voor. Enkele, namen van muziekinstrumenten en dieren vooral, zijn door geluidnabootsing ontstaan, b.v.:

zimbombo, kleine mondharp,	*ndindi*, tromgebons,
tarétaré, spoorkieviet,	*évetévet*, ander soort strandvogel,
pakapak, kikkersoort,	*réharéh*, vliegend eekhoorntje,
rarag, raaf, kraai,	*rara*, geratel,
roeroe, gerommel.	*poepoe*, regen.

Dat de andere verdubbelingen aan de woorden een bizondere beteekenis meedeelen, is in 't algemeen niet waarschijnlijk, wijl slechts van een of andere verdubbeling ook de enkelvoudige vorm in gebruik is, als b.v.:

adé, even,	*adeida*, even, kortstondig, tijdelijk,
akĭk, licht (niet zwaar),	*akakĭk*, zeer licht,
havai, verzamelen,	*havavai*, menigte,
opoe, paddestoel, zwam,	*kopkopoe*, paddestoel, zwam.

Soms wisselt de klinker bij de verdubbeling, doch niet volgens eenigen vasten regel. Vaak worden beide deelen door een bindklinker verbonden; meestal *a*, soms ook *i* of *oe*. (Zie bij Klemtoon).

De bedoeling, die aan deze verdubbelingen ten grondslag ligt is beslist, een intensiviteit weer te geven, wijl verreweg de meeste een begrip uitdrukken van een herhaling of iets veelvuldigs of menigvuldigs, zooals onze verdubbelingen: sidderen hobbelen, enz. of collectief-namen als: geboomte, getreiter, enz. Voorbeelden zijn:

araram, weerlicht,	*démdémo*, verstikking in hout,
detodeto, spikkels, gespikkeld,	*gaga*, treurzang der mannen,

garigari, gezang der mannen,
havaháv, wildernis,
ndavindáv, talrijk,
mbombo, gespannen,
ririm, deining, golving,
tatahi, allerlei spullen,
zazoe, lui, moe,
maroemaroe, onkruid.
gigi, donder,
kavakáv, hard, met kracht,
isis, jeukveroorzakende kwalsoort,
ravaravai, gloeien der luchten,
toetoe, strooming,
sasahi, arbeid, werken,
doebadoeb, nat,
isais, kleine kinderen, 't jonge grut.

Soms duidt de verdubbeling wel geen collectief begrip aan, maar is dit toch niet vreemd aan de vorming, wijl ze dieren aanduidt, die in zwermen of scholen bij elkaar leven of planten, die veel bij elkaar groeien, b.v.:

bedabed, curcuma,
boengiboengi, vischsoort,
dédami, sirih,
nganangin, okselhaar,
itit, boomwortel,
jagjag, graspluim.
bangabang, vischsoort (tetrodon),
dambadamb, doorn,
garoegaroe, kikkersoort,
tati, (Imoz-dialekt) hoofdhaar,
pangapoeng, een keversoort,
ndoenandoen, een peulvrucht.

Bij andere voorbeelden is de zin der verdubbeling mij niet duidelijk b.v.:

aramaram, pluimhouder,
gargara, schouder,
manemnĕ, vertelsel.
gagi, rolblok,
haphap, morgen (volgende dag),
rakarĭk, polsmof.

Verdubbeling met apophonie heeft men in 't Marindineesch hoegenaamd niet, althans niet in dien zin, dat de apophonie eenigen invloed op de beteekenis zou hebben, zooals men dat in 't Keieesch zoo sterk en zoo algemeen aantreft.

5e. Door Afleiding.

a. Van vreemde elementen.

Tot aan 't begin dezer eeuw is de Marindinees volkomen afgesloten geweest van allen vreemden invloed, behalve dan van dien der hem omringende stammen. Volkomen vrij van „vreemde smetten" bleef hij daarom toch nog niet. De naburige stammen van 't Engelsch gebied kwamen wel met vreemdelingen in aanraking en ofschoon de reis lang en bezwaarlijk is, was alle gemeenschap niet uitgesloten en vooral op sneltochten dwaalde men nog wel eens dien kant uit. In zijn taal zijn van dit verkeer sporen, zij het dan ook sporadische, te ontdekken. Zoo was de tabak hier reeds voor de vestiging der Hollanders inheemsch en werd ook reeds aangeduid met de internationale benaming van *tamoekoe* en de lucifer, die sommigen daar ook al eens gezien hadden, werd terstond erkend als *Ingris takaf*, Engelsch vuur. Ook wist men al, dat er een diersoort moest bestaan, die *cow* heette, maar toen men voor 't praktisch geval staande, niet goed wist, of die naam op het paard danwel op het rund paste, oordeelde men

hem verder onbruikbaar en praatte den Maleier na over *koeda* en *sapi*. Een paar lui, door een schip ergens opgepikt en later teruggebracht en aan de kust neer gezet in de buurt van Sarire, waar gedurende een paar jaar vóór de vestiging van Merauke de stoomers van de K. P. M. af en toe de vlag kwamen vertoonen, brachten de *pocs* mee in 't land, die er een algemeen geliefd huisdier werd.

Sedert de komst der vreemdelingen is de Marindinees echter plotseling uit zijn „splendid isolation" gerukt en overrompeld door een vloed van vreemde zaken en begrippen, die zijn taal niet wist te noemen. Door associatie trachtte hij zich wel eenigszins te behelpen, doch dat was niet bij te houden en daarom nam hij met de vreemdigheid maar meteen den vreemden naam (in 't Maleisch) over. Verderen invloed, dan het aanbrengen van een aantal nieuwe woorden, heeft dit op zijn taal niet gehad.

Over den invloed der naburige talen kunnen we niet oordeelen, wijl deze ons onbekend zijn.

b. Van eigen stam.

Van meer belang is de afleiding der woorden van eigen stam. We kunnen in 't Marindineesch zeer duidelijk stamvormen onderkennen, waarvan een min of meer uitgebreide groep van woorden zijn afgeleid die als 't ware een stamverband vormen. De taalkundigen zullen het belang van dit verschijnsel niet over het hoofd zien, want het is een bewijs, dat we hier te doen hebben met een geheel zelfstandige taal, met eigen groei en ontwikkeling en niet een samenstel van heterogene bestanddeelen, zooals b.v. Fransch en nog meer Engelsch.

We kunnen hiervan geen grondige studie maken, ook al omdat we volstrekt geen vergelijkend materiaal hebben, noch uit oudere bronnen van de taal zelf, noch uit verwante talen. Op volledigheid, ook wat het aantal afleidingen betreft, maken we hier dan ook geen aanspraak.

BA = B of een harer wisselletters P of V, met een klinker, geeft even als in onze talen een begrip van iets wat bol of rond is of ook een ronde massa maken of een ronde opening; voor dit laatste echter meer

MB, zooals hierna volgt.

bab, opening maken,
ba, alles bij elkaar, of alles weg,
baba, grijze vruchtpitjes,
babaha, kleine kwal,
bagé, vagina,
bahis, pen, pin,
bak, perk,
bé, *aboebé*, spin, spinneweb,
bak, opening maken,
baboe, gepofte sagobal, ontucht,
baba, groote zeeschildpad,
babob, groote zeekwal,
bahéum, ombinden,
bai, een aardvrucht,
bâr, gat, opening, aars,
bêboe, keelgat, vulva, spinneweb,

bébaké, mond,
békai, hart,
boeb, borst, uier,
bop, vogelkrop,
bo, bast, schors, (= omhulsel),
bomi, termietheuvel,
ombo, scrotum,
abéak, bolrond zijn, kneden,
ébakoe, dicht nijpen, samen-,
abokatok, hobbelig zijn,
bangabang, ronde visch (tetrodon),
kaboe, mand, bak,
pa, hoofd,
paré, landrug,
pato, stuitbeen,
tépod, hak, hiel,
bakoe, nek,
bob, poel, meer, ven,
bobo, nap,
boka, knop, pas gezette kokosnoot,
bev, zwellen,
mbo, witte-mierennest,
abéab, platrond zijn,
abéaka, bol,
abétok, samen-dringen,
bétok, heuvel,
bongabong, flosjes van koeskoes-haar,
papoe, rog, (ronde visch),
paroeṅg, een aardvrucht,
panga, bil,
tépo, knobbel bij aars,
péra, vagina.

MB duidt op een opening zich afteekenend in een vlak, of een vlak zich afteekenend op de omgeving:
amb, ronding, opening, oor (als handvat),
ambad, opening, gat maken, boren,
ambak, steken in, duiken in, open wonde,
ambar, tonvormige versiering bij déma-feesten,
ambazig, (meerv. voorw., v. *amboeg*),
ambihak, uitgevreten,
mbarar, breede armband,
ambata, pijl met meerdere in een ring staande punten,
bamb, luis,
hambam, omwikkelen,
hambasoed, stomp (= afgerond) zijn,
kambab, knellen, klemmen (= omringen),
kambari, waterkroos, vlakkend op den waterspiegel,
kambib, grijpen, omvatten,
kombadi, bezinksel (koekvormig),
ambai, bloedzuiger, (boorworm),
amban, uitschieten, ontkiemen, uitsteken,
amboe, gat opening,
amboeg, gat maken, doorboren,
ambik, knagen, uitvreten,
mbang, bamboe, pijp, buis,
dambrétok, ergens in peuteren,
ambip, (= *amb* ronding en *ip* vuur) veen, dat in ronde vlakken uitbrandt,
bambit, platrond zoetwatervischje,
hambak, groote wonde,
hamboe, hoofdbandje,
kambi, ringworm (*k* actief, en *i* = *hi* of *i* mv. v. *a* uitslag).
kambas, saamgedrongen zijn, b.v. visschen, één vlak vormend,
kambét, oor,
kombéa, navelbreuk,
sambaroek, een bocht maken,

samb, groot (groot vlakkend),
sambian, zich ringvormig verspreiden,
samban, stroobloempje.
samboe, knobbel op achterkop v. varken,
també, pen, pin.
wambad, spitten, (bestaat hier namelijk in 't maken van een ringsloot en daardoor een eilandje opwerpen, dat de tuin is); doorboren,

S geeft scheiding aan. We zagen reeds de S als exclusivum bij de voornaamwoorden; als exclusief-partikel bij de verbaalvormen, alsook IS als suffix aan de verbaalvormen voor separatio of scheiding. (Lat. ex-, se-, Grieksch eis.)
as-ad, dwarshout.
as-ák, breken, stukmaken; *as-azib,* item voor veelvuldig kleine dingen.
as-akeb, uitscheppen.
as-akev, (voor personen) gebroken zijn, b.v. adem, = stokken van adem.
as-as-eb, onwillig, ongezeglijk zijn.
as-atok, uitschelden.
as-ip, (*ip* stam v. vuur), verbranden. *Is-ip,* barsten door hitte.
as-ob, uitsteken van sago uit den gekliefden boom.
as-óv, uitkauwen.
as-wan, afwasschen, uitwasschen.
as-watok, achterlaten, nalaten.
es, die 't verste verwijderd is, de laatste, later.
es-ab, overvloeien, wegvloeien.
es-ad of *es-ák,* afsnijden, afkappen.
es-aman, afbreken, afslaan.
es-awn, afsluiten, versperren.
es-eb, doorsnijden, (levend wezen).
es-og, is-oeg, is-ig, as-ig, is-azig, afsnijden, afknippen.
es-sov, komen na, volgen,
is-i (= die weg) een ander, anders.
is-id, wegduwen, indrukken.
is-as = *izas,* afdruk, voetspoor. (Reduplicatie voor herhaling).
is-ih, (ih = hi, eten), uiteten, leegeten.
is-itoek, kleinsnijden.
oes-rétok of *sa-rétok* (*tok* = steken) zich versteken, verbergen.
sa-katok, uitsteken boven iets.
sa-mandak, afsluiten, versperren.
sa-rad, wegsteken, verbergen.

M(A)S of met de wisselletter H, M(A)H drukt een begrip van buigen of krommen uit.
masamoen, doorbuigen,
masétok, omkrullen,
masatok, zich buigen, bukken,
masoe, krom, gebogen,

masoeab, kronkelen,
masoek, krommen, buigen, vouwen,
masor, een slangsoort,
mahak, neerduwen,
samasam, sliertjes aan beteltros,
miz, boog,
mihamat, ombuigen.
masoed, ombuigen, kronkelen,
masim, een waterplant,
mahab, zwiepen,
sam, rank van aardvruchten,
mizar, neusbeen, (haviksneus),
mesi-araw, uitspansel (araw = opening, holte, dus: gebogen holte, = koepel.

V(A) geeft een beweging van verwijdering aan, even als bij ons in: varen, voeren, vorderen, ver, af-, enz.

vai, boomen, roeien,
vaman, spartelen, wegtrappen,
oemoev, oemáv, heengaan, weggaan,
avasad, weggaan, teruggaan,
vaweb, weg, op, zonder zijn,
vazawn, afdoen (armband, enz.),
véséwn, bezoeken,
véwn, vluchten,
vir, gaan,
vis, afdalen,
visamin, kuieren,
voes, roeien,
voesoek, wegwerpen,
vosad, kuieren,
avadak, waaien, wegwaaien,
avadab, weggaan, verdwijnen,
avaheb, wegvegen,
avaman, wegtrappen, vertrappen,
avanoek, verlangen, uitzien naar,
avesad, wegtrekken, teruggaan,
avasah, uittrekken (pijl),
avasih, opsnuiven, opzuigen,
avawih, aflikken,
avétok, afrukken,
avhab, wegslaan (vliegen, enz.),
avih, schuren,
avizoeb, afschilferen, ontschubben,
avoek, volgen,
ravos, opzuigen, inademen,
évarak, weigeren, afwijzen,
éveb, vergeten, ontgaan,
havéwn, vertrappen (iets levends),
ivon, ivanon, enz., vluchten,
varob, meesleuren,
wavasig, uitgaan, gaan naar,
vasétok, overzetten, overvaren,
vawéwn, vluchten,
vaseb, uitglijden
vévet, voorbijloopen, ontloopen,
vid, afwrijven,
viroeg, schuren, strijken,
visab, opzoeken, zoeken, gaan naar,
visik, wandelen,
voreb, ruilen, ver-, afwisselen,
avadik, vliegen, wegvliegen,
avahab, wegblazen,
avakoev, ontveinzen,
avamin, afschuiven,
avaram, avarev, leuteren, te wijd zijn,
kahanávd, afloopen der zee,
avaseb, afnemen, verminderen,
kahivd, mv.: *avaven, avaviz,* sterven, vergaan,
avazawn, afdoen, (armband, enz.),
avézab, aftrekken, blaren van tak stroopen,
avig, pellen, stroopen,
avimin, inslikken, doorglijden,
avob, neerslaan,
avoes, uittrekken,
avór, zwemmen,
évatok, verknoeien, uitroeien,
évikev, wegdragen,
havih, opeten,
kavab, uittrekken,

kavib, vervellen,
kévai, beletten, verhinderen,
kavasak, omlaag dringen (wortels),
ravasak, uitloopen, wortel schieten,
roevai, verwilderen, vervreemden,
rovis, naar beneden halen.
kavosad, heen en weer loopen,
kévékév, op zij gaan, plaats maken,
kóveg, wegwerpen,
ravai, sterven, uitgaan v. vuur, verschieten v. kleur,
ravétok, omkeeren, zich omkeeren,
ova, het strand op gaan.

EG is een stam, die beteekent graven. We vinden hem als achtervoegsel aan verschillende woorden toegevoegd en wel met de harde *k, (-ak, -oek)* om slaan, kappen, enz. aan te duiden; en met de zachte *g, (-ig, -oeg* om snijden of schuren te beteekenen. (Over *-tok,* steken, stooten, dat hiermee verwant is, zie men elders). Als voorvoegsel van denzelfden stam hebben we *gar-,* dat ook gra-ven, kar-telen, krassen (Grieksch, graphein) beteekent in den meer bepaalden zin van ker-ven en wat gekorven of uitgestoken is. [1]) Voorbeelden hiervan zijn:

ahék, kappen, kloppen,
a-mas-oek, (mas = buigen), wenden, sturen,
amb-ak, duiken, de hand steken in,
arahak, stuksplijten,
ar-ak, uitkappen,
asák, ésák, oesák, kappen, breken, slaan,
atak, loskrabben, dabben,
bak, openen,
hasoek, afkloppen.
ahoeg, snijden,
a-maz-ig, rondom afsnijden,
am-oeg, (am = ronding, rondom) gelijksnijden,
amb-oeg, (amb =rond), uitboren,
arahoeg, afschillen,
ar-oeg, viroeg, uitschuren,
ésog, isoeg, snijden, oezoeg, afschuren, *esazig,* snoeien,
atoeg, uitschrapen,
boeg, opensnijden, b. v. visch,
hasoeg, afschrapen.

gár, groote platte schelp, (gekorven en rond uitgesneden).
gar-a-gar, (verdubbeling) spleet, barst, kerf; soort ringworm, tinea cincinata.
gar-ak, gekorven, gekarteld, b.v. mes waar stukken uit zijn.
gar-i, groot rond uitgesneden schild met beschilderingen.
gar-ev, (*ev* duidt op persoon) inkerving als tatoeage.
gar-étok, (*tok,* steken), kerven maken, uitsnijden, insnijden, teekenen.
gar-aw, afzonderlijke wolk, afteekenend tegen de lucht.
gar-gara, (de scherp afgeteekende) schouderbladen.
gar-igr, (*gar-gir,* verdubbeling met omzetting), vischschub.
gir-gira, pijl met als punt een bamboebuisje, dat tot twee punten is uitgesneden.

---

[1]) Vergelijk met *kar* of *gar* wat verder de stam *ar. Kar* = aan dit *ar* met k-activans.

kar-a, laagte, kuil. (uitgekorven, gegraven).
kar-ab, schillen, afpellen.
kar-avab, boven afnemen.
kar-ib, afstroopen; *kar-azib,* vervellen.
kar-oeg, schraapspaan, om vuil bijeen te schrapen.
kar-vasan, duiken, verzinken, (in water begraven, bedolven).
kar-vaseb, uitgegraven, = ingevallen van oogen, wangen, enz.
kar-vob, uitvegen, uitschrappen.
a-gar-ak, gekorven, = afgeteekend zijn, afwisselend zijn, bont zijn.

H(A) duidt op binden of ontbinden, verdeelen of vereenigen.

ahad, gelijkelijk indeelen,
ahadip, barsten (door hitte),
ahadir, wang (aan beide kanten der mondspleet).
ahan, zich vertakken,
ahat, mik, gaffel,
ahazab, vlechten,
aheib, losmaken, ontbinden,
aha, oha, hut huis (alles gebonden),
baheis, pen pin, (hechtmiddel),
dahitok, omwikkelen,
éhaman, verbrijzelen, vergruizen,
éharak, losgaan,
éhazab, ontknoopen,
éhémin, spannen,
homan, loszitten, slap zijn,
hadad, malsch, (= ongebonden, vgl. *ndóndhi,* vezelig, taai),
hasind, zwarte vezels, (bindsel),
haneb, opnemen, vasthouden (kind),
hajen, luwen, slap worden v. wind,
jéhavek, onderbreken v. werk,
jahoewab, omkransen, kronen,
kahakoen, inladen,
(k)ahaman, samenzitten,
(ka)haneb, vasthouden, (levends),
kahangaman, verpletteren,
kahareb, loslaten,
kaharak, losgaan,
kaharib, sterven,
kahazab, af-, uittrekken,
kahazáv, schaven, schrapen,
ahada, het tot gelijke dikke tressen omwonden haar,
ahaman, omwinden,
ahatip, mossel (ook als snijgereedschap),
ahata, tak,
ahatok, graven,
ahazak, bundelen, tros, bundel,
ahoen, inwikkelen, inpakken,
bahéwn, ombinden, omwinden,
dahaman, tot bundel binden,
éhák, losmaken, ontbinden,
éhangak, verbreken, onderbreken,
éhawn, lossen, ontladen,
éheib, verlossen, vrijlaten,
éhoman, openen, losmaken (oorring),
had, gebak uit de bladeren wikkelen,
hazas, zacht, los,
hahéw, klimband, (om de voeten),
hadéwn, verlaten, verliezen,
koharak, losgaan,
jáh tot, *jáh* .... *jáh,* van .... tot,
jéhazab, ontbinden, losmaken,
(ka)hakev, vangen,
kahak, wegtrekken (loozen) v. water,
han, vasthouden,
hangab, hangak, breken, smelten, ontbinden,
kahanib, houden, sturen v. boot,
kahaoezawn, uit-, lospeuteren,
kahareb, loslaten,
kahasib, stroopen, villen,

kahasoeb, krabben, afkrabben,
kahasoeg, ontschorsen, blekken,
kaheineb, vastslaan (levends),
kahézad, los, slap doen zijn.
kahoeb, zich ontdoen van, afleggen,
kéhakéwn, laden in, doen in,
kéhanid, verzamelen,
kéheb, scheuren,
kihakewn, inladen (levends),
koeheb, omringen, omsingelen,
mahid, boos zijn, (verwijdering),
mahoet, ver, verwijderd,
moha, ongehuwd, (niet gebonden),
raheb, slachten, opensnijden,
vahid, kleven, haken,
vahik, vasthaken,
wahanid, samenleggen,
wahébatok, samenscholen,
wahoek, omwinden
kahazak, tros,
kahavek, in gesloten rij loopen,
kahasoed, zich inwikkelen,
kahavazib, afschuiven (ring enz.),
heinik, vast-, inslaan (zaak),
kahib, onder oksel vasthouden.
kahoekoen, inladen, vullen,
kéhaki, roostersgewijs saamgebonden pijlen, bij dans, enz.,
kéhazib, uittrekken, plukken (vogel),
kihazib, losscheuren,
kohazad, los zijn, loslaten,
mahi, opschik (bind en vlechtwerk),
moeha, gevlochten oorhanger bij rouw,
rah, kant, zijde, overkant,
tahaoezab, vastzitten, -zetten,
vahob, ophangen,
wahamboek, samenplakken,
wahani, lichaam (in zijn geheel),
wahaoezab, omhullen,
wahoekoe, jong-meisje (met bizondere haaromwindsels.

AR wil zeggen lengte, lang en naar gelang de samenstelling: in de lengte, overlangs, recht door, door en door, streep, spleet, scheiding, wat deelt. Ook *ra*, uiteinde, overkant, deel, hangt daarmee samen.
ár of *hár*, de lange buikvin van visschen.
ar-ad, door en door steken, b.v. blaasjes; vaststeken, samensteken; fig.: doorgaan, voorbijgaan, doortrekken.
ara-hab, deelen maken, splijten, klieven.
ara-had, item voor zachte dingen; omwoelen van grond.
ara-hak, item meer intensief, dus voor harde dingen.
ara-hazib, item veelvuldig voor kleine dingen.
ara-héwn, item voor levende wezens: verscheuren van prooi door dieren.
ara-heb, item voor levende wezens: verdeelen, stuksnijden; fig.: met verdeelde, gescheiden beenen, = wijdbeens loopen.
ara-hip, (*ip*, stam voor vuur) door hitte barsten of splijten.
ara-han, zelfst, naamw. gleuf, spleet, kier.
ara-her, bijv. naamw., verdeeld, = dun, smal, tenger.
ara-hih, (*hih*, bijten) stukbijten, bijtend verdeelen. *Arahiz*, meervoudsvorm, afknauwen, afpellen met tanden, b.v. suikerriet, zoete klapper.
ar-ak, een streep of scheiding maken, = een weg openkappen.
ar-ak, verdeelen door water, oplossen, smelten, losweeken.
ara-man, stuk trappen.

ar-angi, lange dunne visch met langen spitsen bek.
ar-aw, wat door en door is, = opening, gat.
ar-ar-énd, langwerpige worm, lintworm; langwerpige kroon der kroonduiven; langwerpige reep haar, die men op een geschoren hoofd laat staan.
ar-o, lange worm, pier, aardworm.
ar-ev, voor levende wezens: op één lijn zetten; aanrijgen, b.v. visch.
ar-ig, voor zaken: op één lijn zetten; aanrijgen, b.v. kraaltjes.
ara-wéwn, op één lijn staan, b.v. visschende meisjes.
ar-awn, verdeelen met den voet, omwoelen.
ar-eb, (vgl. *eg*, graven) gleuven of riggels maken.
ar-ed, (vgl. *eg*, graven) afschilferen, disselen.
ar-ek, (vgl. *eg*, graven) afkloppen, loskloppen, kloppen.
ar-hazin, (*ahazin*, mv. v. *ahan*) beide kanten vertakt, = dubbel van vruchten.
ar-od, langwerpig uitspoelen, b.v. door de zee.
ar-ok, doorsteken.
ar-óm, kerven.
ar-oea, uitgevreten, uitgeteerd, = wonde, vgl.: *ar-aw* gat, opening.
ar-oeg, wegvegen, afschuren.
ar-oeh, afpellen, afschillen, ontbolsteren.
ar-ah-ar, verdubbeling, zeer verdeeld, = dun, doorzichtig, ijl.
har-étok, den (anderen = verkeerden) kant steken, = missen.
har-i, languit liggen.
ra-botok, (*botok*, zetten) aan een kant zetten, stutten, steunen.
ra-heit-tok, (*heit*, gaan) stekend naar den anderen kant gaan, = doorsteken, doorboren.

Een ander RA wil zeggen, vuur, licht. Afleidingen daarvan zijn:
ar-én, licht, daglicht, dag worden, weerlichten. Fig.: *ar-én* en *jar-ét*, fel, vurig, moedig, wreed, bazig; *arén-anem*, bazig iemand, dwingeland.
ar-ar-am, weerlicht, zeebrand, zinderen der lucht.
ar-arei, drogen.
har-eb, zichtbaar worden van iemand die in de verte opdoemt.
har-ei, spiegelend, lichtend, glanzend; *har-eia*, open, d.i. lichte plek in 't bosch.
ar-oei, verbranden, branden.
ar-apa, hout om vuur te draaien; geheim genootschap in de Kondo- streek, de vuursekte.

Dit *ar* schijnt weer verwant met *ar*, draaien. Men kent de associatie tusschen vuur, draaien en geslachtelijke gemeenschap, (vgl.: *ár*, clitoris; *pé-ra*, vagina). Of *wa*, *aw* = draaien ook met vuurmaken en vuur verband houd en vandaar met het geslachtsverkeer? Wel schijnen daarop te

wijzen woorden als: *oew-ai*, vuur aansteken; *oew-arén*, bijlichten; *oew-atok* boven vuur houden; *oew-i*, penis; *k-ow-a* rood beschilderde pijl. We hebben *ar* als draaien, b.v. in:

ar-wa-hen, (*ar* en *wa* beiden = draaien), kronkelen.
ra-wé-tok, (idem), omkeeren, wentelen.
ar-am, rond uitzetten, opzwellen.
ar-aw, gat, ronde opening: *aroew*, ronde opening, wonde.
ar-ir-i, (verdubbeling), pandanus, (spiraalvormig staande blaren).
ra-mas-oed, (*mas*, buigen) rondom buigen, herhaaldelijk omvouwen.
ar-apa, draaivuur, van *ar*, draaien en *pa*, van *ip*, vuur. Dit in tegenstelling met *tak-af*, wrijfvuur; *af*, van *ip*, vuur en *tak*, wrijven. Vgl.: *atak*, krabben, dabben, *atak-ek*, tegeneen wrijven; *atak-ib*, tegeneen duwen; *atek*, strijken, wrijven.

Opvallend is het, dat een bizondere uitgang soms een algemeene beteekenis aan 't woord geeft, dus de stamvorm schijnt te zijn, waaraan dan de voorafgaande lettergrepen de schakeeringen in de beteekenis toevoegen. Vele dezer werkwoorden toch zijn ook met andere uitgangen en dan met andere bijbeteekenis in gebruik b.v. *Jahov* planten, zaad, knollen, enz. = leggen en *Jahitoek*, planten van stekken = steken. Ook hiervan een paar voorbeelden.

TOK beteekent ongeveer als ons ST: steken, stooten, stutten, stuk maken, steunen, stampen, enz. [1]).

abokatok, bultig (uitstekend) zijn,
agrétok, teekenen,
aheitok, opsteken,
akovétok, uitstrekken naar, aansteken, besmetten,
amhoetoek, gelijk, platgestreken zijn,
amnétok, samenhangen,
amsétok, vouwen,
arvétok, schommelen,
atétok, met stok aanhalen,
awitoek, uitpeuteren,
azétok, ergens aan of door steken,
bétok, opstellen, overeind zetten,
botok, toesteken, aanreiken, neerleggen,
dahatoek, schieten,
dambrétok, steken naar,
abotoek, te hoop, samen leggen, stapelen,
ahatok, graven,
ahotok, stutten,
ambatok, door opening steken, op de schouders dragen, het hoofd tusschen de beenen van den gedragene gestoken,
amoetoek, fijn stampen,
aritoek, doorsteken (zweer),
eswatok, onderbreken, staken, stuiten,
avétok, aftrekken,
awsatok, ergens in steken,
bakatok, bedekken, onder stoppen,
bétoka, heuvel, (*bé* = gezwel).
dadétok, afsteken,
dahadétok, afschampen,

---

1) Voor deze beteekenis van *tok*, *vgl.*: *atak*, peuteren, dabben; *adak*, doppen, betten; *atek*, strijken, strepen trekken; *atoek* uitsteken der vleugels, fladderen; *wa-rok*, steken. De r van meervoudig voorwerp; voor enkelvoudig voorwerp hebben we *tak-ói*).

éheitok, zich rekken, ledematen uitstrekken,
hanétok, vooruitsteken, toesteken,
haoesatok, stippelen, bespatten,
harétok, missen, verkeerd doen,
havatok, steunen, leunen,
hitoek, vlechten (inz. steekmand),
kagétok, aanrijgen (visch),
kapitoek, afbreken, afrukken,
kaoesitoek, steken in, inschuiven,
kéveitok, steken (b. v.: visch),
kisitoek, kappen, flitsen,
masatok, zich buigen, bukken,
oskitoek, armband aan arm steken,
ravétok, omkeeren, omstulpen,

robotok, hobbelig zijn.

daheitok, terugkeeren,
dembrétok, neerduwen, stuiken,
hadétok, betasten,
hamsitoek, breken v. pijlpunt,
haoetoek, uittrekken (planten),
haoevétok, zwellen, opzetten, ontsteken,
hatock, beschutten,
heitok, zich oprichten, recht staan,
isitoek, stuk snijden,
kapétok, verscheuren,
kaskitoek, steken in of op,
kaoesatok, inslikken,
kipétok, breken,
koebitoek, staak, stut, steunpost,
orétok, uitsteken, toesteken,
rahétok, doorsteken,
résétok, aan stukken snijden,
sangétok, stooten.

sarétok, verschuilen, versteken, verstoppen,
servétok, even raken, aanstippen,
tangétok, wegstooten, wegstuwen,
tarétok, neerdrukken,
wahébatok, samenscholen.

savétok, rakelings langs gaan, schieten, enz.
sopatok, vuur uitslaan, afslaan,
tapétok, iets ergens uitstooten,
vasétok, oversteken, overvaren,
akotok, verstooten.

-EG. De *g* is een stamvorm, die in verbinding met een klinker, een wegdoen, verwijderen beteekent; vgl.: *og,* weggeven; *ég,* uitgraven; *arawn,* trappen, *ag-arawn,* wegtrappen, vertrappen; *ag-é,* iemand, een verwijderd persoon. *ago-tok,* wegstompen, wegstooten; *ko-eg-en,* (*ko* transitief partikel, *eg* wegdoen, *en* elativum) weggooien, verwerpen; *garagar,* (*ga* met meervouds-*r* en verdubbeling) veelvuldige kloven en barsten als in droge klei; *gar-ev,* inkervingen op lichaam; *gar-ak,* stukken slaan uit; enz. Als uitgang voor werkwoorden wordt het verbonden met klinkers tot *-eg, -ig* of *-oeg* en geeft aan die werkwoorden een bijbeteekenis van wegdoen, verwijderen.

kov-eg, weggooien, (*kov,* geven).
ad-oeg, uitstukken, (vgl.: *ad-ak,* aanstippen, doppen).
ahoeg, openleggen, afschillen, (*ahoen,* inpakken).
amb-oeg, mv. *amb-azig,* uitboren (*amb,* ronding).
amoeg, mv. *amzig,* stukjes afdoen, (*amoed,* tot stukjes maken).
aroeg, wegvegen, (*arod* of *aroed,* opwoelen).
atoeg, uitschrappen, (*atak,* dabben, loskrabben).
hoesig, verbranden, (*hoes,* vuur stoken).

hasoeg, afschrappen, (*kahasoed,* krabben).
isoeg, mv. *isazig,* afsnijden, (*oesák,* mv. *isák,* slaan).
izig of *oezoeg,* door drukkend wrijven wegdoen, schuren, slijpen, (vgl.: *izas,* afdruk, spoor).
kavig, afstroopen, (*kavib,* vervellen).
kisig, uitspuwen, (*kasé,* spuw).
boeg, dier opensnijden bij 't slachten, (*bo,* huid, schil, bast).
oedoeg, baden, afwasschen.
viroeg, mv. *vérazig,* afschrammen.
wa-vasig, terugkeeren, aankomen, (vgl.: *vasad,* heengaan).

-IP, een enkele maal ook EP of omgezet tot PI geeft het begrip van hitte weer en de gevolgen daarvan. Op een paar uitzonderingen na komt het ook steeds voor als slotlettergreep. PIG wil zeggen zonnehitte, en bij uitbreiding droge moesson en daglicht. De omzetting hiervan n.l. GEB is de Marindineesche zonnegod of zon-déma.

Als men weet, dat de Marindinees vuur maakt, door een pijlschacht van hard hout vlug heen en weer te draaien in een putje, in een stuk zacht hout gemaakt, dan zal 't niet verwonderen, dat hij daarin analogie ziet met het geslachtelijk verkeer. Uit het geslachtelijk verkeer van een *déma* is dan ook volgens de legende het vuur ontstaan. Men kan zich dan verklaren, hoe sommige woorden op het geslachtelijke betrekking hebben daarom ook tot deze klas behooren.

ahip, branden,
havip, opvlammen,
ambip, veen, dat in den drogen tijd bij groote vlakken uitbrandt,
asip, roosteren,
a- of *émarip,* aanbranden,
avarip, barsten door hitte,
ahahip, barsten door vuur of zon,
honip, branden, vlam vatten,
sép, poffen, gepoft eten,
pis, zonnestraal, schitteren,
rahazip, barsten (vele kleine scheurtjes),
sipar, zwanger,
toerip, harde houtsoort, waarvan ook het bovenstuk van pijlschachten gemaakt wordt en dan rood geverfd (vuurkleur); dient ook om vuur te draaien.
(a)hadip, knappen, knetteren,
apip, buiten, in de zon,
kipoei, uitblazen, uitwaaien,
arahip, splijten,
koazip, gloeien van de lucht,
atawip, uitwaaien, uitblazen,
dahip, dorsten,
heizip, op vuur te poffen leggen,
isip, steken, branden der zon,
oepip, bandje der vrouwelijke schaambedekking [1]),
rariz, sissen op 't vuur,
sipam, tintelen der ledematen,
tip, sago poffen (onomwikkeld),
wahip, opdrogen.

---

1) Het wordt versierd met roode papagaaienveertjes, zooals de schaambedekking der mannen vaak met roode pitjes.

ipiv, zwanger zijn,
kiprétok, (*k-ip* en *rétok*, liggen, leggen, openspreiden) in paring verbonden zijn.

En is dit *ip* wel iets anders, dan een algemeene stam voor *vuur?* Het Marindineesche woord *takaf*, en *arapa* vuur [2]), is zeker verwant met het Maleische *api*, Keieesch *jaf*, Tanimbareesch, *jafoe*, Grieksch, *puros*, Nederl. *vuur*, Duitsch *feuer*, Latijn *focus*, Fransch *feu*, Engelsch, *fire*, enz. En zoo zijn er vele punten van aanraking, die een niet deskundige reeds opvallen. De studie dezer taal zal dus ongetwijfeld den taalkundigen kostbare aanduidingen aan de hand doen, om dit nog zoo onbekende en daarom zoo belangwekkende volk zijn plaats aan te wijzen in de éene groote menschelijke familie.

6e Door Associatie.

Gelijk in elke levende taal worden ook in 't Marindineesch vele woorden door associatie gevormd en wijl hierin vooral de geestesrichting des volks tot uiting komt, zullen we deze wijze van woordvorming eenigszins uitvoerig behandelen.

Dat de Marindinees over de hem omringende natuur sterk anthropomorphisch denkt, is te begrijpen. Deels is dit toe te schrijven aan zijn animistische opvattingen, doch allicht nog veel meer aan zijn cosmologische beschouwingen. De *déma's* vervullen als een soort halfgoden het heelal, de hemelen, zoowel als de aarde en de zee. Van hen stamt alles af, niet alleen de menschen, maar al wat bestaat. Deze voortbrenging is evenwel niet het gevolg van een loutere openbaring naar buiten, als b.v. een scheppingsdaad, maar een ontwikkeling van 't eigen wezen zelf, een voortplanting (generatio) of gedaanteverwisseling (metamorphosis). Hierdoor staat de geheele natuur en al het bestaande den mensch zeer nabij. Deze verwantschap is verder gedifferencieerd door totemistische verhoudingen.

Opvallend is het daarom anderzijds weer, dat hij de scheidingslijn tusschen levende en levenlooze wezens zoo scherp trekt, dat hij onderscheiden grammaticale werkwoordvormen gebruikt, naar gelang de handeling op een persoon of een zaak betrekking heeft. Sommige voorwerpen beschouwt hij echter ook als personen, b.v. een pijl (als persoon en steeds als meervoudig begrip); een boot, die bemand is, is ook een meervoudig persoonsbegrip; de hemellichamen, nog steeds als *déma's* beschouwd, worden eveneens als personen aangemerkt.

---

[2]) *Tak-af* = wrijfvuur, *ar-apa* = draaivuur, dus stam *af* en *ap*. Zie bij afleidingen van *ar*.

Dat de geheimzinnige sterrenhemel de aandacht moest trekken van een steeds buiten levend natuurvolk, ligt voor de hand. Doch dat het goudbespikkelde uitspansel voor hem zou zijn als een groot opengeslagen prentenboek, is wel opmerkelijk en toch is dit zoo.

Een vallende ster heet *wai*, = een groote gele leguaan.

Als een bolide of dondersteen door 't luchtruim schiet, dan heet het, *heis-hĕjaw ma hĭj*, daar valt een doodsbeen.

Een roode ster is *ongta-pa-ri*, een vonk van klapperschaal.

De B en de L van Centaurus vormen de schacht van een vischpijl, *ambata*, waarvan het Zuiderkruis de vier punten vomt.

De Zuiderkroon is een *dangoi*, = een hoofdsieraad der jongelui, bestaande uit een paar in elkaar gestoken casuarispennen, waaraan een staartveer van de *bobodi* (Mal. merpati); het sieraad wordt op het achterhoofd bevestigd en staat als een boog over het hoofd.

De Visscherinnen, *kád-anim* of *kipati* zijn twee sterren van den Arend, terwijl Altaïr de zak van 't vischnet is.

De Dolfijn is ook een visch *épani* genaamd (Mal. kakap).

De Hyaden heeten *kiw-été*, = krokodillenkinnebak.

De *ko-ésaman-anim* zijn op rij staande, visch schietende jongens en worden door ons de Gordel van Orion genoemd.

De *ngoes*, = krab (cancer) is de ster, die wij kreeft noemen.

De Melkweg wordt aangeduid door *goem*, = de witte asch der houtvuurtjes, die geregeld door de vrouwen wordt opgeruimd en die ook de déma-meisjes aan den hemel weggooien.

De stralen der zon, alsook de staart eener staartster hebben den Marindinees doen denken aan de staartsprieten van den paradijsvogel en noemt hij die even als deze *jág*. De staart eener komeet noemt hij echter ook *majoeb*, = lange haaraanvlechtsels der jongemeisjes. Ook zegt men nog *sakir-toe*, ster met flankveeren van den paradijsvogel.

Voor het opkomen van hemellichamen zegt men evenals voor planten, dat ze uitkomen, *hoew*; voor 't ondergaan boven land zegt men, dat ze gaan zitten, *ambid* en voor 't ondergaan boven de zee, dat ze duiken, *koasson*.

Bij boomen en planten onderscheidt men vooral de *mit*, = wortelknoop en bij uitbreiding ook de heele stam, en *ngór* = het gebladerte en bij uitbreiding de heele kruin of de top. Uit den wortelstoel of wortelknoop verrijst de heele boom: dat is dus het *begin*, de *oorsprong*, de *oorzaak*; de kruin is het *uiteinde*, de *voltooiïng*, welke benamingen ook overdrachtelijk gebruikt worden. Men heeft ze zelfs op de hemellichamen toegepast. Ze komen in 't Oosten op, dat is de *mit*, het begin van hun loopbaan; ze gaan in 't Westen onder, dat is dus de *ngór* of de voltooiïng. De *mit-katané* of „stamzon" is dus de zon in de morgenuren; *in-katané* „middenzon" is de middag en de *ngór-katané*, de „kruinzon" of de zon in den namiddag, n.l. top of voleinding der loopbaan.

De maan wordt wel in vergelijking met ontkiemende planten de *hoehoe-mandow,* = ontkiemende of nieuwe maan genoemd, doch meer algemeen *ravétok-mandow,* = omgekeerde maan, wijl men dan den maansikkel weer ziet verschijnen juist in omgekeerden stand als men hem eenige dagen van te voren heeft zien verdwijnen. Men noemt de nieuwe maan echter ook *ngór-mandow.* Hieruit blijkt ook weer, dat de benamingen *mit* en *ngór* niet betrekking hebben op den zichtbaarheidsduur der hemellichamen, doch een indeeling van het uitspansel zelf aanduiden.

Wanneer de sikkel zich meer en meer vult, naar gelang de maan het eerste kwartier nadert, dan begint hij, die eerst een looze kuit geleek, ook een scheen te vertoonen en spreekt men van de „maan met de scheen", *zinti mandow.* De sikkelvormige maan wordt ook wel *sosobari-mandow* genoemd, naar een sikkelvormige schelp.

De volle maan heet weer *mit-mandow* of ook wel *mes-mandow. Mes* = rijp en meer bizonder rijpe kokosnoot. *Mes-mandow* kan dus zijn: rijpe, of volwassen maan of ook kokosnoot-maan. De vergelijking van de blanke ronde maan met de blank.gerijpte noot, de kostbaarste vrucht van dit land, is ook wel aannemelijk.

In 't laatste kwartier spreekt men van *karanik-mandow* = zittende maan. Ze komt dan slechts even op, om weer terstond te verdwijnen, *karanik,* gaan zitten of ondergaan.

Hoe alle kleuren door vergelijkingen worden weergegeven, zagen we reeds vroeger bij Woordvorming bij 't achtervoegsel *-hi.*

De ooren zijn een der wegen tot kennis en begrip voerend en worden daarom vaak met het begrip zelf vereenzelvigd; getuige uitdrukkingen als:

Kambét wa, win, ora of *ongat,* in 't oor zijn of worden, = gedenken.
Kambét ko-itar, in 't oor staan, voor den geest staan.
Nok kambét ahap hin, heb mij in 't oor, = gedenk u mijner.
Kambét isep koai, uit het oor worden, = vergeten.
Kambét kahoew, het oor uitgaan, = vergeten.
Dóm kambétti, met slechts ooren, doove, of ongezeggelijke.
Waningap Kambétti, met goede ooren, verstandige, gehoorzame.
Kambét katab, de ooren openscheuren, letterl. de oorlellen scheuren, of fig. goed luisteren, scherp toehooren.
Kambét-kohai-anem, met uitval-ooren, = vergeetachtige, lotoor.
Kambét-né, zonder (doorboorde) ooren, fig.: hardhoorige, ongezeglijke.
Déhi kambétti, iemand met houten ooren .was eertijds alleen figuurlijk een hardhoorige of ongezeglijke, doch toen hier hoornvee werd ingevoerd, kreeg men ze ook in letterlijken zin en de horens dier beesten heetten ook „houten ooren".

Potten en pannen om ooren te hebben zijn hier niet, maar wel spreekt men van een kambét-izas, voetspoor met ooren, = een breede voetafdruk.

Met onze oogen slaan wij, laten ze weiden of ergens op rusten; de Marindinees maakt daarmee niet minder wonderlijke krachttoeren.

Kind jahóv, de oogen planten, = staroogen, verbaasd kijken.
Kind hambasoed, de oogen stooten tegen iets, = naar iets staren, staroogen.
Kind avahob, de oogen ophangen aan, = steeds voor oogen hebben, bezorgd zijn om.
Kind koagen, de oogen wegwerpen, = de oogen opslaan.
Kind évek, de oogen leggen op, = laten rusten op, in oogenschouw nemen.
Kind kavoesoek, de oogen slingeren, = schuw rondkijken.
Kind ombakap katab, zijn oogen worden opengerukt, hij ziet plotseling.
Mit-kind, is de ooghoek bij den neus: *ngór-kind* de tegenover gestelde. Onderscheidelijk is dit echter ook: vlak bij 't oog en op afstand, op armlengte bekijken.
Kind-ravétoka, een met omgekeerde oogen is een blinde.
Kind-mandow, een oogmaan, wiens oog als de maan alleen staat, = eenoogige.

Figuurlijk wordt *kind* veel gebruikt voor gaatje, opening als b.v. kiemgat van klappernoot, *kind-mangón,* klapperdop met gaatje, = trechter, enz. In 't algemeen wordt bijna elke opening ook fig. gezegd voor vrouwelijk schaamdeel. Dit geldt ook bizonder voor *oog; dóm kindti,* iemand met slecht oog, = ontuchtige; *kind idi,* ontucht plegen, enz.

Voor den Marindinees is het hart de zetel zoowel van 't lichamelijk als van 't gemoedsleven; *békai* wil daarom zeggen: hart, leven, adem of gemoed.

Arih békai, vroolijk van hart, = opgeruimd.
Dé-hi békai, hard van hart, = hardvochtig of moedig.
Dohakis békai, kort van hart, = opvliegend, ogeduldig of kortademig.
Ogatok békai, lang van hart, = lankmoedig, kalm of met langen adem.
Dóm békai, slecht van harte, = bedroefd.
Hazas békai, zacht van hart, = zachtmoedig of licht gevoelig.
Izakod békai, één van harte, = eendrachtig of in één adem.
Jaba of *samb békai,* groot van hart, = hooghartig, moedig.
Waningap békai, goed van harte, = gelukkig, verheugd.
Békai asakev, het hart zit vast, = buiten adem zijn.
Békai ahip, het hart schroeit, = schrikken, kippenvel krijgen.
Békai hanih, het hart wordt gebeten door, = verlangt vurig naar.
Békai itar, het hart staat stil, = door heftige aandoening aangegrepen.
Békai ivon, het hart vlucht, = buiten adem geraken.
Békai katab, het hart verscheuren, = zware droefheid veroorzaken.
Békai ko samek, het hart draait hem om, = hij is zeer bedroefd.

Het physiologisch belang der longen schijnt niet tot hem doorgedrongen te zijn: hij heeft voor deze organen zelfs geen afzonderlijke benaming en noemt ze *akakik-ón,* lichte lever.

De romp is als de *hadina,* geleding van een bamboe en de lies de *samek* of draaistuk waarop de beenen bewegen.

Baharim is de lichaamsgeur en als men een dier tam wil maken, zal men de stukjes voedsel, die men het geeft, eerst even onder de oksels houden, waar die geur het sterkst is, om zoodoende het dier aan zich te wennen en te hechten. Iemand, die aan ons gehecht is, dus een vriend, noemt men daarom ook *baharim*. Goede vrienden die als vliegen steeds om elkaar heen zwermen, noemt men ook wel *mbaramboer-anim*, vliegemenschen.

Boeb is uier, borst, of ook jonge pisangscheut.

De hoogopstekende bloeiwijze van den sagopalm heet *da-sanga*, = sago-hand.

Ding kiparoed, is het voorhoofd samensnoeren en beteekent het voorhoofd fronsen.

Ding-na, een voorhoofdrolletje, = een plosje haar, dat op het voorhoofd blijft staan bij kinderen, die overigens geheel kaal geschoren worden.

Als een kind *bévom*, duiven (die vaak in één lijn vliegen) op het hoofd heeft, dan beteekent dit dat een reepje haar dwars over het hoofd loopende is blijven staan, terwijl de rest is weggeschoren.

De *mangón* is een napje van een halven gepolijsten klapperdop gemaakt; men duidt daarmee ook de knieschijf aan.

De knoopen in een *wati*-rank worden *mig*, knie, genoemd. De *wati* is totemistisch met den reuzenreiger *ndik*, verwant en men zag de gelijkenis van zoo'n reigerpoot met den knobbel in 't midden en den *wati*-rank.

Basik-oenoem is een varkenstong, maar ook een smalle houten spade. Door *basik-roer*, varkenshaar, wordt ook een grassoort aangeduid, en iemand met een *basik-pa*, varkenskop, is een koppige.

Een waterlelie-soort noemt men heel onheusch *mes-iwog-panga*, omdat haar blaren zooals ze daar op 't water drijven, lijken op den afdruk, die in 't zand achterblijft, waar zoo'n besje gezeten heeft.

Toeman, schouderblad, is ook een overlangs gehalveerde nautilusschelp, die als sieraad gedragen wordt.

Het varken, *basik*, is het zinnebeeld van allerlei deugden, als moed, kracht, vlugheid; de *saham*, kangoeroe, *mbajam*, koekoes, *toeban*, buidelrat en andere schuwe dieren, van vrees en kleinmoedigheid en de *kiw* of krokodil van ontucht.

De *isis* is een klein zeekwalletje, dat bij aanraking jeuk veroorzaakt; vandaar is *isis* ook tintelen of slapen van ledematen.

De *gaw*, landschildpad, is het zinnebeeld voor echte en ook wel Oost-Indische doofheid alsook voor domheid en stomheid. Het wordt ook nog gezegd van een dorre vrouwenborst, die n.l. doof blijft voor 't gehuil van den hongerigen zuigeling.

De klapperrat vervangt in de beeldspraak onzen mol en *réharéh-hi*, wil dan ook zeggen, mol-lig. Verschillende gras- en rietsoorten, worden terwille van hun mollige pluim bij de *réharéh* vergeleken.

De hond levert ook zijn aandeel in de beeldspraak: *ngat-dé* is een kruid waarvan de gekauwde wortel de honden driftig moet maken ter jacht. *Ngat-mahod,* gesnelde hondenkop, heet een kikkerlarve. *Ngat-oevi,* hondenpenis, is een zeekwalletje. *Ngat-wak* is een bloem, de amaranthus.

De *bang* is een bamboesoort van middelmatige dikte en vandaar ook pijp, buis in 't algemeen, en *bang-hi,* gelijk zoo'n bamboe = geweer.

Ongtapa, klapperdop is ook schild eener schildpad.

Dé is boom, plant, hout, stok, plank en al wat verder van hout is als paal, staak, enz. Wijl alle inheemsche geneesmiddelen van plantaardigen aard zijn, is het ook: geneesmiddel. *Dé-hi* als hout, is hard, sterk; *dé-pati* of *dé-kambétti,* iemand met houten hoofd of ooren is een hardkop, maar een *dé-kindti,* een houten-oogige is iemand, met scherp of norsch gezicht. *Déhi méen,* houten taal, is duidelijke, krachtige of ook harde, barsche taal; een *déhi nani,* een houten gelaat, is onbewogen, strak of streng. Iemand met een houten huid, *dé-pârti,* is mager.

Etob-kasé, zeespuw, is puimsteen. Toen men zout leerde kennen, werd het ook zoo genoemd, later echter meer *garam* (Mal.).

Het woord is ook hier een kracht en spreekt men dus van binden *kiparoed* met woorden, of *kémamoeb,* vasthouden aan iemands woord; *méen vagib* is woorden ordenen, of een zaak beslechten. Men spreekt echter ook van stoken, *oesig* met woorden, voor ophitsen; of iemands woorden wegwerpen, *méen koveg,* = er niet naar luisteren; *meen ravétok,* woorden omdraaien, of *hambam,* inwikkelen, om iemand te bedriegen, of *méen kavob,* door woorden openen of openbaren; een *méen-hombèr-anem* is een zwijmelprater of kletsmeijer. *Méen tamak* is woorden kaatsen = een boodschap overbrengen.

Een jongmeisje gaat voor een jonkman zitten, *ambid,* d.w.z., dat ze met hem trouwt. Terwijl zij zit, wordt ze bij de trouwplechtigheid ingesloten in een wal van pisang- en beteltrossen, aardvruchten en andere heerlijkheden. De bruidegom neemt haar dan bij den bovenarm, *moek han,* om haar uit deze verschansing van heerlijkheden te helpen. *Moek han* wil daarom ook zeggen trouwen voor een jonkman. Voor weduwen, die hertrouwen, maakt men zooveel omslag niet. Voor zoo'n tweede huwelijk zegt men *rétok,* = klaar leggen, inzonderheid de gebakken sagokoeken, hetgeen de voornaamste bezigheid der huisvrouw is. Vandaar, dat voor iemand den sagokoek klaar leggen, beteekent met hem trouwen, doch alleen in tweeden echt.

Harei beteekent olie, inzonderheid klapperolie, de eenige inheemsche oliesoort, doch ook, *helder, doorschijnend* en later ook *glas* en *kind-harei* = oogglas of bril. En wijl de olie alleen gebruikt wordt, om lichaam en opschik in te wrijven en blinkend te maken, beteekent *harei* ook *blinkend, glinsterend.*

„Goed werk heeft tijd vandoen" is ook Marindineesche wijsheid. Daarom wil *arir* niet alleen zeggen, *langzaam,* maar ook *zorgvuldig,*

kunstig, keurig en ook *gereed, afgewerkt.* Als werkwoord is het: *afwerken, voltooien, versieren, bewerken* en daar vandaar weer als zelfst. naamwoord, *versiering, versieringsmotief, snijwerk.* Vandaar *arir-anem*, een kundige, een *vakman.* En *méen arir* is woorden met zorg en beleid spreken, = *een zaak beslechten, een geschil vereffenen.*

Hoes wil zeggen vuur stoken, en ook eten poffen tusschen heet gestookte steenen, de gewone toebereiding van den maaltijd, wijl potten en pannen onbekend zijn. *Hoes-anoem* of pofster is dus een *kokin* en *hoes-wa*, pof-moeder, = *voedstermoeder.*

De Marindinees kende maar één soort vaartuig, n.l. zijn uitgeholden boomstam, *javoen.* De loggers der ruilhandelaren noemde hij in tegenstelling met zijn smalle kano, breede boot, *bónd javoen* en een stoomschip vuurboot, *takaf-javoen* (thans echter vrij algemeen met den Maleischen naam kapal). Voor zijn aanplant werpt hij in de lage terreinen hooge dijken op. Door dit opwerpen ontstaat dus een ringsloot, die in den regentijd vol water staat. Het tuinbed ligt dus als een kano in 't water en heet ook *javoen* en bij uitbreiding ook elke opgeworpen dijk.

Kandi wil zeggen, versch, onrijp. *Kandi kahivd,* onrijp, = ontijdig sterven. *Kandi ogeb,* ontijdig, = levend begraven.

Avasab is wegtrekken van water, ook slinken van een gezwel; figuurlijk zegt men 't ook voor 't wegtrekken der levenssappen, of *uitteren* en ook voor iemand, die niet meer weet, wat te zeggen of te antwoorden en er 't zwijgen aan toe doet.

De *mbavik* is een dunne liaansoort, die ook gebruikt wordt om met een touwtje zonder eind figuren te vormen. Ook het spannen dezer figuren tusschen de vingers heet *mbavik,* alsook de figuur zelf. Wijl deze figuren zeer ingewikkeld zijn, moet men 't dikwijls voordoen, om ze aan een ander te leeren en zoo is *mbavik* ook = voordoen.

Moe is het geruisch der zee. *Moe-anoem* of ruisch-dier, is de sagotor. Van denzelfden stam is *moengév,* gonzen en een *moengév-anoem* of gonzer, is een bij; maar een gonzer in den vergrootenden trap, een *moengév-moengév-anoem,* is een hommel.

De *Moeri* is de Prinses-Marianna-straat, de westelijke grens van 't Marindland. Daarom is *moeri* ook Westen en westmoesson en de *moeri-wa* of moeri-moeder is de fregatvogel, (tachypedes aquila), die dan voornamelijk verschijnt.

Ovom is de ster Venus en ook planeet in 't algemeen. Overdrachtelijk beteekent het ook kruis, wijl men zich de sterren vierarmig voorstelt en niet zes- of meerarmig zooals wij.

Poe is het geluidnabootsend woord voor geweerschot, dus *knal* of *gepaf.* [1]) Degenen, die dat geluid hier het eerst deden weergalmen, waren daarom de *poe-anim,* de paf-menschen of vreemdelingen, n.l. buitenland-

---

1) Vergelijk *poepoe* = regen (geluid-nabootsing van 't kletteren.

sche vreemdelingen, zoodat dit woord thans algemeen voor *buitenlander* gebruikt wordt. De vreemdelingen onderscheidden zich van de inboorlingen op de meest in 't oogvallende wijze door de kleeding. Vandaar werden later de inboorlingen, die kleeren aannamen, *Marind poe-anim,* = *Marindineesche vreemden* genoemd, in tegenstelling met de *mahiti* of *majoebti*, de opgesierden of de aangevlochtenen (met haarverlengsels).

De ziekten stelt men zich voor als *déma's* of booze geesten. Daarom zegt men ook, dat de ziekte iemand *slaat* of *vasthoudt* en bij genezing, dat ze hem *loslaat* of *verlaat*. Voor wonden zegt men, dat ze opdrogen, *sák*.

Wijl men voor de komst der vreemdelingen geen anderen spiegel kende, dan de stille waterplassen, ligt het voor de hand, dat men het begrip *zich spiegelen* met duiken associeerde, *koasson.*

Vele planten, visschen, schelpdiertjes, vogels en andere dieren worden aangeduid als vader, moeder of maagd, *évai, wah, iwog* van een of ander voorwerp. Het verband dezer familiebetrekkingen ontgaat me, wijl van totemistische verwantschap in vele gevallen ook geen sprake is. Zoo heet de zwarte papagaai *dé-évai,* houtvader; een hagedissoort *da-évai,* sagovader, enz.

Ook voor de vele nieuwe begrippen, die hem bij de komst der vreemdelingen als 't ware overrompelden, trachtte de Marindinees door associatie benamingen te vormen. Op den duur was dit echter niet bij te houden en nam men met het vreemde voorwerp tevens de vreemde, i.c. de Maleische benaming over. Sommige zijn echter nog in stand gebleven. Zoo noemt men b.v. den knop eener deur den navel, *dakoem* der deur.

Démdémo is zwart verstikt hout en zoo noemt men ook geteerde voorwerpen.

De blaren van de *doga,* (semicarpus anacardium) werden vroeger gebruikt, om de tabak in te wikkelen, om in de bamboepijp te rooken. Daarom werd sigarettenpapier ook zoo genoemd.

Een bamboesoort, *sok* genaamd, levert behalve pijlpunten ook messen om zachte en taaie dingen te snijden, inzonderheid vleesch. Een koppensneller heet dan ook *sok-anem,* mes-mensch. De later ingevoerde stalen messen heeten dan ook *sok-våkr,* ijzeren bamboemes. Komt er een braam aan 't mes, dan zegt men dat het *tiwnĕ*, tandvleesch heeft.

De verschillende messoorten ontleenen meestal hun benaming aan een of ander blad, waarmee de vorm eenige overeenkomst vertoont en zelfs de zaag heet *oega,* naar het getand blad eener palmsoort. Een groot broodmes heet echter *bagoesti,* allicht wijl de ruiler het als *bagoes* (Mal. = mooi) aanprees. Een schaar of knipmes heet *kotapak,* = vouwer.

Steenen bijlen had men voornamelijk in twee soorten, n.l. de *mbasom* het platte disselvormige, dat uitsluitend als wapen gebruikt werd en de *épr* het plompe wigvormige, dat het eigenlijke gereedschap, de kapbijl was. Wel eigenaardig dus, dat men de ijzeren bijlen niet *épr* maar *mbasom*

noemde. Misschien heeft men meer aandacht geschonken aan de overeenkomst van vorm, dan aan het doel.

Het ijzer leerde hem ook roest kennen, en hij noemde hem *éroe*, een rossig waterkroos, dat den glans van den waterspiegel verdooft, evenals de roest den glans van 't ijzer.

Prikkeldraad noemde hij *gari*, een slingerplant van sterke doornen voorzien.

De *jógar* is een groote zeevisch en wijl zijn huid veel op ons leer gelijkt, werd dit ook *jógar* genoemd en een schoen is een voet van *jógar*: *jógar-tagoe*.

De *ndoenandoem* is een peulvrucht met blauwe pitjes. Thans worden allerlei glaskralen ook zoo genoemd.

De *pandoe* is een waaier van palmblaren gevlochten en dienend om vuur aan te wakkeren en muggen en vliegen te keeren. Wegens de gelijkenis van vorm noemde men het roer van een schip ook zoo.

De fiets werd *paré-javoen*, landschip, genoemd, doch thans heet die vrij algemeen *karéta* en sommige pienterlingen zeggen zelfs al *fies*. Allerlei buizen en pijpen werden natuurlijk met verschillende bamboesoorten vergeleken en zoo kreeg de geweerloop en bij uitbreiding het geheele wapen den naam van *bang-hi*, als een *bang*, bamboesoort. Van deze bamboesoort was ook de thans bijna geheel in onbruik geraakte Marindineesche tabakspijp gemaakt en worden onze tabakspijpen ook met dien naam aangeduid.

Doch meer en meer wordt de Marindinees met de vreemde dingen vertrouwd en ook met de spraak der vreemdelingen, het Maleisch, zoodat hij zich het hoofd niet meer plaagt, om voor al die nieuwe dingen nieuwe namen te vormen, maar met de vreemde zaak meteen den vreemden naam, zij het vaak min of meer verfomfaaid, overneemt. En zoo begint ook het vreemde element in deze taal zijn intrede te doen.

ADDENDA.

Blz. 18, na 2e alinea:

Dit *en* is blijkbaar verwant met het elativum *né,* dat men aan sommige woorden toevoegt, vooral om ze dan als uitroep te bezigen. Zie bij Tusschenwerpsels en het addendum bij blz. 116 hieronder.

Blz. 52, regel 16 v. onder:

Het is even goed mogelijk, dat deze *i* van *mataka-i* de *i*-iterat. is tot meer nadruk.

Blz. 65, bij nota 1:

Soms hoort men *éh* ook als achtervoegsel bij *anam,* adhortativus, b.v.: *anam-éh man!* dat hij hier kome!

Blz. 77, na 3e alinea:

In de meeste gevallen is dit *b* klaarblijkelijk verwant met *hab, heb* (van *han*), behept met en geeft daarom ook meestal een toestand aan. Zoo is dit *d* eveneens verwant met het voorvoegsel *da* en *k* met het voorvoegsel *k(a)*-activans.

Waarschijnlijk is de oorspronkelijke uitgang voor werkwoorden *n* geweest, als zijnde de meest onbepaalde aanwijzing om de betrekking van een toestand of handeling tot een persoon weer te geven; n.l. *n* als stamletter voor den 3en persoon, vgl.: *an.* (Vgl.: Nederl. *en* van *men,* Grieksch *ein* van *aner*). Men heeft immers nog voorbeelden waar *n*-slotletter nog als personaalvorm dienst doet evenals de andere stamletters der persoonl. voornaamwoorden. Wegens het aanhechten van suffixen, om andere schakeeringen aan te brengen, werden in de meeste gevallen de personaalvormen teruggedrongen en wel tot vóór het werkwoord, als praefixen, ofwel nog méér tusschen den stam en deze achtervoegsels, als infix. B.v.: *ha,* stamvorm voor binden, samenvatten. De werkwoordvorm is *ha-n,* nemen. Dit *han* wordt nu het stamwoord voor de werkwoordelijke beteekenis en daaraan komen de suffixen, b.v. *han-eb,* opnemen, dragen van levend wezen. Tusschen *han* en dit *eb* (v. *heb*) komen nu de personaalvormen met de noodige bindletters: 1e pers. *aNa,* 2e *aHa.* Ten bewijze echter, dat de *n* van den stamvorm *han* oorspronkelijk ook niets anders was, volgt die ook de personaalwisselingen en hebben we dus een dubbele personaalaanwij-

zing: 1e pers.: *haNaNab,* 2e pers. *haHaHab. Tam-an,* drijven (v. *t* en *m,* beweging in het rond, doelloos). Voor levende wezens krijgen we weer den uitgang *eb,* die de *n*-algemeene aanwijzing verdringt. De personaalvormen worden nu tusschen den stam *tam* en den uitgang *eb* ingeschoven: *tam-aNa-b, tam-aHa-b.* Zie verder bij Personaalvormen.

Blz. 79, bij voorlaatste alinea:

De verbinding *ké* of *ki* geeft echter meestal een meervoudig voorwerp of onderwerp aan, terwijl *ko* op een betrekking tot iemand of iets wijst.

Blz. 116, bij slot voorlaatste alinea:

Meer waarschijnlijk is dit *né,* dat, wanneer het woord op een medeklinker eindigt, daaraan met een bindklinker verbonden wordt, eenvoudig een encliticum ornans, verwant met het elativum *en.* (Zie blz. 18, bij Praestativus). Men hoort het b.v. ook door spelende kinderen aan een woord hechten, dat ze halfzingend herhalen, b.v. als ze met een palmbladnerf in een zandhoopje steken en een ander moet raden, waar ze uit zullen komen, zingen ze ook: *tid-ené, tid-ené!* van *tid,* steken. Als aanhechtsel bij uitroepen, zie bij Tusschenwerpsels.

Blz. 120, bij nota:

Zeer waarschijnlijk is dit *-sé, -zé* of *-hé* hetzelfde woord als *izé,* kleinkinderen, afstammelingen, nazaten.

Blz. 123, bij MAN, 2e alinea:

Ook kan *man* als achtervoegsel aan werkwoorden gehecht, verwant zijn met *man,* treden, en dan geeft het aan de werkwoorden de bijbeteekenis van: tredend, trappend de aangeduide handeling verrichten.

iraman of *araman,* (v. *ra,* kant), wegtrappen, intrappen.
daroman, (v. *daró,* slijk), los-, tot slijk trappen.
tahaman, of *atéman,* (v. *t,* steken), in iets trappen.
ambdaman, (v. *mb,* ronding), samenstaan, dringen.
asaman, (v. *asák,* breken), met kromme (als gebroken) beenen loopen.
bakaman, (v. *bak,* openen), met open beenen, d.i. schrap staan of gaan staan.
ogaman, (v. *ég* graven), dempen, dichttreden.
atamin, (v. *t,* steken), spartelen.

Blz. 126, bij T, eerste alinea:

Ook is deze *t* vaak het demonstratief *ta*, dat, daar, en dient dan vooral om meer nadruk of klem op de handeling te leggen.

taheb, (v. *heb*, effen zijn; dat effen = vol), vol zijn. Een omzetting hiervan is *étob*, wat vol is = zee.

tahob, (v. *hab*, v. *han*, houden; dat houden), leunen op.

tama, (v. *ma*, ronding, buiging; wat gebogen is), ring, kring, lus.

tér, (v. *ar*, lengte), liggen.

atakeb, (v. *k*, slaan en *heb* v. *han*, houden), tegenslaan, tegendrukken.

Ook heeft *t* vaak de beteekenis van: steken, of gestoken zijn, staan. Vgl. uitgang *tok*, v. *t* en *k*, slaan, kappen.

tad, steken.

tåk, opensteken, openen. (Vgl.: *dåk*, zacht op en neer bewegen).

tar, (*t* en *r*-instrum. of finalis), stek, plant, poteling.

tapé, (v. *ép*, demonstrat.) wat uitsteekt, b.v. haarbosje op overigens kaal geschoren hoofd; buisje op het schot van een nautilusschelp.

téb, (v. *t* en *heb*, v. *han*, behept met), opening, gat.

tépo, (v. *t*. *ép* en *bo*, ronding), rond uitstekend, bobbel, knobbel, stuitbeen.

tid, steken, doorsteken.

tik, (v. *tid*), aanstekende, besmettelijke ziekte.

Blz. 133, na artikel: S geeft scheiding aan:

Wegens zijn uitsluitende beteekenis geeft *s* in samenstellingen ook wel meer nadruk of intensiviteit te kennen (enkel of alleen, slechts dit of dat), en vormt dan een soort elativus.

sajap, (v. *s* en *heib*, effen zijn, slechts effen), glad zijn.

samban, (v. *s* en *mb*, ronding, enkel rond), rond stroobloempje.

samboe, (v. *s*, *mb*, ronding en *oe* v. *hoew*, uitkomen; enkel, geheel rond uitpuilend), knobbel.

Blz. 139, na regel 13 v. boven:

Een andere R kan men als instrumentalis of finalis, middel- of uitslagaanduidend beschouwen. Ze vertoont dus veel overeenkomst met ons -aar of -er, Lat. -or.

ahadir, (v. *ahad*, verdeelen; het verdeelde, beide deelen van 't gelaat), wang.

angar en *angior*, (v. *ng*, verbinding en *r*-instrum., binder), **hoofdband.**

arahar, (v. *ar,* lengte en *ahad,* deelen; in lengte verdeeld), dun, smal.

boemakir, (v. *boemi,* terniet, *ka*en *r*-instrum. dat terniet doet worden), miereneitje.

divar, (v. *di-no,* donker), donkerte, duisternis.

éhèr, (v. *éhè,* deze en r-final.), iemand.

gir, (v. *ég,* graven, krabben en *r*-instrum), weerhaak.

imémir, (v. *am* verdubb. v. *am,* mensch en *r*-final.: mensch geworden), opgeschoten van kinderen, tot de puberteitsjaren gekomen.

itir,(v. *t* steken en *r*-instrum.; steker), nagel, klauw, hoef.

ivir, (v. *iv,* janken, huilen en *r*-instrum.; janker), een schel schreeuwende sprinkhaan.

jambatoer, (v. *jambad,* vrouwelijk schaamdeel van dier en *r*-final.) wijfjesdier.

kahir, (v. *kahib,* vastknellen en *r*-instrum.; kneller), tang.

kapoer, (v. *kapad,* breken en *r*-instrum.; breker), hoest.

karar, (v. *ka*-activans en *arev,* aanrijgen en *r*-instrum.) rijgtouw, om visch aan te rijgen.

kasir, (v. *kasid,* binden en *r*-instrum.; binder), borstbeen.

kiwar, (v. *ki* v. *kad, wa,* draaien en *r*-instrum.; draaier), wind.

masór, (v. *mas,* kronkelen; kronkelaar), een slangsoort.

matoer, (v. *m,* met, *t,* weg en *oew,* licht; lichtverdrijver) schaduw.

mbarar, (v. *mb,* ronding en *r*-instrum.; omringer), armband.

mbir, (v. *mb,* ronding, opening en *hi,* bijten, *r*-instrum.; opening bijter), slagtand.

moengar-moengar, (moengev, brommen en *r*-instrum.; brommer), hommel.

mór, (*mâ* of *mo,* lokwoord voor varkens; naar *mo* luisteraar), tam.

sakir, (v. *sakev,* uitspreiden en *r*-instrum.; uitspreider der sierveeren), paradijsvogel.

sangar-anem, (v. *sanga,* hand, volgens samenstelling: grijpen), grijpvogel, roofvogel.

somar, (v. *mas* buiging tot *mos* omgezet en *r*-final.; gebogene). door ouderdom of gebreken gekromd mensch; gekrookt, verfomfaaid ding.

tar, v. *t,* steken en *r*-instrum.; steker, om in den grond gestoken te worden), stek van plant.

toewar, (v. *t,* demonstrat. en *oew-ab,* omdoen en *r*-instrum.; omwikkelaar), mat, deken.

waror, (v. *war-ok,* uitsnijden en *r*-instrum.), zachte houtsoort die ook voornamelijk dient om niet duurzaam snijwerk te maken.
ziwar, (v. *ziw,* lang duren), uithouder, verduurder.
saker, (v. *oe-sák,* slaan en r-instrum.; slager), stok, knuppel.
sipar, (v. *ipiw,* zwellen; zweller), gezwel. Vgl.: *sipi,* hetzelfde woord doch zonder *r.*
karoeg, (v. *ka*-activans, *oeg,* v. *ég,* vegen en *r*-instrum.: veger), veger, dat is een lange breede spaan om vuil bijeen te schrapen, te vegen.

Blz. 142, bij eerste alinea:

Met dit *ip* of *ap* of *av* is zeer zeker ook verwant *oew* of *oe,* dat we in vele samenstellingen aantreffen in de beteekenis van vuur of licht.
dow, (v. *d* en *oew,* met vuur), vuurvlieg.
mandow, (v. *ma* en *nd,* intensivans en *oew,* met licht), maan. Vgl.: *kata-né,* omzett. v. *takav,* vuur en inclit. ornans *né,* = zon.
ko-oe, kop-oe of *kop-kop-oe,* paddenstoel, n.l. fosforesseerend.
oew-arén, (v. *oew,* licht en *arén,* licht), verlichten, bijlichten.
oew-atok, (v. *oew,* vuur en *tok,* steken), boven 't vuur houden.
oe-soek, (v. *oew,* vuur en *hoes* stoken met *k*-activ. omgezet tot *soek*), branden, roosteren.
oe-titoek, (v. *oew,* vuur en verdubb. v. *tok,* steken), vuur steken aan, aansteken.
oew-i, (v. *oew,* vuur en *hi,* als, als vuur; of *oevik,* v. *oew,* vuur en *w* draaien met *k*-activans, vuurdraaier, wegens associatie volgens de legenden tusschen vuurdraaien en geslachtelijk verkeer), mannelijk lid.
oew-ai, (v. *oew,* vuur en *ai,* worden), vuur maken, geven of nemen.
ov-é, (v. *oew,* vuur), rookwolk.
ov-om, (v. *oew,* licht en *om* v. *am,* mensch; zij met licht), morgenster.

Voor de volledigheid kunnen we als tot de voornaamste stamvormen behoorende nog vernoemen:

AM, om of *oem* (v. *amed,* telen) (vgl.: Lat, homo, Nederl. man), is een stamvorm, die persoon, levend wezen beteekent.
kivasom, (v. *ki* v. *kad, vas,* omzett, v. *sâv* en *om;*- zij vrouwmensch), meisje.

ovom, (v. *oew,* licht en *om;* lichtvrouw), morgenster. (vele sterren zijn *déma's,* dus personen).
am-am, (verdubb. v. *am;* menschelijk), medelijdend.
an-em, (v. *an,* iemand en *am*), mensch.
aram, (v. *ar,* ronding), gezwel bij mensch of dier.
aróm, (v. *ar,* streep), inkerving bij mensch of dier, aderlating.
bévom, (v. *bev,* zwellen; zweller, kropper), kropduif.
damóm, weeskind.
ézam, (v. *izé,* geslachtsdeel), echtgenoot.
garam, (v. *gar,* krakkelen, kerven), verschrompeld mensch.
handam, (v. *han,* houden en *am,* mensch), moederschoot, buik.
izam, (v. *izé,* kleinkinderen), grootvader.
izpam, (v. *izé,* kleinkinderen), schoonouders.
ombo, (v. *bo,* ronding en *om;* menschen-bal), scrotum.
narakam, (zie verwantschapsnamen), kind.
oram, (v. *oer,* of *or,* stamvorm: wat men afgeeft, en *am;* afgeven van mensch), wat op de zwangerschap en 't baren betrekking heeft.
soram, (v. *s*-elat. *or,* vgl.: *or-eb,* ruilen en *am;* menschenruil) verloofde.
dakoem, (v. *dak,* omzett. van *kad,* iemand en *oem*), navel; vandaar *zinakom* (v. *iza,* één en *dakoem,* van één navel of familieverband), behuwd zwager.
namakoed, (v. *an,* iemand, *am,* persoon en *koed,* persoon), dier.

NA, aanwijzing voor den derden persoon heeft ook vaak deze beteekenis.
an-em, mensch.
wahani, (v. *wa,* rondom en *an;* de heele mensch), lichaam.
nani, (verdubb. v. *an*), het wezen, het gelaat, het voorkomen.
kana, (*ka*-instrum. en *ana;* dat een levend wezen doet worden), ei.
sanak, (v. *asák* en *an;* zich doorslaan), bukken. Hiermee verwant *sinik,* gebukt, gekromd dragen, torsen.

KOD-, *kad* of *kid,* soms ook *kand* en soms *ko, ka, ki,* duiden eveneens op iets dat is: persoon of zaak. Wellicht van den personaalvorm *ka,* het is en daaraan al of niet toegevoegd het bepalend *nd* of *d* van *énd,* daar of dat is, deze, dat, dit.
kotad of *koetad,* (omzett. v. *kod* met *ta,* verwijdering aanduidend), begeleiden, wegvoeren, meevoeren.
kad-ahoeb, (v. *ahoeb,* bedekken), den bijslaap uitoefenen.
kad-ahoed, (v. *ahoed,* bedekken), leunen op of tegen iets.

kad-ahib, (v. *ahoed,* bedekken, voor levende wezens), tegen iemand geklemd zijn, omhelzen.

namakoed, (v. *an* en *am,* zie hierboven), dier. De onzijdige vorm, *namakad* = ding, zaak.

iza-kod, (v. *is* of *sa,* enkel, één; één ding), een persoon of ding.

kad-dam, (v. *dam,* stijf), een stijve, kreupele.

kidakd, of *kadakd,* (v. *dák,* op en neer bewegen en *kid;* hetgeen waaraan de armen op en neerbewegen), sleutelbeen.

kod-iwa, (v. *iv,* donker en *wa,* maken; donkermaker), een krabbetje, dat bij groote scharen op het dooggevallen strand het zand tot kleine bolletjes nijpt. De aldus bewerkte vlakken steken op het gladde blinkende strand als schaduwvlekken af en heeten daarom ook *kodiwa-matoer,* schaduw van deze krabbetjes.

kand-akib, (v. *kib,* meenemen), iemand leiden, meevoeren.

kand-akab, (v. *kib,* meenemen), meetrekken, van zaken.

kand-ara, (v. *ara,* geluidnabootsing; wat *rara* doet), trom.

kand-er, (v. *ár,* weerhaak), werpstok (met weerhaak) om de lans te slingeren.

kind-ari, (v. *harei,* olie, blinkend; wat blinkt), paarlemoerschelp.

ki-vasom, (v. *sâv* en *am,* die vrouwmensch is), meisje.

NG, soms *G,* of *N* alleen, (dit laatste vooral ook als verwijdering: -loos, on-, weg-, ver-) even als in Latijnsche en Germaansche talen een stamvorm aanduidend een vernauwen, samenvatten, bijeenbrengen als in vangen, eng; of een verdeelen, verbrokkelen als in mengen, mangelen.

abangoek, (v. *ba,* alles, *ng* en *k*-activ.), samenbrengen, verzamelen.

arangib, (v. *ra,* kant, *ng* en *ib,* v, *hab,* v, *han,* hebben, houden; van alle kanten samenhouden), bijeendrijven, hoeden.

bangoe, (v. *ba,* allen en *ng;* allen bijeen), samenkomst der Imo's.

dangad, (v. *d,* drukken en *ng*), samendringen.

bong, (v. *bo,* ronding en *ng*), knobbel, stuit.

kéngek, (v. *k*-activ. en *é* voor meerv. onderw. en *ng*), bij elkaar zijn, vergaderen, vereenigen.

angar, (v. *ng* en *r*-instrum.), bindsel.

hangad, (v. *han,* houden en *ng*-verwijdering), zich verdeelen.

hangaman, (item met *man,* treden), vertrappen, vertreden.

angranak, (v. *ar,* draaien, *ng,* verwijdering en *k* activ.; draaiend vaneen doen), roeren, vermengen.

Als voorbeeld van G of N alleen:

vagib, (v. *wa,* rondom em *g;* rondom bijeen houden), bewaren, ordenen, zamelen.

tanin, (v. *t* steken en *n;* samensteken), met lus of schuifknoop binden.
ka-tinad, (v. *ka*-activ., *t* steken en *n;* samensteken), vlechten, knoopen.
anéwn, (v. *n* verwijdering), afwijzen, weigeren.
Né (v. *n* en *é* demonstrat., zij weg), als achtervoegsel: zonder, on-, -loos.

P is een stamvorm, die beteekent: op, open, (super, hyper), openen, opheffen, verwijden.
apad, opengaan, openspatten. Ook *opad.*
aphat-a, (v. *han,* hebben, houden, en *a*-finalis; wat opgeheven, opgeworpen is), zandrug op het strand.
apik, opwerpen, inzonderheid water in den mond, (hier gewone wijze om uit een kuil of beek te drinken).
epek, oppropppen, opstoppen, volstoppen.
ipiv, opzetten, zwellen.
opes, opening van buikband, *ségos.*
tapeb, (v. *t* steken en *p*), zich opheffen, oprichten; iemand opheffen.
tapik, (item), opensteken, opendrukken.
tapé, (item met *é*-relativ. meervoud), verhevenheid, inzonderheid op schotjes van nautilusschelp.
tépó, (item met *ó* relativ. enkelvoud), verhevenheid, stuit.

D (de zachte weerga van *t,* steken, stooten), is een stamvorm, die beteekent: duwen, drukken, dekken, dicht, neer.
dád, bukken.
dák, op en neer drukken, duwen; inzonderheid een hengelstok.
adak, bedrukken, betten, doppen.
dadid, (verdubb. v. *d*), disselen.
daheb, (v. *heb* v. *han;* aangedrukt hebben), vol zijn.
dé, (indrukken van pijl), schieten.
od-od, stekel, doorn.
od, hoofddek, schedel.
oed, hoofdnetje.

Voor meerdere voorbeelden, alsook voor stamvormen van minder belang, verwijzen we naar het Marindineesche Woordenboek.

CORRIGENDA.

Blz. 1, regel 7 v. onder staat: *ai*, lees *ái*.

„ 11, „ 1 v. b. staat: verwezenlijk, lees: verwezenlijkt.

„ 17, „ 14 v. o. „ : voert, lees: voegt.

„ 19, „ 7 v. b. „ : *savek*, lees: *sarek*.

„ 20, „ 3 v. b. „ : (van 't exclusivum *sa*), lees: (van *sé-vt*, rug; overdrachtelijk: achter, na; dus *zakod-sé*, = daarna eens of nog eens, voor 't laatst).

„ 27, „ 15 v. o. „ : *(anep)* of *énd*, lees: *(anep)énd*.

„ 35, „ 10 v. b. „ : *ivi-saov*, lees; *ivi-sâv*.

„ 43, „ 16 v. b. „ : zijnen,lees :zijner.

„ 44, „ 7 v. o. „ : empora, lees: tempora.

„ 52, „ 4 v. o. „ : de, lees; den.

„ 54, „ 14 v. b. „ : *mbă*, lees: *mbâ*.

„ 58, „ 8 v. o. „ : *oemháv*, lees: *oemaháv*.

„ 66, „ 7 v. b. „ : N-d, lees: A-d.

„ 66, „ 4 v. o. „ : *ĭkn' (= ĭkna)*, lees: *ĭpn' (=ipna)*.

„ 68, „ 15 v. b. „ : *nīĕpā*, lees: *nēĭpā*.

„ 72, „ 7 v. b. „ : P 3, lees: *asabna abatna annamb anamb anomb anambé anémb*.

„ 80, „ 8 v. b. „ : Griesch, lees: Grieksch.

„ 90, „ 14 v. b. „ : *arahanáv*, lees: *arahanab*.

„ 91, „ 13 v. o. „ : *kadakhanab*, lees: *kadahanab*.

„ 96, „ 3 v. o. „ : *sambétanoek*, lees: *samdétanoek*.

„ 98, „ 15 v. o. „ : *éwah*, lees: *éwa*.

„ 99, „ 10 v. b. „ : *évasig*, lees: *évasig* of *jévasig*.

„ 99, „ 17 v. b. „ : *wihod*, lees: *wihid*.

„ 105, „ 6 v. b. „ : *-sé*, lees: *-sé* of *-zé*.

„ 111, „ 12 v. b. „ : *essawa*, lees: *izano*, *(essawa* is Imoz-dialekt voor *izano)*.

„ 111, „ 15 v. b. en 17 v. b. staat: *essawa*, lees: *izano*.

„ 113, „ 12 v. b. staat: *essawa*, lees: *izano*.

„ 129, „ 2 v. b. „ : *wi-soek*, lees: *w-is-oek*.

„ 135, „ 18 v. b. de met elkaar vergeleken voorbeelden staan niet tegenover elkaar na *amasoek*. Tegenover *ambak* behoort *amboeg* te staan, enz.

„ 138, onderaan van „Of *wa, aw*" enz. tot en met de drie eerste regels van blz. 139, moet vervallen, tot „We".

„ 143, regel 11 en 9 v. o. staat: wortelknoop, lees: onderstuk, stam.

„ 144, „ 14 v. o. staat: slechts, lees: slechte.

NADERE BIJDRAGEN

TOT DE KENNIS VAN HET

MIDDEN MALEISCH

(BĔSĔMAHSCH EN SĔRAWAJSCH DIALECT)

DOOR

O. L. HELFRICH

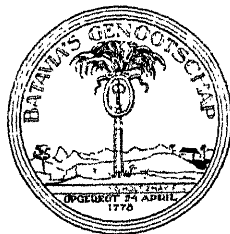
VERHANDELINGEN

van het

Koninklijk Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen

DEEL LXVIII

Derde Stuk

'S-GRAVENHAGE
NEDERLANDSCHE BOEK- EN STEENDRUKKERIJ V/H H. L. SMITS
1927

De hier aangeboden „Nadere Bijdragen tot de kennis van het Midden Maleisch (Běsěmahsch en Sěrawajsch dialect)", bestaan uit een Vervolg Supplement op de Woordenlijst, gepubliceerd in de Verhandelingen van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen Deel LIII (1904), en uit een aanvulling van Rechtspreuken en Spreekwijzen, opgenomen in de Bijdragen tot de Taal- Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië, uitgegeven door het Koninklijk Instituut tot de Taal- Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië, 6e Vlgrks. I (XLV) (1895) pag. 1 en v.l.g.

Een „*" of twee „*", bij een woord gevoegd, duidt aan, dat de aanvulling of (en) de verbetering betrekking heeft (hebben) op dat woord, voorkomende respectievelijk in de „Nadere aanvullingen enz." en in het „Supplement enz." van bovengenoemde woordenlijst. — Zie: Verhandelingen van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen Deel LXI 3e en 4e stuk (1915) en Deel LXIII 1e stuk (1921).

De met een „°" gemerkte woorden komen voor in formulieren, waaronder zijn te verstaan toover- en bezweringsformulieren dan wel formulieren tot het aanroepen van goden en geesten, welke woorden bijna uitsluitend bij ingewijden bekend zijn.

„*(Bl)*" duidt aan, dat het woord thuis behoort in het dialect van de Běsěmah libagr (Palembangsche Pasemahlanden); het meerendeel van die woorden is ontleend aan een niet gepubliceerde woordenlijst, samengesteld door den Controleur bij het Binnenlandsch-Bestuur C. Batenburg.

Is bij een woord „*(B)(H)*" gevoegd, dan wil dat zeggen, dat de Controleur bij het Binnenlandsch-Bestuur W. Hoven heeft nagegaan, dat het woord in evengemeld bestuursressort bekend is en dat de door mij daarvan gegeven beteekenis juist is, terwijl een woord gekenmerkt door een daarbij geplaatst „*(BlH)*" is aangetroffen in de artikelen „Eenige bijzonderheden over Pandelingschap en Slavernij bij de Pasemahers" en „Animistische gebruiken in de Pasemah" van de hand van genoemden ambtenaar, gepubliceerd in het Koloniaal Tijdschrift, respectievelijk over September 1924 en 1925, dan wel de beteekenis daarvan door hem is medegedeeld.

„*(B)(P)*" duidt aan, dat de beteekenis van het woord is opgegeven door den Heer Dr. Raden Mas Poerbatjaraka.

Verdere gebruikte afkortingen zijn: *(B)* — Běsěmahsch; *(S)* — Sěrawajsch; b.t.v. — bij te voegen; t.d.v. — te doen vervallen.

In het belang van de uitspraak komt het mij gewenschter voor, om bij alle woorden, welke op tweeklanken eindigen en het achtervoegsel „ȧn" krijgen, voor dat achtervoegsel een apostrophe te plaatsen, dus „pakaj'ȧn" te schrijven in stede van „pakajȧn".

Ten slotte wensch ik openlijk mijn dank te betuigen aan evengenoemde Heeren voor de mij in deze verleende hulp en betoonde welwillendheid.

O. L. HELFRICH.

Vervolg supplement van de Woordenlijst.

A.

'aba (*BlH*); ngaba, vellen van een boom.

'aban I; b.t.v. kěmis*i*r; toedj*o*h lap*i*s (*B*), onbekend oord; achter „garsoelaw": „(witte wolken)"; achter „nagaw (*S*)": „schapenwolkjes"; II (*Bl*), het bovengedeelte van een deurpost.

'abě; b.t.v.: 'abě 'abě (*Bl*), het krieken van den dag.

'ab*i*s; b.t.v.: pěngab*i*san, einde dat aan iets gemaakt wordt.

'ab*o*t° (*B*)(*H*); op niets uitloopen.

'adap; b.t.v., achter „ngadap": „(ook „běradap" of „měradap")".

'adaq; ad. II het vraagteeken t.d.v.; b.t.v.: 'adaq... 'adaq, hetzij... hetzij, of... of; III (*Bl*), uitroep van verwondering bijv. bij het plotseling komen van iemand, dien men niet heeft verwacht.

'adas; b.t.v.: (*Bl*) ook e.s.v. mandjè.

'adat**; staat: „bali 'àqka(n)"; moet zijn: „bal*i*'äqka(n)"; b.t.v. voor bal*i*'äqka(n): „bal*i*'qka(n) get*o*q (*B*) [" en achter „(*S*)": „]".

'adě; b.t.v.: tě*gr*adě (*B*); (ě)'nd*i*qdě tě*gr*adě, het komt niet bij mij op; sě'aděnjě (*B*), sě 'adawanjaw (*S*), alles, allen, zooals het is.

'ad*i*l; rechtvaardig; 'ad*i*lan, rechtvaardigheid.

'adjaj; b.t.v.: II (*Bl*), verminderen bijv. van vruchten aan een boom na den pluk.

'adjang; b.t.v.: voor „schotel": „groot bord"; achter „(*B*)": [ook „pě*gr*adjang]" en achter „gaan": „de gaven van de ouders van den jonggehuwde aan zijne schoonouders"; achter „inhoudt*": „(ook „pě*gr*adjang(an)")."

'adjaw° (*S*) = sadjě.

'adja*gr*; b.t.v.: 'adja*gr* makan, waaronder wordt verstaan het voor den eersten keer toedienen van vaster voedsel aan den zuigeling; 'adja*gr*an (*Bl*), een dier, dat men een kar of wagen leert trekken.

'adji; b.t.v.: III 'adji sěmbah, (in de spreektaal zelden of nooit gebezigd) gebed; ook de collectieve benaming voor „doek*o*n", „panditě", „rěbi(j)'àh"; IV (*Bl*), ngadji ngadji lakoe lakoe, goede daden verrichten; V° = katě.

'adjok*; b.t.v.: ook de zenuwachtige toestand vooral bij vrouwen, zoodat zij alles nadoen en napraten op een zotte wijze (mal. „latah").

'adj*o*r; b.t.v.: II vergruisd, fijn, vloeibaar, ontbonden, uit elkander; v.g.l. „rěm*o*k"; III 'ati 'adj*o*r (*B*)(*H*); kwaadaardig, gemeen van inborst.

adoe; b.t.v. achter „I": (mě)ngadoe, klikken.

'ad*o*m (*B*); I (in de spreektaal zelden of nooit gebezigd), verzoek, uitnoodiging; (*Bl*), ngad*o*m, vermengen (?); ook = ngan (?); III° (*B*)(*H*) = tid*o*q inz. van vorstelijke personen.

'agang; b.t.v.: II (*Bl*), snel stroomen van water, hard spreken op een toon van verzet; 'agang pĕngkoh, in volle wapenrusting, tot de tanden gewapend.

'agaq; b.t.v., achter „gissen": niet na te gaan; II 'agaq 'agaq (*Bl*), bij het zwemmen de handen heen en weder bewegen om niet te zinken.

'agih; b.t.v. achter „deel": aandeel; 'agihan (*B*), ['agi'ahan (*S*)], kajoe, het aandeel van den eigenaar van de „sijalang" in de ingezamelde was en honing.

'agong; b.t.v., achter „groot": (niet van personen); ngagongka(n) doekam, één der ceremoniën bij het „gawi(j)'an" (zie „gawi"); III kajoe 'ini mintaq di 'agongkannjaw (*S*), in een formulier aangetroffen, waarbij „'agong" de beteekenis moet hebben, „den goden afsmeeken, om den boom, waarop de „sijalang" zijn nesten heeft gebouwd, in bescherming te nemen, opdat het aantal nesten steeds moge vermeerderen."

'agoq; b.t.v. achter dat woord: (ook 'agoq'ăn); (*Bl*) werk; werk hebben, bezigheid hebben.

'ahir°; einde, slot, het laatste, het uiteinde.

'ahirat°; het toekomend leven, het hiernamaals.

'ajaj° (*Bl*); 'ajaj 'ajaj, kreunen.

'ajam; b.t.v.: biring 'idjaw (met lichtbruine veeren); biring koening (met gele en roodbruine veeren); boeloe 'araw koening; koembang toetop (pikzwart); poetjat potih (*B*), [poti'ah (*S*)] (met lichtgrijze veeren); poetjat koening (met lichtgele veeren); djalak boengaw° (*S*), djĕkari° (*S*), koerik boengaw° (*S*), sĕrasaw boengaw° (*S*), bĕninting boengaw nadi° (*S*), djalak boengaw naw° (*S*), koerik boengaw tĕboe (*S*) — mythische hanen; 'anaq bakaw; 'anaq bĕtoewah: — poesakĕ (*B*) [poesakaw (*S*)] {of „tĕgoh (*B*)", „tĕgo'ah (*S*)", „sĕloeman"}; „tjalang" — welke inz. voor vechthanen in aanmerking komen. Onder de „bĕtoewah poesakĕ" worden gerekend inz. de „biring 'idjaw", „djalak 'itam", „djalak koening", „potih (*B*) [poti'ah (*S*)] poetjat", „tjĕtjilaw"; onder de „bĕtoewah tjalang", inz. de „djalak koening", „kĕlaboe djarang (koening)", „koerik 'abang", „koerik djarang 'itam", „koerik mirah"; — 'andalan doewĕ (*B*) [doewaw (*S*)], gezegd van een vechthaan, die twee malen den kamp gewonnen heeft; tjinĕ (*B*), tjinaw (*S*), gezegd van een vechthaan, die „bĕtoewah" is en in den kamp gewonnen heeft; pahotan, gezegd van een haan, die bestemd is om als vechthaan te worden gehouden en met het oog daarop goed wordt verzorgd; ratos (*Bl*), waaronder kleine kippen worden verstaan; — 'ajam (*Bl*) een kiesgerechtigde; 'ajam: (ĕ)'mpol (*Bl*), kip of haan, die geslacht wordt om de wakers bij een nog onbegraven lijk een maal aan te bieden; bĕladjaran (*Bl*), gezegd van een haan, die nog niet volwassen is; — 'ajam: boeloe baliq, boeloe tjaroe, djalaq itam, djĕmbajan kĕting, 'itam 'abang li(j)'ăgr, kapas; sangkor, sĕrawa, tĕdong, tjĕtjilaw, mogen niet voor een offermaal worden gebezigd; pĕlanang 'ajam (*Bl*), gezegd van een haan, die reeds volwassen is; 'ajam: pĕndjĕngoq (*Bl*), pluimvee gebracht door hen, die persoonlijk van hun belangstelling blijk geven bij een sterfgeval; pĕngiring poekang (*Bl*), een groote kip, die met den achterbout van een karbouw wordt gezonden aan de familie van het meisje, na een feest ten huize van haar verloofde.

'ajang; b.t.v., ad I achter „'ajang 'ajang": (ook „kabar 'ajang"); II (*Bl*); ngajangka(n), opwarmen van voedingsmiddelen, drogen in de zon.

'ajap; ngajap, onthalen van den verloofde en zijne makkers voor het „mĕla-

*gr*ikan boent*i*ng" (zie „la*gr*i"); 'ajapan (in de spreektaal zelden gebezigd), spijs, eten; bĕ[boe(w)] 'ajapan (als boven), eten, iets nuttigen.

'a j a t° (*Bl*); leeftijd.

'a j *i* q; b.t.v.: 'aj*i*q (*B*) ['aj*i*'aq (*S*)] bĕram, het vocht verkregen door gisting van rijst (padi bĕram); 'aj*i*'ăq (*S*): gantal, water, waarin een sirihblad, om de geesten gelegenheid te geven hun handen te wasschen na een offermaal, waardoor men hun kwaden invloed kan afweren; (mĕ)'ntjĕritaw° (?); 'oek*o*p, lauw water, waarin een stuk „tjĕndanaw"hout, waarmede het lijk wordt gewasschen na de gebruikelijke wassching met het water uit de „tawang" [meer in gebruik in de *S* marga's nabij de Passars]; rĕnggĕgah, gezegd van een snel opkomenden bandjir; II di'aj*i*qka(n), moet ook de beteekenis hebben van „di tĕrangkan", zie „tĕrang II".

'a j *i* r°; = 'aj*i*q.

'a k a l; b.t.v.: 'akal: pandaq, kortzichtig, bekrompen; pandjang, behendig, slim, sluw, bedreven, vindingrijk.

'a k a p; ad II b.t.v., achter „si(j)'ăng": [ook, 'akap 'akap (*Bl*)]; 'akap ka'*o*p kĕlĕman djiman (?) (*Bl*), zeer donker.

'a k a *g r*; b.t.v.: dĕda'*o*p, doewani (geneeskrachtig), kĕp*ogr* (geneeskrachtig), koempaj (geneeskrachtig), la'*o*q pot*i*h (*B*) [pot*i*'ăh (*S*)] (geneeskrachtig), pandjang (geneeskrachtig), pĕrĕpaq (geneeskrachtig), sĕloer*o*k (geneeskrachtig), tĕl*ogr* (met geneeskrachtige bladeren), toeng*o*l; achter „tĕmpĕringat": (geneeskrachtig); (*Bl*): banar, bĕnang tik*o*s, doe*gr*i boelangan, djanggot ba'*o*ng, gĕroel*i*k, kadam, ka'*i*t, kambas, kĕbi(j)'*o*l, kĕkoeloj pot*i*h (geneeskrachtig), kĕmbasaw, koebang njawĕ, lir*i*s, m*o*r (geneeskrachtig), rĕnd*i*ngan (geneeskrachtig), roendang, sĕlimang, sĕtimah, simb*o*q'ăn, tapal balang, tĕloes*o*r 'oe*gr*at, tĕtap kĕ*gr*oh, tĕtap pandjang, tĕtarĕ (geneeskrachtig), timampĕ (geneeskrachtig), tjĕtjintĕ, tjintĕwali.

'a k b a r; groot, verheven; 'alaho 'akbar, God is groot.

'a l a h o; zie „akbar".

'a l a j; I = kĕbat (?), II een boomsoort met eetbare vruchten; III (*BlH*), zie „koeboe"; IV gezegd van een pĕtajboom die geene vruchten meer draagt.

'a l a m; b.t.v.: IV (*B*)(*H*) = rindoe; voor „en verhalen"**: „formulieren".

'a l a m k a r i; b.t.v.: II (*Bl*), het model van een bepaalde soort lang baadje, zonder kraag en van voren niet gesloten.

'a l a n g*; b.t.v.: II 'alangka(h), een uitroep van verbazing — ha! wat! hei!; III 'alang 'alang (*Bl*); boekan 'alang 'alang = tĕlampaw (zie „lampaw"); IV houten ligger van een woning; V zie „kĕpalang",

'a l a p; b.t.v.: onomwonden, zonder omwegen, recht op het doel; II° (*B*)(*H*) = roepĕ.

'a l a s; b.t.v.: II woud, bosch; 'alas mangkoedom°.

'a l *i* m; I geleerd; II° (*B*)(*P*), vergiffenis, genade; 'al*i*m sampi(j)ăn, Uwe genade.

'a l *i* n g; (zelden in de spreektaal gebezigd), iets om zich achter te verbergen; ngal*i*ng, schuilen achter iets; bĕ'al*i*ng 'al*i*ngan, voor het oog bedekken.

'a l i p; b.t.v.: II njawawnjaw 'al*i*p°, namawnjaw 'al*i*p° (?).

'a l *i* s; zie „pakoe"; vgl. „kĕn*i*ng".

'a l o e; b.t.v.: II 'aloe 'aloe = 'antan; III (*Bl*) ten tijde van.

'a l o j; b.t.v.: II (*S*), badah kĕtj*i*'ăq 'inilah di 'aloj (?)

'a l *o* n; ad II° b.t.v. voor „langzaam": „(ook 'al*o*n tĕmal*o*n)".

'a l *o* n i; b.t.v.: II in het reine gekomen (?); (*S*) l*i*'ăh pĕkĕrdjaw'ăn kami 'ini noes*o*ni pĕrdjandji(j) 'ăn ri(j)'ăl '*ogr*ang moedaw samaw moedaw 'al*o*ni.

'a l *o* r (*Bl*); rij, reeks.

'aloran; b.t.v.: II (*Bl*) = (ĕ)'mboelogran (zie „boelogr).

'amat; b.t.v.: ngamatka(n), strak aanzien, aandachtig bezien; II [kĕa'matan]° (*Bl*), zeer, bovenmate, al te zeer.

'ambah; b.t.v.: II 'ambahan (*Bl*), plan, voornemen in kwaden zin; III° (*BlH*), mokken, boudeeren (?); IV° (*BlH*), zie „'ambalan".

'ambalan° (*BlH*); gew. 'ambah 'ambalan, luid gejuich, gejoel.

'amban; b.t.v.: IV (*Bl*) streng om de achterpooten van een paard bevestigd om het steun te verleenen bij het dalen van een helling.

'ambang° (*BlH*); zaaien.

'ambat; b.t.v.: II (*Bl*) e.s.v. net, dat men in de rivier recht laat hangen; III ngambat, het, (oudtijds), bij onwil tot betaling van een vordering, in beslag nemen van handelsgoederen en producten, toebehoorende aan de doesongenooten van den schuldenaar, door de doesongenooten van den schuldeischer, al dan niet met voorkennis van de hoofden; achterhalen van de goederen van den debiteur, welke men niet onder zijn bereik heeft.

'ambar° (*BlH*); licht, niet zwaar.

'ambil (*BlH*); 'ambil tampangan, e.s.v. verbintenis, waarbij de geldopnemer zich verbond om het geleende, benevens een zeer hooge rente, op een vooraf bepaalden dag op korten termijn terug te betalen.

'ambin; b.t.v. tusschen „'ambinan" en „mansvracht": „[pĕngambinan (*Bl*)]"; achter „bakĕ": (waarin men twee matten rechtop en tegen elkander zet, afgedekt met een klein matje met gekleurde versieringen); achter „gebak**": ook het geschenk van de „boenting", bestemd voor hare a. s. schoonouders, uit de ouderlijke woning medegenomen na het bij hare ouders afgelegd bezoek, welke „'ambinan", in hoeveelheid van inhoud echter minder, overeenkomt met de „'ambinan tinggi" bij gemeld bezoek voor hare ouders medegebracht.

'ambing (?); e.s.v. eetbaar gras.

'ambiq; b.t.v., tusschen „nĕnanti(j)ān" en „(*S*)": [ook „noenggoe bĕli"]; achter „lĕngit": [ook *BlH*]; tusschen „(*B*)" en „[tambi'äq .... doewaw (*S*)]": [ook *Bl*]; achter „ngäntat": [bĕlapiq ri(j)'äl (*BlH*)]; tusschen „(*B*)" en „[tambi'äq ... nĕnanti(j)'ān (*S*)"]: [ook *BlH*].

'ambong; b.t.v., achter „tabak": koffie; II (*Bl*) e.s.v. „kindjar", doch kleiner in doorsnêe, gebezigd voor het dragen van koffie, nog niet gesneden tabak, bladeren, gambirbladeren, pisangbladeren, grind; III (*Bl*) ngambong, het opspringen in de lucht en terugvallen bijv. van visschen in het water als zij worden vervolgd.

'ambor; b.t.v.: opwerpen, strooien, opvliegen van vogels; (*Bl*) in de hoogte werpen.

'amoq; b.t.v. achter „beesten": [(*Bl*) inz. hoornvee].

'ampĕlas; b.t.v., achter dat woord: (ook „(ĕ)'mpĕlas").

'ampoh; b.t.v.: II (*Bl*); tĕgrampoh, zonder het te weten op iemand of iets trappen, iemand of iets pijn doen, iets stuk maken, tegen iets aanloopen.

'ampong; b.t.v.: 'ampong poenggong (*Bl*), gezegd van personen, die vlug tot iets overgaan.

'anaq; ad „'anaq bĕgranaq, bevallen enz." het woord „'anaq" t.d.v. en b.t.v. achter „krijgen": vermeerderen, toenemen; b.t.v. achter „'angkan": [ook 'angkanan (*Bl*)]; b.t.v.: 'anaq: pĕtaq'ān; de latjes bij de „'apit" en bij de „pandoe(w)'ān" van het weefgetouw; bĕlis (*Bl*), (scheldwoord), satanskind; bidak (*Bl*), scheldwoord; dĕngan sanaq (*Bl*), — een mannelijk persoon spreekt over zijn broeder, die een gezin heeft, wanneer derde naar de familierelatie informeert, van „'anaq dĕngan

sanaq"; djantan° (*Bl*), één man, de mannen (altijd gezegd van dapperen); kĕka*g*ro*h* (*Bl*), het kind van een boezemvriend; malang (*Bl*), een éénig kind in de familie; moe(w)'ăng (*Bl*), gebezigd door een vrouwspersoon, sprekende van de kinderen van een van hare broeders, al dan niet in haar doeson gehuwd; pĕdjadi doeloe (*Bl*), de naam toegekend aan een buitenbeentje na het huwelijk der ouders; tawan (*BlH*), slaaf (slavin), [krijgsgevangene]; toe(w)'ăn (*Bl*), destijds kinderen van geroofde menschen, die men dan als slaven hield; voor „ngandj*o*r"**: ka'oemĕ (*B*) ['oemaw (*S*)] kadoeson, wanneer het kind in staat is de moeder naar het bouwveld te volgen; voor „tĕgaq tĕntaq"**: patjaq bĕtĕgaq bĕdoed*o*q [bĕdoedo'ăq (*S*)] wanneer het kind zich een weinig kan oprichten; voor „bĕkoetoe koetoe(w)'ăn": njĕlam (*BlH*), wanneer het kind in staat is te duiken; staat: „(mĕ)'inbĕ*g*roedoe**", moet zijn: (mĕ)'mbĕ*g*roedoe; b.t.v., voor „kĕdarat**" een „]", achter „mĕrangkaq": (*B*), mĕrangkaq (*S*); in de noot ad pag. 3** tusschen „omschrijving" en „van" b.t.v.: „van mijne hand" en achter „145": „verder Adatrechtbundel XXVII, Aanvullingen en verbeteringen Midden-Maleische adatrechtstermen".

'a n d a j; b.t.v.: bĕ*g*randaj, het luidruchtig beweenen van een lijk, zoolang het nog boven aarde is; — v.g.l. „tangi"; achter „opgedreund**": dwerghertverhalen, uilenspiegelverhalen.

'a n d a l° (*Bl*); het zich rustig, op zijn gemak gevoelen omdat men gewapend is.

'a n d a m; ngandam; tot slavernij brengen.

'a n d a s (*Bl*); ngandas, aanvallen; '*og*rang ngandas, aanvallers; '*og*rang di'andas, de aangevallenen.

'a n d ĕ (*Bl*); badplaats.

'a n d i°; I (*B*)(*P*), afkomst; II (*BlH*) = sĕmĕgi.

'a n d *i* n g; b.t.v.: II (*Bl*), opwarmen; tapaj 'and*i*ng, „tapaj" van roode en zwarte ketan toebereid.

'a n d j a l (*Bl*); ngandjal, een of andere handeling herhalen.

'a n d j a n g: b.t.v.: met eetbare vruchten.

'a n d j a q; b.t.v.: III (*Bl*); ngandjaq, zich verplaatsen van een lager gelegen terrein naar een hooger.

'a n d j *i* n g; b.t.v.: 'andj*i*ng: bĕdjĕbaj; bĕlang; bĕlantan bĕkoekoe'itam; bĕ'ik*o*q (*B*) ['iko'ăq (*S*)] bĕgĕl*o*ng; koembang; mirah.

'a n d j *o* r; b.t.v.: II ngandj*o*rka(n)°, uitstellen, op de lange baan schuiven.

'a n d o e°; gew. 'andoe 'andoe, (*B*)(*H*), badplaats.

'a n d *o* n; b.t.v. tusschen „geïnviteerden" en „zich": boedjang ngand*o*n, gad*i*s ngand*o*n; inz. niet geïnviteerde jongelingen en meisjes, die een of ander feest komen opluisteren; 'and*o*n bĕtanjĕ (*Bl*), komen vragen; staat: „'and*o*n lagĕ", moet zijn: „ngand*o*n lagĕ".

'a n g g a l; b.t.v.: II (*Bl*), een witte of zwarte doek, waarin hier en daar eenige formulieren zijn genaaid, tot op borsthoogte om het lichaam gewikkeld om zich krachtig te maken in den strijd.

'a n g g a p; b.t.v., achter „(*B*)": (in de spreektaal zelden gebezigd); in formulieren gewoonlijk verbonden met „tarimĕ (*B*), [tarimaw (*S*)]".

'a n g g a r (*S*); (in de spreektaal niet gebezigd) = pĕrtjajaw (*S*).

'a n g g a w; b.t.v. achter koelĕ (*B*): [ook koelĕ ngal*i*h (*B*)]; achter ngil*o*q'i (*B*): [ngil*o*'ăq'i (*S*)]; 'anggaw**; de zinsnede „ngoepah 'anggaw ... echtgenoot" t.d.v. en in de plaats daarvan te stellen: zie „'oepah".

'a n g g o e; b.t.v. achter „pĕnganggoe": (ook „'anggoe(w)ăn").

'a n g g o m a n°; echtgenoot(e).

'a n g g *o* r (*Bl*) = „tinggal".

'a n g *i* n; b.t.v.: 'ang*i*n mĕlajang°, een kwade geest inz. voor kraamvrouwen.

'angkan; b.t.v.: 'angkan 'angkanan bĕdĕngan sanaq (*Bl*), boezemvrienden, boezemvriendinnen zijn; pĕngangkan, erkenning.

'angkat; b.t.v. ad IV: „onder snoeverij, onder grootspraak".

'anjĕ (*B*), 'anjaw (*S*) = hanjĕ (*B*).

'anj*igr*; b.t.v.: (*Bl*), ook de lucht van kleeren, waarin men getranspireerd heeft.

'anj*o*q; b.t.v.: (*Bl*), alleen gebezigd in verbindingen met „t*i*k".

'antaṉg (*Bl*); stil, rustig; doedoq' antang, rustig zitten; (*B*)(*H*)°; helder, duidelijk.

'antaq° (*Bl*); voor, voordat, begin; ngantaq, van te voren bedenken, overleggen.

'antar; b.t.v., ad „I": 'antaran, dienstplichtige tot het vervoeren van bagage.

'antat**; b.t.v. ad „II" achter „pĕngantat": (ook pĕngantat'ăn) en achter „levensmiddelen": de kip gevoegd bij de „'amb*i*nan tinggi", het geschenk van den feestgever na een huwelijksfeest aan de „'anaq bĕlajnjĕ toewĕ" en aan den „mĕradjĕ" van den bruidegom.

'ant*i*q (*Bl*); 'ant*i*q 'ant*i*q = 'anggong I.

'antja (*Bl*); ongeveer gelijk, gelijkend bijv. van gezichten.

'antjal; ad „II" b.t.v., tusschen „de" en „van": „ib*o*s".

'antjam; b.t.v., achter dit woord: ['antjaman (*Bl*)].

'antjap; b.t.v., ad I: zie 'a*gr*i; II (*Bl*); djĕmĕ (mĕ)'nggawi sawah („kĕbon" enz.) (ĕ)'nd*i*qdĕ bĕ'antjapan, de man (zijn werk) is geen cent waard; kĕrdjĕnjĕ 'antjapan (*Bl*), zijn werk is goed overdacht, zijn handeling beoogt een bepaald doel.

'antja(q) (*BlH*); min of meer overeenkomend, vrijwel gelijk, hetzelfde; zie 'antja (*Bl*).

'antjaq; b.t.v.: II° (*S*) = rantjaq.

'antji; b.t.v.: (*Bl*) ook bevreesd om zich de kleederen vuil te maken.

'antj*i*ng; b.t.v. achter „urinoir": ook van de vruchten van „djĕr*i*ng", „pĕtaj".

'antoe; ad „I" b.t.v., achter „ronddolen": (*Bl*), het maken van geluiden door overledenen om zich te manifesteeren; djĕmĕ 'itoe l*o*q 'antoe (*Bl*), het ronddolen van een uitgeputten persoon; (ĕ)lang 'antoe, kiekendief, waarin een „'antoe" huist; 'antoe sidang, e.s.v. booze geest.

'ant*o*l (*Bl*); bijten van visschen.

'apĕ; b.t.v., achter „waarom": wat is er?; toe'apĕ (*B*) [toe'apaw (*S*)] 'itoe; wat beteekent dat, wat is er aan de hand?; zonder „'itoe" ook als uitroep van verwondering, verbazing, schrik (ook: 'apĕ katĕ (*B*) ['apaw kataw (*S*)]).

'api; b.t.v.: 'api ding*i*n (*BlH*)°, vuursteen.

'ap*i*t; b.t.v., achter „'ap*i*tan": [ook pĕngap*i*tan (*Bl*)]; 'ap*i*tan djoeraj (*Bl*), de oudste erfgenaam, die op de erfenis moet toezien; t.d.v. de „," tusschen „'ap*i*t" en „doewa*gr*ĕ"; te plaatsen „doewa*gr*aw (*S*)" tusschen „[ ]"; in stede van „deurpost" te lezen: zie „*gr*oemah"; II 'ap*i*tan, ruimte tusschen voorwerpen, in het bijzonder, tusschen de bestanddeelen van een woning.

'apoj*; b.t.v.: 'apoj 'ajam (*Bl*) = boend*o*ng 'ajam, zie „boend*o*ng".

'ap*o*k° (*Bl*); 'ap*o*k 'ap*o*k, in den morgen.

'ap*o*ng; b.t.v.: (*Bl*), kan ook worden gezegd van een splinter, die, in de hand zittende, zichtbaar is, evenwel nog niet uit de huid steekt; achter „dobber": pi(j)-'apong lanang, de dobber bij het schakelnet.

'arak; b.t.v., achter dat woord: „ngarak".

'aram; ad I b.t.v. achter „kamah": [in het (*Bl*), inz. van ontlasting, braaksel]; achter II: goembaq 'aram.

'a*gr*am; b.t.v.: II (*Bl*) kalm en met intonatie spreken.

'aran°; I = damĕ; ngarani, noemen, betitelen; II (*BlH*), gezegd van kleine kinderen, die aan het spelen zijn (?).

'arang; b.t.v., achter „telt": waarmede ook de negende maand van het maanjaar

wordt aangeduid; (*Bl*), ook het elkander afwisselen van droge en natte dagen.

'arap; b.t.v.: II; zie „(ĕ)'nggan"; III = laloe; zie ook „'agri".

'agri; ad I b.t.v. achter „I": [ook „'agri(j)'àn"]; achter „ngarap": (ook „ngantjap"); achter planten enz.: het bouwen van woningen; achter „sagri'agri (*B*)": „[sagri'agri(j)'àn (*Bl*)]"; achter „sĕsagri": „['idang 'agri (*Bl*)]"; b.t.v.: 'agri: tigĕ poeloh (*B*) [tigaw poelo'àh (*S*)], waaronder collectief worden begrepen de dagen van één maand van het maanjaar ['agri sĕ (*B*) [saw (*S*)] . . . tigĕ poeloh (*B*), tigaw poelo'àh *S*)]; bĕlambagr da'on kajoe [ook „ngantaq daj"] (*Bl*), als het licht begint te worden; boelan (*Bl*), de dag waarop men in heeren- of gemeentedienst moet uitkomen; staat: „mĕlĕngkang padjar"; moet zijn: „mĕlangkang padjar".

'aring; b.t.v.: III ngaringi (*Bl*), trachten af te dingen.

'aris; b.t.v.: 'aris kĕrakat, randtouw van het net.

'aroe; ngaroe, beweging, rumoer, verwarring, beroering; ngaroe biroe, allerlei rumoer, verwarring; ngaroe (*Bl*), plagen, sarren.

'arok (*Bl*); ngarok, hinderen, plagen.

'agrom; b.t.v.: pangkal, pantak (*Bl*).

'arong; t.d.v.: I . . . enz.; b.t.v., ad IV: 'arong kalongan (*B*); V** te doen vervangen door „I"; b.t.v.: V (*Bl*) = roepĕ; het leek wel, het scheen.

'asong; b.t.v.: 'asong asongan (*Bl*), veel en druk werk hebben.

'ashado („'asjado"); 'ashado 'allah 'illaha hillĕlah ('illalah) 'ashado 'ana mohamad rasol 'oelah; er is geen God enz.

'asalam ('aslam); zie „sĕram".

'asap; b.t.v., achter „pĕrasapan": (ook „pĕgrasapan").

'asaq; I verdrijven, wegjagen (?); II° (*BlH*), iets niet naar behooren afwerken.

'asĕ; b.t.v.: gevoelen, meening, naar het voorkomt.

'asi; I° (*B*), in ontkennenden zin gebezigd — „djangan kitĕ 'asi", laat ons niet redetwisten, laat ons niet nijdig worden, laat het ons niet aantrekken; II = (ĕ)'ndjoq (?); III (*BlH*) = toegrot.

'astagĕ; 'astagĕ 'astagĕpir, astagĕpiroellah (*Bl*), uitroep van verbazing en ontzetting; God vergeve mij!

'astapigr; 'astapigr 'allah hoela 'alim, uitroep van verbazing en ontzetting; God vergeve mij! vgl. 'astagĕ.

'atah; b.t.v.: (*Bl*) ook in gestampte rijst, in gekookte rijst.

'atap; b.t.v.: 'atap mĕligaj°.

'atĕ (*Bl*) = sĕrtĕ.

'ati; b.t.v.: 'ati 'adjor°; hartzeer; bĕsaq (*Bl*), brutaal, ongehoorzaam; nambi (*Bl*), uitwas aan bamboe bij de takken als geneesmiddel gebezigd; in plaats van „plomp" te lezen: „wier"; II (*Bl*), op iets letten, met opmerkzaamheid gadeslaan.

'awaj° (*BlH*) = kawaj.

'awal° (*Bl*); begin; 'ograng 'awal, de eerste bewoners van de aarde.

'awang; b.t.v., achter „'awang 'awang": ['awang 'awang°: bintarĕ; gĕmĕrintjing (*B*); sĕmoeni gangsĕ (*B*)]; II° (*BlH*) = 'antang.

'awaq; b.t.v.: III (*Bl*), uiterlijk, voorkomen; IV ngawaq, heilig voorwerp, waarbij geofferd wordt.

'awagr° (*Bl*); zie „kabagr".

'awas; b.t.v.: ngawasi, scherp bezien, nauwkeurig toezien, in acht nemen.

'awat; b.t.v., achter „iemand": of iets; II (*Bl*), beletselen hebben om met iemand mede te gaan.

'awoe°; graad van bloedverwantschap.

B.

babaj; b.t.v.: (*Bl*), slap, in den ruimsten zin van het woord.

babaq; b.t.v. tusschen „gescheurd" en „van": inz.

babar; b.t.v.: II° ten toon spreiden, te kennen geven.

babat; b.t.v.: II (*Bl*); (mĕ)'mbabat, bestelen van iemand, bij wien men voor een nacht gastvrijheid heeft genoten.

babi; ad „II" t.d.v.: „(de beteekenis... geven)"; „(ĕ)'ndjĕrm*o*n" [beter: (mĕ)'ndjĕrm*o*n], gezegd van een varken, dat zich verborgen houdt ter afwachting van zijn prooi.

bab*o*r; b.t.v.: II (*Bl*), verkwistend zijn in geldelijke zaken.

bad*i*k; e.s.v. kleine dolk met éene snede en zonder bochten.

bada(h); b.t.v.: 'aj*i*q (*B*) ['aj*i*'äq (*S*)], waterbakje; padi, voederbakje; pĕnjĕ*gr*apan, plankje voor het kerven van tabak; pinang, pinangdoos; pinggan, bordenrek; staat: „wierookbrander", moet zijn: „offerblokje".

badan; b.t.v., achter „sandaal": middenstuk van een tasch; achter: „loekoe": „(*B*), [badjak (*S*)]".

badjang; badjang (ĕ)mpat poel*o*h (*B*), de hoeloebalang's van Toehan bi(j)'oetĕ soban 'Allah (*B*); (*Bl*) wordt ook gezegd door een jong meisje tot een jongeling, wanneer deze door haar tot de orde moet worden geroepen.

badjaw (*Bl*); rooven op zee.

badj*i*k; b.t.v.: III = 'impĕn; zie ook „gajoe".

badjoe; b.t.v.: badjoe: goel*o*h gam*i*s, baadje met hoogen hals; 'ipang tjinĕ (*B*), [tjinaw (*S*)], baadje met lange mouwen van voren open, met groote zakken in de voorpanden; koe(w)'äjang (zie dit woord); mĕsĕl*i*m ('itam) van mousseline in den vorm van „badjoe tjinĕ 'itam"; sar*o*ng, baadje met lange mouwen van voren gesloten; tjoetar, van eigen geweven stof aan de voorzijde open, met lange mouwen en staande kraag; achter „boelang": z. v. a. badjoe koer*o*ng; achter „boe*gro*q": alledaagsch baadje; achter „ginggang": geruit, gestreept baadje; „badjoe tjita... baadje" t.d.v.

badj*o*r I (*Bl*); vertakking van een rivier, zijsprong; II (*BlH*), een poos, wijl.

bad*o*ng; b.t.v.: (*Bl*); badong: 'ambaj 'ati, kleine geweven gordelriem; djadang, groote idem.

bad*ogr*; b.t.v.: (ook van het rund).

bagaw (*S*) = bagi; bĕbagaw bĕbagi°.

bagindĕ; b.t.v., achter „(*B*)": bagindaw (*S*); en achter „aanspraakwoord": ; als predicaat bij „ras*o*l'oellah".

baham; b.t v.: (*Bl*), een groote hand vol.

bahwĕ (*B*) = mangkĕ.

ba'*i*ng; b.t.v.: II (*Bl*), puist, gezwel aan den hals.

ba'*igr*; b.t.v.: pĕmba'*igr*, betaalmiddel.

baj; b.t.v., achter „malaw": e.s.v. wesp; bĕbaj'àn, opfokken van moederkip, moederkarbaw, moedergeit enz.

bajang; b.t.v.: III schaduw, schim, schaduwbeeld, schijnsel; bĕbajang singkat, wanneer men overdag of bij maanlicht zijn schaduw nooit opmerkt, dan wel het schaduwbeeld zich vertoont als dat van een zeer mageren of verschrompeld uitzienden persoon (ongunstig teeken); bajang** II .... „niet geheel" t.d.v.

bajatĕ° (*BlH*): nagelaten spoor, indruk.

bakah° (*B*); I zie „boekĕ"; II = gagah.

bakal; b.t.v.: II bakalan, leeftocht, reisbenoodigdheden.

bak*o*l; b.t.v., achter „kĕ*gr*boq (*B*)": [(*Bl*), bak*o*l bĕn*i*h; 'oeni]; achter „bak-

vormige rottanmand": om tijdens het rijststampen daarin de gestampte rijst te doen; achter „zilverdraad": [(*Bl*) zilveren voorwerp onverschillig welk of een zilveren munt]; voor „njawaw**": „njawĕ (*B*)]", en achter „(*S*)": „in die bak*o*l heet men de ziel van een kind te huizen]"; achter „bĕbĕrasan**": (ook „bĕbĕ*gr*asan"); t.d.v. „het woord**", tusschen „gebruik" en „bak*o*l".

b a l a j; b.t.v.: balaj: pĕsiban mĕligaj toedj*o*h panggong sĕrtĕ dĕngan sangkaqnjĕ (*B*), waaronder de „pĕndjoel*o*ng" wordt verstaan en waar „bĕtĕri sidang bĕtoelang" („sangsĕ*gr*i") heet te huizen; bĕring*i*n (ĕ)mas°, lĕngkang gad*i*ng°, sĕrib*o*l°, timbangan°; woningen van goden; achter „balaj**" b.t.v.: II balaj: bang (*B*)(*P*), naam van een gebouw op de „sĕtingg*i*l" van Solo; 'oergĕ°, vergaderzaal.

b a l a m; b.t.v.: soeri (*Bl*), tadji (*Bl*), tĕrong (*Bl*), toendj*o*k (*Bl*).

b a l a s**; b.t.v., achter „pĕmbalasan": (of „pĕmbalas"), tegengeschenk van den feestgever aan „'anaq bĕlaj" en „mĕradjĕ (*B*) [mĕradjaw (*S*)]".

b a l ĕ; b.t.v.: ad II, achter „getuigenis": „balĕ (*B*) [balaw (*S*)]: boemi, lang*i*t, ziekte door aardgeesten, door luchtgeesten veroorzaakt; ad „III" achter „vos": ook een kwade geest; ad „II" staat: bĕsoempahan; moet zijn: pĕsoempahan [mĕnjoempah (*Bl*)]; b.t.v., achter „geesten**": en de ziekte door hen veroorzaakt; IX (*Bl*), contractkoelie; X balĕ bat*o*r° (*Bl*) z.v.a. 'oeloebalang.

b a l *i* k; ad II b.t.v. voor „tĕbal*i*k": achterkant, achterzijde; di bal*i*k doewa*gr*ĕ (*B*) [doewa*gr*aw (*S*)], aan den achterkant van de deur.

b a l *i* q; b.t.v., ad II achter „duiven": (*Bl*), terugkaatsen, terugspringen van een voorwerp, dat tegen een ander hard voorwerp aankomt; VII bal*i*q (*B*), [bal*i*'aq (*S*)], (ĕ)'mpaj, weer nieuw worden.

b a l *o* n g; b.t.v., achter „dier": v.g.l. „poekang".

b a l *o* t; b.t.v.: II (*Bl*)° aanwijzen (?).

b a m b a n g; b.t.v.: II sĕbambangan°, schaking, ontvoering; v.g.l. mĕlarika(n), zie „lari".

b a m b a p; b.t.v. achter het woord: [ook „bambab"].

b a m b *i* n g; b.t.v.: II (*Bl*), het een en ander vastgrijpen met vingers en duim en dan daaraan trekken.

b a n a *g r*; e.s.v. heester; bana*gr* pot*i*h (*B*) [pot*i*'ah (*S*)] met geneeskrachtige bladeren.

b a n d a m**; b.t.v., ad „III": getroffen, geraakt; ad „IV": (*Bl*), bedekken, toedekken van een of ander tot bescherming tegen regen of zonnewarmte.

b a n d a n° (*BlH*); gezegd van een gevaarlijk sujet.

b a n d i r a; = mĕndira.

b a n d j *o* l a n (in de spreektaal niet gebezigd); = boeh*o*ng.

b a n d j *o* r° (ook „bandj*o*ran"); = boeh*o*ng.

b a n d *o* n g°; I huwen, paren; ook terugkeeren tot elkander van gescheiden echtgenooten; II (*BlH*); geslaagd, gelukt.

b a n g; I soort, varieteit, gedaante, voorkomen; II (*Bl*), aankondiging van de gebedsuren; buiten het gebed God hardop om iets smeeken.

b a n g k ĕ; (*BlH*), niet al te dik, gezet.

b a n g k *i* n g; b.t.v., ad „II": (*Bl*), gezegd van kleine klappernoten zonder vruchtvleesch.

b a n g *o* n; b.t.v.: bang*o*n: kĕradjat, oudtijds een boete, die de schuldige moest voldoen bij doodslag van een kind, bestaande in de betaling van begrafeniskosten, en waarbij voor het zoenoffer een geit moest worden geslacht; majĕ (*B*) majaw (*S*) z.v.a. bang*o*n toenggoe(w)'ăn, waarop echtscheiding volgt.

b a n g s a l; (*Bl*), I loods; II° naar den kant, naar den wal trekken (?).

b a n g s ĕ; b.t.v.: bangsĕ: la'*o*t, 'ang*i*n, 'api, boemi, gezegd van het menschelijk embrijo 17 en 25 dagen van de foetus 5 en 6 maanden na de conceptie.

b a n *i g r*; b.t.v.: ban*igr* koeg*r*ong° (*BlH*), waaronder moeten worden verstaan de wortels, die boven den grond uitsteken.

b a n s a w° (*S*); dat (voegwoord).

b a n t a l; b.t.v., voor „soemboe": [toekop (*Bl*)].

b a n t *i* n g; b.t.v.: II (*Bl*)° wilde buffel (Jav. banteng).

b a n t o e (Passar dialect); = toel*o*ng.

b a n t j *o* r; (inz. van padiaren) = bĕ*gr*nas, dat meer in gebruik is.

b a n t *o* n g (*BlH*); gezegd van dieren, welke geen staart hebben.

b a n t *o* t; b.t.v.: II (*Bl*), afbreken van een struik, welke men uit den grond haalt (trekt).

b a q ' a l i; kwade geest.

b a q ' a n i; kwade geest.

b a r a n g; b.t.v. ad „III": sĕbarang . . . sĕbarang wat . . . wat; t.d.v.: „IV . . . vruchten".

b a r a n g a n (ook warangan); rattenkruid.

b a *g r* i°; gevolgd door „sĕram" — ba*gr*i sĕram (?).

b a r *i* n g; b.t.v.: I liggen, liggend, inz. om te rusten; een „II" voor „(*S*)".

b a r *o* t; b.t.v. tusschen „versleten" en „ka'in": „inz. van een".

b a s ĕ; b.t.v., achter „basĕ (*B*)" en „basaw (*S*)" respectievelijk: (ook „pĕbasĕ") en (ook „pĕbasaw"); II° (*B*) = „sangkan".

b a t a l (*BlH*) = roeb*o*h.

b a t a n g; b.t.v., achter „rivier": ook de landstreek, welke door een rivier wordt doorsneden; batang la*gr*aq, een heester met geneeskrachtige bladeren.

b a t a n g a n; b.t.v.: II (*Bl*), weifelen, niet weten te kiezen; III (*Bl*), het lemmet van een wapen (?).

b a t *i* n; b.t.v.: sĕbat*i*nan, van een gezin; verzameling van alleen gehuwde menschen; achter „gehad": (*Bl*)° gehuwde man, die niets ander doet dan vlijtig arbeiden, noest werken.

b a t j ĕ; b.t.v. II = 'oetjap.

b a t o e; b.t.v., ad „I" achter „gĕnam": graniet; achter „ka*gr*angan": [ook „kĕka*gr*angan"], kiezelsteen; batoe 'api (*Bl*), vuursteen; batoe: djabatoelah°; gĕlĕgoran°; lĕki(j)'oe°; pĕtĕrah (*BlH*), waaronder wordt verstaan de ring of het muntstuk in de pĕtĕrah tali njawĕ (zie bak*o*l); ad „II" achter „batoenjĕ": [ook bĕbatoenjĕ]; en achter „van": wat daartoe behoort, hetgeen bij iets behoort; III batoe 'oentj*i*r° (*B*)(*P*), een steen in den vorm van een rijstkegel (een lingga?).

b a t *o* r (*Bl*); faeces als aas bij het visschen gebezigd.

b a w a q; b.t.v.: (*Bl*); schors.

b a w ĕ; b.t.v.: pĕmbawĕ'ăn (*B*), pĕmbabaw'ăn [ook bĕbawaw'ăn] (*S*), wat iemand bij zich draagt, met zich medeneemt.

b ĕ b a b i; b.t.v., achter „bĕbabi p*i*r": [bĕsi tjĕngkam (*Bl*)].

b ĕ b a l a n g; b.t.v.: II (*Bl*), een stuk hout, bamboe of iets dergelijks, vastgebonden aan het touw, bevestigd aan de „boel*i*ng".

b ĕ b a q; b.t.v.: (*Bl*), van draden, van rottan.

b ĕ b a r; ontvellen.

b ĕ b a r i (j)'ăn; b.t.v., achter dat woord: [ba*gr*i(j)'an (*Bl*)].

b ĕ b a t; b.t.v., ad „III": bĕlatjoe.

b ĕ b a t a n g; b.t.v.: II (*S*), de ophooging van het graf.

b ĕ b i r i; (ook „kamb*i*ng bĕbiri"), schaap.

b ĕ b o e l a n g (*Bl*); een stuk doek om het hoofd geslagen, behoorende tot de oorlogskleeding.

b ĕ d a k (*Bl*); mĕmbĕdak, den buik opensnijden.

b ĕ d a q; b.t.v., ad „I": blanketsel.

b ĕ d *i* l; b.t.v., achter „poenggong": [kidjang (*Bl*)]; achter „soemboe": [sĕkintji (*Bl*)]; voor „dama*gr***": (ook „bĕbĕdil").

b ĕ d *o* k; de groote trom in de moh. bedehuizen.

b ĕ k a t a q; b.t.v., achter „minjaq": sĕlantjat (*Bl*).

b ĕ k ĕ (*B*); b.t.v.: II (*B*)(*H*); wat bestemd is om te worden, het in wording zijn; (ĕ)'nd*i*qdĕ bĕkĕ, het heeft geen doel, geen zin.

b ĕ k *o* h (*B*); bĕbĕk*o*h (*Bl*) = ngintj*i*t (zie „'intj*i*t").

b ĕ l a** . . . kwaad; bĕlaw** . . . pĕmadĕ, t.d.v.

b ĕ l a h; b.t.v.: bĕbĕlah, in tweeën deelen; bĕ'oemĕ (*B*) [bĕ'oemaw (*S*)] bĕbĕlah, de productie van den oogst gelijkelijk verdeelen onder geldschieter en den schuldenaar, die het bouwveld in cultuur brengt; bĕlahan, t.d.v.; kĕ*gr*baj dang (mĕ)'mbĕlahan (*Bl*), gezegd van eene vrouw, die den middelbaren leeftijd heeft bereikt.

b ĕ l a j a *g r*; t.d.v. de zinsnede: „bevestigd aan . . . dak" en in de plaats daarvan te stellen: van bamboe in den vorm van een △ tegen den nok van een woning, bedekkende het uitstekende gedeelte van den zolder. De basis van den △ wordt „toek*o*p pagoe" genoemd. De zijden van den △ zijn sterk gespannen door een bamboezen lat, djĕ*gr*adjaq bĕlaja*gr*; zie ook „*gr*oemah".

b ĕ l a k; e.s.v. veeziekte.

b ĕ l a l a n g; b.t.v.: minjaq; *gr*oesĕ (*B*) [*gr*oesaw (*S*)].

b ĕ l a n g k *i* t (?); e.s.v. stof, goed.

b ĕ l a t a h (*Bl*); (mĕ)'mbĕlatah, onzin praten.

b ĕ l a w; b.t.v.: II blauwsel.

b ĕ l ĕ (*B*); b.t.v., achter „geven": onverschillig zijn; II bĕlaw (*S*) = pĕmadĕ.

b ĕ l ĕ m b a n; dwarshout, dwarslat ter verbinding van rechtopstaande latten of palisaden.

b ĕ l i; b.t.v.: bĕli moerah, iets moeten leveren beneden de marktwaarde; pĕmbĕli, [„batan pĕmbĕli"], het een en ander om voor te koopen.

b ĕ l i (j)'ä w; b.t.v.: oud of eerbiedwaardig persoon, wien men eerbied verschuldigd is; mijnheer.

b ĕ l *i* k (*BlH*); blik.

b ĕ l i k a n; b.t.v.: II (*Bl*), gezegd van een sawah gedurende het tijdstip na den oogst en voor den aanvang van een volgende bewerking.

b ĕ l o e l a n g; b.t.v.: II (*Bl*); e.s.v. gerecht, bereid uit karbawen-, koeien- of hertenhuid.

b ĕ l o e l a n g a n; staat: „vruchten"; moet zijn: vrachten.

b ĕ l o e b *o* r; b.t.v.: (*Bl*); een vierkante van bamboe gemaakte kist onder of in de woning geplaatst voor het bewaren van koffie.

b ĕ l o e l *o* q (*B*), bĕloelo'äq (*S*); vruchten van den arenpalm.

b ĕ n a n g; b.t.v.: bĕnang si(j)'äm, geïmporteerd garen; staat: *gr*agi (ook „ragi"); moet zijn: ragi (ook „*gr*agi", hetgeen minder juist is).

b ĕ n a *g r*; b.t.v.: (*Bl*), ook om den excessief uit te drukken.

b ĕ n d a n (*Bl*); (mĕ)'mbĕndan, aanroepen van geesten.

b ĕ n d a r (*B*)(*H*); bĕndar papan, vergaderplaats.

b ĕ n d *o* n; b.t.v.: (mĕ)'mbĕnd*o*n, moeilijkheden bezorgen, ziekte veroorzaken door geesten.

b ĕ n g k a r o n g; e.s.v. groote hagedis.

b ĕ n g k ĕ r a s a n; (niet „bĕngkĕrassan"), b.t.v.: (*Bl*), harde stukken in „'oebi".

b ĕ n g k *o* n g; b.t.v.: III (*Bl*), slingerende beweging van de armen; bĕbĕngk*o*ng, slingeren met de armen.

b ĕ n o p*; b.t.v.: II (*Bl*); di bĕnopka(n), onder water drukken, houden; III (*Bl*), langdurig opsluiten bijv. van vogels om ze te laten ruien.

b ĕ n t a n g; b.t.v., achter „(mĕ)'mbĕntang": (ook „mĕntang").

b ĕ n t *i* n g; b.t.v.: (*Bl*). riem in het algemeen; v.g.l. „r*i*m".

b ĕ n t *o* k° (*Bl*); (mĕ)'mbĕntok, aan iets een ronden vorm geven.

b ĕ n t *o* n (*Bl*); het trekken van een wapen uit de scheede.

b ĕ *g r* a b a q (*Bl*); klanknabootsend geluid van luchtbellen, welke uit het water of uit de modder opstijgen.

b ĕ r a j a n g; b.t.v., achter „(*S*)": [bĕbĕrajang (*Bl*)].

b ĕ *g r* a l a w (*S*); (in de spreektaal zelden of nooit gebezigd) = salah I.

b ĕ r a n d ĕ; b.t.v., achter „(*B*)": [bĕrĕndĕ (*Bl*)].

b ĕ *g r* a n g; b.t.v.: kĕbĕ*gr*ang: sanĕ (*B*) [sanaw (*S*)], aan gene zijde; sini, aan deze zijde.

b ĕ r a n g k ĕ; b.t.v., voor „'oerak": [soerongan (*Bl*)].

b ĕ *g* r a q; b.t.v., achter „water": of in de modder.

b ĕ *g r* a s; b.t.v.: bĕbĕ*gr*as, eene hoeveelheid padi stampen, welke voldoende is voor het aanrichten van een feestmaal; zie ook „bakol".

b ĕ *g r* a t; b.t.v.: bĕ*gr*at tanggongan, in vele zorgen zitten, het hard te verduren hebben.

b ĕ *g r* ĕ n g a w; b.t.v.: II e.s.v. groote vlieg.

b ĕ r b a s; b.t.v. voor „zich": (mamboe).

b ĕ *g r* i (ook „bĕri (*S*)") = (ĕ)'ndjoq, dat meer in gebruik is.

b ĕ *g r* i (j)'ang... enz.; t.d.v.

b ĕ r i n g *i* n; b.t.v.: tadji (*Bl*); tangaj (*Bl*); i.v. „bĕring*i*n moedĕ": (*Bl*), een titel voor doeson- en onderdoesonhoofden.

b ĕ r *i* s (*Bl*); (mĕ)'mbĕr*i*s, blazen van slangen inz. van de „'oela*gr* moe*gr*ĕ".

b ĕ r i t ĕ; b.t.v.: bĕritĕ di goengg*o*ng 'ang*i*n (*Bl*), bericht, dat zich als een loopend vuurtje verspreidt.

b ĕ r k a t; b.t.v., achter dat woord: (ook „kĕbĕrkatan°").

b ĕ *g r* k *i* q; b.t v.: [pĕ*gr*ĕk*i*q (*Bl*)].

b ĕ r o e m b *o* n g; ad „I" b.t.v.: achter „I" [in het „*B*" is „boemb*o*ng" meer in gebruik].

b ĕ r o e g ĕ; b.t.v.: bĕroegaw sĕriboe° (*S*).

b ĕ r o e(w)'ä n g; b.t.v.: II zie „dj*i*n".

b ĕ r o e(w)'ä s... wortel; t.d.v.

b ĕ r o e(w) *i* t; b.t.v.: II (*Bl*), gezegd van een voorwerp dat op de een of andere wijze tegenstand ontmoet, bijv. wanneer men het door een gleuf wil steken.

b ĕ r s *i*'ä h (*S*) = bantji.

b ĕ s i; b.t.v.: bĕsi bisaw° (?) (*S*), collectieve benaming voor het ijzer of staal, waaruit de verschillende landbouwwerktuigen en wapens zijn vervaardigd.

b ĕ t a l; b.t.v.: II alleen in ontkennende zinnen; z.v.a. niet betamelijk, niet passend.

b ĕ t a r ĕ; b.t.v., achter „goeroe": „sakti."

b ĕ t ĕ r i [1]); b.t.v.: bĕteri**: 'al*i*'äq gĕmĕrintj*i*ng sakti (*S*); 'at*i*n djĕnat*i*n (*S*); balaw ratoe (*S*); bĕlantan pot*i*'äh (*S*); da*gr*ah pot*i*h (*B*) [pot*i*'äh (*S*)]; dajang kĕnoedan (*S*); djambar [djambaq] 'alaj (*S*); djambar [djambaq] 'ali (*S*); 'inoe ('inaw) ki(j)'äw (*S*); 'itam man*i*s (*S*); kĕti(j) '*o*ng sang njäwĕ (*B*); koembang (*S*); koembang nadar (*S*); koe*gr*ong sĕdjoeg*o*n (*S*); lalat (*S*); linang lin*o*ng; mĕlajang (*S*); mĕnggilaw (*S*); nĕridang (mĕlidang) nanggaj (*S*); 'oedjan panas da*gr*aw gambaj (*S*); ramb*o*t pandjang; sandang bid*o*k; sang 'inang inang (*S*); sangjang radjäw njawaw (*S*); sĕnand*i*ng koen*i*ng; sĕrint*i*q

[1]) Eenzelfde god of godin komt vaak onder verschillende benamingen voor; (zie „diwĕ").

rinti'aq (*S*); sidja'*or* (*S*); soeri gad*i*ng (*S*)°; tjoego'aq bĕsaq (*S*).

b ĕ t *i* h; b.t.v., achter „rijst": meel, enz., vgl. „pĕkang"; II (*Bl*), hulptelwoord voor het opnoemen van het aantal geledingen bij vlechtwerk.

b ĕ t *i* l; b.t.v.: (*Bl*), iets met een nagel stuk of open maken.

b ĕ t *o* k; staat: „zout"; moet zijn: zoet.

b i b a s; b.t.v.: II (*Bl*), vereffend van een schuld.

b i b *i* q; b.t.v.: III (*Bl*), jongere zuster van vader of moeder, tante; postiljon d'amour.

b i b *i* *g* *r*; ad „I" b.t.v.: bib*igr* bĕlangĕ (*Bl*), de rand van pot of pan.

b i b *i* t; b.t.v.: III (*Bl*), het uittrekken bijv. van grasbloemen die zich aan kleeren hebben vastgehecht.

b i d a j; b.t.v.: pĕnoek*o*p palaq, het matwerk van bamboelatjes op het deksel o.a. van een „kĕmp*i*k".

b i d a w d a r i (*S*); = bidoedari; bidawdari: bĕlant*i*ng pot*i*'ăh; bĕ*gr*amb*o*t.

b i d o e d a r i; b.t.v.: bidoedari: gĕndĕrang sakti (*B*); kĕpit*i*n djandaw (*S*); kĕpitoe 'itam; 'oendan lali(j)'*o*n.

b i g a; steentjes (kiezelaarde) in de „boeloh kapal".

b i g a l; (*Bl*), niet opvolgen van gegeven bevelen uit domheid.

b i g ĕ; b.t.v.: II (mĕ)'mbigĕ (*Bl*), het vasthouden van een jongeling tijdens de besnijdenis.

b i(j)' ä d i; veeziekte (hevige buikkrampen gepaard met diarrhée).

b i(j)' ä n g; moeder, moederdier.

b i(j)' ä r; (Pass. dialect) = nangkan.

b i(j)'ä *g* *r*; b.t.v., achter „worm": (spoelworm).

b i(j)' ä s a n; b.t.v., achter „snoer": [een draad of een stuk idjoektouw].

b i(j)' o e t ĕ; b.t.v.: ook de boschgeest zelf.

b i(j)' *o* n g; b.t.v.: en „gadjah".

b i k o e°; bochtig, gebogen.

b i l a n g; b.t.v.: IV°, z.v.a. „sĕb*o*t"; zie ook „rataj"; V bilangan (*BlH*); pĕtĕrah tali njawĕ ngan bilangannjĕ, waaronder behalve de gebruikelijke inhoud van de „bak*o*l" nog verstaan wordt de keten van kleine schelpjes, welke het aantal zielen in elk huis aangeeft.

b i l ĕ; b.t.v.: zie „kĕbilĕ" (*B*), dat gewoonlijk gebezigd wordt.

b i l *o* k; z.v.a. „boedi".

b i m p *o* h; b.t.v.: III (*Bl*), een doek, welken men over de schouders draagt om dien als zakdoek te bezigen.

b i n a s ĕ; b.t.v., achter „binasaw": (ook „bĕnasaw").

b i n g k a h (*BlH*); brok, blok.

b i n g k a n g (*Bl*)°; = bingk*o*q.

b i n g k a s; b.t.v.: III pĕmbingkasan, beweegmiddel, werktuig, koord om iets in beweging te brengen.

b i n g s a l; b.t.v.: II (*Bl*) = bĕtal.

b i n t a n g; b.t.v.: bintang: kĕr*o*ng [kĕ*gr*o*ng] djalĕ (*B*) [kĕ*gr**o*ng toedjo'ăh (*S*)]; kalimaq n*o*r°; tĕmab*o*r°; voor „de pléjaden": (*B*) [poeroe (ook pĕpoeroe, (*S*)]; achter „bĕ*gr*asap": [ook boe(w)asap of boe(w)'iko'ăq (*S*)]; — zie ook „si(j)'ăng II"; II (*Bl*); figuur op doeken — bintang: bĕka-'*i*t; bĕtawaj; (ĕ)'ntadoe lagĕ; kĕli(j)'*o*ng; kĕl*i*ng tĕngah; kĕmbang dĕlapan; kĕmbang 'ib*i*k; kĕmbang lantj*i*p; kĕtj*i*q; lĕlajang mandi.

b i n t *i* n g**; b.t.v.: II, zie „*gr*oemah"; bint*i*ng poe*gr*o'ăq (*S*), een uitgebouwde kamer aan een *S* woning, wanneer deze geen voldoende ruimte meer aanbiedt voor het vermeerderd gezin.

b i n t j *i* l; b.t.v.: (*Bl*), groote puist, op welk lichaamsdeel ook.

b i *g* r a j; b.t.v.: (*Bl*), het luikje in een „bĕroegĕ".

b i r o e; I, zie „'aroe"; II° (*Bl*); (mĕ)-'mbiroe, in orde maken.

b i s a n (*Bl*)° = kantjĕ.

b i s ĕ m i l a h; (ook „'asmillah", „mĕsĕlillah") = sĕmillah.

b i s *o* l; b.t.v.: bolletje, vlokje katoen.

b o e b *o* l; b.t.v.: II; (mĕ)'mboeb*o*l (*Bl*), herstellen van gaten in netten.

b o e b *o g r*; b.t.v., achter „pap": „waarin een kruisje is geteekend"; de „;" achter „'ipangan" te vervangen door: een „,".

b o e b *o* s; b.t.v.: III (*Bl*), het laten leegloopen van een vijver.

b o e d a l; b.t.v.: (*Bl*), ook van kleine kinderen.

b o e d i; b.t.v.: achter „wijsheid": weldaad; kaloe 'akoe pandaj sĕboedi sĕ'akal (in eedsformulieren), indien ik er mij van bewust ben, indien ik daarvan kennis heb gedragen.

b o e d j a n g**; b.t.v., tusschen „boedjang" en „koelĕ": zie „toewĕ"; en achter „aangaan": een jongeling uit een anderen stam, dan waartoe men behoort; achter „rĕmawaj" en „rĕmawaq": [ook kwade geest, die inz. het opdrogen van het zog bij de kraamvrouw veroorzaakt]; achter „bĕring*i*n": (*Bl*), waarmede „pojang's" worden betiteld; achter bĕngkoer*o*ng: „[ook mangkoer*o*ng of mĕngkoer*o*ng]"; achter „roenggang": „bĕlantan sakti; bĕntaraw boeni(j)'äng; djoewandang; djoewarĕ boetĕ (*B*) [djoewaraw boetaw (*S*)]; 'ang*i*n mĕlajang°, djawaw (*S*)°, pasirang°, kwade geesten; 'ali, (ĕ)'mb*o*n soengsang, lĕli(j)*o*n sakti, lĕliwan, kwade geesten die het hebben gemunt op gehuwde vrouwen, om hen onvruchtbaar te maken en inz. op kraamvrouwen om hen een miskraam te bezorgen; pot*i*'äh koen*i*ng (*S*), een kwade geest; bĕtandang; de jongelingen die hun makker, die zich verloven wil, naar de woning van zijn a.s. meisje vergezellen.

b o e d j *o* r; b.t v.: boedj*o*r tĕl*ogr*, eirond, ovaal, elips; II (*Bl*) (zelden of nooit gebezigd), neerleggen, plaatsen; III (*Bl*), boedj*o*r batang, eerlijk, oprecht, rechtschapen.

b o e d j *o* k; e.s.v. riviervisch.

b o e h *o* n g; t.d.v. achter dat woord en achter „boe*o*ng": „(pĕmboeh*o*ng)" en „(pĕmboe'*o*ng)" en deze woorden te plaatsen achter „onwaarheid"; b.t.v.: leugenaar.

b o e h *o* q; b.t.v.: boe'o'äq (*S*)°: gĕnggam, pĕlo'äh, samba*gr*, samb*i*r.

b o e j a h**; het vraagteeken t.d.v. en in de plaats te stellen: ingewanden; kaba (ĕ)'ndiq (*B*) [(ĕ)'nd*i*'äq (*S*)], bĕboejah, ben je mal? je lijkt wel gek! (*BlH*) lever.

b o e k (ook „boeq") (in de spreektaal niet gebezigd); uitgelezen, uitverkoren, belezen, eminent.

b o e k a n; b.t.v.: in vragenden zin — is het niet?; is het niet zoo?; wil het mij voorkomen.

b o e k ĕ; b.t.v.: boekĕ bakah (*B*)(*H*) = radjĕ.

b o e k *i* t; b.t.v.: boek*i*t°: 'imam; kap; pĕrang; sĕ'äwan'äwan (sawan'awan); sĕgoentang.

b o e k o e; b.t.v.: boekoe lidah, strottenhoofd.

b o e k *o* l; b.t.v.: III = bintj*i*l.

b o e l a n; b.t.v.: boelan: doe(w)'ĕ (*B*) [doe(w)'aw (*S*)] bĕlas, maanjaar — kĕsĕ (*B*) [kĕsaw (*S*)], kĕdoewĕ (*B*) [kĕdoewaw (*S*)]... kĕdoe(w)ĕ bĕlas, de maanden van het maanjaar; tĕmanggal (*Bl*), sieraad om den hals en op den rug gedragen door jonge meisjes in feestdos (?); — bĕboelan (*Bl*), een kring van „inaj" op de palm van de hand.

b o e l a *g r*; b.t.v.: (*Bl*) ook staar.

b o e l a t; b.t.v.: II eenstemmig, eensgezind; 'mboelat, tot overeenstemming geraken.

b o e l o e; b.t.v., voor „borst": veeren op de.

b o e l *o* h; b.t.v., achter „batoe" en „majan": (met geneeskrachtige bladeren); tusschen „(ook 'a'*ogr*)" en „batoe" een

„:"; ad „'a'*ogr*": achter „(*S*)" een „;" bali; limbang; boel*o*h sampang 'a*ogr* poempong° (*B*); sĕlap*i*h° (*B*); boelo'ah sĕgĕragaj° (*S*); boel*o*h tjoend*o*ng (*B*); II (*Bl*) boel*o*h mĕrindoe, muziekinstrument van bamboe vervaardigd (?); i.v. „boel*o*h boembang" achter „geleding": (*Bl*) een stuk bamboe tusschen de geledingen afgesneden; staat: „moempo", moet zijn: moempĕ (*B*), moempaw (*S*).

b o e l *o* s; b.t.v.: III (*Bl*), lang en recht van een boom, zonder knoesten van een stok.

b o e m b a n g°; wijd, uitgestrekt, ruim.

b o e m b *o* n; b.t.v.: II kĕboemb*o*nan, bedolven raken onder.

b o e m b *o* n g; b.t.v.: II (mĕ)'mboemb*o*ng, het laten vechten van hanen, zonder van kunstsporen te zijn voorzien, op het plein van de doeson om te kunnen beoordeelen of zij al dan niet voor vechthaan deugen; III zie „lĕmang"; IV zie „bĕroemb*o*ng".

b o e m i; b.t.v.: toewaw (*S*) = tanah toewaw; zie „tanah".

b o e n d *o* n g; b.t.v.: boend*o*ng 'ajam; kippencholera.

b o e n g ĕ; b.t.v.: kĕmĕlas; tjapaw; boengaw (*S*)°: djag*r*i, maraw siraw; sĕgandaw karang, wangi.

b o e n g k a l; b.t.v.: een goudgewicht ter zwaarte van twee „ri(j)'al"; (*Bl*), een stuk, een brok goud of zilver.

b o e n g k a n g (*Bl*); eenig, eenigst, enkel, alleenloopend.

b o e n g k a q (*Bl*); = gĕdoq I.

b o e n g k *o* l; ad „I" b.t.v.: (*Bl*), de tweede en verdere bloemtrossen van den arenpalm.

b o e n g k *o* q; b.t.v., achter „bĕnali": (ook „bĕndali"); *(*Bl*), krom gegroeid na het breken van den ruggegraat.

b o e n g *o* q; b.t.v.: (*Bl*) ook = g*r*imb*i*t.

b o e n t a n g; b.t.v., achter „kap*o*t": [pantĕ (*Bl*)].

b o e n i; ad II b.t.v.: moeni, geluid geven; moeni sĕgoeloeg*o*t sĕgĕlĕnggam°, waarmede het geluid, dat de „mĕsang moenĕ" een enkele maal uitstoot, wordt aangeduid; achter „bĕboeni(j)'an": [pĕmoeni(j)'an (*Bl*)].

b o e n t a r; = boentaq; zie „soesoe".

b o e n t *i* n g; b.t.v.; boent*i*ng bĕg*r*iboe (*Bl*), gezegd van een jonggehuwde vrouw, zoolang zij nog de „g*r*iboe" draagt; achter „bruidsjonker**": een enkele maal ook voorkomende in de beteekenis van „pĕngant*i*n (*B*) [pĕngant*i*nan (*S*)] lanang".

b o e n t o e**; b.t.v.: niet doorloopend, doodloopend van een spoor, geen uitgang hebben

b o e n t *o* t; b.t.v.: (*Bl*), het ondereinde van het gevlochten gedeelte van een „bakĕ".

b o e r a k; b.t.v.: II (*Bl*), afgevallen van overrijpe vruchten; ook gezegd van iets dat in ontbinding overgaat.

b o e r a n g; b.t.v.: II (*BlII*) = marah (?).

b o e r ĕ (*Bl*); blanketsel.

b o e r *o* n g [1]); b.t.v.: gĕlam; 'itam kaki; kĕl*i*ng; kĕl*o*ng (bĕkĕl*o*ng); kĕsoembĕ (*B*), kĕsoembaw (*S*); par*o*h (*B*), paro'ah (*S*); achter „bĕbaraw": [sĕbĕbaraw (*Bl*)]; achter „sĕkĕdidi": [sĕngkĕdidi (*Bl*)]; boer*o*ng: bĕtjintĕ kas*i*h° (*B*); diwatĕ moelĕ djadi° (*B*); diwatĕ rajĕ° (*B*); pĕnggĕnti radjĕ njawĕ° (*B*); kĕram°; las° (*S*); moeri°; pĕlĕs*i*t°; radjĕ kĕbajan° (*B*); radjaw kĕnasi(j)'an (*S*); radjĕ sanggalĕ° (*B*); ramĕ ramĕ (*B*); sĕlas*i*h 'itam koekoe° (*B*); sĕlas*i*h 'itam pag*o*t° (*B*); sidjamdjami°; si(j)'ap pĕradjĕ njawĕ° (*B*) [si(j)'ap pĕradjaw njawaw° (*S*)]; sĕtjintaw° (*S*); tangke° (*B*); tjĕndanĕ° (*B*); tjĕndaraw° tjandiloelah (*S*) tjĕndi kĕl*i*ng° (*B*); tjĕndi long° (*B*); tjĕndi langlah (*B*) (?); tj*i*t boentj*i*t° (*B*); achter „mĕrakĕ"** en „mĕriki**" respectievelijk:

---

[1]) Voor de bijzondere soorten wordt verwezen naar het woord, dat als bepaling daarbij komt.

[ook „mĕrakĕrake" of „mĕrĕrakĕ"[; [ook „mĕrakĕrĕki (*B*), mĕrakawrĕki (*S*)]"; (*Bl*) boer*o*ng: 'agas; 'angkĕ'angkal; 'api; ba'*o*q; bĕrant*i*ng: koel*i*t, koen*i*ng, *gr*imbĕ; bĕ*gr*as; binti: 'aj*i*q 'ar*i*san, bĕsaq; boengĕ; boentaq; djalaq; djoedj*o*q; kĕsoembĕ; lampipi; lil*i*n; mirah matĕ; moe*gr*aj; 'oer*i*p; pĕrintjit; pĕ*gr*k*i*q; *gr*ĕnas: bĕbalang, lil*i*n; *gr*iw*i*s; *gr*oesĕ; sawi; sĕkĕrat; sĕlajaq; sĕpĕnd*o*q; tjangtjĕr*o*h; tjĕ*gr*l*i*q: boengĕ, bĕsaq, ketj*i*q; t.d.v,: „bajan; bangĕ enz.; (ĕ)'nggang; tangkĕtaraw" enz.

b o e r *o* t; b.t.v.: II (*Bl*), vergrootte testikels.

b o e t *i* q; b.t.v.: in het „(*S*)" ook voor lange zeer dunne puntige voorwerpen.

b o e t *i* r; hulptelwoord bij het opnoemen van gebak als „tjoetj*o*r" e.d.

b o e t *o* l; b.t.v., voor „pĕmboet*o*l"**: „II" en achter dat woord: „waarmede kunst sporen worden ingesmeerd om een vechthaan onkwetsbaar te maken; pĕmboet*o*l".

b o e t *o* n g; b.t.v.,: II (*Bl*), gezegd van de opbrengst van een bouwveld van kleine oppervlakte.

b o e n t *o* k; stomp van puntige voorwerpen.

b o e (w) ' ă h; b.t.v.: boe(w)'ăh: pĕnjĕlang (*Bl*), vruchten, die het eerst rijpen; rĕngas, e.s.v. gebak.

b o e (w) ' ă n g; ad. I b.t.v.: kĕboewangan da*gr*ah (*Bl*), miskraam; III (*BlH*), uitstooten van een persoon uit de gemeenschap.

b o e (w) ă q**; bĕboewaq'ăn, het klaarmaken van gebak voor een feest.

b o e (w) ' ă t; b.t.v., achter „bĕboe(w)'ătan": [pĕboe(w)'ătan (*Bl*)]; (*Bl*) anders doen voorkomen als het werkelijk is; (mĕ)-'mboe(w)'ăt 'adakan, een titel (eerenaam) verleenen; pĕrboe(w)'ătan, daad, handeling.

b o l *i* h; b.t.v.: bol*i*'ăh maloe° (*S*), beschaamd maken, beschaamd worden.

b o r *o* n g (*Bl*); het uitspreken van een tooverformulier om iets kwaads af te wenden.

D.

d a b *o* n g**; b.t.v., voor „mal*i*ng": tĕtaq.

d a g a n g; b.t.v.: II dagang (?) gir*i*ng (*Bl*), het dragen van een kris op den rug.

d a g *o* m (?); e.s.v. kruid, waarvan de jonge bladeren als toespijs worden genuttigd.

d a h a s (*B*)(*H*); grondslag.

d a ' *i* n g; b.t.v-, achter „visch": (gew. gerookte).

d a j a n g; b.t.v.: II (*Bl*), jonge meisjes, die vorst en vorstin moesten vermaken; dajang n*o*r tjintaw° (*S*); tusschen „nicht**" en „aanspreekt": „de moeder van den bruidegom, hare aanstaande schoondochter"; staat: „a.s.", moet zijn: aangetrouwde.

d a j ĕ (*B*); dajaw (*S*); I list, bedrog, hulpmiddel, kunstgreep (zie ook „tipoe"); II dajaw (*S*), zie „barat".

d a k ĕ; b.t.v.: II (*Bl*), een mannelijk of vrouwelijk geslachtsdeel, uitgesneden in hout, uitgebeeld in rotswand, afgebeeld in leem.

d a l a m; b.t.v., voor dalam does*o*n" en „dalam *gr*oemah": „[sanaq (*Bl*)]"; dalam poe*gr*oq (*B*) [poe*gr*o'ăq (*S*)] gezegd van een kraamvrouw in de periode begrepen tusschen den dag der bevalling en de 40 dagen na de bevalling (zie „poe*gr*oq II"); II paleis, vorstelijke woning.

d a l i; b.t.v.: (*Bl*), gezegd van een wond, die genezen schijnt na eenige dagen weer opengaat.

d a l *i* h° (*Bl*); meenen, vermeenen, vermoeden; pĕdal*i*han, meening, vermoeden.

d a m b *o* l (*Bl*); dĕdamb*o*l, gezegd van het uitsteken van hoofd (kop) bijv. boven

een 'alang alang-veld, boven het water.

dandan**; b.t.v., achter „dandanan": „hetgeen voor iets noodig is, bij iets behoort ook".

dang; b.t.v.: II (*Bl*), titel voor een adellijke vrouw.

dangkal; b.t.v.: II (*Bl*), minderwaardig, onvruchtbaar, slecht van gronden; gezegd van een vrucht met groote pit en weinig vleesch.

dangk*o*ng; b.t.v.: ook collectieve benaming voor de in den schotel aanwezige verschillende soorten van gebak.

da'*o*b° (in een „tarloem*o*han" formulier) (*B*)(*H*); = damĕ.

da'*o*n; b.t.v.: zie „kĕdoed*ogr*" en „karang III"; achter „djar*i*ng**": „kĕrakat enz." en voor „één", te lezen: het.

da'*o*p; b.t.v., achter „bekken": „(muziek instrument)".

daq (*Bl*); verkorting van „boedaq II".

da*gr*ah; b.t.v.: da*gr*ah dag*i*ng (*Bl*) = „sanaq".

da*gr*ĕ; b.t.v: zie ook „diwĕ"; II da*gr*aw (*S*) ook aangetroffen in de beteekenis van „'oeloebalang" van een „diwaw".

dat*o*q; b.t.v.: (*Bl*), hoofd.

dawat; b.t.v.: II (*Bl*), e.s.v. lekkernij van kleefrijst met geraspte klapper.

dĕbam; dĕdĕbam, ontploffen bijv. van kruit.

dĕbar; b.t.v.: II (*Bl*); bĕdĕbar, plotseling licht worden, bijv. door het aansteken van een lucifer, door het wegtrekken van een gordijn; snel heen en weergaan zooals een bliksemflits; III° inslaan van den bliksem.

dĕba*gr*; b.t.v.: II dĕdĕba*gr*, het zeer heet worden van het lichaam doordat de zon daarop brandt, of tengevolge van het zitten bij een haardvuur, bij de stookplaats.

dĕbas; b.t.v.: II bĕdĕbas (*Bl*) = (mĕ)-'mbĕrbas; zie „bĕrbas".

dĕda'*o*p (*Bl*); een geneeskrachtige liaan.

dĕdap; e.s.v. heester (geneeskrachtig); dĕdap: doe*gr*i; masaq potih (*B*) [pot*i*'ăh (*S*)].

dĕdaq;** „II.... geneeskrachtig" t.d.v.

dĕdĕtj*i*t; (*Bl*), piepen van vogels.

dĕdoe*gro*q; b.t.v.: 'abang (*Bl*); pot*i*h (*Bl*); achter „bladeren"**: „en wortel".

dĕd*o*s; b.t.v.: II (*Bl*), gezegd van hoornvee, dat spoedig klaar staat om te stooten.

dĕgaq; b.t.v.: II, gew. (ĕ)'ndĕgaq; niet effen van een terrein, met holten en bulten, min of meer geaccidenteerd.

dĕgar**; staat: „gew....(?)"; moet zijn: bĕdĕgaq bĕdĕgar, klanknabootsend woord van een daverend geluid, daveren.

dĕgĕ; b.t.v.: (*B*)(*H*); inhaligheid, gierigheid.

dĕg*o*ng = dĕgaq II".

dĕg*o*p (*BlH*) = sant*o*q I.

dĕkap; b.t.v.: II (*Bl*); een gat met iets sluiten bijv. met een plank.

dĕkoe°; bukken en zich eerbiedig buigen, gebukt zitten of staan (?)

dĕkoq; b.t.v., achter „(*B*)": „(mĕ)'ndĕk*o*q".

dĕk*o*r°; I plat op den grond zitten (?); II (*BlH*), sleutel (?).

dĕla*gr*, b.t.v.: II (*Bl*)), vlug en onvoorzichtig iets doen.

dĕl*o*ng; „dĕl*o*ng .... gebezigd" t.d.v.; zie „(ĕ)'ndĕl*o*ng".

dĕmam; „dĕmam .... gaande" t.d.v.; over te brengen bij „'idapan".

dĕmbaq (*Bl*); dĕmbaq dĕmbaq, op en neer wandelen van meisjes onder elkander.

dĕmb*i*t (*Bl*); dĕdĕmbit, schoorvoetend voorgaan, zooals oude lieden.

dĕmb*o*n; (mĕ)'ndĕmbon = njilap, zie „silap".

dĕndan; b.t.v.: II (*Bl*), over een rivier gespannen rottan om bij het oversteken zich daaraan vast te houden.

dĕnga (*Bl*); = dĕngan II.

dĕngan; b.t.v., ad III achter „meisje": „(*Bl*) door mannen tot mannen, door vrouwen tot vrouwen"; ad IV: bĕdĕngan sanaq

'angkan 'angkanan (*Bl*), boezemvrienden, boezemvriendinnen zijn; V, aanspraakwoord, nl, waarmede echtelieden, die nog geen kinderen hebben, elkander aanspreken.

dĕngat; sĕdĕngat een oogenblik; sĕdengat dĕngat ieder oogenblik.

dĕngk*i*q; b.t.v., achter dat woord: [dĕngk*i*k (*Bl*)].

dĕnjang; schrik, die iemand om het hart slaat.

dĕng*o*t; b t.v.: II (*Bl*) = pantaw.

dĕnt*i*ng; doordringend van een geluid.

dĕntj*i*ng; klanknabootsend geluid van het ijzersmeden.

dĕpak; b.t.v., tusschen „dĕntom" en „dĕpat": dĕpak; bĕdĕpak, ploffend geluid van iets dat op den grond valt.

dĕpar; bĕdĕpar, klanknabootsend woord voor het geluid van een vallend voorwerp of van een zwaren slag.

dĕpat; b.t.v.: II (*Bl*); (mĕ)'ndĕpat; opnemen of oprapen van iets, dat op den grond ligt.

dĕrakĕ; b.t.v.: II (mĕ)ndĕrakĕ (*Bl*), ziek worden of een ongeluk krijgen, doordat men eene zondige daad heeft gedaan (de straf voor de zonde); aan lager wal geraakt.

dĕram; b.t.v. ad. II,: (*Bl*), klanknabootsend woord voor het geluid van het afgaan van een geweer.

dĕrap; b.t.v.: II bĕdĕrap 'oemban, plotseling neervallen; III (*Bl*), dĕrap dĕrap, op en neer wandelen van jongens onder elkander.

dĕraw; overal verspreid, in wanorde verspreid.

dĕ*gr*aw; b.t.v.: (*Bl*), luid zingen van jongens of meisjes als zij in het bosch of op het water aan het pleizier maken zijn.

dĕrĕdaj I (in de spreektaal zelden of nooit gebezigd) = „toedjoe"; II (*BlH*) gezegd van een boschpad dat niet meer in gebruik is.

dĕ*gr*it (*Bl*); dĕdĕ*grit*, klanknabootsend woord voor het schuiven bijv. van stoel of tafel over een planken vloer.

dĕr*o*m; klanknabootsend woord voor een rollend geluid.

dĕs*i*r; b.t.v.: bĕdĕs*i*r roemĕ (*B*) [roemaw (*S*)], kippenvel hebben, krijgen.

dĕtaq; b.t.v.: ook kloppen van het hart; II in een *S* formulier aangetroffen in de beteekenis van „tegenzin hebben in iets".

dĕt*i*k; bĕdĕtik, klanknabootsend woord voor het tikken van een uurwerk.

dĕtjang; klanknabootsend woord.

dĕtj*i*t; b.t.v., achter „(mĕ)'ndĕtj*i*t": „[dĕdĕtj*i*t (*Bl*)]".

dĕtj*o*p; b.t.v. II (*Bl*) bĕdĕtjop, klanknabootsend woord voor het snel binnenvliegen van vogels (?)

dĕtj*o*r; b.t.v., achter dat woord: [dĕdĕtj*o*r (*Bl*)].

di; b.t.v.: VIII° (*S*) = padaw, zie „padĕ", en zelden = „dĕngan I"; di kĕpadaw, wat betreft, ten aanzien van.

di(j)'ĕ; b.t.v.: „II = dĕngan V".

dilap (*Bl*); bĕdilap, plotseling uitgaan van een licht.

dindang° (*BlH*); zwemmen.

dind*i*ng; b.t.v., achter „wordt": „(*Bl*) een vlaggetje van wit goed, dat men op het hoofdeinde van een graf plaatst 40 dagen na de begrafenis".

dinĕ (*BlH*); laag, gering, gemeen, min.

di*gr*i; b.t.v.: II (*Bl*), waarmede gehuwden elkander kunnen aanspreken.

dir*i*ng° (*BlH*); = (ĕ)'nd*i*qdĕ.

disih; = dĕsah; gew. dĕsah dis*i*h.

diwatĕ; b.t.v.: diwatĕ: 'itam titi ngalam; moedĕ; moelĕ djadi; moelĕ kĕmbang; moelĕ rajĕ; sĕbal*i*q boemi; tint*i*ng tali nĕratjĕ; achter „diwataw": (ook „doewataw"); diwataw kĕroemong.

diwě (*B*) diwaw (*S*)[1]), b.t.v., achter „ganti": [kě toenggalan: djagat, (*B*), soembaj (*B*), doeson (*B*)]; achter „'andasan": „(ook „sěboetě goeroe)"; achter „di boelan": di padang tinggi; di padang tangkol; di tělagě (*B*) [tělagaw (*S*)]; di toelang pěmatang; di pamah; achter „toegoe toegoe**": (ook „tětoegoe"); tusschen „[" en „moelaw djadi": diwaw (*S*)]; kědja ongan (*B*); kědjindjangan (*B*); tinting tali něratjě (*B*) [něratjaw (*S*)]; kětjindin 'adi 'oeloe (*B*); tjěrintjing toewě (*B*); pěrěpaj (*B*): sěnatě bawah siki (*B*); kětjindin 'adi koelě (*B*); rambot mělintang (*B*); lampaj nipis (*B*); nating tali timbangan (*B*); pandaq sěkap (*B*); 'itam manis (*B*); potih koening (*B*); pandjang potih (*B*); sa'ot sěngkoeně (*B*) [sěngkoenaw (*S*)]; migang soelop ngan sěmělap (*B*); karon [ook „'aron", „sěngkaron")] (*B*); pěndjěnang (*B*); *gr*oemah katjě (*B*); 'aboq (*B*); gěmabaq (*B*); nginang koendoe (*B*); noenggoe pagarroejong (*B*); (pě)těnongan (*B*); djěměnang sakti (*B*); panggong (*B*); panggong diwatě (*B*); djělapang (ě)mas (rěmas) (*B*); hadji (*B*); sělabong (*B*); djagat pě(oe)limbang (*B*); djagat běsěmah (*B*); padang tinggi (*B*); padang pangkol (*B*); badah langgar (*B*); ngawaq (*B*); badjoe tjiri (*B*); toembaq 'alos (*B*); tjoekoh kěmalong (*B*); tanah 'abang (*B*); tampaq'an pandjang (*B*); těras těrěndjam (*B*); tjěratjaq (*B*); tjěrintjing (*B*); noenggoe padang di' atas 'angin (*B*); mangkoe mali'arěka(n) 'a*gr*i (*B*); noenggoe 'oeloe toelong: pandaq, pandjang (*B*); noenggoe badas 'ajiq měntjirih (mě)'ntjěribas (*B*); bělakang ba*gr*at (*B*); radjě njawě di goenong (*B*); sěsěbotan *gr*oemah (*B*); pě(oe)limbang di boekit sěgoentang (*B*); di madjěpa(h)'it (*B*); pinangkěbaw (*B*); 'adji (*B*): (bělakang) bělakang ba*gr*at, sěkandar 'allah, sěkandar 'alam; goemaj (*B*); sěmidang (*B*); (mě)'ndjadika(n) djagat (*B*): ngiloq'i (*B*); goenong 'ajon (*B*); toehan radjaw njawaw (*S*); toehan radjaw genděrang sakti (*S*); toehan radjaw 'oesongan (*S*); toehan bětěri (pětěri) linggang banjoe (*S*); toehan sji'i'ah 'alikěrnaj (*S*); toehan sěri(j)'an 'alirambang (*S*); toehan sajaw kěrikit (*S*); da*gr*aw kěmilip (*S*); da*gr*aw kěmibang (*S*); toehan sidang moe[ma'oe]ripin (*S*); toehan sajaw gěměrintjing (*S*); toehan sajaw gěměralang sakti (*S*); poti'ah 'oeboej (*S*); bětěri (pětěri) soero'aq da*gr*aw (*S*); toehan měněgom; 'ali 'alang 'ali djěmbalang (*S*); toedjo'ah diwataw dělapan paroli ('oeloe paroli) sěmbilan (*S*); djoendjongan (*S*); mangkědom radjaw njawaw (*S*); mangkědom sakti (*S*); bědjěnang sakti (*S*); nating timbangan (ě)'mas [rěmas] (*S*); mangkoe mali'arěka(n) 'oemat 'allah (*S*); di goenong boengko'aq (*S*); di boekit kaboe (*S*); di palaq tanah (*S*); di pinggang doeson (*S*); di 'oedjong tandjong (*S*); měradjaw 'agong (*S*); měradjaw kěmbang (*S*); měradjaw sakti (*S*); toedjo'ah nating sa'otan (*S*); kasěraq nagaw sakti (*S*); sěnaling rěbah (*S*); sěnaling rěsap (*S*); 'il*igr* gěmil*igr* (*S*); bědjanggot kawat (*S*); kěsěraq nagaw sidi (*S*); běloenggo'ăh (*S*); (mě)'ngoelang djěměnang (*S*); sěpě(*i*)nggigoe (*S*); ringki'ăh di běndar boelan (*S*); (ě)'mpat (*S*) [radjaw: 'alam disaw; gěraq 'alam; sěgěntar boemi; sěliman sakti; sěni(j)ang nagaw rajaw (*S*)]; moelaw rajaw (*S*); moelaw kěmbang (*S*); (ě)mpat (*S*) [noenggoe pě(n)djoeroe langit; noenggoe pě(n)djoeroe boemi; noenggoe poesaran langit; noenggoe poesaran boemi]; sěnggěram noenggoe *gr*oemah (*S*); sěboetaw toe*gr*oe (*S*); koetantaq koetinting (*S*); migang talě těradjoe (*S*); gěgah di mataw 'a*gr*i (*S*); kakintjat (*S*); kakintjah (*S*); sakiring kiring (*S*); sěranting koening (*S*); nor kěmbang (*S*); nor djoendjongan (*S*);

[1]) Dezelfde „diwě (*B*)" en „diwaw (*S*)" komt onder verschillende benamingen voor; in eene ethnographische beschrijving zal daarop de aandacht worden gevestigd.

radjaw sĕliman (*S*); djoewaraw (*S*); djoewandang (*S*); boeni(j)'än (*S*); bol*i*'ah'an (*S*); —zie ook ad „boedjang"— sĕrnand*o*ng (*S*); sĕrmĕnang (*S*); sĕrnantan (*S*); gĕmĕlar (*S*); gĕl*o*ng sakti (*S*); pĕngantar boemi (*S*); djĕmĕnang sakti (*S*); pĕnggir*i*ng (*S*); pĕsoempahan (*S*); pĕnat*i*'äh dĕndang boemi (*S*); sadoe sakti (*S*); sĕrap nagaw sakti (*S*); koesĕrap nagaw sidi (*S*); gĕmĕrintj*i*ng (*S*); tandaw koewasaw (*S*); (ĕ)'mpat (*S*) [kakintjah; kakintj*i*t; sakir*i*ng kir*i*ng; sĕrant*i*ng koen*i*ng], sĕloeman (ĕ)mpat° (*S*) [kĕmbang, n*o*r kĕmbang, n*o*r djoendj*o*ngan, radjaw sĕliman], boedjang (*S*)°: djoewaraw, djoewandang, boeni(j)'an, bol*i*'ahan, sĕrnand*o*ng, sĕrmĕnang, sĕrnantan, gĕmĕlar, djoewaraw pot*i*'ah tangan — aangetroffen in een „'oes*o*ran njab*o*ng" —; toehän migang 'alam (*S*); toe(h)'än sanda*gr*an 'alam (*S*); toe(h)'än pĕrbaw kakap (*S*); bĕ*gr*amb*o*t bĕsi (*S*); tĕmĕnd*o*ng sakti (*S*); bĕbadjoe *gr*amb*o*t (*S*); bĕbadjoe tĕmbagaw (*S*); toedjo'äh (*S*) [mangkĕd*o*m radjaw njawaw; mangkĕd*o*m sakti; djoendj*o*ngan; (mĕ)'mboero'äq'i, (mĕ)'mba'*i*'äq'i; bĕdjĕnang sakti; (mĕ)mangkoe mĕli'arawka(n) 'oemat 'allah; nat*i*ng timbangan (ĕ)mas (rĕmas)]; soenggang (*S*); di mĕkah (*S*); di mĕdina (*S*); migang njawaw (*S*); nginang sangsĕri (*S*); di sĕbakas boer*o*ng dinang (*S*), met zijne zeven broeders ['anaq dalam radjaw ringk*i*'äh; toe(w)'an radjaw 'itam; djamaroelah; djambaroelah; djoewaraw moedaw; rad*i*n koen*i*ng; pĕngantar boemi]; tjĕmĕti bingkas (*S*); 'ingaw (*S*); soengg*o*tan *gr*oemah (*S*); nagaw sakti (*S*); nagawsidi (*S*);—diwĕ: kĕpojangan (*BS*); mĕlikat *gr*oemah (*BS*); migang bĕsi (*BS*); migang does*o*n (*BS*); noenggoe tanah (*BS*); batang a*gr*i (*BS*); kantj*i*ng boemi (*BS*); — kĕdiw(ĕ)'än (*Bl*), heilig, in een reuk van heiligheid staan; de „;" achter diwĕ** (*B*)" te wijzigen in „:"; staat „[dwaw (*S*)]"; moet zijn: [diwaw (*S*)]; te laten vervallen „]" achter „djadi (*S*)"; staat: „dĕwatĕ" en „parolĕ"; moet zijn: diwatĕ en paroli; staat: „ngineng"; moet zijn: nginang; „njat*i*ng"; moet zijn: „nat*i*ng" — diwĕ boengsoe (*B*) komt ook voor onder de collectieve benaming van: „diwĕ gĕbaq, diwĕ gĕmabaq, diwĕ 'ar*o*n, diwĕ sĕngkar*o*n".

d i w a t a n° (*B*); diwatan kĕtinggalan [volgens (*P*) van „diwatan kĕtinggalan (Jav.) de onzichtbare godheid"].

d j a b a l; b.t.v., achter „tjaka*gr*": ; (*Bl*) = toet*o*l.

d j a b a t; b.t.v., ad „I": (*Bl*), het aanvatten van de borsten van eene vrouw.

d j a b o e° (*Bl*); djaboe djaboe, in rijen liggen; (*BlH*), vederen.

d j a b *o* n g; b.t.v., achter „gras": [knol?]

d j a d i; b.t.v.: kĕdjadi(j)'än, schepsel, wezen, het ontstaan.

d j a d j a n° (*Bl*); bĕdjadjan = bĕli.

d j a g a t; b.t.v.: (*Bl*); ook wereld.

d j a g *o* n g; b.t.v., ad „tijdperken van groei en bloei": mĕk*o*l; (mĕ)'nggigi kĕlamb*i*t; mĕ*gr*ĕb*o*ng; toemb*o*h (*B*) [toembo'äh (*S*)] sĕpit; bĕmĕligai; bĕkĕ*gr*is; mĕmaniq kĕtj*i*q (*B*) [mĕmani'äq kĕtj*i*'äq (*S*)]; kĕ*gr*ing koentj*i*t; nĕbang; staat: „bĕngalaw**", moet zijn: mĕngalaw.

d j a g *o* q; groote forsche haan.

d j a j ĕ° (*BlH*); niets bijzonders.

d j a l a n g*; b.t.v.: het bezoeken van de ouders der jonggehuwde vrouw door haar en haar echtgenoot een paar weken na het huwelijk.

d j a l a q; b.t.v.: zie ook „'ajam"; (*Bl*), een zwarte haan, welks vederen aan de uiteinden iet of wat grijsachtig zijn.

d j a l a t; b.t.v.: II (*Bl*)) = pis*i*ngan, zie „pis*i*ng".

d j a l ĕ; b.t.v.: zie „poesat".

djal*igr*; b.t.v.: II (*Bl*), dun van pap of stroop.

d j a l *i* t (Passar dialect) = tika*gr*.

djaloh°; een bijnaam van een kwaden geest, die zwangere vrouwen belaagt.

djamban; b.t.v.: II (*Bl*), de stralen, welke worden waargenomen, wanneer men, het oog half dicht geknepen, in een schel licht ziet.

djambaq; b.t.v.: achter „bos": „(inz. van uien)"; II e.s.v. eetbaar kruid.

djambar; portie, hoeveelheid eten bestemd voor een bepaald aantal personen.

djambat; b.t.v.: (*Bl*); djambat 'aj*i*q, aquaduct.

djambi° (*B*); rijpe pinangnoot; djambi (koe) djibak djiboek (*P*), rijpe pinangnoot.

djamboe; b.t v.: (*Bl*); mawar; pĕrawas.

djambol (meer Passar-dialect); haarlok op de kruin.

djampi**; b.t.v.: djampi: boelo'ah (*S*); djawaw (*S*); dj*i*n pĕls*i*t; sĕmpĕrnaw [sĕmpornaw] (*S*); sĕpoeta*gr* tindjaq (*S*); toenggoe(w)'an koeboe (*S*).

djampong° (*BlH*); afsnijden van een weg, pad.

djanam°; b.t.v.: (*Bl*) een formulier, dat opgezegd wordt wanneer men een vrouw, die gestorven is „mati ka*grot*", in het bosch heeft neergelegd [djanamka(n)](?).

djanggot; djanggot kĕli; een heester met geneeskrachtigen wortel.

djangkĕ; b.t.v.: III, zie „mangsod".

djantan° (*Bl*); zie „'anaq".

djantar; b t.v.: ook om arensap op te vangen.

djant*i*q (*B*) „... sierlijk" t.d.v.

djantong; b.t.v. achter „balong": dij; achter „pisangtros": van de „pakoe-bindoe"; zie „pakoe".

dja*gr*i; t.d.v.: dja*gr*i lipan; zie „pinggan".

djar*i*ng; b.t.v.: djar*i*ng: bĕbatoe, zulk een net met steenen tot zinkstukken; djarang; kĕdok.

djatah (*Bl*): = djĕnĕka'an II.

djati (in de spreektaal zelden of niet gebezigd); echt, wezenlijk, waar, onvervalscht, zuiver, oorspronkelijk; sĕdjatinjĕ (*B*), sĕdjati'ô (*S*), de juiste of eigenlijke van een persoon.

djaw (ook „djô") (*S*); z.v.a. „dĕngan I".

djĕbaj; b.t.v.: boeloe djĕbaj, langharig.

djĕbih; b.t.v.: II djĕb*i*'ăh° (*S*) gedefloreerd door een onvrije.

djĕdjaq; b.t.v., ad. I, achter „stap": afdruksel van voet of poot (v.g.l. „tindjaq"); djĕdjaq boer*o*ng = tindjaq boer*o*ng.

djĕbĕra'*i*l = bidjĕ bĕra'*i*l, zie „bidjĕ".

djĕdĕ; b.t.v.: II (*Bl*), rondstaren, voortdurend naar iets kijken.

djĕlapang° (*Bl*); djĕlapang koen*i*ng, e.s.v. vechthaan.

djĕlĕnt*i*q; b.t.v.: (*Bl*), krom getrokken van hout.

djĕmahat; b.t.v.: djĕmahat toedjoh (*B*) [djĕma'at toedjo'ah (*S*)], de Moh. week.

djĕman; b.t.v.: ook de „dj*i*n" zelf; II (*Bl*) overerfelijk van ziekte.

djĕmĕ; b.t.v.: „djĕmĕ (*B*) [djĕmaw (*S*)]": 'as*i*ng, vreemdeling; gĕlanggang, [toekang gĕlanggang, (Passar dialect)], degene, die de hanengevechten regelt; (mĕ)'mbigĕ (*B*) [(mĕ)'mbigaw (*S*)], de persoon, die den vechthaan aanvat om den „djĕmĕ (*B*) [djĕmaw *S*)] (mĕ)'mboelang" in de gelegenheid te stellen de kunstsporen aan te binden; ngĕrti, deskundige; een bevattelijk mensch; pĕndjĕ*grom*, degene, die uitgezonden wordt om de gasten voor een feest uit te noodigen; — achter „(ĕ)'ndjadjĕ (*B*)": degene, van wien iets uitgaat, door wien iets wordt ondernomen; (*Bl*), ook eigenaar van een woning; achter „feestgever": (zie ook „pangkal bimbang" op „pangkal").

djĕmĕnang° (*B*); I (*P*) zich verheffen; II = damĕ (?).

djĕnang; b.t.v.: ook de persoon die de hanen tegen elkander loslaat en beslist welke haan de overwinning heeft behaald. III, over iets toezicht houden.

djĕndjang°; tĕdjĕndjang, duidelijk zichtbaar.

djĕnĕka'an; b.t.v.: II (*Bl*) [ook „djĕnakĕ'an"?], onfatsoenlijk, onwelvoegelijk.

djĕng*i*l; m(ĕ)'ndjĕng*i*l I, tusschen een rij even uitsteken zooals bijv. een tand; II (*B*) (*H*) begluren, bespieden.

djĕpoeri°; I z.v.a. „makam"; II (*B*) (*P*), harem, ommuurde plaats.

djĕng*o*q; b.t.v. tusschen „djĕngo'aq" en „*S*": (ook „ngĕdjĕngo'aq°"): verder aan getroffen in de beteekenis van naar iemand toegaan met een bepaald doel.

djĕpot (*S*); (mĕ)'ndjĕpot), nader beraadslagen omtrent het te sluiten huwelijk.

djĕ*gr*ami; b.t.v.: III djĕ*gr*ami ta'*o*n (*Bl*), e.s.v. gras (geneeskrachtig).

djĕrangaw; b.t.v.: djĕrangaw: batoe; (ĕ)'mpoel*ogr*".

djĕ*gr*adjaq; zie bĕlaja*gr*.

djĕrawat; b.t.v. achter dat woord: [„djĕ*gr*awat (*Bl*)]".

djĕridji; gant*o*ng; kaw*i*h (*B*) [kaw*i*'ah (*S*)] loe(w)a*gr*; kaw*i*h (*B*) [kaw*i*'ah (*S*)] dalam; toendj*o*q (*B*) [toendjo'aq (*S*)] randjang; teenen van pluimvee; man*i*s (*Bl*) ringvinger.

djĕridj*i*h; b.t.v. achter „(*B*)": [ook „djĕ*gr*idj*i*h"] en achter „opwellen": „opborrelen".

djĕ*gri*ng**; b.t.v., achter „bladeren": „en wortel".

djĕrm*o*n*; b.t.v.: „II (mĕ)'ndjĕrm*o*n, zich verschuilen, zich verborgen houden; zie ook „babi" en (ĕ)'ndjĕrm*o*n".

djĕrnaj (?); een heester(?) met geneeskrachtige vrucht.

djĕroem*o*s; b.t.v.: zóó dat het gezicht den grond raakt.

djĕ*gr*om; b.t.v.: pĕndjĕ*gr*om, mededeeling, bericht; zie ook: „djĕnĕ".

djidj*i*r; b.t.v.: II (*Bl*) = bar*i*s.

djikĕ; b.t.v., achter „(*B*)": djikaw (*S*).

djimat; b.t.v.: djimat sĕliman.

dj*i*n**; b.t.v.: dj*i*n: 'abang bĕrantaj tĕmbagaw (*S*); bĕkoe kĕramat sakti (*S*); bĕkoe kĕramat sidi (*S*); bĕlajang (ĕ)mas (*S*); bĕrantaj (ĕ)mas (*S*); bisoe; boedjang pot*i*'ah (*S*); goen*o*ng; koembang; koen*i*ng; koet*o*ng (*S*); njaroe; poedj*o*t ka'int*i*ng (*S*); pot*i*'ah bĕrantaj piraq (*S*); radjaw boeg*i*s (*S*); radjaw rĕbah (*S*); radjaw rĕkap (*S*); radjaw sĕmboegaw toewaw (*S*); rawaw (*S*); singaw ransaw (*S*); sitan sĕlanat*o*nglah; soeridandoe (*S*); tjandaw 'aw*o*n (*S*); toe(w)'ăn 'alam sĕmpĕrnaw (*S*); toe(w)'ăn pat*i*h limbat pati (*B*); voor ki(j)'oelaw: „ki(j)'oelĕ (*B*)" en achter ki(j)'oelaw: „(*S*)"; achter tanah: ; dagoe pĕnanggalan [ook „laki laki bĕl*i*ng mĕkĕdom"°?], collectief de z.g. „[dj*i*n] bĕroe(w)'ăng (ĕ)'mpat°;" het haakje voor „bĕl*i*ng" en achter „tanah" t.d.v.

djindjang; slank van den hals.

djindjat = bindjat.

djindj*i*ngan; b.t.v., II (*Bl*), alle goederen, die op het graf worden gelegd ook die, welke den doode in het graf worden medegegeven.

djitan; b.t.v.: „(met eetbare vruchten)".

djoedj*o*t; b.t.v.: II (*BlH*), halen van padi uit de rijstschuur.

djoedoe; b.t.v.: liefje, geliefde [djoedoe kaw*i*nnjaw° (*S*)]; II (*Bl*) voorbeschikt om als man en vrouw te leven.

djoegi(j)'ăn; b.t.v.: II (*Bl*) veel streken op zijn kompas hebben.

djoeg*o*l, (*BlH*); gezegd van kippen die aan het vechten zijn.

djoeg*o*n° (*BlH*); menigte, massa.

djoelang; b.t.v.: omhoog, boven iets uitsteken.

djoelatan; b.t.v.: (*Bl*), overgaan van een of ander voorwerp dat bij een persoon in berusting is, in handen van een anderen persoon zooals bijv. bij verpanding.

djoel*o*k(an) (*Bl*) = 'adakan.

djoel*o*ng; b.t.v.: djoel*o*ng (*Bl*); (mĕ)-

'ndjoelong, hulp verleenen bij het leegvisschen van een vijver.

djoembang; b.t.v,: (*S*)° glans, schijnsel; II (*BlH*); praatjesmaker.

djoenan; b.t.v., tusschen „het" en „beplanten": „voor den eersten keer".

djoendjang; staat: „vierkante maat", moet zijn: lengte maat (± 2 vaâm)".

djoendj*o*ng; b.t.v., ad „III" achter „landjaran": „(*S*)"; ook = mĕndikaw; heer en gebieder°; zie ook „*gr*oemah".

djoend*o*n°; afsmeeken, afvragen.

djoengkang; b.t.v.: II (*Bl*)°; djoengkang djoengkang, gezegd van iemand, die een sterk gestel heeft.

djoeng*o*t; b.t.v., ad „II", achter „haak": „(uitspringende)".

djoen*o*p (*Bl*)), door en door bezweet zijn.

djoeraj; b.t.v.: III (*Bl*), bĕdjoeraj'ăn, hangen van vele voorwerpen bij elkander; ad „II°" tusschen „djoeraj" en „toewĕ": „njĕ"; zie ook „poet*o*s" en „*gr*int*i*ng".

djoeroe; ad „I", te lezen in plaats van „doek*o*n": doek*o*n's; b.t.v., voor „djoeroetoel*is*": het hoofd der „djoeroetinggi" heet men meer in het bijzonder „'imam" — hij leidt het bedrijf en dreunt bij het offeren het „sĕram" formulier op; de „djoeroe tinnggi", die, staande op den ondersten tak van den si(j)'ălangboom, zijne werkzaamheden verricht wordt meer speciaal „djoeroe 'ambang" genoemd en die de „tĕmpil*o*ng" op en neer haalt „djoeroe toekal"; II (*Bl*) iemand, die bij een anderen inwoont, om voor dezen voor kost en kleeding allerlei werkzaamheden te verrichten; achter „van"*: „een pojang of van"; ad „IV"** achter „djoeroe": (ook „pĕndjoeroe").

djoewarĕ; b.t.v. achter „keurt": en beslist welke haan sterker, welke zwakker is en aangeeft op welke wijze de kunstsporen moeten worden aangebonden; staat: „hanekloppen"; moet zijn: „haneklopper".

dj*o*ng; b.t.v.: dj*o*ng kĕdir*o*n, een voorwerp vervaardigd van „tĕloet*o*q pisang" in den vorm van een vlot, ter grootte van een □ elleboogsmaat, voorzien van dak en omwanding van wit goed, in gebruik bij offermalen bij het „'oer*o*p loel*o*si"; zie „'oer*o*p".

dj*o*s; hoofdstuk, afdeeling van den koran.

dob*o*k (*Bl*); grof gebouwd, gezet.

doed*o*q; b.t.v.: bĕdjoentaj; 'm(bĕ)tjangk*o*ng; silĕ (*B*) [silaw (*S*)] pangg*o*ng [zie silĕ]; tĕgaq (ĕ)'ntoe(w)'ăt [gĕtang — (*BlH*)]; bĕsimp*o*q: tjarĕ wad*o*n (*BlH*), tjarĕ bĕkatoq (*BlH*); mĕrangk*o*ng (*BlH*); mĕ*gr*ĕnaq (*Bl*); — pĕndoed*o*q'ăn gandaj (*B*), een z.g. voordans, dien men een oogenblik uitvoert op de wijze „tari gandaj", alvorens het onafgebroken dansen tijdens een feest, plaats vindt; pĕndoedo'ăq'ăn (*S*), woonplaats; onderstel waarop iets geplaatst wordt.

doed*o*t° (*B*); zie: „ka'*i*n".

doegĕ; ad „II" b.t.v., achter „munt": bij dja'*i*h (*B*) [dja'*i*'ăh (*S*)]: doe(w)'ĕ (*B*), doe(w)'ăw (*S*); tigĕ (*B*), tigaw (*S*); dĕlapan.

doeh*o*ng; e.s.v. steekwapen.

doekam; b.t v.: (*Bl*), meer het tijdelijk gebouwtje, waarin die steenen geplaatst zijn.

doek*o*n; b.t.v.: doek*o*n: njamb*o*t, die het kind haalt; njandar (*S*), die het pasgeboren kind in ontvangst neemt.

doelang; b.t.v., tusschen „rand" en „doelang": doelang boent*i*ng, de bak met het maal voor bruid en bruidegom bestemd, welke bak na de ceremonie „niti koe(w)'ădaj" in de „kĕbong boent*i*ng" klaar gezet wordt.

doelka'idah'ati; b.t.v., achter „'ati": ['adji (*Bl*)].

doel*o*r; „(*B*)" t.d.v.

doemin° (*B*)(*P*); verdeelen, in verdeeling zijn; doem*i*nan; deel, aandeel.

doend*o*n° (*BlH*) = pintaq; vgl. „djoendon".

doengkoq; b.t.v.: II dĕdoengkoq (*Bl*), gezegd van varkens, welke heen en weer loopen.

doe'ô; b.t.v. achter „doeq'ô": doeq'aw (*S*)"; doe'ô sĕlamat (meer in gebruik in de *S* strandstreken) uitgesproken bij het maal door de ouders van de jonggehuwde vrouw aangericht, nadat de eerste bijslaap is uitgeoefend en bevonden is, dat de vrouw maagd was; sĕpoeta*gr* bal*i*'aq° (*S*); boerong mĕrakawrakaw (*S*); da'*i*rah (*S*); kĕkaw*i*nan (*S*); pojang lĕbaj (*S*); toelaq bĕlah (*S*).

doe(w)'an; e.s.v. eetbaar kruid.

dok; (klanknabootsend woord), den „djoeroe tinggi" toegeroepen door één der „pi(j)'äwang", wanneer de „tĕmpilong" bij het vieren den grond heeft bereikt.

dongkol (*Bl*) = dĕngkol.

E.

(ĕ)'mbakoe**; staat: „van"; moet zijn: „voor".

(ĕ)'mban boerong; b.t.v.: (geneeskrachtig).

(ĕ)'mba*gr* (*S*); (ĕ)'mba*gr* (ĕ)'mba*gr*, zich heen en weder wentelen, inz. van pijn.

(ĕ)'mbat (*BlH*); niet opzettelijk slaan.

(ĕ)mbatjang; b.t.v.: de gom is geneeskrachtig.

(ĕ)'mbĕ*gr*ang; b.t.v., achter „otter" „(ĕ)'mbĕ*gr*ang: 'itam; kĕlaboe.

(ĕ)mboelo*gr*an (*Bl*) [zie „boelo*gr*"]; b.t.v.: leiding, voor zooverre die door een sawah loopt.

(ĕ)'mboelo(w)'än; b.t.v., achter „sawahdijkjes": „pĕlang (ĕ)'mboelo(w)'an".

(ĕ)'mb*o*n**; b.t.v.: (ĕ)'mb*o*n°: 'abang, koen*i*ng, mantj*o*ng, mawaj, pot*i*h (*B*) [pot*i*'äh (*S*); (ĕ)'mb*o*n soengsang, een kwade geest die inz. de kraamvrouwen belaagt.

(ĕ)'mpamĕ; b.t.v., achter „(*S*)": [ook „sĕmpamĕnjĕ (*B*), sĕmpamawnjaw (*S*)"].

(ĕ)'mpaq; b.t.v., achter „(*B*)": (ĕ)nd*i*qdĕ.

(ĕ)'mpĕdoe**; ad „III", b.t.v., achter „neigt": na den top van den geknotten leiboom te hebben bereikt.

(ĕ)'mpĕlas; t.d.v.

(ĕ)'mpoe; b.t.v.: II (*Bl*), ijzersmid (?)

(ĕ)'mpaj; b.t.v.: zóó juist.

(ĕ)'ndap; b.t.v.: II (ĕ)'ndap pĕndap° [wellicht een samentrekking van „boe (poe) (ĕ)'ndap"] (of pĕndap (ĕ'ndap poe'oend*o*p 'oend*o*p of (ĕ)'ndap 'oend*o*p) (*S*), zich verschuilen of gluren in het duister; III (*B*)(*H*) (ĕ)'ndap 'oend*o*p, volgeling.

(ĕ)'ndaq; b.t.v.: III (*S*), zoo wat, om en bij.

(ĕ)'ndas; b.t.v.: II ngĕndas (in de spreektaal niet gebezigd); gebruik van iets maken, iets toonen.

(ĕ)'ndĕl*o*ng... hout; t.d.v.

(ĕ)'ndĕmb*o*n° (*S*) = dalam (?).

(ĕ)'ndĕnd*o*q'än; b.t.v., achter dat woord: (gr.wd. („ĕ)'nd*o*q") [(ĕ)'nd*o*q (ĕ)'nd*o*q'än (*Bl*)].

(ĕ)'ndigi b.t.v., achter dat woord: [ook „(ĕ)'ndig*i*q"].

(ĕ)'nd*i*q; b.t.v.: (ĕ)'nd*i*q 'apĕ° (*Bl*), waartoe, waarvoor.

(ĕ)'ndjĕ*gr*ilat (*Bl*); guitig, schalks.

(ĕ)'ndjĕrm*o*n; b.t.v.: (ook „(ĕ)'ndjĕ*gr*m*o*n"); het vraagteeken t.d.v.; voor „(ĕ)'ndjĕrm*o*n"**: „II"; — pag. 46 staat: „(ĕ)'ndjerm*o*n... moet zijn...", t.d.v.

(ĕ)ndjal = loempat.

(ĕ)'ndj*o*q; „'amb*i*nan" achter „bakĕ" t.d.v.

(ĕ)'nd*o*n° (*BlH*); geduld.

(ĕ)'nd*o*q; b.t.v.: II (ĕ)'nd*o*qkoe (*B*)

(ĕ)'ndo'äqkoe (*S*), ook gebruikt als uitroep bij pijn, bij verwonding, bij spijt; III het dikste gedeelte van den wortel van specerijachtige planten.

(ĕ)'nggaman°; wapen, gewapend.

(ĕ)'ggaraw° (*BlH*); gezegd van een persoon, die gaarne zich zelf hoort.

(ĕ)'nggan; b.t.v. achter dat woord: „[ook „(ĕ)'ngganan"°]"; achter „(*S*)**": ĕnggan 'ini tariq (*B*) [tari'äq (*S*)] kârap, van nu af aan tot in de toekomst"; II kĕngganan, zonder eenig voorbehoud.

(ĕ)'nggang; zie „boerong" t.d.v. en b.t.v.: „de neushoornvogel".

(ĕ)'nggĕlang; b.t.v.: *gr*imbĕ (*B*) [*gr*imbaw (*S*)]; balĕ (*Bl*).

(ĕ)'nggi(j)'äng; b.t.v., voor „riet": „hoog".

(ĕ)'nggi*gr*ing (*Bl*); de steentjes in een „kĕrontjong".

(ĕ)'ggot**; ad „III", het „?" t.d.v. en b.t.v.: „iets niet bereiken".

(ĕ)ngka(h)°; I (*S*), om, ten einde; II (*Bl*)), in plaats van (?).

(ĕ)'ngkal (*Bl*); (ĕ)'ngkal (ĕ)'ngkal, half rijp van vruchten.

(ĕ)'ngkaw = 'angkaw.

(ĕ)'ngkoewajĕ (*Bl*); aanspraakwoord van heerendienstplichtigen tot de margahoofden.

(ĕ)'ngkop° (*S*); (ĕ)'ngkop (ĕ)'ngkop = patot (?).

(ĕ)'ntadaq (*Bl*), wandelende tak; (ĕ)'ntadaq pandaq njawĕ een varieteit.

(ĕ)'ntam; b.t.v.: „ook slaan".

(ĕ)'ntaq; b.t.v.: pĕngĕntaq'än tanggĕ (*B*) [tanggaw (*S*)], sport van een ladder; voor en achter „(ĕ)'ntaq 'a*gr*i mĕlami*", respectievelijk: „II" en „(?)"; III pĕngĕntaq'än tjoerop, dat gedeelte van een bergwand, van een rotswand, die door een waterval is uitgeschuurd (?).

(ĕ)'ntari; b.t.v., achter „gras": „(geneeskrachtig)."

(ĕ)'tĕmoe; b.t.v.: „(geneeskrachtig)"; (ĕ)'ntĕmoe koening een varieteit.

(ĕ)'ntjaq; (ĕ)'ntjaq 'ingking, kinderspel.

(ĕ)'ntĕri° (*Bl*); door het lot beslissen, loterij.

(ĕ)ram; ngĕram, broeden, op eieren zitten.

(ĕ)'rtĕ; b.t.v., achter „bawĕ'än" en „pĕmbawaw": „[ook pĕmbataq'än]"; achter „huwelijk": „(volgens enkelen na de schaking)"; zie ook „poesakĕ"; — het woord wordt vaak verbonden met „bandĕ (*B*), [bandaw (*S*)"].

G.

gadaj; (*B*) = tjiri.

gadis; b.t.v.: „gadis: djoelong na'iq (*B*) [na'i'äq (*S*)] een meisje, dat reeds min of meer, wat lichaamsbouw e. a. betreft, als gadis kan worden aangemerkt, doch aan wie, van wege den leeftijd het „bĕlindjang" nog niet geoorloofd is; koelĕ (*B*) [koelaw (*S*)], een meisje uit een anderen stam; achter „die", ad „gadis ngantat": „de bruid bij de schakingen"; staat „kagoq**"; moet zijn: „'agoq".

gadjah; b.t.v.: gadjah: „bi(j)ong, wiens slagtanden aan het einde omgebogen zijn; näpaw (?) e.s.v. kruid (geneeskrachtig).

gadoe'än (*BlH*); toovermiddel.

gadjol; „= gandjor" te plaatsen achter „houden"; b.t.v. achter „II": tĕgadjol, niet door den beugel kunnen, over de schreef gaan; III (*BlH*) = laloe.

gagah; kracht, krachtig, sterkte.

gagang**; b.t.v.: „steel van een haak".

gagaq°; b.t.v.: mati tĕgagaq mati tĕgoegor; zie „mati"; II ... mati**, t.d.v.

gagaw; b.t.v.: (*Bl*), in hooge mate ont-

steld, zeer plotseling van iets in hevige mate schrikken.

gaj° (B)(H); gew. „gaj sĕmĕgaj (sĕmoegaj); zie „rambot".

gajaq; b.t.v., achter „B": zie „gĕbiq"; „II ... (S)" t.d.v.

gajaw° (B)(H); wensch, verlangen.

gajoe; b.t.v.: (mĕ)'nggajoe (gew. verbonden met „badjik"); (mĕ)'nggajoe badjik, te weten komen achter hetgeen verborgen, verscholen is. II (BlH) = pintaq.

gajong° (Bl); steken, houwen met een zwaard.

gajot; b.t.v.: II (Bl); bĕgajotka(n), gezegd van een tros, waaraan vele groote vruchten hangen.

galang; ad „I" staat: „zie"; moet zijn: „="; b.t.v.: II (Bl); tĕgalang, gezegd van een voorwerp, dat men voorloopig in pand geeft.

galangan (S); een bamboegeleding van den omvang van een „boeloh tĕgring", waarop de kraamvrouw tijdens den partus zit.

galigoeh° (BlH); geoorloofd, behoorlijk, 't kon wel niet anders of...

gamaq; b.t.v: II (mĕ)'nggamaq, het aanvatten, betasten, bestrijken enz. enz. van vechthanen, om hun grootte, bouw, gewicht, enz enz. na te gaan, ten einde te kunnen beoordeelen of zij tot gelijken kamp kunnen worden toegelaten; zie „padan".

gamat; = 'oegras.

gambang° (B); e.s.v. muziekinstrument.

gambaq; zenuwachtig, haastig heen en weer loopen, heen en weer gaan.

gambigr; b.t.v.: de gom is geneeskrachtig.

gamis; b.t.v., zie „badjoe".

gamolan; het volledig stel muziekinstrumenten.

gampang (Passar dialect); gemakkelijk te doen.

gampil° (B) = moedah (?).

gandar; b.t.v., achter „parang": van de keris.

gandjal; I iets, dat men ergens tusschen steekt om het vast te zetten, iets dat wordt aangeplakt; II = lapis; III (B) (H) = 'alas.

gandjaq° (BlH); van goddelijken oorsprong.

gandjor; b.t.v.: II (Bl), bezoeken (?); III° (BlH), gezegd van juichende, gillende menschen.

ganggіng; b.t.v.: II (Bl), drogen van hout, van bamboe; III (Bl) ganggіng kĕmaraw, het droge jaargetijde is op komst; IV (B)(H) vallen van een boomstam over het water heen zonder daarmede in aanraking te komen.

gangsĕ; b.t.v.: geel koper.

gantang; b.t.v.: II (Bl) = tjoepaq.

gantong; b.t.v.: gantongan 'àngkop, toiletgereedschap; gantong sĕrindit, met het hoofd (den kop) naar beneden hangen.

ga'om (Bl); (mĕ)'ngga'om, brommen, grommen van tijgers, beeren.

ga'oq° (Bl); tĕga'oq, uitgillen van de pijn.

garam; b.t.v.: garam lanang, grof zout, dat zoo goed mogelijk gezuiverd is.

gagrang; b.t.v.: gagrang: (nga) dapan (S); (pĕng)'oedjong (S).

gagri**; b.t.v. achter „rĕdjong's": verhalen.

garis; b.t.v.: II, zie „loe(w)àgr".

garoek° (S) = ganggoe I.

garok; krabben in het algemeen; °(B) (H) = ganggoe I.

gatang; tusschen jong en oud, inz. van een pinangnoot.

gatik° = gimbar.

gawak; = boehong; gitjaq gawak (in de spreektaal zelden of nooit gebezigd) = boelaq boehong.

gawaq; b.t.v.: II (Bl); (mĕ)'nggawaq,

bang maken, inz. van kinderen door het opzetten van de stem.

gawi; b.t.v. ad I: gawi bĕmatĕ (*BlH*), zwangerschap buiten echt, waarbij het meisje haren minnaar heeft aangewezen; gawi kĕtĕmon (?)(*BlH*), op heeterdaad betrapt bij het uitoefenen van buitenechtelijke gemeenschap; gawi kĕtinggalan (*B*) (*S*)(*BlH*) een, wegens nalatigheid of verzuim, niet gebracht zoenoffer; koelĕ di 'arong gawi (*BlH*), vleeschelijke gemeenschap van verloofden, welke zwangerschap tengevolge heeft gehad; ad „II", achter „(mĕ)-'mbator": (ook „(mĕ)'mbat*ogr*"); ad „III", achter dit cijfer: „(pĕnggawijan)" (*Bl*°).

gĕb*i*q; b.t.v., achter „(*B*)": „[gĕb*i*k (*Bl*)]"; voor „voorwerpen": den grond van.

gĕdang°; groot.

gĕdi° (*Bl*); in verbinding met „*gr*oemah"; *gr*oemah gĕdi, vorstelijk paleis.

gĕdoeboe; b.t.v., achter dat woord: „[kĕdoeboe (*Bl*)]".

gĕd*o*ng; b.t v.: gĕd*o*ng sĕmbilan° (*B*) [nl.: gĕd*o*ng: radjĕ njawĕ, bĕras dan padi, sab*o*k dan ka'*i*n, radjĕ sĕliman koen*i*ng, radjĕ sĕliman pot*i*h, radjĕ binti koe(w)-'ălĕ moekm*i*n, radjĕ binti kĕsi(j)'ăn, radjĕ sĕkandar 'oelas, radjĕ sĕkandar 'oel*o*n]; II tĕgĕdong (alleen bij doek*o*n's bekend) = tĕkoempol; zie „koemp*o*l".

gĕd*o*q; b.t.v., ad „I": (*Bl*); ook rijk, vermogend.

gĕgaj; b.t.v.: III (*Bl*), wakker maken door iemand heen en weer te schudden.

gĕgand*i*n; houten hamer.

gĕga'*o*m (*Bl*) = soel*i*ng 'ang*i*n; zie „soel*i*ng".

gĕga'*o*q (*Bl*); knorren van een varken.

gĕgĕdaq; b.t.v.: II (*Bl*); vuil op water drijvende, b.v. wanneer men borden wascht, slib, drab.

gĕgĕ*gr*is; moet zijn: gĕgĕ*gr*it.

gĕget*o*q (*B*)... sawah; t.d.v.

gĕlagaq; I, z.v.a. „gĕloeg*o*r" II en IV; II gĕlagaq gĕloeg*o*r°, iets wat ons niet aanstaat (in algemeenen zin).

gĕlang; b.t.v., achter „kĕtj*i*q": [kĕtj*i*'ăq (*S*)]; b.t.v.: 'oela*gr*, lidah ti(j)'*o*ng; ad „gĕlang nagĕ" voor „armring": „ijzeren" en achter „uitmakende": (*Bl*) een ijzeren ring e.s.v. regenfetisch.

gĕlanggang; b.t.v.: „ti(j)'ăng gĕlanggang, de personen, gew. vier in aantal, aangewezen om in de hanenvechtbaan als arbiter, als jury op te treden.

gĕlaw; gĕlaw gĕlaw dama*gr* e.s.v. wesp, welke zich nestelt in holten van damarboomen.

gĕlĕgaq; b.t.v. achter „vermoeidheid": hooge koorts (*Bl*).

gĕlid*i*k (*Bl*); gĕlid*i*k 'ag*o*ng, ruw, bar weder (wind, regen, bliksem).

gĕligĕ (*B*), gĕligaw (*S*); steenachtige verharding bij dieren tusschen vel en vleesch inz. bij het stekelvarken.

gĕlĕmb*o*ng; b.t.v.: (mĕ)'nggĕlĕmb*o*ng, zwellen van rijpende vruchten, bol staan van een opgehangen kleedingstuk door den wind, van een blaas door die op té blazen, van een stuk goed in het water doordat er lucht bij komt.

gĕlĕg*o*ran; wankelend, niet vast.

gĕlingg*i*ng° (*Bl*); veel, talrijk, in menigte.

gĕl*i*s°; spoedig, aldra, aanstonds.

gĕloeb*o*ng; b.t.v.: II (*Bl*); ngĕgĕloeb*o*ng, loslaten van de hoeven zwaar aangetast van den mond, bij mond- en klauwzeer.

gĕloeb*o*r; gezegd van een visch, die door snelle beweging het water opwerkt; zie: „'ikan" t.d.v.; „II" t.d.v.; b.t.v.: zich quasi verweren.

gĕloeg*o*r; b.t.v.: IV (*BlH*), zwaar van een geluid.

gĕloempaj; b.t.v.: bamboezen latten, waarin ook literatuurproducten worden gegrift.

gĕlong; b.t.v.: = kĕpong.

gĕlot; b.t.v.: (ĕ)'nggĕlotan (*Bl*), zich daadwerkelijk verzetten tegen een gevangenneming; ook gezegd van een kip, die zich tracht los te wringen wanneer ze wordt gevat.

gĕmajaw°; (grwd.?) = dĕtaq II.

gĕmantong; e.s.v. boom.

gĕmagran; b.t.v.: II (*Bl*), gezegd van een klein kind, dat zich zeer bevreesd toont wanneer het in de hoogte wordt getild.

gĕmawa (*BlH*); wijde diepe grot, spelonk.

gĕmawang° (*Bl*) = djadi.

gĕmbol; hobbelig van een terrein.

gĕmĕlĕbiran; b.t.v., achter dat woord: „[kĕmĕlĕbiran (*Bl*)]".

gĕmĕlintĕ; t.d.v. „= gĕmoeroh"; b.t.v.: langzaam loopen of langzaam zich bewegen.

gĕmĕmpor° (grwd.?). (*Bl*) = 'ingin.

gĕmĕnim; b.t.v., achter dat woord: „[kĕmĕnim (*Bl*)]".

gĕmĕrasak (*Bl*) = dĕras.

gĕmĕrintjing; b.t.v.: II (*Bl*) = dĕtjing.

gĕmĕroenam; (*Bl*) echo (v.g.l. „toe(w)'alĕ"); geluid van stemmen in een grot, in een potdichte kamer; het geluid dat wordt teweeggebracht als men door een holle bamboe spreekt.

gĕmi(j)'ong (*Bl*); beweging van veel menschen.

gĕmoejong° (*BlH*); voortbewegen, voortstuwen.

gĕmoelang° (*BlH*); branding.

gĕmoentjang [grwd. „goentjang" (?)]; schudden, heen en weder bewegen.

gĕmoq; b.t.v.: gĕmoq (*B*) [gĕmo'aq (*S*)] manis, dikke suikerstroop; ook e.s.v. lekkernij.

gĕmpitĕ° (*B*); zie „goeroh".

gĕnantjaw (*B*)(*H*); glans, schijnsel.

gĕndom; b.t.v.: „II tĕgĕndom° (*Bl*), op een hoop liggen.

gĕndoman; b.t.v.: II (*Bl*), zaken, welke men in zijn hoofd heeft en waarover men zich nog niet wil uitspreken.

gĕnggam; b.t.v.: (mĕ)'nggĕnggam, in de gesloten hand houden.

gĕning° (*BlH*); rein, schoon, helder.

gĕnting**; b.t.v. ad „III": gĕnting lawaj'ăn, gezegd van een bouwveld, dat omgeven is door terrein, dat om de een of andere reden niet in cultuur kan worden gebracht; IV (*Bl*) gĕnting pĕnjamonan, plaats waar vaak wordt geroofd; pĕnggĕntingan, plaats waar vaak wordt gemoord; V gĕnting poetos (*S*), (in de spreektaal zelden of nooit gebezlgd), geheel en al, °V nauw, eng, bekrompen.

gĕpoq° (*B*); aanraken, aanroeren, in aanraking komen.

gĕragaq; b.t.v.: II; djĕmĕ gĕragaq, lachbek.

gĕraj (*BlH*); geluid van e.s.v. vogel.

gĕrak°; gĕrak gĕrak sĕmbilan, de negen plagen.

gĕraq; b.t.v.: achter „gojang": „II".

gĕrĕhanaw° (*S*) [ook garhanaw (*S*)] = rawĕ.

gĕrindin; maag-darmcatarrh onder hoornvee.

gĕring; b.t.v., ad „I" zie ook „'idapan".

gĕriwit; b.t.v., achter dit woord: [ook „gĕrimit (*Bl*)"].

gĕroebos; b.t.v.: (*Bl*) tĕgĕroebos, het plotseling uit de struiken vliegen van een vogel.

gĕroetoe; b.t.v.: „boudeeren".

gĕronggang (ook „gĕroenggang"); hol, gat, holte inz. in een boom, in een bamboe stoel.

gĕros° (*BlH*); overhaast; v.g.l „goepoh".

gĕrsik**; b.t.v., achter dat woord: (ook „kĕrsik"); „(?)" t.d.v.

g ĕ r s *i* q (*B*), gĕrs*i*'ăq (*S*) = gĕrs*i*k.

g ĕ s *i* k; b.t.v.: (*Bl*), ook de nagels met klapperbast schoonmaken.

g ĕ t a m° (*Bl*); op den grond stampen uit kwaadheid.

g ĕ t a n g a n; b.t.v.: II (*Bl*) gezegd van een plan dat niet tot uitvoering komt.

g ĕ t a *q r*; b.t.v., achter „zenuwachtig": (*Bl*), ook trillen van drift.

g ĕ t *i* l; b.t.v.: afknijpen met duim en vinger van een blad van een boom.

g ĕ t j a r ... 'idapan; t.d.v.

g ĕ t *o* k* ... sawahs; t.d.v.

g ĕ t *o* k**; b.t.v.: II gĕgĕtok 'aj*i*q (*B*) [gĕgĕto'ăq 'aj*i*'ăq (*S*)] e.s.v. vogelverschrikker op sawahs; III (*Bl*) sĕgĕtok sĕ'anggaw'an, gezegd van personen, die met elkander zeer bevriend zijn.

g i g ĕ° (*B*)(*H*) = bajĕ.

g i g *i* s; b.t.v., achter „apen": de honden.

g i l a n g; b.t.v. ad „I" achter „kleeren": „metalen"; ad „III" achter postelein": „(geneeskrachtig)"; ad „IV": (*Bl*) oudtijds de naam toegekend aan een onkwetsbaar persoon in den oorlog.

g i l ĕ; b.t.v.: (ĕ)'ndaq noedjah; bĕrĕdj*o*ng; 'oe*gr*at (*Bl*), waarbij men geen macht heeft over zijne spieren; achter „kandji": (ook „kĕkoetj*i*ngan").

g i l *i* n g; b.t.v.: II (*Bl*) bĕgil*i*ng, het rollen van een rond voorwerp van een helling.

g i l *i* q; b.t.v.: (*Bl*), het lichaam heen en weer schudden, zooals een hond die uit het water komt.

g i m b a r; b.t.v.: II bĕgimbar (*Bl*) stutten bijv. van een rotten paal door daarnaast een anderen te plaatsen en beide met elkander te verbinden; III° (*BlH*), tevens.

g i n d j a q (in de spreektaal zelden of niet gebezigd) [= soekĕ; II (*BlH*) = poedji.

g i n d j *o* n g (in de spreektaal zelden of niet gebezigd = gindjaq I.

g i n t a j**; b.t.v. achter „(*S*)" een „;";
II (*B*)(*H*)°, vallen, neervallen, inz. in het water.

g i r a n g (*Bl*); gew. girang gir*o*ng, met veel scheuren bijv. van een kleedingstuk.

g i r *i* n g**; b.t.v., voor „zwevende": [ook di sĕgir*i*ng boemi di sĕgir*i*ng lang*i*t]; II zie „dagang"; III (mĕ)'nggir*i*ng, voor zich uit drijven van vee; IV (*BlH*) sĕgir*i*ng = sĕbĕlah, zie „bĕlah".

g i *g r* *i* n g; b.t.v., achter dat woord: [(ĕ)'nggi*gr*ing) (*Bl*)].

g i r *o* n g (*Bl*); zie „girang".

g i t a r**; b.t.v.: bĕnang mas (ook „poedang"); sĕrkop; staat: „sangkang": moet zijn: „sangsang"; „sĕtar*o*q" en „sĕtaro'ăq"; moet zijn: „sĕta*gro*q" en „sĕta*gro* 'aq".

g i t j a q; zie gawaq; II (*Bl*), een hengelstok, aan welks touw een stukje tin hangt dat als lokaas dienst doet.

g i w a n g° (*BlH*); tand van een visch.

g o e b a l; b.t.v. achter dat woord: „[koebal (*Bl*)]".

g o e d *o* l (*Bl*); rond uiteinde van iets.

g o e g ĕ° (*BlH*) = gĕraq I.

g o e g o ' ă q (*S*); zie matĕ".

g o e g *o* h; staat „majas"; moet zijn: „mawas" [1]).

g o e g *o* r**; b.t.v. achter het woord: „[koebal (*Bl*)]".

g o e j o e; b.t.v., achter het woord: „[(ĕ)'nggoejoe (*Bl*)]".

g o e j *o* n (*B*(*H*); sĕgoej*o*n, een partij voorwerpen.

g o e l a j; b.t.v.: goelaj goelaj'ăn, allerlei toespijzen; goelaj *gr*ampaj (*Bl*) van allerlei groenten.

g o e l a n g; b.t.v.: waggelen.

g o e l ĕ; b.t.v., achter „naw": [„kĕb*o*ng (*Bl*)]"; goelĕ: tab*o*ng, arensuiker in een bamboegeleding besloten; tapaq, platte

[1]) Zoude de menschaap moeten zijn („aldus in Trop. natuur Jrg. XII Octr 1923 afl. 10").

ronde koek van arensuiker, gewikkeld in een blad van „pandan" of van „bĕngkoe(w)-'ăng" — waarin die suikersoort in den handel wordt gebracht.

goelik (Bl); (mĕ)'nggoelik = moengsal.

goeling; b.t.v., achter „rolkussen": [kĕgoeling (Bl)]; achter „gevechtstelling": (Bl) op den grond rollen van hevige smart, van zwaar verdriet.

goelot; b.t.v.: II (Bl), recht op iets afgaan.

goemaj; fijn schaven (?).

goembaq; b.t.v.: de geknipte franjes in het pisangblad, waarmede de opening van de bamboegeleding, waarin „lĕmang" is gaargestoomd, toegedekt is.

goembol; I = kĕroebong, t.d.v.

goend(j)aj° (BlH); overschot, overblijfsel.

goendiq**; b.t.v.: goendi'ăq (S); II (BlH) een, oorspronkelijk uit de gemeenschap uitgestooten later tot den slavenstand gebracht, persoon.

goendjaq (B)(H); welgesteld, in goeden doen.

goendol = roentjing, doch slechts aan een uiteinde; II hoornloos.

goendoq° (Bl); di goendoqka(n), aan elkander gebonden, aan elkander gehecht; (BlH), steel, tros.

goenggong; b.t.v.: II = bataq; (Bl), in den bek nemen en daarmede wegloopen; III (Bl), aangeblazen, aangewakkerd door den wind; zie „bĕritĕ".

goenong; b.t.v., achter „bĕrirang": [ook „mĕrapi"]; goenong°: 'ajoe; bikoe [ook „bikoe sĕbikoe"]; bogor; ma'oe rindoe radjaw (S); maroe biroe (S); mĕroekom roekom (B); pĕnjabongan; sajoran; sam; sĕmambong; tĕgros [ook „tĕrosan"] (B); sĕnjaring njaling tĕkĕmbang [volgens (P) wellicht „goenong soenjaring sĕlak kĕmbang"] I, verblijf der goden.

goenting; staat ad „I": „soerongan"; moet zijn: „sirongan".

goentjang; gĕmoentjang, stevig heen en weer schudden.

goentom° (B); gĕmoentom, gew. verbonden met „gĕmoeroh (grwd. „goeroh"), veel lawaai, geraas, rumoer veroorzakende.

goentong; b.t.v.: (B)(H), afgebroken, verbroken, van een verbinding inz. bij bruggen.

goeraj**; moet zijn: „goeraw" [ook „goegraw"]; b.t.v., achter „gĕraq": ook schudden, wakker schudden; II° (S) = soekaw; III goeraw, stoeien.

goerin; I e.s.v., kleine aarden pot, vaas; II tjangking goerin, een ceremonie bij het „gawi(j)'ăn"; zie „gawi".

goeroh (B); b.t.v.: goeroh gĕlap goeroh gĕmpitĕ (B)(H), machtig natuurverschijnsel (regen en wind gepaard met onweder en aardbeving).

goesoq (B) „goeso'ăq (S); wrijven, schuren, smeeren.

goesor; b.t.v., achter „(mĕ)'nggoesor": [bĕgoesor (Bl)]; achter „dergelijks": (Bl), van natte handen aan lap, broek of sarong.

goesti; b.t.v.: III° (Bl), waarmede een vorst wordt aangesproken; goesti 'alos = bapaq kĕlam, 'iboe kĕlam.

goetikĕ° (B) = kĕtikĕ.

goe(w)'ăq° (S); plaats, plek.

goewĕ° (Bl) = goeha.

gojang; b.t.v., achter dat woord: [ook „goejang"]; II heen en weer bewegen.

gom; b.t.v.: °zoo is het, aldus.

H.

hadoe° (BlH) = 'adoe I.

haga[1]) [(n)?]° (BlH) = soekĕ.

handĕ° (BlH); badplaats.

himpit; b.t.v., achter „aangesloten": (Bl), geklemd.

[1]) Vermoedelijk het Lamp's. „haga" = „(ĕ)'ndaq".

h i n ĕ (*B*), hinaw (*S*) (in de spreektaal zelden of niet gebezigd), laag, gering, min.

h i r a n°; verbaasd, verwonderd, verwonderlijk.

h o e k *o* m; b.t.v.: hoek*o*m kĕrtĕ ngan pĕgantĕ (*B*), beslissing overeenkomstig de adat.

h o e n d a n° (*BlH*); dekken van een stier.

I.

'i b a n g; gew. 'ibang gĕmibang, op en neer bewegen van bladeren door den wind.

'i b a r a t° (*S*) = (ĕ)'mpamĕ.

'i b ĕ; b.t.v.: II 'ibaw (*S*); zie „parang".

'i b o e**; b t.v., na „tand*o*ran": koembo'ăq bapaw 'oembaj; kĕdjĕngaq bapaw djĕngal (*S*); takaq bapaw takaw (*S*); achter „moeqsĕ": [ook „moeksĕ"] en achter „(*B*)": „[moeqsaw (ook moeksaw) (*S*)]"; tusschen „'amb*o*t" en „sĕkamb*o*t": (ook „[(ĕ)'mb*o*t]'iboe)"; tusschen „tali" en „beschermgodinnen": 'ant*o*n 'iboe sĕkant*o*n (*S*), poeraw (*S*); t.d.v. de „ , " tusschen „djambar" en „tali".

'i b *o* r; verwarring.

'i b *o* s**; b.t.v., achter „bladeren": van palmsoorten inz.; achter „arenpalm": van den pisangboom; het jonge weeke gedeelte in den stam van een plant.

'i d a n g; ad „III" staat: „kalĕ"; moet zijn: „kali".

'i d a p a n; b.t.v.: 'apoj [ook „dĕmam 'apoj"]: 'abang; 'itam, kĕdoed*ogr*, koen*i*ng, pot*i*'ăh tĕl*ogr* (*S*); achter „veroorzaakt" ad „(ĕ)'ntĕloj": (ĕ)'ntĕloj: boej*o*t, boelan, boeng*o*q (*B*) [boengo'ăq (*S*)], koen*i*ng; achter „lichaam", ad „bĕngkaq": bĕngkaq: 'abang, dadoe (gezwel op armen en beenen), koentji (gezwel op het hoofd) — geen ettergezwellen —; tusschen „boes*o*ng" en „ngan": buikpijn, constipatie; boes*o*ng (mĕ)'nggig*i*t, koliek; ad „dĕmam": dĕmam: 'araj tĕmaraj (?), mi(j)'ădi (kraamvrouwenkoorts, gepaard gaande met buikziekte), lami(j)'ăn 'antoe, lami(j)'ăn tĕsapĕ (*B*) [tĕsapaw (*S*)] zie „sapĕ") II; voor het woord „gĕtjar": gĕr*i*ng djarĕ (*B*), anderdaagsche koorts bij kinderen; b.t.v.: 'idapan 'ijăq, hoest; 'ijăq pandjang, zwaar hoesten; kĕm*i*h (*B*) [kĕm*i*(j)'ăh (*S*)] blaascatarrh; moentahka(n) da*gr*ah, bloedspuwing; sab*o*n: bangkaj (kwaadaardige zweer bij gehuwde mannen veroorzaakt door den „dj*i*n koembang", venerische zweer), pĕrboelaw (*S*), blaasziekte; toedjah toedjahan, kramphoest, kinkhoest; b.t.v.: achter „sarap": [ook „sa*gr*ap"]; achter „spruw": mondzeer bij vee; 'idapan: 'ang*i*n°, bĕgah°, bĕgo'ăh°, dja'o'ăh°, mĕngki°, migaw°, sĕngat° — (*S*); boer*o*s, dijarhée; 'ijăq ngat, kinkhoest; kĕnĕ djoenggang, cholera; mĕngaj, asthma; pĕgaj, steenpuist; tangkapan diwĕ: di goen*o*ng, di la'*o*t, beroerte — (*Bl*); niet t.d.v. de zinsnede „dĕman dalam poe*gr*o'ăq ... kraamvrouwenkoorts**".

'i d a r; b.t.v., achter „wichelarij": kalender [ook „koetika" mal.]; (*Bl*), gunstig tijdstip, gunstige gelegenheid; III** (*Bl*), overal, allerwege.

'i d j a t; b.t.v.: 'idjat pĕl*igr* (*Bl*), testikel; ad „'idjat II": wordt ook (doch zelden) als hulptelwoord gebezigd bij het optellen van geldstukken.

'i d j a w; b.t.v., achter het woord: ['idjoe (*Bl*)].

'i d j *o* n (*BH*); sussen van huilende kinderen.

'i d *o* n g; b.t.v., achter „wipneus": den neus in den wind steken, zooals de karbouwen met opgeheven kop doen.

'idop; b.t.v.: 'idop malang, gezegd van een kinderloozen echt; voor „levensonderhoud": [hidopan (*Bl*)].

'igoq (*Bl*); manieren, handelwijze.

'ijăq:.. hoesten, t.d.v.

'ikal° (*B*)(*P*); kluwen, windsel; ngikal, met draaierijen omgaan, verdraaien.

'ikan; b.t.v., ad „zoetwatervisschen": kĕdoempong; *gr*oe(w)'ăn: (ĕ)'nggĕloebor, sawar; sawi; boedjoq (*Bl*); sĕbaraw (*Bl*); achter „jeugd": (*Bl*), kleine gouden of zilveren vischjes, welke men aan een ketting draagt.

'ikaq; b.t.v., achter „gew.": „ngikaq, wijdbeens, wijd openstaan van de beenen.

'ikar; — tusschen „'ikaq" en „'ikat" b.t.v.: 'ikar, (zelden of nooit gebruikt) = pĕrintah; (*B*)(*H*) de macht, het gezag in handen hebben.

'iki (*B*)(*H*) = 'ini.

'ikoq; b.t.v.: zie ook „palaq".

'ikot; b.t.v., achter „bĕ*gr* 'ikot'ikot": ['ikot bĕ*gr*ikot (*Bl*)].

'ilah; 'ilahla 'ilah 'ilĕlah; zie „bismilah".

'ilap (*BlH*) = bantji II.

'iling; b.t.v.: II 'iling'iling, op zijne hoede zijn, op iets letten, iemand met de oogen volgen.

'ilmoe**; b.t.v.: 'ilmoe: boewajĕ, gadjah, matjan (*B*), waardoor men de wetenschap bezit: om zich te vrijwaren voor aanvallen respectievelijk van krokodillen, olifanten, tijgers; djĕlatang, — tegen brandnetelsteken; djoedoe —, om iemands hart tot zich te laten neigen; gantong pĕdjĕrĕ (*Bl*), — om al het kwaad van zich te kunnen afwenden; mantang '*agr*i — om regen of droogte te bezweren; nanam 'oebi —, om het gewas tegen schade te vrijwaren en een goeden oogst te verkrijgen; ngambiq njawĕ (*B*) — om iemand schade of kwaad te berokkenen; nimbaq *gr*oesĕ (*B*) [*gr*oesaw [*S*]) — om op de hertenjacht steeds succes te hebben; (tanah) toegoe toegoe — om te voorkomen, dat men door het in cultuur brengen van een terrein, waarin zich vermoedelijk kwade geesten ophouden, ziek wordt; (ĕ)'ndaq (mĕ)'nggilĕka(n) (*B*) [(mĕ)-'nggilawka(n) (*S*)] gadis = 'ilmoe koetjor; tahan loekĕ sĕlawih (*B*) = 'ilmoe kĕbal.

'imam**; b.t.v.: 'imam: bĕboeroe (*Bl*), de leider bij een jacht; djaring, de leider bij een hertenjacht, die tevens bekend is met de „'ilmoe djaring" (zie „'ilmoe") — de medejagers worden „'anaq boewah djaring" geheeten, zie ook „djoeroe" —; doendangan, de hoofdpersoon bij de „doendang" ceremonie.

'iman°; geloof in godsdienstigen zin.

'imbal; gew. 'imbal sĕkimbal, heen en weder bewegen.

'imbĕ'ăn; b.t.v.: II (*Bl*), dubbelganger, ook gezegd van personen, die overeenkomstig handelen.

'inal (*Bl*); prop in het lontgeweer.

'inang; b.t.v.: 'inangan, het voorwerp van verzorging, behoeding enz.; 'inang 'inang (*Bl*), kindermeisje.

'inaq; b.t.v., achter „gezicht": herinneringsteeken van (aan) een overledene; II (*Bl*); nginaq'i: si*gr*at si*gr*ih, waarzeggen door sirihbladeren te beschouwen; soerat tangan, waarzeggen door de lijnen van de hand te beschouwen.

'inaw (*Bl*); het verplegen, verzorgen, inz. van personen, die aan eene besmettelijke ziekte lijden.

'indah; b.t.v.: mooi, belangrijk.

'indang° (*BlH*); juist, juist goed, juist van pas.

'indaw (*S*); 'indawnjaw, naar gissing, veronderstel, indien.

'indaw'ăn; wat ter vergelijking naast of tegenover elkander gesteld is.

'indjan; b.t.v.: II ngindjan (*Bl*), het optrekken van den hengel als men beet heeft.

'indjiq; b.t.v.: II (*Bl*), blij, vroolijk, opgewekt.

'inggang° (*Bl*); gew. 'inggang bĕsing-gang, veel door elkander.

'inggaq (*Bl*); tijdstip, oogenblik.

'ingg*i*h°; ja, ja zeggen op.

'inggoe; b.t.v., achter „duivelsdrek": (geneeskrachtig).

'ing*o*n; b.t.v., tusschen „'ing*o*nan" en „huisdieren": het voorwerp van verzorging, van behoeding.

'ingson° (*B*) = 'akoe.

'insja 'allah (hoofdzakelijk in de strandstreken gebezigd), zoo God wil.

'intang° (*BlH*) = poeta*gr*.

'int*i*ng; licht, niet zwaar; II° (*S*), waarmede de „tĕmpil*o*ng" wordt bedoeld.

'intjang° (*S*) = 'inaq.

'intj*i*t (*Bl*); e.s.v. kinderspel.

'ipang; b.t.v.: in schijven snijden.

'ipangan; zie „boebo*gr*" en „ri(j)'ăl".

'ipa*gr* (*Bl*); waarmede de oudere of jongere zuster de echtgenoote van haar jongeren of ouderen broeder aanspreekt.

'ipat (*B*)(*H*); gew. 'ipat kĕmipat (ook „sĕlipat"), beweging in het water door de vinnen van een visch.

'ip*o*q; b.t.v.: 'ip*o*q (*B*) ['ipo'ăq (*S*)] tadji, tasch (zak), waarin bij het gaan naar de hanenvechtbaan behalve de „bĕroemb*o*ng tadji" ook worden geborgen de „bĕnang boelang", de „kil*igr*an", de „pĕrapas", een citroen en wat rattenkruid.

'iram; b.t.v., achter dat woord: „[ngi-ram (*Bl*)]."

'irang; b.t.v.: II (*Bl*), gew. „'irang soelang", gezegd van een geit roodbruin van kleur met een wit plekje op het voorhoofd.

'irap (*Bl*); 'irap bĕkirap, geleidelijk intreden van de schemering.

'ir*i*ng; b.t.v.: 'ir*i*ng: boengsoe, het kind, dat het jongste kind voorafgaat; toe(w)'ĕ (*B*) [toe(w)'ăw (*S*)], het kind, dat op het oudste kind volgt.

'i*gris*; ngi*gris*, kerven, in kleine stukjes snijden, afsnijden; pĕngi*gris*, een houten mes gebruikt om bijennesten weg te snijden.

'iroe; b.t.v., achter „ontvoering": (*Bl*), ook donker voor de oogen worden bij ziekte, verduisterd van de gedachten.

'ir*o*n, het afsnijden van de nerf (hoofdnerf) van biezen of palmen met een „sĕra'*o*t" (zie „ra'*o*t").

'ir*o*k; rumoer maken.

'ir*o*s; 'ir*o*s 'ir*o*s, e.s.v. kruid, waarvan de jonge bladeren als toespijs worden genuttigd.

'isa; zie „nĕbi".

'isat (*Bl*); kort en snel ademhalen van iemand die op het punt is om te sterven, die buiten adem is.

'is*i*n° (*S*); verlof, toestemming.

'is*o*q; b.t.v.: „'is*o*q loesĕ (*Bl*), over twee dagen.

'it*i*q; b.t.v., achter „watervogel": „[wilde eend (*Bl*)]".

'itjaq (*Bl*); 'itjaq 'itjaq, veinzen, huichelen, voorgeven.

'itjaw° (*BlH*); verward, vermengd, door elkander.

'iwan (*Bl*); dier, beest.

J.

jang; I gew. sangjang (zie dit woord); II (*Bl*); engel.

K.

`kabagr; b.t.v.: kabagr 'awar gĕnawar° = kabagr 'angin.

kabigr; (gew. „ngabigr"), reikende tot; gaande in de ...; van de ... op ...

kabong; b.t.v., achter „stoffen": van 1½ vadem; ook gebruikt als hulptelwoord voor het aantal volslagen stukken lijnwaad of stof.

kadi; b.t.v.: °(B)(H) = lobang.

ka'in; b.t.v., vóór „gindawsoli (S)": „(ragi)gindĕsoli (B)"; tusschen „ragi" en „itam": „'abang"; ka'in: bangon kĕrtĕ (B); diwan 'abang boetĕ (Bl); diwan bĕ'angkatan (Bl); koeling boengĕ (B) [boengaw (S)]; pĕmoentjĕ'ăn (B); sĕmanggi; 'oeloe (eigen weefsel); sĕrĕbajĕ (B) sĕrĕbajaw (S); tjit (van sjits); bĕtĕkat bĕnang mas (Bl); doedot°, e.s.v. staatsie kain; staat: „sĕtĕrĕ (B) [sĕtĕraw (S)]", moet zijn: „sĕtĕgrĕ (B) [sĕtĕgraw (S)]"; staat: „'aban**", moet zijn: „'abang".

ka'it; b.t.v., achter „pĕngaitan": [ook „pĕnga'it"].

kajangan; b.t.v., achter dat woord: grwd. („jang").

kajaw; b.t.v., achter „ngajaw": (ook „mĕngajaw"); ngajaw: kĕbanjakan, pĕmanggil — respectievelijk het maken van „doedol" voor alle genoodigden bij een feest, meer in het bijzonder als gave van den feestgever aan de naaste verwanten die buiten zijn doeson wonen.

kajĕ; b.t.v.: „ook = 'agong".

kajoe; b.t.v. voor „nagaw": „nagĕ (B)"; achter „ficussoorten": (met geneeskrachtigen wortel); achter „parasieten": (met geneeskrachtige bladeren); tusschen „koening" en „'agrĕ": (de bast wordt bij het kleuren van garens gebezigd); ad: „bĕgroewas": (met geneeskrachtigen wortel); „kambing": (geschikt voor he vervaardigen van prauwen); „lĕlasi": lĕlasi 'abang eene varieteit; „nangkĕ": (met geneeskrachtige bladeren); „pĕpanggil": (bladeren gebezigd bij het verven van garens); „tĕrĕntang": (geschikt voor het vervaardigen van prauwen); „tĕndikat" achter „gebezigd": waarop bijen hunne nesten „si(j)'alang" bouwen; — kajoe: 'api 'api; 'agraw nasi; bĕdaraw (met geneeskrachtigen bast); bĕngkĕnang; bĕnoewang (geschikt voor het vervaardigen van prauwen); bĕgri(j)'ăng sĕni een varieteit, (met geneeskrachtige bladeren en waarvan de vruchten als lokaas worden gebezigd in vallen om dwergherten te vangen); boenot (met eetbare vruchten); djĕnti(j)'ăn (met eetbare vruchten); djitan; djoewagr (waarvan de „tĕgras" voor huisstijlen wordt gebezigd); (ĕ)'ndĕlĕngaw (welks bast veel looizuur bevat); (ĕ)'ndĕlĕmoe; (ĕ)'ntoekaw; gĕroentang 'ipoh (B) ['ipo'ăh (S)]; kaboe; kadam; kĕkoenjit (met geneeskrachtige bladeren); kĕlingsap (gebezigd voor het roodkleuren inz. van pandanbladeren); kĕloembok (met vele uitwassen); kĕrĕmoenting (met eetbare vruchten); koelit (geneeskrachtig); koegrat; lagan (waarop de bijen hunne nesten „si(j)'ălang" bouwen); lakaw (hard hout voor tandenzwartsel in gebruik); lanang (met geneeskrachtigen wortel); lawoe [de geklopte schors wordt gebezigd voor het vervaardigen van kleedingstukken (zie „lantong")]; linggigr (met eetbare vruchten); loetih; malaw; mampat (geneeskrachtig); mĕsang (met geneeskrachtigen wortel); 'oetaq (met geneeskrachtige schors en bladeren); poetat (met geneeskrachtigen bast); sĕmampat (met geneeskrachtigen wortel); sĕmĕroelap (met geneeskrachtige bladeren); sĕndawaran; sĕsahang (waarvan „pating's" worden vervaardigd); tam-

poej (met eetbare vruchten); tĕmpĕlĕsi; tĕntam (met geneeskrachtige bladeren; tĕntoel*o*n (zéér harde houtsoort); tjĕmarĕ (*B*) [tjĕmaraw (*S*)] 'abang (uitstekende houtsoort); toepak (met eetbare vruchten); toet*o*t; toewi; bĕbawo'ăq bawo'ăq (*S*), rambaj'ăn kĕtapang sangk*o*r (*S*), poemp*o*ng mati sĕbĕlah, gezegd van boomen, die zich door de een of andere afwijking, bijv. in groei, overhangen van takken e. w. d. m z. onderscheiden en waarvan het heet, dat daarin booze geesten huizen; (*S*) 'a*gr*aw tjĕmpĕl*i*ng°, bĕlimbingan°, djati rambaj'ăn°, kĕloelotan sakti°, kĕrant*o*ng°, lĕban bawo'ăq lĕban djambaj'an°, ma'igam mĕrajaw°, mindanan sakti°, ri(j)'äw ring*i*n°, sampang rajaw°, sĕdjoeg*o*l°, sĕgĕtaw mambang°, sĕgĕram*i*ng°, sĕmambat'oeloe°, sĕpampang rajaw°, si'al*i*t gĕmĕrintj*i*ng sakti°, tapaq°, tigaw bang°, tjipaq tjoew*i*l°; (*B*) lĕl*i*ng°, mĕndĕraq mĕndĕr*o*ng°; (*Bl*) baj; bĕnoenaj; bĕrĕbah; boelan; dama*gr* 'asam; diw*i*l; (ĕ)'mbasah; (ĕ)'ntari; gad*i*ng; gintang (geneeskrachtig); (gĕn)'oengl*i*n; gĕroel*i*n; karas; kas*i*m; kĕdjadjat; kĕdoj; kĕlampaj'ăn; kĕlĕmpang; kĕloempang; kĕritaw; kis*i*m; koenj*i*t; land*o*r; lang; law; lĕnggoeg*o*r; lĕngkĕnaj; lil*i*ng; mĕdang bambang; mĕlakaw; mĕrbikang; mĕrib*o*ngan; moeloe; 'oel*i*n; pĕlangaw; pĕt*i*q-'an; rapat; rawa rawa; rimaw; ris*i*l; sago; sĕngkĕlat; sĕpĕnd*o*ng; sĕroe; simp*o*r; tadji; tĕbĕsoe; tĕtah; toebĕ sĕlantjar; toendj*o*q — deugdzame houtsoorten; 'anĕ° (*B*)(*P*), levenskracht; staat: rĕngas, soengkaw, tĕlam; moet zijn: *gr*ĕngas, soengkaj, tĕnam; ad „kajoe**" staat: „bĕgasĕ" [ook bĕtjing*o*t kajoe bĕgasĕ (*B*)]; moet zijn: bĕtjing*o*t kajoe bĕgasĕ (*B*) [bĕtjing*o*t kajoe bĕgasaw (*S*)]; staat: „mĕba'oe" en „geneeskrachtig"; moet zijn: „mĕrba'oe" en „(met geneeskrachtigen bast)"; de „ , " achter „tjapaw" en voor „gant*o*ng" te vervangen door een „ : "; II gebruikt als hulptelwoord voor het aantal volslagen stukken lijnwaad of stof; vgl. kab*o*ng.

k a k a h (*Bl*) tĕkakah = boerak I.

k a k a q; b.t.v. ad „II" achter „ngakaq": „[ngĕngakak (*Bl*)]".

k a k a *g r* (ook „kĕka*gr*")(*BH*); klauw, poot met nagels van vogels en viervoetige dieren.

k a k i (*Bl*) = kĕt*i*ng; kaki kantj*i*lan, gezegd van een snellooper.

k a l a m b o e(w) a j; b.t.v., achter dat woord: „[kĕloembaj (*Bl*)]".

k a l a m o e l a h °; het woord Gods.

k a l a n g; b.t.v., achter „last": stut, onderlaag van balken, steenen enz.; II (*Bl*), e.s.v. riviervisch.

k a l a t; b.t.v.: II (*Bl*), gezegd van een onvoltooiden coitus.

k a l ĕ; b.t.v.: II (*Bl*), schorpioen.

k a l *i* s; b.t.v. achter „snijdt": van een lucifer of van een tondel, die moeilijk ontbrandt; en achter „verbrandt": omdat het vochtig is.

k a l o e; b.t.v.: (*Bl*), schorpioen; vgl. „kaloe".

k a l *o* n g; b.t.v.: „kal*o*ng tjĕrmaj".

k a m b a n g; b.t.v.: bĕkambangan, in troepjes zijn; achter „kweekplantjes": (niet van padi); II (*Bl*); vijver (?).

k a m b a n g a n; b.t.v., achter dat woord: [grwd. „kambang"].

k a m b a s; b.t.v., tusschen dat woord en „batoe": „; kambas"; II zie „'oerat".

k a m b *i* n g; b.t.v.: zie ook „bĕbiri"; kamb*i*ng: 'irang, 'oel*o*ng [tjoelĕ (*BlH*)], ragi tigĕ (*B*) [tigaw (*S*)], tĕtaq nangkĕ (*BlH*).

k a m p a k (*Bl*); bĕkampak = bĕkambangan, zie „kambang".

k a m p a n g; b.t.v., achter dat woord: (*Bl*) scheldwoord; helsch, wat voor de hel bestemd is.

k a m p a w (*S*); I een sirihtasch voor mannen; II wat betreft, ten opzichte.

k a m p *i* q; b.t.v.: II (*Bl*); ngamp*i*q mĕrgĕ, hoereeren.

k a m p *o* h; b.t.v.: II kampo'ăh (*S*); kampo'ăh di*gr*i, Gij allen (doesoen- en margagenooten), ulieden, Gij aanwezigen.

k a n d a l; b.t.v.: II (*Bl*), dik, in tegenstelling van dun.

k a n d a n g; b.t.v., achter „salang": sĕmpi(j)'ăng (*Bl*); pĕngandang, z.v.a. „kandang"; II pĕngandang, de beide cirkelvormige einden van hout op vijf plaatsen door latten verbonden, waarvan de beide bovenste „pĕlampaj'ăn" den bovenrand van een „boewaj'ăn" vormen; III zie „loe(w)'ă*gr*."

k a n d a s a n (*BlH*) = landasan, zie „landas".

k a n d j a r (*Bl*); bĕkandjar kandjar, juichen, vreugdekreten aanheffen.

k a n d *i* s; b.t.v. achter „vruchten": en „geneeskrachtige wortel": kand*i*s kidjang (*Bl*) een varieteit.

k a n d j i; b.t.v.: (*Bl*) ook het verkoopen van gemeene praatjes tegen het vrouwelijk geslacht.

k a n d *o* l; mand, cylindrisch of in den vorm van een „minggangan", vervaardigd van de schors van de „kajoe (ĕ)'ndilaw" of van gevlochten bamboereepen, waarin „gamb*igr*"bladeren of „kĕmiling"noten worden gedaan om ze tusschen een houten pers te houden; de zak, die onder een voertuig wordt gehangen, inhoudende het voeder van het trekdier; de onderkant van een vischnet.

k a n d *o* n g; b.t.v.: kand*o*ngan (*Bl*), de op den buik gevouwen en opgerolde sarong om daarin iets te bergen of te wikkelen.

k a n g k *o* n g a n (*Bl*); pupil van het oog.

k a n *i* q; b.t.v.: II bĕkan*i*q'ăn (*Bl*), het elkander omhelzen voordat men den coitus uitoefent.

k a n t j a p; moet zijn: „kantap"; b.t.v., verbonden met „tĕtap", ter versterking, „tĕtap kantap" = „tĕtap"; II = mantap (?).

k a n t j *i* l; b.t.v.: kantj*i*l pot*i*h (*B*) [pot*i*-'ăh (*S*)].

k a n t j *i* n g; b.t.v.: kantj*i*ng pĕlangki (*Bl*), gouden knoopen aan de mouwen.

k a n t j *o* n g; b.t.v.: (*Bl*), een koker van bamboe inz. tot het bergen van garen.

k a ' o e l a w ° (ook „koelaw"); nga'oelaw (ngoelaw) (in de spreektaal niet gebezigd) = (ĕ)'mpoe.

k a ' o e l ĕ ° (*B*) = ki(j)'oelĕ.

k a p a j (*Bl*); I een weinig verlamd van hand of arm; II kapaj kapaj, waaronder inz. de bladeren worden verstaan, welke hebben gediend om daarmee een en ander, dat voor een offermaal benoodigd was, te wikkelen.

k a p a n g; b.t.v.: II (*Bl*); kapang 'id*o*p, worm in levende boomen.

k a p a q; b.t.v.: ngapaq sĕligaq sĕlig*o*r, rechts en links kappen.

k a p a *g r*; b.t.v., achter „geworpen": kindja*gr* kapa*gr*an, de vuilnismand.

k a p a s; b.t.v., tusschen „bast" en „wortel": „kĕtj*i*q (*B*) [kĕtj*i*'ăq (*S*)]."

k a p a w; b.t.v.: II (*S*) = kampaw.

k a p *i* l (*Bl*); zie „koepal".

k a p *o* *g r*; b.t.v.: kap*ogr*: kĕrang (*Bl*); koepang (*Bl*).

k a q; b.t.v.: III° (*Bl*); kaq bĕlikaq, eindelijk, ten laatste.

k a r a j; b.t.v.: II (*Bl*), gezegd van hoornvee, op het oogenblik dat het besprongen wordt.

k a r a n g; b.t.v., ad III, achter „samenstellen": opstellen van brieven, geschriften; karangan soerat (*Bl*), een brief, die goed gesteld is, waarvan de woorden naar behooren geschikt zijn; pĕngarang, iets, waarmede men iets samenschikt, in elkander zet enz.; tusschen „pĕngarang**" en „tadjo'ăq": pĕngarang, zilveren draad, waaraan zilveren lipjes en stukjes bruin flanel „da'*o*n" van denzelfden vorm hangen, een der onderdeelen van de „palaq sanggolan" (zie „palaq").

k a *g r* a n g a n . . . kiezelsteentjes; t.d.v.

k a r a p; b.t.v.: II *(Bl)*, iets aandurven doch niet ten uitvoer brengen.

k a *g r* a s; b.t.v., achter „boom": kajoe ka*gr*as, waarvan de schors o.a. gebezigd wordt om „tĕmpilo*ng*"'s te vervaardigen.

k a *g r* a t; b.t.v.: III *(Bl)*, geheel verlamd.

k a r *o* h a n; b.t.v.: II *(Bl)* = landangan.

k a *g r o* h; b.t.v.: sĕka*gro*h sĕdoes*o*n sĕlaman, bondgenootschap.

k a r *o* n g a n; besloten, inbegrepen van tijdruimte.

k a *g r o* t; b.t.v. ka*gro*t mĕntĕrĕ (in een „gawi((j)'àn" toespraak aangetroffen), heeft wellicht de beteekenis van „tamb*i*q'anaq".

k a s a h; b.t.v.: *(Bl)* = 'amparan.

k a s a m*; b.t.v., achter dat woord: „meer in het bijzonder" en achter „gebracht": kasam: kĕmboeh*o*ng; ni(j)'*ogr*, soorten daarvan.

k a s i h; b.t.v., tusschen „*(S)*" en „genegen": [ook „pĕkas*i*h *(B)*", pĕkas*i*'ah *(S)*]; kas*i*han, medelijden.

k a t ĕ; b.t.v.: pĕkatĕ'àn *(B)*, pĕkataw'àn *(S)*, woorden, rede, redevoering.

k a t j a n g; b.t.v.: boentj*i*s; pipi; tĕl*ogr*; tjĕtjaq; achter „rĕg*i*s": (ook „*gr*ĕg*i*s").

k a t j a p *(Bl)*; veel, onberekenbaar.

k a t j ĕ; b.t.v.: *(Bl)*, spiegeldoos.

k a w°; = 'angkaw.

k a w a j**; b.t.v.: kawaj toelaq, iemand afwijzen door met de hand te wenken.

k a w a l; b.t.v.: II soewarĕ kawal° (?).

k a w a n; b.t.v.: kawan barang tinggal°, vader van den verloofde; II = 'akoe.

k a w a n g° *(BlH)* = 'aj*o*n.

k a w ĕ; b.t.v.: kawĕ *(B)* [kawaw *(S)*]: da'*o*n, koffie uit bladeren getrokken en als drank gebezigd; pah*i*t *(B)* [pa'*i*t *(S)*], koffie zonder suiker gedronken; achter „ngidjang": „[ngoerongan *(Bl)*]".

k a w i n; b.t.v., achter „'adam": „['adat *(Bl)*]".

k a (w) *o* l° *(S)*; bĕka(w)'*o*l, een gelofte doen, zijn woord geven inz. op een heilige plaats.

k a w *o* n *(BlH)* = kalah.

k ĕ b a n *(BlH)*; e.s.v. fuik.

k ĕ b a r**; b.t.v.: (ook „kĕba*gr*"); pĕngĕbaran.

k ĕ b a w; b.t.v. achter „goent*i*ng": ['oedj*o*ng *(Bl)*]; voor „koengk*o*m": „kĕritot"; ad „ranggah": „tjintj*i*n"; voor „soendoej": „tik*i*ng"; „tjindang"; ad „pingas" moet de „;" voor „rantj*o*ng" een „:" zijn; b.t.v.: kĕbaw: „rĕtaq; tjaw*i*r 'atas; tjaw*i*r bawah"; b.t.v.: achter „rantj*i*ng": „*(B)*, ranggah *(S)*"; tusschen „lawas" en „tjoek*ogr*": „tjindang"; achter „tjapang" een „;"; ad „kĕbaw djĕroendj*o*ngan" achter „zijn": „en even lang zijn"; ad „kĕbaw sa'*o*tan", achter „bimbang": [voor een afgelegde gelofte]; t.d.v.: „tjoek*ogr*", verder de „;" achter „tjangg*i*'àq *(S)*" de „;" en daarvoor in de plaats te stellen een „,"; b.t.v. ad „kĕbaw**": kĕbaw: makan nasi, het aanvatten van een andermans vrouw; ngĕndas, het slaan van een andermans vrouw; *(BlH)* verkrachten (kĕbaw tĕkĕndas); tusschen „koembang" en „zie": „enz.".

k ĕ b o l**; b.t.v., achter „ngĕb*o*lka(n)": (ook „mĕngkĕb*o*lka(n)°"); II *(B)*, tĕkĕbol = tĕkĕb*o*r, zie „kĕb*o*r".

k ĕ b *o* n g; b.t.v.: kĕb*o*ng boent*i*ng, het middels een „kĕb*o*ng" afgeschoten gedeelte van een vertrek voor de bruid bestemd.

k ĕ b *o* r; b.t.v., achter „ingewanden": van kapok uit den kussen; II *(Bl)*, tĕkĕb*o*r, gezegd van water, dat door een dam lekt; III *(B)(H)* tĕkĕb*o*r, de mond voorbij gepraat.

k ĕ b o s; (in de spreektaal weinig of niet gebezigd), schrikken; tĕkĕb*o*s, verschrikt, onthutst, ontsteld.

k ĕ b *o* t; zie ook „sĕloens*o*ng".

k ĕ d a d a k *(Bl)*; tĕkĕdadak, gezegd van iemand, die een gevoel heeft alsof hij te veel heeft gegeten; oververzadigd.

kĕdar; sĕkĕdar; sĕkĕdarnjĕ (*B*), sĕkĕdarnjaw (*S*), naar den staat van, naar gelang van, naar evenredigheid van, alleen nog maar, alleen dit, maar dit.

kĕdi(j)'än*; b.t.v., achter dat woord: [ook „kĕndi(j)'än" en „ngĕndi(j)'än" (zelden)].

kĕdiron; zie „djong III".

kĕdjal (*Bl*) = ngalngal.

kĕdjangking (?); zie „rimpong".

kĕdjat; b.t.v.: II (*Bl*), stevig vastbinden.

kĕdoedogr; (ook „da'on kĕdoedogr"), de jonge nog weinig getah bevattende bladeren van de zijtakken van de „gambigr"-plant, welke voor het eerst voor den oogst in aanmerking komen; ngambiq (*B*) [ngambi'äq (*S*)] kĕdoedogr, het oogsten van die bladeren.

kĕdoedot° (*BlH*), ten einde geraakt met.

kĕdoerong; e.s.v. heester met geneeskrachtige bladeren.

kĕdoj; e.s.v. boom, met eetbare vruchten.

kĕkandji; staat: „galaq"; moet zijn: „djalaq".

kĕkaroh; b.t.v., achter „doesongenooten": (*Bl*), tusschen huisgezinnen uit verschillende doesons.

kĕkĕritjaw (*Bl*); = kĕroetjak II.

kĕkĕroetjak (*Bl*); ngĕkĕroetjak, slobberen van eenden en varkens tijdens het eten.

kĕkigrih (*Bl*) = kĕgrĕtak (?).

kĕka'ot (*Bl*); het reinigen met water van de partes posteriores na het doen van zijn gevoeg.

kĕkoedaw; b.t.v., voor het woord: „kĕkoedĕ (*B*)".

kĕkoegrĕ (*BlH*); een op een boom aangebracht teeken, ten bewijze dat men dien wil vellen.

kĕkoe(w)äq; b.t.v.: II (*Bl*), het tot een bal kneeden, bijv. van rijst.

kĕlakaj°; gew. verbonden met „kĕlakaq" — kĕlakaq kĕlakaj (*B*)(*H*), luidkeels lachen.

kĕlakaq°; zie „kĕlakaj".

kĕlakar° (*Bl*) = boedi.

kĕlam; b.t.v., ad „I" achter „oogen": ook verborgen, niet zichtbaar, ondergrondsch; sĕkĕlam°; dalam sĕkĕlam sĕpagi ini, op dezen dag en dezen avond; bini kĕlam, lanang kĕlam**; gew. een tijger(in), die de macht heeft de gestalte van den mensch aan te nemen, weertijger.

kĕlambang; b.t.v.: II (*Bl*), tĕkĕlambang, blijven hangen aan een stukje bast (?).

kĕlamin; b.t.v., achter dat woord: „sĕkĕlamin".

kĕlampiran; b.t.v.: II (*BlH*), het heen en weer bewegen van het vleesch aan den hals van oude menschen onder het gaan.

kĕla'om; geluid van blaffende honden.

kĕlawaj; b.t.v.: ook „zuster"; zie ook „toetogran".

kĕlawing; b.t.v.: II (*Bl*), tĕkelawing, blijven hangen van mensch of dier aan arm of poot op het punt staande van te vallen.

kĕlĕman; b.t.v: kĕlĕman ka'op [pĕtjah (*Bl*)], zeer duister.

kĕlĕntong*; b.t.v.: „I heupbeen" en achter „schouder": [ook „toelang kipas"].

kĕlĕndjit = gagaw.

kĕlĕntingan (*Bl*) = tjĕngkong, alleen bij koeien in gebruik.

kĕlĕpaq; b.t.v.: II (*Bl*), slingeren van de kwabben van een os.

kĕlĕtiq; b.t.v., achter dat woord: [ook „kĕlitiq"].

kĕli(j)'ang; b.t.v.: „[ook kĕlihang"; kĕkĕlihang (*Bl*)]".

kĕlikigr = boeling doch geheel van rottan.

kĕlimis (*BlH*); glad, effen van hoorns.

kĕlindan; b.t.v.: II (*Bl*), naaigaren; III (*Bl*), tĕkĕlindan, aan iets blijven hangen, blijven plakken, lang wegblijven.

k ĕ l i n d a n g; b.t.v.: ad „II" achter „woningen": „[rijstschuren (*Bl*)]".

k ĕ l i n d *o* n° (*BlH*); veel tijd behoevend, talmend, te laat.

k ĕ l i n d *o* n g (*BlH*); een hok van bamboe.

k ĕ l *i* n g; b.t.v.: „zie poepotan".

k ĕ l i n s *i* p; b.t.v, achter het woord: „[kĕlingsap (*Bl*)]".

k ĕ l i n t *o* n g... toelang; t.d.v.

k ĕ l i n t *o* q; b.t.v.: II (*Bl*), het hoofd op iets laten rusten als men onder zeil raakt.

k ĕ l i p a h (ook „kalipah"); kĕlipah kĕlipah (meer in het bijzonder) collectief de hoofden, die, daartoe uitgenoodigd, op een feest verschijnen.

k ĕ l i w a n g (*Bl*); e.s.v. kort zwaard, dat naar boven breeder uitloopt.

k ĕ l o e l *o* s (*BlH*); e.s.v. hout.

k ĕ l o e m a n g (*BlH*); e.s.v. hout.

k ĕ l o e m b *o* s; b.t.v.: II (*Bl*); tĕkĕloembos, afgestroopt van huid, van vel.

k ĕ l o e n g k *o* n g a n; b.t.v., achter „karatan": „[sa*g*r*a*pan (*Bl*)]".

k ĕ l o e p a q; b.t.v.: kĕloepaq matĕ (*B*) [mataw (*S*)], ooglid.

k ĕ l o e (w) ä n g; b.t.v.: II kĕloe(w)'ang bir*i*ng, een parasiet met geneeskrachtige bladeren.

k ĕ l *o* h; b.t.v.: (*Bl*), kreunen, kermen.

k ĕ l o j; b.t.v.: (de uitspruitsels worden in de geneeskunde aangewend).

k ĕ m a n g i; e.s.v. eetbaar kruid.

k ĕ m b a h a n g; b.t.v., achter „bladeren": „(geneeskrachtig)".

k ĕ m b a n g; b.t.v., ad I achter „vrucht": „van bloemknoppen"; ad III, achter „kĕkĕmbangan": (ook „rĕsi(j)'ĕ (*B*)", „rĕsi(j)aw (*S*)"]; zich vermenigvuldigen; „VI** kĕmbang: pĕtang e.s.v. heester met geneeskrachtigen wortel; tĕlang e.s.v. plant met geneeskrachtige bladeren; bĕlantaq bĕlantoran° (*B*); bĕtoempal boengĕ rajĕ (*B*); mam*o*r 'indor tjajĕ° (*B*); potih gĕmĕligĕ koen*i*ng (*B*); ranggĕ dipĕ (*B*); rĕmil*i*p (*B*); samĕroe(w)'aq samĕroewa(j)'an° (*B*); tĕnoebat° (*B*); VII ngĕmbangka(n) (in de spreektaal zelden of nooit gebezigd) mededeelen, kennisgeven aan een vergaderde menigte.

k ĕ m b o e l a w**; b.t.v.: kĕmboelaw 'abang, eene varieteit.

k ĕ m b o e r *o* n g°; e.s.v. groote bloedzuiger.

k ĕ m b *o* n g; b.t.v., ad „I": dik van den buik van een zwangere vrouw; ad „II" achter dat woord: „[djant*o*ng (*Bl*)]".

k ĕ m ĕ l a r o e 'a n (*Bl*); door elkander vliegen van vogels.

k ĕ m ĕ l ĕ m b *o* n g (*Bl*); stuiven, opstuiven van stof.

k ĕ m ĕ l ĕ s *i g r*; b.t.v.: II, kĕmĕlĕs*igr*an slapen van arm of been, mierenkriewel.

k ĕ m ĕ l ĕ t *i* r a n = rĕtjaq.

k ĕ m ĕ r ĕ n g *i* h a n; b.t.v., achter dat woord: „[kĕmĕ*g*rĕng*i*han (*Bl*)].

k ĕ m ĕ l ĕ n j *i* n g a n (*Bl*); I zeer sterke reuk, zooals van aether, van kajaput olie; II het stemgeluid van iemand, die vlug en doordringend spreekt.

k ĕ m ĕ l *i* b a r a n° (*Bl*); door elkander vliegen; vgl. „kĕmĕlaroe'an".

k ĕ m ĕ l ĕ t *i g r* a n (*Bl*); zacht heen en weer bewogen.

k ĕ m ĕ l ĕ b a r a n (*Bl*) = mibar.

k ĕ m ĕ l i p a t (*BlH*); wapperen.

k ĕ m ĕ r ĕ d a w 'a n (*BlH*); gezegd van een juichende menigte.

k ĕ m ĕ n d a n°; hoofdman.

k ĕ m ĕ n d *o* r; b.t.v.: „en gezaghebber".

k ĕ m ĕ r ĕ l a p a n (*Bl*); glinsterend, glimmend.

k ĕ m ĕ r i s *i* k; het geluid, wanneer men op dorre bladeren loopt.

k ĕ m ĕ r o e n j a n g (*Bl*); bĕkatĕ katĕ kĕmĕroenjang, druk praten.

k ĕ m ĕ t i; b.t.v.: II teek; vgl. „koetoe".

k ĕ m i b a n g; het heen en weer bewe-

gen van een zwiepend voorwerp in stroomend water.

kĕmilong; e.s.v. heester met geneeskrachtigen wortel.

kĕmindom; b.t.v.: (*Bl*), gutsen, stroomen.

kĕmipat°; zie „'ipat".

kĕmisir; b.t.v.: II (*Bl*), het loopen van laag bij den grond gaande dieren (?).

kĕmit; b.t.v., ad „I" achter „bewaakt": (*Bl*) [ook „kĕmit tjantjang"], een dienstplichtige, die zijn beurt om op te komen overslaat en den volgenden keer uitkomende den verzuimden tijd moet inhalen; achter „formulier**": in de beteekenis van volgeling van een persoon.

kĕmoening; b.t.v.: met geneeskrachtige bladeren.

kĕmoetak; b.t.v.: II (*Bl*), het gevoel als van het bonsen van het hoofd bij hevige hoofdpijn.

kĕmpĕnan (*Bl*); niet kunnen zien doordat de oogen bijv. vol stof zitten.

kĕmpis; b.t.v.: „van een gezwel enz."

kĕmpot; b.t.v.: II (*Bl*); tĕkĕmpot, ingevallen, van de wangen.

kĕnahat (*BlH*); een bezweringsformulier uitgesproken tijdens eene pokkenepidemie.

kĕnang; b.t.v.: bĕkĕnang, behagen, welgevallen scheppen of hebben; II°, pĕkĕnangkan, het behagen scheppen in iets.

kĕnangan° (*BlH*); herinnering.

kĕndajang; kĕndajang rindoe, e.s.v. kwade geest.

kĕndang; b.t.v. tusschen „boeloh" en „bij": inz.

kĕndas; zie kĕbaw.

kĕ(n)didaj**; b.t.v., achter „varieteit": „(met geneeskrachtigen wortel)"; kĕndidaj potih (*B*) [poti'ah (*S*)] met geneeskrachtige bladeren; de „:" te plaatsen voor het woord „kĕladi" en t.d.v. achter dat woord.

kĕndjon° (*BlH*) = kĕdjot.

kĕndoeri; b.t.v.: achter dat woord: „(ook sĕdĕkahan)"; tusschen „pinggan" en „en": tigaw bang (*S*) = tigaw ragi; kĕndoeri: 'apam tigaw ragi (*S*); boebogr bĕlantan: sĕpinggan, sĕmbilan pinggan; doelang: tigĕ (*B*): sĕrbĕ bĕlantan (z.v.a. „poendjong boelos)", sĕrbĕ 'itam, serbĕ koening; poendjong (zie dit woord); sĕrabi (*S*); sĕrbĕ (*B*) [sĕrbaw (*S*)]: boengaw (*S*), 'itam, 'itam lĕpas (*S*), koening, potih (*B*) [poti'ah (*S*)], tigaw roe(w)'ang (*S*), tigaw roe(w)'ang kĕtji'aq (*S*); achter „bĕnasi": „(ook bĕkoepiq (*B*))"; ngĕndoerika(n), een offermaal aanrichten.

kĕntjat; b.t.v. achter dat woord: „[kĕmat (*Bl*)?]".

kĕpah; b.t.v. II: e.s.v. insect, dat het padigewas aantast.

kĕpaj; b.t.v.: ook een taschje, om daarin sirih c. a. te bergen, in den vorm van een „'ipoq"; (*Bl*), ook een mandje voor het bewaren van specerijen.

kĕpajang; b.t.v.: „(met geneeskrachtigen wortel)".

kĕpak (*Bl*); zie „kĕpok II".

kĕpal; b.t.v. ad „II": (*Bl*) het geschenk, uitsluitend bestaande uit vleesch, bij elk feest, waarbij een karbaw wordt geslacht; **een klomp vleesch van den omvang van een dij.

kĕpalangan; b.t.v.: al te min, al te onbeduidend; kĕpalangan 'oedĕ'i koedaj, nu het bijna gereed is, laat ik het maar verder afmaken; kĕpalangan kĕpĕkan . . ., nu ik eenmaal ter markt ben gegaan, laat . . .; het vraagteeken achter „'alang" t.d.v.

kĕpalĕ (*B*), kĕpalaw (*S*) = palaq.

kĕpan (*Bl*); z.v.a. „balon".

kĕpas**; b.t.v.: I het met een zwaai uitwerpen bijv. van een vischnet; II° (*Bl*); ngĕpaska(n) sa'ob, het anker uitwerpen.

kĕpiri (*Bl*), Voor-Indië.

kĕpit; (*B*) t.d.v.

kĕpok; I gew. verbonden met „lan-

tang"; kĕpok lantangnjĕ (*B*) (in de spreektaal zelden of nooit gebezigd) z.v.a. „pĕngatĕ" waarbij „doedol" den hoofdschotel uitmaakt; II (*Bl*) gew. kĕpak kĕpok, klapwieken.

kĕpong; b.t.v.: kĕpong djoengot, wijze van insluiting bij het spel „sĕkĕpong".

kĕrakal°; keisteen (?).

kĕgrakap**; b.t.v. achter „geleid": ook de bladeren van de over den grond kruipende ranken en de eerste (kleine) bladeren van de plant.

kĕgramas(an)° (*Bl*) = langigr.

kĕramat; b.t.v.: kĕramat 'idop (*Bl*), gezegd van een persoon, die reeds tijdens zijn leven als een heilige wordt beschouwd.

kĕran; b.t.v. achter „arensap": „of suikerrietsap"; II (*Bl*), de stookplaats in de „koeroq".

kĕgraq; b.t.v.: kĕgraq damagr, aanbrandsel, korst van de damarkaars.

kĕgrbaj; b.t.v., achter „bangking": „[wadak (*Bl*)]".

kĕrdjĕ**; b.t.v.. achter „(*B*)": pĕkĕrdjaw 'än (*S*).

kĕrĕdaq; b.t.v.: II (*Bl*); ngĕrĕdaq, rondscharrelen in iemands woning om iets te zoeken.

kĕrĕnaj**; t.d.v.: „= banting"; b.t.v.: aan kleine stukken hakken of snijden.

kĕrĕnjat; e.s.v. kruid, waarvan de jonge bladeren als toespijs worden gebezigd.

kĕrĕsi; = kĕrosi.

kĕridang (in de spreektaal zelden of nooit gebezigd); tĕkĕridang, bewegingloos liggen als een doode.

kĕri(j)'ĕ (*B*), kĕri(j)'äw (*S*) = dĕpati.

kĕrinjop; b.t.v.: II (*Bl*), ineengefrommeld van papier, gedeukt van den rand van een blikken voorwerp.

kĕringiq (*Bl*); kĕringiqringiq [ook „kĕmĕringiq'än"], geflikker van zonnestralen door een gat van het dak op den vloer.

kĕrintiq (*B*), kĕrinti'äq (*S*); omgekruld van bladeren.

kĕrip; b.t.v., achter het tweede woord „koelĕ": de z.g. „kĕrip pasat", „kĕrip loe(w)'än groemah", wier grootouders, broeders of zusters zijnde de eersten bij „'adat koelĕ (*B*) [koelaw (*S*)"], de laatsten bij „'adat tambiq (*B*) [tambi'äq (*S*)] 'anaq" gehuwd waren; kĕrip dalam doeson, wier overgrootouders, broeders of zusters zijnde, waren gehuwd de eersten bij „'adat koelĕ (*B*) [koelaw (*S*)]", de laatsten bij „'adat tambiq (*B*) [tambi'äq (*S*)] 'anaq".

kĕripit; ngĕripit, droog worden inz. van citroenen.

kĕgris; b.t.v., ad „I": djabong (*Bl*); sĕpoelaw (*S*); tjĕritĕ lajang (*Bl*); kĕkĕgris (*Bl*), speelgoed van kinderen [in den vorm van een „kĕgris".

kĕrnaj (*Bl*); in kleine stukjes snijden, hakken.

kĕgroekaq; b.t.v.: van een ei, van schaaldieren.

kĕgroempang; b.t.v.: kĕgroempang pĕmanisan, honigraat.

kĕgroengkang; b.t.v., achter „palaq": „[schedel zonder den onderkaak (*Bl*)]".

kĕgroenjok (*Bl*); tĕkĕgroenjok, stil ter neer zitten van vermoeienis.

kĕgroesong; pop bij gedaantewisseling.

kĕroe(w)'än; b.t.v.: toelong kĕroe(w)'änka(n) djĕmaw doe(w)äw 'itoe° (*S*), een verzoek van de(n) „doekon" om de bede van de personen, namens wie geofferd wordt, te verhooren.

kĕgrongan (*Bl*) = sĕmpi'ongan.

kĕrontjong; b.t.v., achter dat woord: [ook „gĕlang kĕrontjong"].

kĕrotak; b.t.v.: II kĕrotak kĕratik (*Bl*), klanknabootsend geluid van het knagen van muizen.

kĕrpĕ; b.t.v.: II (*Bl*), hoofdversiersel van jonge meisjes.

kĕrsi; zetel, zitplaats; vgl. „kĕrĕsi" en „kĕrosi".

kĕrtĕ; b.t.v.: zie „hoekom"; II° (*B*) (*H*) liefdegave; III° (*P*) rustig, veilig.

kĕsaj**; b.t.v. III (*Bl*), in negatieve zinnen; verhinderd zijn, niet gedisponeerd zijn.

kĕsal = sĕsal.

kĕsan; spoor, indruk.

kĕsat; b.t.v.: II (*Bl*), het gevoel in de tanden, wanneer men wrang fruit eet.

kĕsĕnĕ; b.t.v.: kĕsĕnĕ ma*nis*, een kopje gevuld met suikerstroop, waarin men na het „bĕdabong" ziet, of de bewerking naar behooren geschied is.

kĕsi(j)'ăh° (*Bl*); kĕsi(j)'ăh pĕ(r)mal*im*, godsdienstleeraar, of leider.

kĕsi(j)ăn; b.t.v.: (*Bl*), medelijden.

kĕsi(j)'oe; b.t.v.: II (*Bl*), de afwerking van den rand van een rottanmat.

kĕsindal (*Bl*); sirihdoos.

kĕsoemba... levert; t.d.v.

kĕtapang; b.t.v.: „kĕtapang sangk*o*r°".

kĕtĕd*o*ng (*B*)(*H*); in staat zijn, kunnen; kundig, verstandig.

kĕti; sĕkĕti, een honderdduizendtal.

kĕt*i*b [kĕt*i*b ngan pĕ(r)mal*im*]; beambte in rang volgende op den „'imam".

kĕtilang° (*B*); z.v.a. kĕtĕdong.

kĕtimb*o*ng° (*Bl*); kĕtimbong mandi da*gr*ah, baden in het bloed.

kĕt*i*ng; kĕt*i*ng tangan (*Bl*), dienaar, slaaf, boodschapper.

kĕtip*o*ng°; (*Bl*); kleine trom.

kĕtjaj (*Bl*) = koetjil.

kĕtjapi° (*Bl*); e.s.v. luit met vier snaren.

kĕtjas (*Bl*); huiverig, bijv. om zijn naam te noemen.

kĕtj*i*p; b.t.v.: (*Bl*), klanknabootsend woord voor het geluid dat men maakt, wanneer men iets verkeerd doet of iets moet doen, waarin men geen zin heeft.

kĕtjoeb*o*ng; b.t.v.: kĕtjoebong 'itam, eene varieteit met geneeskrachtige bladeren.

kĕtj*o*p° (*B*)(*H*) = pakat.

kĕtj*o*t; iemand ontdoen van kleedingstukken, van sieraden.

kĕtoep*o*ng; b.t.v., voor „gemaakt": of van boomschors (*Bl*).

ki° = dĕngan.

kibal; b.t.v.: II (*Bl*) ngibal ngibal, heen en weer loopen, gaan.

kibang; b.t.v.: II kibang kibang, muizenverschrikkers op sawahs.

kibar*; b.t.v.: IV (*Bl*) de doode bladeren van een klapperblad (?)

kiba*gr* I (?) ngiba*gr* mĕrgĕ (*B*), waaronder wordt verstaan het knevelen, het onrechtvaardig zijn van margahoofden; II ngiba*gr* sajap('ikoq) (*Bl*), pronken van mannelijke vogels met den staart.

kidang; b.t.v.: (*Bl*); djalan sĕkidang kidang, doelloos rondloopen van indolente personen; sĕkidangkidang, gezegd van een vrouw, die geen kinderen kan krijgen.

kid*o*l°; het Zuiden.

ki(j)'ăs; tĕki(j)ăs gew. „tĕki(j)'ăs tĕkibar" (in de spreektaal zelden gebezigd), wijd en zijd verspreid, verbreid.

ki(j)'oelĕ° (*B*)(*Bl*); = 'akoe.

kik*i*l: b.t.v.: II (*Bl*), het been tusschen heup en voet.

kik*igr*; b.t.v., ad „I": pĕngik*igr* (*Bl*), vijlsel van goud, van zilver; III (*Bl*), het afsnijden van het verbrande gedeelte van een bamboeflambouw; kik*igr*an, dat afgesneden gedeelte.

kilan; b.t.v.: sĕkilan lĕpas, de afstand van duim tot pink zoo gestrekt mogelijk en gemeten langs een rechte lijn.

kilang; b.t.v., achter het woord „suikerrietpers": bĕling kilangan, papahan kilangan, onderdeelen van die pers.

kili; een klein stukje klapperdop of hoorn voorzien van twee gaatjes, waardoor een touwtje is gehaald, waarvan het eene langer is dan het andere; het korte wordt aan den poot van vechthaan of vogel

vastgebonden het andere aan een stijltje of paaltje.

kil*i*p; „těkil*i*p... ’a*gr*i” te plaatsen ad „II”.

kimbang; b.t.v.: II (*Bl*), heupwiegen.

kimě; b.t.v.: II (*Bl*), tijgerklem.

kindang°; b.t.v.: II helder van hemellichamen.

kind*o*n; (*B*), t.d.v.; b.t.v.: III, zie „wang”; IV (*Bl*), běkind*o*n, aaien, liefkoozen.

kingk*i*ng; b.t.v., voor „(*B*)”: „[kěkingk*i*ng (*Bl*)]”.

kintang; het elkander overgeven van de hanen bij het „padan”.

kintjah; b.t.v.: II (*Bl*), vlugge bewegingen van het lichaam inz. bij dansende meisjes.

kintj*o*ng (*Bl*); niet evenwijdig van lijnen, van bouwvelden.

kipang; b.t.v.: (*Bl*), een kleine vierkante opening voor deur of raam.

kipaq; b.t.v.: II (*Bl*), spenen.

kipat; b.t.v., achter „vin”: „(meer in het bijzonder staart- en borstvin)”; IV kěmipat (*Bl*), wapperen.

kisan (*Bl*) = djaq.

kip*i*h; b.t.v., achter dat woord: „[gip*i*h (*Bl*)]”.

kiraj; b.t.v.: II gezegd van rijst, die met onvoldoend water is gekookt.

kirang; b.t.v.: waarop ook bewaard wordt het voor het vlechtwerk benoodigd materiaal; achter het woord: „[ki*gr*ang (*Bl*)]”.

kirap° (*Bl*); zie „’irap”.

kisot (*BlH*); van minder allooi inz. gezegd van afstammelingen uit een huwelijk van een vrije met een slavin.

kitap; b.t.v., achter het woord „geschrift”: op boomschors („ka*gr*as”].

kitjaq; těkitjaq, doorweekt zijn van den grond.

kitj*i*q; b.t.v.: ngitj*i*q (*B*) [ngitj*i*’aq (*S*)] měrambaq = rasan, inz. tusschen een jongeling en een jong meisje.

kobang; běkobang, het zich wentelen van karbouwen in een modderpoel.

kobangan; b.t.v. achter dat woord: „[grwd. „kobang”]”.

koeboe (*BlH*); alleen voorkomende in verbinding met ’alaj ’alaj; koeboe ’alaj ’alaj, nazaat.

koeb*o*ng; b.t.v. achter „bělang”: [bir*i*ng (*Bl*)]; III, běkoeb*o*ng (*Bl*), het slapen van een klein kind op den buik van de moeder.

koeb*o*r*; b.t.v., achter dat woord: (ook „koeb*ogr*” en „koeb*ogr*an”); běkoeb*o*r, begraven; ngoeb*o*rka(n) (meer „*S*”), begraven.

koedjat; beroemd.

koedj*o*r; b.t.v., tusschen „(*S*)” en „pandahan” een „;”; achter „pinggan”: (*Bl*), speelgoed voor kinderen in den vorm van een „koedj*o*r”.

koedoek (*Bl*) = koent*o*m.

koed*o*q; b.t.v.: zie „li(j)’a*gr*”; II (*Bl*) e.s.v. wapen.

koekoe; b.t.v.: de pin waarmede de „gěloempaj” aan den nok van het dak wordt bevestigd; achter „bamboestok**”: „(as)”; II koekoe rěndang, e.s.v. heester met geneeskrachtige bladeren.

koek*o*q; běkoek*o*q (*Bl*): gěrěgaq, hard en langdurig kraaien; ṭangkap, een kort hanengekraai (bijv. van boschhanen).

koek*o*r; z.v.a. „k*o*r”.

koelak; b.t.v.: koelak galang satoe (*Bl*), met een kop er op.

koelě; b.t.v. achter „tjě*gr*aj” in „tjě*gr*aj běkoendang”: „[ook „sa*gr*aq”]”; běkoelě (*B*), běkoelaw (*S*), het aan elkander geparenteerd zijn van twee families, wier kinderen volgens dat huwelijk gehuwd zijn; pěkoelě’an (*B*), [pěkoelaw’an (*S*)], de levende en overleden verwanten, die bij ’adat koelě (*B*) [koelaw (*S*)] gehuwd zijn; achter „pintaq’an”: (ook „pintaq pintaw’ăn” of — zelden — „pěmintaq’an”); — *Sěrawaj-*

streken: ad „*a*", achter „boven": [volgens een enkelen berichtgever eene som gelds ad f 2 en een „'ajam sabongan", in welk geval het geschenk niet aan de zuster maar aan den broeder van de bruid, die haar in ouderdom voorafgaat, zal worden gegeven); ad „*c*", achter „waarde": (volgens een anderen berichtgever een „kĕ*gr*is bĕpĕndo'aq sĕtaq bĕsarong mas"); ad „*d*" voor het woord „aan": „(of een zilveren ring)" — volgens sommige berichtgevers bovendien nog in „*e*": de „pintaq'ăn goeroe", n.l. een „siwar mĕlilaw" aan de „doek*o*n njamb*o*t", die de moeder van de bruid heeft verlost; *f.* de „pintaq'ăn mo'anaj *gr*oemah sĕbĕlah" — een „kĕ*gr*is" ter waarde van 4 ri(j)'ăl (à f 2.50) aan den oudsten gehuwden broeder van de bruid [een berichtgever spreekt bovendien nog van een 'ajam sab*o*ngan pĕnoent*o*tan"]; *g.* de „pintaq'ăn mo'anajnjaw" n.l. een „pĕdang pĕmant*j*ong ramboe" (of een gewone „pĕdang") aan den oudsten broeder van de bruid; *h.* de „pintaq'an sĕdaraw sĕnin*i*'ăq" n.l. een „kĕ*gr*is" ter waarde van 4 ri(j)ăl aan den oudsten oom van vaders zijde (der bruid); *i.* de „pintaq'ăn sĕdaraw siboe sĕbapaq" n.l. een „pĕdang pĕmantj*o*ng ramboe" aan den oudsten broeder van vaderszijde (der bruid); pag. 81 ad „*b*" (Sĕrawajstreken) staat: „mo'anaq", moet zijn: „mo'anaj"; ad „*c*" (Sĕrawajstreken) staat: „mĕradjĕ pangkal", moet zijn: „mĕradjaw pangkal"; staat: twee malen „kĕr*i*s", moet zijn: „kĕ*gr*is"; ad „*a*" ten 3ᵉ staat: „koelĕ sĕrbĕ sĕbĕdandanan al*i*t bib*i*t tij*o*p", moet zijn: „koelĕ: sĕrbĕ sĕbĕdandanan; 'al*i*t; bib*i*t tij*o*p"; tusschen „koelĕ" en „'ag*o*ng" b.t.v. een „:"; tusschen „bedragen" en „uitgekeerd": „al naar gelang van den stand en van de gegoedheid der partijen"; b.t.v. voor „pĕsanganan": „sangan ook"; s.v. koelĕ**; b.t.v. ad „koelĕ... badas" [niet „badan"]; „koelĕ ... napal"; „koelĕ ... bĕngkoe(w)'ăng"; „koelĕ ... 'anaq", respectievelijk: „(*B*), koelaw napal bĕti*gr*is (*S*)"; „(*B*), koelaw tanggaw bĕrapat (*S*)"; „(*B*), koelaw bĕngkoe(w)ăng poetjo'ăq badas (*S*)"; „(*B*), koelaw kĕladi lĕmbaq *gr*oemah (*S*)"; achter „'adakan koelĕ": „(*B*), [koelaw(*S*)]". In een „'oes*o*ran koelaw uit de beneden *S*-streken wordt gesproken van: „koelaw boelan pĕrnamaw" — huwelijk tusschen een rijke en een arme —; „koelaw kĕladi lĕmbaq *gr*oemah — huwelijk tusschen een vorstelijk (aanzienlijk) persoon en een meisje (vrouw) uit het volk —; „koelaw tanggaw bĕrapat" — huwelijk tusschen personen uit een doesoen, tusschen wie geen huwelijksverbod bestaat (ook tusschen personen van denzelfden stand en van dezelfde gegoedheid) —; „koelaw napal bĕti*gr*is" — huwelijk tusschen arme personen van denzelfden stand; b.t.v.: („*Bl*) koelĕ: bĕsaq; pĕnĕngah; kĕtj*i*q"; achter „bĕ*gr*ad*i*ng": „[bĕkakang (*Bl*)]"; achter „miloe mangkal": [„mangkal loe(w)'ă*gr*" (*Bl*)]. Zie ook „gawi".

k o e l *i* h (*Bl*); zie „koentang".

k o e l *i* t; b.t.v., achter „schors" (*Bl*) opperhuid bij menschen en dieren.

k o e m i s i; inspectie, inspecteeren.

k o e m p a j; een biezensoort in moerassen.

k o e m p a s; kompas.

k o e m p ĕ n i; b.t.v.: „[kĕmpĕni (*Bl*)]".

k o e m p *o* l; b.t.v., achter „bijeenkomst": „koempolan rasan = rapat II".

k o e n d ĕ; het „(?)" t.d.v.

k o e n d o e; b.t.v. voor „goen*o*ng": „'atas" en achter „tĕtoegoe": (ook „toegoe toegoe"); (*Bl*) koendoe: bĕring*i*n kalĕ waktoe, bĕring*i*n koen*i*ng, bĕringin soengsang kal*i*k, bĕroemb*o*ng matĕ 'a*gr*i, djĕlapang *gr*ĕmas, goen*o*ng dĕmpoe, kajangan poet*i*ng partiwi; het woord „djaq" tusschen haakjes te plaatsen.

k o e n g k *o* m (*Bl*); troep, kudde.

k o e n g k *o* n; b.t.v.: koengk*o*nan, degene

die uitgezonden wordt om iemand te ontbieden.

koenjah; b.t.v.: ook = mamah.

koenjal (*Bl*); bĕkoenjal, het steeds herhalen, wat men gezegd of (af)gevraagd heeft.

koentang (*Bl*); gew. verbonden met „koel*i*h" = koentang koel*i*h, dobberen.

koentaw; boksen.

koentji; b.t.v. achter „komt": (*Bl*), wond, welke, op het oog genezen, nog draagt.

koentj*i*t; b.t.v.: II haren van de djag*o*ng.

koentj*o*m; b.t.v.: (*Bl*), hulptelwoord voor het tellen van bloemen.

koentj*o*ng (*B*)(H); 'n lok haar op het achterhoofd van kinderen; de staart bij een vlieger.

koepal; gew. „koepal kap*i*l" (*Bl*) = koental kant*i*l; zie „koental".

koepang (*Bl*); e.s.v. eetbare mossel.

koep*o*ng; b.t.v.: II (*Bl*), hol, loos, leeg.

koera'ăn; de koran.

koerang; „zelden" t.d.v.

koe*gro*s; b.t.v.: (*Bl*) koe*gr*os (mĕ)niroe bajang bajang, broodmager.

koeri°; het Westen.

koer*i*ng; b.t.v: II (*Bl*), gevlekt.

koer*o*ng; b.t.v.: (*Bl*), ook hut aan boord.

koer*o*ngan; b.t.v., voor „(*B*)": zie „*gr*oemah".

koer*o*q (*B*), koero'ăq (*S*), I ingaan, binnengaan, overgaan tot; II (*Bl*), een kleine hut in de doeson om arensuiker te koken.

koe*grot*; b.t.v., tusschen „lichaam" en „met": „inz."; koe*gr*oti, het elkander afkrabben van dat vuil, inz. door jongelingen en jonge meisjes.

koesoe (*Bl*); een heester (geneeskrachtig).

koes*o*r (?); koes*o*r djawĕ (*B*) [djawaw (*S*)], e.s.v. boom met geneeskrachtigen wortel

koes*o*t; b.t.v. ad „I": tegen het beloop in van de fijne haartjes op het lichaam; vgl. „soengsang" i.v. „roemĕ".

koetĕ; b.t.v.: koetĕ (*B*) [koetaw (*S*)] (kĕ)roetji°.

koetikĕ (*B*), koetikaw (*S*)° = kĕtikĕ.

koet*i*l; b.t.v: ook uitsteeksel.

koetjam; b.t.v.: (*Bl*), doorhalen van geschreven woorden, verflauwen of vervagen van beelden, motieven op een plaat, doek of mat.

koetj*i*ng; b.t.v. achter „kat": koetj*i*ng: 'itam pot*i*h (*B*) [pot*i*'ah (*S*)] tĕlapaq, zwart met witte voetzolen; koen*i*ng; ragi tigĕ (*B*) [tigaw (*S*)]; tindjaq 'aboe, grijs gevlekt.

koetj*o*r; I, zie „ilmoe"; II, wat aangewend wordt om halstarrig en koppig groot hoornvee te temmen.

koetoeq; moet zijn: „koet*o*k".

koewatan (*Bl*) = tali'ăn.

k*o*m; k*o*m malaj [mali] k*o*m, aanvangswoorden van een „djampi".

k*o*rsi; b.t.v. achter dat woord: [koersi]; k*o*rsi poti'ăh (*S*), de zetel van de godheid „Toe(h)'ăn 'irang kĕpalaw pot*i*'ăh".

kotak (*Bl*); kist.

L.

labilah*i*r; b.t.v., achter dat woord: „[rabilah*i*r (*Bl*).]"

labilawar; b.t.v., achter dat woord: „[rabilawar (*Bl*)]".

laboe; staat: „bĕli(j)'ă*gr*; boentaq;" en „pandjang"; moet zijn: „boentaq, boentaq bĕli(j)'ă*gr*, boentaq pandjang".

lab*o*r**; b.t.v. achter „regentijd": ook gebezigd om de zevende maand van het maanjaar aan te duiden — „boelan pĕlab*o*r".

lad*i*ng; b.t.v.: lad*i*ng sĕmbiloe, mesje van bamboe voor het snijden van tabak; pĕlad*i*ng, zeer scherp aangepunt bamboemes, waarmede bij de inzameling van was en honig de raten uit het nest worden gesneden.

ladjang (*Bl*); mĕladjang, met iets beginnen, aanvangen.

lagan° (*B*)(*H*); schipper.

lagĕ; b.t.v., achter „bĕlagaw (*S*)": vechten, strijden van menschen of groepen van menschen tegen elkander; het tegen elkander komen van twee stroomen.

lagoe; b.t.v.: „bĕlagoe lagoe", neuriend, zingend voordragen.

lahat° (?); voorkomende in verbinding met „li(j)'àng" — li(j)'àng lahat, de uitholling in den grafkuil, waarin het lijk wordt gelegd.

lahĕ; b.t.v.: II (*Bl*), zachtjes praten van twee personen tot elkander.

la'*i*n; b.t.v.: la'*i*n di 'itoe = mĕla-'*i*nka(n).

lajah; t.d.v.: „= tjip*i*r (?)" en te vervangen door: „dun en scherp".

lajang; b.t.v., achter „majat": [watang (*Bl*)]; IV (*Bl*) brief (?); V (*Bl*) mĕlajang sajap, kortwieken, uittrekken van de veeren van gevogelte, zoodat ze niet meer kunnen wegvliegen.

lajaq**; staat: „(ĕ)'ngaro"; moet zijn: „(ĕ)'nggaraw".

laj*o*ng° (*B*)(*H*); = lind*o*ng.

laj*ogr*; b.t.v.: laj*ogr*an (*Bl*), waaronder de gedroogde tabaksbladeren worden verstaan, om daarin de tabak te bewaren.

lakar; moet zijn: „laka*gr*".

laki; b.t.v., voor „mannelijk": „[lĕlaki (*Bl*)]".

lalang; b.t.v., achter „gadjah": lanang, (met geneeskrachtigen wortel); lil*i*n (*Bl*).

laloe; b.t.v., achter „passeeren": uitzwermen, inz. van bijen, wespen.

lal*o*p; b.t.v., achter dat woord: [loel*o*p (?) (*Bl*)]; II (*Bl*), in iets steken en uit iets halen, bijv. een kris in en uit de scheede.

lamaq; doek, lap, meer in het bijzonder een stuk „ka'*i*n" — min of meer versleten —, waarop, tijdens de huwelijksceremonien, de ouders van den bruidegom of van de bruid de voeten worden gewasschen door bruid of bruidegom, al naar gelang het huwelijk bij „'adat koelĕ (*B*) [koelaw (*S*)]" of bij „'adat tamb*i*q (*B*) [tamb*i*'äq (*S*)] 'anaq" wordt gesloten; ook het doek, waarmede het gezicht van het lijk na de wassching wordt bedekt; (*BlH*), zadel.

laman; b.t.v.: II laman pĕlang (*Bl*), terras van een sawah.

lambaj; b.t.v.: lambaj: pĕ*gr*obatan; sampang; II°, boord, zoom.

lamb*i*ng; b.t.v., ad „I": (*Bl*), gezegd van alles dat langer is dan gebruikelijk en gewoonlijk.

lamb*o*ng; b.t.v., ad „III", achter dat woord: „[pĕ*gr*apatan (*Bl*)]".

lamĕ; b.t.v.: lamawnjaw lamaw° (*S*), gaandeweg, langzamerhand.

lami; b.t.v., achter „(*S*)": [meer Passardialect]; ook aanhalen, liefkoozen.

lampaw; b.t.v., achter „te boven gaand": „buitengewoon".

lamp*i*k**; b.t.v.: II (*BlH*); lamp*i*k (ĕ)'mpat mĕrdikĕ doewĕ, e.s.v. veemgerecht (?).

landangan; b.t.v.: (*Bl*), de voorkeur hebben op iets.

landap; b.t.v.: III (*Bl*), zeer zoet van rijpe vruchten.

landjong; b.t.v., voor „geklopte": van gevlochten bamboe of mattenbies.

lang; b.t.v., ad „I": boembon°; kĕloewang; tĕkoekoe; ad „II", achter „koen*o*n": (ook koen*o*n ... koen*o*n); III lang natap boew*i*h, aanvatten van een meisje bij de hand.

langaj; b.t.v.: [ook „lĕngaj"]; II (*Bl*) omzien naar de valkuilen, naar de strikken welke men heeft uitgezet.

langaw; b.t.v., achter „kantjil": „'itam".

langgom° = loenggoq.

langit; b.t.v.: langit sĕlibagr pajong; achter „lĕlangit": „[toekop randjang (Bl)]"; achter „ledikant": ook het doek, dat gespannen wordt boven de plaats waar ge„sĕram"d wordt.

langkap; b.t.v., ad „I": (Bl); ook in de beteekenis van genoeg.

langkong (Bl) = gĕdoq II; ook trotsch, uit de hoogte.

langsar; horizontaal lang, in de lengte getrokken; voortschuiven of schieten, zooals een slang.

lantaran; b.t.v.: II° (Bl), door middel van, door tusschenkomst van.

lantas (Passar dialect); vervolgens, onmiddellijk daarop.

lanting; bamboezen vlot.

lantjang; I onbeschaamd, brutaal; plat van een uitdrukking; II (BlH), de staartvederen van een mannetjeseend.

lantjar (Bl); gesmolten edel metaal.

la'ot; b.t.v.: la'ot°: 'abang; 'alingan; batang(an) sĕmĕlon (sĕmĕlan); dagrah (B) een gedeelte van de „sĕrgĕ nĕgĕri sam"; djĕnggi (S); (ĕ)'mpat (B) — n.l. „la'ot": mĕndĕlikĕ, 'oeripan, potih, sidang ma'olibagr —; gintjang gintjaw (S)]; idjoe; 'indar poeraw (S); ki(j)'ămbang; koening; (la)-'indar sĕlasi'ah (S); nor djalaw (S); pa'o'ăq (S); poesagran tasik; grĕgam (S); rĕsam; ringit; roban (roeban) (S); samsĕni; sĕbiroellah (sabaroelah; sĕbĕnroellah); sĕdjĕnat 'allah ['oellah] (S); sĕmbiloe(w)ăn; sĕnggiringan kalsom; II° vocht; van**; moet zijn: „aan".

lapan; b.t.v., achter „bĕdil": [een en ander voorwerp in huis (Bl)]; zie ook „gadoh"; achter „gestolen**": (geheelde).

lapang; b.t.v.: vrij van zorg, verlicht; II (Bl) afgescheiden ruimte, afdeeling; III (Bl), onbebouwd van een stuk grond.

lapas (Bl); dekkleed, gordijn.

lapik (Bl) = 'alas.

lapiq; b.t.v.: lapiq bĕgrasan, het matje, waaronder het meisje o. m. het van den jongeling ontvangen geldstuk „ri(j)'ăl pĕninggal" voor het „mĕlagrika(n)" (zie „lagri") verbergt; achter „groembaj": [of „poegron"]; voor „dit woord" te lezen: „die woorden"; zie ook „pĕlapiq".

lapis; ad „I" staat: „lang", moet zijn: „laag"; b.t.v.: II (Bl), kleedje.

lapon; een kegelvormig net van rottan, gelijkende op de „tanggoq"; mĕlapon, met dat vischtuig ter vischvangst gaan.

lar (Bl); hulptelwoord bij het optellen van dranken.

larang; b.t.v.: larangan (ĕ)'mpat, het vierledig verbod, bestaande in „moetoska(n) djoeraj", het geslacht doen uitsterven; ngadang djadi, een huwelijk tegengaan; kĕdok kĕdalam timbĕ (B) [timbaw (S)] kĕloe(w)'ăgr, medeplichtigheid aan overtreding of misdrijf; mĕgrinting djoeraj rajĕ (B) [rajaw (S)], het uithuwen van een zijner zoons bij tambiq (B) [tambi'ăq (S)], 'anaq, wanneer men gefortuneerd is; II (Bl), duur, weinig voorkomende.

lagraq (lĕgraq); e.s.v. heester; de zeepvrucht (?).

larat; b.t.v.: komt ook voor in de beteekenis van „lari", „pĕgi".

larĕ; b.t.v., achter dat woord: [lagrĕ (Bl)].

lari**; staat: „[of rasan moedĕ (S)]"; moet zijn: „[of „rasan moedĕ" (B), „rasan moedaw" (S)]".

lasi** ... boom; t.d.v.

latjaq; b.t.v., achter dat woord: „[litjaq (Bl)]".

latjaw; b.t.v.: II (Bl); latjaw latjaw, werken zonder eenig systeem of regel.

latjĕ'ăn (Bl); gezegd van een nieuw aan te leggen sawah, zoodra men gevorderd is tot het maken van de „pĕlang"'s.

lawaj; I klos, streng; II lawaj('ăn), maat, afmeting.

lawaj'ăn; b.t.v.: II zie „gĕnting"; III (*Bl*), de middel.

lawan; b.t.v.: boedjang lawan bĕdoeson, gadis lawan bĕdoeson (*Bl*), een jongeling (meisje) die (dat) geen familielid is van de (den) bruid (bruidegom).

lawangan° (*Bl*); jonge mannen aan het hof.

lĕbab; ngĕlĕbab, vliegen van pluimvee.

lĕbahan (*Bl*) (?) = poegĕ.

lĕbo'ăq**... mĕlĕboq (*B*); t.d.v.

lĕboe; b.t.v.: II (*Bl*) = dĕboe.

lĕboh (*Bl*)(?); het aanleggen van een sawah.

lĕbong; b.t.v., achter „worden": fermenteeren; II ertsgraverij, mijn; een in den regentijd overstroomd terrein, waarin in den drogen tijd het water gedeeltelijk blijft staan.

lĕboq; b.t.v.: II mĕlĕboq (*B*), het voor den tweeden keer omwerken van de natte rijstvelden door de pooten van buffels in plaats van met den ploeg.

lĕbor; b.t.v.: V (*Bl*), mĕlĕbor, stuk hakken van een groote kluit aarde; VI° (*B*)(*P*) = tabor IV.

lĕdaq (*Bl*); droesem, moerbezinksel.

lĕdok (*Bl*); e.s.v. nis.

lĕkam; b.t.v., ad „I": ook = „lipat" van „'alang 'alang" halmen te benutten voor dakbedekking; III (*B*) (*H*), gebroken, geschonden, vernield.

lĕkang; b.t.v.: scheur, spleet in den grond.

lĕkat; b.t.v.: pĕlĕkatan tali 'andong (*B*) [gĕndali (*S*)], korte pen op het juk van een ploeg.

lĕki(j)'oe° (?); batoe lĕki(j)oe, pinggan lĕki(j)'oe.

lĕlading; b.t.v., achter dat woord: (grwd. „lading").

lĕlajang; b.t.v. ad „II" achter „tĕrong": „soegroman timah".

lĕlap; b.t.v., ad „II", volgeschreven van een blad papier; (*Bl*), dicht bedekt zijn met (door); ad „III" tusschen dat woord en „'oetang": „[lih (*Bl*)]; IV (*Bl*), in andere handen overgaan bijv. van een niet ingelost pand.

lĕlaq*; staat: „toeroen"; moet zijn: „toegron; b.t.v.: ook naar beneden trekken, naar beneden halen o.a. van de ranken van de peperplant (een der bewerkingen bij de pepercultuur); II (*Bl*) = kĕlambang.

lĕliwan°; (ook „lĕli(j)'on"), kwade geesten die inz. kraamvrouwen kwellen; lĕliwan: sali; salik.

lĕloegasan (grwd. „loegas?") (*Bl*); kwaad, nijdig; uit zijn humeur zijn; bĕkatĕ lĕloegasan uit kwaadheid luid praten.

lĕmang; b.t.v., achter „kleefrijst": onder toevoeging van klappermelk; tusschen „lĕmang" en „batoe": „[saraw (*Bl*)]"; lĕmang**: bĕlilit (*Bl*); bĕringin (*Bl*); boembong, een „lĕmang", waarvan het ondereinde van de bamboezen schil afgesneden is, ten teeken, dat de jonggehuwde vrouw bij het betreden van het huwelijksbed geen maagd meer was; die lĕmang wordt bij het „bĕrajaq" naar hare ouders gebracht met de gebruikelijke geschenken; kasaw, de 10 stuks „lĕmang", welke na het opzetten van den nok der woning aan de spantribben worden gehangen; pamitan (ook „pĕmamitan") (*S*), de „lĕmang", welke aan de ouders van de verloofde wordt gebracht, wanneer men haar van de ouderlijke woning, waarheen zij zich ongeveer twee maanden voordat het huwelijksfeest zal plaats hebben heeft begeven, teruggeleidt naar de woning van hare a.s. schoonouders, d.i. op den dag, waarop voor het feest de „doedol" wordt bereid; pĕminggiran°; poengkaq sikoe; tĕtaq pinggang (*S*), de „lĕmang", welke de boedjangs medenemen voor de ouders van het geschaakte meisje, wanneer zij de „gadis ngantat" bij hun terugkeer vergezellen; b.t.v. tusschen „djawaw" en „padi": „koening".

lĕmas; b.t.v., ad „I": veel water binnenkrijgen.

lĕmbah; b.t.v.: II (*Bl*), zachtjes en langzaam spreken.

lĕmbajong (?); e.s.v. heester met geneeskrachtige bladeren.

lĕmboe°; rund; lĕmboe 'araw; gezegd van groot hoornvee — witte huid met zwarte haren, of zwarte huid met witte haren.

lĕmbot; b.t.v.: „lĕmbot sisiq (*BlH*), het sukkelen van den zuigeling tengevolge van het te loor gaan van de „pĕgrobatan" bijv. bij brand.

lĕmok; zacht van drinkwater.

lĕmpang (*Bl*); het rechtopstaand tusschenschot, waardoor een gedeelte van het vooreinde der binnenruimte van een sapikar of van een „pĕlangkin sapi" wordt afgesloten.

lĕmpa'ong; b.t.v.: „en met geneeskrachtige bladeren.

lĕnat; b.t.v.: II (*Bl*), smakelijk van kalebassen, van papajas.

lĕndir (*Bl*); witte vloed.

lĕndong; b.t.v.: II (*Bl*), kĕlĕndongan, bol staan van een zeil tengevolge van den wind; gebogen van een plant door te zware belasting.

lĕngan; b.t.v., voor „arm": „(boven)".

lĕnggĕnĕ° (*Bl*); traag, langzaam.

lĕngkap (Passar en *S* stranddialect); dik in de veeren zitten van vogels.

lĕngkaran; b.t.v., achter „(zie „djĕbak"): van de „gĕroebing", van de „tanggoq".

lĕngkor; b.t.v.: III, mĕlĕngkor, zonder reden naar beneden hangen.

lĕntiq; b.t.v.: II, ingebogen, ingedeukt.

lĕntok (*Bl*); bĕlĕntok, teruggaan, terugkeeren.

lĕpaj; b.t.v.: III, e.s.v. insect.

lĕpaq; (*B*), t.d.v.; b.t.v. ad „tĕlĕpaq**: neerhangend, bijv. van goed, waardoor de rand bijna den grond raakt.

lĕpas; b.t.v.: mĕlĕpaska(n) kataw° (*S*), zijn woord doen.

lĕpong; bevuild, besmeurd.

lĕpos; b.t.v.: II zwaar getroffen in algemeenen zin.

lĕraj; b.t.v.: II (*Bl*), mĕlĕraj, uit razernij harde groote voorwerpen stuk slaan; III (*Bl*), groot geld in klein geld omwisselen.

lĕrang (*Bl*); stuk (van goed), versleten (van kleedingstukken).

lĕsat (*Bl*); rood zijn van de oogen, doordat men teveel daarop heeft gewreven.

lĕsong**; b.t.v.: lĕsong 'indi 'äq (*S*).

lĕtan; b.t.v., achter dat woord: [latan (*Bl*)].

lĕtik; b.t.v.: II (*Bl*); mĕlĕtik, afschilveren, bijv. van verf.

lĕtjing; staat: „mĕlĕntjingi"; moet zijn: „mĕlĕtjingi".

lĕtjit; b.t.v.: II (*Bl*); mĕlĕtjit, een pit tusschen twee vingers drukken en weg laten springen.

lĕtop; b.t.v, achter dat woord: knal, schot; hulptelwoord voor het aantal afgegeven schoten; bĕdil: sĕlĕtop, doe(w)'ĕ (*B*) [doe(w)'äw (*S*)] lĕtop ... —

lĕtos; b.t.v.: II (*Bl*), het te voorschijn komen van het wit van het ei uit den dop, van het pisangvleesch uit de schil bij het koken in water.

lidah; b.t.v.: evenaar van een balans.

lidjĕ (*Bl*); mĕlidjĕ = misoh; zie „pisoh".

ligat; b.t.v.. achter „pĕligat": kintjigr; mĕligat pinang, een van de ceremoniën bij het „gawi(j)'än"; zie „gawi".

lih; b.t.v. ad „V": wat betreft; (*Bl*), tijdens.

li(j)'äh; b.t.v., ad II: gew. verbonden met „si(j)'äh" (si(j)'ah mĕli(j)äh); III (*Bl*), het elkander op zij gaan bij een ontmoeting op een smal pad; III° (*B*)(*H*) = simpang.

li(j)'äq = 'inaq.

li(j)ägr; b.t.v.: pangkal ('oembi) li(j)-'ägr, onderste gedeelte van den nek (vgl. „koedoq").

li(j)ăs; rondhout, stevig aan den stam van den „si(j)ălang"boom bevestigd, waarop de „pating" rust.

li(j)ăw° (S); mĕli(j)'ăw, verbergen, verstoppen.

li(j)'ok (Bl); heupwiegen.

li(j)'ong; b.t.v.: II (Bl), gordelband.

li(j)oq; I = lindong; II° (Bl) gew. verbonden met „likoe"; sĕli(j)oq sĕlikoe, vol klinkend, harmonieus.

likoe; I bocht in den weg; vgl. „lingkar"; II (Bl), zie li(j)'oq.

likos; b.t.v., achter „knevelen": vastbinden van groot hoornvee.

lilih; b.t.v.: (Bl), ook wegvloeien van het water uit een vijver.

lilin; b.t.v.: lilin: bĕlĕmang, bĕtampong, in welke vormen de was in den handel wordt gebracht.

liling; b.t.v., ad „I" achter „si(j)'ăh": die goed eetbaar is.

lilinggihan; (Bl), vrouwengek.

lilit; b.t.v.: II (mĕ)lilit (Bl), om iets heen, rondom.

liman; b.t.v.: II° = gadjah.

limar; b.t.v., achter „mĕntok": (B).

limasan**; b.t.v.: II (Bl), waaronder verstaan wordt de „sĕrawĕ" voor een offermaal bestemd, dat uitgestort wordt in een pisangblad in den vorm van een schuitje; „bobogr**"; moet zijn: „boebogr".

limos (Bl); z.v.a. (ĕ)'mbatjang".

limaw; b.t.v.: limaw: (kĕ)kawinan (S), waaronder wordt verstaan de citroen, die bij de huwelijksceremoniën wordt gebezigd, meer in het bijzonder bij het „mandi bĕkasaj"; siksaw (S), de citroen welke gebruikt wordt bij het „bĕlimaw bĕlangigr" van een zwangere vrouw om een miskraam te voorkomen; 'oegrat lintang°; sĕram(n)san [ook „sĕsam"]°; achter „koentji": „koentji ri(j)-'ăng".

limbang; mĕlimbang, delven, graven, ook uitwasschen inz. van stofgoud door aan den waschbak een draaiende beweging te geven.

limpar; b't.v.: II (Bl), boordevol.

limping; b.t.v., ad „II", achter „inwikkelen": inz. om geroosterd te worden.

lindang (B)(H), gezegd van een bamboegeleding, welke niet te groot of te klein van omvang is.

lindong; b.t.v.: „pĕ(r)lindongan, plaats waar men zich beschut; lindong 'aling (Bl), niet ronduit.

linĕ° (Bl) = lĕnggĕnĕ.

lingah (Bl); opkijken, omkijken.

linggar° (Bl); 'angkat laloe linggar, vertrekken (?); (BlH) = boe(w)ăng I.

linggih° (B)(H); zetel (?).

linggis; b.t.v.: II (Bl), een ijzeren lepel om heete voorwerpen in de pan om te roeren.

linggogr**; b.t.v.: zie „kajoe".

lingir (Bl); hijsterie.

lingkar; b.t.v.: lingkaran (Bl), cirkel.

lingkisan (Bl); steil van een wand, van een muur, van een helling.

lingoq (B); rechts en links het aangezicht heen en weder wenden, staan of zitten rond te kijken (?); (BlH), in zwijm vallen (?).

linjap; verdwijnen, uit het gezicht verdwenen.

linong; e.s.v. tolspel.

linting°; mĕlinting, z.v.a. (mĕ)'ndĕraj; gew. „mĕndĕraj mĕlinting".

lipat*; b.t.v., ad „III", achter „ngĕlipati": (ook „ngĕlipatka(n)") en achter „heeft": door de „'anaq bĕlaj"; zie „toetogran".

lipit (Bl); I rand, zoom, boord; II mĕlipit lipit, heen en weer loopen, drentelen, op en neer gaan.

lipoe; I e.s.v., insect; II (Bl), gew. verbonden met „lirik"; mĕlipoe mĕlirik, oversteken van een plein, van een vlakte, loopen om iets heen.

l i r *i* k (*Bl*); zie „lipoe".

l i r *i* q (*B*), lir*i*'äq (*S*); mĕlir*i*q (*B*), mĕlir*i*'äq (*S*), doorboren.

l i r *i* t° (*BlH*) = bar*i*s.

l i s *i* n g (*Bl*); e.s.v. bloedzuiger.

l i s *i* r (*BlH*); afwijken, verschuiven.

l i s *i* *g* *r***; b.t.v., achter „mĕlis*igr*": (ook „ngĕlis*igr*") en achter „bewegen": vliegen.

l i w a j; het winden van garen tot klosjes en het maken daarvan tot strengen.

l o b a q; e.s.v. radijs.

l o e b *o* q; b.t.v. II loebo'äq (*S*); loebo'äq dalam, waaronder de ingezamelde honig moet worden verstaan, zijnde de woorden welke de „djoe*g*r*o*e tinggi" den „pi(j)'àwang" toeroept, wanneer de „tĕmpilong" moet worden gevierd; loebo'äq dalam moed*i*'àq, waarmede de „imam" te kennen geeft, dat de „'oebaw" reeds gevuld is en naar de hut kan worden gebracht.

l o e d a m° (*BlH*); e.s.v. riviervisch.

l o e d a n° (*B*)(*H*) = radjĕ.

l o e d a n g (*Bl*); het pootgat, waarin de padi niet is geslaagd.

l o e d *o* s (*BlH*) = kandji.

l o e j a q; b.t.v.: klef, week.

l o e k a t°; diep in iets dringen, in iets doen steken.

l o e k o e; b.t.v.: mĕloekoe, een veld (overlangs) beploegen.

l o e l *o* n; b.t.v.: II, mĕloel*o*n (*Bl*), op elkander of naast elkander plaatsen van manden, matten inz. op den zolder; loel*o*nan, een opstapeling van die voorwerpen.

l o e l *o* q; b.t.v.: II loelo'äq° (*S*) = lo'äq.

l o e l *o* s; b.t.v.: III, zie „'oer*o*p; IV er door kunnen gaan, ruim genoeg om iets door te laten, doorgaan; V (*Bl*), uit het hok breken inz. van kippen, uit de kraal breken van groot hoornvee; staat „lawa**"; moet zijn: „lĕlawa".

l o e m a t; b. t. v.: mĕloemat mĕma'*i*t (*BlH*); beleedigende zinspelingen maken op iemands afkomst.

l o e m b a p (*Bl*); mĕloembap = roentjah.

l o e m b a r; verruimd, verlicht, vrij van ongemak of pijn.

loem*igr*; b.t.v.: (*Bl*), ook morsen over den rand van een flesch bij overgieten.

l o e n d j *o* n g; lang, cylindervormig.

l o e n g g *o* h° (*B*)(*P*) = doed*o*q.

l o e n g s o r; b.t.v.: II (*Bl*); tĕloengs*o*r, afvallen van sarong of broek.

l o e n t j a t (*Bl*); mĕloentjat loentjat 'oedang, vlug, snel van gang.

l o e n t j *i* ' à q (*S*) = na'*i*q.

l o e n t *o* r; b.t.v., achter „pĕloent*o*r": [pĕroent*o*h (*Bl*)]; II (*Bl*); verbleeken van de kleuren van goed; III° (*Bl*), harpoen.

l o e r *o* h; „(*B*)" t.d.v.; b.t.v.: djĕmĕ lom di loer*o*hi, gezegd van een lijk, zoolang de klapper- en pinangboom, waarvan de palmiet voor het doodenmaal moet worden gebezigd, nog niet zijn omgekapt; II (*Bl*); mĕloer*o*h, in geestesvervoering komen van een „doek*o*n" bij het vaststellen van een ziektegeval.

l o e r *o* n g; I (*S*), de afdeelingen in een „sĕrgaw", geheeten: „panggar bĕsi, bindoeri(j)'äng, timbangan kĕlam, koetaw roetji, koetaw 'a'*o*ran, 'oedj*o*ng tandj*o*ng"; II° (*Bl*) weg; loer*o*ng pĕlawanan, een plaats als kampplaats gebezigd.

l o e t *i* h (*B*), loet*i*'àh (*S*); z.v.a. „'ap*o*ng"; zie ook „lot*i*h".

l o e t *o* n g; b.t.v., achter „(*B*)": „dja'*i*'àh dĕlapan (*S*)".

l o e(w) à h (*B*)(*H*); wijd, ruim.

l o e(w) ' à n; b.t.v., voor „toet*o*gran": „*g*roemah en"; II (*Bl*), vooraan, voor in het huis.

l o e(w) ' ä q°; streek, gebied.

l o e(w) ' ä *g* *r*; b-t.v.: di loe(w)'ä*gr* gar*i*s (*BlH*), uitgesloten uit een of andere transactie; di loe(w)'ä*gr* kandang, een tijdelijk uit de gemeenschap uitgestootene.

M.

m a b o e° (*BlH*) = pĕnoh.

m a d a k (*Bl*) = ragah I.

m a g a w 'ăn° (*Bl*); overgrootvader, overgrootmoeder.

m a '*i* n; b.t.v., achter „pĕma'*i*nan": [„ma-'*i*nan", („pĕrma'*i*nan" (*Bl*))]; ma'*i*n: djĕdja-r*i*ngan, kat en muisspel; sĕdalaq'ăn [ook „sĕmoeni(j)'ăn ('antoe 'antoe (*BlH*))] verstoppertje spelen; sĕkĕdjaran, krijgertje spelen.

m a j a j a *g r*; b.t.v. achter dat woord: [maja'aja*gr* (*Bl*)].

m a j a t; b.t.v.: II (*Bl*) majat bĕgoel*i*ng e.s.v. booze geest die op den berg Dĕmpoe huist.

m a j *o* s (*BlH*); dun, smal afloopend maar niet in een punt.

m a k a n; b.t.v. achter „makanan": [ook „pĕmakan"]; ad „pĕlampon": „ook het maal tusschen 11 u. n.m. en middernacht aangeboden in het sterfhuis tijdens het „bĕtangi" op den 1en, 3en en 7en dag na de teraardebestelling; makan: boengĕ (*BlH*), het eten van zijn eigen faeces door het kind; palaq kamb*i*ng (*S*), palaq kĕbaw (*S*), het maal tijdens de huwelijksceremoniën na het slachten van het offerdier voorgezet aan de „'anaq bĕlaj" en de „'ad*i*'ăq sanaq" (zie „'anaq" en „'ad*i*q"); poekaw, het maal, dat, door de bruid bereid, aan de jonge meisjes en de jongelingen uit de does*o*n van den bruidegom wordt voorgezet; sĕ*gr*adjangan [ook sĕpĕ*gr*adjangan], uit een bord of doelang eten door twee personen inz. bij offermalen; palaq tj*i*t, miltvuur; b.t.v. achter „'akap": [ook „makan pĕngoedaw (*S*)]"; achter „pĕtang": [ook „pĕmakanan pĕtang" (*S*)]; voor „sĕloq'ăn": („nasi"); staat: „loewan"; moet zijn: „loe-(w)'ăn"; t.d.v., achter „kĕbĕnd*o*n": „en".

m a l a n g; b.t.v., achter „moedj*o*r": „luk of raak"; te plaatsen „malang moedj*o*r" achter „lot".

m a l a p; b.t.v.: II (*Bl*), langzaam uitgaan van een lamp bij gebrek aan olie.

m a l i **; b.t.v.: IV mali mali [ook mĕ-mali (*S*)], het ophouden gedurende een korteren of langeren tijd met het „tĕbas" op een ladang; t.d.v. ad „III": het „(?)"; b.t.v. achter het woord „mali mali": „(in de spreektaal nooit gebezigd)"; achter „terugkeeren": inz. van den geest van afgestorvenen om de achterblijvenden te kwellen, kwaad te berokkenen.

m a l *i* m **; b.t.v.: pĕmal*i*m (*Bl*) = mal*i*m; zie ook „kĕsi(j)'ăh"; staat „pĕrmal*i*nan"; moet zijn: „pĕrmal*i*man".

m a l *i* s **; b.t.v., ad „II": „ook gezegd van het zich niet vasthechten van een peperrank aan den leiboom (?); III (*BlH*), omzien, omkijken.

m a l o e **; b.t.v.: ook gezegd van buitenechtelijke zwangerschap inz. van gescheiden vrouwen en weduwen, [randĕ bol*i*h (*B*) (randaw bol*i*'ăh (*S*)) maloe].

m a m a q; b.t.v.: aanspraakwoord voor mannen op leeftijd.

m a m ƀ a n (*Bl*) = bĕloe.

m a m b a n g I (*Bl*); gezegd van aan hallucinatiën lijdende mannen of vrouwen, die meenen dat zij door godinnen of goden worden uitgenoodigd om dagen lang met hen in het bosch te verblijven; II (*BlH*) = gilĕ.

m a m b o e **; b.t.v.: II mamboe *gr*asĕ (*B*), een oord tusschen hemel en aarde.

m a n a t; b.t.v.: III (*Bl*), vervloeking; manati, vervloeken; kĕnĕ manat, door een vloek getroffen zijn.

m a n d a q; moet zijn: „mandak"; b.t.v.: afspringen, van een afspraak.

m a n d ĕ s i (j) ' ĕ *; b.t.v., tusschen „man-

dawsi(j)'ăw" en „(*S*)": [ook „ma(ĕ)ndoesi-(j)'ăw°; manoesi(j)'ăw)"]; (manoesi(j)'ăw (*Bl*); mandoesi(j)'ăw°: mĕntaraw goeroe sakti; sipa'*iṭ* lidah.

m a n d j *i* n g; gaan.

m a n d *o* l; b.t.v.: (*Bl*), gezegd van menschen (dieren) die één keer gebaard (gejongd) hebben, daarna niet meer zwanger (drachtig) worden.

m a n ĕ; b.t.v.: III°, wie ook, wat ook.

m a n g a s (*Bl*) = mĕnggaq.

m a n g l a j (*Bl*) = banglaj.

m a n g o e (*Bl*); afgetrokken zijn, suffen.

m a n g s ĕ (*Bl*) I = rĕdjĕki; prooi; II krijgen, verkrijgen.

m a n *i* q (*B*), man*i*'ăq (*S*); glaskoralen in allerlei kleuren; man*i*q mas; II man*i*q (*B*), man*i*'ăq man*i*'ăq (*S*), e.s.v., man*i*q heester met geneeskrachtige bladeren; pot*i*h (*B*), pot*i*'ăh (*S*), een varieteit.

m a n j a w; b.t.v., achter „bladeren": „en wortel".

m a n *o* q° (*B*)(*P*) = tjĕlakĕ.

m a n t a p; bepaald, stellig, zeker, vast, uitgemaakt.

m a n t j ĕ; b.t.v., achter „mantjaw'ăn": pĕmantjaw° (*S*) = mantjaw'ăn.

m a n t j *o* n g; scherp, spits toeloopend, puntig.

m a ' *o* t; I bepaalde tijd van iemands dood, iemands laatste uur; II (*Bl*), tijdstip van overlijden; III° dood, sterven.

m a p a k; het in feestdosch e.a. tegemoet gaan van de „simah".

m a p *o* q; b.t.v.: II (*Bl*), map*o*q'i, tegen iemand te keer gaan, harde woorden bezigen, zonder dat daartoe voldoende aanleiding bestaat; het zich met woorden of daden mengen in een twist.

m a r a p = ngadap; zie „'adap".

m a r d i k ĕ (*B*), mardikaw (*S*) (in de spreektaal zelden of nooit gebezigd) = boedaq I.

m a r g a l ĕ° (*BlH*) = soekĕ.

m a r o e° (*B*)(*H*) = 'abang.

m a s a m; b.t.v.: IV (*Bl*) masam: man*i*s zuurzoet; tawa*gr* (?), zuur; V gisten, bijv. van arensap.

m a s ĕ b a h; rozenkrans, t.d.v.

m a s t a d j a b° = mastadj*i*b; zie „mas*i*n".

m a t a h; b.t.v., achter „onrijp": niet gaar; II; zie „boent*i*ng".

m a t ĕ; b.t.v., achter dat woord: „[ook pĕmatĕ (*Bl*)]"; achter „loekoe": „(*B*)"; matĕ (*B*) [mataw (*S*)]: bĕli(j)'*o*ng, ijzer van een dissel; bĕngkoe, ijzer van een schoffel; pĕntjat*o*k, ijzer van een hak; pĕroembaj, de pennen van een egge; 'antoe (*Bl*) mombakkes; djoeraj (*Bl*), huiseigenaar(ares) (?).

m a t i; b.t.v.: mati: bĕdoesĕ (*B*) [bĕdoesaw (*S*)], sterven met zware, nog niet uitgeboete, zonde; sa*gr*i boe(w)'ăng sa*gr*i (*S*), ter aarde bestellen van een lijk op den dag van het overlijden; tĕgagaq mati tĕgoego'ăq° (*S*), sterven door schrik; tĕgagaq mati tĕgoeg*o*r, getroffen door de balĕ (*B*) [balaw (*S*)] pĕsoempahan (zie „balĕ"); tinggang balaw boemi [lang*i*t] (*S*)°, getroffen, aangetast door de „balaw boemi [lang*i*t]", zie „balĕ"; ad „mati palaq" staat: „dĕlapan", moet zijn: „tigĕ"; b.t.v., achter (*B*): dja'*i*'ăh tigaw (*S*); ad „mati soenar", tusschen „dja'*i*h" en „dĕlapan": „(*B*), dja-'*i*'ăh (*S*)"; komt twee malen voor „zie dat woord", moet zijn: (zie „dja'*i*h"); ad „mati bĕna*gr***" t.d.v. „dja'*i*h tige"; b.t.v.: achter „bij": „dja'*i*h (*B*) [dja'*i*'ăh (*S*)]: doewĕ (*B*) [doewaw (*S*)]; tigĕ (*B*) [tigaw (*S*)]; dĕlapan."

m ĕ d a q (*Bl*); dichtbij komen, benaderen.

m ĕ d o e; b.t.v.: mĕdoe bir*i*ng.

m ĕ g *o* q; stil voor zich uit kijken van iemand, die verdriet heeft, die in moeilijkheden verkeert.

m ĕ k a ' *i* l**; b.t.v., achter dat woord: „(ook mika'*i*l; mĕngka'*i*l)".

m ĕ l a k *i* n k *o* n; moet zijn: „mĕlak*i*n

ka(n)"; b.t.v., achter dit woord: [grwd. „lakin"; vgl. „la'in"]; „(B)" t.d.v.

mĕligaj**; b.t.v.: vorstelijke woning, paleis.

mĕli(j)ĕ° (B); luisterrijk, aanzienlijk, waardig, prachtig.

mĕlikat; b.t.v.: mĕlikat: bĕsar bĕbajang poti'ăh (S), gĕmbĕling sakti (S), goeroe poti'ăh (S), kĕraman (S), ma'ot sĕmpĕrnaw, noenggoe lawang (S), sansam bajan (S), sansam rojan (S), sĕbambang sakti (S), toe(h)ăn dĕrsah moelĕ sakti (B), toe(h)ăn mangkorbin 'allah sakti (S), toe(h)'ăn sĕgĕrigol sakti (B), toenggal sĕbĕgor (S) — allen beschermengelen —; dĕpati radjĕ koewasĕ° (B), ma'igom [ook „maligom"]°: bĕsak, sakti; pĕkoelĕ'ăn (B), de geesten der voorouders, die, tengevolge van een „koelĕ" huwelijk, aan elkander verwant zijn; „mĕlĕkat"**; moet zijn: „mĕlikat"; b.t.v. achter „bapaw", „goeroe allah", „'iboe", „'itam", „'itam bĕbajang koembang", „potih (B), „tihi", „toehoe": (beschermengel); „mĕlikat" heeten ook de „'oeloebalang's" van die beschermengelen.

mĕlilĕ (B), mĕlilaw (S) [ook bĕsi —]; e.s.v. staal, waarvan niet gedamasceerde wapens worden vervaardigd; mĕlilĕ (B) [mĕlilaw (S)]: bĕnang; koening; mi(j)'ăng boeloh (B) [boelo'ăh (S)]; roejong.

mĕloekot; b.t.v., achter „bevat": ook die gebroken korrels.

mĕlor**; staat: „met geneeskrachtige bladeren"; moet zijn: (geneeskrachtig).

mĕmajĕ; b.t.v., achter „mĕmajaw": (ook „mĕmanjaw"); mĕmajĕ (B) [mĕmajaw (S)] 'abang, (geneeskrachtig).

mĕmat (Bl); gierig.

mĕmĕli (Bl) = roenih.

mĕnda(h); b.t.v.: mĕnda(h) koelĕ (B) [koelaw (S)], onder wie worden verstaan de verwanten van de bruid, die op het huwelijksfeest komen.

mĕndikaw (S) [ook (ĕ)'ndikaw]; groot, almachtig.

mĕndikĕ° (Bl); waarmede men een vorstelijk persoon aanspreekt.

mĕndoesi(j)'ăw° (S) = mandĕsi(j)ĕ.

mĕndong; tĕmĕndong, bewolkt, betrokken, dof van den glans.

mĕngir (Bl); suizen, tuiten van de ooren.

mĕniki° (B); deze, dit.

mĕntah (Bl (grwd. (ĕ)'ntah ?); ontkennen.

mĕntarĕ (B); mĕntaraw (S) [ook „diwĕ ... (B), diwaw ... (S)"]; een godheid.

mĕntik; b.t.v.: (Bl), ook nuffig, behaagziek, modegek.

mĕradjĕ ... toetogr; t.d.v.

mĕranggong; b.t.v.: II° (Bl), wijd uit elkander.

mĕrdikĕ (BlH) = mardikĕ.

mĕri(j)ăn; b.t.v.: (Bl), de pijnen, die de kraamvrouw in den buik voelt.

mĕrimot; b.t.v.: II (Bl); kĕmĕrimotan, prevelen, met de lippen bewegen zonder geluid te geven.

mĕripat (ook „ma'(a)ripat"); [in de spreektaal niet gebruikt], kennis, onderscheiding, wetenschap; (BlH) = (ĕ)'rgĕ.

mĕrka; b.t.v.: II (Bl), het plaatsen van een stuk hout „sigar madoe", onder het prevelen van een „djampi", in de woning van een gehuwd paar, om twisten tusschen dat echtpaar te bewerken.

mĕsang; b.t.v.: mĕsang°: 'abang, boewatan, gĕragaj, gĕragaq, 'inaw, koening, moenaq, nikaw nikaw, tantaq, tintin, toenggal (S), kwade geesten z.v.a. de „mĕsang moenĕ"; de „;" tusschen „moenĕ" en „sĕrahaj" t.d.v.

·mĕsĕbih*; b.t.v.: bidsnoer.

mĕs(ĕ)djid; moskee, bedehuis.

mĕsĕlin; mousseline.

mĕsigit; b.t.v., voor „bĕringin kaliwaktoe": „'atap rambot", ti(j)ăng 'aras

djoendjongan; t.d.v.: „djoendj*o*ngan" en „ti(j)ăng 'aras".

m ĕ s t i k ĕ (*B*), mĕstikaw (*S*); bezoaarsteen, de bezoaar uit slang of olifant.

m ĕ t j a m; b.t.v.: het woord is minder in gebruik dan „matjam".

m i d j a n; b.t.v.: midjan bĕdaq, de grafsteen; van den oudsten pojang op een „makam"; di midjani (*S*) [voorkomende in een „sĕlam"formulier bij het „ mĕ)'mbat*ogr*; zie „bat*ogr*")] de(n) overledene te kunnen geven, dat voor haar (hem) ook een grafsteen op den grafheuvel zal worden geplaatst.

m i d a r; = ngidar (?)

m i g ĕ; b.t.v.: migĕ 'abang.

m i g *o* q°; (*BlH*); stil zijn, zwijgen.

m i (j) *o* t; b.t.v., achter dat woord: [ook *Bl*)].

m i l *i* n g; b.t.v. tusschen „mil*i*ng" en „boej*o*ng" een „ : "; achter mannetjes „m*i*l*i*ng": „(geneeskrachtig)"; mil*i*ng: djĕ*gr*ing*o*t, mampar, mimbang.

m i m b a r; preekstoel.

m i n d a q° (*Bl*); tĕmindaq, ergens aangekomen.

m i n g a *gr*; b.t.v.: II (*Bl*), het jonge hout van palmen.

m i n g g a n g a n; b.t.v., voor „waarin": of van rottan (*Bl*).

m i n j a q; b.t.v. achter „pĕminjaq'ăn": [mĕminjaq'ăn (*Bl*)].

m i s k i**; b.t.v. achter dat woord: (ook „mĕski").

m i s t i . . . volstrekt; t.d.v.

m o ' a n a j; b.t.v.: ook gebezigd voor „broeder".

m o d a l (*Bl*) = poek*o*q.

m o e; bezit. voornaamwoord 2^e^ persoon (zelden of nooit in de spreektaal gebezigd).

m o e d ĕ: b.t.v.: bĕmoedĕ (*Bl*) jonge bladeren krijgen.

m o e d *i* q; b.t.v.: moed*i*'ăq ngoeloe soengaj° (*S*), — heeft in een formulier door den „djoe*gr*oe tinggi" uitgesproken de beteekenis van „beklimmen van den si(j)'ălangboom".

m o e h a m a d (ook „moe(w)'amat") zie „nĕbi".

m o e l *i* k; b.t.v., tusschen „neerleggen" en „van": „inz."

m o e l *o* n g; b.t.v., achter „het": [(*Bl*) overblijvende] en achter „sawahs": [vlak voor het planten (*Bl*)].

m o e m *o* t; b.t.v.: II (*Bl*), blijven praten en mopperen van oude vrouwen en mannen als zij zich boos maken.

m o e n d a m; b.t.v.: II (*Bl*), een koperen kom gew. onder een koperen ketel geplaatst.

m o e n d j *o* l (*Bl*); bolrond.

m o e n d *o* k; een der bewerkingen bij het verven van inheemsch garen.

m o e n d *o* r = 'oend*o*r.

m o e n g g a h; b.t.v.: moenggah batoe, een ceremonie bij het „(mĕ)'mbat*ogr*" (zie „bat*ogr*).

m o e n t j a q (*Bl*); gew. verbonden met lal*i*q — moentjaq lal*i*q, werken zonder orde en regelmaat.

m o e r a h; b.t.v., achter „banjaq": „overvloedig"; t.d.v.: „(*B*)"; II (Passar. dialect) = moedah; III (*Bl*), gemakkelijk, goedkoop.

m o e s a; zie „nĕbi".

m o e s a r; b.t.v.: II (*Bl*), stuiptrekken van dieren, welke den strot zijn afgesneden.

m o e s *o* h; b.t.v.: „tegenstander".

m o e s t i° (*S*) = mantap.

m o e t a h; b.t.v.: moetahan, braaksel.

m *o* n (*Bl*) = 'am*o*n.

m *o* r i; b.t.v. achter het woord: [moeri (*Bl*)]; rĕbang mori, een breede soort slendang van zwart goed met witte stippen of figuurtjes er op.

N.

n a g ĕ ; b.t.v.: nagĕ: roeh*o*m, sĕlĕb*o*r 'antj*o*r, kwade geesten; koet*o*ng° kwade geest.

n a g o e j (*Bl*); e.s.v. heester; nagoej: 'itam; pot*i*h (geneeskrachtig).

n a k (*Bl*); hulptelwoord tot vorming van het futurum; ook = (ĕ)'ndaq.

n a k a n; z.v.a. „pĕnakan".

n a m b i; b.t.v.: II (*Bl*), een ziekte in hout of bamboe (?).

n a n*°; b.t.v.: = njĕ (*B*) en = djaq.

n a n a s; b.t.v., achter dat woord: (geneeskrachtig v.z.v. de jonge bladeren betreft); nanas pot*i*h (*B*) [pot*i*'ăh (*S*)],.

n a n g g a r; b.t.v.: II (*Bl*) midden in den stroom blijven staan, om na te gaan of het doorwaden van de rivier mogelijk is.

n a n g k a n; b.t.v., achter „nangkanah": ook „nangkanlah"]; na „zoo zijn": „laat het ongemoeid"; staat: „nangkannah", moet zijn: „nangkanah".

n a n g k ĕ; b.t.v.: nangkĕ: bĕlandĕ (*B*) [bĕlandaw (*S*)], zuurzak; bĕloelang (*Bl*); kidjang (*Bl*).

n a n t o e; b.t.v. voor „schoonzoon" en voor „schoondochter" respectievelijk: „[lanang (*Bl*)] en „[bĕtinĕ (*Bl*)]".

n a p a l; b.t.v.: „napal tĕmbagĕ°".

n a s i; staat: „melk", moet zijn: „olie".

n a s t i°; gew. kĕnasti(j)'ăn [ook nasti(j)ăn], dienst, dienstbetoon, vroomheid.

n a t a r (*Bl*); worstelen met den dood.

n a w; b.t.v., achter „arenpalm": (geneeskrachtig v.z.v. de jonge bladeren betreft); achter „getapt": (*Bl*), de eerste bloemtros die getapt wordt — de overige bloemtrossen heeten „boengk*o*l".

n ĕ b i**; b.t.v., na het woord „Mozes": noeh (n*o*h) Noach; da'*o*d; pira'*o*n; roeh*o*m; achter „Moehamad": (ook „Moe(w)'amat") ras*o*l'oellah.

n ĕ d a s; b.t.v.: II (*Bl*), gezegd van iemand, die, wanneer hem opgedragen wordt iets te zoeken, het gezochte voorwerp vindt.

n ĕ g ĕ r i; b.t.v.: „nĕgĕri°: pintoe lang*i*t; (poelaw) midjaw; (poelaw) midjaw man*i*s; tamb*o*n toelan; staat: (ook „djĕn*i*m")**; moet zijn: djĕn*i*m (ook „djinim").

n ĕ k i; b.t.v.: II (*Bl*); nĕnĕki, langzaam achteruitgaan van iemand, die bevreesd is.

n ĕ m b o e j a n g (*Bl*); onverzadelijk.

n ĕ m p a l ĕ (*Bl*); nĕmĕmpalĕ, wachelen, geen stuur meer over zich hebben.

n ĕ m p *o* h; b.t.v.: II (*Bl*) = soesah.

n ĕ n g a j *o g r*; b.t.v., achter dat woord: [„nĕnggaj*o*r (*Bl*)"].

n ĕ n g k a b a n g; b.t.v.: bespringen van een prooi door kat of tijger.

n ĕ r a k ĕ; b.t.v.: nĕrakĕ: 'aboe; 'ap*i*t 'ap*i*t; djar*i*ng 'api.

n ĕ r a n a j; het geluid, dat teweeggebracht wordt wanneer men bijv. twee armbanden tegen elkander wrijft.

n ĕ r a n a p; b.t.v.: III (*Bl*), het vallen van regendruppels uit een boom, wanneer men daaraan schudt; IV° (*Bl*) = nĕranaw.

n ĕ r a n j a j; druppelen.

n ĕ r a n a n g° (*BlH*); schel, luid, krachtig van de stem.

n ĕ r i g i n g° (*Bl*); het dragen van een wapen voor den buik (gereed om zich te verdedigen).

n ĕ r i n *i* n g; b.t.v.: II (*Bl*) = ngĕtj*i*ng.

n ĕ *g r* i n *i* t (*Bl*); knarsen van de tanden.

n g a j a l (*Bl*); wartaal spreken.

n g a j a p . . . eten; t.d.v.

n g a m p *o* h (*Bl*) = nap*o*q.

n g a m p *o* q (*Bl*); ongemanierd, onwelvoegelijk.

n g a n; b.t.v.: III (*S*), tot versterking bijv.: 'apaw sĕbab dindaq bal*i*'ăq? — 'akoe (ĕ)'ndaq mĕroenggoe ngan sinilah.

n g a n d ĕ (*B*) = rĕb*o*t.

n g a n d j a q; b.t.v.: (*Bl*), omhooggaan.

n g a n g g o e; b.t.v.: II (*Bl*), overspel plegen met een gehuwde vrouw (?).

n g a '*o* s; b.t.v., achter dat woord: „[(ĕ)'ngga'*o*s (*Bl*)]".

n g a r *o* h° (*B*)(*H*) = 'angat.

n g a *g r o* q (*Bl*) = rand*o*q.

n g a s a r; b.t.v., achter „goden": „[en tijgers (*Bl*)]".

n g a w a l (*BlH*) [grwd.?]; een geheime kunst, welke ten doel heeft de zielestof van de padi van een andermans ladang over te brengen naar zijn eigen rijstveld, opdat de opbrengst daarvan zal toenemen.

n g a w *i* h; b.t.v.: II (*Bl*), slaan naar iets met een mes, met een „parang".

n g ĕ b a h (*B*)(*H*); uitstrekken van armen of beenen.

n g ĕ b a n g; b.t.v.: (*Bl*), een stervende bij den naam toeschreeuwen om hem tot het leven terug te roepen.

n g ĕ d a *g r* (*Bl*); iets bij het vuur warmen of drogen.

n g ĕ g o e j (*Bl*); den schijn aannemen van iets op de hoogte te zijn, zonder dat men er iets van af weet.

n g ĕ n i (j) à n; b.t.v., achter dat woord: „[ng*o*q ni(j)'àn (*Bl*)."

n g ĕ n t a w° (grwd.?) (*Bl*); wakker schrikken.

n g ĕ n t j a t (grwd.?); weinig saphoudend inz. van den bloemstengel van den arenpalm.

n g ĕ r i p *i* t (*Bl*); klein en krom vergroeid van vruchten, ook slinken.

n g ĕ r o e (w) *i* t; b.t.v.: (*Bl*), *o*ok van den staart van een kwikstaartje.

n g ĕ r o s *o* k (*Bl*); het geluid dat voortgebracht wordt, wanneer men de hand strijkt door (over) zijne haren, langs de haren van een dier.

n g ĕ t a s; I met iets een aanvang maken, met iets beginnen; ngĕtas 'a*gr*i malam, den dag bepalen, waarop bijv. een huwelijksfeest zal plaats hebben; II doeson 'itoe (ĕ)'ndaq ngĕtas 'a*gr*i; die doesoen is in één dag te bereiken; III° ngĕtas 'a*gr*i malam, in den avond; IV pĕngĕtas; zie „*gr*oemah".

n g ĕ t *i r* (*Bl*); het zich heen en weer bewegen, bijv. van een spijker, wanneer die lastig in het een of ander voorwerp kan worden geslagen.

n g i k a q . . . wijdbeens; t.d.v.

n g i l o e; b.t.v.: het gevoel dat men na het vijlen in de tanden krijgt.

n g i n g *i* l a n; b.t.v., achter dat woord: „[nging*i*ran (*Bl*)]".

n g *i* t° (*S*) = lĕng*i*t.

n g i t j a w° [grwd. „'itjaw" (?)] (*S*) = 'idar.

n g o b a k° (*Bl*); ngobak ngobak, een uitdagende houding aannemen.

n g o e g *o* q (*B*) = njalaq.

n g o e k o e k; b.t.v.: ook het geluid, dat de haan (kloek) maakt om de hennen (kuikens) te roepen, wanneer hij (zij) voeder voor hen ziet liggen.

n g o e l *o* k (*Bl*) [grwd. (?)]; iemand heimelijk bewerken om een anderen goed (kwaad) te doen.

n g o e n d a n g = bataq.

n g o e n j *o* m (*Bl*); ngĕngoenj*o*m = koenjah.

n g o e n t *o* l (*Bl*); uit een holte te voorschijn komen.

n g o e (w) ' à m; b.t.v., achter dat woord: „[ngoe(w)'àp (*Bl*)]".

n g o n d *o* l; b.t.v., achter dat woord: „[njond*o*l]".

n i; als achtervoegsel bij samentrekkingen = 'ini.

n i g a l; e.s.v. zwaardedans uitgevoerd bij het „gawi(j)'àn", (zie „gawi").

n i (j) ' a j ĕ (*B*), ni(j)'ajaw (*S*) [in de spreektaal zelden of nooit gebezigd]; onderdrukking, onrecht, onrechtmatige behandeling, verdrukking.

n i (j) ' à n; b.t.v., achter dat woord: (ook „njĕni(j)'àn°").

n i (j)'*o g r*; b.t.v., achter het woord „'idjang": „(met geneeskrachtige wortels)"; tijdperken van groei en bloei: mĕkol; bĕda'*o*n; mĕtjah lidi; doed*o*q (*B*) [doedo'ăq (*S*)] 'oembi; na*gri*q (*B*) [na*gri*'ăq (*S*)] *gr*oewas; bĕkĕ*gri*s.

n i n d a q°; = dindaq.

n *i* n g; b.t.v.: ook gezegd van een landstreek na het wijken van eene epidemische ziekte; (*Bl*), stil in de lucht.

n i n *i* q; b.t.v., voor „grootmoeder": „grootvader en"; tusschen II** en „nin*i*q": beschermgeest; b.t.v. toe(w)'ăn°: diwatĕ (*B*); boedjang (*S*); boedjang pĕnjamar (*S*); djoendj*o*ngan (*S*); gago'ăq (*S*); linggang di la'*o*t (*S*); moedaw (*S*); radjaw (*S*); (radjaw) linggang 'alam (*S*); titah (*S*); moelĕ kĕmbang (*B*); toewĕ moelĕ rajĕ (*B*); — beschermgoden; „beschermgodin" t.d.v.

n *i* q; b.t.v.: „II beschermgeest"; n*i*q toe(w)'ăn pĕri(j)'ăman (*B*); ni'ăq (*S*): toe(w)'ăn: 'ali(j)'ămas; 'amar; boedjang bĕ*gr*oes*i*'ăq; linggang 'alam; rajaw.

n i *g r i s*; b.t.v, achter „zeven": „van vloeistoffen".

n j a b a *g r*; het zwaaien van brandende fakkels tegen den avond, van af den ingang van de does*o*n tot aan de woning van de(n) overledene, op den dag van de begrafenis.

n j a l *i* n g° (*B*)(*H*); alom bekend, beroemd, vermaard, ruchtbaar.

n j a n j a p (*Bl*); half gek.

n j a *g r* a p (*Bl*); uittrekken van de laatste stoppels gras en onkruid op de sawahs.

n j a *g r* o e*; b.t.v.: nja*gr*oe: 'abang; 'itam; pot*i*h (*B*) [pot*i*'ăh (*S*)].

n j a w ĕ; b.t.v.: 'iwan (*Bl*); njawaw (*S*): boel*ogr*an; soe(w)'ikat; tĕrdi*gr*i; staat: „sanibat"; moet zijn: „sanibati".

n j ĕ m a q; b.t.v., achter dat woord: „[njĕnaq (*Bl*) (?)]".

n j ĕ m p o e g o e j (grwd. ?); (mĕ)njĕmpoegoej; onthalen van jongelingen en jonge meisjes uit de does*o*n van den bruidegom door den „pangkal 'ag*o*q" op den laatsten avond van het huwelijksfeest.

n j ĕ n d ĕ r o e (*Bl*); meêgaan.

n j ĕ r a n j a p (*Bl*); glinsteren, schitteren; njĕranjap°; = tjajĕ.

n j ĕ r ĕ n g a n**; b.t.v.: [ook „njĕrĕngam"; grwd. „sĕrĕngan" (sĕrĕngam)?]; toorn, vertoornd, toornig.

n j ĕ r ĕ n g a q; b.t.v., achter dat woord: „[mĕ*gr*ĕnjaq (*Bl*)]".

n j ĕ *g r i*; het uitstoelen van de rietstękken.

n j ĕ r ĕ m b *o* l**; t.d.v.: „(in de spreektaal...) = goembaq"; moet zijn: verward van het haar.

n j ĕ r o e k *o* l; bevreesd, bevreesdheid.

n o e k a w (*Bl*); = tjĕkal.

n o e r i b o e*... sperma; noeriboe**... eierstok — t.d.v.

n *o* h; zie „nĕbi".

n o e s *o* n; noes*o*ni (*B*), het beraadslagen van de wederzijdsche ouders na een schaking „mĕla*gr*ikan mal*i*ng di*gr*i".

n *o* r; b.t.v.: nor 'iboe; mannelijk zaad (ook teelbal); eierstok; [„n*o*r" en „n*o*r 'iboe" inz. bij „doek*o*n's" bekend]; achter „menschelijk": [ook dierlijk (*Bl*)]; II lichtglans.

O.

'o b a t; b.t.v., achter dat woord: [„'oebat (*Bl*)"]; voor „bĕd*i*l": „['oempan (*Bl*)]"; achter „buskruit;": „„zie verder „lĕma*gr*".

'o e b a l; b.t.v.: „'oebal 'oebal: 'oebi; 'oebi kajoe, pisang; sangsilĕ (*B*) [sangsilaw (*S*)].

'oeban; grijs van het haar; albino.

'oebang (*Bl*); ruim, wijd, uitgestrekt.

'oeba*gr*; b.t.v., achter „zeilen": ook „bak*o*l's".

'oebĕ; b.t.v. ad „II": bakje van de taaie bladscheede van den pinang om daarin de ingezamelde honing tijdelijk te verzamelen.

'oebi; b.t.v., achter „bĕsilĕ": [ook „silĕ (*Bl*)"] en achter „kĕpar": [ook „kipar"].

'oeb*i*n (*Bl*); batoe 'oeb*i*n, vloertegel.

'oedang; b.t.v., ad „II": 'abang (met geneeskrachtige bladeren); 'asam kĕ*gr*is (met geneeskrachtige bladeren); sĕmangi; sĕmangi 'abang (met geneeskrachtige bladeren); achter „kĕtam": (met geneeskrachtige bladeren); achter „wortel**": „en bladeren".

'oedĕ**; b.t.v.: pĕngoedĕ'ăn = pĕnjoedĕ'ăn, wat meer in gebruik is; II° (*B*) = mat*i*q.

'oedjan**; b.t.v.: 'oedjan njaroe (*Bl*), hevige storm gepaard met regen.

'oedjang; 'oedjang 'oedjang (badjoe) [Padang Goetjisch] een borstsieraad, bestaande uit munten (inz. halve centen), aan touwtjes geregen.

'oedjat (in de spreektaal zelden gebezigd); ngoedjat, lasteren, opstoken, kwaadstoken.

'oedji; b.t.v., ad „II": „men zegt"; „volgens"; IV (*Bl*), nagaan bijv. of iets stevig genoeg is, toetsen; V (*Bl*); 'oedji 'oedji, ten langen laatste.

'oedj*o*ng; b.t.v.: zie „sĕrgĕ"; staat: „bĕras**"; moet zijn: „bĕ*gr*as".

'oedj*o*t**; staat: „'oedj*o*t pĕnĕdĕ"; moet zijn: „'oedj*o*t (dĕ)ngan pĕnĕdĕ (*B*) [pĕnĕdaw (*S*)]".

'oejaw (in de spreektaal niet gebezigd); 'oejaw 'oejaw, gewillig, volgzaam; zie „tĕn*o*ng".

'oej*o*n; b.t.v.: II = kant*i*n (?).

'oek*i*r; b.t.v.: krassen van figuren meer in het bijzonder in bamboe, in een hoorn.

'oek*o*p; zie „'aj*i*q".

'oek*o*t (*BlH*) = djoeraj.

'oelah; b.t.v.: II sa'oelah (ook „soelah"), tenzij.

'oelang; b.t.v., ad „I": dí 'oelangi; zoo nu en dan komen kijken, teruggaan naar, terugkomen bij iets wat men achtergelaten (verlaten) heeft.

'oelaq; b.t.v.: II (*B*)(*H*) (zelden in de spreektaal gebezigd), geduld.

'oela*gr*; b.t.v.: 'oela*gr*: lipan; tandj*o*ng kĕl*i*ng; l*i*ng°; rĕri(j)'ăng°; achter „(*B*)": „[njawaw (*S*)]"; staat: „ĕlang"; moet zijn: „(ĕ)lang".

'oelas (*Bl*); = pĕtjaq; ook houding.

'oelat**; b.t.v.: bĕnaw; sĕbajan (?), een wormsoort, die aan de tandzenuw heet te knagen en daardoor kiespijn veroorzaakt; soel*i*ng.

'oeloe; b.t.v.: pĕnghoeloe, hoofd; radjĕ (*B*) [radjaw (*S*) pĕnghoeloe, de pasirah; collectief ook de hoofden in een rechtsgemeenschap; pĕnghoeloe heeft ook de beteekenis van „'imam"; pĕnghoeloe padangan (*Bl*), het hoofd van een kudde; achter „bron": (*Bl*), een langgerekte inzinking in den grond.

'oel*o*n (in de spreektaal niet gebezigd); mensch, menschdom.

'oel*o*t; ngoel*o*t, trekken, rekken.

'oel*o*tan = mangs*o*d (?)

'oemanat = pĕsan.

'oemang; b.t.v., ad „I" achter „'anaq": „en *gr*imbĕ": III, gezegd van een bosch, dat alleen te midden van een uitgestrekte vlakte wordt aangetroffen.

'oembar (*Bl*); afstand in de breedte.

'oemb*o*l; b.t.v.: (*S*), ook de zonnescherm boven het lijk gehouden bij het grafwaarts dragen; II ngoemb*o*l, op iets afkomen zooals een zwerm bijen, zoodat het geheel en al bedekt wordt.

'oemb*o*q; b.t.v.: II 'oembo'ăq (meer Passardialect), met vriendelijke woorden

aanspreken, gew. verbonden met „poedji”.

'o e m ĕ; b.t.v., ad II** achter „pandgever” en „pandhouder” respectievelijk: „[schuldenaar]” en „[schuldeischer]”.

'o e m *o* n g; ngoem*o*ng, praten, keuvelen.

'o e m *o g r*; levenstijd, levensduur; tĕngah 'oem*ogr*, middelbare leeftijd.

'o e m p *i* l; ngoemp*i*l, met een hefboom, welks steunpunt in het midden ligt, iets opheffen, lichten, voortbewegen.

'o e m p *i* n*; b.t.v.: II (*Bl*) = 'angkat; pĕngoemp*i*n, z.v.a. „'oemp*i*n I”.

'o e m p *o* t; b.t.v.: II klein van stuk, gering; v.g.l. „tjĕp*o*t.”

'o e n d a n g**; b.t.v., ad „II”: zie „toegoe II” en; ad „III”: zie „poelang”.

'o e n d ĕ (*BlH*); wat gesleept wordt, sleep, nasleep.

'o e n d i; lot, fortuin; boe(w)'ăng 'oendi, het lot werpen.

'o e n d j a r**; b.t.v., tusschen „met” en „geneeskrachtigen”: „geneeskrachtige bladeren en”.

'o e n d j *o g r*; b.t.v., achter dat woord: (ook „'oendj*o*r”); mĕngoendj*ogr*, zich overlangs uitstrekken.

'o e n d *o* p; zie (ĕ)'ndap”.

'o e n d *o* n g**; b.t.v.: II het omslaan van een kain om het hoofd, zooals de jonge meisjes met hun „sĕlindang” plegen te doen.

'o e n g g a (h)°; I te niet doen, doen verdwijnen, onschadelijk maken; II (*B*).*H*) = kĕdj*o*t; 'oenggah 'oenggahan — soengaj 'oenggah 'oenggahan, wordt gezegd van een stroompje, dat in den regel droog is, maar plotseling kan bandjiren.

'o e n g g *o* n; b.t.v., achter „gezin”: (*Bl*) [ook „pĕroengg*o*n°”], vaste woonplaats.

'o e n g k a j° (*BlH*) = boengkar.

'o e n g k a n g (*Bl*); op handen en knieën gaan; 'oengkang bĕ*gro*q, op handen en voeten gaan.

'o e n t a p a n; (in de spreektaal zelden gebezigd) = mangs*o*d.

'o e n t j a m*; b.t.v., achter dat woord: (ook „'oentjam 'oentjam”).

'o e n t j *i* n g°; klok, bel.

'o e n t j o e 'o e n t j *o* n g; moet zijn: 'oentj*o*ng (ook „'oentjoe”) 'oentj*o*ng.

'o e p a h**; b.t.v. 'oepah 'anggaw; het bedrag ad f 20 (Sĕrawajstreken) — f 25 (Bĕsĕmahstreken), uit te keeren aan den echtgenoot, gehuwd bij 'anggaw ngil*o*q'i (*B*) [ngilo'ăq'i (*S*)], uit de koelĕ (*B*) [koelaw (*S*)], welke voor zijne stiefdochter betaald is aan dengene, die rechtens een „'anggaw” huwelijk met zijne echtgenoote had moeten sluiten.

'o e p a s; b.t.v.: II, ziekte, plaag; III plantengif.

'o e p *i* h; b.t.v.: van de „kajoe langkap”.

'o e p *o* n g**; b.t.v. achter „tigĕ”: (*B*), [tigaw (*S*)].

'o e r i**: b.t.v.: 'oeri bali; II (*Bl*) = 'amb*o*r.

'o e r a k**; b.t.v.: pĕngĕntaq'ăn 'oerak; de pen in den bamboecylinder van den sirihstamper; II ('oera) [?] (*Bl*) = bĕli(j)'ăw.

'o e r *o* p; b.t.v.: 'oer*o*p loel*o*s(i) (*S*), een van de handelingen, waaraan het meisje of de jongeling zich moet onderwerpen, ten einde den jongeling of het meisje, op wien (wie) men zijne zinnen heeft gezet, op zich te doen verlieven, dan wel om geen oude vrijster te worden of een celibatair te blijven; 'oer*o*p njawĕ; zie „koelĕ (*B*)”; II (*BlH*) = bang*o*n II.

'o e s a j; t.d.v. het „?”; b t.v.: (*Bl*), mooi van gezicht, flink van houding, fraai van huid.

'o e s *i* r (*S*) = 'alaw.

'o e s *i g r***; b.t.v.: 'oes*igr*an (*BlH*), voorbeeld ter navolging, in navolging van.

'o e s *o* n g; b.t.v. voor „ngoes*o*ngan”: „'oes*o*ngan”, „ook 'oes*o*ng 'oes*o*ngan of”.

'o e s *o* r**; b.t.v., achter „stellen”: „vermelden”; 'oes*o*ran: djoedoe, de wetenschap om iemand op zich te doen verlieven; bĕsi; diwĕ boengsoe (*B*); ga*gr*am; moe(w)-'ăt gawi; nĕgĕri sam (*B*); tanah madjĕ-

pahit (*B*); tĕnong; 'adam ngan oewaw (*S*) e.s.v. scheppingsverhaal; mandawsi(j)'äw (*S*) e.s.v. scheppingsverhaal; „'oesoran" heeft ook de beteekenis van „djampi"; III ngoesorka(n) mĕligat pinang, een ceremonie bij het „gawi(j)'än"; zie „gawi".

'oetal; e.s.v. eetbaar kruid.

'oetan; b.t.v.: 'oetan pi(j)'ädan, waarin kwade geesten huizen.

'oetang; b.t.v.: 'oetang tanah = doesĕ.

'oetar; b.t.v.: I in het rond, rondom; II 'oetaran, ronde schijf of plak, rondgesneden blad.

'oetarĕ (*B*), 'oetaraw (*S*): het noorden.

'oetas; b.t.v.: II (*Bl*), een gevlochten ringetje van rottan, om twee helften van iets aan elkander te houden.

'oetjap; b.t.v.: „schietgebed"; 'oetjap**: na'*i*q batang kajoe, een formulier, uitgesproken bij het beklimmen van een boom, ter bezwering van de daarin huizende kwade geesten; njĕbĕ*gr*ang 'aj*i*q, idem, bij het oversteken van een rivier, om zich tegen ongelukken te vrijwaren; pĕtjah goent*i*ng, sĕmpal*i*ng pĕdjĕgraw (*S*), idem, om zich tegen den invloed van kwade geesten te vrijwaren; 'oetjap° (*S*): maso'äq limonan, mataw goent*i*ngan, pĕlĕbor rantaj, idem, om zich tegen ongelukken te vrijwaren.

'oetj*o*l; b.t.v.: II ngoetj*o*l, van iets ontslaan, vergeven.

'oewaw; b.t.v. achter dat woord: „(*S*)" en voor dat woord: „'oewĕ (*B*)".

'oewi: b.t.v.: lĕngkoek*o*p (*Bl*); tĕmi(j)äng (*Bl*); staat: „'oela*gr***" moet zijn: „'oel*ogr*".

'oew*i*t; b.t.v.: II (*B*)(*H*), e.s.v. hefboom.

'om*o*ng; b.t.v.: ngom*o*ng pĕm*i*san (?) (*Bl*) = 'agaq.

„'o*gr*ang" b.t.v.: tusschen „toe(w)'ĕ" en „(*B*)" en tusschen „toe(w)'äw" en „(*S*)" respectievelijk „(toe(w)ĕ" en „toe(w)'äw"; 'o*gr*ang**; b.t.v. tusschen „menschdom" en „(ĕ)'mpat": „noenggoe"; achter „sja'*i*h", dat „sj'*i*h" moet zijn: [sj'*i*'äh (*S*): 'alikĕrnaj, kĕrnaj sakti, kĕrsi sĕmĕnajaw]; achter „prevelt": degene, die de wierook brandend houdt en „ngadji" 'o*gr*ang: bag*o*s, kwade geest, die de pokken zoude veroorzaken; (zie „toemb*o*h"); di la'*o*t, kwade geest, die de cholera zoude veroorzaken; midang di laman, degenen die bij het inzamelen van was en honing het product van de „djoe*gr*oe toekal" (zie „djoe*q*roe") in ontvangst nemen en naar de hut vervoeren; noe(w)'än, ook de schuldeischer van den pandeling, (zie „toe(w)'än"); pat*o*t de oudsten en notabelen; pĕdoesonan, doesongenooten; „(*B*)" achter „boemi", t.d.v.

P.

padam; b.t.v.: II (*Bl.*); madam, sterven.

padan; b.t.v.: samĕ (*B*) [samaw (*S*) padan, portuur. inz. bij hanen; achter „mantj*o*ng": „[ook „matj*o*ng"]"; achter [sĕnaw(*S*)]: ook [„mantj*o*ng dalam"]; achter „bĕboel*i*ng": „(ook „bĕgĕtang")"; achter „kaki": „(ook „(ĕ)'ndas boeloe")"; achter „tako": „[takĕ (*Bl.*)]"; madan, de partijen vormen inz. bij haneklop.

padang; b.t.v., ad „I": „padang°: bĕnjalĕ (*B*); da*gr*ah (*B*); dja*gr*om pĕnjoelang (*B*); (ĕ)'nggi(j)'äng (*B*); doer*o*k doer*o*k (*B*); gindoe(aw)radjaw (*S*); 'ins*o*n dja*gr*om (*B*); kali djana (*S*); kĕmoelaw (*S*); kĕtimbangan (*S*); lajang (*S*); lajaq (*S*); lĕngkar gad*i*ng (*B*); malĕgĕtaw (*S*); ma'oe liba*gr*; nĕgĕri *gr*oemah katjĕ (*B*); pangk*o*l; pangk*o*l kĕloet*o*m tjinĕ (*B*); pĕndjĕm*ogr*an; raboe samat (*B*); radjak bĕsi (*B*); *gr*ĕsam; *gr*oemp*o*t sĕmaq; saj samsam; sam; sĕlasi (*B*); sĕrap*i*l (*B*);

sĕrasa (*B*); sĕrinsing (*B*); tangkol; tinggi; achter „gebezigd": (*Bl*), plaats waar men een of ander verzoek tot de goden richt en waar het verzoek wordt ingewilligd; ad padang** II, het eerst vermelde woord „pĕgri(j)'äsan" moet zijn: „pĕri(j)'äsan".

p a d a r; b.t.v. achter dat woord: [padagr *Bl*]."

p a d a g r; padagrka(n), minder hard stoken, minder hard doen branden bijv. van een houtvuur, lager draaien van een pit.

p a d i; namen der tijdperken van groei en bloei, b.t.v.: „achter „'anaq 'apit": „[beter „bĕgranaq 'apit"]" voor „bĕloelos": „moenohi"; voor „mĕgrĕbong": „(ĕ)'mbĕgrĕngaw; „(ĕ)mboeloe 'idon'g"; na „'anaq 'apit": „kĕlam tanah"; voor „nariq": doedoq (*B*) [doedo'äq (*B*)] boekoe [ook „boekoh (*B*) boeko'äh (*S*)]; voor „koedong sĕnie": „koedong 'anaq gridan"; bĕloelos; njoerong 'ibos; achter „rĕpat": „[grĕpat [*Bl*]"; voor „ngĕloe(w)'ägr": „ngampar boengĕ (*B*) [boengaw (*S*)]"; „mĕgrandjaw (*Bl*)"; achter „toempah": [„tĕtoempah (*Bl*)]; voor „gratĕ koening": „noendoq (*B*)"; achter „bĕbari(j)'än": „[bagri(j)'än (*Bl*)]"; b.t.v.: „ad „padi bĕsaq": bĕngkoeloe; bĕtong ka'oer; bingkoq boekoh (*B*) [bingko'äq boeko'äh (*S*)]; gĕdĕbong; goemaj; kĕdĕndang (*B*); girah (*S*); potih (*B*) poti'äh (*S*); sawah batoe(w)'än; sawah dagrat (*S*); sĕrasaj; gading (*Bl*); koening (*Bl*); ad „padi bĕram": gĕlibaq; ad „padi poelot": 'alas (*S*); kĕmiling (*B*); koening; potih (*B*), poti'äh (*S*).

p a d j o e; b.t.v.: II (*Bl*) = tjoebĕ.

p a d o e; b.t.v. ad „II" voor „rasan": („madoe'i"); achter „beraadslagen": om tot een vergelijk, beslissing of bevestiging te geraken; lah padoe, het met elkander reeds over iets eens zijn; madoeka(n) koelĕ (*B*) [koelaw (*S*)], beraadslagen over het vast te stellen bedrag van de „koelĕ"; ad „III" achter het woord „padoe": „[ook tandjaq (*Bl*)]; achter „sĕkop": [sĕrĕkop (*Bl*)]; achter „pĕtilang": „[ook „bĕlah boembang" (*Bl*)]"; katjang sĕtarok (*Bl*); pĕtilang tjarĕ djambi (*Bl*); tĕbit tĕritis (*Bl*).

p a g ĕ' ä n . . . wonder; moet zijn: pagĕ (*B*) pagaw (*S*); wonder, verwondering; kĕpagĕ'än (*B*), kĕpagaw'än (*S*), verwonderd.

p a g i; b.t.v.: sĕpagi, zie „kĕlam I".

p a g o t; b.t.v.: pagot loekoe (*Bl*) = matĕ loekoe; zie „matĕ".

p a h a t b.t.v.: pahat pĕndabong, een beiteltje bij het tandenvijlen in gebruik.

p a h i t; b.t.v.: sĕmpahit (*B*), sĕmpa'it (*S*); e.s.v. slingerplant.

p a h o e; b.t.v., achter „s": „[pa'oh groesĕ (*Bl*)]".

p a j° (*Bl*) = pĕgi; pajlah, toe, komaan.

p a k a j; b.t.v., achter „tuig": „ook wapenen"; pakaj'än sĕpĕmanting, kleeren tot een waarde ad f 60 [of wel dat bedrag] te geven aan de „doekon" voor de behandeling van een hersteldem leprapatient; achter „katoen": „[zijden (*Bl*)]" en achter „zonder": „[met korte]".

p a k a l; b.t.v.: II (*Bl*), vlijtig, naarstig van leeren; geletterd.

p a k i t; b.t.v., achter dat woord: „[pakiq (*Bl*)]".

p a k o e; b.t.v., ad II achter „bindoe": „(met eetbare vruchten)"; achter „(ĕ)'nggoe(w)"äng": [lĕnggoe(w)'äng (*Bl*)]"; staat: „'ambaj** moet zijn: „rambaj".

p a k o n°; I bevel; II (*Bl*) = tanjĕ (?)

p a l a h°; (*Bl*) (?) = pajoe.

p a l a q; b.t.v., achter „hoofd": „in alle beteekenissen"; voor „bantal"; „[toekop (*Bl*)]"; palaq: 'awan, e.s.v. greep bij een zwaard; kain (sarong), hoofd van een kleed; radjĕ (*B*) [radjaw (*S*)], postzegel; sanggolan, hoofdsieraad voor jonge meisjes.

p a l ĕ (*Bl*) = kĕpalĕ.

p a l i' a r ĕ; b. t. v., achter „pi'araw": „[ook „pali'araw"]; — „; mĕgat", moet zijn: „] mĕgat".

p a l *i* n g; I° (*S*), tot vorming van den superlatief; II (in de spreektaal zelden of nooit gebezigd) naar de andere zijde gekeerd, gewend; mal*i*ngka(n) iemand van iets afbrengen, iets van iemand afwenden.

p a l i s; b.t.v., achter „aankijken": „(*Bl*), op zijde kijken.

p a l *i* t; b.t.v.: „III (*Bl*) e.s.v. „tjintok".

p a l *o* h° (*BlH*); bovenstrooms.

p a m a h; b.t.v.: „pamah kĕmboerangan".

p a m *i* t; b.t.v.: „pĕpam*i*tan, geschenk, bestaande gewoonlijk in een „rĕbang", door de bruid te geven aan het hoofd, dat haar op een feestmaal heeft genoodigd.

p a m *o* r; b.t.v.: „pam*o*r padi, e.s.v. „pam*o*r".

p a n a s; b.t.v.: „panas pĕnjilapan, de droge dagen in de maand, waarop de brand in het bouwveld wordt gestoken; achter „pĕnigasan": ['arang ngarang (*Bl*)]; achter „pĕngĕtaman: „[moetos boelan (*Bl*]".

p a n a w; b.t.v., achter „huid": „schimmel, voorkomende op aan den palm hangende klapper- en pinangnoten".

p a n d a h a n; (*BlH*) e.s.v. steekwapen.

p ă n d *i* n a n° (*Bl*); meisje; (*BlH*); mooi meisje; v.g.l. „pĕpand*i*n".

p a n d i t ĕ; b.t.v., achter dat woord: „[ook pĕnditĕ"]; achter „godgeleerde": „toe(w)'ăn panditĕ (*B*) [panditaw (*S*)], missionaris, zendeling.

p a n d j a l (*Bl*) = boent*o*t.

p a n d j a n g**; de zinsnede „pĕmandjang ... onderhandelen", t.d.v. en daarvoor in de plaats te stellen: „zie „soewarĕ".

p a n d j *i* n g; b.t.v.: „II (*Bl*) tĕpandj*i*ng, veroordeeld.

p a n d j *o* t (*B*)(*H*); gezegd van dieren, welke op kop en staart wit gevlekt zijn.

p a n d *o* h a n; (ook „pandahan") (*Bl*) [papan (*S*)]; zie „boel*i*ng".

p a n g a n (*Bl*) = makan; (ĕ)'nd*i*qdĕ panggang di pangan (?), onkwetsbaar.

p a n g g a (*Bl*); bĕpangga, plakken, aanplakken.

p a n g g a l a n; e.s.v. bamboerek met drie verdiepingen, hangende boven de stookplaats, waarop o.m. keukengerei en „gĕrg*o*q" bewaard worden.

p a n g g a n g; b.t.v.: achter „poffen" ad „tjab*o*r": kap*o*g*r*, kalk branden; panggangan, het gerooste, gepofte.

p a n g g a r; de rondhouten, overdwars geplaatst over de kuilen voor het vangen van olifanten en rhinocerossen.

p a n g g a r a n (*Bl*); bezitting.

p a n g g *i* l; b.t.v., achter dat woord: „(meer Passardialect); achter „pangg*i*lan": („pĕmangg*i*l").

p a n g g *o* q (*Bl*); een kleine roodaarden pot, waarin men grof zout verhit, om fijn zout te verkrijgen.

p a n g k a l; b.t.v.: na „gawi(j)'ăn*": „kĕrdjĕ"; staat „bimbang*"; moet zijn: „'ag*o*q (*B*)"; „'ago'ăq (*S*)" [ook „bimbang"]; b.t.v.: mangkal gawi (*BlH*); het tot pandeling maken wegens het niet voldoen van de opgelegde „bang*o*n", na beëindiging van een gevecht tusschen doesons.

p a n g k a l a n (*Bl*); landingsplaats.

p a n g k a t a n; b.t.v.: „pangkatan rĕbah kajoe°.

p a n g k o e; b.t.v., ad „II"; mangkoe boemi (*Bl*), rijksbestierder, eerste minister.

p a n g k *o* l; t.d.v.: „dakbedekking van"; b.t.v., voor „in tweeën"**: „overlangs".

p a n t a n g; b.t.v. ad „II" tusschen „regen" en „bezweren": de droogte; ad pantangan** b.t.v. voor „'oemĕ": mĕlawanka(n) bĕli, waaronder wordt verstaan het verbod van de „'anaq bĕlaj", om i/z het al of niet afbetalen van de „ri(j)'al tag*i*han" in woordenwisseling te treden; mĕlikàt (ĕ)'mpat, verbodsbepalingen t/a van die mĕlikat's"; ngig*r*i, verbod voor zwangere vrouwen, om gedurende 40 dagen na de bevalling zwaar werk te verrichten; noenggoei, waaronder de voorschriften worden verstaan, die door den pandeling niet mogen worden overtreden; tĕram-

poh (*B*), verbod voor zwangere vrouwen om een rivier over te steken; 'anaq kĕtj*i*'ăq mati tĕ(h)'imp*i*t (*S*), voorschrift in acht te nemen bij het vervaardigen van een vaartuig; gĕnt*i*ng lawaj'ăn, poesong, sĕtindjaq ma(n)jat, sindang(ăn) boemi, voorschriften in acht te nemen bij het bouwen van woningen; achter „kĕtindjaw'ăn": [tĕtindjaw-'ăn (*Bl*")]; achter kidjang bĕloempăt: „[loĕmpat kidjangan (*BlH*); voor „voorschriften": „tanah matang lawaj'ăn, tanah soewaq'oeloe toel*o*ng, tanah mĕnjoel*i*ng mĕnjĕrdam, tanah mĕnang*i*s [(*B*) (*S*) (*BlH*)] noet*o*p gĕndang, tjĕtjar djalan bal*i*k, makaj moekĕ lawang doewĕ [(*B*) (*Bl*)]."

pantas; b.t.v.: vaardig, handig.

pantaw**; b.t.v.: „pantaw djoe(w)'ăraw dĕngan kĕlipah(*S*), het, bij huwelijksfeesten, aanbieden aan het dorpshoofd van het hem competeerend aandeel vleesch van het offerdier, welk vleesch benoodigd is voor een, door dat hoofd, aan te rechten maal ten behoeve van de gasten.

pantjang; b.t.v.: mantjang; in den grond drijven van palen, staken enz.; III*; mantjang (sĕ)sangi° = masang (sĕ)sangi; zie „pasang".

pantjĕ; b.t.v.: „pĕpantjĕ (*B*) [pĕpantjaw (*S*)] 'adji°, het omgebogen gedeelte van het boveneinde van de leuning van een trap (?); pantjaw 'adji° (*S*); vorstelijke woning.

pantj*o*ng b.t.v.: (*Bl*); den hals afsnijden.

papak [ook „papaq"] (*B*); mapak, tegemoetgaan, tegemoettreden; tegemoettrekken (ten strijde).

papan**; b.t.v.: „papan pĕnoek*o*p palaq, de rechthoekige plank op het deksel o.a. van den „kĕmp*i*k".

papas; b.t.v.: „II (*Bl*), mapaska(n), vóór of tijdens het vechten den tegenstander toevoegen, dat hij maar met zijn geheele familie den strijd moet aanbinden.

papat; b.t.v.: II (*Bl*), iets ergens inslaan bijv. van spijkers in den wand.

paq; b.t.v.: II (*Bl*), pacht.

pagr; b.t.v., achter dat woord: „'ipa*gr* (*Bl*).

parah (Passar en *S* stranddialect); doodelijk.

parang**; staat: „verrichten"; moet zijn: „aanrichten".

paraq = damp*i*ng.

paras; b.t.v.: III (*Bl*), afsnijden bijv. van een handvol gras.

paraw; b.t.v.: II (*S*) = tĕngah.

pardoeli (in de spreektaal zelden of nooit gebezigd); (ĕ)'nd*i*qdĕ (*B*) [(ĕ)'nd*i*'ăq (*S*)] pardoeli, er niet om geven.

par*i*t; b.t.v.: III par*i*t tanah, greppel; IV (*BlH*) = 'inaq.

paroe I (ook „paro"); zie „sĕparoe"; II paroe paroe, de longen.

par*o*h; b.t.v.: II (*Bl*), knobbel op een snavel.

par*o*li**; t.d.v., achter dat woord: „engelen"; b.t.v.: achter „zijn": „(de negen koren)".

pasah; b.t.v.: „zie ook „toekang".

pasang; b.t.v., ad „II": „(ook „masang")"; pasang**: toedj*o*h doegĕ (*B*) [toedjo'ăh doegaw (*S*)], toedj*o*h (*B*) [toedjo'ăh (*S*)] tĕlĕntang tĕroek*o*p, een afspraak bij „dja'*i*h dĕlapan (zie „dja'*i*h")", welke worp tot winst, welke tot verlies leidt.

pasangan; z.v.a. „pĕrik*o*t".

pasaq; staat: „par*i*t"; moet zijn: „pir*i*t".

pasat*; b.t.v., ad „II": „kĕpasatan, voogd".

patar; b.t.v.: II (*Bl*), het maken van insnijdingen in boomen, om daarin bij het klimmen den voet te plaatsen; III t.d.v.:

pati; b.t.v., achter dat woord: „[ook „'aj*i*q pati (*Bl*)]"; III° (*Bl*) z.v.a. „'oeloebalang"; IV° = mat*i*q.

pati'ăn° (*Bl*) = bĕ*gr*ani.

pat*i*h; zie „diwĕ".

p a t *i* n g; b.t.v., tusschen „houten" en „pennen": „of bamboezen"; achter „komen": „piketten enz."

p a t j a l (*BlH*); slaaf, de tot slaaf gemaakte pandeling.

p a t j a n g; b.t.v.: II (*Bl*), gezegd van personen, die om het leven zijn gebracht i.h.b. door vergiftiging.

p a t j a r; b.t.v., achter „'aj*i*'ăq (*S*)": (met geneeskrachtige bladeren); met de gekookte bladeren worden vooral biezen rood gekleurd.

p a t j *i* n g; e.s.v., heester met geneeskrachtige bladeren.

p ĕ d a; b.t.v., achter dat woord: [pĕdĕ (*Bl*)]

p ĕ d a d ĕ; b.t.v.: „(met geneeskrachtige bladeren)".

p ĕ d a n d a n° (*Bl*), personen, die den vorst, in welk opzicht ook, helpen, om 't hem zoo aangenaam en gemakkelijk mogelijk te maken.

p ĕ d a n g; b.t.v., tusschen dat woord en „boel*o*h": „[pĕpĕdang (*Bl*)"]; staat: „'amaq**"; moet zijn: „'anaq".

p ĕ d a s; b,t.v., achter „padi": „(geneeskrachtig)".

p ĕ d j ĕ r ĕ**; b.t.v.: pĕdjĕrĕ (B) [pĕdjĕraw (*S*)]: 'adjal°, 'angat°, ding*i*n°, ma'*o*t°, tadjam°, toemp*o*l°, wad*o*n°.

p ĕ g a j (*Bl*); steenpuist.

p ĕ g a n g; b.t.v.: mĕgang (*Bl*), prostitueé.

p ĕ g a t; b.t.v.: ad „I", tusschen „verstrijken" en „van": van tijd inz.; III pĕgat gawi, van zonde bevrijd.

p ĕ g ĕ t a j° (?) (*B*) = pakaj'ăn.

p ĕ g ĕ t j a w° (?); hetgeen overblijft van een stuk goed, dat men voor het een of ander kleedingstuk heeft bestemd.

p ĕ g *o* q (*B*) (*H*); vast, bestendig, rustig.

p ĕ k *o* l (*Bl*); ontkiemen.

p ĕ l a d a n g a n**; b.t.v.: pĕladangan: 'abang; pot*i*h (*Bl*).

p ĕ l a j *o* n; b.t.v.: II (*Bl*), voorbestemd tot.

p ĕ l a k a t; b.t.v.: een beschoeiing van dunne op elkander gelegde takken, om aardschuivingen te voorkomen.

p ĕ l a m p a j ' ă n; zie „kandang".

p ĕ l a m p *o* n; b.t.v.: II (*BlH*), een te geringe quantiteit aan voeding, waarmede de honger niet kan worden gestild.

p ĕ l a n d *o* q; b.t.v., achter „boom": „met eetbare vruchten.

p ĕ l a n g I; b.t.v.: pĕlang (ĕ)'mboelo-(w)'ăn; zie die woorden.

p ĕ l a n t *i* n g; rollen, wentelen, overal verspreid heenrollen; ook wegwerpen.

p ĕ l a p *i* ' ă q ... 'antaran; t.d.v.

p ĕ l a r a s a n°; I (*BlH*), hetgeen omgekapt, omgehakt is; II° ((*B*)(*P*), plaats om zich te vermaken.

p ĕ l a w i; b.t.v.: „pĕlawi: gad*i*ng (*Bl*), pot*i*h (*Bl*).

p ĕ l ĕ p a t a n; „knieschijf" t.d.v.; b.t.v.: pĕlĕpatan: kĕt*i*ng, knieholte; sikoe, elleboogplooi.

p ĕ l i n d a n (*BlH*); vergeetal.

p ĕ l i n j a q; b.t.v.: (*Bl*), fijngetrapt bijv. van „'oebi".

p ĕ l o b a n g**; b.t.v.: kuil om dieren te vangen.

p ĕ l o e l *o* s a n [gr.w.d. „loel*o*s (?)]; pop, v.g.l. „kĕ*g*roes*o*ng".

p ĕ l o e r o e; kogel.

p ĕ l o e w *i* n° (*Bl*); vervanger (?).

p ĕ m a l *i* m; zie mal*i*m.

p ĕ m a n t *i* n g; sĕpĕmant*i*ng; een stel tot verwisseling bijv. van kleedingstukken; zie ook „pakaj".

p ĕ m a n t *o* q; b.t.v., achter dat woord: „[pĕlant*o*q'ăn (*Bl*)].

p ĕ m a *g* r ĕ (*B*) = ma*g*rĕ.

p ĕ m b o e n t a t (gr.wd.?) (*Bl*); pĕmboentat bĕd*i*l, e.s.v. toovermiddel om een geweer niet te laten afgaan.

p ĕ m ĕ n d *o* n° (*BlH*), gezegd van iemand, die zeer langzaam is in zijn doen en laten.

p ĕ m ĕ n g k a *g* r; b.t.v., achter dat woord; [pĕnat*i*ngan (*Bl*)]).

pĕmĕntok [pĕmantok (*Bl*)]; een stok of stuk hout, om naar mensch of dier te slaan.

pĕmi(j)'ĕ*; b.t.v.: zegswijze, rechtspreuk.

pĕmindoe**; staat: „f 10"; moet zijn: „10"; staat: „minstens 6 à" en achter het cijfer „10": „en van hoogstens"; moet zijn: „minstens 6 en van hoogstens".

pĕmoeloe; b.t.v., achter dat woord: „[pĕgroedjaq (*Bl*)].

pĕmoetih; b.t.v.: II (*Bl*), e.s.v. lans gedamasceerd (een erfstuk); III (*Bl*) pĕmoetih 'ambangan, e.s.v. grijze mergel, geplaatst voor de vischfuik, om te kunnen zien of de visch daarlangs passeert.

pĕnaj**; staat: „en"; moet zijn: „één.

pĕnangan; b.t.v., achter dat woord: [ook „nangan (*Bl*)]".

pĕnanggalan (grwd.?) (*BlH*); gezegd van iets, dat min of meer loszit.

pĕnarĕ° (*B*) = (ĕ)'ntarĕ; in een „tilol" formulier in de beteekenis aangetroffen van „te klagen hebben".

pĕndap; b.t.v.: „II, zie „(ĕ)'ndap".

pĕndikar; schermmeester.

pĕnding; b.t.v.: „pĕnding kagrit"; achter „ceintuur": „ook gordel".

pĕndjoelong; b.t.v. achter dat woord: „[toenggol pĕndjoelong (*BlH*)].

pĕndjoeloq; b.t.v., voor „om": „inz."

pĕndjoerit; gew. politiedienaar.

pĕndjoewang; schraag, stut.

pĕnĕkil; b.t.v., achter dat woord: „[bĕsi lidah (*Bl*)]; II (*Bl*), tondeldoos.

pĕnganan; zooals, gelijk als.

pĕngantin (*B*); zie „boenting".

pĕngantinan (*S*); pĕngantinan: bĕtinaw, bruid; lanang, bruidegom; v.g.l. „boenting"; pĕngantinan** (*S*)... boenting; t.d.v.

pĕng(h)oeloe; pĕng(h)oeloe padangan (stranddialect), de karbouw (het rund) (die) dat de kudde vóórgaat; zie „'oeloe".

pĕngigris... (?); t.d.v.

pĕngkoh (*Bl*); zie „'agang".

pĕning; b.t.v.: „pĕpĕningan; bevangen, bedwelmd.

pĕnirĕ° (*BlH*); wat achter gelaten wordt, wat achterblijft.

pĕnoeli (?) = pĕlobang.

pĕngĕtas; tusschenschot, zie ook „groemah"; de omsloten ruimte voor het vangen van wilde karbouwen.

pĕnggal; b.t.v.: „II (*Bl*), ook = poekol.

pĕnggalang; b.t.v., achter dat woord: (gr.wd. „galang").

pĕngoempot (*S*) = binting poegro'äq; zie „binting".

pĕnigrisan; b.t.v., achter dat woord: „[ook „pĕngigrisan"]".

pĕnindanan° (grwd. ?); rustplaats, verblijfplaats.

pĕnjampaj'ăn (*Bl*); = kĕmoegroe.

pĕnjap; b.t.v.: „II (*Bl*), verloren geraakt van goed(eren).

pĕ(njĕ)lampaj'ăn; zie „kandang II" en „groemah".

pĕnting (*Bl*); mĕnting, pikken met den snavel.

pĕntjang; b.t.v., achter „water": ['ajiq tapaj (*Bl*)]; achter „kippenveer": [een stukje „gabos" (*Bl*)].

pĕntjĕtjapan (*Bl*); een klapperdop, gevuld met water om daarmede tijdens het weven de draden vochtig te maken.

pĕntjirin° (*BlH*); levensonderhoud.

pĕpakan (*BlH*); = pakaw I.

pĕpandin (*Bl*); jonge meisjes aan het hof, die niets uitvoeren en goed worden verzorgd (?); v.g.l. „pandinan".

pĕntoq; b.t.v., achter dat woord: „[pĕntok (*Bl*)]".

pĕparĕ; b.t.v. achter dat woord: „[pĕpagrĕ (*Bl*)]".

pĕpas; b.t.v.: II (*Bl*). de plaats, waar menschen, dieren of voorwerpen, die door den stroom worden meegevoerd, blijven liggen, III (*BlH*); tĕpĕpas; los, vrij.

p ĕ p ĕ n g i q (*Bl*); onaangenaam ruiken, bijv. van een veest, van natte kleederen.

p ĕ p i s a n g (*Bl*); pĕpisang loekoe, handvat van den ploeg.

p ĕ p o e l *o* t; zie „poel*o*t".

p ĕ *g r* a b *o* n; b.t.v.: II (*Bl*), e.s.v. geneesmiddel.

p ĕ r a d ĕ; b.t.v., achter „zilver": „[pĕradĕ pot*i*h (*Bl*)]".

p ĕ r a d j ĕ; b.t.v. ad „I", achter „boven": „[vlak voor (*Bl*)]"; achter „toek*o*q": „[matjan (*Bl*)]"; achter „onder": „[achter (*Bl*)]".

p ĕ r a g ĕ; b.t.v., achter „(*B*)": „pĕragaw (*S*)", achter „djĕmĕ: (*B*), „[djĕmaw (*S*)]" en voor „(bantjang)": „[pĕragaw (*S*)]"; bĕpĕragĕ (*B*), bĕpĕragaw (*S*), een toespraak houden.

p ĕ *g r* a j; b.t.v.: II mĕ*gr*aj (*Bl*), aftrekken van den trekker van een geweer.

p ĕ *g r* a m**; achter het woord „bij te voegen", te plaatsen „III"; b.t.v.: „IV" komt ook voor in de beteekenis van „ngĕram".

p ĕ *g r* a m b *i* n g; b.t.v.: II (*Bl*); pĕ*gr*amb*i*ng: bal*o*ng, bilspieren; tĕki(j)'äq, driehoofdige bovenarmspier.

p ĕ r a m p o e (w)'ä n° (*S*) = kĕ*gr*baj.

p ĕ r a n g; b.t.v.: „pĕrang watang (*B*), een zwaardendans, uitgevoerd bij het uitdragen van het lijk (niet meer algemeen); voor „pĕpĕrangan": „[padang (*Bl*)]".

p ĕ *g r* a n g (*Bl*); bevreesd, bang zijn.

p ĕ r a n g a j; b.t.v., achter dat woord: [pĕrangi (*Bl*)]".

p ĕ r a n t i; om, voor, ten behoeve van.

p ĕ r a p a s; mĕrapas, met een „pĕrapas" de gevijlde tanden polijsten; batoe pĕrapas (*Bl*) = pĕrap*i*n.

pĕrap*i*n; b.t.v.: II (*Bl*), kroes, waarin goud of zilver wordt gesmolten.

p ĕ *g r* a w *i* n a n; moet zijn: „pĕ*gr*awman."

p ĕ r b o e l ĕ**; b.t.v., achter dat woord en achter „pĕrboelaw": „[ook „parboelĕ"]" en „[ook „parboelaw"]"; tusschen „(*S*)" en „=": „of met „tjĕl*o*r" "; parboelĕ* .... boeh*o*ng*, t.d.v.

p ĕ r ĕ g a n g; b.t.v. achter dat woord: „[pĕrĕdjang (*Bl*)]"; staat: „tĕmbĕrang"; moet zijn: tĕmbirang".

p ĕ r i; b.t.v., ad „I": (*Bl*), engelen; staat „panggar**"; moet zijn: „pagar".

p ĕ r i g i (j)'ä n° (*BlH*); goot om een woning.

p ĕ r i (j)'a (j)'i (*Bl*); hoofd; aanzienlijk.

p ĕ r i k *o* t; b.t.v.: een middel tot afwering inz. van invloeden van kwade geesten.

p ĕ r i m p *i* n g; b.t.v.: II (*Bl*), kleine zilverstukjes, die men aan de „tali pas*o*ng" (zie „tali") bindt.

p ĕ r i m p *o* n a n; b.t.v.: pĕrimp*o*nan 'aka*gr*, dat gedeelte van den stam, waar de wortels beginnen.

p ĕ r i n d o e (w)'ä n**; b.t.v., achter dat woord: „[gr.wd. „rindoe"]".

p ĕ r i s a j; b.t.v.: II (ook „pĕrisaj'än"), een vierkante horde, vervaardigd van bamboe, gespleten als zeer dunne latjes elk ter lengte van 2 elleboogsellen, welke kunnen worden opgerold.

p ĕ r k a r ĕ; b.t.v., achter dat woord: „[pĕkarĕ (*Bl*)]".

p ĕ *g r* i t j *o* l; b.t.v.: II, tĕpĕ*gr*itj*o*l (*Bl*), afglijden van een hoogte, waarlangs men loopt.

p ĕ *g r* l a n; b t.v.: bubones.

p ĕ r l o e (meer Passardialect); noodzakelijk, verplicht.

p ĕ r m a t ĕ**; b.t.v.: bĕriljan [brilliant]; 'intan; mirah (*Bl*); voor „taj": „t*i*q (*B*) [t*i*'äq (*S*)]"; te plaatsen „taj" tusschen „( )".

p ĕ r o e d j a k (*B*)(*H*), gezegd van iemand, die klaar staat, om over het minste of geringste zijn beklag te doen.

p ĕ *g r o* t; b.t.v.: II (*Bl*) een streng van 20 draden „poelas".

p ĕ r t j *i* t; uitdrukken, uitknijpen van de pit uit een vrucht.

p ĕ s i b a n; e.s.v. gehoorzaal, estrade van een „balaj"; zie ook „balaj".

pětaj; b.t.v., achter „boonen": (de bladeren zijn geneeskrachtig); achter „lilipan": běloehoe (*Bl*); kajoe (*Bl*).

pětang; b.t.v.: pětangan (zelden in gebruik) = pětang.

pětitě° (*BlH*); familiegebruik.

pětjah; b.t.v.: pětjahan goenting, de wetenschap, om uit een omsingeling door den vijand te geraken (zie „goenting II"); pětjahan pinggan e.s.v. kinderspel; pětjah**; b.t.v. achter „overtreden": in het bijzonder nog, om het „tangkap" toe te passen op kinderen en op de echtgenoote van „parwatin" of „pasirah".

pětjat; b.t.v.: II těpětjat; geopend, ontsloten, verbroken van een slot; III = lěpas; IV mětjat (*Bl*), ophouden met werken.

pětjot; b.t.v.: „pěmětjot, zweep.

pětoenggol = toenggol II.

pidjaq; b.t.v., achter „midjaq" en achter „sport": „midjaq koe(w)'ădaj (*S*) = „niti koe(w)'ădaj"; zie „titi".

pidjit; b.t.v.: II pidjit pidjit, e.s.v. „pi(j)'ănggang"; III běpidjit, het ongaarne uitgeven van wat ook.

pi(j)'ădan (in de spreektaal zelden of nooit gebezigd) = larang.

pi(j)akoe [pi(j)atoe(?)]; zie „groemah".

pi(j)'ănggang; b.t.v.: „pi(j)'ănggang 'aji'ăq (*S*) = kěpinding 'aji'ăq.

pi(j)on (*Bl*) = madat; djěmě ngisap pi(j)'on, opiumschuiver.

pikoe (*Bl*); stuk maken, breken.

pilaw (Passar dialect) = 'oebi.

piling°, (*BlH*); naam van een steekwapen".

pinang; b.t.v.: „sěpěminang (*Bl*), de tijd benoodigd voor het kauwen van één betelpruim.

pindanan (*Bl*); speelplaats.

pinděkawan; b.t.v., achter dat woord: „[pindoekawan (*Bl*)]".

pinditan° (?) = 'anaq (?)"

pindjam; b.t.v., „sěpindjaman, liefdespand; het elkander leenen van ring of zakdoek door jongeling en meisje, als bewijs van wederzijdsche genegenheid [volgens sommigen vóór het „sělindjangan" (zie „lindjang")].

pindjongan; b.t.v., achter dat woord: [pindjong (*Bl*)]; II (*Bl*); (mě)'mboe(w)'ăt pindjongan, zich rijk, voornaam voordoen, vaak met geleend geld of goed.

pindoe° (*BlH*) = gadis.

ping; b.t.v., achter „dja'ih": „(*B*) [dja'i'ăh (*S*)]; staat: „ping'itam (koening)"; moet zijn: ping: itam; koening.

pinggan; b.t.v., achter „wasschen": om rijst te week te leggen, om bij het uitpersen van geraspte klapper daarin het uitgeperste vocht op te vangen; pinggan sěděkahan, een groot bord bij offermalen in gebruik.

pingggang; b.t.v.: „pinggang goenong, de zijruggen van het gebergte.

pingkaq = pingkoq.

pintaq**; b.t.v., achter „pěmintaq": „(pěmintaq'ăn)".

pinton; b.t.v.: II (*S*) = moepěkat; III (*Bl*) mannelijk schaamdeel (?)

pinta'qăn** t.d.v.

pintas; b.t.v., achter dat woord: [pěntas (*Bl*)]; II (*Bl*) měmintas, iemand gedurig onder de oogen loopen, ten einde zijn aandacht te trekken of om hem te vervelen of boos te maken.

pintjang; b.t.v.: zie ook „sěsat"; II (*Bl*), stap; měmintjang, stappen; pintjang: djarang woestijnpas (?); kěrap, de gang van iemand, die kleine stappen neemt.

pipiq; b.t.v., achter dat woord: [lipiq (*Bl*)]."

pipit; b.t.v.: „tjěngal (*Bl*); tjot (*Bl*).

pirang**; b.t.v.: „grens°".

piraq; b.t.v.: II (*Bl*) = lipiq. (*Bl*) zie „pipiq".

pisan; b.t.v.: „pěmisan, iemand, die

altijd raak schiet of gooit, scherpschutter; katě pisan, (*Bl*), het juiste woord.

pisang; b.t.v.: „pisang: 'ogan; rěndah (geneeskrachtig); sabaq (met geneeskrachtigen stam); sěbagi (geneeskrachtig); sěngkěwali pot*i*h (*B*) [kěwali pot*i*ah (*S*) [met geneeskrachtigen wortel]; (ě)'mboewě (*Bl*); (ě)'ndjělaj (*Bl*); ramp*i*t (*Bl*); achter „sěngkěl*i*k": (met geneeskrachtigen bast).

pisaq; b.t.v.: „bijv. van een „'ip*o*q".

pisar; „(*B*)", t.d.v.

pisti; b.t.v. achter dat woord: „misti" en achter „gebeuren": het moet bepaald, volstrekt.

pit*i*ng; b.t.v., achter „sěladjoe": [kěmbang tandjaq (*Bl*)]".

pitj*i*ng; blind aan één oog; ook blindemanspel.

poedang; zie „gitar".

poedag*r*; b.t.v., achter „glans": „van kleuren".

poed*i*ng**; b.t.v., achter: „grint*i*'äq (*S*)": (met geneeskrachtigen wortel); „kantj*i*l": en geneeskrachtige bladeren; „binti": (geneeskrachtige bladeren).

poedjě; b.t.v., achter „běnd*o*n": (*Bl*) een offermaal aanrechten, wanneer een doeson zich uitgebreid heeft, om den goden dank te zeggen; achter „af te smeeken**": [ook „moedjě (*B*) [moedjaw (*S*)], sangsěri"]; moedjě makam (*Bl*), een offermaal aanrechten bij het ophoogen van een graf, om daarop de „midjan" te plaatsen; poedjaw (*S*); moedjaw [ook „měmoedjaw (*S*)"], het gaan van bruid en bruidegom naar de „makam kěpojangan", op den dag van het „mělěmang", om daar een offermaal aan te rechten.

poedj*o*t° (*Bl*); gezegd van iemand, die een onaangenaam voorkomen heeft.

poed*o*tan; b.t.v., achter dat woord: „[pě-'oed*o*tan"; grwd. „'oed*o*t"]; (*Bl*), rookerij.

poegaw; b.t.v., achter dat woord: [poegoe (*Bl*)]; II slaapwandelen.

poeg*o*q; b.t.v.: (*Bl*), gezegd van een boom, waarvan alle bladeren zijn afgevallen.

poeh*o*n**; b.t.v., achter „poeh*o*ni": (moeh*o*ni).

poekang; b.t.v. „voor „achterbout": (dijbeen); voor „voorbout": „poekang tangan" (armbeen); achter „'anj*o*t": een ten geschenke gegeven bout van een karbouw [(*BlH*), welke eerst *tijdens* het huwelijk betaald is geworden, in stede van *vóór* de huwelijksvoltrekking, omdat er geen geld aanwezig was], waarop geen tegengeschenk behoeft te volgen.

poek*o*q; b.t.v.: II poeko'äq (*S*); z.v.a. „poentjaw"; zie „poentjě".

poelan; b.t.v., achter „vruchten": „(*Bl*), van een cigaar.

poelaq (*B*)(*H*); gezegd van jonge bamboe, die opgeschoten is.

poelas; b.t.v., ad II: „sak*i*t moelas (*Bl*); buikpijn.

poelasan° (*BlH*); naam aan een vechthaan toegekend.

poelaw; b.t.v.: „poelaw°: kěloehoe, madjě diri, madjě man*i*s, pěrtj*i*k 'allah, ranggas, rěntjam 'allah (*B*).

poeloe; b.t.v. „heft".

poel*o*t; b.t.v., achter „heestertje": „(met geneeskrachtigen wortel); ad „II**": bijv. van de „kajoe sěndawaran", van verschillende „kag*r*it 'akag*r*".

poemp*o*ng**; b.t.v.: II moemp*o*ng, toppen, afknotten.

poenaj; b.t.v.: „djamboe; rakaq.

poendji'än; b.t.v.: II (*Bl*), groepjes van personen, die zich vormen; plaats, waar vele personen bij elkander zijn.

poendj*i*n; b.t.v., achter „pěloeroe": „[pěngěloe"]; II geldzak, beurs, tasch.

poendj*o*ng**; b.t.v.: „poendj*o*ng: (ě)'mpat poelo'äh (ě)'mpat (*S*); sěkoelak (*S*), [?]; sěrabi.

poend*o*q (*B*), poendo'äq (*S*); hut, tijdelijk verblijf; v.g.l. „'andj*o*ng".

p o e n g g *o* r; staat: „stronk" moet zijn: „tronk".

p o e n g k a q; ad „II" staat: „voor"; moet zijn: „na".

p o e n t i (j)'ăng; e.s.v. kwade geest (?).

p o e n t j a q; b.t.v.: „poentjaq *gr*ĕb*o*ng (*Bl*), een borduurselpatroon.

p o e n t j ĕ; b.t.v.: moentjĕ (*B*) [moentjaw (*S*)] *gr*oemah; afzonderlijk gaan wonen, eene nieuwe woning betrekken van gehuwden, die eerst bij hunne ouders hebben ingewoond.

p o e n t j i (ĕ) (?) (*Bl*); naam aan een verloofde toegekend, wanneer hij, tijdens den engagementstijd, naar de doeson van zijn meisje gaat voor het z.g. „ngantat bakĕ" en „ngantat poekang".

p o e p *o* h; b.t.v.: „II (*Bl*), gew. „palaq poep*o*h", gezegd van een haan met een eenigszins ingedrukten kop.

p o e p *o* k (*Bl*) = roepĕ.

p o e p *o* l (*Bl*); gelijk maken, bijv. den kop van een spijker met de plank, waarin die gedreven is.

p o e p *o* t; b.t.v., ad „I", achter „poep*o*tan": (zelden voorafgegaan door „poes*i*n"); IV** poep*o*tan; cloaca van gevogelte, pluimvee; V (*S*); (mĕ)'mpoep*o*t, iemand het leven benemen.

p o e r *i* k; b.t.v.: „II (*Bl*), bezorgd zijn, in moeilijkheden verkeeren, bedroefd zijn.

p o e *g r* o e; poe*gr*oe: masam (*Bl*); sis*i*l (*Bl*).

p o e *g r o* q; b.t.v.: III (*Bl*) = djoeng*o*t II.

p o e s a k ĕ; b.t.v., achter dat woord: „[pĕsakĕ (*Bl*)]"; achter „erfgoed": [ook „(ĕ)'rtĕ poesakĕ (*B*), (ĕ)'rtaw poesakaw (*S*)"]; achter „familiestuk": reliquie.

p o e s a *g r*; b.t.v., ad „II": ook draaikolk, maalstroom; voor „la'*o*t**": „goen*o*ng" en achter „aarde": van het bergstelsel, van de zee.

p o e s a t; b.t.v.: „poesat djalĕ (*B*) [djalaw (*S*)], de „navel" van het net, d.i. daar, waar de uiteinden van het net bij het ophalen bij elkander komen; het touw, waarmede het net bij elkander wordt gehouden en aan welks uiteinden een vaste knoop is gelegd.

p o e s *i* n; — b.t.v., tusschen „poesat" en „poes*i*q": poes*i*n, smidse; zie „poep*o*t I".

p o e s *i* n g (*Bl*); I = poeta*gr* I; II poes*i*ng palaq, duizelig.

p o e t *i* n g; b.t.v.: „poet*i*ng: pĕrtiwi = partiwi; lang*i*t, idem van het uitspansel; II (*BlH*) = pangkal.

p o e t j *o* n g; b.t.v.: (*Bl*), het oprapen van gevallen vruchten.

p o e t j *o* q; b.t.v.: II (*Bl*), bovenop, boveneinde, top; poetj*o*q paj*o*ng, paraplnie.

poet*o*s; b.t.v., ad „I", achter „naaste": „[juiste (*Bl*)]"; achter „paras": „[tĕtap (*Bl*)]"; III, moet*o*ska(n) djoeraj, het doen ophouden van een geslacht; moet*o*ska(n) djoeraj gĕnt*i*ng, het uithuwelijken van een eenige dochter bij „'adat koelĕ".

p o e (w)'ă n (*S*); groote doos van goud, zilver of koper, dienende tot het bergen van de ingredienten voor het betelkauwen.

p o e (w)'ă *g r*; b.t.v., achter „soelo'ăh (*S*)": „(met eetbare vruchten).

p o e (w)'ă w; — b.t.v., tusschen „poe(w)-'asĕ" en „poh*o*n": „poe(w)'ăw; moe(w)'ăw, het zwaaien met de fakkels tijdens het inzamelen van honig.

p o j a n g; b.t.v.: „pojang: badjoe lant*o*ng (*B*), tĕlapaq liba*gr* (*B*) — boschgeesten; pagar bĕsi°, sĕmpĕrnaw° (*S*), — een godheid; kĕpojangan = pojang; pojang bĕdoel*o*r (*Bl*), ver verwijderde bloedverwantschap.

p o n° (*S*); het mal „poen".

p o n g g *o* q (*Bl*); (?) = pangg*o*q.

p o t *i* h; b.t.v.: „pot*i*h (*B*) [pot*i*'ăh (*S*)] 'oeban, grijsachtig.

R.

*gr*abal; b.t.v.: „(*Bl*) = randaj, II.

raboe; de longen.

radang; b.t.v.: radang: kisalaw (*Bl*); koen*i*ng.

rad*i*n**; b.t.v.: rad*i*n: mas (een titel); makĕd*o*m (*S*), sĕmambang koemat [koe(w)-'ăt] (*S*), sĕmambang koen*i*ng (*S*), ti(j)'ăng boemi (*S*), tint*i*ng (*S*) kwade geesten.

*gr*adjang; b.t.v.: II (*Bl*), grens tusschen bouwvelden en erven van woningen.

radjĕ; b.t.v.: radjĕ radjĕ (*B*), radjaw radjaw (*S*), collectieve benaming voor alle hoofden in een marga; radjaw pĕnghoeloe (meer in gebruik op de Passar en in de *S* strandstreken), collectieve benaming voor het bestuur in een passar, doesoen of marga, ook wel als titel toegekend aan het margahoofd in die *S* streken; ad radjĕ** : nĕgĕri sam (*B*) = diwĕ boengsoe, dj*i*n njawĕ (*B*), 'indĕ kĕrmĕ (*B*) [radjaw 'indoe(aw) karmaw (*S*)], simpan allah° (*B*), kwade geesten; radjaw (*S*): 'alam mĕni°, 'alam sĕgĕntar boemi°, dĕndang 'a'*o*s°, rĕbah°, rĕk*o*p°, sĕmboegaw toewaw°, s*i*ksaw, kwade geesten; 'ali mĕndĕrsah, gambang sĕlakaw, gĕmĕroen*o*m sakti, gĕmoeroeh*o*m sakti, kwade boschgeesten; roeban dila'*o*t, een in zee huizende kwade geest; achter „sĕliman": „(beschermgod van geliefden)"; staat „sĕgĕntam"; moet zijn: „sĕgĕntar".

ragaj; b.t.v. achter dat woord: „[*gr*agaj (*Bl*)]".

ragam; b.t.v.: „II (*Bl*), geestigheid, aardigheid.

ragaq; b.t.v., achter dat woord: „[bĕragaq ragaq'ăn (*Bl*)]".

ragi**; staat: „klaur"; moet zijn: „kleur"; II mĕragi (*S*); mĕragi bĕnang kleuren van garens.

rahi; b.t.v.: II [ook „ra'i"] (*Bl*), aangezicht.

ra(h)mat (in de spreektaal niet gebezigd); kĕra(h)matoelah (ook „kera(h)mat*o*nglah°, ngĕra(h) mat'allah°, kera(h)mat'allah°), de barmhartigheid Gods.

rajap; b.t.v., achter „mĕrajap": [mĕ*gr*ajap (*Bl*)]".

rajaq*; b.t.v.: bĕrajaq, het eerste officieele bezoek van den jongeling, door zijne makkers vergezeld, ten huize van het meisje, op wie hij verliefd is; ook het bezoek van de jonggehuwden aan de ouders van de vrouw, den dag na de uitoefening van den eersten coitus, wanneer blijkt dat zij geen maagd meer is; mĕrajaq toenangan (*S* strandstreken nabij de Passars), een der verlovingsceremoniën.

rajaw° (*B*)(*H*) = 'aj*o*n.

rajĕ; b.t.v., achter „excessief": „djoeraj rajĕ = djoeraj toe(w)'ĕ; zie „djoeraj II".

*gr*akat*; staat: „vrouwenfiguurtje"; moet zijn: „vrouwen (ook, doch zelden, mannen —) figuurtje".

*gr*alang; b.t.v.: v.g.l. „kĕpalangan".

*gr*amah; moet zijn: „*gr*ama(h)".

ramas = ĕmas, t.d.v.

*gr*amas**; b.t.v.: „uitwringen; het uitwrijven van het „gamb*igr*"zaad in een „'oep*i*h pinang" voor het uitplanten.

*gr*ambah; b.t.v. achter „tweeden": „of derden".

rambaj; staat: pĕmboenb*o*n"; moet zijn: „pĕmboemb*o*n".

rambang; b.t.v.: III (*Bl*), rambang matĕ, liefje, beminde.

rambaq; z.v.a. „kitj*i*q".

ramboe**; b.t.v.: ook de haar (veder) dos aan lans of zwaard.

rambong; zie „tawang".

ramb*o*t, (ook *gr*amb*o*t") [in de spreektaal zelden of nooit gebezigd] = goembaq; ramb*o*t soegaq sagaj (of gaj śĕroegaj°), gezegd van het haar van een vrouw, dat zelden of nooit wordt uitgekamd; voor „*ramboetan*" te lezen: „ramb*o*tan" [ook

„ramboctan°"] en b.t.v., achter „toengaw": 'atj*i*h (*B*) ['atj*i*'ah (*S*)], talang; verder b.t.v.: pěramb*o*t (*Bl*); pěramb*o*t pantj*i*ng, een stukje touw of garen, waarmede de vischhaak aan het touw van den hengel wordt vastgezet.

ramě; b.t.v.: „sěrāměnjě (*B*), sěramawnjaw (*S*), wat daarbij behoort, c.a.

ramoe; b.t.v., achter „offermaal": „voor het „těnong".

ram*o*han° (*BlH*) = ramoe'än (zie „ramoe").

rampaj; b.t.v., achter dat woord: „[*g*rampaj (*Bl*)]".

ramp*i*t (*Bl*) = boengkah.

ramp*o*h; zie „pantang".

ramp*o*s; b.t.v., ad „I" achter dat woord: „[*g*rampos (*Bl*)]"; III rampos (*Bl*), onder water zijn; rěramposan, van tijd tot tijd onder water loopen.

randaj; b.t.v.: III (*Bl*), běrandaj, achter elkander gaan van menschen; randaj'än, een rij van achter elkander loopende menschen.

randjam = toedjah.

randjam° (*BlH*) = tjamp*o*gr.

randjan (*B*)(*H*); de na den oogst nog overgebleven ongesneden padiaren.

randjang (*Bl*); ledikant.

rangas° (*Bl*); een verzamelplaats van drijfhout in zee.

ranggah, ,.... kěbaw, t.d.v.

*g*rangg*o*p (*Bl*) = roent*o*n.

rangkah; b.t.v.: „(*Bl*) = ranggas".

rangkap; b.t.v.: II (*Bl*), toembaq rangkap doewě, gezegd van een lans, waarbij men een tweede heeft gevoegd (?).

*g*rangkaw; b.t.v.: II (*Bl*); bě*g*rankaw, beenen hebben van een abnormale lengte.

rangkě; b.t.v.: zoowel van levende als van levenlooze voorwerpen.

*g*rangk*o*ng (*Bl*) = tjangk*o*ng (*B*).

*g*rang*o*s; b.t.v.: „ook hazenlip".

*g*ranjang (*Bl*) = rěs*i*ng.

ranjap (*Bl*); mě(ngě)ranjap, flikkeren, schitteren.

rantaw; b.t.v., ad „I": onderweg; rantaw'awang° (*S*); ad „II": (*Bl*), reizen, zonder een bepaald doel, naar een bepaalde plaats; op den weg overnachten.

rantjang; b.t.v.: II (*Bl*) měrantjang een aanvang maken met het opzetten van de stijlen van een woning.

rantjap (meer Passardialect); scherp van wapens en werktuigen; ook (zelden) = toedjah.

ratj*o*n; b.t.v. achter dat woord „(rantjon *BlH*).

*g*rant*o*t (*Bl*); mě*g*rant*o*t, met geweld aan iemands arm of mouw trekken.

*g*rap; b.t.v.: in kleine stukken snijden.

rapik (in de spreektaal niet gebezigd); laag, rij.

rap*i*l**; b.t.v., achter dat woord: „(ook „sěrap*i*l")".

*g*rap*o*t; b.t.v., achter dat woord; „[*g*ramp*o*t (*Bl*)]".

rasan; b.t.v., na het woord: „rechtszaak": „rasan moedě (*B*) [moedaw (*S*)], de besprekingen tusschen jongeling en jong meisje over een verloving buiten de ouders om.

*g*ras*o*k (*Bl*); tě*g*rasok = dor*o*ng.

ras*o*l; b.t.v.: mochamad ras*o*l 'oellah (in het *B* ook „moehamad bagindě ras*o*l 'oellah)".

rataj (in de spreektaal niet gebezigd); z.v.a. „sěb*o*t".

ratě; b.t.v.: zonder onderscheid; měratě (*B*), [měrataw (*S*)] ka(n), gelijk maken, effen maken; samě ratě (*B*), [samaw rataw (*S*)], gelijkelijk.

*g*ratj*o*ng (*Bl*); door iets heen dringen.

ratoe; b.t.v., ad „I": ratoe: koeman nadar, een boschgeest; mas°, de beheerscher der wereld; nangan (*Bl*), de nog in functie zijnde „ratoe"; ad „III**" ratoe°: dajang djěnitaw 'itam koekoe; di bintan;

sĕkĕndar [ook „sakĕndar — of „sĕkandar 'allah"]; staat twee malen „'alah"; moet zijn: „'allah".

rawan; b.t.v., achter dat woord: „[raban (*Bl*)]".

rawat; b.t.v.: (ĕ)'ndidaw mĕrawati° (*S*), daarvoor behoeft men zich niet ongerust te maken, daar gaat het niet om, daar komt het niet op aan; (*Bl*) mĕrawati, onderzoeken, nagaan.

rawĕ; b.t.v.. achter „rawaw": „(ook ra'oe)".

rawoh; b.t.v., achter dat woord: „[*gra'o* (*Bl*)]".

rĕban; b.t.v., achter dat woord: „[*gr*ĕban (*Bl*)]".

rĕbanaw (*S*) (in de spreektaal niet gebezigd); pintoe rĕbanaw, de vaginamond.

rĕbi(j)'äh; b.t.v., achter dat woord: [ook „roebi(j)'äh"]; rĕbi(j)'äh pĕrmal*i*m° (*S*), een vrouwelijke godheid.

*gr*ĕb*o*h; b.t.v., achter „adem zijn": [en daardoor pijn hebben door het geheele lichaam (*Bl*)].

*gr*ĕbong; b.t.v.: 'a'*ogr* batoe (met geneeskrachtige bladeren); dĕmam (*Bl*) = 'a'*ogr* dĕmam; mĕ*gr*ĕb*o*ng, spruiten vormen inz. van de bamboe, zich als jonge bamboespruitjes voordoen.

rĕb*o*t; b.t v., achter „grijpen": ontrukken met geweld; ook met geweld iets ontnemen.

*gr*ĕdam; b.t.v.: „[of alleen blijft smeulen (*Bl*)]".

rĕdjap I; moet zijn: „rĕdjab"; de cijfers I en II t.d.v.; b.t.v. voor „mĕrĕdjap": „rĕdjap" en achter „bliksem": van de sterren (*Bl*); knippen met de oogen (*Bl*).

rĕgang = rampas en rĕb*o*t.

*gr*ĕkap (*Bl*); mĕ*gr*ĕkap = nga'*igr* II; zie „ka'*igr*".

*gr*ĕgaq; b.t.v., achter „doen": vrees of bezorgdheid voor naderend leed.

rĕkat; b.t.v., achter dat woord: „[*gr*ĕkat (*Bl*)]".

*gr*ĕkoe; b.t.v., achter dat woord: „(ĕ)'mbĕ*gr*ĕkoe".

rĕk*o*h (*Bl*); uithalen, uittrekken, uitrukken.

*gr*ĕkop; b.t.v.: (*Bl*), het min of meer heldere, dat men bij een bewolkten hemel kan hebben; ook schaduw (?).

rĕlaj; e.s.v. heester; rĕlaj katjang, varieteit met geneeskrachtige bladeren.

rĕmantjaq° (*Bl*); sterk, duidelijk zichtbaar.

rĕmas; b.t.v.: rĕmas: bĕ(ng)kar*o*ng° (*Bl*); lim*o*n (*Bl*): zuiver goud.

rĕmban (*Bl*), vrees, vreezen.

rĕmbas; b.t.v., achter dat woord: „[bĕrĕbas (*Bl*)]".

rĕmb*o*n; b.t.v.: rĕmb*o*n bĕkoel*o*q° (*B*).

rĕmĕg*o*m° (*Bl*); groot.

rĕmĕndoe; gew. tjita rĕmĕndoe (Pad. Goetjisch), e.s.v. schouderdoek.

rĕmimb*o*ng (*BlH*); goed in bloesem, in bloemen zitten.

rĕm*o*k; b.t.v.: vernietigen, buiten werking stellen.

rĕmpĕnaj; b.t.v.: „(met eetbare vruchten)".

rĕmp*o*ng (*Bl*) = rĕbah I; dient ook tot versterking van dat woord — „rĕbah rĕmp*o*ng".

rĕngam (*B*)(*H*) = ganggoe.

*gr*ĕngam; b.t.v.: (*Bl*), gehinderd, gestoord worden in den slaap, in het werk.

*gr*ĕnang°; *gr*ĕ*gr*ĕnang pakaw, houdt u kalm, bedaar wat (?).

*gr*ĕngas; e.s.v. gebak.

rĕnggaj; weinig bladeren hebben, weinig hoofdhaar hebben van een vrouw.

rĕnggang (*Bl*) = ganggang.

rĕngg*o*t**; staat: „II . . . (?)"; moet zijn: „II = kĕdja*gr*"; III mĕrĕngg*o*t, rukken, heen en weder trekken; IV°, tot, totdat.

*gr*ĕng*i*t (*Bl*), de lucht van de „pi(j)'äng-gang" of van natte toegedekte kleederen.

*gr*ĕng*o*t; b.t.v.: II (*Bl*) = mangot.

rĕnjaj ... (*J*); t.d.v.

*gr*ĕntang; b.t.v. achter „doen": beslissen; pĕ*gr*ĕntang, uitspraak, beslissing; II (*Bl*), trachten een twist in der minne te schikken (?).

rĕntjah (*S*), (in de spreektaal zelden gebezigd) = bĕlah.

rĕntjaj° (*S*) = roesaq; ook afbijten, afknagen.

rĕntjaka; moet zijn: „rĕntjakĕ (*B*), rĕntjakaw (*S*)".

rĕntjam (*Bl*); scherp van wapens.

*gr*ĕntjam; b.t.v.: II (*Bl*), bloeduitstorting onder de huid.

rĕpat; b.t.v., ad „III": (*S*), ook met elkander bespreken en regelen van zaken; kĕsĕ*gr*ĕpatan, eensgezindheid, overeenstemming.

*gr*ĕgrimang; b.t.v., achter dat woord: „[*gr*ĕ*gr*inang (*Bl*)]".

*gr*ĕ*gr*imbaw; moet zijn: „*gr*ĕ*gr*imban".

rĕsih; b.t.v., achter dat woord: [grĕs*i*k (*Bl*)].

rĕroebĕ; b.t.v., achter „(*S*)": [grwd. roebĕ (*B*), roebaw (*S*); vgl. dit woord].

*gr*ĕ*gr*oekoe; b.t.v., achter dat woord: „[ook „*gr*oekoe *gr*oekoe", of „roekoe roekoe]".

rĕsi(j)ĕ; b.t.v.: zie ook „kĕmbang III".

rĕtaq; ad „III" het „)" te plaatsen voor „barensweeën".

rĕtĕ (*B*) = (ĕ)'rtĕ, dat etymologisch zuiverder is; rĕtĕ kĕdalam (*BlH*), de djoedjoer.

rĕti (zelden of nooit gebezigd) = (ĕ)'rti.

rĕtih; b.t.v., achter „vuur": „van zout, dat men brandt.

rĕtjĕ; b.t.v.: steeds met afkeuring, met geringschatting van iemand of iets spreken; staat: „afkeeren"; moet zijn: „afkeuren".

rĕtjiq; b.t.v., achter dat woord: [*gr*ĕtj*i*q (*Bl*)]".

ribang**; IV . . . . kinderspel" t.d.v.; b.t.v.: IV, verliefde; V [ook „ribang gajaw"], niet weten wat men zal doen, tot iets niet kunnen besluiten, besluiteloos; VI (*Bl*) gezegd inz. van jongens en meisjes, die bij een gezamenlijk werk zingen, al zingende op weg trekken; VII (*BlH*); hartzeer, leedwezen, bitter, bedroefd zijn.

ribĕ; b.t.v.: ook de onroerende goederen, waarmede oudtijds een boete werd voldaan.

rib*o*t; b.t.v.: ook lawaai, rumoer, geraas, getier.

rig*o*l° (*Bl*); poortwachter.

ri(j)'äl; b.t.v.: (*Bl*), geld in algemeenen zin (waarde oudtijds f 2, nu f 2.50); achter „'ipangan": (oude munt); ri(j)'äl pĕninggal; zie „lap*i*q"; II° (*S*), bruidschat.

ri(j)'ĕ; b.t.v.: II ri(j)'ĕ (*B*): bĕtarĕ, bĕtari, gawang, pojang, boschgeesten; kĕtoban, kwade geest; ri(j)'äw dj*i*n (*S*) kwade geest.

r*i*k (*Bl*); gew. r*i*kr*i*k = gir*i*q.

rik*i*l**; b.t.v.: II het te eten geven aan vechthanen van een zelfstandigheid, bestaande uit koude rijst vermengd o.m. met een weinig schimmel, welke zich op klapper en pinangnoten vastzet, en met de jonge spruiten van de „pakoe kĕlat", om hen onkwetsbaar te maken.

rilang; mĕrilang, omkijken, geheel omkijken; (*BlH*) onder het loopen even omkijken.

rimbaj° (*Bl*); verhaal, beurtzang.

rimbang .... meisjes, t.d.v.; rimbang** .... kinderspel, t.d.v.

rimb*o*ng (*BlH*) = rimb*o*n.

*gr*imbĕ**; b.t.v.: *gr*imbĕ (*B*), *gr*imbaw (*S*): 'oemang; zie „'oemang III". tĕkampong, boschcomplex; dajĕ° (*B*); djanaw° (*S*); djasmĕni° (*S*); djoeroe°; kawal koendoe° (*S*); laksĕba(ĕ) naw° (*B*); nang

*gr*imbaw n*i*ng° (*S*); pi(j)'ădan° (*S*); salamba(ĕ)naw° (*S*).

rimpas; mĕrimpas, het voor den tweeden keer oogsten van de „gamb*igr*" bladeren; het oogsten van de getah houdende bladeren van die plant; zie ook „kĕdoed*ogr*.

rimp*i*ng; b.t.v.: II° (*BlH*), haan (?).

rimp*i*t; b.t.v.: III (*Bl*); bĕrimp*i*t, in moeilijkheden verkeeren, v.g.l. „sĕsaq".

rimp*o*ng; gescheurd, opengescheurd, vaneen gereten; ook gezegd van een wiel, waarvan de spaken stuk zijn (*H*).

rindoe; b.t.v.: zie „pĕrindoe(w)'ăn".

ringan (meer Passardialect); licht, van weinig gewicht.

ringg*o*t**; b.t.v., achter dat woord: „ = gĕrak I, en tusschen „beringg*o*t" en „het": „ook".

*gr*ingg*o*t° (*Bl*); bĕ*gr*ingg*o*t, op iets aansturen, iemand in de richting brengen, koers zetten.

rintang (*Bl*); hinderpaal.

*gr*int*i*ng; I (in de spreektaal zelden of niet gebezigd); vernietigen, te niet doen; mĕ*gr*int*i*ng djoeraj rajĕ (*B*), waaronder wordt verstaan het uithuwelijken van een zoon door den gefortuneerden vader bij „tamb*i*q'anaq"; II (*BlH*) van het een of ander een weinigje weg(af)snijden.

rintjang (*Bl*); vlug, schielijk (?); (*BlH*), vergeving, vergiffenis (?).

risaw = bĕrt*i*h.

roe'ajat (*Bl*); fabel, sprookje.

roeban**; b.t.v., achter „roban": of radjaw roban (*S*); — djoewambi (*S*), wama'ani (*S*); 'o*gr*ang noenggoe: roban kĕlam°, roban tĕngah°, waarin „roban" de beteekenis zoude hebben van „de plaats waar de geest huist."

roebi(j)'ăh (*S*) = rĕbi(j)'ăh.

roeb*o*h**; b.t.v., voor „mĕroebo'ăh: „mĕroeb*o*h (*B*)[" en achter „mĕroebo'ăh": (*S*)]"; achter „huwelijk": „in de *S* streken"; III mĕroeb*o*h (*B*) [mĕroebo'ăh (*S*)] ka(n) soembaj, het stamverband te niet doen, zoodat bijv. een huwelijk tusschen stamgenooten geoorloofd is.

roeb*o*ng° (*Bl*) = pakaj.

roedang (*Bl*); mĕroedangroedang, z.v.a. bĕrajaq; zie „rajaq".

roedjah = toedjah.

roedjong = toelong.

roegaj (*BlH*); gezegd van een meisje, dat niet op schoonheid kan bogen.

*gr*oejat (*Bl*); geweldig, zwaar van menschen.

roekat; ineenstorten, instorten, in het bijzonder van een aarden wal, van een heuvel.

roek*o*nan (*BlH*); geneesmethode; roek*o*nan: boedaq; toe(w)'ĕ, respectievelijk bij kinderen en volwassenen.

*gr*oelang; moet zijn: „'oelang".

*gr*oemah; pag. 138, moet padoe (ook „padoe(w)'ăn") vóór „boel*o*h" worden geplaatst; pag. 144, staat ad n° 39: ligger dienende . . . . beletten; lees: overlangsche ligger op den vloer van het vertrek; b.t.v.: ad pag. 149, achter „doend*o*ngan": „(ook „toempaq'ăn (*S*))"; b.t.v.: pĕngĕntaq'ăn tanggĕ (*B*) [tanggaw (*S*)], ligger waaraan de trap bevestigd is; pĕngĕtas, een afgeschoten gedeelte in de woning ook gebezigd als slaapplaats; *gr*oewang tĕngah, een der afgesloten gedeelten bij een *S* woning als slaapplaats voor de ouders; ad „moeb*o*ngan**": dind*i*ng likoe, omwandingsplanken aan de breedtezijde der woning, die door een stijl „papahan" verbonden zijn met de „ti(j)'ăng moeb*o*ngan"; onderdeelen van den nok zijn nog de „toelang moeb*o*ngan" en de „tand*o*q (*B*) [tando'ăq (*S*)] kamb*i*ng"; ad pag. 49** „*gr*oemah": boer*o*ng da*gr*ĕ (*B*) [da*gr*aw (*S*)], duiventil; pangkal 'ag*o*q (*B*) ['ago'ăq (*S*)], waaronder bij een „koelĕ (*B*) [koelaw (*S*)] huwelijk verstaan worden de ouders

van den bruidegom; *gr*oemah pojang (*BlH*) = mĕsig*i*t.

*gr*oemat*; b.t.v., achter dat woord: geschenk aan een doekoen.

roembĕ° (*Bl*); bĕroembĕ, tegelijk, samen.

roempas; b.t.v., achter „*gr*oenggang": „I"; ook uitvallen van tanden, kiezen, haar, veeren.

*gr*oempot; b.t.v.: „*gr*oemp*o*t 'amb*o*ng 'amb*o*ng"; achter „tĕb*o*ng": „(geneeskrachtig)"; tusschen „dja*gr*om" en „gĕ*gr*man" een „;"; t.d.v.: „*gr*oemp*o*t sĕkĕdj*o*t .... niet" en „lĕpas"**.

*gr*oendang; b.t.v., achter „heester" en „wortel" respectievelijk: „[lijaan]", „[sap (?)]"; *gr*oendang da'*o*n liba*gr*, eene varieteit.

roendj*o*ng = toel*o*ng; v.g.l. „roedj*o*ng".

roend*o*n° (*BlH*) = 'iloq.

*gr*oend*o*ng; *gr*oend*o*ng sĕni; e.s.v. heester (geneeskrachtig).

roend*o*q; (*Bl*), naar iets gericht.

roenggang; b.t.v., ad „I": (*Bl*) een gebit, waaruit één tand of kies is uitgevallen; ad „II", achter „uitgestoeld": [uitgeplant (*Bl*)]".

roenggoe**; staat: „mĕroenggoen"; moet zijn: „mĕroenggoei".

*gr*oensaj; b.t.v.: II schoonmaken van een sawah.

roens*i*ng; b.t.v., achter „*gr*oens*i*ng": („roengsing", „*gr*oens*i*ng").

*gr*oent*i*h (*Bl*); mĕ*gr*oent*i*h, waaronder verstaan wordt de verkleuring, welke gloeiend gemaakt goud of ijzer ondergaat, nadat men het in koud water gedompeld heeft.

roentj*i*ng; scherp aangepunt.

roent*o*h; b.t.v.: kĕroent*o*han (*Bl*), miskraam; pĕroent*o*h, afdrijvend middel, inz. om een abortus in de hand te werken.

roent*o*n; b.t.v., achter dat woord: „[ook „*gr*oent*o*n"]" en achter „afristen": „met geweld uittrekken, uitrukken.

roent*o*ng; b.t.v., achter dat woord: „[*gr*oent*o*ng (*Bl*)]".

roent*o*t; b.t.v., achter „engagement": „na het „nĕp*i*q ri(j)'ăl", (zie „tĕp*i*q")"; achter „meisje": voordat de schaking plaats heeft; staat „voor"; moet zijn: „bij"; b.t.v.: II z.v.a. „toent*o*t".

roepĕ; b.t.v.: mĕnjĕroepĕ (*B*)) mĕnjĕroepaw (*S*), de gedaante aannemen van.

roep*o*t; b.t.v.: II (*Bl*), iemand beschaamd maken door hem over zijn uiterlijk iets onaangenaams te zeggen.

roer*o*h; b.t.v.: vgl. loer*o*h.

*gr*oer*o*ng; b.t.v., achter dat woord: „[*gr*oe*gr*ong (*Bl*)]"; pĕ*gr*oe*gr*ong, een mat, die opstaand in een „bakĕ" wordt geplaatst en boven de mand uitsteekt, om een grootere quantiteit padi in de „bakĕ" te kunnen meebrengen.

*gr*oe*gr*ot; naar beneden trekken, halen.

roesap; b.t.v., achter dat woord: ['oesap?].

*gr*oes*i*q (*B*), *gr*oes*i*'ăq (*S*); moet zijn: 'oes*i*q (*B*), 'oes*i*'ăq (*S*); b.t.v., achter „kinderen": (*Bl*), een boom opzetten.

roe(w)'ăn (?); gezegd van de huid van buik en borst, wanneer ze lichter gekleurd is, dan die van den rug, een teeken van vruchtbaarheid bij de vrouw.

*gr*oe(w)'ăp; b.t.v.: ook made.

roh**; b.t.v.: „geest"; r*o*h diwĕ (*B*): (ĕ)'mpaj; mĕlikat djĕmĕnang; mĕlikat lamĕ; toe*gr*on ganti.

rompang; b.t.v., voor „enz.": „met stukjes er uit"; II missen van tanden.

*gr*ongkat; b.t.v.: II (*Bl*) = djongkang II.

rop*o*ng; b.t.v.: ook door vuur ingesloten (*Bl*).

rotaq; b.t.v., achter dat woord: [gĕ mĕrotak (*Bl*)].

*gr*owan .... riviervisch; t.d.v.

S.

sabab; b.t.v.: achter dat woord: „[„sĕbab"]".

saban; b.t.v.: II (ook „boelan saban"), de 8e maand van het Mohammedaansch jaar.

sabang; sabang siring (?) de bovenste „tikagr pandjang", waarop de bruidegom op de „laman" zit na terugkomst van het „mandi bĕkasaj".

sabaq (Bl); e.s.v. wichelboek.

sabat; b.t.v.: II = kantin.

sabok; b.t.v.: III sabok doe'anggĕ (Bl), een riem van een doek van zijde.

sadap*; b.t.v., achter „dagrah": „(ook „'oegrat").

sadĕ**; b.t.v., achter dat woord: „sadaw (S), wat betreft, wat aangaat.

sadjĕ; b.t.v., ad „III": „(Bl), in gereedheid houden, iets van te voren klaar maken.

sadji*; b.t.v., achter „lĕmang": „offergave.

sadjoegol [grwd. ?] (B)(H); gevecht tusschen twee hanen.

sadoe'anoe = sjado'ano.

sadoran; b.t.v.: „ook „alliage".

sagaj°; zie „soegaq".

sagoe*; b.t.v.: (Bl) oververzadigd.

sagot; b.t.v.: (Bl) ook gras met kracht uit den grond trekken.

sah; b.t.v., achter „(zie „'adat")": „en dientengevolge uit de familie treden.

sa'itan = sja'itan.

sajih; de „j" tusschen „( )" te plaatsen.

sajoe° (BlH); I wangunstig, nijd, haat II iets berispelijks, smet, gebrek.

sak (Bl); sak'ati, in zeer groote moeilijkheden verkeeren.

sakaj; b.t.v.: „njakaj 'andjoe, de visch staat op het punt om kuit te schieten, de regentijd wordt gerekend aan te vangen; njakaj 'agong, de visschen zijn aan het kuitschieten.

sakal; zie „samon".

sakin (Bl) = takin,

sakit**; b.t.v.: pĕnjakit noenggoe tanah, waarin „pĕnjakit" de beteekenis heeft van kwaden geest; pĕnjakit (Bl), kwade geest.

salah; b.t.v., achter „II": (ook sala); „njalahka(n)" moet zijn: „njala(h)ka(n)"; njala(h)ka(n)** massaqnjĕ (B), de gereed gemaakte „poendjong" ter nuttiging voorzetten.

salaq; b.t.v.: „en met geneeskrachtige bladeren; talaq daoegri, eene varieteit.

sali'ăq; b.t.v., achter dat woord: [salik (Bl)]".

salih; b.t.v., tusschen „zuiveren" en „van": „inz."

saling° (Bl); saling soedok elkander een steek toebrengen.

samar; b.t.v., ad „III" achter „hoogte": „ook gelijk, effen.

samat (B)(H) = ratĕ.

samban; b.t.v. ad II, achter dat woord: „[sambaq (Bl)]".

sambar; b t.v., tusschen „II" en „di": „getroffen, geraakt bijv."

sambat; b.t.v.: III (Bl), het opvangen van weggespoelde of weggedreven voorwerpen; tegenhouden van iets of iemand, die voorbijgaat.

samon; b.t.v.: samon sakal, roof gepaard met moord („samon") dan wel met zware verwonding („sakal").

sampaj; b.t.v., ad „I" achter dat cijfer: „(ook „sĕsampaj")".

sampang; b.t.v.; „sampang: bĕgandongan; kĕtjambang; koetjĕ (B); sĕtĕgrĕ (B) [sĕtĕgraw (S)]".

sampaq (Bl); een mand van „boeloh bĕmban", om daarin koffie te bewaren.

sampi(j)'ăn° (B); gij, u.

s a m p *i* r; b.t.v., ad „II": samp*i*ran kĕ*gris*, mondstuk van eene krisscheede.

s a m p *i* t; b.t.v.: III voelen van een garnaal.

s a m p *o* n° = 'oedĕ.

s a n d a r; b.t.v.: II (*B*)(*H*) = 'ab*o*t.

s a n d a w a r (*BlH*); e.s.v. hout.

s a n d ĕ; b.t.v.: „sandĕ (*B*) [sandaw (*S*)] laloe, overgaan van het pand in handen van den geldschieter, nadat het uitgeleende bedrag zoo hoog is opgeloopen, dat het gelijk is aan de waarde van het pand.

s a n d *o* n g; b.t.v.: een horlogeketting aan een knoopsgat hangen; achter „teleurgesteld**": „ook aangetroffen in de beteekenis van „ongerechtigheid, iets wat niet in den haak is"; III (*Bl*) tĕsand*o*ng, in een strijd gewikkeld.

s a n g; b.t.v. achter „II": titel van goden en godinnen; sang**; b.t.v.: V sang° (*B*)(*P*): gĕnĕmĕ; goedaq; goedi, namen van mijstieke wezens.

s a n g g a q (*Bl*); met twee handen iets opvangen.

s a n g g g a *g r*; b.t.v.: „(*S*)" het offermaal zelf.

s a n g j a n g° (*S*) = diwaw v.g.l. „sang".

s a n g k a *g r*; b.t.v.: II sangka*gr* 'aj*i*'aq (*S*), eene uitbouwing bij eene *S* woning voor bergplaats der „gĕrg*o*'aq"s; sangkar**; moet zijn: „sangka*gr*".

s a n g k *o* h (*Bl*); het hout, waarin het ijzer van een schaaf bevestigd is.

s a n g k o r; b.t.v.: II (*Bl*), gezegd van palmen, die scheef gegroeid zijn, omdat de „'ib*o*s" door rupsen is aangevreten.

s a n g s i l ĕ; b.t.v., achter „lanang": „met geneeskrachtigen wortel)".

s a n t *i* n g a n° (*S*); verbonden met „*sik*saw", vermoedelijk ter versterking.

s a n t *o* q; b.t.v., achter „aanstooten": „bij ongeluk"; staat: „sawgi**"; moet zijn: „sangi"; b.t.v.: V santo'aq (*S*) ook = tĕtap.

s a' *o* h; staat „ankerdreg"; moet zijn: „anker; dreg".

s a' *o* q; „(*B*)" t.d.v.; sa'*o*q soesoe, het vliesje (?), dat volgens de doekons den tepel van de borst bedekt, wanneer een vrouw voor het eerst zwanger wordt.

s a' *o* t; b.t.v., achter „mangs*o*d": „en sangi"; II sa'*o*tan° (*S*), offer, offermaal.

s a p a t**; b.t.v., achter „krisscheede": de lijm van laatstgemelde varieteit wordt ook gebezigd, om daarmede de uitgeboorde tanden bij het „dab*o*ng" te vullen.

s a p ĕ; b.t.v., ad „II" voor „tĕsapaw": njapĕ (*B*). njapaw (*S*), kwaad berokkenen van geesten; ad „III" achter dat cijfer: „[ook sĕsapĕ (*B*)]".

s a p i; rund; vorm van de hoorns: „bi(j)'*o* n g; (ĕ)'mpang; kĕrit*o*t; ranggah; rantj*o*ng; tjĕndang; tjintj*i*n.

s a p o e; b.t.v.: njapoe 'aban° (*Bl*); reikende tot aan de wolken.

s a *g r* a n g; sa*gr*ang 'oelat (*Bl*), cocon.

s a r a t; b.t.v.: (*Bl*), op het punt staan van te bevallen.

s a r a w (*Bl*); saraw batoe, een doekoesoort met groote pitten.

s a r *i* n g (*Bl*); doorzijgen, filtreeren, zeven; sar*i*ngan, filtreer.

s a r *o* n g; b.t.v.: II een kain van Europeesch namaak batik; sar*o*ng sĕbagi; III (*Bl*) een zak van een of andere stof gemaakt.

s a s a q; b.t.v., achter dat woord: „[sasak (*Bl*)]".

s a t a n g; b.t.v.: „njatang, boomen van een vlot, van een vaartuig; „II"**, moet zijn: „III".

s a t a q (*Bl*); 200 (twee honderd).

s a w a h; b.t.v., achter „'oesang": „[kĕlamboe[w)'ăn (*Bl*)]; sawah: badjakan, waaronder de sawahs worden begrepen, welke met den ploeg worden bewerkt; 'ik*o*q'aj*i*q (*Bl*), de sawah, die het laatst het water uit de leiding krijgt; ribĕ (*Bl*), een sawah, aan de gemeenschap vervallen door

wanbetaling van een boete, meer in het bijzonder opgelegd ter zake van overspel; salah tahon, in tegenstelling met „sawah bĕn*agr* tah*on*", in verband met het waterrecht; zie „sir*i*ng".

s a t ĕ; b.t.v. achter „(*B*)": „sataw (*S*) en achter de tweede „(*B*)": „II".

s a w a j; tĕsawaj sawaj, gezegd van het fladderen van het haar van een vrouw bij het losgaan van den wrong, wanneer zij hard loopt.

s a w a n g a n (*Bl*); eenzaam, verlaten.

s a w a r; kunstmatige versperring, hindernis, inz. om wild of visch in een bepaalde richting te drijven.

s a w a t; b.t.v.: (*Bl*), een zeer dun touw van rottan over een weg gelegd, om na te gaan of door het verschuiven daarvan iemand gepasseerd is (?).

s a w i; e.s.v. mosterdplant met eetbare bladeren.

s ĕ b a n a w; sĕbanaw 'allah ta 'alaw° (*S*), Hem (God) zij lof.

s ĕ b a n g°; sĕbang... sĕbang, omdat... omdat (?)

s ĕ b a t; b.t.v.: II (*Bl*) = pĕtj*o*t.

s ĕ b *i g r*; b.t.v., ad „II": sĕsĕb*igr* (*Bl*) = sĕdja*gr* II.

s ĕ b *i* t; b.t.v.: II (*Bl*), spijt hebben over iets, zonder het te uiten.

s ĕ b i t o e; b.t.v.: „sĕbitoe toelan" (*B*) (*H*), eertijds en nu.

s ĕ b *o* t; b.t.v.: II°, tot, tot aan (?).

s ĕ d a k d ĕ° (*Bl*) = sĕgalĕ.

s ĕ d a p; b.t.v., achter „sĕdapan": „[mĕman*i*san (*Bl*)]".

s ĕ d a q; b.t.v.: dat is nu alles; II sĕdaq'ăn (*Bl*) = kĕka'*i*lan, zie „ka'*i*l II".

s ĕ d a r a w (*S*); broeder, zuster.

s ĕ d ĕ g a r; b.t.v.: (*Bl*), ondernemer, planter.

s ĕ d ĕ k a h; b.t.v., het geschenk van de „'anaq bĕlaj" aan de „mĕradjĕ".

s ĕ d *i* n g; b.t.v., achter dat woord: „[ook sĕd*i*ngan (*Bl*)]"; njĕd*i*ngka(n), betreuren, berouwen.

s ĕ d j a q; sedert; sĕdjaq'oed*i*m, sedert dien, van dien tijd af.

s ĕ d *o* t; b.t.v.: ook = dindaq.

s ĕ g a h I njĕgah.... (*J*) t.d.v.; „II" moet zijn: „I"; b.t.v.: II (*Bl*) = poe(w)'ăs.

s ĕ g a l ĕ; b.t.v., achter dat woord en achter „sĕgalaw" respectievelijk: „[ook sĕgĕgalĕ (*B*)]"; „[(ook sĕgĕgalaw (*S*)]".

s ĕ g a m *i* t; b.t.v., achter „boom": [struikgewas ?].

s ĕ g a n (Passar dialect); afkeerig zijn van, tegenzin hebben in iets te doen.

s ĕ g a q; b.t.v.: II iemand den mantel uitvegen, hard toespreken.

s ĕ g ĕ r a p *i* k; dobbelspel, ons „kop of munt", waarbij de muntstukken middels een bamboelatje in de hoogte worden geworpen.

s ĕ g ĕ t a r ĕ° (*B*); zie „siwĕ".

s ĕ g ĕ t ĕ° (*B*); zie „siwĕ".

s ĕ g i; b.t.v., achter dat woord: „[sagi (*Bl*)]"; achter „kant": inz. van een geometische figuur; pĕsĕgi (ook mĕsĕgi") zijdig.

s ĕ k a r a n g (in de spreektaal zelden of nooit gebezigd) = kini.

s ĕ k a t; I, ingevolge, volgens; II bĕsĕkat, zich aan iets houden.

s ĕ k ĕ *g r i* n g; b.t.v., achter „heester": [boom(?)] en achter „bladeren": „en eetbare vruchten".

s ĕ k i m b *o* n g; b.t.v.: „(met geneeskrachtigen wortel)".

s ĕ k o e n g k *o* m (*Bl*); wat in iets is ingesloten bijv. in een „koetĕ".

s ĕ l a d ĕ r i; selderij.

s ĕ l a m; b.t.v.: II (*S*); zie „sĕram".

s ĕ l a m p o n g; b.t.v., ad „II" achter „hoofdbedeksel": „bij ongeluk".

s ĕ l a n g; b.t.v., ad „I"; tusschenruimte; bĕsĕlang, met een tusschenruimte of tusschenverloop; djangan sĕlang, geregeld, altijd, immer; V sĕlang sĕlis*i*h (*B*) [sĕli-

si'ăh (*S*)]; djangan (mĕ)'ndjadi sĕlang sĕlisih (*B*) [sĕlang sĕlisiăh (*S*)], laat het niet leiden tot een meeningsverschil, tot misverstand.

sĕla'ot; e.s.v. kinderspel.

sĕlaraw**; b.t.v., achter „heester": „(geneeskrachtig)".

sĕlasih**; b.t.v.: sĕlasih 'itam, eene varieteit.

sĕlat; b.t.v.: II sĕlat sĕlawang, om het andere, afwisselend, om de beurt.

sĕlawang (grwd. ?); zie „sĕlat".

sĕlawat; b.t.v., achter „gras": (geneeskrachtig); II (*Bl*), 'ograng 'itoe (ĕ)'ndiqdĕ bĕsĕlawat, die man is poedelnaakt.

sĕlawi; b.t.v., achter dat woord: [ook „sĕlawih"].

sĕlĕ; b.t.v.: II hulsel van den bloesem van den kokospalm.

sĕlĕtop; een boomsoort met eetbare vruchten.

sĕligaq; (zie „kapaq").

sĕligi; b.t.v. achter „houten": [bamboezen (*Bl*)].

sĕligor (*Bl*); zie „kapaq".

sĕlih (*Bl*); guitig, grappig.

sĕli(j)ăh; staat: „(*B*)"; moet zijn: „(*S*)"; b.t.v., achter „II": „(*B*)"; III° (*S*), wat niet in orde is, wat niet in den haak is, wat onrein is.

sĕlilĕ (*Bl*) = lĕpas.

sĕliman°; sĕlimankoe sĕliman tĕman (?); zie ook „radjĕ".

sĕlimpang; b.t.v., ad „I": van herten- of kidjangvel.

sĕlindang; b.t.v.: sĕlindang: limar (*S*); mĕnto'ăq (*S*); sĕrĕbajĕ (*B*) [sĕrĕbajaw (*S*)].

sĕlingsat; b.t.v.: zie „limaw".

sĕlipat; zie „'ipat".

sĕliwah; I = sĕlisih; II (*BlH*), elkander kruisen.

sĕloeman°; sĕloeman (ĕ)'mpat, [voorkomende in een „'oesoran njabong"], beschermgoden van de hanenkloppers.

sĕloembĕ (*Bl*); gelijk, tegelijk.

sĕloengsong; b.t.v.: „van een „sigrih"-blad".

sĕloensong; b.t.v.: sĕloensong kĕbot, baarmoeder met te kleine opening.

sĕloerot (*Bl*); langs.

sĕloq'ăn (*B*); zie „makan".

sĕmajĕ; b.t.v., achter „sĕmajaw": (ook „sĕmanjaw").

sĕmalang (*Bl*); een klein gouden of zilveren ringetje, om het handvat van een „pĕdang" of van een „siwar".

sĕmambang° (*S*); e.s.v. (kwade) geest; sĕmambang: koemat; koening, gew. verbonden met „boedjang rĕmawaq boedjang rĕmawaj" (zie „boedjang"); zie ook „radin".

sĕmang; b.t.v.: III (*Bl*), vrees, vreesachtig, bevreesd.

sĕmangaj; b.t.v., achter „ziel": (ook fig. van levenlooze voorwerpen); groemah 'ini (ĕ)'ndiqdĕ bĕsĕmangaj, gezegd van woningen, welke het toppunt van onreinheid vertoonen.

sĕmangi; e.s.v. heester; sĕmangi 'abang, eene varieteit (geneeskrachtig).

sĕmangsat; b.t.v.: „en bladeren".

sĕmantong; b.t.v., ad „II" tusschen „jongeling" en „tijdens": „inz."; achter „verloofde": „vriendin".

sĕmbah**, b.t.v., ad „I", achter „onderdanigheid": „één der huwelijksceremoniën nl. de betuiging van eerbied en onderdanigheid van de bruid of van den bruidegom jegens hare (zijne) a.s. schoonouders, het besmeeren van het voorhoofd van bruid en bruidegom door de moeder van laatstgenoemde of van eerstgenoemde met een natte „lamaq" al naar gelang het huwelijk bij „'adat koelĕ" of bij „'adat tambiq 'anaq" is gesloten.

sĕmbĕragi (*Bl*); bĕnang sĕmbĕragi = bĕnang samĕ ragi (*B*); zie „bĕnang".

sĕmbikĕ; b.t.v., achter „band": „over de schouders".

s ĕ m b o e l *o* n g° (*Bl*); huilen; njĕmboelong, iemand beweenen.

s ĕ m b o e m i (*BlH*), het aanvallen „en masse" van een slaaf, die zijn meester naar het leven staat.

s ĕ m ĕ l ĕ° (*Bl*) = bajĕ.

s ĕ m ĕ l i w a r a n (*Bl*), krioelen van gedierte.

s ĕ m i l a h ; moet zijn: „sĕmillah" ; b.t.v., achter „noerah*im*": of „rahman nirah*im*" of „'alrahman 'arah*im*" of „rahman manawrah*im*" of „'irahman nĕrah*im*" of „'ijarahman 'ijarah*im*", of „roeha mĕndĕrah*im*", of „'ijarahiman 'ijarah*im* 'irahman mĕndĕrah*im*", of „kĕroe'aman mĕndorak*in*", of „roewah narah*im*", of „roewah(man) manĕrah*im*", of „'oearahman 'oedĕ lah*im*", of „roe'ahman doerahim" of „roe'ahman mandoerah*im*", of „'iroewah manĕrah*im*", of „hirah*im*" of „nirah*im*".

s ĕ m i m b *o* r (*Bl*); het spatten van water door het klapwieken van vogels tijdens het baden.

s ĕ m o e; b.t.v.: bĕsĕmoe (*Bl*) iets niet aannemen wat gegeven wordt, omdat men verlegen is, bevreesd is.

s ĕ m o e n g a w; b.t.v., achter dat woord: „[sĕmboengaw (*Bl*)]".

s ĕ m *o* n; b.t.v.: (*Bl*), iemand met minachting behandelen, door bijv. de schouders op te halen.

s ĕ m *o* t; b.t.v.: „diw*i*l (*Bl*); pandan (*Bl*).

s ĕ m p a l *i* n g° (*B*) = sĕmpil*i*ng.

s ĕ m p a q; staat „sĕnaq"; moet zijn: „sĕngaq".

s ĕ m p ĕ g *i* h; b.t.v., achter „slingerplant": „(met geneeskrachtigen wortel)".

s ĕ m p ĕ r n ĕ; b.t.v., achter dat woord: „[sampoernĕ (*B*)]".

s ĕ m p i l *i* n g° (*B*)(*H*); njĕmpil*i*ngka(n), verhoeden, verwijderen.

s ĕ m p o e ' ä l a m; b.t.v.: (*Bl*) ook te veel van iets krijgen, zoodat men daarmede geen weg weet.

s ĕ n a m; b.t.v. achter dat woord: [pĕngamp*i*t (*Bl*)]; II (*Bl*) op zijn hoofd staan (letterl.)

s ĕ n a m p a n g° = bed*i*l.

s ĕ n a q; benauwd . . . . opgezetheid, t.d.v.

s ĕ n d a j a n g; hoofdnerf van palmen, inz. van den kokospalm.

s ĕ n d a w a r a n (*Bl*); boomsoort, waarvan het sap gebruikt wordt, om vogellijm te maken.

s ĕ n d i (j) *o* n g; een kind op den arm dragen, zóó dat het min of meer op één der zijden ligt.

s ĕ n g a q; [t.d.v.: „= sĕnaq"]; benauwd vanwege een opgezette maag; (*Bl*), snijdingen in den buik."

s ĕ n g a t; b.t.v. ook gifttand; II (in de spreektaal niet gebezigd) = djahat.

s ĕ n g g ĕ r a m; b.t.v. achter dat woord: „[nĕnggĕram (*BlH*)]" en achter „rhinocerossen": „[ook van „bergen, heuvels (*BlH*)"] II° = mĕlanggar (?); III° (*B*)(*P*); njĕnggĕramka(n), omvatten.

s ĕ n g g *i* n g (*Bl*) = toengg*i*t.

s ĕ n g g o e l ĕ (in de spreektaal niet gebezigd) = sa'*o*t.

s ĕ n g g o e r i**; b.t.v., achter „bladeren": „en wortel".

s ĕ n g g r a h a n; pasangrahan.

s ĕ n j *o* m; glimlach; tĕsĕnjom, glimlachen; tĕsĕnj*o*m gant*o*ng (*Bl*), een weinig glimlachen.

s ĕ n g k a n g; b.t.v., ad „I": „tĕsĕngkang, ergens in vast blijven zitten, doordat men beklemd is geraakt.

s ĕ n g k ĕ l a t; sĕngkĕlat tanam°, een van de wijzen, waarop men een kris draagt.

s ĕ n g k ĕ w a l i; b.t.v.: sĕngkĕwali pot*i*h (*B*) [pot*i*'äh (*S*)], een varieteit.

s ĕ n g k i (j) ' ä p; b.t.v., ad „I" achter „vrees": hevig schrikken tengevolge van een ongeval.

s ĕ n g k o e n ĕ (*B*) = sa'*o*t.

s ĕ n g k o r a (q) (Passar en *S* stranddialect); masker, mombakkes.

sěni; zie „padi" en „*gr*oendong.

sěntak; b.t.v.: aangedrukt, aangestampt.

sěntanaw**; b.t.v.: in een formulier aangetroffen in de beteekenis van vorstelijke woning, paleis.

sěntěri° (*B*)(*P*); [in een „tarloem*o*han"] leerlingpriester, santri.

sěpah; b.t.v.: sěpah bangkah, gekauwde sirihpruim, waarvan de pinang van een oude noot afkomstig is.

sěpalaq; e.s.v., kinderspel.

sěparoe; b.t.v.: „[ook „sěparo"; grwd. „paroe („paro")]".

sěpěnoh (*B*), sěpěno'ăh (*S*); e.s.v. heester met geneeskrachtigen knol.

sěpěrti; als, evenals, gelijk, zooals, overeenkomstig, als ware het, bijvoorbeeld.

sěpi; b.t.v., achter „als" en „indien": „.... maar".

sěp*i*t; b.t.v., achter „dienen": knijper bij de „djě*gr*angkang"; achter „pěnjěp*i*t": „[pěngěmp*i*t (*Bl*)]"; V soer*o*ng sěp*i*t (*Bl*), gezegd van de „djag*o*ng" wanneer de kolf zich begint te ontwikkelen; VI sěp*i*t panggang; stukjes vleesch aan een bamboepennetje gestoken en boven het vuur geroosterd.

sěp*o*h; b.t.v.: sěp*o*han (*B*), sěpoehan (*S*), koelbak van een goudsmid; pěnjěp*o*h (*B*), pěnjěpoeh (*S*), bad, waarin men iets dompelt om het te harden; pěnjěp*o*h (*B*) [pěnjěpoeh (*S*)] tadji, waarmede men de kunstspoor van den vechthaan insmeert.

sěrah; b.t.v.: (*Bl*), ook met iets accoord gaan.

sě*gr*aj; b.t.v.: „sě*gr*aj wangi (*Bl*), eene varieteit.

sěram; b.t.v.: voor „aanhef": „sělam 'iboerah*i*m sělam 'iboerahman 'iboerahman rah*i*m; sělam moekalahik*o*m, sělam sělam malajk*o*m sělam; 'asělam ['aslam; 'asalam] moelajk*o*m [moe'alajk*o*m] sělam; 'asělam moekalahik*o*m; 'asělam moe'alajk*o*m; aanhef van *S* formulieren.

sěrampoej (*Bl*); njěrampoej salah, zijne fout, zijne schuld jegens de goden (geesten) erkennen en door het aanrechten van een „sěděkah" op vergiffenis hopen.

sěrang; b.t.v.: II wijd, wijd uit elkander; (mě)njěrang, verwijden, verruimen.

sě*gr*ang (*S*); sě*gr*ang sěri° = sang sěri, zie „sang II".

sěrangkang(?); een haarsieraad.

sě*gr*ap; b.t.v.: II (*Bl*) = banjaq.

sěrasaj (*Bl*); zeer mooi, zeer fraai.

sěrat; b.t.v.: II (*Bl*), vezel, draad in hout.

sěrawě; b.t.v.: sěrawě (*B*), [sěrawaw (*S*)]: poendj*o*ng, het maal, dat ten huize van de ouders van de verloofde wordt aangeboden, op den morgen van de schaking, aan hen, die daarbij hunne hulp verleenen; tandjal e.s.v. gebak.

sěrban (*Bl*); tulband, zie „sěroban".

sěrbě; b.t.v.: „van iedere soort"; achter „brei", een „(?)" te plaatsen en b.t.v.: „zie ook „kěndoeri(j)'ăn".

sěrb*o*q (*B*), sěrbo'ăq (*S*); poeder, pulver; v.g.l. „tatal".

sěrěbajě; b.t.v., achter dat woord: „[soerěbajě (*Bl*)]".

sěrěgap (*Bl*)° = pat*o*t.

sě*gr*(ě)kaj**; b.t.v.: sě*gr*(ě)kaj kěka'*i*nan, de collectieve benaming voor de kleedingstukken, welke aan de bruid, tijdens het „měla*gr*ika(n)", (zie „la*gr*i"), bij hare komst aan den ingang van de doesoen worden aangeboden, namens hare a.s. schoon ouders, door een gehuwde vrouw, ten einde haar in de gelegenheid te stellen zich op haar mooist uit te dossen, voordat zij de doesoen binnengaat.

sěrěkat (*Bl*); graag iets willen hebben.

sě*gr*(ě)k*i*t; b.t.v. achter „houten": „(bamboezen)".

sěrěkong (?) (*Bl*)° = tjab*o*t (?).

sěrěmpaq (grwd. ?); op eenmaal, in eens, alles tegelijk.

sĕgrĕngan (ook „sĕrĕngan") [in de spreektaal zelden of nooit gebezigd]; hevige toorn; zie „sĕrik II".

sĕrĕpih (?) = sĕrĕpil.

sĕrgĕ (B); b.t.v.: sĕrgĕ: bĕboendĕ (ĕ)'mpat poeloh; 'indar sari; kĕdjadi(j)'an; longlah; mambang rasĕ; mĕkah; naw poempong; 'oedjong tandjong; poesaran boemi; sĕkĕndar 'allah; simpang (ĕ)mpat soewaj dĕlapan; timbangan kĕlam; sĕrgaw (S): koembang pandaq; loebo'aq pĕndam; 'oedjong ra'oe; sĕrib mĕnggĕrib; sindang 'alam — verblijfplaats van zeer kwade geesten; sĕrgĕ dinding 'alam (Bl), de onderwereld; achter „bandoe": ook „bĕndoe"; achter „boemi**: „(ä'oran 'oedjong tandjong)"; staat: „panggar**; moet zijn: „pagar".

sĕri(j)ät* .... onbetrouwbaar; t.d.v.

sĕrij'ät**; b.t.v.: II (BlH) = ni(j)'at.

sĕrik; b.t.v.: II afgeschrikt door ondervonden tegenspoed of moeilijkheden, een afschrik krijgen; djangan di sĕrik djangan di grĕngan (sĕgrĕngan°), een bede, om iemand geen kwaad te doen, in geene moeilijkheid te wikkelen; III, iemand een kwaad hart toedragen; verwensching, vloek, uitgesproken door de ouders over hun kind, door den „mĕradjĕ" over de „'anaq bĕlaj", ingeval van voortdurende ergernis van de zijde van kind of „'anaq bĕlaj"; IV (B)(H) boudeeren.

sĕrikajĕ; „vrucht" te doen vervangen door: „boom met eetbare vruchten en geneeskrachtige bladeren."

sĕrikan; b.t.v., achter dat woord: „(ook sĕgrikan)" en achter „slingerplant": sĕrikan: 'abang; potih (B) poti'ah (S), varieteiten met geneeskrachtigen wortel.

sĕrilĕ; b.t.v., tusschen „(B)" en „sĕliraw": „[sĕrilaw (S)]".

sĕrimongan; b.t.v.: II° (Bl), elkander verliefd aanzien (?).

sĕrinantaw; zie „siksĕ".

sĕrinanti; zie siksĕ.

sĕroban; b.t.v., achter dat woord: „[sĕrban (Bl)]".

sĕroegaj° (B); zie „gaj".

sĕroejong; b.t.v.: (Bl) van half dronken personen, van een zwaar gewond mensch of dier.

sĕrompit (Bl); trompet.

sĕsa'oq (Bl); e.s.v. schepnet.

sĕsaq; b.t.v.: „in verlegenheid, in nood; sĕsaq tĕkĕdan, (Bl), in moeilijkheden verkeeren; gezegd van iemand, die het hard te verantwoorden heeft, die in grooten nood verkeert.

sĕsagr (Bl); sĕsagr kajoe, jaarring.

sĕsat; b.t.v.: III sĕsat pintjang [mintjang] = grimbit; IV°, zich deerlijk vergissen.

sĕtangan; b.t.v.: sĕtangan bĕrambang mataw (S), waaronder ook het „sĕpindjaman" bekend is, omdat wederzijds een zakdoek te leen wordt gegeven.

sĕtĕrip; b.t.v.: „zilveren of gouden gallon.

sĕtinggar; b.t.v., achter dat woord: (het Jav. „tinggar" (?)]; te lezen in plaats van „vuurwapen": „lontgeweer".

sĕtitoe° (S) = 'itoe.

sĕtjarang° (Bl); tegelijk, gelijktijdig met.

sĕtoe (S)°; zoodra, zoo juist.

sĕtoenam** djangkar; moet zijn: „sĕtoenam; sĕtoenam djangkar".

sĕtoengkoe.... kinderspel; t.d.v.

sĕwidaq; b.t.v., achter dat woord: „[sĕwidak (Bl)]."

sidang; b.t.v. achter „rĕdjong's": [(Bl), in de „kajangan"]; sidang: moekmin (S); radjaw° (S); zie ook „'ajam"; II (Bl) collectief, doch alleen in verbinding met „dĕpati", „mĕntĕri", „'oeloebalang", „pasirah".

sidi; b.t.v.: (Bl), vroom.

sigaj; b.t.v.: (Bl), een bamboe met uitsteeksels, welke sterk genoeg zijn, om

als treden van een trap gebezigd te worden.

sigap (meer Passar en *S* stranddialect); inz. gezegd van een vechthaan, die vooral, wat postuur betreft, aan alle eischen voldoet.

sigaq (*Bl*); mooi, deftig.

sigar; b.t.v.: II (*Bl*); njigar, scheuren van den grond bij droogte; III (*Bl*); sigar madoe, waaronder een boomstam moet worden verstaan, welke zich in tweeën heeft gesplitst, en waarvan een dier takken in tweeën gespleten is, doordat bijv. daarop een boom is neergevallen (?).

si(j)'äl; b.t.v.: (*Bl*) ook steeds ongelukkig zijn bijv. in het spel.

si(j)'än°; medelijden, ook als uitroep gebezigd.

si(j)'äng; b.t.v., achter „nji(j)'äng": [„bĕsi(j)'äng" (*Bl*)]; II dag in tegenstelling van nacht, daglicht; si(j)'äng 'malam; dag en nacht; zie ook „'a*gr*i"; III (*Bl*), kĕsi(j)'ängan, te laat bij de hand; ook gezegd van iemand, die door nalatigheid, of onoplettendheid iets te laat doet; bintang kĕsi(j)'ängan, een ster, die na zonsopgang nog zichtbaar is.

si(j)'ap; si(j)'äpsi(j)'äp koetoe; e.s.v. heester met geneeskrachtige bladeren.

sikat**°; nopens, betreffende, aangaande.

siksĕ; b.t.v.: „*si*ksaw (ĕ)'mpat (*S*), ziekte door de kwade geesten „sĕrinantaw" en „sĕrinanti" veroorzaakt; *si*ksaw°, voorafgegaan door „pi(j)'älang santingan toedjoe" = ragam *si*ksaw; zie „ragam"; II (*Bl*), noodlot.

silam; b.t.v.: II = *gr*a'*i*b.

silap**; b.t.v.: „III (*Bl*), fout, misslag, dwaling.

silĕ; b.t.v., voor „bĕsilĕ": „[doedoq (*Bl*)]"; bĕsilĕ (*B*), (bĕsilaw (*S*)] panggong, zitten met één been onder het lijf en het andere been op de tegenovergestelde dij.

simbang; b.t.v., achter „bĕsimbang simbang": „(ook „sĕsimbangan")".

simba*gr*; b.t.v., achter „kalong": (met geneeskrachtige bladeren); achter „koebong**": „(met geneeskrachtigen wortel)".

simb*o*r; b.t.v., achter „iemand": „[werk (*Bl*)]"; achter „die": [dat]; II simb*o*ran, lichtstraal; simb*o*ran tjajĕ (*B*) [tjajaw (*S*)], uitstraling, verspreiding van glans; III (*Bl*), morsen met rijst, zooals kleine kinderen plegen te doen; IV (*Bl*) = padam; V (*BlH*) met water gooien.

simpang**°; b.t.v. achter „wegen": de vier hoeken der wereld.

simp*o*l; b.t.v., ad „I": (*Bl*), parelen van zweetdruppels; achter „II": „[tj*o*ewil]".

sindjaran; b.t.v.: „°(*Bl*), naam aan een brave vrouw toegekend.

sindj*o*ng; sindj*o*ng sĕmabaw, een kwade geest.

singĕ; b.t.v.: singaw ransaw (*S*) een kwade geest.

singgang; b.t.v.: II (*Bl*)° = 'inggang.

singg*i*t; b.t.v.: njingg*i*t, uitstoelen, uitbotten; II rug-buikvin.

singg*o*l (*Bl*) = singg*o*ng.

singkat; kort, te kort.

singk*i*l; b.t.v.: „ook de rottanlussen om houtwerken, ten einde scheuring van het hout te voorkomen.

sings*i*ng; b.t.v., achter dat woord: „[tjingtj*i*ng (*Bl*)]".

sint*i*ng; I (Passar en *S* strand dialect), spaarzaam, dun in de veeren zitten; II (*BlH*), onrechtvaardig, ongelijk van gewicht.

sint*o*ng; b.t.v., ad „I", achter „rijstlepel": „in het algemeen"; (*Bl*) een klapperdop, om de gekookte arensuiker op te scheppen; III (mĕ)njint*o*ng, duwen, wegduwen; IV njint*o*ng (*Bl*), in de rede vallen.

sipat; b.t.v., ad „I": hoedanigheid, attribuut, eigenschap.

sip*o*t; b.t.v.: II sip*o*t sip*o*t e.s.v. heester met geneeskrachtige bladeren; III (*Bl*) = kĕtj*o*l.

s*i*r; b.t.v.: II *si*r sĕmbilan, de negen

plagen; v.g.l. „gĕraq sĕmbilan", zie „gĕraq".

sirang; b.t.v.: II (*Bl*), zeer boos, zeer toornig zijn.

sirap; b.t.v., achter „II": „[ook „sigrap"]; achter „veranderen": „meer in het bijzonder"; „ad „IV" achter „tĕsirap": [kĕnĕ sirap (*Bl*), achter „raken": „bedwelmd raken"; ad „V" achter „njirap": „[tjoe*gr*op (*Bl*)]".

siraq; bĕsiraq, iets gereedmaken voor het vertrek, voor de afreis.

sirĕ° (*B*) = sajĕ; sijapĕ sirĕ (*P*), wie.

s*igri*h; b.t.v. tusschen „sĕmbah" en „sigaj" een „"; si*gri*h (*B*) [si*gri*'ah (*S*)]: lĕpaq; pam*i*tan, de betelpruim toebereid uit de, door den jongeling aan een der vrouwelijke huisgenooten van zijn meisje aangeboden, ingredienten, op den ochtend van het schaken; silaw; 'ap*i*t (*Bl*); tĕmoerat° (*Bl*); staat: „tĕrbang" moet zijn; „tĕ*gr*bang".

sir*i*n (in de spreektaal niet gebezigd) = „(ĕ)'ndjoq" en sĕrah"; pĕsir*i*n, geschenk, gave, inz. van den meerdere aan den mindere.

sir*i*ng; b.t.v.: (*BlH*), waterleiding; sir*i*ng sawah salah tah*o*n, waaronder verstaan wordt een waterleiding, welke haar water betrekt uit rivier of bron, die reeds andere leidingen voedt, en aangelegd is onder voorwaarde, dat ze alleen in gebruik mag worden genomen, wanneer de belangen van derden niet worden geschaad.

siroe; b.t.v., ad „II": (*Bl*), verwisseld van goederen, die aan verschillende personen toebehooren.

sir*o*k (*Bl*) = siroe II.

sir*o*ng, (in de spreektaal zelden of nooit gebezigd); afwijkend van de rechte lijn.

sis*i*h; b.t.v. voor „="; „scheiden, afscheiden, sorteeren; ook"; en achter „kis*i*t": „I"; II (*Bl*), gezegd van verre bloedverwantschap.

s*i*tan = bĕl*i*s I.

siwa; b.t.v., achter dat woord: „[siwĕ (*Bl*)"].

siwar; b.t.v.: „palaq: kĕmoen*i*ng; tand*o*q (*Bl*)."

siwĕ; b.t.v.: „ook prevelen"; II siwĕ sĕgĕtĕ sĕgĕtarĕ° (*B*)(*P*) [in een „tarloemohan" aangetroffen], ik zeg tot U.

siw*i*t; b.t.v.: (*Bl*), een lange niet aan elkander genaaide kain, die de jonge meisjes tijdens het dansen als sarong gebruiken.

sja'*i*tan° (*S*); satan, duivel.

sobang; b.t.v., achter „gilapan": „[da'on (*Bl*)]."

soeb*o*l (*Bl*); stomp van scherpe voorwerpen.

soedah (Passar en *S* dialect nabij de Passars) = 'oedĕ.

soedaw (*S*) (in de spreektaal zelden gebezigd); zie 'oedĕ.

soedĕ**; b.t.v., achter „'oedĕ (*B*)": (dat meer in gebruik is)"; pĕnjoedĕ'an (*B*), pĕnjoedaw'ăn (*S*), wat dient om er een einde aan te maken, einde, ten slotte.

soedi; moet zijn: „soendi".

soed*i*m (*S*) = 'oed*i*m, dat meer in gebruik is.

soedj*o*t, (in de spreektaal zelden of nooit gebezigd); nederbuigen met het aangezicht ter aarde als eerbiedsbetuiging.

soedoe; b.t.v.: soedoe 'ati, zwaardvormig uiteinde van het borstbeen.

soegaq; zie „ramb*o*t".

sodok; b.t.v.: II (*Bl*) steken, een steek toebrengen.

soed*o*t; b.t.v., achter „hoek": „(inspringende)".

soeg*i*h° (*B*)(*H*) = kajĕ.

soegoe; b.t.v., achter „kajoe": [„kĕtam (*Bl*)]"; het „?" t.d.v.

soej*o*n; b.t.v.: (*Bl*), bos, meer in het bijzonder van takken.

soekat; staat: „gelijk"; moet zijn: „geluk"; b.t.v.: soekat malang, tegenspoed;

II soekat° pĕrdjandji(j)ăn (*S*) [ook bĕsoekat bĕdjandji (*S*)], een gelofte nakomen (?); de zinsnede i.v. „soekat"*; t.d.v.

s o e k o e'ă n; b.t.v., voor „één": „soekoe'ăn (ĕ)'mpaj" en na „guldenstuk": „soekoe'ăn lamĕ (*B*) [lamaw (*S*)] (ook „ri(j)'ăl soekoe'ăn"), een muntstuk ter waarde van één halven gulden.

s o e k *o* m; b.t.v.: III (*Bl*) het zwart maken van het gezicht of het lichaam als men aan geelzucht lijdt (?).

s o e l a h; zie: „'oelah".

s o e l a m; borduursel, geborduurd; njoelam, borduren op een raam; njoelam: mas, met goud borduren; nĕradjoe, kant borduren.

s o e l a n g; b.t.v.: „II" (*Bl*); zie „'irang".

s o e l ĕ; b.t.v.: (*Bl*), een scherp stuk ijzer of hout in den grond gestoken, waarop de bast van de klappernoot wordt afgetrokken.

s o e l *o* k° = pĕmadĕ.

s o e m *o* r a n° (*Bl*); gezegd van iemand, die gaarne iets uitleent.

s o e m p a h**; staat: „achter het"; moet zijn: „voor het"; b.t.v.: njoempah dawaj, waaronder meer in het bijzonder wordt verstaan het verwenschen, vervloeken van de „'anaq bĕlaj" door den „mĕradjĕ".

s o e m p *i* t; b.t.v.: I njoemp*i*t, met een blaasroer schieten; II (*Bl*), klein vierkant mandje, om daarin te bewaren sirihingredienten, een stukje „gabos" en een draad voor het aanbinden van kunstsporen.

s o e m s *o* m; merg in beenderen.

s o e n a r, b.t.v.: II insnijding in damar of karetboom.

s o e n d a q (*Bl*); zie „tĕgas".

s o e n d o e . . . . kĕbaw; t.d.v.

s o e n d *o* p a n (*Bl*); tevreden, het goed hebben, tot iets gestemd zijn.

s o e n g a j; b.t.v.: soengaj°: lĕmpa'*o*ng; l*o*ng; pĕrapaq; tandjong djati.

s o e n g g *i* n g (*Bl*); borduren v.g.l. „soelam".

s o e n g g *o* t; b.t.v., voor „ook": landingsplaats, steiger; soengg*o*tan°, de plaats op aarde, waar de „soent*i*ng" het eerst belandt; II (*Bl*); bĕsoengg*o*t°, den goden iets afsmeeken; III (*Bl*) door wind en stroom op het strand gedreven.

s o e n g k a n, b.t.v.: II = sĕd*o*t.

s o e n g k *i* t; b.t.v., achter „houten": „bamboezen"; II njoengk*i*t gew. verbonden met „nĕrawang" (zie „tĕrawang"), njoengk*i*t nĕrawang, kant haken.

s o e n g k *o* q; b.t.v.: soengk*o*q (*B*) [soengko'ăq (*S*)] pĕndj*o*elangan (?), gezegd van een vrouw, die met het hoofd wat voorover gebogen loopt, een teeken dat zij vruchtbaar is.

s o e n g *o* t; b.t.v.: II (*Bl*) soeng*o*t djoeraj, de afstammelingen van één vader, wanneer ieder hunner een eigen huishouding heeft.

s o e n g s a n g; b.t.v. achter dat woord: „[ook „soensang°"]"; het onderste boven.

s o e n g s *o* n g (*Bl*); wisselen van geld.

s o e n t a n; het „?" t.d.v.; b.t.v.: zie „kantj*i*ng"; de zinsnede i.v. „soentan*" t.d.v.

s o e n t *i* n g; b.t.v., achter „II": „['oent*i*ng (*Bl*)]; III soent*i*ng kĕkanaq, de „soent*i*ng", die naar het aardrijk wil gaan of wil terugkeeren.

s o e p *i* l (*Bl*); nauw, eng.

s o e *g r* a h (*Bl*) = mamp*o*s II.

s o e r *o* h (meer Passar dialect) = 'adjong; pĕsoer*o*h, bode; pĕsoer*o*h 'allah°; afgezant Gods.

s o e r *o* k (*B*)(*H*) = soed*o*q.

s o e r *o* k a n; (*Bl*); lade van een tafel.

s o e r *o* m**; b.t.v.: „komt ook (doch zelden) voor in de beteekenis van „pakaj"; njoer*o*m (*Bl*) ook een ring om den vinger doen; II soer*o*m(an), [ook (*Bl*)], overtreksel, sloop; III soer*o*man° kĕlam, (*Bl*), onderaardsche donkere gang; IV (*BlH*) = lap*i*s.

s o e r *o* n g; b.t.v.: achter dat woord: „(ook „soe*gr*ong")"; achter „njoerong": „(ook „njoe*gr*ong"); achter „toeschuiven": vooruitsteken, naar voren brengen.

soeroq; b.t.v., ad „njoeroq": ook verstoppen; vgl. sorok.

soesoe; b.t.v., achter dat woord: „['oemboq (*Bl*)]"; achter „vrouw": „of dier"; achter „njoesoeka(n)": „[ngipaqka(n) (*Bl*)]; tusschen „boentar" en „samĕ": djadol, hangborsten bij een jong meisje; achter „sĕlimang": (ook „pandjang"); II (*Bl*), melk van menschen en dieren.

soesot; b.t.v.: het zakken van het water na een bandjir.

soe(w)'ärĕ; b.t.v.: „II soe(w)'ärĕ (*B*) [soe(w)'äraw (*S*)] ka(n) = katĕka(n); zie „katĕ".

soewĕ; b.t.v.: „tĕsoewĕ (*B*), tĕsoewaw (*S*), elkander toevallig ontmoeten.

sopak (*Bl*); benauwd, aamborstig.

sorban; tulband.

sorok; njorok, onder iets stoppen of zetten.

T.

tabiq; b.t.v.: „bĕri sĕtabi'aq (*S*), groeten, begroeten.

tabir; b.t.v.: (*Bl*), ook gordijn en ander langwerpige wandversiering.

taboh; b.t.v., achter „pasisir": „(ook „bĕsisir")"; achter „gong": „ook rij van slaginstrumenten".

tabong; b.t.v., tusschen „koken" en „om": „ook"; tabong pĕkaq, de bamboezen koker, waarin de „tjoekaj" van de inzetgelden bij haneklop wordt gedaan.

tabor; b.t.v.: IV tĕmabor° [in een „tarloemohan"]; bintang tĕmaborka(n) *gr*oemahnjĕ (*P*), de ster, die haar huis vliegend draagt (?).

tadjoq; b.t.v.: tadjoq: bĕ'oendang (*Bl*); sampol; soegoe(bĕ)pĕrimping (*Bl*); tiding (*Bl*).

tadjor; b.t.v.: II (*Bl*) bĕtadjor, gew. ngomong bĕtadjor, met een vooropgezet doel langs een omweg over iets spreken; III (*Bl*), een kleine hengel, die men vast legt en waarvan het aas voor de helft boven het water uitsteekt.

tagih; b.t.v.: II (in de spreektaal zelden of nooit gebezigd), op zich nemen, op zich overdragen.

tahan; b.t.v.: IV nahan dadoe, draaien van de tol bij het dobbelen.

tahon; b.t.v.: tahon (*B*)] ta'on (*S*); dĕlapan, de oudtijds in gebruik zijnde achtjarige tijdrekening; kapas, de tijd gedurende welken de katoen te velde staat (zes maanden); achter „maanjaar": (mohammedaansche tijdrekening).

tajĕ (*B*)(*H*); najĕka(n), gezag uitoefenen, heerschen.

takin; staat: „bebezigd"; moet zijn: „gebezigd"; b.t.v.: II (*Bl*) nakin, spellen van een woord en daarna uitspreken.

takon (in de spreektaal zelden of nooit gebezigd = tanjĕ.

takoq; b.t.v.: ook met de hand of met een voorwerp, dat men in de hand heeft.

tali; b.t.v.: „schuifkoord; tali: gĕndit = tjaq gĕndit (zie „tjaq"); njawĕ (*B*) [njawaw (*S*)] zie bakol; voor „nedergelaten": „opgehaald en"; achter „tĕmbirang": „[pĕrgang (*Bl*)]"; staat: „pasoq"; moet zijn: „pasaq"; zie ook „tika*gr*".

talloe; b.t.v., achter „week": [jaardag].

tambaj (*Bl*); het hangen van arenbladeren dwarsin den stroom bij vischvangst.

tambal balang; b.t.v., achter dat woord: „[tapal balang; (*Bl*)]".

tambang; nambangka(n) een dier vastleggen aan een of ander staak, pen, paaltje; 'ajam tambangan (fig.) een kind.

tambap (*Bl*); bedelven, bedekken.

tamba*gr* (ook „tambar"); veeziekte (heftige dijarrhée).

t a m b *o* n a n (*Bl*); hoop, stapel.

t a m p ĕ r a s ĕ ° (*B*)(*H*) = saq.

t a m p *i* n; b.t.v.: bĕtamp*i*n tar*o*h (*B*) [taro'ăh (*S*)], tegen elkander inzetten.

t a m p *i* t (*Bl*); I opgezette lap; II tamp*i*tan (*Bl*) = pisaq.

t a m p o e j .... vruchten; t.d.v.

t a m p *o* n; b.t.v., achter „lap": gelascht, verlengd.

t a m p *o* q; b.t.v., achter „doerian": „enz."

t a n a h; b.t.v.: tanah°: bĕgant*o*ng (*B*); bĕ'intan [ook „bintan (*S*)]"; di mĕkah (*S*); gĕndalaw 'allah (*S*); gĕnt*i*ng minggang lawaj'ăn; lĕbaq dĕmam panas (*S*); mĕnandjaq mĕnandj*o*ngan; mĕndĕg*o*ng (*S*); mĕndĕraq tanah mĕndĕraj (*S*); ranggo'ăq (*S*); sĕdĕpĕ lalat (*S*); sĕgoel*i*ng mir*i*ng (*S*); sĕkandar 'alam (*S*); sĕlabang 'itam (*S*); sĕtapaq mir*i*ng (*S*); sĕtoent*o*ng dja*gr**o*m; tanah (*BlH*): latjĕ'ăn, terrein, grenzende aan reeds aangelegde sawahs, dat alleen wacht op eene ontginning voor sawah; lĕboe'ăn, terrein voorbestemd voor sawah; nganggor [ook tĕsi(j)'ăr"], collectieve benaming voor onbebouwde gronden.

t a n a q; b.t.v., voor „zie": „de pot waarin gekookt wordt.

t a n d a n g; staat: „pĕrtandang"; lees: „pĕ(r)tandang"; b.t.v., ad „tandang**": tandang 'ag*o*ng, een ceremonie bij het „gawi(j)'ăn" [zie „gawi"] inz. het beweenen van de afgestorvenen in de „doekam's"; bĕ*gr*tandang soesoe, het doen zoogen van het kind, de eerste drie dagen na de geboorte, door een bekende, die een zuigeling heeft; de zoogster heet „'o*gr*ang bĕ*gr*tandang" of „kĕ*gr*baj tandang"; III tandang 'as*i*k (*Bl*) = moet*o*s gĕnt*o*ng, zie „poet*o*s"; nandangkan 'anaq boengaran 'indj*i*q (*BlH*), waaronder wordt verstaan, het voor het eerst brengen van de(n) zuigeling door de moeder naar den „mĕradjĕ" na den 40en dag van hare bevalling.

t a n d ĕ **; b.t.v., achter „wapen": „of versiersel" en achter „meisje": een en ander wordt door haar in een kist of koffer in de woning van hare ouders bewaard; tandĕ (*B*) [tandaw (*B*)]: 'idapan, een ongunstig teeken, wijzende op een naderende ziekte; pĕntjĕ*gr*ajăn, een of ander voorwerp als aandenken aan de(n) overledene (zie ook „tjĕ*gr*aj").

t a n d j a l; b.t.v.: II, zie „sĕrawĕ".

t a n d j a q °; (mĕ)nandjaq (mĕ)nandj*o*ng, zeer groot, zeer uitgestrekt (zie „tanah").

t a n d j a q ă n; zie „tab*i*r".

t a n d j a r (*Bl*); mensch of dier, die (dat) reeds op den grond geworpen is, met speer of lans afmaken.

t a n d j *o* l; b.t.v.: II = tangkap; III° (*S*) = pantj*i*ng.

t a n d j o n g; b.t.v., achter dat woord: [tandj*o*ngan (*Bl*)]; tandj*o*ng kĕmoelaw° (*S*); II (ĕ)'nd*i*qdĕ bĕtandj*o*ngan (in fig. zin), alles ronduit vertellen, niets achterhouden; III zie „tandjaq"; b.t.v., achter „nĕnandj*o*ng**": [„tandjong mĕnandj*o*ng"], het (?) t.d.v. en in de plaats daarvan te stellen: inz. het eerste bezoek door een jongeling gebracht aan het meisje, op wie hij „vues" heeft.

t a n d o e; b.t.v.: II (*Bl*); nandoe, dragen van een vracht door twee personen aan een bamboe „pĕnandoe'ăn".

t a n g a n; b.t.v.: zie „kĕt*i*ng"; II nangani (*Bl*), iemand listig iets afhandig maken.

t a n g g a p *; b.t.v.: II = tĕrimĕ; pĕnanggap, gift, gave; pĕnanggap koendoe, z.v.a. njamb*o*t sĕmangaj; zie „samb*o*t".

t a n g g ĕ; b.t.v. achter „lintjaq": [lintjak (*Bl*)]; achter „boelat**": [ook „toenggal" of „bĕbatang"]; pĕtanggĕ'ăn (*Bl*), woning; II tanggĕ toe*gr**o*n, het bedrag ad 10 rijksdaalders, te voldoen door den jongeling aan de ouders van zijn meisje bij het schaken.

t a n g g ĕ l o e; b.t.v., achter „krekel": [(*Bl*); mier].

t a n g g *i* q ° (*Bl*); tĕtangg*i*q, zichtbaar zijn,

t a n g g *o* h**; b.t.v.: tanggo'ăh (*S*) = tanggong.

t a n g g *o* l = toelaq.

t a n g i; b.t.v.: ook het beweenen van het lijk na de ter aarde bestelling; vgl. „'andaj".

t a n g g *o* n g; b.t.v., achter „last": „ten zijnen laste"; tĕtanggong bĕsaq, iets gewichtigs overkomen, in de penurie zitten; gezegd van iemand, die een zware zonde, een zwaar misdrijf op zijn geweten heeft.

t a n g *i* s; b.t.v., achter „menschen": (*Bl*), het weenen van twee personen, die elkaar na een langdurige afwezigheid weder ontmoeten (?).

t a n g k a j; b.t.v.: pen (van een vogelstrik); staat: „gebezigd; ta*gr*oq (*B*) sĕtangkaj; ta*gr*o'ăq (*S*)"; moet zijn: „gebezigd, bijv. ta*gr*oq (*B*) [ta*gr*o'ăq (*S*)] sĕtangkaj; (zie „ta*gr*oq")".

t a n g k a l; b.t.v.: z.v.a. „pĕrik*o*t".

t a n g k a p; b.t.v., achter „boschgeesten": „(weerwolven)"; achter „*gr*oemah": „[pĕpoegoe(w)'ăn (*Bl*)]".

t a n g k *i* l (*Bl*); een netje, dat men boven een nest hangt en er omheen trekt wanneer de vogel in het nest zit.

t a n g o p; b.t.v.: II het happen van een visch naar het aas; III (*Bl*) een of ander kruid, dat voor geneesmiddel moet worden gebruikt, niet plukken omdat zulks verboden is [„pantang"], maar afbijten.

t a n j ĕ; b.t.v.: pĕtanjĕ'ăn (*B*), [pĕtanjaw-'ăn (*S*)], vraag.

t a n t a m; e.s.v. heester (geneeskrachtig).

t a n t a q (in de spreektaal niet gebezigd) = tanti.

t a n t i; b.t.v., achter „wachten": ook gebruikt tot vorming van den toekomstigen tijd. pĕnanti; pĕnanti kami° wij wachten af.

t a ' *o* p; b.t.v., achter „monding": „; (*Bl*), op elkander passen bijv. van een deksel op een doos; gezegd van golven, die over elkander vallen.

t a p a j; b.t.v., achter „gekookte": (inz. van „padi bĕram").

t a p a q; b.t.v.: tapaq mĕlintang dja*gr*i, een lengtemaat, nl. de breedte van den palm van de hand, vermeerderd met de lengte van den middenvinger; bĕtapaq, den voet ergens in of op zetten; tapaq'ăn, spoor, teeken; ook optred onder aan eene trap.

t a p i; b.t.v.: tapinjĕ (*B*) [tapinjaw, tapi'ô (*S*)], maar, edoch.

t a p *i* s (*B*); de kain, die boven de broek onder het baadje wordt gedragen.

t a p *o* n g; hoofdsieraad.

t a q*; „(*B*)" t.d.v.

t a q k ĕ t a r a w; b.t.v., achter dat woord: [kĕtaq kĕtaraw (*Bl*)].

t a r a k; b.t.v.: zich afzonderen op een heilige plaats, om de hulp van de goden af te smeeken voor het vervullen van een of anderen wensch; (*Bl*) ook één dag en één nacht doorbrengen op een graf of in het bedehuis, om droomgezichten te krijgen.

t a *gr* ĕ° (*B*) = (ĕ)'nta*gr*ĕ.

t a r i**; b.t.v., achter „gandaj": (ook „bĕ*gr*andaj"); tari: bĕsingal; pĕnjoedaw (*S*), de laatste dans, gedanst zoowel door bruid als bruidegom op het huwelijksfeest; radjaw radjaw (*S*).

t a r *i* q; b.t.v., achter dat woord: [tar*i*k (*Bl*)]; II het (oudtijds) in beslag nemen van de goederen van den schuldenaar of van diens verwanten door den schuldeischer, wanneer eerstgenoemde zijn verplichtingen niet kan of wil nakomen, een en ander met voorkennis van de betrokken hoofden; achterhalen van de goederen van den schuldenaar, wanneer men ze onder zijn bereik heeft.

t a r l o e m o h a n; b.t.v.: II (*P*) vergeve!

t a *g r o* h; b.t.v. voor „inzetten": „bawah; dalam"; pĕnaro'ăh (*S*)° z.v.a. „djandji"; II (*Bl*), opbergen, opschuren voor later gebruik.

tas (*S*), (in de spreektaal zelden of nooit gebezigd); ten tijde van.

tasiq; t.d.v., „alleen"; b,t.v., achter „in": „formulieren en".

tatah; b.t.v.: tatah [pĕnatah (*Bl*)], het voorwerp, waarmede houtsnijwerk wordt vervaardigd; natah, die bewerking uitvoeren.

tatal**; b.t.v.: ook poeder, pulver.

tating**; b.t.v.: III nating°; nating sa'*o*t = masang sa'*o*t, zie „pasang" en „sangi".

tawang**; b.t.v.: zie „tika*gr*"; II tawang 'ag*o*ng; het feest op de „doekam", in den nacht, vóórdat de „tarloem*o*han" wordt uitgesproken.

tawar; b.t.v., ad „I" achter „tooverformulier": krachteloos maken van kwade invloeden, belezen; tawar: bisĕ 'oela*gr* (*B*), gepreveld bij het bezweren van slangenbeeten; '*ogr*ang loekĕ (*B*), bij verwondingen uitgesproken.

tawa*gr**; b.t.v., achter „overtreden": van „pantangan's, inz."; zie ook „'a*gr*i"; (*Bl*), zie „masam".

taw*o*q; I (*B*); uitstel, uitstellen, verletten; II (*BlH*), schreeuwen, roepen.

tĕbal; b.t.v. achter „heester": [boom?]

tĕbĕ*gr*aw; b.t.v.: e.s.v. glagahriet.

tĕboe; b.t.v.: tĕboe: bĕt*o*ng; 'itam (geneeskrachtig).

tĕb*o*s; b.t.v., achter „tĕb*o*san": [pĕnĕb*o*s (*Bl*)]; onder het „tĕb*o*s* sĕmangaj" wordt ook verstaan het ter hand stellen van een bedrag ad f 10 (tien gulden) aan de(n)gene, die een in het ongereede geraakte „pĕ*gro*batan" heeft teruggevonden; II** tĕb*o*s njawaw (*S*), het aanbieden van de „bak*o*l bĕbĕ*gr*asan" aan de „doek*o*n", die de verlossing heeft verricht; ook wel gebezigd als term voor de „bak*o*l bĕbĕ*gr*asan".

tĕdĕ; b.t.v.: nĕdĕ (*B*), [nĕdaw (*S*)] djiwĕ (*B*) [djiwaw (*S*)], om lijfsbehoud verzoeken; pĕnĕdĕ (*B*), zie „'oedj*o*t"; (*Bl*) op een heilige plaats overnachten, om in den droom na te gaan welke (welk) gelofte (verzoek) aan de goden moet worden gedaan, om den echt vruchtbaar te doen zijn.

tĕd*o*h; b.t.v.: bĕtĕd*o*h, zich beschutten tegen wind of regen.

tĕgaq; b.t.v.: III oprichten, opzetten van een woning, van een balaj e.d.

tĕgas; b.t.v.: II (*Bl*), duidelijk, goed verstaanbaar; tĕgas bitjarĕ baring soendaq°, kort gezegde.

tĕgaw (*Bl*) = kĕdj*o*t.

tĕg*o*h; b.t.v.: nĕg*o*hka(n) (*B*), nĕgo'äh-ka(n) (*S*); versterken, bevestigen, hecht maken.

tĕg*o*r; b.t.v., ad „II", achter „ontsteld": „onthutst"; III tĕg*o*r limb*ogr* (*Bl*), opschudding, opstand die zich snel uitbreidt.

tĕkal; b.t.v.: II (*Bl*), iets niet mogen doen gedurende een vastgestelden termijn.

tĕkalĕ; b.t.v.: tĕtĕkalĕ (*B*), tĕtĕkalaw (*S*) = tĕkalĕ.

tĕkan; b.t.v.: II° (*B*)(*H*); nĕkan = mĕrintah, zie „pĕrintah".

tĕkang; b.t.v., achter „klappernoot": „[van noten, van vruchten (*Bl*)".

tĕkap; b.t.v.: III tĕkap ngĕtam (*Bl*), waaronder wordt verstaan een stuk van een bouwveld, dat door eenige menschen, die naast elkander loopen, wordt afgeoogst (?); IV° (*P*) tegen elkander aansluitend, paar, dubbele rij.

tĕkat = soelam; bĕtĕkat = njoelam.

tĕkaw; b.t.v.: II (*Bl*) = pakaw I.

tĕkĕliq° (*B*)(*H*); besluit, raadslag, voorbeschikking.

tĕkoekoe; b.t.v., achter „sipang": „[sĕpang (*Bl*)"].

tĕlagĕ; b.t.v.: „tĕlagĕ° (*B*) [tĕlagaw (*S*)]: nang; ning.

tĕlan; slikken, inslikken, doorslikken, opslikken.

tĕlap; b.t.v.: II bĕtĕlap (*Bl*); borrelen van het water, tengevolge van het ademhalen van de visschen (?).

tĕlapaq*; b.t.v.: „(met geneeskrachtige bladeren).

tĕlatahan; b.t.v.: (*Bl*) = gĕlĕbĕ'àn.

tĕlĕk*o*ng; b.t.v., achter dat woord: „[lĕlĕk*o*m (*Bl*)]".

tĕlĕntang; b.t.v.:: tĕlĕntang (*Bl*), verloren bij het spel „dja'*i*h", nl. wanneer de figuur op de plaat boven ligt.

tĕlik*o*r; de „(*B*)" t.d.v.

tĕlingĕ; b.t.v.: „nĕlingĕ° = dĕngar.

tĕlob*o*ng; b.t.v., achter dat woord: „[tĕloeb*o*ng (*Bl*)]" en achter „water": „plas, gevormd door een rivier, die niet doorstroomt (*Bl*) (?).

tĕl*o*r; b.t.v., achter dat woord: [til*ogr* (*Bl*)]".

tĕl*ogr*; b.t.v., achter „uitgebroed": bĕ*gr*oekal 'anaq, wanneer het ei reeds een kuikentje bevat.

tĕmbĕlĕtaw; b.t.v., achter dat woord: „[tĕmpĕlĕtaw (*Bl*)]".

tĕmbĕg*r*aw... glagahriet; t.d.v.

tĕmbik*o*r (*Bl*) = gaj*o*ng I (?).

tĕmbirang; staat: „touw" en „vasteleggen"; moet zijn: „rottantouw" en „vastteleggen"; zie ook „tali".

tĕmb*o*s; b.t.v., voor „nachtmerrie": „[mimpi tĕlĕbos (*Bl*)]; II een gat door en door, door iets heen gestoken of gedrongen, doorboord.

tĕmĕdi(j)'àn°; = kĕdi(j)'àn.

tĕmĕngĕ (*Bl*); zichtbaar.

tĕmĕn*o*ng; b.t.v., achter dat woord: [tĕmanoe (*Bl*)].

tĕmi(j)'àng**; b.t.v., tusschen „meisje" en „met": „dat zwaar gezet is"; achter „leeftijd": „of sterven in het kraambed".

tĕmoe; b.t.v.: „nĕmoeni matĕ (*B*) [mataw (*S*)] toewaj, het voortzetten van den oogst, na afloop van den, ingevolge de adat, voorgeschreven rustdag; pĕtĕmoe(w)-'àn, ontmoeting; tĕmoe[*o*]nan [?] (*Bl*), plaats van ontmoeting.

tĕmon; b.t.v.: II nĕm*o*ni: djandji, een gelofte gestand doen; rasan, zich aan een overeenkomst, aan een bespreking houden.

tĕmpalĕ; b.t.v.: II (*Bl*), e.s.v. visch.

tĕmpat*; b.t.v., voor „pĕnĕmpatan": „grafheuvel".

tĕmpĕringat... boom; t.d.v.

tĕmpil*o*ng; b.t.v., ad „II", achter „boomschors": „of van de taaie bladscheede van den pinang- of langkappalm.

tĕmpo'àn; b.t.v., achter dat woord: [tĕmp*o*han (*Bl*)].

tĕmp*o*h (*B*), tĕmp*o*'àh (*S*); nĕmp*o*h (*B*), nĕmp*o*'àh (*S*), overtreden van een gebod.

tĕngah; b.t.v.: pĕtĕngahan (ook „tĕtĕngahan"), midden, tusschenbeide, halverwege.

tĕndas° (*B*)(*H*); = rapat I.

tĕnggalaw'àn; b.t.v., vóór dat woord: „tĕnggalĕ'àn (*B*)" en achter „benedenstreken": „[ook in de bovenstreken (*Bl*)]".

tĕngganaj; de persoon, die de „'ilmoe" bezit, om bij wilde karbouwen de woestheid te bezweren, en daarom ook als leider optreedt bij het vangen van die dieren.

tĕnggoej*o*q; b.t.v.: II (*Bl*); mĕnggoej*o*q, voortsukkelen, voortstrompelen.

tĕngkiring; een wijze van het dragen van een kris; tĕngkir*i*ng nganaq pisang.

tĕngkoel*o*q**; staat: „naar het patroon ... sĕtĕ*gr*aw; te" moet zijn: „gindawsoli, naar het patroon; sĕtĕ*gr*aw en sĕtĕ*gr*aw ragi bĕngkoeloe [bangkaw'oeloe] naar het weefsel; te".

tĕng*o*l; b.t.v.: beknorren, ernstig onder het oog brengen.

tĕn*o*k; tapir.

tĕn*o*n; b.t.v.: tĕn*o*nan, weefgetouw.

tĕn*o*ng; b.t.v.: boeboe; pat*i*l; tĕmpoer*o*ng (*Bl*); tjintj*i*n (*Bl*); nĕn*o*ngka(n): bada(h) does*o*n, middels „tĕn*o*ng" te weten komen of de plek, welke men voor het stichten van een doesoen uitgekozen heeft, daarvoor wel in elk opzicht geschikt is;

balě (*B*) [balaw (*S*)] sak*i*t, als boven, aan welke oorzaak(zaken) eene ziekte moet worden toegeschreven; běritě dja'*o*h (*B*) [běritaw dja'o'ăh (*S*)], als boven, wat het lot is van verwanten, die men zelden bezoekt, aangezien zij ver af wonen; boedjang ngan gad*i*s, als boven, of bij „kěběnd*o*n" buitenechtelijke gemeenschap heeft plaats gehad; těn*o*ng: boelaq těn*o*ng bandj*o*lan, waarzeggerij, welke niets om het lijf heeft, tot geen resultaat heeft geleid; ook gezegd van een individu, op wiens woorden geen staat valt te maken; tě'oejaw'oejaw (*S*), gezegd van iemand, die bevelen stipt opvolgt, die napraat wat hem in den mond wordt gelegd; — těn*o*ngan [ook „pětěn*o*ngan"], het voorwerp, waarmede men waarzegt.

t ě p o e; b.t.v.: II těpoe koen*i*ng, e.s.v. heester met geneeskrachtige bladeren.

t ě n t a n g a n; b.t.v. voor dat woord: „těntang" en achter „plaats": betreffende, aangaande; něntang, zich met het gezicht vlak tegenover iets plaatsen.

t ě p *i* q; ad „II" te lezen voor „ceremonie bij": „handeling voor" en b.t.v.: waarbij de „tjiri" door den jongeling moet worden omgezet in (gewoonlijk 10 à 20) réalen.

t i p *i* q**; moet zijn: „těp*i*q".

t ě p *o* n g; b.t.v., ad „II": (*Bl*), een geit of kip offeren op een berg, als men iets uitgehaald heeft, wat niet door den beugel kan; ad „III": (*Bl*), een offermaal aangerecht na de geboorte van het kind.

t ě p *o* q; b.t.v., achter „katoen": „(bultzakken)".

t ě *g r* a b a n g; zich met een vaart op iemand of iets werpen; bespringen.

t ě r a d j o e (meer in gebruik bij de Passarbevolking); driehoekige schakel van kettingen, waaraan een weegschaal hangt; schaalbalans; driehoekige mazen in een netwerk.

t ě r a m b i; b.t.v.: (met geneeskrachtige bladeren).

t ě r a n g; b.t.v.: (ook „tě*g*rang"); ad „II", achter „bětěrang": [(*Bl*), ook „mandj*i*ng sělam"].

t ě *g r* a s; b.t.v.: II tě*g*ras lad*o*ng (*Bl*), padi, welke men jaren en jaren bewaart, om in tijd van nood daarvan gebruik te maken — (aan deze gewoonte wordt thans weinig meer de hand gehouden).

t ě r a s *o* l; briefje in beeldspraak van een jongeling gericht aan het meisje, op wie hij verliefd is, en haar door tusschenkomst van een zijner vrienden ter hand gesteld.

t ě r a w a n g; à jour bewerkt.

t ě *g r* a m p *o* h [grwd. *g*ramp*o*h] (?) (*Bl*); het onwillens en onwetens overtreden van verbodsbepalingen in het algemeen; ook bij ongeluk tegen iets aanstooten.

t ě r ě t *i* q; b.t.v., achter dat woord: [těliti*q* (*Bl*)].

t ě r i (j)' ă q; bětěri(j)'ăq, schreeuwen, gillen.

t ě r i k a ('n)**; moet zijn: „těr*i*kan".

t ě r i k ě; b.t.v., achter dat woord: [těrikoe (*Bl*)].

t ě r o e k *o* p; b.t.v.: „tětěroek*o*p (*Bl*), verloren bij het „dja'*i*h" spel, nl. wanneer de figuur op de plaat beneden ligt.

t ě r o e m p a n ě; b.t.v., achter dat woord: „[tě*g*r*o*m pěnggi*g*r*i*q (*Bl*)]."

t ě *g r o* n g; b.t.v.: „pip*i*t; pot*i*h (*B*) [pot*i*'ăh (*S*)]".

t ě r o p *o* n g (*Bl*); kijker.

t ě *g r o* t; I = goes*o*q; II, het soepel maken van biezen, pandan bladeren enz. voor vlechtwerk.

t ě t a p**; ad „IV": „enz. enz." t.d.v.

t ě t a q; b.t.v., achter „IV": „bětětaq"; ad „VI", achter „voorhoofd": „[slaap]"; VII, nětaq'a*g*r*i* mělami, uitnoodigen door den a.s. feestgever van doesongenooten tot eene bijeenkomst, om met hem den dag vast te stellen, waarop het „měngajaw"

en het „mĕlĕmang” zullen plaats hebben; (zie „kajaw” en lĕmang”).

tĕtaran; b.t.v., achter „tĕ*gri*ng”: [*gr*angaw (*Bl*)]; achter „kĕroli*q* (*B*)”: „[de bamboelatjes van de „loentang (*Bl*)]”.

tĕta*gr*ĕ; b.t.v.: „(met eetbare vruchten)”.

tĕtas; b.t.v.: III (ook „tas”), afgescheiden.

tĕtĕr*o*san; moet zijn; „tĕ(tĕ)*gro*san.

ti'adaw (*S*) = (ĕ)'nd*i*'äq 'adaw; zie „(ĕ)'nd*i*q”.

tid*i*ng; b.t.v.: het schuin op een oor staan van hoofddeksels; v.g.l. „kĕlint*o*q”; achter „(*B*)”: „[sĕtid*i*ng sĕtalĕ (*Bl*)]”.

tid*o*q; staat: „nĕngkol*o*ng”; moet zijn: „nĕngkoel*o*ng” b.t.v.: tid*o*q (*B*) tido'aq (*S*)]; bangkaj'an, slapen met uitgestrekte beenen; (mĕ)'mbilangi kasaw [karat(*BlH*)], slapen met één arm onder het hoofd gebogen; (ĕ)n'diq (*B*) [(ĕ)'nd*i*'äq (*S*)] bĕmaloe [nĕngkoel*o*ng (*BlH*)], slapen met de handen tusschen de beenen; mĕ*gr*id*i*ng [nĕrik*i*ng (*BlH*)], slapen op de zijde; pĕlitas ['oendj*o*r pĕlitas (*BlH*)], slapen met de beenen over elkander heen geslagen.

ti(j)'äng**; b.t.v.: zie „gĕlanggang”.

ti(j)'äp; ti(j)'äp ti(j)'äp (meer Passar-dialect) = tĕti(j)'äp.

tika*gr*; b.t.v.: tika*gr* rambong tawang; e.s.v. kleine mat in de *S* streken gehangen middels een koord [„tali tawang”] aan de „bĕnang samaw ragi”, waarmede de „bak*o*l bĕbĕ*gr*asan” aan de „loendj*o*k” wordt bevestigd; onder „tali tawang” wordt ook verstaan de „bĕnang samaw ragi”, waarmede o.m. de „sĕl*i*ndang 'itam” aan de „loendj*o*k”, wordt bevestigd; tusschen „één**” en „matje”: „fijn bewerkt”; II (*Bl*); nika*gr* balaj, hoereeren (?).

tikat**; b.t.v., achter „(in de spreektaal niet gebezigd)”: „moet ook de beteekenis hebben van „mangs*o*d” met kwade bedoelingen.

tikĕl (*Bl*); nikĕl, verdubbelen.

tik*o*s; b.t.v., achter „padi”: „[„mĕntj*i*t” (*Bl*)]”.

til*ogr*; staat: „tĕl*ogr*”; moet zijn: „tĕl*o*r”.

timbang; b.t.v.: „timbangan°: kĕroent*o*ng; rĕmas.

timbaq; b.t.v., achter dat woord: [„timbak (*Bl*)]”.

timb*o*l; b.t.v., achter „drijft”: (*Bl*), gezegd van een persoon, die nu eens rijk, dan weder arm is.

timb*o*ng (*Bl*); bĕtimbong mandi da*gr*ah, baden in het bloed, inz. van vechtenden.

timpas; b.t.v.: IV, verbleeken van sterren als het dag wordt.

tindaj°; elkander leeren kennen van jongelingen en jonge meisjes.

tind*i*h; b.t.v., achter „pĕnind*i*h (*B*)”: „[pĕnĕkan (*Bl*)]”.

tindjaq**; b.t.v.: tindjaq: matjan (*B*), e.s.v. gebak; 'oela*gr* (ĕ)lang, roodbruine glans — een vrouw, wier voorhoofd zulk een glans vertoont, zal in de kraam sterven.

tindjaw; b.t.v., ad „II”, achter „'änaq”: „[koep*i*q (*B*), koep*i*'äq (*S*)].

tinggal; b.t.v. ad „sĕpĕninggal”: — inmiddels, intusschen.

tinĕ (*B*) [zelden gebezigd] = bĕtinĕ.

tinggang**; staat: zie „mati”; moet zijn: getroffen, geraakt.

tingg*i*r; b.t.v., achter dat woord: [„tingg*igr* (*Bl*)]; achter „tortelduiven”: de bamboestok, waartegen de „lĕmang” wordt geplaatst tijdens het kooken (*BlH*); bĕting-g*igr* koedĕ (*Bl*) een paard berijden.

tingg*o*ng; b.t.v., ad „II”, achter „lidah”: [ningg*o*ngi 'om*o*ngan (*Bl*)], iets waar maken, bevestigen wat een ander zegt.

tingg*o*g; moet zijn: „tingg*o*q”.

tingk*i*h; b.t.v., achter „boventanden”: „[tjoe(w)'*i*t (*Bl*)]”.

tint*i*ng**; b.t.v.: III (in de spreektaal niet gebezigd) = tantaq.

7

tipoe; b.t.v., achter dat woord: „[boedi (*Bl*)]"; staat „daja"; moet zijn: „dajĕ (*B*), [dajaw (*S*)]".

t*i*q; b.t.v.: t*i*q (*B*), ti'äq (*S*): kĕl*o*ng, de zeer fijne stukjes, welke bij het smeden uit het ijzer worden geslagen; al wat zich aan de steenen vuring van de smidse vastzet; tĕlingĕ (*B*) [tĕlingaw (*S*)], oorsmeer; achter „lalat": „[„lalatan" (*Bl*)]"; vóór „ook": „moedervlek"; achter „linnengoed": „[tĕ*gr*it*i*q'än (*Bl*)]".

tiraw; b.t.v., achter „toe(w)'i": „kĕbaw; kidjang; padang; pĕdas (*Bl*); achter „(*S*)**": (geneeskrachtig); kĕloemb*o*k (eetbaar); mirah; pot*i*h (*B*) [pot*i*'äh (*S*)] (geneeskrachtig); II tiraw soel*o*h, gezegd van het phosphoriceeren van vermolmd hout.

ti*gro*q (*Bl*); stinkende etter uit de ooren.

titi; b.t.v., achter dat woord: „['idjaq (*Bl*)]"; voor „koe(w)'adaj": „[„ngidjaq"]".

titiq'än (*B*), t*i*t*i*'äq'än (*S*); het vloeien van tranen.

tiwas; onderdoen, afleggen, het onderspit delven; (*S*)°, = mati.

tjab*o*l; b.t.v.: IV (*Bl*), gezegd van iemand, die dikwijls onwaarheid spreekt en overdrijft.

tjab*ogr* = tjampaq.

tjagaq; b.t.v.: II (*Bl*), ontkennen (?).

tjag*o*q (?) (*Bl*); in gedachten verzonken, peinzen.

tjak° (*Bl*); meer of minder, min of meer.

tjakar*; b.t.v.: (mĕ)'ntjakar [tjaka*gr*]: 'ikan, het gezamenlijk ter vischvangst uitgaan van doesongenooten, voor het bijeenbrengen van den, voor een feest, benoodigden visch; toedjoe(w)'än, het stellen van een diagnose, middels „s*i*r", „tĕn*o*ng" enz.; het opsporen van de oorzaken van een ziektegeval.

tjalaw; b.t.v., achter „sĕngkoe(w)'*i*t": [zonder „sĕngkoe(w)'*i*t" (*Bl*)].

tjal*o*q; b.t.v.: (*Bl*), ook het merg in de beenderen van groot hoornvee.

tjampah (*Bl*); geen smaak hebben van het een of ander gerecht.

tjamp*i*ng (*Bl*) = tja*gr*ik.

tjamp*o*r; b.t.v.: bĕtjamp*o*r (meer Passardialect), den bijslaap uitoefenen.

tjandoe; b.t.v.: (*Bl*) tabak, dat aan een tabaksdoos blijft kleven.

tjangaq; b.t.v.: den mond (bek) wijd openen.

tjangg*i*ng, iets uit iets lichten.

tjangg*o*ng; b.t.v.: II het niet juist passen of sluiten van verbindingen aan ramen en deuren.

tjangk*i*ng; b.t.v.: II tjangk*i*ng goer*i*n, e.s.v. 'andaj 'andaj.

tjangk*o*ng; b.t.v.: (*Bl*), op iets hoogs hurken.

tjangoe; bamboelid, waarvan een splinter, tot aan den knoop afgespleten, een weinig opgelicht wordt gehouden door een blokje; wanneer op het gespannen latje geslagen wordt, wordt een helderklinkend geluid gehoord.

tjant*i*l; b.t.v., achter dat woord: [tjĕnt*i*l (*Bl*)].

tjant*i*q (*B*), tjant*i*'äq (*S*); bevallig, sierlijk; ook goedgemanierd.

tjantjang; met de punt omhoog overeindstaan; pĕntjantang moeb*o*ngan, de karbouwenhoorns, die aan de „ti(j)'äng moeb*o*ngan" worden gehangen.

tja'*o*l; b.t.v.: II (*Bl*); doed*o*q tja'*o*l, het alleen zitten op de „ga*gr*ang" of op een heuveltje (?).

tjapaj; b.t.v.: II (*Bl*), het even aanraken van een persoon of van een voorwerp met de toppen van de vingers.

tjapang... kĕbaw; t.d.v.

tjaq; b.t.v., ad „III", het hinkspel.

tjaq**; pag. 182... „geneeskrachtig" t.d.v.

tjaram; b.t.v., achter dat woord: „[tjaram tang*i*s (*Bl*)]"; II tjaram tjaram (*Bl*), gelijktijdig, tegelijkertijd.

tjaraq (ook „tjarak"); e.s.v. fluitje van den padihalm gemaakt, waaraan een verlengstuk van een rietblad wordt aangebracht.

tjagrik (*Bl*); in stukken scheuren.

tjagroq (*Bl*); (mě)'ntjagroq, een „sambang" met water vullen.

tjatjah [tjatjak?] (*Bl*); veinzen, huichelen, voorgeven.

tjatjal; rechtspraak, zegswijze.

tjatjar; tjatjar padi, ziekte van het padigewas, veroorzaakt door de „'oelat 'ibos".

tjatě; moet zijn: „tjatjě; pag. 183... gebak*" t.d.v.

tjatjě**; staat: „pag. 26*"; moet zijn: „pag. 183".

tjatjing; b.t.v.: II (*Bl*); wormpjes, die in modderige plaatsen leven.

tjator; b.t.v.: ad I; papan tjator, schaakbord; de stukken zijn: radjě (*B*) [radjaw (*S*)], koning; radjě (*B*) [radjaw (*S*)] bětině (*B*) [bětinaw (*S*)], koningin; pěrdaně (*B*) [pěrdanaw (*S*)] měntěri, raadsheer; koedě (*B*) [koedaw (*S*)] paard; měri(j)'äm, kasteel; bidak, pion; III (*Bl*), het garen om bultzakken te naaien; (mě)'ntjator, het naaien van bultzakken.

tjawang = tjabang.

tjawagr; b.t.v.: II (*Bl*), de verschillende armen van een „těbat".

tjědong (*Bl*) = mangas.

tjěgor; b.t.v., achter „sawah": ook eekhoornverschrikker; II (*Bl*), de houten „tjěngkong" bij koeien.

tjěhajě (*B*), tjěhajaw (*S*) = tjajě, wat gewoonlijk in gebruik is.

tjěkaq**; staat: „tjěkolam" en „kětjěkolam"; moet zijn: „tjěkolan" en „kětjěkolan".

tjěkiq; b.t.v., achter dat woord: „[tjěkik (*Bl*)]".

tjěkong; b.t.v., achter „weg": „(vgl. djoekoh)".

tjělakě (*B*); b.t.v., achter „feil": smet, welke op iemand kleeft; achter „beschuldigen": ook op iemand of iets aan te merken hebben.

tjělangot; b.t.v.: II (*Bl*), vertrekken met het gezicht.

tjělagrot (*Bl*); (mě)'ntjělagrot, steeds maar spreken (terugkomen) over (op) hetzelfde onderwerp.

tjělělěpogr; b.t.v., achter dat woord: [tjipor (*Bl*)]; achter „mě)'ntjělělěpogr": [ngěntjipor (*Bl*)].

tjělěngking° (*Bl*); deftig.

tjělětjaq; klanknabootsend woord voor het geluid van het hakken van vleesch.

tjělintjing; b.t.v., achter dat woord: (ook „tjělingtjing", „tjělěngtjing").

tjěliq (*B*), tjěli'äq (*S*) = 'inaq.

tjělop; b.t.v. II, kleuren van garens.

tjělor**; het „?" t.d.v. en b.t.v. voor „parboelě": „pěrboelě „(ook" en achter „parboelě": een „)".

tjěmangi(j)'än (*Bl*); platte uitdrukking voor minnaar, minnares.

tjěmin; b.t.v.: tjěmin 'äjiq (*B*) ['aji'äq (*S*)] kajoe —, gezegd van een boom, die met stam en takken een schaduw werpt op het water.

tjěmoq (*B*); I [tjěmo'äq (*S*)] (in de spreektaal zelden of nooit gebezigd); vrij van zorg, verlicht; II (*B*)(*H*), aanvatten, aanpakken.

tjěmpalě; b.t.v., achter „kwetsuren": (*Bl*), het zonder reden uittrekken of uitrukken van aanplantingen.

tjěnantingan (*BlH*); e.s.v. „tarloemohan".

tjěndi° (*Bl*) = tjawang.

tjěndoewaj; b.t.v., padihalm, welke tijdens den oogst nog onrijp is, en dus niet wordt gesneden.

tjěngang; b.t.v., achter dat woord: „tětjěngang."

tjěngagr = tjědong.

tjĕngis; b.t.v.: II (*Bl*), het voorhoofd rimpelen, de wenkbrauwen fronsen.

tjĕngkaq (*Bl*) = boengkaq.

tjĕngkaroh; b.t.v. achter dat woord: „(ook „tjĕngkarok")".

tjĕngki° (*Bl*) = kantap.

tjĕngkirong; b.t.v.: II (*Bl*) = rambaj 'ajam; zie „rambaj".

tjĕngkong; b.t.v., ad „I", achter „kleine": [groote (*Bl*)]".

tjĕngong (?) (*S*) = tjĕngang.

tjĕpaq° (*Bl*); eenvoudig.

tjĕpar; b.t.v., ad „II", achter „varkenverschrikker: „vogelverschrikker."

tjĕpot; b.t.v.: ook klein van stuk, gering.

tjĕranĕ; b.t.v., tusschen „met" en „voor": „gewoonlijk".

tjĕratjap (*Bl*); klanknabootsend woord voor het kletteren van den regen.

tjĕrĕga*; moet zijn: „tjĕrĕgas".

tjĕrĕmot; b.t.v.: II (*Bl*), het vertrekken van den mond.

tjĕrigĕ** (*B*); b.t.v.: (in de spreektaal zelden of niet gebezigd); njĕrigĕka(n) (*B*), [njĕrigawka(n) (*S*)], tot stand brengen, in stand houden.

tjĕgritjis; (mĕ)'ntjĕgritjis, klanknabootsend woord voor het geluid, wanneer men olie op een heete pan uitgiet.

tjĕgrkah, (in de spreektaal zelden of nooit gebezigd) = laboh IV.

tjĕrlang; b.t.v.: II (*Bl*), glinsteren van het oog.

tjĕroegoh (*B*); stooten inz. van een karbouw.

tjĕroening; (mĕ)'ntjĕroening, iemand uitdagende blikken toewerpen.

tjĕtjak = roepĕ.

tjĕtjal; I neerleggen, neerzetten, plaatsen; II (*Bl*) = 'awaj (?); III (*Bl*) = goesoq (?).

tjetjap° (*Bl*); I bĕtjĕtjap, vochtig maken, bevochtigen; II gew. verbonden met „ning" ter versterking.

tjĕtjagr; „uitkappen", t.d.v.; achter „I" b t.v.: „uitkappen zooals".

tjĕtjĕngih (*Bl*) = pĕpĕngih.

tjiboq; b.t.v.: II (*Bl*) uit een te vol kannetje of bord wat uitscheppen.

tjidoq (*B*), tjido'ăq (*S*); kleine beetjes met de holle hand of met een of ander voorwerp uit iets opscheppen.

tjikaq; de beenen uit elkander; het kind wijdbeens op de heup dragen.

tjikoq; b.t.v.: III = pingkol; tjikoq pingkol = pikoq pingkol (fig.), iets wat niet in den haak is.

tjilingan (*Bl*); een bamboezen koker voor het bewaren van geld.

tjinĕ; b.t.v., voor „III": „[ook „pĕrtjinĕ (*B*), pĕrtjinaw (*S*)"]" en achter „gedaante": „ook blijkbaar, naar het voorkomt".

tjingkang° (*Bl*); (mĕ)'ntjingkang, instappen.

tjingkong; verlamd van den arm.

tjingot; b.t.v.: ook van bamboe bij wind (*Bl*).

tjinkik; b.t.v. achter dat woord: „[(tjingkik *Bl*)]"; achter „geplaatst: „bĕtjinkik, pruimen.

tjintjin; b.t.v., achter „boengaw": „(ook „boe(w)'ăh")"; achter „boelat": „boelat toelang"; tjintjin: pĕnawagr (*Bl*); rĕtaq (*Bl*); sĕgoenggong, baleinen ring aan een „tampong" bevestigd; sĕrambang mataw (*S*), waaronder ook het „sĕpindjaman" bekend is, omdat wederzijds een ring ter leen wordt gegeven (v.g.l. „sĕtangan"); achter „rakit**": rakit: patjat kĕnjang; rintjong.

tjintjing; b.t.v.: II (*Bl*), de „ka'in" een weinig oplichten met één of twee handen, opdat die niet nat of vuil wordt.

tjipaq; b.t.v.: trappen van dieren.

tjipit; b.t.v.: II (*Bl*) = toenas.

tjipos (*Bl*); tĕtjipos, in eens te voorschijn komen.

tjiri; b.t.v.: (ook „tjiri gadaj"), verlovingspand.

tjirik (*Bl*); ketel.

tjiriq; b.t.v., achter dat woord: „[tji*g*r*i*q (*Bl*)]".

tjitjal (*Bl*); zie „tjoetjoq".

tjitjiq (*Bl*); met voorbedachten rade; tĕtjitj*i*q (*Bl*), toevallig.

tjoeban; b.t.v., achter „bamboe": ook van hoorn.

tjoebong; t.d.v. „de doornappelplant; b.t.v.: = „kĕtjoeb*o*ng".

tjoegok (*Bl*) = „goeraq" en „bang*o*n I".

tjoegoq; b.t.v., achter dat woord: „[tjoengk*o*k (*Bl*)]".

tjoekaj**; b.t.v., vóór „retributie": „II"; achter „retributie": „(ook, „wang tjoekaj")"; III (mĕ)'ntjoekaj; huiszoeking houden.

tjoeki; b.t.v. II papan tjoeki, dambord; ma'*i*n tjoeki, damspel; boewah tjoeki, damschijf.

tjoekir *Bl*; een mengsel van goud en zilver (?).

tjoekoh; b.t.v.: „II° (*Bl*) = pajlah, zie „paj".

tjoekogr; b.t.v.: zie „kĕbaw".

tjoekot; b.t.v. boekan tjĕtjoek*o*tan (*Bl*), onmogelijk uit te voeren, het is niet te doen; II (*B*)(*H*) = karap.

tjoelĕ; b.t.v.: II (*Bl*), een wit plekje op den kop van een zwarte geit.

tjoeloq; b.t.v.: II (*Bl*), een flambouw, waarop wat petroleum gegoten is.

tjoema (*S*) (*Bl*); pĕrtjoema (meer Passardialect, zelden gebezigd), ijdel, te vergeefs, slechts.

tjoengkaq (ook „tj*o*ngkaq"); e.s.v. kinderspel (meer op de Passars gespeeld).

tjoengking (*Bl*) = boengkaq.

tjoengkop; b.t.v., achter dat woord: „[tjoek*o*p (*Bl*)]".

tjoenting; b.t.v.: II (*Bl*), uitgekomen zooals men zich gedroomd, gedacht heeft.

tjoentjong (*Bl*); djĕmĕ di tjoentj*o*ngka(n), een, door zijn doesongenooten, doodverklaarde.

tjoeping; b.t.v., tusschen „(*B*)" en „tĕlingaw": „[pĕnind*i*q'än (grwd. „tind*i*q"; (*Bl*)]".

tjoeraq; b.t.v.: „padang" (*Bl*); II; = lakoe.

tjoetar; b.t.v.: II zie „ka'*in*".

tjoetjop; b.t.v., ad „I": „slobberen"; ad „II", achter „kippen": ook om daaronder de kiekens te houden; III (*Bl*), snavel.

tjoetjok; b.t.v.: II (*Bl*), gew. tjoetj*o*q tjitjal = kĕkoedapan, zie „koedap"; „sangg*o*lan**"; moet zijn: „sangg*o*l(an)"; „karap**" moet zijn: „ka*g*rap"; b.t.v.: pĕntjoetj*o*q (*B*) [pĕntjoetj*o*'äq (*S*)] landaq, de „doeri landaq" aan de „palaq sangg*o*l(an)".

tjoetj*ogr*; b.t.v.: tjoetj*ogr* bantj*ogr* (*Bl*), afdruipen van het water, wanneer men kletsnat is.

tjondong; b.t.v.: tjond*o*ng 'a'*ogr*, een neergebogen bamboe aoer; — een vrouw, die dusdanige houding heeft, zal eene moeielijke bevalling hebben.

tjoq; b.t.v., achter „(*B*)": [tjoetj*o*q (*Bl*)].

tjorong; glas van een lamp.

toban; geboortevlies.

toe; b.t.v.: als achtervoegsel bij samentrekkingen = 'itoe.

toebĕ; b.t.v.: toebĕ: 'aka*gr*; dangkoe; koel*i*ng; landaq.

toedjoe; b.t.v., achter „sĕtoedjoe": „[ook „noedjoe", „sĕnoedjoe(w)'än°"]"; tusschen „op" en „de": „,"; achter „zijn": „overeenkomstig"; achter „naar": „doelen met woorden"; di toedjoe, daar, waar; kĕtoedjoe, bevallen, het er mede eens zijn.

toegas; b.t.v.: III waaronder wordt verstaan, al hetgeen bij een vechthaan wordt aangewend om hem krachtig te maken.

toegoe; b.t.v., ad „I”, achter „tanah tĕtoegoe”: „tanah tĕtoegoe(w)'an; ad „II”, achter „II”: „'oendang 'oendang”.

toehan [1]); b.t.v., s. v. „toehan paroman njikĕnjĕ 'allah*”: „[ook: paroman mĕndikĕnjĕ (of (ĕ)'ndikĕnjĕ) (*B*) (mĕndikawnjaw (*S*)) 'allah (*B*)]”; staat: „mĕngkĕd*o*m radjaw njawaw**”, moet zijn: „mĕngkĕd*o*m radjĕ njawĕ (*B*) [radjaw njawaw (*S*)]; b.t.v.: toehan: 'ali sĕboetĕ toeroe (*B*); bĕdjalan sakti (*S*); bĕroemb*o*ng sikĕ (*B*); bidjaw 'ali (*S*); bi(j)'oetĕ lĕb*o*ng dadĕ (*B*); djoendj*o*ngan (*S*); djoendj*o*ngan nat*i*ng timbangan rĕmas (*B*); (ĕ)mpat — (*B*): dĕrsap, n*i*ng, nor 'allah, tjoetji; (*S*): boedjang bĕ*gr*oes*i*'aq, Pagaroej*o*ng, Pĕri(j)'ämang, radjaw titah —; gĕraq 'allah; 'ijakal*i*l nakaw boeri (*S*); kantj*i*ng boemi (*S*); koembang pot*i*h matĕ (*B*); koewasaw (*S*); mangkĕd*o*m sakti (*S*); mĕmigang 'alam (*S*); mĕngawar radjaw njawaw (*S*); mĕnggĕroeh*o*m sakti (*S*); 'oedj*o*ng radjĕ (*B*); radjĕ sĕlinang (*B*); rĕbi(j)'äh (*B*); sa'*i*h gĕlombang (*B*); sanda*gr*an 'alam (*S*); sĕb*o*q 'oejan (*B*); sĕgĕraq 'alam (*S*); si(j)'äq 'ag*o*ng sari (*B*); simb*o*n njawĕ (*B*); soesoenan (*B*); tjali gĕnajan (*S*); (koe)sĕbĕroelah°.

toejĕ° (*B*) = 'aj*i*q.

toekal; b.t.v.: „II, het sleepen van het touw, waarmede de „tĕmpil*o*ng” wordt gevierd en opgehaald, naar de hut.

toek*i*l; b.t.v., achter „op te vangen”: „of te bewaren, na dat het al eens gekookt is”.

toekoe; b.t.v., ad „II”, achter „bladeren”: „en wortel”; III (*S*) = toendo'äq.

toek*o*h (*B*), toeko'äh (*S*); gezegd van een vechthaan, die meer in tel is dan een andere; II noek*o*h (*B*), noeko'äh (*S*), overwinnen, verslaan.

toek*o*l; b.t.v.: noek*o*l, hameren.

toek*o*ng; b.t.v.: II (*Bl*), naar beneden gebogen van den staart van een dier.

toek*o*p; b.t.v. ad „I”: zie „bĕlaja*gr*” en „*gr*oemah”; ad „II”, achter dat woord: „[„'ati”]”; V, noek*o*p lobang, het aanrechten van een offermaal op het tijdstip, waarop de vrouw, na de bevalling, wordt geacht weder rein te zijn; VI (*Bl*), roofje; achter „toekoep”**: „I”; toekop** bĕboelaw (*S*) het van rotan gevlochten deksel bij de „kĕrol*i*q”.

toelan° (*B*)(*H*); zie „sĕbitoe”.

toelang; b.t.v., achter „bot”: graat van een visch; vóór „achterschoftbeen”: „[toengking (*Bl*)]”; achter „tjĕpak”: „[boengk*o*q (*Bl*)]”; toelang tjĕpak (*Bl*), dijbeen.

toelaq; b.t.v., ad „II”: (*Bl*), toelaq barĕ dĕnga(h), — ga de woning uit —, gezegd door man of vrouw tot de(n) overleden echtgenoot(e), wanneer het lijk de woning wordt uitgedragen.

toel*o*ng; b.t.v.: zie „'oeloe”; pĕnoel*o*ng (*Bl*), hulp met geld of goederen, bij een feest of bij een sterfgeval.

toembaq; b.t.v.: noembaq, iets met een lans steken; achter „toestel”: „lijmstok”.

toemboek; b.t.v., achter dat woord: „[ook „toemb*o*k”]”; achter „doeson”: „; toemboek mĕrgĕ (*B*) [mĕrgaw (*S*)]” en tusschen „doeson” en „wonen”: „, marga”; II (*BlH*) e.s.v. adoptie, waarbij nl. een krijgsgevangene in het familieverband wordt opgenomen.

toemb*o*q; b.t.v.: IV (*Bl*); sĕtoemb*o*q dja*gr*i, gezegd van een vinger, die vol in de ringen zit.

toembot (*Bl*); een klein langwerpig rond mandje van „boel*o*h bĕmban”, als draagmandje in gebruik (kinderspeelgoed).

toempah; (zelden gebezigd); storten, uitstorten van het vocht.

[1]) Dezelfde godheid komt onder verschillende benamingen voor, waarop in een ethnographische beschrijving zal worden gewezen.

toempal (*Bl*) = palaq ka'*in*; zie „palaq".

toempaq**; b.t.v., tusschen dat woord en „*S*": = doendong.

toempas (*Bl*) = goetok.

toempoe; b.t.v.: II (*Bl*) met velen een „dangaw", „talang" of „doeson" aanvallen.

toempoq (*B*), toempo'äq (*S*); hoop, stapel; bĕtoempoq (*B*), bĕtoempo'äq (*S*), verzamelen, ophoopen.

toenam; fakkel van zeer droge klapperbladeren of bamboespaanders, aan elkander gebonden door sirih wortels, om z.v.m. rook te kunnen ontwikkelen, in gebruik bij het inzamelen van was en honig.

toenang; b.t.v., achter „rijksdaalders": „[kleeren (*Bl*)]" en achter „verloven": „[en omgekeerd (*Bl*)]"; II° verloofd; III (*Bl*) tandĕ bĕtoenang = gadaj.

toenas; b.t.v.: (*Bl*), bĕtoenas so*g*rang, een kind hebben.

toendan; I (*Bl*); sĕtoendan toendan, in troepjes bij elkander zijn; II° (*B*)(*H*) = garang.

toendĕ; b.t.v., ad „II", achter „(*B*)": [singol (*Bl*]; achter „elleboog": „[arm (*BlH*)]"; III toendaw (*S*); noendawka(n), begeleiden, een verzoek overbrengen door tusschenkomst van een derde; IV pĕnoendĕnjĕ (*Bl*), résultaat, uitkomst.

toendjang; b.t.v., ad „III": stut, schoor (*Bl*).

toendjol (*Bl*); stooten met een houten of bamboezen lat.

toendjoq; b.t.v., achter „toon": toendjoq (*B*) [toendjo'äq (*S*)] pandjang, middentoon; II toendjo'äq '*agr*i (*S*), zilveren ring, die in den middenvinger van een afgestorvene wordt gestoken."

toendon; tros van vruchten, inz. van kokosnoten.

toendong**; b.t.v. ad „III", achter „*B*": [bal*i*'äq (*S*)]; tusschen „het" en „maal": „aanbieden van het"; noendongka(n) 'antoe, aanbieden van het „pĕlampon" (zie „makan") aan de(n) overledene voor hare (zijne) reis naar het zielenland.

toendop = toelaq.

toenggal; b.t.v., achter „'oendaq": en „koempol"; toenggal pĕrasanan (*Bl*), het met elkander eens zijn.

toenggang; b.t.v., ad „II": „noenggang; een dier bereiden, in een voertuig rijden; IV (*Bl*), bĕtoenggang toenggang, opstapelen, ophoopen; V (*Bl*); tĕtoenggang; omgekeerd.

toenggĕ; b.t.v., achter dat woord: „[toenggor (*Bl*)]".

toengg*i*t; b.t.v., achter „part post.": „van den staart".

toenggoe; b.t.v., ad „I" achter „verbeiden": zich aan iets houden, bijv. noenggoe 'adat, zich aan de adat houden, aan de adat gevolg geven; pĕnoenggoe (*Bl*), bewoner; achter „tidoq'än(*B*)": „[tido'äqän (*S*)]"; achter de tweede „*B*": „[tĕngkoelo'äq (*S*)], [ka'*i*n doegan (*Bl*)]"; ad „toenggoe"**, staat „III"; moet zijn: „II"; b.t.v.: III toenggoe: koelĕ (*B*) [koelaw (*S*)]; pĕ*g*ranakan, soorten van pandelingschap; V noenggoe toenggoe(w)'än, in stand houden van de „djoeraj; VI (*Bl*), toenggoe(w)'än, bezittingen; VII noenggoe hoekoman, een straf ondergaan.

toenggol; b.t.v.: „III"; sĕtoenggol loelong°; e.s.v. wildernis.

toengkat**; b.t.v.: III (*Bl*), noengkat, reiken tot iets; noengkat kĕlang*i*t°, tot het uitspansel reiken; IV [pĕnoengkat (*Bl*)] stok, stut; toengkat [pĕnoengkat (*Bl*)] 'adjaj, met het hoofd op een elleboog steunen; — b.t.v., achter „XII": „en XXVII".

toengkos (*Bl*); bĕtoengkosan, elkanders gezicht aanraken.

toentom; b.t.v., ad „I" achter „wikkelen": „ook iets in zijn „ka'*i*n" dragen (*BlH*)".

toenton; b.t.v., achter dat woord: „noenton".

toentot; b.t.v.: „noentoti ri(j)'al, beraadslagen over het bedrag van den bruidschat, ten huize van de ouders van het meisje na het „nĕpiq ri(j)'al" (zie „tĕpiq"), vóórdat de schaking plaats heeft; II pĕnoentotan (*S*), annex.

toepan (*Bl*); harde wind.

toepang; b.t.v., ad „I": kruitmaatje; ad „II": ook een stuk hout, om een gebroken voorwerp te spalken.

toepik; b.t.v., ad „II", achter „*B*": [toepik pĕranti bĕtjipak (*Bl*)] en vóór „schijf": „ronde".

toeroe; I (*BlH*) = bojan; II° = tidoq.

toegron; b.t.v., ad „I", achter „kadjang": „[mĕlintang (*Bl*)]"; achter „bandjir**": „ook gebezigd om de achtste maand van het maanjaar aan te duiden; ad „II**", achter „noegroni": „het oogsten van de „padi pĕndjoelong" enz."; staat „voor"; moet zijn: „vóór"; III (*Bl*) (ĕ)'rtĕ djĕmĕ 'itoe dang toegron, die persoon geraakt in financieele moeilijkheden [is aan lager wal].

toegrosan; waaronder de rechte stam van een „si(j)'alang boom moet worden verstaan.

toetop; b.t.v.: II, zie 'ajam.

toetoq; ad „I" t.d.v.: „djandji" en daarvoor te lezen „verstreken van een termijn".

toetogr; b.t.v.: mo'anaj sĕbĕlah groemah (*S*), volle neef van vaders zijde; sĕdaraw sĕniniaq (*S*), oudste zoon van vaderszijde; sĕdaraw siboe sĕbapaq (*S*), oudste broeder; achter „bĕdĕngan sanaq": „[kĕlawaj mo'anaj (*Bl*)]"; bĕdĕngan sanaq (*Bl*), broeders of zusters zijn; — b.t.v.: ad „*a*", s.v. „'anaq bĕlaj pangkal", achter „pangkal": „[ook toe(w)'ĕ (*B*) — ook wel de oudste der „'anaq bĕlaj pangkal"]"; achter „C": „[haar oudste zoon en oudste kleinzoon (*Bl*)]"; achter „kali": „[djoelatan (*Bl*)]"; — b.t.v.: ad „*b*" vóór „dan": [lĕngit (*Bl*)]"; achter „kali": „[„djoeraj" (of „njawĕ) bĕtali (*Bl*)]"; t.d.v.: „B en"; — b.t.v.: ad „*d*", voor „djadi": „[„mĕradjĕ bapaq" of „lĕboe" (*Bl*)]"; achter „[„poe'on (*S*)]: „[mĕradjĕ: (ĕ)'ndoq" of „moelĕ 'idop" (*Bl*)]; — b.t.v.: ad „*e*" achter „pasat": „[toe(w)ĕ (*Bl*)]; achter „loe(w)'ăn": „[dalam (*Bl*)]"; achter „groemah": „[„mĕradjĕ (ĕ)'ndoq" of „moelĕ 'idop" (*Bl*)]"; staat: „sub *c*"; moet zijn; „sub *d*"; — b.t.v.: ad „*f*" achter „sanaq": „[(ĕ)'ndong ngan sanaq (*Bl*)]"; s.v. „Broeders kinderen" achter „sanaq": „[bapaq bĕsanaq" of „bapang° ngan sanaq (*Bl*)"]"; — b.t.v.: ad „*g*" achter „bĕdĕngan sanaq": „[„bĕsanaq (*Bl*)"]"; achter „(ĕ)'ndoq (*B*)": „[(ĕ)'ndong (*Bl*)]"; staat „b paq"; moet zijn: „bapaq"; b.t.v.: II (*Bl*), spreken, zeggen.

toetot (?); een boomsoort met eetbare vruchten.

toe(w)'ăh; b.t.v.: (ĕ)'ndidaw bĕtoe(w)'ăh (*S*), gezegd van een echt, die kinderloos blijft; II pĕtoe(w)'ăh, uitspraak, raad van een „goeroe"; bovennatuurlijk vermogen.

toe(w)'alĕ (*Bl*); echo, nagalm van een gong.

toe(w)'ăn; b.t.v., ad „II": (*Bl*), waarmede de schoondochter haar schoonvader of schoonmoeder aanroept in haar geweeklaag bij hun overlijden; toetogram**; moet zijn: „toetogran"; b.t.v., ad „IV", achter partoe(w)'ănan: „[ook „pĕtoe(w)'ăn" of „pĕtoe(w)'anan"]"; partoe(w)'anan (ĕ)'mpat (*S*), godheden in de „poeting partiwi" en in de „poesaran: boemi; langit; la'ot" pĕtoe(w)'ăn: boedjang; gadis, beschermgeesten; pĕtoe(w)'ăn, ook als praedicaat voor „radjaw bĕra'il (*S*)" gebezigd; b.t.v.: toe(w)'ăn [1]): 'amar djadi (*S*), baq'oewaw ('oewaw) (*S*),

[1]) Dezelfde godheid of geest komt onder verschillende benamingen voor, waarop in een ethnographische beschrijving zal worden gewezen.

bĕ*gr*ambot pot*i*'ăh (*S*), boedjang bĕ*gr*oes*i*'ăq (*S*), daqwaw (*S*), djamaroelah (*S*), dj*i*n b*i*soe (*S*), (ĕ)'mpat (*S*): — di(j)'ăm di: Bantĕn, Dĕmak, Mĕkah Mĕdinah, Pagarroejong, —, gambarang (*S*), gambaroelah (*S*), gĕmĕroen*o*m (*S*), 'imam di Mĕkah (*S*), mĕnggĕl*o*ng sakti (*S*), migang soeraw (*S*), panditaw sakti (*S*), radjaw kĕtj*i*'ăq (*S*), rad*i*n koen*i*ng, radjaw linggang (*S*), *gra'i*b di manggĕr*i*p (*S*), sidang ma'oelanaw (*S*), sidi kĕtj*i*'ăq (*S*), tĕmbilang tĕmbĕlikaw (*S*) —, in minder of meerder aanzien staande bovennatuurlijke wezens dan wel geesten van in aanzien zijnde afgestorvenen; 'alam sĕmpĕrnaw (*S*), boedjang bĕ*gr*oes*i*q (*B*), doed*o*q goen*o*ng (*B*), moelaw djadi (*S*), moelaw rajaw (*S*), nĕdjaw (*S*), 'oedj*o*ng radjĕ (*B*), pĕnjamar (*B*), sarins*i*ng 'ali tani (*S*) — kwade geesten; mĕradjaw (*S*): boeg*i*s, ĕsaw, lang, sakti — beschermgeesten der hanekloppers; 'al*i*t gĕmĕrintj*i*ng° (*S*), bĕdjalan sakti° (*S*), da 'oewaw° (*S*), djambaj 'alaj° (*S*), gad*i*s di Pagar roej*o*ng (*S*), gĕligaw sakti° (*S*), gĕmbĕrnang° (*S*), gĕmĕrĕnam° (*S*), gĕmĕroen*o*m° (*S*), 'irang kĕpalaw pot*i*'ah (*S*), kandang ma'oelanaw° (*S*), kĕmambang pandjang goembaq° (*S*), kĕroman sakti° (*S*), mĕlilĕ° (*B*), 'oedjan panas° (*S*); b.t.v.: partoe(w)'anan: (ĕ)'mpat° (*B*): toe(w)'ăn 'oedj*o*ng radjĕ, toe(w)'ăn Pagarroej*o*ng, radjĕ njawĕ, radjĕ saj gĕtak; — (di) Pagarroejong migangka(n) rĕdjĕki sĕ*gr*ang sĕ*gr*i° (*B*), pĕnditaw sakti° (*S*), pĕnjamar° (*S*), pĕrbaw kakap° (*S*), pot*i*h gigi° (*B*), radjaw kĕtj*i*'ăq° (*S*), radjaw njawaw° (*S*), rĕbi(j)'ăh pĕmal*i*m° (*S*), sĕgoegor toewaw° (*S*), sidang ma'orip*i*n° (*S*), sidja'*o*r° (*S*), si(j)'ăq° (*S*): boeg*i*s, ĕsaw, gagaq di Rindoehati; gĕmoentor sakti, gĕndĕrang sakti, kĕmambang, kĕmĕndang sakti; b.t.v.: toe(w)'ăn: sji'*i*'ăh° (*S*): 'al*i*'ăq gĕmĕrintj*i*ng sakti, bĕbadjoe *gr*amb*o*t, bĕbadjoe tĕmbagaw, gĕlombang sakti, gĕmanam sakti, gĕmĕranam sakti, gĕmĕrintj*i*ng sakti, gĕrint*i*ng sakti, 'imam bĕlang, kĕmambang pandjang *gr*ambot, kĕrĕnang sakti; b.t.v.: toe(w)'ăn: tĕmbilang tĕmbĕlikaw° (*S*), tĕmĕnd*o*ng sakti° (*S*), titah bĕtĕri sidang bĕtoelang° (*S*); zie ook „diwĕ (*B*) [diwaw (*S*)]".

toe(w)at; knie; v.g.l. „(ĕ)'ntoe(w)'at".

toe(w)'ĕ; b.t.v.: III; zie „'o*gr*ang"; IV toe(w)'ĕ boedjang bĕtandang, degene van de makkers, die het woord doet tijdens de „bantjangan" vóór het „mĕla*gr*ika(n)"; V (*Bl*); hoofdman, opzichter.

tog*o*q (*Bl*); kalotje.

tol*o*q; b.t.v.: tol*o*q'ăn, het een of ander voorwerp, waarmede wordt gewogen, waarmede de maat wordt genomen.

tongkoe; b.t.v.: sĕt*o*ngkoe, e.s.v. kinderspel.

topi (*Bl*); pet.

tor*o*s; b.t.v., achter dat woord: [to*gr*oes (*Bl*)].

t*o*s; b.t.v.: voor een sissend geluid, zoals dat van een gloeiend stuk ijzer, dat men in het water steekt.

W.

wadaq; b.t.v., achter „*B*": [wadak (*Bl*)].

wadj*i*k; b.t.v.: vgl. „badj*i*k".

wad*o*n; t.d.v.: „(*B*)"; b.t.v.: sĕwad*o*nan van een moeder.

wa'i [ook „waq'i (*S*)"]; tijdstip, de tijd of gelegenheid voor iets.

wajangan° = gamba*gr*.

wakĕbar, (in de spreektaal niet gebezigd); hoog, groot, verheven.

walat (*Bl*); kĕnĕ walat, kĕnĕ mĕntarang, met zonde belast.

wang; pĕnjaraq [„pĕnjaraq'ăn"], moet zijn: „pĕnja*gr*aq [„pĕnja*gr*aq'ăn"]; b.t.v.,

achter „palajan": [ook „pĕlajan"]; achter „pĕlajanan": [ook „pĕnoe*gro*nan"]; tusschen „de" en „oudere": in leeftijd daarop volgende; wang pĕngantat('ăn) (*S*), een bedrag ad f 1 (één gulden) voor de „gadis ngantat" bestemd, als belooning voor hun geleide van het meisje bij de schaking; rĕbotan, zie „koelĕ"; b.t.v. achter „pĕngindonan": „[grwd. „kind*o*n"]".

w a n g k a n g°; een groot vaartuig.

w a q; b.t.v.: waq mamaq (*S*), onder wie de naaste verwanten moeten worden verstaan.

w a r a n g a n; zie „barangan".

w a r a s (*Bl*); gezond, hersteld.

w a w o h (*B*); het bezoeken door den jongeling van het meisje, op wie hij verliefd is; ook verliefd zijn, flirten.

w i (*BlH*) = 'oewi.

w i n g° (*Bl*); klanknabootsend woord voor het inslaan van den bliksem.

w i t a n°; het Oosten.

B. Gramatica.

Aanvullingen op de slotalinéa van de gramatica (pag. 228) — Afwijkingen enz., inz. voorkomende in litératuurproducten, formulieren enz.

badj*o*ngan	samentrekking van „bĕ[boew]'adj*o*ngan".
bĕbawaw'ăn	van „bawaw (*S*)".
bĕboewahan	„ „boewah".
bĕboewaq'ăn	„ „boewaq".
bĕdoekĕ'ăn	„ „doekĕ (*B*)".
bĕkĕkoem*ogr*	„ „koem*ogr*".
bĕtĕtanjaw	„ „tanjaw". (*S*).
kabani	samentrekking van „kaba'ini".
kabatoe	samentrekking van „kaba 'itoe".
kapoelangan	van „poelang".
kĕdjoendj*o*ngan	„ „djoendj*o*ng".
kĕgoendj*o*ngan	„ „goendj*o*ng".
kĕka'*i*nan	„ „ka'*i*n".
kĕkaw*i*nan	„ „kaw*i*n".
kĕkĕmbangan	„ „kĕmbang".
kĕkoendangan	„ „koendang".
kĕpandjangan	„ „pandjang".
kĕpoeta*gr*	„ „poeta*gr*".
kĕpojangan	„ „pojang".
kĕsĕbitoe	„ „sĕbitoe".
kĕsĕ*gr*ĕpatan	„ „*gr*ĕpat".
kĕtoei	samentrekking van „kĕtahoej".
mĕmandi	van „mandi".
mĕm*i*n*o*m	„ „min*o*m".
mĕnandj*o*ngan	„ „tandj*o*ng".
ngĕbĕtjĕlakĕ	„ „tjĕlakĕ".
ngĕdi(j)ămi	„ „di(j)ăm".
ngĕlamaw	„ „lamaw (*S*)".
pa(ĕ)'ndap	„ „(ĕ)'ndap".
pa'oend*o*p	„ „'oend*o*p".
pĕkoelĕ'an	„ „koelĕ".

pĕmam*i*tan	van „pam*i*t".
pĕmbal*i*'ăq	„ „bal*i*'ăq (*S*)".
pĕmĕr*i*qsĕ	„ „pĕr*i*qsĕ (*B*)".
pĕndap	„ „(ĕ)'ndap".
pĕndjalan(an)	„ „djalan".
pĕndoedo'ăq'ăn	„ „doedo'ăq (*S*)".
pĕnĕrimaw	„ „tĕrimaw (*S*)".
pĕngantatan	„ „'antat".
pĕngĕndaq	„ „(ĕ)'ndaq".
pĕnind*i*ngan	„ „dind*i*ng".
pĕnoent*o*tan	„ „toent*o*t".
pĕradapan	„ „'adap".
pĕrang*i*nan	„ „'ang*i*n".
pĕ*gr*atapan	„ „*gr*atap".
pĕrboewat	„ „boewat".
pĕ*gr*adoej	„ „*gr*adoe".
pĕ*gr*lakoe(w)'ăn	„ „lakoe".
pĕ*gr*oent*o*ngan	„ „'oent*o*ng".
pĕsak*i*tan	„ „sakit".
pĕsoempahan	„ „soempah".
pĕtĕn*o*ngan	„ „tĕn*o*ng".
poe'oend*o*p	„ „'oend*o*p".
rĕringk*i*h	„ „ringk*i*h".
(het voorvoegsel „rĕ" tot aanduiding van den excessief).	
sa'ilo'ăq'ilo'ăqlah	van „'ilo'ăq (*S*)".
sĕbagaj'ô	„ „bagaj (*S*)".
sĕbĕtinaw'ăn	„ „bĕtinaw (*S*)".
sĕlanangan	„ „lanang" (*S*).
sĕlĕlamaw	„ „lamaw" (*S*).
sĕnoedjoe(w)'ăn	„ „toedjoe (*S*)".
sĕsampaj	„ „sampaj (*S*)".
sĕsaraw	„ „saraw (*S*)".
sĕsĕb*o*tan	„ „sĕb*o*t (*S*)".
sĕsĕ*gr*angk*i*l	„ „*gr*angk*i*l (*S*)".

sĕsĕt*o*ekal	van „toekal (*S*)".
soelah	samentrekking van „sa'oelah".
tĕpĕbaw*o*r	van „baw*o*r (*S*)".
tĕpĕkamp*o*ng	„ „kamp*o*ng".
tĕpĕkarat	„ „karat".
tĕpĕkintang	„ „kintang".
tĕpĕloenggoq	van „loenggoq (*B*)".
tĕpĕroendaq	„ „'oendaq".
tĕpĕrimpang	„ „rimpang".
tĕtĕngahan	„ „tĕngah".
tjatjoek*o*tan	„ „tjoek*o*t".
toe(w)'adj*o*ngan	„ „'adj*o*ng (*S*)".

C. Litératuurproducten.

VERBETERINGEN.

pag.	233	staat:	nĕngĕri;	moet	zijn:	nĕnggĕri.
„	235	„	: pondi manĕ;	„	„	: p*o*n di manĕ.
„	„	„	: kĕrimbĕn*i*ng;	„	„	: kĕrimbĕ n*i*ng.
„	236	„	: gĕmoelang;	„	„	: gĕmoel*o*ng.
„	„	„	: hĕlah;	„	„	: njĕlah.
„	237	„	: tada;	„	„	: tadah.
„	238	„	: pĕroe;	„	„	: paroe.
„	„	„	: kasa;	„	„	: kasah.
„	„	„	: koenk*o*nan;	„	„	: koengk*o*nan.
„	„	„	: rĕrĕjĕ;	„	„	: rĕri(j)*i*ĕ.
„	„	„	: sĕrĕq;	„	„	: sĕr*i*q.
„	239	„	: soens*o*ng;	„	„	: soengs*o*ng.
„	„	„	: soesang;	„	„	: soengsang.
„	„	„	: tĕkĕntap;	„	„	: tĕkantap.
„	240	„	: diwĕ ngijang;	„	„	: diwĕ nginang.
„	„	„	: mĕndĕd*i*q;	„	„	: mĕndid*i*q.
„	„	„	: manggimbari;	„	„	: mĕnggimbari.
„	241	„	: sĕtĕnggar;	„	„	: sĕtinggar.
„	242	„	: nggi;	„	„	: (ĕ)'nggi.
„	„	„	: lĕbah;	„	„	: lĕbaq.
„	„	„	: Sĕtamp*o*r;	„	„	: sĕtamp*o*r.
„	243	„	: Sĕtamp*o*r;	„	„	: sĕtamp*o*r.
„	„	„	: Sĕlang*igr*an;	„	„	: sĕlang*igr*an.
„	244	„	: dĕndam*o*n;	„	„	: dĕndaman.
„	„	„	: bidadari;	„	„	: bidoedari.
„	245	„	: djawal;	„	„	: djawab.
„	„	„	: bir*i*ng;	„	„	: Bir*i*ng.
„	„	„	: hĕl*o*m;	„	„	: bĕl*o*m.
„	246	„	: bĕkas;	„	„	: bakas.
„	„	„	: sari sari;	„	„	: sa*g*r*i* sa*g*r*i*.
„	„	„	: gila;	„	„	: gilaw.
„	247	„	: kĕsala 'annjaw;	„	„	: kĕsalahannjaw.
„	„	„	: Senatan;	„	„	: sĕnat*o*h.
„	„	„	: toe*gro*nlab;	„	„	: toe*gro*nlah.
„	„	„	: Salindjangan;	„	„	: sĕlindjangan.
„	249	„	: 'andaw;	„	„	: 'adaw.
„	„	„	: timba;	„	„	: timbaw.

pag.	249	staat:	le lakoe;	moet	zijn:	lĕlakoe.
„	„	„	: bankang;	„	„	: bangkang.
„	„	„	: beroegaw;	„	„	: bĕroegaw.
„	250	„	: tĕngab;	„	„	: tĕngah.
„	251	„	: di maq;	„	„	: dimaq.
„	252	„	: dtandji;	„	„	: djandji.
„	253	„	: dĕngau;	„	„	: dĕngan.
„	254	„	: paroelaman;	„	„	: paroe laman.
„	255	„	: sipanaw;	„	„	: Sipanaw.
„	„	„	: pĕli 'araw;	„	„	: pĕli'araw.
„	„	„	: kĕmĕnjaw;	„	„	: kĕmĕnjan.
„	„	„	: pindjoe*gr*oe;	„	„	: pĕndjoe*gr*oe.
„	„	„	: matĕlab;	„	„	: matilah.
„	„	„	: mp*o*l;	„	„	: (ĕ)'mp*o*l.
„	256	„	: ma'aliba*gr*;	„	„	: ma'*o*liba*gr*.
„	„	„	: bĕda'aw;	„	„	: bĕda'ăn;
„	„	„	: sĕda'aw;	„	„	: sĕda'ăn:
„	„	„	: djambot;	„	„	: djambat.
„	„	„	: 'anap;	„	„	: 'anaq.
„	„	„	: 'ndidaj;	„	„	: mĕndidi.
„	257	„	: pinaw kawan;	„	„	: pinawkawan.
„	„	„	: ngamtjam;	„	„	: ngantjam.
„	„	„	: sampang;	„	„	: sampan.
„	„	„	: moedjahlah;	„	„	: noedjahlah.
„	258	„	: koepaj;	„	„	: koempaj.
„	„	„	: tĕlassan;	„	„	: tĕlasan.
„	„	„	: sĕtĕ;	„	„	: sĕrtĕ.
„	260	„	: rati;	„	„	: rĕti ((ĕ)rti).
„	„	„	: sĕpoelah;	„	„	: sĕpoel*o*h.
„	„	„	: baja koeni;	„	„	: bajakoe 'ini.
„	„	„	: kĕlĕndang;	„	„	: kĕlindang.
„	„	„	: kasa;	„	„	: kasa(h).
„	261	„	: noerdjtntĕ;	„	„	: n*o*r tjintĕ.
„	„	„	: noenggah;	„	„	: moenggah.
„	„	„	: kaloepatah;	„	„	: kaloe patah.
„	„	„	: sĕmbahkoesoesoq;	„	„	: sĕmbahkoe soes*o*q.
„	262	„	: nĕgil*o*ngan;	„	„	: gil*o*ngan.
„	„	„	: dĕgĕri;	„	„	: nĕgĕri.
„	„	„	: nangkan nabadan;	„	„	: nangkanna(h) badan.
„	263	„	: lĕmboewarĕ;	„	„	: lĕmboe 'araw.
„	„	„	: pantjilawangan;	„	„	: pantji lawangan.
„	264	„	: kisanje bĕtanjĕ;	„	„	: kisahnjĕ batannjĕ.
„	265	„	: tiwggi;	„	„	: tinggi.
„	„	„	: garas;	„	„	: gasar.

pag.	265	staat:	'itoe las*ogr*ang;	moet	zijn:	'itoelah so*gr*ang.
„	266	„	: Sĕdjaq;	„	„	: sĕdjaq.
„	267	„	: didjampeka(n);	„	„	: di djampika(n).
„	„	„	: hĕkoeb*o*r;	„	„	: bĕkoeb*o*r.
„	268	„	: kanĕg*ogr*;	„	„	: ka(n) nĕg*ogr*.
„	269	„	: 'ajaw 'ajaw'ăn;	„	„	: gajaw gajaw'ăn.
„	„	„	: lĕng kĕnaj;	„	„	: lĕngkĕnaj.
„	270	„	: lĕndajan;	„	„	: landaj'ăn.
„	271	„	: kĕb*o*t;	„	„	: kab*o*t.
„	273	„	: sĕrĕgĕ;	„	„	: sĕrgĕ.
„	„	„	: pagang;	„	„	: tagang.
„	„	„	: tĕsang lĕmaloenjĕ;	„	„	: tĕsangkĕ maloenjĕ.
„	274	„	: sĕrĕtĕ;	„	„	: sĕrtĕ.
„	„	„	: badan koeni;	„	„	: badankoe 'ini.
„	„	„	: pĕdiman;	„	„	: pĕd*o*man.
„	„	„	: mĕnidjisaw;	„	„	: mĕnidji (?) saw.

D. Rechtspreuken, spreekwijzen.[1])

1. toendo*q* pisaw ra'*o*t (ook „sĕra'*ot*") (ĕ)'nggi bapaqnjĕ (*B*).
   Gezegd van kinderen, die alleen gehoorzaam zijn in het bijzijn van hun vader.
   toendo'äq; bapaqnjaw; (*S*).
2. (ĕ)'mbaq ngal*i*h panggangan (*B*).
   Gezegd van iemand, die ongestadig (ongedurig) is.
   ngal*i*'äh (*S*).
3. bisĕ di 'oenggahka(n) tadjam di ka*gr*atka(n)njĕ (*B*).
   De scherpe kanten afvijlen.
   bisaw; njaw; (*S*).
4. dja'*o*h boemi bĕdind*i*ng lang*i*t (*B*).
   Ver van iets af zijn, zoowel in letterlijken als figuurlijken zin.
   dja'o'äh; (*S*).
5. (ĕ)'mba*q* koembang poet*o*s tali (B.S.).
   Vlug zijn in bewegingen, in handelingen.
6. tandang ngas*i*h bal*i*q ngan djalan (*B*).
   Gezegd van een veelbelovend persoon, die gestorven is of op het punt staat te sterven.
   ngas*i*'äh; bal*i*'äq; (*S*).
7. tangan kĕ*gr*as galĕ (*B*).
   Gezegd van iemand, die op het punt staat den laatsten adem uit te blazen.
   galaw; (*S*).
8. sa*gr*aq 'adaq sĕbandong (ĕ)'nd*i*qdĕ (*B*).
   Van tafel en bed gescheiden.
   (ĕ)'nd*i*'äq 'adaw; (*S*).
9. djangan di sĕrik djangan di *gr*ĕngam mintaq lĕmaq *gr*asĕ lĕmaq *gr*asi (*B*).
   Legt ons geene zware lasten op (legt ons geene moeilijkheden in den weg); schenk ons rust en vrede — aldus de kleine man tot zijn hoofd, dat er op uit is om van zijne macht misbruik te maken.
   *gr*asaw; (*S*).
10. palaq koelĕ di does*o*n boent*i*ng 'ik*o*q koelĕ di does*o*n boent*i*ng lanang (*B*).
    Waarmede te kennen wordt gegeven, dat bij een patriarchaal huwelijk over den bruidschat moet worden beraadslaagd ter woonplaats van het meisje en dat aldaar de lusten worden genoten, terwijl de lasten worden gedragen ter woonplaats van den jongeling.
11. katĕ sĕsa'*ot* (ĕ)'nd*i*qdĕ rĕbah katĕ sĕsangi (ĕ)'nd*i*qdĕ lĕkam (*B*).
    Een belofte (in het bijzonder aan de Goden) moet in elk opzicht worden gehouden.

---

[1]) Zie ook: „Sĕrawajsche en Bĕsĕmahsche spreekwoorden, spreekwijzen en raadsels, medegedeeld door O. L. Helfrich [Bijdragen Kon. Inst. v. d. T. L. en V. K. Ned.-Ind. 6e Vlgrks I (XLV) (1895) pag. 1 en vlg.] en de in de Woordenlijst voorkomende spreekwijzen.

Volgens Hoven een gezegde tusschen jongelingen en jonge meisjes, om elkanders genegenheid en liefde te openbaren.

(ĕ)'ndi'ăq; kataw; (*S*).

12. djangan kaba bĕtikat djahat di'akoe djangan mĕlabohka(n) sĕrijat (*B*).

Draag mij geen kwaad hart toe, laten wij in vrede met elkander leven.

mĕlabo'ăhka(n); (*S*).

13. nĕtaq loekot mandaq'i lawaj'ăn (*BS*).

Iets doen wat tegen de adat strijdt, wat niet door den beugel kan.

14. sĕgadjah bi(j)'ong pĕmatang kĕtjiq di lĕbarnjĕ pĕmatang bĕsaq di langgarnjĕ djangan 'asĕ di gading pandjang pĕdang landap nantinjĕ (*B*).

Gezegd tegen iemand, die een hoogen dunk van zich heeft, die aan hoogmoedswaanzin lijdt, die zich inbeeldt dat geen hooger gezag boven hem staat.

kĕtji'ăq; njaw; 'asaw; (*S*).

15. tanah mĕnandjaq mĕnandjongen (*BS*).

Gezegd van een uitgestrekte landstreek.

16. toedjoh loe(w)'ăng toedjoh pĕmatang (*B*). [1]

toedjo'ăh; (*S*).

17. pandaq 'agri koerangan malam (*BS*).

Het is kort dag.

18. bĕmban (ĕ)'ndiqdĕ bĕdoegri kĕloembok (ĕ)'ndiqdĕ bĕbanigr (*B*).

Iets onmogelijks, absurd, geen zin hebben.

(ĕ)'ndi'ăq; (*S*).

19. koegrang di gĕmoq lawan manis koĕgrang di sabok lawan ka'in (*B*).

Wordt gebezigd, wanneer men een persoon te kennen wil geven een anderen in het gevlei te willen komen.

gĕmo'ăq; (*S*).

20. djangan ngĕndap ninggi lagi (*BS*).

Men moet een ingenomen standpunt niet prijsgeven [zonder overwegende redenen].

21. (ĕ)'mbaq 'oewi pĕngarang rakit (ĕ)'mbaq bĕmban pĕngarang tampong tĕgintaj ka(n) bolih samĕ 'anjot tĕganggingka(n) bolih samĕ kĕgring tĕrĕndamka(n) bolih samĕ basah (*B*).

Vrienden blijven ook in nood; lief en leed, lusten en lasten samen dragen.

boli'ah; samaw; (*S*).

22. katĕ tjatjoekotan mandangka(n) katĕ kĕkarapan djadilah (*B*).

Wordt gebezigd, wanneer de eene partij de andere in eene quaestie iets voorhoudt [voorlegt] en na wikken en wegen daarin wordt berust, daarmede genoegen wordt genomen.

kataw; (*S*).

Volgens Hoven: kĕtjoekotan kĕkarapan (ĕ)'mbaq'itoe djadilah.

23. lantang (ĕ)'ndiqdĕ panas ['angat] lindong [ĕ)'ndap] (ĕ)'ndiqdĕ kĕnĕ bajang (*B*).

Om van een persoon te kennen te geven, dat hij groot en machtig is.

(ĕ)'ndi'ăq; kĕnaw; (*S*).

Volgens Hoven gebezigd om iemands bovennatuurlijk vermogen aan te duiden.

[1]) Vgl. n° 15.

24. kamoe ngĕndj*o*q batoe kami tĕnggĕlam kamoe ngĕndj*o*q sab*o*t kami ngap*o*ng (*B*).
Aan u om ons te hulp te komen; ons lot berust geheel in uwe handen.
ngĕndjo'ăq; (*S*).

25. djandji bĕtoenggoe katĕ bĕtar*o*h (*B*).
Een man een man, een woord een woord.
kataw; bĕtaro'ăh; (*S*).

26. [(ĕ)'mp*o*q] 'ilang (ĕ)'nd*i*q ka(n) lĕng*i*t [(ĕ)'mp*o*q] lĕng*i*t (ĕ)'nd*i*q ka(n)'ilang (*B*).
Voet bij stuk houden.
(ĕ)'mpo'ăq; (ĕ)'nd*i*'ăq; [(*S*)].

27. 'is*o*q koelĕ kini koelĕ 'is*o*q ganti kini toenggoe(w)'ăn (*B*).
Wij leggen ons bij elke beslissing neer, mits dan ook daaraan de hand wordt gehouden; meer in het bijzonder heeft de zegswijze betrekking op de beraadslagingen bij een te sluiten patriarchaal huwelijk.
koelaw; (*S*).

28. ngoeb*ogr*ka(n) tika*gr* bantal roentònkan si*gri*h bĕdjoendj*o*ngan nĕbangka(n) ni(j)'*ogr* lawan pinang (*B*).
Wordt gezegd van personen, die door de familie uitgestooten zijn en met wie zij dus niets meer te maken wil hebben. Zijn graf delven.
si*gri*'ăh; (*S*).

29. kaloe 'adĕ '*ogr*ang (ĕ)'ndap 'oend*o*p ngambat mĕlind*o*ng bajang pinang mĕlind*o*ng bajang ni(j)'*ogr* (*B*).
Deze zegswijze is aangetroffen in een toespraak, welke, in het avonduur, bij den aanvang van een feest tot de aanwezigen wordt gericht, om hen te waarschuwen voor verdachte personen.
Volgens Hoven beteekent de zegswijze, dat de volgelingen van een befaamd haneklopper ook profiteeren van zijn roem.
'adaw; (*S*).

30. boe*gro*n*g* bĕsa*gr*ang (ĕ)'nd*i*q mĕndjadi (*B*).
Gezegd van een onvruchtbaar huwelijk.
Volgens Hoven gezegd van iets, dat reeds van te voren tot mislukking gedoemd is.
(ĕ)'nd*i*'ăq; (*S*).

31. (ĕ)'nd*i*qdĕ ka(n) sangi 'ab*o*ti (ĕ)'ndiqde ka(n) sangi sandar bajĕnjĕ (ĕ)'ndaq samĕnjĕ djagĕnjĕ (*B*). [1])
Wat er ook gebeure, lusten en lasten samen dragen.
Volgens Hoven gezegd door den bewaargever tot den bewaarnemer en waarmede men te kennen wil geven, dat, bijv. bij eventueel verlies, niet gedacht zal worden aan onachtzaamheid van den kant van den bewaarnemer (?).
(ĕ)'nd*i*'ăq; bajaw; samaw; djagaw; (*S*).

32. si*gri*h na'*i*q kĕrakap na'*i*q moenggah ka goen*o*ng maroe biroe poengkaq djangan sĕrĕp*i*h [2]) djangan (sĕrĕp*i*h djoegĕ) (ĕ)'mbaq 'itoelah 'id*o*p si'anoe ngan si'anoe 'ini (*B*).
Eene zegswijze, houdende den wensch, dat de jonggehuwden een lang, gelukkig en gezegend huwelijk mogen hebben.

[1]) Vgl. nº 21.
[2]) Volgens anderen „sĕrĕp*i*l".

si*gri*'ăh; na'*i*'ăq; djoegaw (*S*).

33. karapankoe ngadjah goen*o*ng tĕmbilang lidi nimbĕ la'*o*t tangan sĕbĕlah la'*o*t di timbĕ (ĕ)'nd*i*q 'asat goen*o*ng di kadjah (ĕ)'nd*i*q roent*o*h katĕ sĕsa'*o*t (ĕ)'nd*i*q rĕbah katĕ sĕsangi (ĕ)'nd*i*q lĕkam 'itoe tĕntangan karapkoe (*B*).

Alhoewel ik het onmogelijke wensch, hoop ik toch dat de wensch in vervulling komt; meermalen door een jongeling tot het meisje uitgesproken om haar hart te winnen.

nimbaw; timbaw; (ĕ)'nd*i*'ăq; roento'ăh; kataw; (*S*).

34. lĕmang (ĕ)'mp*o*k matah (ĕ)'mp*o*k loejah (ĕ)'nd*i*q ka(n) (mĕ)'ndjadi sĕliwah (*B*).

Wij hopen dat het aangebodene dankbaar zal worden aanvaard, en een en ander tot geen ongenoegen zal leiden.

(ĕ)'nd*i*ăq; (*S*).

35. mandang kĕlang*i*t tinggi didja'*o*h tĕ*gr*asĕ sĕmp*i*tlah dĕkat tĕ*gr*asĕ (*B*).

Wordt gezegd van iemand, die zware zorgen heeft, op zware lasten zit.

dja'o'ăh; tĕ*gr*asaw; (*S*).

36. djangan njoeb*o*q sĕlang dasa*gr* djangan (mĕ)'ndjĕng*i*l sĕlang dind*i*ng djangan bĕkoekot di tajlan djangan mĕngĕbah di doewa*gr*ĕ djangan bĕgant*o*ng di boeb*o*ngan (*B*).

Men moet steeds recht door zee gaan en niet trachten langs omwegen tot zijn doel te geraken.

Volgens Hoven een „djampi" door de moeder uitgesproken bij het herhaaldelijk weenen van haar kind, tot afwering van de booze geesten, die als de oorzaak daarvan worden beschouwd.

37. 'ilang tadjaq gĕntinjĕ sab*i*t 'ilang sab*i*t pentjoek*o*r djoegĕ 'ilang nin*i*q gĕntinjĕ mamaq 'ilang mamaq gĕntinjĕ kitĕ 'adat poesakĕ (ĕ)'mbaq 'itoe djoegĕ mati naw tinggal di 'oetan mati gadjah tinggal gad*i*ngnjĕ mati sĕtoewĕ tinggal bĕlangnjĕ ilang mandĕsijĕ tinggal 'adat ngan poesakĕ (*B*). [1])

Een rechtspreuk, om aan te duiden, dat de adat in algemeenen zin, doch meer in het bijzonder die, ten aanzien van het huwelijks- en erfrecht en van het recht tot opvolging [2]), in stand moet blijven.

njaw; djoegaw; nin*i*'ăq; kitaw; poesakaw; sĕtoewaw; mandoesijaw; (*S*).

38. boe*gr**o*q poewa*gr* sal*i*n djĕloep*o*ng mati 'ajam simbang bĕroegĕ mati ratoe bĕgĕnti ratoe (*B*).

Een rechtspreuk, om te kennen te geven, dat de zoon den vader in zijne waardigheid dient op te volgen.

boe*gr**o*'ăq; bĕroegaw; (*S*).

39. tĕkalĕ bimbang di bĕndar papan tĕkalĕ (mĕ)'ndab*o*ng kĕmboewaj tĕkalĕ (mĕ)'ntjoek*o*r djoemp*o*ng tĕkalĕ bĕrĕbah pot*i*h 'itam tand*o*qnjĕ tĕkalĕ toelah dijĕ bĕdjandji tĕkalĕ samĕlah bĕsĕmajĕ (*B*).

Heeft dezelfde beteekenis als n° 33.

---

[1]) De correspondeerende Minangkabauwsche zegswijze „mati hanaw tingga di hoetan mati gadjah tingga gadiëngna" zoude beteekenen: „De kleine man wordt na zijn dood spoedig vergeten, maar de groote blijft in de gedachtenis voortleven; de Maleische „harimaw mati mĕninggalkan bĕlang gadjah mati mĕninggalkan toelang" moet de beteekenis hebben: „Na iemands dood kan men zien wat hij was bij zijn leven".

[2]) Vgl. n° 38.

tĕkalaw; pot*i*'ăh; njaw; dijaw; samaw; bĕsĕmajaw; (*S*).

40. mati bĕbang*o*n loekĕ bĕtĕp*o*ng (*B*).

Op halsmisdrijven en verwondingen volgt het zoengeld.

loekaw; (*S*).

41. sĕboekoe ga*gr*am lĕb*i*h djoegĕ njĕ toewĕ (*B*).

Eene rechtspreuk, wijzende op het eerstgeboorterecht, waarbij de oudere steeds een grooter aandeel moet hebben dan de jongere.

lĕb*i*'àh; djoegawnjaw; toewaw; (*S*).

42. sa'*o*t padĕ 'anaq boedjang sangi padĕ 'anaq gad*i*s sa'*o*t ka(n) di sampajka(n) sangi ka(n) di sant*o*qka(n) (*B*).

De adat brengt mede, dat, wanneer het tot een verloving is gekomen, aan het te sluiten huwelijk geen hinderpalen meer in den weg mogen worden gelegd, en het huwelijk voortgang moet hebben.

padaw; santo'ăq; (*S*).

43. kaloe di gigĕ di al*o*s di kasa*gr* lah tĕrang bininjĕ ni(j)'ăn boes*o*q masam di(j)ĕ tahoekannjĕ (*B*).

Komt voor in het „gĕt*o*k"formulier, waarbij eene echtscheiding aan de doesongenooten wordt bekend gemaakt, en waarmede te kennen wordt gegeven, dat de vrouw nu wel vrij is in haar doen en laten, edoch degene, die zich min of meer intiem tot haar verhoudt, ook voor de eventueele gevolgen van die verhouding aansprakelijk wordt gesteld.

44. sa'*o*t di timbang sangi di ba'*igr* (*B.S.*).[1]

Een gelofte aan de Goden móét worden stand gehouden.

45. nimbang katĕ sĕsa'*o*t (mĕ)'mba'*igr* katĕ sĕsangi (*B*).

Heeft dezelfde beteekenis als n° 44.

kataw; (*S*).

46. sah di bataq sah di bawĕ 'apĕka(n) dajĕ (ĕ)'nd*i*qdĕ satoe [ook „sĕtahoe"] 'apĕ (*B*).

Eene zegswijze, waardoor een meisje aan den jongeling te kennen geeft, dat zij het aanzoek aanvaardt.

bawaw; 'apaw; (ĕ)'nd*i*'ăq; (*S*).

47. tĕlas (ĕ)'mbaq di bĕ*gr*as lah sal*i*h (ĕ)'mbaq di minjaq'i (*B*).

Een rechtspreuk, om aan te duiden, dat men van zijn schuld gezuiverd is.

Volgens Hoven gezegd, als men, na iets wel overwogen te hebben, de gevolgen daarvan zal aanvaarden.

sal*i*'ăh; (*S*).

48. toemb*o*q tanggĕ ribangjĕ toemb*o*q mandi(j)'ăn miloe gajawnjĕ toemb*o*q does*o*n miloe gĕnangtjawnjĕ (ĕ)'mbaq 'itoe si 'anoe lindjang kĕpadĕkoe (*B*).

Het verlangen van jongeling of meisje, dat zijn (haar) verloofde zich in elk opzicht aan hem (haar) moge hechten.

Volgens Hoven een „'ilmoe", om het hart van een „gad*i*s" te winnen.

toembo'ăq; tanggaw; njaw; kĕpadaw; (*S*).

49. tĕkĕd*i*r boemi (ĕ)'nd*i*q ringk*i*h (*B*).

Om te kennen te geven dat een of andere streek door ziekte bezocht is; ook gezegd van iemand, die op zware lasten zit en op weinig uitkomst kan rekenen.

[1]) Vgl. n° 45.

(ĕ)'nd*i*'ăq; ringk*i*'ăh; (*S*).

50. bĕboeloelah kĕlĕ di boeboti (*B*).

Laten wij over de quaestie kalm beraadslagen, om dán eerst tot eene beslissing te komen.

kĕlaw; (*S*).

51. kaloe 'adĕ sa'*o*t sangi bataq l*i*h kamoe kami dindaq di tinggalka(n) 'ijaq sĕlĕmĕ bătaq'i lĕmaq *gr*asĕ *gr*asi tinggalka(n) di manĕ ka(n) di rĕngg*o*t sampaj sampajlah sampaj boemi di (ĕ)'ngg*o*t (*B*).

Neem al wat slecht is met je mede, laat mij het goede achter.

Woorden door de weduwe uitgesproken, wanneer het lijk van haren man de woning wordt uitgedragen.

'adaw; l*i*'ăh; sĕlĕmaw; *gr*asaw; manaw (*S*).

52. kaloe bĕtjoepaq bĕgantang kaloe tĕradjoe ngan bĕlidah (ĕ)'nd*i*qdĕ bol*i*h nĕtaq loek*o*t mandaq'i lawaj'ăn (*B*)[1]).

Men mag niets doen wat tegen de vormen, tegen de adat strijdt.

(ĕ)'nd*i*'ăq; (*S*).

53. sĕsat mintjang salah bĕkatĕ salah sil*i*p di boemi (*B*).

Ga niet over een nacht ijs, wik en weeg uwe woorden en overweeg uwe handelingen.

Volgens Hoven gezegd van iemand, die overspel heeft gepleegd of buitenechtelijk gemeenschap gehad heeft.

bĕkataw; (S).

54. tadjam djangan di loek*o*tka(n) bisĕ djangan di moenggahka(n) 'am*o*n tadjam di loek*o*tka(n) 'am*o*n bisĕ di moenggahka(n) bĕ*gr*anaq mati bĕtĕl*ogr* boes*o*q mati tĕgagaq mati tĕgoeg*o*q mati di bandam balĕ soempah (*B*).

Waarmede men te kennen wil geven, dat men onder eede steeds de waarheid moet zeggen, ten einde niet te worden getroffen door den vloek der Goden, welke vloek niet alleen rampen en onheilen kan veroorzaken doch ook een plotselingen dood kan teweeg brengen.

Volgens Hoven een vermaning, om zich niet te bedienen van de „'ilmoe toedj*o*h sĕrampoe tikam", de z.g. geheime kunst, waardoor iemand, die afwezig is kan worden gedood, waardoor de vrucht van een vrouw kan worden aangetast, waardoor een persoon, die zit of staat, op slag kan worden gedood.

bisaw; balaw; boeso'ăq; tĕgoego'ăq; (*S*).

55. mintaq tandaw ngan tjinawnjaw badan pĕrdjakaw djĕmaw bĕroemahan tapan pĕtandang djĕmaw bĕpanggaran (*S*).

Alvorens eene verloving zal plaats vinden, moet eerst duidelijk blijken, dat èn de jongeling èn het meisje 't ernstig meenen.

56. di 'aj*i*q (ĕ)nd*i*qdĕ bol*i*h min*o*m di da*gr*at (ĕ)nd*i*qdĕ bol*i*h makan (ĕ)'mbaq sambaw di 'ati djalan (ĕ)'mbaq kĕrakap na'*i*q batoe 'id*o*pnjĕ djangan bĕna'*i*q (ĕ)'ngg*o*q batoe 'ini ngap*o*ng dalam 'aj*i*q mangkĕ si'anoe bĕ*gr*na'*i*q (*B*).

Een zegswijze, waardoor men elkander het allerslechtste toewenscht, wat men zich denken kan, bijaldien een overeenkomst niet wordt nagekomen, een belofte niet gestand wordt gedaan.

[1]) Vgl. n° 13.

Volgens Hoven komt die zegswijze voor in een formulier van een eed, welken boedjang en gadis elkander opleggen, opdat het gegeven woord van trouw niet wordt herroepen.

'aj*i*'ăq; (ĕ)'nd*i*'ăq; bol*i*'ah; njaw; bĕna'*i*'ăq; mangkaw (*S*).

57. sĕkidjang djambot di(j)'ăm di tandj*o*ng bĕ*gr*ang 'ini moed*i*q mĕrantaw 'alas mangkoed*o*m boedjang di talang sidjaman kini pantas tiwas bĕ*gr*ani mati bangĕ (mĕ)'ndjadi 'ambĕ '*o*g*r*ang (*B*).

Gezegd van iemand, die zich tot alles in staat acht doch niets tot stand brengt (?)

Volgens Hoven duidt een en ander op een vriendschap tusschen personen van ongelijken stand, van ongelijke geestesgaven, waarbij de minder bedeelde door den beter bedeelde wordt geexploiteerd.

58. di dalam katĕ sipat sa'*i*r kĕboemi sa'*i*r kĕlan*gi*t tinggi di lan*gi*t djangan di soer*o*q'i (ĕ)'ndap di boemi djangan di langkahi (*B*).

Voor het uitvoeren van het een of ander plan of van de een of andere handeling moet het geschikste tijdstip worden afgewacht en benut.

kataw; soero'ăq; (*S*).

59. kami 'inilah sĕ*gr*oemah boedjang sĕ'anaq gad*i*s sĕganti sĕtoenggoe(w)'ăn sĕdoes*o*n sĕlaman (*BS*).

Duidt op een innige vriendschap, op een sterken familieband (c.q. stamverband).

60. kaloe djalĕ moelĕnjĕ kĕtj*i*q mangkĕ lamĕ (mĕ)'ndjadi bĕsaq bĕ*gr*anaq (*B*).

Eerst met het kleine beginnen om het groote te kunnen bereiken.

djalaw; kĕtj*i*'ăq; mangkaw; lamaw; (*S*).

61. sĕbarang di tjintĕ moerah kas*i*h sĕbarang di pantaw moerah datang (*B*).

Gezegd van iemand, wiens wenschen steeds in vervulling komen.

Volgens Hoven in het bijzonder gezegd van een „'*o*g*r*ang" sakti [iemand met bovennatuurlijk vermogen].

tjintaw; kas*i*'ăh; (*S*).

62. (ĕ)'nd*i*q di bĕtali l*o*m bĕpandasan mĕlĕnggah l*o*m bĕdahasan (*B*).

Volgens Hoven gezegd van iemand, die bescheiden is en vreest, dat hij zijne belofte niet zal kunnen nakomen.

63. kĕd*o*k kĕdalam timbĕ kĕloewa*gr* di manĕ goendjaq di rĕngg*o*t (*B*).

Wordt gezegd van een hoofd, dat onrechtvaardig is, dat zijne onderhoorigen uitbuit, knevelt.

Volgens Hoven van toepassing op personen, die in den regel alleen ten nadeele van hunne doesongenooten diefstal plegen, overigens eerst uit stelen gaan, wanneer een flinke buit te verwachten is.

timbaw; manaw; (*S*).

64. sangkan 'akoe djĕmĕ di oedjat mangkĕ 'akoe djĕmĕ tĕkibar tĕoedjat dja'*o*h 'igĕ tĕkabar 'oemban sangkan bĕkoendang bĕkant*i*n igĕ banjaq (ĕ)'mpaq'ăn nat*i*ng sĕsa'*o*t 'imbĕ'ăn nat*i*ng sĕsangi nat*i*ng sĕsa'*o*t 'igĕ gindjaq mantjang sĕsangi 'igĕ gindj*o*ng koendang kant*i*nlah nimbang galĕ (ĕ)'mpaq 'imbĕ'ăn lah ba'*igr* galĕ 'akoe (ĕ)'nd*i*qde nimbang katĕ sĕsa'*o*t 'akoe (ĕ)'nd*i*qdĕ ba'*igr* katĕ sĕsangi (*B*).

Ontboezeming van een boedjang, waardoor hij zijne geliefde te kennen geeft, dat hij, alhoewel hij van geringen stand is en van fortuin misdeeld is, het toch waagt hare hand te vragen.

65. sĕtjoepaq sĕtanaqlah kamoe sĕkali(j)'ăn sĕka'*o*mlah (*BS*).
Wij behooren allen tot één gemeenschap.
66. kalĕ 'adĕ tjĕp*o*t koentangnjĕ kalĕ sil*i*p '*ogr*ang pĕdoes*o*nan djangan (mĕ)'ndjadi sĕr*i*k bĕ*gr*at (*B*). [1])
[Neem en aanvaard het, zooals het is; wij hebbĕn ons best gedaan u van harte te onthalen]. Mocht aan een en ander iets ontbreken of u, in welk opzicht ook, tekort zijn gedaan, reken het ons dan niet aan en wees niet ontstemd.
67. ngamb*i*q 'isi (mĕ)'mboewang kĕ*gr*oekaq lah sal*i*h palaq di bĕlang*igr* 'id*o*p (ĕ)'nd*i*qdĕ bĕkĕ sampajnjĕ bilang tĕtoegoe badah taraq (ĕ)'nd*i*qdĕ djoegĕ (*B*).
Men moet het nemen zooals het is, het is niet mogelijk het te hebben zooals men het zoude wenschen; men moet in zijn lot berusten.
Volgens Hoven slaat het inz. op een kinderloozen echt, nadat het echtpaar alles beproefd heeft om kinderen te krijgen.
ngamb*i*'ăq; sal*i*'ăh; (ĕ)'nd*i*'ăq; bĕkaw; njaw; djoegaw; (*S*).
68. tjĕm*o*q tjĕm*o*qlah; (*B*).
Ga je gang maar, doe wat je niet laten kunt.
69. tĕ*gr*dj*o*n (ĕ)'nd*i*qdĕ bĕtanggĕ (*B*).
Om te kennen te geven, dat een schaking heeft plaats gehad, zonder dat de „tanggĕ toe*gr*on — een bedrag ad f 25 (vijf en twintig gulden) door den jongeling aan de ouders van het meisje ter hand te stellen — is betaald.
70. kĕrakap marang djoendjongan (*BS*).
Gezegd van iemand, die genoten weldaden met den grootsten ondank vergeldt, zijnen weldoener zelfs weerstreeft.
71. sĕsa'*o*t lagi di bĕring*i*n sĕsangi lagi di kĕroja sĕsa'*o*t sĕsangikoe ni(j)'ăn (*BS*).
Wat er ook moge gebeuren, aan mijn voornemen zal ik gevolg geven.
72. 'am*o*n ringk*i*'ăh maraw djalanka(n) 'am*o*n djoembang maraw rajaqka(n) 'am*o*n (ĕ)'ndaq rasan toenaq toenanglah (*S*).
Eene zegswijze, om te kennen te geven, dat een verloving, c.q. een huwelijk, niet langer dan noodig mag worden uitgesteld.
73. bas*i*ng sĕsaq di bĕri loembar bas*i*ng tĕkĕdan bĕri gawang.
Maak recht wat krom is. Ook — streef naar het grootsche.
74. si boer*o*ng kĕl*o*ng di(j)'ăm di rant*i*ng kajoe bĕsaq gadjah mati di rangkaw 'oela*gr* lidi mati di bisĕ bĕroegĕ mati di 'asĕ 'anaq radjĕ mati di dĕgĕ (*B*).
Na iemands dood kan men zien, wat hij bij zijn leven was (?).
75. (sĕndjatĕ toedj*o*h soer*o*m) patah toemb*o*h lĕngit bĕgĕnti (*B*).
Een goede afkomst verloochent zich niet.
sĕndjataw; toedj*o*'ăh; toembo'ăh; (*S*).
76. pintjangan kami ka(n) ringan (*BS*).
Eene zegswijze, om te kennen te geven, dat voor een voorgenomen schaking geene beletselen meer bestaan.
77. (mĕ)'ntjaka*gr* ganti (mĕ)'ntjaka*gr* toenggoe(w)'ăn (*BS*).

---

[1]) Vgl. n° 34.

Eene zegswijze van den vader, om mede te deelen, dat hij zijne dochter bij „'adat tamb*i*q 'anaq" [1]) wil uithuwen, om den stam op te houden.

78. sa*gr*i mas*o*q sa*gr*i kĕloewa*gr* (*B*).
Gezegd van een „toengkat" [2]) huwelijk.
maso'ăq; (*S*).

79. boelat (ĕ)'mbaq 'aj*i*q di pĕmĕtong dĕ*gr*as (ĕ)'mbaq toenggang di tĕladas (*B*).
Om aan te duiden, dat de voorwaarden, waarop het huwelijk zal worden gesloten, naar behooren en ter dege zijn vastgesteld.
'aj*i*'ăq; (*S*).

80. malang kami moedj*o*r kamoe (*BS*).
De zegswijze wordt ingelascht in de toespraak, waarmede het geschaakte meisje wordt verwelkomd, wanneer zij gekomen is aan den ingang van de doesoen, waar haar verloofde verblijf houdt. De beteekenis: dat haar a.s. huwelijk een aanwinst is voor de ingezetenen van die doeson, een verlies voor die van haar doeson.

81. kaloe 'akoe boelaq kaloe 'akoe boeh*o*ng 'id*o*pkoe (ĕ)'mbaq kĕrakap na'*i*q batoe (ĕ)'mbaq sambaw di 'ati djalan (ĕ)'mbaq kajoe di tĕngah padang (ĕ)'ndaq rampaq (ĕ)'nd*i*qdĕ bĕdahan (ĕ)'ndaq rimb*o*n (ĕ)'nd*i*qdĕ bĕda'*o*n (ĕ)'ndaq tinggi (ĕ)'nd*i*qdĕ djoendj*o*ngan di bawah (ĕ)nd*i*qdĕ bĕ'aka*gr* di 'atas (ĕ)'nd*i*qdĕ bĕpoetj*o*q di tĕngah di gir*i*q koembang (ĕ)'mbaq 'itoe 'id*o*pkoe kaloe 'akoe moengk*i*rka(n) djandji (ĕ)'nggi kaba (*B*). [3])
Formulier van een eed, dien jongelingen en meisjes elkander opleggen, waardoor zij verklaren, dat het gegeven woord van trouw niet zal worden herroepen.
na'*i*'ăq; (ĕ)'nd*i*'ăq; poetjo'ăq; gir*i*'ăq; (*S*).

82. [4]) (ĕ)'mp*o*q tint*i*n (ĕ)'mp*o*q tĕradjoe (*B*) — gevolgd door: djangan tamban djangan lĕnggĕnĕ pĕn*o*h (ĕ)'mpaq pĕn*o*h sĕrimpaq pĕn*o*h sĕrimp*i*ng (*B*).

83. kami galĕ 'an*i*ng pistawĕka(n) gat*i*k gĕmbalĕ pinangkĕbaw simb*o*ran tjajĕ di pĕlimbang titi soewarĕ tanah 'oeloe sĕningkat lagi pistawĕka(n) mĕntarang gĕgandjaq boedjang pĕnoekal sĕl*i*ndang sampang *gr*ol*i*h mĕnggant*i*h bakal badaq manĕ ka(n) tinggal pĕmatang manĕ ka(n) bĕ*gr*al*i*h (*B*) — gevolgd door: goent*i*ng kik*i*s 'ab*i*s mĕntarang koelak lĕb*o*r 'ab*i*s mĕntarang 'api roesaq binasĕ mĕntarang hoek*o*m (*B*).

84. nib*o*ng bĕraj*o*nka(n) ni(j)'*ogr*njĕ bintang tĕmab*o*rka(n) *gr*oemahnjĕ matjan mĕroenggoe langgarnjĕ (*B*).

85. njoengk*i*t nĕrawang njoelam nĕradjoe (*BS*) — gevolgd door: boelan tĕ*gr*ang ngaki barisan 'oedjan kĕlĕman ngaki pantaj si(j)'*o*q'ăn ngintaj rĕdj*o*ng (*BS*).

86. „larangan (ĕ)'mpat" djaq di pojang (mĕ)'ndjadika(n) djagat bĕsĕmah (*BlH*).
1. nĕtaq koelaq [loek*o*t] mandaq'i lawaj (*a*) noet*o*h rant*i*ng pĕtingg*i*ran (*b*) noebĕ 'oeloe mandi(j)'ăn (*c*) nga'*o*t kĕloe(w)'ă*gr* nimbĕ kĕdalam (*d*) ngadang lĕngang nĕlingĕ mati (*e*).

---

1) Matriarchaal huwelijk.
'adat tamb*i*'ăq 'anaq (*S*).

2) Het leviraat gesloten bij een matriarchaal huwelijk. De beteekenis van de zegswijze is niet recht duidelijk.

3) Vgl. n° 56.

4) De beteekenis van de spreekwijzen 82 t/m 85 is niet achterhaald kunnen worden.

2. mĕngingong mĕradjĕ lilĕ sĕramĕ dindaq bĕ*gr*agi*h*.
3. gadoh sĕrik moewang bajang toedjoh sĕrampoe boeboq ratjon nikam malam njilap *gr*oemah.
4. gawi dindaq bĕsi(j)'ăng galaq bĕsoempah salah.

De z.g. vier verbodsbepalingen, uitgegaan van den stamvader der „Bĕsĕmah liba*gr*".

Het is verboden:

1. (*a*) in het algemeen om wijziging te brengen in het gewoonterecht, in het bijzonder nog aan de hoofden en aan den „djoeraj toewĕ" [1]), om overeenkomsten, aangegaan respectievelijk met de bevolking en met de stamgenooten, te niet te doen.
(*b*) om personen, die het goede beoogen, te weerstreven of hen moeilijkheden in den weg te leggen; om zijn „djoeraj toewĕ" een kwaad hart toe te dragen.
(*c*) aan den „djoeraj toewĕ", om zijne stamgenooten, — aan een ieder, om wien ook, echter meer in het bijzonder, om zijne doesongenooten — in welk opzicht ook, te benadeelen.
(*d*) om wien ook te bevoordeelen, ten koste van zijne familieleden.
(*e*) om minderjarige weezen op slinksche wijze te misleiden, ten einde daaruit voordeel te kunnen trekken.
2. om kwaad te spreken; om iemand in zijne eer en zijnen goeden naam aan te tasten ten einde zichzelf te prijzen en in de hoogte te steken; om steeds den splinter in eens anders oog te zien en niet den balk in zijn eigen; om te wijzen op de nalatigheid van anderen in het nakomen van op hen rustende verplichtingen, terwijl men zelf zich steeds aan die verplichtingen onttrekt.
3. om ruzie te maken; om iemand door toovermiddelen eene ziekte te bezorgen; om iemand bedwelmende middelen toe te dienen ten einde hem te kunnen bestelen; om met vergift te werken; om iemand in den slaap dood te steken, en wanneer men daartoe den moed mist, diens woning in brand te steken;
4. om nalatig te zijn in het brengen van zoenoffers, wanneer men daartoe verplicht is; om een valschen eed af te leggen.

87. De ondergeschikte positie van den man bij een „tambiq 'anaq lĕngit" (matriarchaal) huwelijk en van de vrouw bij een „koelĕ" (patriarchaal) huwelijk wordt aangegeven door de volgende zegswijze:

tidoq kĕdi(j)'ăn bangon doeloe nasi banjaq nahanka(n) lapa*gr* djalan sĕ*gr*ot bĕdjalan kĕdi(j)ăn (*BlH*).

88. De zegswijzen: „tikos masoq 'a*gr*oman djĕroendjongan masoq sĕ*gr*ot (*BlH*)" en „(ĕ)'ndiqdĕ sangka*gr* bataq kĕloe(w)'ăn (ĕ)'ndiqdĕ piting toendĕ nari (ĕ)'ndiqdĕ koepjah toendĕ nangaq (*BlH*)" doelen op een huwelijk tusschen een vrijen man en een slavin — de eerste zegswijze wanneer over den man, de tweede wanneer over de vrouw wordt gesproken.

[1]) De vertegenwoordiger van den oudsten tak van het geslacht.

BIJLAGE.

Woorden, voorkomende inz. in literatuurproducten, formulieren enz. waarvan de beteekenis niet kan worden opgegeven.

'ab*i*'ăq (*S*); [1]
'adi;
'ad*i*p; 'ad*i*p 'awang;
'a'*i*m;
'ak*i*'ăh (*S*);
'al*i*k;
'andaw; 'andaw larangan;
'andj*o*q;
'andoe;
'angg*o*n; 'angg*o*n 'angg*o*nan;
'angkatj*i*ng;
'angk*i*q; 'angkiq 'angk*i*q;
'antal;
'awoe;
bad*o*n;
baja;
bajataw;
bakah;
bangsi;
bĕbitĕ;
bĕlambangan;
bĕl*i*k;
bĕloe;
bĕloedoe;
bĕnawal;
bĕndi;
bĕngkal*i*t;
bĕr*i*s;
bĕ*gr*ĕkoe;
bĕrloe;
biraj;
bitĕ;
boe'arĕ;
boeb*o*n;
boelam; boelam boelam;
boemb*o*n; djĕmĕ'oemaj kĕboemb*o*n;
boemb*o*ng;
boendaw;
boentanan;
boga;
boja;
dag*o*n;
dĕbas;
dĕdan;
dĕdasan;
dĕg*o*p;
dĕh*o*ng;
dĕkaq;
dĕkoe;
dĕlap;
dĕraw;
dinaq;
dindang;
djangk*i*ng; rompang kĕdjangk*i*ng;
djĕgĕdjaq;
djĕkal*o*ng;
djĕlĕmaw;
djĕlilaw;
djĕmalaw;
djĕmĕti;
djĕmp*o*k;
djĕnakoe;
djĕnak*i*'ăh;
djĕnataq;
djĕnataw;
djĕroedja;
djĕroendj*o*nan;
djibaq;
djiboeq;
djoejang;
doend*o*nan;
doepi;
doew*i*ng;
(ĕ)'mb*o*t;
(ĕ)'mpah;
(ĕ)'mpĕ;
(ĕ)'ndjam;
(ĕ)'ndoe;
(ĕ)'nd*o*n;
(ĕ)'nggap;
(ĕ)'ngk*o*p;
gadi;
gadj*o*r;
gamat;
gasar;
gĕdi;
gĕdjoedang;
gĕdjoedi;
gĕgandjaq;
gĕlam;
gĕlawi;
gĕlig*o*r;
gĕmoel*i*n;
gĕmojang;
gĕnd*i*ng;
gĕnt*i*ngan;
gĕraham; gĕraham rĕmas;
gĕrd*o*m;
gĕroengg*o*ng;
gĕrp*i*t;
gil*o*ngan;
gimba;
gindj*o*ng;
gir*i*ng; dagang gir*i*ng;
goedaq;
goedi;
goeg*o*h;
goel*i*q;
goend*o*q;
goen*i*ng;
goe(w)'ăq;
had*o*ng;
handandĕ;
hapat;
hĕrap;
hilawangan;
hoeb*i*ngan;
'impaw;
'imp*o*ng;
'inap;

[1] De niet met een (*S*) aangeduide woorden komen uitsluitend in het (*B*) dialect voor.

'inaw'ăn;
'inggang;
'ingg*o*q; sĕ 'ingg*o*q sĕpanggaran.
'ipang;
'ir*o*ngan;
kĕmipa;
kandasan;
kara;
kartaw;
katoban;
kĕdĕman;
kĕdil*i*p;
kĕdjidjam;
kĕkajang;
kĕlakaj;
kĕlakaq;
kĕla'*o*m;
kĕlĕnd*o*ng;
kĕloem*o*ng;
kĕloe*gr*aj;
kĕl*o*q;
kĕl*o*r;
kĕmbaloe;
kĕmboedjĕ;
kĕmb*o*ng;
kĕmĕlĕt*i*ran;
kĕmi(j)'ăn;
kĕmi(j)ar;
kĕnangkoeraw;
kĕndajang;
kĕndas;
kĕndj*o*r;
kĕngganan [het gr.wd. ?];
kĕntjĕ'ăn;
kĕp*o*ndang;
kĕrab*o*l;
kĕradjat;
kĕrand*o*ng;
kĕ*gr*aw;
kĕrit*i*ng;
kĕrtaq;
kĕtaloe;
kĕtampo'ăn;
kĕtjap;
kĕtjaw;
kidjap;
kil*o*n;
kil*o*q;
kimbang;
kindang;
kinjaw;
ki*gr*aw;
kitjaq;
koeba;
koeb*i*t; koebit koeb*i*t;
koedjat;
koedoedat;
koek*o*t;
koemp*o*t;
koeni;
koeni(j)'ăn;
koen*o*n;
koentang;
koet*o*t;
ladas;
ladj*o*r;
lal*i*k;
langkang;
langk*o*p;
lantj*i*q;
lawi;
lĕbas;
lĕb*o*s;
lĕgah;
lĕkap;
lĕk*i*q;
lĕlanggoej;
lĕlaq;
lĕloewan;
lĕnggĕnĕ;
lĕngkap;
lĕnt*o*q;
lĕpoe;
lĕt*o*r;
libagaw;
lib*o*q;
ligah;
li(j)ĕ;
likan;
limb*o*ngan;
limb*ogr*;
limpaw;
lindang;
linggang; sĕlinggang 'alam;
lingg*i*h;
ling*i*k;
ling*o*m;
lit*i*r;
liwaj;
liwaq;
loebat;
loembaw;
loens*o*r;
loer*o*ng;
loeti;
lombang;
madjang;
makiraq;
malimang;
mandoer*o*n;
mangkoeraq;
mangg*o*t;
mantjar;
ma'orikĕ;
mara;
masilajĕ;
mĕdirĕ;
mĕlihoe;
mĕnis*i*r;
mĕntj*o*q;
mĕranjaj;
mĕrĕdaw;
mĕrtjaq;
milang;
moeb*o*ng;
moendam;
moeng*o*t;
m*o*h;
nadar;
nak*i*n;
na'*o*r;
nap*o*h;
natar;
nĕlajang;
nĕloes*o*r;
nĕl*o*ng;
nĕngĕ;
nĕng*o*h;
nĕpas;
nĕrapnap;
nĕrataw;
nĕroedjaw;
ngaki;
ngandĕ;
ngantaw;
ngaraw;
ngĕdi;
ngĕmĕ;
ngĕtarĕ;
ngipaq;
ng*i*t;
ngoela;
ngoengkang;
njangg*o*r;
njĕb*o*n;
njĕngal;
njĕng*o*t;
njikap;
noempa;
noet*i*k;
'oeb*i*n;
'oed*i*ng;
'oedjang; 'oedjang badjoe;
'oeg*o*n;
'oekan;
'oelam;
'oelaq; 'oelaq kĕl*o*r;
'oelĕ;
'oelidaq;
'oel*i*m;
'oemaj;
'oembĕq;

'oendan;
'oerĕ;
'oes*i*n; 'oes*i*n 'oendan; 'oes*i*n mĕlihoe;
pabikoe;
pagang;
pako'äq (*S*);
pandj*o*nan;
pandoe;
panggaran;
pangkaq;
pangko'àq (*S*);
pantaq;
pantjah;
papaw;
parang; parang 'ibaw di kaw*i*nka(n);
par*i*t; rĕntjah rĕntjah par*i*tlah 'anaq; 'orang;
pĕlimban;
pĕlingg*i*ran;
pĕlitas;
pĕmarĕ;
pĕmbalang;
pĕmĕnti;
pĕmoen*o*ng;
pĕmoentat;
pĕmoentjĕ'ăn;
pĕnatĕ;
pĕnggang;
pĕngiri;
pĕngoem*o*h;
pĕniw*i*n;
pĕnjĕgatan;
pĕpănd*i*n;
pĕrapat;
pĕrĕla;
peri(j)'*o*p;
pĕrkam;
pĕroewan;
pĕrtj*i*h;
pĕtandaj'ăn;
pĕt*o*eb*i*n;
pi(j)'ăt;
pĕl*i*ng;
pingaj;
pip*i*'ăh (*S*);
poenggal;
poenti(j)'ăng;
poep*o*q;
poewĕ;
rab*o*t;
ragaq;
ragĕ;
*gr*aj*i*h;
rampang;
rangaj;
ranggĕ;
rangg*i*tan;
rangg*o*ng;
ranti;
rap;
rarangsaj;
rat;
raw*i*tan;
rĕboe;
rĕbon;
*gr*ĕb*o*ng; mĕ*gr*ĕb*o*ng poelaw;
rĕdang;
rĕdjo'ăh (*S*);
rĕg*o*t;
rĕlang;
rĕmang;
rĕmb*o*h;
rĕmĕg*o*m;
rĕmĕmb*i*ng;
rĕmibang;
rĕmimb*o*ng;
rĕng*o*ng;
rĕng*o*q;
rĕngkoekaj;
rĕntjah;
rĕr*i*h;
rĕdi(j)'ăn;
rĕri(j)'ĕ;
*gr*ĕs*i*q;
rimpan;
rimpang;
rimp*i*n;
rimp*o*ng; rimp*o*ng kĕdjang;
rinap;
rindĕ;
ring*i*q;
rin*i*ng;
ringk*o*p;
rintas;
rintjang;
rintji;
roeb*o*ng;
*gr*oek*o*l;
roemar;
roempas;
roendaw;
roend*o*n;
roengsĕ;
roent*o*r;
roet*o*ng;
roewaj;
roewaq;
sa'*i*r;
sajoe;
sakan;
sal*o*t;
samap;
sanggaq;
sang(g)'aw;
sari;
sark*o*p;
sawaj;
sawar;
sĕbikoe;
sĕdantan;
sĕgĕtĕ;
sĕgĕrtĕ;
sĕgĕtarĕ;
sĕkap;
sĕkĕb*i*t;
sĕkinaw;
sĕkoeha;
sĕlah;
sĕlangkah;
sĕlantj*i*q;
sĕlawang;
sĕlĕman;
sĕlĕmbat;
sĕlĕpaq;
sĕli(j)'ăh;
sĕlimpat;
sĕloeman;
sĕmabaw;
sĕmapi;
sĕmboel*o*ng;
sĕmĕd*o*ng;
sĕmi;
sĕmipaw;
sĕnajan;
sēnaq;
sĕngingan;
sĕngkĕlat; sĕngkĕlat tanam;
sĕnidj*o*n;
sĕnint*i*ng;
sĕpar;
sĕpi(j)'*o*ng;
sĕrantĕ;
sĕrap;
sĕrat;
sĕrgat;
sĕridang;
sĕrikol;
sĕring;
sĕroend*o*r;
sĕroer*o*t;
sidan;
sigap;
si(j)'*o*h;
si(j)'*o*m;
simboe;
simpak;
sindah;
sindat;
singkap;
sin*o*q;

sintan;
sint*i*ng;
sipoeq;
siraq;
sir*i*n;
soban;
soebi;
soela;
soendaraw;
soendaw;
soend*o*p;
soengaw;
soe*grom*;
soer*o*ng(an);
soes*o*q;
soewaj;
soewarĕ; soewarĕ kawal;
sol*o*q; sol*o*q sigap;
tadoe;
tad*o*q;
tad*o*ran;
tagaj;
tagang;
tagar;
ta'*i*ng;
takap;
talahidaw;
tamban;
tambaw;
tamb*o*s;
tampĕran;
tampo'ăn;
tamp*o*n; tamp*o*n di kajoe;
tĕbĕtan;
tĕk*i*t;
tĕlap;
tĕmoeb*o*ng;
tĕndas;
tĕnggagaq;
tĕnggalang;
tĕnggang; tĕnggang pĕndoepaw'ăn; (*S*);
tĕngkir*i*ng;
tĕng*o*l;
tĕp*o*r;
tĕradjoe;
tĕrantam;
tĕrbar;
tĕrikam;
tĕrk*o*m;
tĕroetoeh;
tĕroewĕ;
tĕ*grong*;
tĕtjagang (het grwd.?)
tigas;
tik*i*ng;
timbĕ; timbĕ 'aras;
timp*o*h;
timp*o*ng;
tint*i*n;
tjalĕtaq;
tjamp*i*ng;
tjangang;
tjanggang;
tjapaw;
tjarang;
tjĕkaq;
tjĕlĕk*i*ng;
tjĕlingk*i*ng;
tjĕmĕdaq;
tjĕnant*i*ng;
tjĕndi;
tjĕngkam;
tjĕng*o*ng;
tjĕpar;
tjĕtjap;
tjĕtjal;
tji(j)'ĕ;
tjikaq;
tjindaq;
tjind*o*r;
tjingan;
tjintjam;
tjitj*i*k;
tjitj*i*t;
toeb*i*n;
toeloe;
toempar;
toendj*o*l;
toengganan;
toengkam;
toen*o*h;
toeran;
toeri;
toer*o*san; noenggoe toer*o*san;
toewat;
walar;
wangk*i*ng;
war;
wirĕ;

Verbeteringen en aanvullingen.

pag. 3; b.t.v., achter „opgenomen": „o.m.".
„ 6; sub „'adas" staat: „mandjè"; moet zijn: „mandje".
„ 6; „ „'ahirat", staat: „toekomend"; moet zijn: „toekomende".
„ 7; „ „'ajap", staat: „bĕ[boew]'ajapan; moet zijn: „bĕ[boe](w)'ajapan".
„ 8; „ „'anaq", staat: „derde"; moet zijn: „een derde".
„ 11; „ „'asi", staat: „laat"; moet zijn: „laten wij".
„ 15; „ „bĕlikan", staat: „voor"; moet zijn: „vóór".
„ 15; „ „bĕloelang", staat: „karbawen"; moet zijn: „karbouwen".
„ 17; „ „binting", staat: „vermeerderd"; moet zijn: „vermeerderde".
„ 20; „ „boe(w)'ät", staat: „als"; moet zijn: „dan".
„ 21; „ „dĕmbit", staat: „voorgaan"; moet zijn: „voortgaan".
„ 27; „ „djoeroe", staat: „twinggi; moet zijn: „tinggi".
„ 29; „ „(ĕ)'ndoq", staat: „verwonding"; moet zijn: „verwondering".
„ 29; „ „(ĕ)'ntĕri", b.t.v., achter „lot": „doen".
„ 31; „ „gawi", staat: „(pĕnggawi(j)än" (*Bl*°); moet zijn: „(pĕnggawi(j)än)"° (*Bl*).
„ 37; „ „iroe", b.t.v., achter „gedachten": „van verstand".
„ 37; „ „'isat", b.t.v.: „hijgen".
„ 40; „ „kandang II", staat: „een"; moet zijn: „den".
„ 40; „ „kandji", staat: „verkoopen"; moet zijn: „houden".
„ 40; „ „kandol", b.t.v., achter „pers": „[kilangan]".
„ 41; „ „kĕbor", staat: „den" en „de"; moet zijn: „het" en „den".
„ 46; „ „kili", staat: „waardoor"; moet zijn: „door elk waarvan".
„ 53; „ „li(j)'äh", b.t.v., achter „het": „voor".
„ 55; „ „loe(w)'ägr", staat: „uit", achter „uitgesloten"; moet zijn: „van"; „uit" voor „uitgestootene", t.d.v.
„ 56; „ „makan", staat voor „bord": „een"; moet zijn: „één".
„ 59; „ „moemot", staat: „maken"; moet zijn: „gemaakt hebben".
„ 59; „ „moesar", staat: „den" en „zijn"; moet zijn: „de" en „is".
„ 60; „ „nak", staat: „hulptelwoord"; moet zijn: „hulpwoord".
„ 63; „ „'oeloe", b.t.v., achter dat woord: „[ook „hoeloe"]".
„ 70; „ „pĕpas II", staat: „worden"; moet zijn: „zijn".
„ 71; „ „pĕrisaj", staat: „kunnen"; moet zijn: „kan".
„ 72; „ „pintas II", staat: „loopen"; moet zijn: „komen".
„ 77; „ „grĕkop", b.t.v., achter „heldere": „het halfduister".
„ 84; „ „sĕlindang", b.t.v.: „zie „tikagr"".

pag. 88; sub „sigar", staat: „dier"; moet zijn: „der".
„ 90; „ „soelě"; b.t.v., achter „afgetrokken": „(afgestooten)".
„ 97; „ „tidoq", „heen" tusschen „( )" te plaatsen.
„ 98; „ „tjakar"; staat: „den" en „benoodigden"; lees: „de" en „benoodigde".
„ 98; „ „tjangoe", b.t.v., achter dat woord: „(*Bl*)"; achter „gehoord": „(bamboe-citer?)".
„ 99; „ „tjělang*ot*", staat: „met"; moet zijn: „van".

Nadere aanvullingen en verbeteringen.

pag. 54; sub „limaw", b.t.v. voor „achter": „sĕlingsat".
„ 74; „ „poe*gr*oe", b.t.v. voor het tweede woord „poe*gr*oe": „b.t.v.".
„ 85; „ „sĕngkang", staat: „beklemd"; moet zijn: „bekneld".
„ 96; „tĕpoe", moet geplaatst worden tusschen „tĕp*i*q" en „tip*ī*q".
„ 99; „ „tjatjal", staat: „rechtspraak"; moet zijn: „rechtspreuk".
„ 106; „ „wang", b.t.v.: wang pĕnjoesotan, het bedrag, waarmede de bruidschat, na een echtscheiding, wordt verminderd, omdat de vrouw niet meer als maagd naar hare familie terugkeert.
„ 112; „ „9", staat: „*gr*ĕngam"; moet zijn: „*gr*ĕngan".
„ 113; „ „19", staat: „koĕ*gr*ang", moet zijn: „koe*gr*ang".
„ 114; „ „31", staat: „(ĕ)'ndiqdĕ"; moet zijn: „(ĕ)nd*i*qdĕ".
„ 119; „ „72", b.t.v.: „2)" en onder „1)": „2). Vgl. n° 42".
„ 121; „ „88", staat: „nangaq"; moet zijn: „nanaq".

